

ประชุม กฎหมายประจำศก

เล่ม ๑

กฎหมาย ตราสามดวง (ตอน ๑)

รวบรวมโดย

นายร้อยตำรวจโท เถื่อนร สายลักษณะ
แพทย์ประกาศนียบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเนติบัณฑิตสยาม
เคยเป็นผู้สอนกฎหมายณโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
และโรงเรียนพลตำรวจ

ฉบับ

นายบุญเรือง นาคินพคุณ
ประกาศนียบัตรครุกรรมชยและเนติบัณฑิตสยาม

นายบุญธรรม ศิริฤทธิ
เนติบัณฑิตสยาม

และ

นายสำราญ เกตวรรัตน์

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งแรกวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

คำนำ

ประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม ๓ นั้นเป็นเล่มที่รวมกฎหมายตราสามดวงไว้ ๓๗ ฉบับ ซึ่งนับเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของกฎหมายลักษณะ (กฎหมายตราสามดวง) เท่านั้น จึงให้ชื่อของกฎหมายตราสามดวง (ตอน ๓) ทั้งนี้เพื่อจะให้ตรงกับหนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทยเล่ม ๓ ของหมอบรัดเล ซึ่งเป็นที่มาของหนังสือเล่มนี้

กฎหมายตราสามดวง คือกฎหมายซึ่งพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ๓ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระลงดำรงรวบรวมกฎหมายเก่าใหม่ที่ยังคงใช้ได้ในสมัยนั้น แล้วเขียนด้วยเส้นหมึก ๓ ระเบียบลงในสมุดไทยเก็บไว้ ณ ห้องเครื่องพระที่นั่ง หรือห้องพระที่นั่ง ด้านหลังพระที่นั่ง ประทับตรา พระราชดีถี พระราชดีถี บัญแก้ว รวม ๓ ดวงไว้เป็นสำคัญทุกๆ ๓ ระเบียบ ดังปรากฏในข้อความบานแพนกา ซึ่งลงพิมพ์รวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วยแล้ว

นอกจากต้นฉบับอันแท้จริง ๓ ระเบียบที่กล่าวแล้ว ยังมีฉบับอื่นๆ ที่มียุคตลอก ซึ่งย่อมมีข้อความผิดเพี้ยนบ้างเป็นธรรมดา

ต่อมาหมอบรัดเลได้ตีพิมพ์กฎหมายตรา ๓ ดวงขึ้นเป็นหนังสือ ๒ เล่ม จึงเรียกกันว่า กฎหมาย ๒ เล่ม (หนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทยเล่ม ๓-๒) และได้ตีพิมพ์เป็นหลายครั้งที่โรงพิมพ์ริมถนนปากคลองบางกอกใหญ่

ภายหลังพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงราชบุรีฯ ได้ทรงพิมพ์ขึ้นโดยจัดเป็นบทขึ้นใหม่บ้าง และทรงอธิบายเป็นหมายเหตุไว้บ้าง จึงเรียกฉบับที่พระเจ้าพญาเชอกรมหลวงราชบุรีฯ ได้ทรงพิมพ์ขึ้นว่า กฎหมายราชบุรี (มี ๒ เล่ม คือเล่ม ๓ และเล่ม ๒)

หมายเหตุ คำว่า "สามหลวง" นั้นเป็นคำที่ใช้ด้วยอักษรและสกอตจันต์อย่างสมัยนั้น ซึ่งตรงกับคำว่า "ศาลหลวง" ในสมัยนี้

(๒)

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ หลวงประดิษฐมนูธรรมได้นำกฎหมาย
ไปพิมพ์เป็นภาค ๓ ของประชุมกฎหมายไทย แต่ก็มีได้นำไปลงพิมพ์
ทุกลักษณะ ได้ลงพิมพ์เฉพาะบางลักษณะที่เห็นว่ายังคงใช้ ได้บ้าง
หรือที่มีประโยชน์ ในกรณีเทียบเคียงเท่านั้น ได้นำไปลงพิมพ์ โดย ๒
วิธีคือ (๑) วิธีถ่ายรูป (พิมพ์ด้วยบล็อก) โดยถ่ายรูปแบบกฎ-

หมายนั้น ๆ จากต้นฉบับอย่างหนึ่งคงปรากฏในประชุมกฎหมายไทย
ภาค ๓ และ (๒) วิธีเรียงพิมพ์ ได้เรียงพิมพ์ โดยใช้อักษรวิธี
ที่ปรากฏในต้นฉบับเป็นหลักแต่หนึ่งต่างหาก โดยคัดเอาเรื่องเฉพาะที่
ได้พิมพ์ในวิธีที่ ๑ แล้วเท่านั้น (ฉบับเรียงพิมพ์นี้ ได้พิมพ์ขึ้นใน
ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๔)

ต้นฉบับของแท้จริงของกฎหมายตรา ๓ ดวงทั้ง ๓ ฉบับ ตามที่
กล่าวในตอนต้นนั้น ในบางตอนก็มีอักษรไทยอย่างเดียว บางตอนก็
มีอักษรขอมปนอักษรไทย บางเป็นตอน ๆ ซึ่งกฎหมาย ๒ เดิมของ
หมอบรัดเลได้แปลงอักษรขอมที่คนอักษรไทยนั้นเป็นอักษรไทยแล้ว
จึงตีพิมพ์ แต่เดิม ๓ ของกฎหมาย ๒ เดิมนี้ได้เป็นต้นฉบับของหนังสือ
ประชุมกฎหมายประจำศกเล่มนี้

กฎหมายที่ปรากฏในประชุมกฎหมายประจำศกเล่มนี้ โดยยกเด็ก
เดี่ยวเดี่ยวเกือบทั้งสิ้น ที่จะมประโยชน์ ไฉนยิ่งก็ขอในทางตำนานหรือ
ประวัติศาสตร์ จึงมิได้ลงฟุตโน้ตไว้ด้วย

ปานพระเนกิ ทุก ๆ ลักษณะในกฎหมายตรา ๓ ดวง ย่อมตั้งต้น
ด้วยบานพระเนกซึ่งมีข้อความเหมือนกัน จึงได้พิมพ์ไว้แต่เพียงแห่ง
เดียว ในตอนต้นก่อนพระธรรมดาศรเท่านั้น

สารบัญ

	หน้า
บานพระเนก	๓
พระธรรมคำตร	๕
ธรรมภักดา	๕
ตั้งแผ่นดิน	๕
มโนสาร	๘
ตระตากว	๑๓
มุตคัคเคระถาษะคัค	๑๕
คำตั้งดินทองไป	๒๓
ลักษณะอินทภาษ	๒๕
พระธรรมอนุญ	๕๓
ลักษณะจิตวาท	๖๕
ลักษณะรับพ้อง	๗๕
กรรมคักต	๓๐๓
คักคินาพดเวื่อน	๓๕๐
คักคินาทหรวทังเมือง	๓๕๓
ลักษณะกุน	๒๒๕

(๔)

	หน้า
ดัชนีตัวเมีย	๒๕๐
ดัชนีใจ	๒๗๗
ดัชนีตักภา	๓๕๕
ดัชนีทาช	๓๗๐
ดัชนีเขตเดี่ยว	๕๐๖
ดัชนีพยาน	๕๕๗
ดัชนีมรฎก	๕๗๓
ดัชนีตระตากการ	๕๐๖
ดัชนีอุทธร	๕๕๕

คำปรารภในการพิมพ์ หนังสือประชุมกฎหมายประจำศก

หนังสือประชุมกฎหมายประจำศกชุดนี้ข้าพเจ้าได้พยายามจัดพิมพ์ขึ้น เนื่องจากเหตุที่ข้าพเจ้าได้เกิดความวิตกของในารคดีกฎหมายสอนนักเรียนนายร้อยตำรวจที่ โรงเรียน นายร้อยตำรวจจังหวัดนครปฐม ในคราวที่ข้าพเจ้าต้องเดินทางไปสอนกฎหมาย ณ โรงเรียนนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ และเมื่อคิดเห็นว่าการพิมพ์หนังสือชุดนี้จะต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากแล้ว จึงได้มีความตั้งใจจะให้หนังสือพิมพ์ ขันไชย ประโยชน์ ได้หลาย ๆ ทาง กล่าวคือ จะใช้กฎหมายบังคับคดีหรือปฏิบัติการงานใด ๆ ก็ตามได้ จะใช้ประกอบการค้นหาในการศึกษาที่ใช้ได้ จะใช้เป็นแนวความคิดในการร่างหรือทำกฎหมายก็ได้ และจะใช้เรียนตำนานหรือประวัติศาสตร์ของกฎหมายก็ได้ ทั้งนี้โดยยวชนากฎหมาย, กฎ ข้อบังคับ และประกาศทั้งหมด อันเกี่ยวข้องกับกฎหมายและเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป มารวมพิมพ์ไว้ทั้งหมดเป็นเล่ม ๆ โดยถือหลักว่ากฎหมาย, กฎ, ข้อบังคับ และประกาศนั้น ๆ เกิดขึ้นในปีใดก็นำมาพิมพ์ไว้ด้วยกันเป็นเล่ม ๆ เพื่อให้สัมพันธ์กันได้ ให้ข้อหนังสือนี้ว่า "ประชุมกฎหมายประจำศก" และให้ออกตียงตามหลักเกณฑ์ประกาศกฎหมายได้รับรอรากันอยู่ทุก ๆ ปีว่า กฎหมายเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นประกาศ

๑. คำว่า "วันประกาศ" ในที่นี้หมายความว่า วันประกาศซึ่งทำของกฎหมายหรือกฎข้อบังคับนั้น ๆ ซึ่งตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๘ เป็นต้นมา สำหรับพระราชบัญญัติ, พระราชกฤษฎีกา ได้เปลี่ยนคำประกาศซึ่งเคยนำลงไว้ซึ่งทำพระราชบัญญัติ และพระราชกฤษฎีกา เป็นคำว่า "ตราไว้ ณ วันที่ ---" และนำมาไว้ในตอนต้น คำประกาศดังต่อไปนี้

(๖)

เรื่องชื่อของกฎหมายอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมักทำความลำบากให้แก่
ผู้ใช้กฎหมายได้เนื่อง ๆ กล่าวคือ ผู้ที่ไม่ทันถึงเขตกฎเกณฑ์ใน
การรวบรวมหนังสือ (ดังได้กล่าวข้างบน) มักจะสันนิษฐานว่า
กฎหมายที่มชชแสดงในปีใดก็คงเป็นกฎหมายของปีนั้น ดังเช่น พระ
ราชบัญญัติควบคุมจำกัดยาง พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้น พงศแต่ชชก็
จะชวนให้เข้าใจไปได้ว่าเป็นกฎหมายใน พ.ศ. ๒๔๗๗ แต่แท้ ๆ
จริงเป็นกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๗๘ เพราะได้ตราไว้เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๘ และพระราชบัญญัติศาลทหารเรือ ร.ศ. ๓๒๗ ตามชชก็
จะเป็นกฎหมายใน ร.ศ. ๓๒๗ แต่ความจริงก็เป็นกฎหมาย ร.ศ. ๓๒๖ เพราะ
ได้ประกาศเป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ร.ศ. ๓๒๖ เช่นนี้เป็นต้น
ซึ่งความชัดของข้อความเป็นการนอกเหนืออำนาจของผู้รวบรวมจะแก้ ได้
แต่อย่างไรก็ดี เล่มสารบัญชของหนังสือชชจะช่วยแก้ไขความชัด
ของหนังสือได้เป็นอย่างดี

คดี และคำว่า "ตราไว้" ที่ใช้ใหม่นี้ก็ เป็นวันตั้งต้นที่กฎหมายและประกาศนั้น ๆ
ได้เกิดขึ้น คือกฎหมาย, กฎ, ข้อบังคับ และประกาศนั้น ๆ จะเกิดขึ้นในขณะนั้นเอง อนึ่ง
ขอท่านผู้ใดซึ่งหนังสือพิมพ์สังเกตว่า วัน "ประกาศ" หรือวัน "ตราไว้" นั้น ไม่
เหมือนกับวันที่ลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษา หรือวันที่หนังสือราชกิจจาฯ ออกเสมอไป
คือ อาจจะ "ประกาศ" หรือ "ตราไว้" ก่อนวันประกาศในราชกิจจาฯ หรือวันที่
หนังสือราชกิจจาฯ ออกบ้างบางวันหรือหลาย ๆ วัน ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติควบคุม
จำกัดยาง พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้น ได้ตราไว้เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ แต่ถึง
ประกาศในราชกิจจาฯ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ (ดูป.ช.ศ. เล่ม ๔๘ หน้า ๗๒๘,
๗๓๐) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๖ ประกาศเป็นกฎ-
หมายแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ แต่เพิ่งประกาศในราชกิจจาฯ เมื่อวันที่ ๒๘
เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ (ดูป.ช.ศ. เล่ม ๔๖ หน้า ๑๘๔ และ ๑๘๕)

ในเรื่องวันในกฎหมายนี้ ขอให้ดูข้อความคำนำของป.ช.ศ. เล่ม ๔๕ หน้า ๑ ซึ่ง
ผู้รวบรวมได้เขียนไว้โดยละเอียดแล้ว

(๓)

การบอกยกเลิกเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการรวบรวมหนังสือได้
ท้ายขึ้นจากกฎหมายใหม่ไปหาเก่า ผู้รวบรวมจึงได้พยายามเขียนฟุต-
โน้ตบอกการยกเลิกเปลี่ยนแปลง ไว้ให้ด้วย ส่วนกฎหมายที่ตกกัน
ไม่ได้บอกไว้เพราะเรื่องนี้อาจเป็นปัญหาได้มาก แม้แต่ศาลยุติธรรม
ผู้มีความก็ยังไม่มีใครตรงรอยกันได้ ในทุกศาล และแม้คดีเรื่องทกฏ-
หมายนั้นเองได้บอกยกเลิกเปลี่ยนแปลง ไวชัดแจ้งก็ยังมีอาจหลงหอดงตา
ได้บ้าง เพราะเวลาดำเนินการในการค้นคว้ารวบรวมนั้นมาจาก และอีก
ประการหนึ่ง กฎหมายที่บอกยกเลิกอาจตราออกภายหลังจากที่กฎ-
หมายที่ตกยกเลิกนั้นๆ ได้พิมพ์ไปก่อนแล้วก็ได้ ฉะนั้น ขอท่านผู้
ใช้ โปรดอย่าได้ ถูการพิมพ์บอกยกเลิกไว้ ในฟุตโน้ตเป็นสำคัญว่า
กฎหมายนั้นๆ จะคงใช้ ได้ด้วย ทั้งนี้เพราะอาจมีกฎหมายใหม่บอก
ยกเลิกเสียในเวลาต่อมาอีกก็ได้

การฉบับที่ประกาศกฎหมายและประกาศต่าง ๆ ตั้งแต่ครั้งยังใช้
จุลศักราชอยู่นั้น นิยมใช้เรียกชื่อไปตามเลขท้ายของจุลศักราชนั้น ๆ
คือ ถ้าเลขท้ายของจุลศักราชเป็น ๑ เรียกเอกศก ๒ เรียกโทศก
๓ เรียกตรีศก ๔ เรียกจตุรศก ๕ เรียกเบญจศก ๖ เรียกฉศก
๗ เรียกฉิปศก ๘ เรียกอัฐศก ๙ เรียกนพศก ๑๐ เรียกฉิบศก
อนึ่ง มีที่อ้างถึงและที่ใช้เป็นประกาศในกฎหมายและประกาศ
ต่าง ๆ ในหนังสือประชุมกฎหมายประจำศกชุดนั้นหลายอย่าง เพราะ
ฉะนั้นเพื่อความสะดวกของผู้ใช้ จึงได้นำศักราชต่าง ๆ มาเทียบไว้ใน
หน้าด้วย (ดูหน้า (๘))

ในการรวบรวมหนังสือชุดนี้ ข้าพเจ้าต้องใช้ความพยายามเป็น

(๘)

อย่างมาก แต่กรณีที่ยกข้อยกเว้นการรวบรวมกรณีนี้โดยผ่านพ้นอุปสรรค
ถูกลงมาได้ ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๗๖ จนถึงปลายปี พ.ศ. ๒๕๗๗ นับ
เป็นเวลา ๒ ปีเศษ ข้าพเจ้าหวังว่าคำตอบทบทวนกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ
จะกระจายอยู่ในที่ต่างๆ และจะมองผู้บังคับบัญชาได้มาปรากฏ
อยู่ในหนังสือของข้าพเจ้าให้ ชนชนหลังได้พบเห็นข้อๆ ไปอีกนับ
ด้วยร้อยปี และขออุทิศหนังสือนี้ให้บิดาและมารดาผู้บังเกิดเกล้า
ของข้าพเจ้า

ว.ต.ท. เสถียร ดาษลักษณะ

ที่มาแห่ง หนังสือประชุมกฎหมายประจำศก

ในการรวบรวมหนังสือประชุมกฎหมายประจำศกชด้น ผู้รวบรวม
ได้ค้นกฎหมายและประกาศต่างๆ จากหนังสือเหล่านี้ คือ

๑. หนังสือฉบับเขียน (เดิมช้อย) ของหอพระสมุดวชิรญาณ
เลขที่ ๑๑๓ ถึง ๑๒๓ และเลขที่ ๑๕๐, ๑๖๗

๒. กฎหมายบริดเจ เดิม ๑-๒ (กฎหมาย ๒ เดิม)

๓. กฎหมายราชบริ เดิม ๑-๒

๔. หนังสือพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๕ เดิม ๑-๕

๕. หนังสือกฎหมายรัชกาลที่ ๕ รวบรวมโดยหัดงรัตนานุปัต
(เปล่ง) เดิม ๑-๗

๖. หนังสือประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๑ ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าอรุณวดี โปรดให้พิมพ์เมื่อพระธา พ.ศ. ๒๔๖๕

๗. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๒ ซึ่งพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตน ดิศเชษฐ โปรดให้พิมพ์เมื่อพ.ศ.
๒๔๖๕

๘. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๓ ซึ่งพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุษบงกษนิ โปรดให้พิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๖

๙. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๔ พิมพ์ในงาน
พระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทอดวงศ์วโรปการ
ครบศตมาฆวันท ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

(๑๐)

๑๐. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๕ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

๑๑. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๖ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

๑๒. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๗ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

๑๓. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาคปริวรรตฯ ตอนที่ ๑ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท้าวทรงกันดาน (เจ้าจอมมารคานันท์รัชกาลที่ ๕) เมื่อมีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗

๑๔. หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาคปริวรรตฯ ตอนที่ ๒ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม เมื่อมีชวด พ.ศ. ๒๔๖๘

๑๕. หนังสือประกาศตั้งฆานัตในรัชกาลที่ ๕ พิมพ์ในงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรมุขทิ ครบศัตมาท ณ วันที่ ๓๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘

๑๖. หนังสือราชกิจจานุเบกษา

๑๗. หนังสือกฎของบังคับต่างๆ ของกรมตำรวจที่ได้อบรมรวมไว้ใช้ในราชการ

๑๘. ต้นไม้หัวข้อ คำอธิบาย ทำเนียบ ราชการ กรมกอง ๓๖๖๖

(๑๑)

ตำหรับเจ้าพนักงานกองตระเวนกรุงเทพ ฯ ซึ่งได้เรียบเรียงขึ้นโดย
มีศเดอริ อธิกรเซ็น เย. ดอซัน ผู้บังคับการกรมกองตระเวน

๓๘. หนังสือ ประชุม กฎหมายไทย ซึ่ง ได้ รวบรวม ขึ้นโดย
หลวงประคิษฐมนุชธรรม

ความหมายแห่งอักษรย่อที่ปรากฏ ในหนังสือประชุมกฎหมายประจำศก

๕๐ ป.ช.ศ. ๒๕๐	หมายความว่า	ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕๐ หน้า ๒๕๐
๒๐ ร.จ. ๕๕๐	”	ราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๒๐ หน้า ๕๕๐
ป.ช. ๕๕๐	”	ประชุมกฎหมายไทย หน้า ๕๕๐
ป.ช.พ. ๓๕	”	ประชุมกฎหมายไทยภาค เพิ่มเติม หน้า ๓๕
พ.ร.บ.	”	พระราชบัญญัติ
พ.ร.ก.	”	พระราชกำหนด
พ.ร.ฎ.	”	พระราชกฤษฎีกา
๓ ร.ร. ๕๐	”	กฎหมายรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๓ หน้า ๕๐

๕		
๓ ว.ร. ๕	หมายความจำ	กฎหมายรัชกาลที่ ๕ เดิม ๓ หน้า ๕
๓๓๕ ว.ร. ๗	..	กฎหมายรัชกาลที่ ๖ ร.ศ. ๓๓๕ หน้า ๗
๒๔๕๗ ว.ร. ๗	..	กฎหมายรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ หน้า ๗
๒๔๗๓ ป.ร. ๓๕	..	ประชุมกฎหมายไทยมี พ.ศ. ๒๔๗๓ หน้า ๓๕
ถ.พ.ก. ๕	..	กฎข้อบังคับต่าง ๆ ของ กรมตำรวจที่ได้อบรม รวมไว้ ในราชการ หน้า ๕
ถ.จ.ญ. ๓๒๓	..	หนังสือ (เดชะหมายของหอ พระสมุดวชิรญาณที่ ๓๒๓ (ฉบับเขียน)
๑ บวัดเด ๘๘	..	กฎหมายบวัดเด เดิม ๑ หน้า ๘๘
๒ บวัดเด ๖๕	..	กฎหมายบวัดเด เดิม ๒ หน้า ๖๕
๑ ว.บ. ๖๓	..	กฎหมายราชบุรี เดิม ๑ หน้า ๖๓

หมายเหตุ :- กฎหมายหมอบรัดเลที่ใช้ในหนังสือชุดนี้เป็นหนังสือฉบับ
ที่พิมพ์ครั้งที่ ๘ (เล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๘ ปีจ.ศ. ๑๒๕๐ เล่ม ๒ พิมพ์ครั้งที่ ๘ ปีจ.ศ. ๑๒๕๔)
กฎหมายราชบุรีเล่ม ๑-๒ ที่ใช้อ้างในหนังสือชุดนี้ พิมพ์ครั้งที่ ๒ ปี ร.ศ. ๑๒๐

๒ วิ.ป. ๑๘	หมายความว่า	กฎหมายราชบุรี	เล่ม ๒ หน้า ๓๘
๒ ป.ป.ก. ๘	”	ประชุม ประกาศ รัชกาลที่ ๕	ภาค ๒ หน้า ๘
ปฏิรณกะ ๓ ป.ป.ก. ๘	”	ประชุม ประกาศ รัชกาลที่ ๕	ภาคปฏิรณกะส่วนที่ ๓ หน้า ๘
ป.ต.น. ๓	”	ประกาศตั้งขานต์ในรัชกาล	ที่ ๕ หน้า ๓
จ.ศ.	”	จุลศักราช	
ร.ศ.	”	รัตนโกสินทร์	
พ.ศ.	”	พุทธศักราช	
ค.ศ.	”	คฤศตศักราช	

อักษรย่อที่นิยมใช้ในกฎหมายเก่า

ช. ชาทิตยวาร	ฉันทิตย
จ. จันทวาร	ฉันท
ภ. ภมวาร	ฉันท
ด. ดุฒวาร	ฉันท
ช. ชีวะวาร	ฉันท
ศ. ศักรวาร	ฉันท
ส. ไสรวาร	ฉันท

(๑๔)

- ข. คำราชชน หรือตุ๊กบักข
ร. คำช่างแรม หรือภาพบักข
ป. บักขตามวิธีบักขคณา หรือวันอุโบสถและวันธรรมดณะ
ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

ข้อเดือนตนยมใช้ ในกฎหมายเก่า

๑. จิตรมาต	คือ	เดือน ๕
๒. วิธามมาต	”	เดือน ๖
๓. เชษฐมาต	”	เดือน ๗
๔. อาษามมาต	”	เดือน ๘
๕. สวามมาต	”	เดือน ๙
๖. กัทธมาต	”	เดือน ๑๐
๗. อธิษฐมาต	”	เดือน ๑๑
๘. กตติกมาต	”	เดือน ๑๒
๙. มิคติรมาต	”	เดือนช้าย
๑๐. บุษยมาต	”	เดือนย
๑๑. มาฆมาต	”	เดือน ๓
๑๒. ผกุนมาต	”	เดือน ๔

(๑๕)

๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐
 ๒๐๑
 ๒๐๒
 ๒๐๓
 ๒๐๔
 ๒๐๕
 ๒๐๖
 ๒๐๗
 ๒๐๘
 ๒๐๙
 ๒๑๐
 ๒๑๑
 ๒๑๒
 ๒๑๓
 ๒๑๔
 ๒๑๕
 ๒๑๖
 ๒๑๗
 ๒๑๘
 ๒๑๙
 ๒๒๐
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐
 ๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐
 ๒๕๑
 ๒๕๒
 ๒๕๓
 ๒๕๔
 ๒๕๕
 ๒๕๖
 ๒๕๗
 ๒๕๘
 ๒๕๙
 ๒๖๐
 ๒๖๑
 ๒๖๒
 ๒๖๓
 ๒๖๔
 ๒๖๕
 ๒๖๖
 ๒๖๗
 ๒๖๘
 ๒๖๙
 ๒๗๐
 ๒๗๑
 ๒๗๒
 ๒๗๓
 ๒๗๔
 ๒๗๕
 ๒๗๖
 ๒๗๗
 ๒๗๘
 ๒๗๙
 ๒๘๐
 ๒๘๑
 ๒๘๒
 ๒๘๓
 ๒๘๔
 ๒๘๕
 ๒๘๖
 ๒๘๗
 ๒๘๘
 ๒๘๙
 ๒๙๐
 ๒๙๑
 ๒๙๒
 ๒๙๓
 ๒๙๔
 ๒๙๕
 ๒๙๖
 ๒๙๗
 ๒๙๘
 ๒๙๙
 ๓๐๐

๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

พ.ศ.	ปี	ว.ศ.	รัชกาลที่	ว.ศ.	ก.ศ.
๒๓๒๕	ชาติ	๓๓๕๕	(๓)	๓	๓๗๒๒/๓
๒๓๒๖	เกาะ	๓๓๕๕		๒	๓๗๒๓/๕
๒๓๒๗	มะโรง	๓๓๕๖		๓	๓๗๒๔/๕
๒๓๒๘	มะเส็ง	๓๓๕๗		๔	๓๗๒๕/๖
๒๓๒๙	มะเมีย	๓๓๕๘		๕	๓๗๒๖/๗
๒๓๓๐	มะแม	๓๓๕๙		๖	๓๗๒๗/๘
๒๓๓๑	ฉกา	๓๓๕๐		๗	๓๗๒๘/๙
๒๓๓๒	ระกา	๓๓๕๑		๘	๓๗๒๙/๑๐
๒๓๓๓	จอ	๓๓๕๒		๙	๓๗๓๐/๑
๒๓๓๔	กุน	๓๓๕๓		๑๐	๓๗๓๑/๒
๒๓๓๕	จวด	๓๓๕๔		๑๑	๓๗๓๒/๓
๒๓๓๖	จตุ	๓๓๕๕		๑๒	๓๗๓๓/๔
๒๓๓๗	ชาติ	๓๓๕๖		๑๓	๓๗๓๔/๕
๒๓๓๘	เกาะ	๓๓๕๗		๑๔	๓๗๓๕/๖
๒๓๓๙	มะโรง	๓๓๕๘		๑๕	๓๗๓๖/๗
๒๓๔๐	มะเส็ง	๓๓๕๙		๑๖	๓๗๓๗/๘
๒๓๔๑	มะเมีย	๓๓๖๐		๑๗	๓๗๓๘/๙
๒๓๔๒	มะแม	๓๓๖๑		๑๘	๓๗๓๙/๑๐
๒๓๔๓	ฉกา	๓๓๖๒		๑๙	๓๗๔๐/๑
๒๓๔๔	ระกา	๓๓๖๓		๒๐	๓๗๔๑/๒

พ.ศ.	สมัย	จ.ศ.	รัชชกาลที่	ร.ศ.	ค.ศ.
๒๓๕๕	จุฬ	๓๓๖๔	(๓) ๒๓	๒๓	๑๘๐๒/๓
๒๓๕๖	กุน	๓๓๖๕	๒๓	๒๓	๑๘๐๓/๔
๒๓๕๗	สุวต	๓๓๖๖	๒๓	๒๓	๑๘๐๔/๕
๒๓๕๘	ฉลุ	๓๓๖๗	๒๔	๒๔	๑๘๐๕/๖
๒๓๕๙	ชาติ	๓๓๖๘	๒๕	๒๕	๑๘๐๖/๗
๒๓๕๐	เกาะ	๓๓๖๙	๒๖	๒๖	๑๘๐๗/๘
๒๓๕๑	มะเริง	๓๓๗๐	๒๗	๒๗	๑๘๐๘/๙
๒๓๕๒	มะเริง	๓๓๗๑	๒๗	๒๗	๑๘๐๙/๑๐
๒๓๕๓	มะเริง	๓๓๗๒	๒๗	๒๗	๑๘๑๐/๑๑
๒๓๕๔	มะเริง	๓๓๗๓	๒๗	๒๗	๑๘๑๑/๑๒
๒๓๕๕	ฉลุ	๓๓๗๔	๒๘	๒๘	๑๘๑๒/๑๓
๒๓๕๖	ระกา	๓๓๗๕	๒๘	๒๘	๑๘๑๓/๑๔
๒๓๕๗	จุฬ	๓๓๗๖	๒๘	๒๘	๑๘๑๔/๑๕
๒๓๕๘	กุน	๓๓๗๗	๒๘	๒๘	๑๘๑๕/๑๖
๒๓๕๙	สุวต	๓๓๗๘	๒๘	๒๘	๑๘๑๖/๑๗
๒๓๖๐	ฉลุ	๓๓๗๙	๒๘	๒๘	๑๘๑๗/๑๘
๒๓๖๑	ชาติ	๓๓๘๐	๒๘	๒๘	๑๘๑๘/๑๙
๒๓๖๒	เกาะ	๓๓๘๑	๒๘	๒๘	๑๘๑๙/๒๐
๒๓๖๓	มะเริง	๓๓๘๒	๒๘	๒๘	๑๘๒๐/๒๑
๒๓๖๔	มะเริง	๓๓๘๓	๒๘	๒๘	๑๘๒๑/๒๒
๒๓๖๕	มะเริง	๓๓๘๔	๒๘	๒๘	๑๘๒๒/๒๓
๒๓๖๖	มะเริง	๓๓๘๕	๒๘	๒๘	๑๘๒๓/๒๔

(๑๗)

พ.ศ.	ช บ	จ.ศ.	วิ ษ ณ ภ า ว ป ก	ก.ศ.	ก.ศ.
๒๓๖๗	วชิรา	๑๑๘๖	๒๖	๕๓	๑๘๒๕/๕
๒๓๖๘	วิระกา	๑๑๘๗	๒๗	๕๔	๑๘๒๕/๖
๒๓๖๙	วิษุ	๑๑๘๘	๒๘	๕๕	๑๘๒๖/๗
๒๓๗๐	กนิ	๑๑๘๙	๒๙	๕๖	๑๘๒๗/๘
๒๓๗๑	ศุภ	๑๑๙๐	๓๐	๕๗	๑๘๒๘/๙
๒๓๗๒	นฤ	๑๑๙๑	๓๑	๕๘	๑๘๒๙/๑๐
๒๓๗๓	ศุภ	๑๑๙๒	๓๒	๕๙	๑๘๓๐/๑๑
๒๓๗๔	เกาะ	๑๑๙๓	๓๓	๖๐	๑๘๓๑/๑๒
๒๓๗๕	มะโรง	๑๑๙๔	๓๔	๖๑	๑๘๓๒/๑๓
๒๓๗๖	มะเส็ง	๑๑๙๕	๓๕	๖๒	๑๘๓๓/๑๔
๒๓๗๗	มะเมีย	๑๑๙๖	๓๖	๖๓	๑๘๓๔/๑๕
๒๓๗๘	มะแม	๑๑๙๗	๓๗	๖๔	๑๘๓๕/๑๖
๒๓๗๙	วชิรา	๑๑๙๘	๓๘	๖๕	๑๘๓๖/๑๗
๒๓๘๐	วิระกา	๑๑๙๙	๓๙	๖๖	๑๘๓๗/๑๘
๒๓๘๑	วิษุ	๑๒๐๐	๔๐	๖๗	๑๘๓๘/๑๙
๒๓๘๒	กนิ	๑๒๐๑	๔๑	๖๘	๑๘๓๙/๒๐
๒๓๘๓	ศุภ	๑๒๐๒	๔๒	๖๙	๑๘๔๐/๑๑
๒๓๘๔	นฤ	๑๒๐๓	๔๓	๗๐	๑๘๔๑/๑๒
๒๓๘๕	ศุภ	๑๒๐๔	๔๔	๗๑	๑๘๔๒/๑๓
๒๓๘๖	เกาะ	๑๒๐๕	๔๕	๗๒	๑๘๔๓/๑๔
๒๓๘๗	มะโรง	๑๒๐๖	๔๖	๗๓	๑๘๔๔/๑๕
๒๓๘๘	มะเส็ง	๑๒๐๗	๔๗	๗๔	๑๘๔๕/๑๖

พ.ศ.	สมัย	จ.ศ.	รัชกาลที่	ว.ศ.	ค.ศ.
๒๓๗๗	มะเฝย	๑๒๐๗	(๓) ๒๓	๖๕	๑๗๕๖/๗
๒๓๗๘	มะเฝ	๑๒๐๘	๒๔	๖๖	๑๗๕๗/๘
๒๓๗๙	ดอญ	๑๒๑๐	๒๕	๖๗	๑๗๕๘/๙
๒๓๘๐	ระกา	๑๒๑๑	๒๖	๖๘	๑๗๕๙/๖๐
๒๓๘๑	จย	๑๒๑๒	๒๗	๖๙	๑๗๖๐/๑
๒๓๘๒	กุน	๑๒๑๓	๒๘ } ๒๘	๗๐	๑๗๖๑/๒
๒๓๘๓	จวต	๑๒๑๔	๒๙	๗๑	๑๗๖๒/๓
๒๓๘๔	จตุ	๑๒๑๕	๓๐	๗๒	๑๗๖๓/๔
๒๓๘๕	จวต	๑๒๑๖	๓๑	๗๓	๑๗๖๔/๕
๒๓๘๖	เกาะ	๑๒๑๗	๓๒	๗๔	๑๗๖๕/๖
๒๓๘๗	มะเฝ	๑๒๑๘	๓๓	๗๕	๑๗๖๖/๗
๒๓๘๘	มะเฝ	๑๒๑๙	๓๔	๗๖	๑๗๖๗/๘
๒๓๘๙	มะเฝ	๑๒๒๐	๓๕	๗๗	๑๗๖๘/๙
๒๓๙๐	มะเฝ	๑๒๒๑	๓๖	๗๘	๑๗๖๙/๖๐
๒๓๙๑	ดอญ	๑๒๒๒	๓๗	๗๙	๑๗๖๐/๑
๒๓๙๒	ระกา	๑๒๒๓	๓๘	๘๐	๑๗๖๑/๒
๒๓๙๓	จย	๑๒๒๔	๓๙	๘๑	๑๗๖๒/๓
๒๓๙๔	กุน	๑๒๒๕	๔๐	๘๒	๑๗๖๓/๔
๒๓๙๕	จวต	๑๒๒๖	๔๑	๘๓	๑๗๖๔/๕
๒๓๙๖	จตุ	๑๒๒๗	๔๒	๘๔	๑๗๖๕/๖
๒๓๙๗	จวต	๑๒๒๘	๔๓	๘๕	๑๗๖๖/๗
๒๓๙๘	เกาะ	๑๒๒๙	๔๔	๘๖	๑๗๖๗/๘

พ.ศ.	ปี	จ.ศ.	รัชกาลที่	ว.ศ.	ก.ศ.
๒๔๓๓	มะโรง	๑๒๓๐	๕ } ๑๖ } ๕ }	๖๗	๑๖๖๘/๘
๒๔๓๔	มะเถิง	๑๒๓๑	๕ }	๖๘	๑๖๖๙/๗๐
๒๔๓๕	มะเมษ	๑๒๓๒	๕ }	๖๙	๑๖๗๐/๖
๒๔๓๖	มะแม	๑๒๓๓	๕ }	๗๐	๑๖๗๑/๒๓
๒๔๓๗	วศก	๑๒๓๔	๕ }	๗๑	๑๖๗๒/๓
๒๔๓๘	วระกา	๑๒๓๕	๕ }	๗๒	๑๖๗๓/๔
๒๔๓๙	จช	๑๒๓๖	๕ }	๗๓	๑๖๗๔/๕
๒๔๔๐	กน	๑๒๓๗	๕ }	๗๔	๑๖๗๕/๖
๒๔๔๑	ชวศ	๑๒๓๘	๕ }	๗๕	๑๖๗๖/๗
๒๔๔๒	ฉศ	๑๒๓๙	๕ }	๗๖	๑๖๗๗/๘
๒๔๔๓	ชวต	๑๒๔๐	๕ }	๗๗	๑๖๗๘/๙
๒๔๔๔	เถาะ	๑๒๔๑	๕ }	๗๘	๑๖๗๙/๑๐
๒๔๔๕	มะโรง	๑๒๔๒	๕ }	๗๙	๑๖๘๐/๑
๒๔๔๖	มะเถิง	๑๒๔๓	๕ }	๘๐	๑๖๘๑/๒
๒๔๔๗	มะเมษ	๑๒๔๔	๕ }	๘๑	๑๖๘๒/๓
๒๔๔๘	มะแม	๑๒๔๕	๕ }	๘๒	๑๖๘๓/๔
๒๔๔๙	วศก	๑๒๔๖	๕ }	๘๓	๑๖๘๔/๕
๒๔๕๐	วระกา	๑๒๔๗	๕ }	๘๔	๑๖๘๕/๖
๒๔๕๑	จช	๑๒๔๘	๕ }	๘๕	๑๖๘๖/๗
๒๔๕๒	กน	๑๒๔๙	๕ }	๘๖	๑๖๘๗/๘
๒๔๕๓	ชวศ	๑๒๕๐	๕ }	๘๗	๑๖๘๘/๙
๒๔๕๔	ฉศ	๑๒๕๑	๕ }	๘๘	๑๖๘๙/๑๐

พ.ศ.	ส บ	จ.ศ.	วิ ษ ณ ภ า ต ย ท	ว.ศ.	ค.ศ.
๒๔๓๓	ชาติ	๑๒๕๒	(๕) ๒๓	๓๐๘	๑๘๕๐/๓
๒๔๓๔	เกาะ	๑๒๕๓	๒๔	๓๑๐	๑๘๕๓/๒
๒๔๓๕	มะพร้าว	๑๒๕๔	๒๕	๓๑๓	๑๘๕๒/๓
๒๔๓๖	มะเดื่อ	๑๒๕๕	๒๖	๓๑๖	๑๘๕๓/๔
๒๔๓๗	มะเขี๋ย	๑๒๕๖	๒๗	๓๑๙	๑๘๕๔/๕
๒๔๓๘	มะเขือ	๑๒๕๗	๒๘	๓๒๒	๑๘๕๕/๖
๒๔๓๙	อุทก	๑๒๕๘	๒๙	๓๒๕	๑๘๕๖/๗
๒๔๔๐	ระกา	๑๒๕๙	๓๐	๓๒๘	๑๘๕๗/๘
๒๔๔๑	อาชีพ	๑๒๖๐	๓๑	๓๓๑	๑๘๕๘/๙
๒๔๔๒	กุน	๑๒๖๑	๓๒	๓๓๔	๑๘๕๙/๑๐
๒๔๔๓	พฤก	๑๒๖๒	๓๓	๓๓๗	๑๘๖๐/๑
๒๔๔๔	นฤ	๑๒๖๓	๓๔	๓๔๐	๑๘๖๑/๒
๒๔๔๕	ชาติ	๑๒๖๔	๓๕	๓๔๓	๑๘๖๒/๓
๒๔๔๖	เกาะ	๑๒๖๕	๓๖	๓๔๖	๑๘๖๓/๔
๒๔๔๗	มะพร้าว	๑๒๖๖	๓๗	๓๔๙	๑๘๖๔/๕
๒๔๔๘	มะเดื่อ	๑๒๖๗	๓๘	๓๕๒	๑๘๖๕/๖
๒๔๔๙	มะเขี๋ย	๑๒๖๘	๓๙	๓๕๕	๑๘๖๖/๗
๒๔๕๐	มะเขือ	๑๒๖๙	๔๐	๓๕๘	๑๘๖๗/๘
๒๔๕๑	อุทก	๑๒๗๐	๔๑	๓๖๑	๑๘๖๘/๙
๒๔๕๒	ระกา	๑๒๗๑	๔๒	๓๖๔	๑๘๖๙/๑๐
๒๔๕๓	อาชีพ	๑๒๗๒	๕ } ๔๓	๓๖๗	๑๘๗๐/๑
๒๔๕๔	กุน	๑๒๗๓	๖ } ๔๔	๓๗๐	๑๘๗๑/๒

พ.ศ.	ศ	จ.ศ.	วิเศษการอักษร	ว.ศ.	ก.ศ.
๒๔๕๕	ชวต	๑๒๗๕	(๖) ๓	๑๓๓	๑๘๑๒/๓
๒๔๕๖	นฤ	๑๒๗๕	๕	๑๓๒	๑๘๑๓/๕
๒๔๕๗	ชวต	๑๒๗๖	๕	๑๓๓	๑๘๑๔/๕
๒๔๕๘	เกาะ	๑๒๗๗	๖	๑๓๔	๑๘๑๕/๖
๒๔๕๙	มะโรง	๑๒๗๗	๗	๑๓๕	๑๘๑๖/๗
๒๔๖๐	มะถิง	๑๒๗๘	๘	๑๓๖	๑๘๑๗/๘
๒๔๖๑	มะเพ็ญ	๑๒๗๘	๙	๑๓๗	๑๘๑๘/๙
๒๔๖๒	มะแม	๑๒๗๙	๑๐	๑๓๘	๑๘๑๙/๑๐
๒๔๖๓	วชิร	๑๒๗๙	๑๑	๑๓๙	๑๘๒๐/๑๑
๒๔๖๔	ระกา	๑๒๘๐	๑๒	๑๔๐	๑๘๒๑/๑๒
๒๔๖๕	จข	๑๒๘๐	๑๓	๑๔๑	๑๘๒๒/๑๓
๒๔๖๖	กน	๑๒๘๑	๑๔	๑๔๒	๑๘๒๓/๑๔
๒๔๖๗	ชวต	๑๒๘๑	๑๕	๑๔๓	๑๘๒๔/๑๕
๒๔๖๘	นฤ	๑๒๘๒	๑๖ } ๑๖ } ๑๗ }	๑๔๔	๑๘๒๕/๑๖
๒๔๖๙	ชวต	๑๒๘๒	๑๗	๑๔๕	๑๘๒๖/๑๗
๒๔๗๐	เกาะ	๑๒๘๓	๑๘	๑๔๖	๑๘๒๗/๑๘
๒๔๗๑	มะโรง	๑๒๘๓	๑๙	๑๔๗	๑๘๒๘/๑๙
๒๔๗๒	มะถิง	๑๒๘๔	๒๐	๑๔๘	๑๘๒๙/๒๐
๒๔๗๓	มะเพ็ญ	๑๒๘๔	๒๑	๑๔๙	๑๘๓๐/๒๑
๒๔๗๔	มะแม	๑๒๘๕	๒๒	๑๕๐	๑๘๓๑/๒๒
๒๔๗๕	วชิร	๑๒๘๕	๒๓	๑๕๑	๑๘๓๒/๒๓
๒๔๗๖	ระกา	๑๒๘๖	๒๔	๑๕๒	๑๘๓๓/๒๔
๒๔๗๗	จข	๑๒๘๖	๒๕ } ๒๐ } ๒๖ }	๑๕๓	๑๘๓๔/๒๕

พ.ศ.	สมัย	จ.ศ.	รัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	ร.ศ.	ก.ศ.
๒๔๗๘	ภูมิ	๓๒๘๗	(๘) ๒	๓๕๕	๓๘๓๕/๖
๒๔๗๙	พจน	๓๒๘๘	๓	๓๕๕	๓๘๓๖/๗
๒๔๘๐	ดุริ	๓๒๘๙	๔	๓๕๖	๓๘๓๗/๘
๒๔๘๑	ชาติ	๓๒๙๐	๕	๓๕๗	๓๘๓๘/๙
๒๔๘๒	เกาะ	๓๒๙๑	๖	๓๕๘	๓๘๓๙/๑๐
๒๔๘๓	มะโรง	๓๒๙๒	๗	๓๕๘	๓๘๔๐/๑
๒๔๘๔	มะเส็ง	๓๒๙๓	๘	๓๖๐	๓๘๔๑/๒
๒๔๘๕	มะเข็ญ	๓๒๙๔	๙	๓๖๑	๓๘๔๒/๓
๒๔๘๖	มะแม	๓๒๙๕	๑๐	๓๖๒	๓๘๔๓/๔
๒๔๘๗	ฉศก	๓๒๙๖	๑๑	๓๖๓	๓๘๔๔/๕
๒๔๘๘	ระกา	๓๒๙๗	๑๒	๓๖๔	๓๘๔๕/๖
๒๔๘๙	จช	๓๒๙๘	๑๓	๓๖๕	๓๘๔๖/๗
๒๔๙๐	กข	๓๒๙๙	๑๔	๓๖๖	๓๘๔๗/๘
๒๔๙๑	พจ	๓๓๐๐	๑๕	๓๖๗	๓๘๔๘/๙
๒๔๙๒	ดุริ	๓๓๐๑	๑๖	๓๖๘	๓๘๔๙/๑๐
๒๔๙๓	ชาติ	๓๓๐๒	๑๗	๓๖๘	๓๘๕๐/๑
๒๔๙๔	เกาะ	๓๓๐๓	๑๘	๓๗๐	๓๘๕๑/๒
๒๔๙๕	มะโรง	๓๓๐๔	๑๙	๓๗๑	๓๘๕๒/๓
๒๔๙๖	มะเส็ง	๓๓๐๕	๒๐	๓๗๒	๓๘๕๓/๔
๒๔๙๗	มะเข็ญ	๓๓๐๖	๒๑	๓๗๓	๓๘๕๔/๕
๒๔๙๘	มะแม	๓๓๐๗	๒๒	๓๗๔	๓๘๕๕/๖
๒๔๙๙	ฉศก	๓๓๐๘	๒๓	๓๗๕	๓๘๕๖/๗
๒๕๐๐	ระกา	๓๓๐๙	๒๔	๓๗๖	๓๘๕๗/๘

๑๒๖๖ บานพะแนก ๗๕

ศักราช ๑๓๖๖ มุสิกยะตั้งวัดระมาศระมาศ ศุกระบัคษยปาตบพตฤชถิ
คุรุวารบริเนทกาดกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามา
ธิบติศรีสินทรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดีทรวรณินทราชาธิราช รัตน
ภาคภักคระวงษของคบรมมาธิเบศ ตรีภูเณศวรินารถนายกคิถรัตน
ราชชาติชาชาวไศรย สมุทยตโรมนตลังกตจักรระวาพาธิเบนชว ตรี
เยนชราชินคินทรวร หริหริทรวร จวตราชิบติ ศรี ตรีบุตคุณ อักขนิค ฤทธิ
วเนศวร ชรรมิคราชาธิราช เตโชไชยพรหมเทพาคิเทพตรีภูเณศาธิ
เบศโลกเชษฐวิสุติมกฎประเทศคระตามหาพทชางกูร บรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าชยหุด อินเสตจ ปราบตภาเค็ก ผ่านพิภพกรังเทพทวารวดี
ศรีอยุธยา มหาคิถภพพันนราชธานีบรมมช เติจจออก ณพระที่
นงบุตบภมาตามหาจักรพรรดิพินาน พรอมตวยหม่มชมาตยามนตรี
กะวิชาติ ราชตรีวงษพงษ์พฤตมาโทราชาธิราช ใฝาเบองบงทงภชมาศ
จิงเจ้าพระยาศรีธรรมราชเทศชาติอำมาตยานุชิตร พิชชระวงษพงษ์
ภักตยาธิเบศจวราชิบติ ศรีรัตนราชโกษาธิบติอภัยพิริบรากรมพาหุ
กราบบังคมทูลพระกรุณา ด้วยช้อความนายบุญศรีข้างเหล็กหลดงร้อง
ทูลชราชกตาดโทษพระเกษมนายราชาอรรด ใจคความว่าอ่าแดงบ้อม
ภรรยานายบุญศรี พ้องช้อย่านายบุญศรีฯ ให้การแก่พระเกษมว่า อ่า
แดงบ้อมนอใจทำชู้ด้วยนายรามาชอรรด แลอมาพ้องช้อย่านายบุญศรีฯ

เรื่องอ่าแดงบ้อมพ้องช้อย่านายบุญศรีนั้นให้คฤหาชลัภษณหัวเมือช บพที่ ๑๐ แลที่ ๒๕
แลที่ ๓๓ เจ้าหมื่นไวยวรนาถที่ ๑๕ ปี ร.ศ. ๑๑๘ ถ้าพิพาทชู้ถำลบบันนี้เข้าใจอกเพราะอ่า
อฤหาชลัภษณหัวเมือชมาตรา ๒๗ แล ๑๘ ซึ่งคไม่ลงกับคค

ไม่อย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญศรีไม่ พระเกษม
 พดจาแพะโตมอ้าแดงบ้อม แดพิจารณาไม่เป็นด้จเป็นกรรม เจ้า
 ด้วยอ้าแดงบ้อม แดด้คชช้อความมาให้ดูกรชนค้ำดหลวงปลุกษา ๆ ว่า
 เป็นหญิงช้อย่าชาย ให้อ้าแดงบ้อมกับนายบุญศรีขาดจากฉัวเมียกันตาม
 กฎหมาย จึงทรงพระกรุณาตรัสว่า หญิงนอกใจชาย แด้วมาร้อง
 ฟ้องช้อย่าชาย ถูกชนปลุกษาให้ช้อย่ากันนั้นหาเป็นยุติธรรมไม่ จึงมีพระ
 ราชโองการตรัสสั่งให้เจ้าพระยาพระคลังเขากฎหมายณค้ำดหลวงมา
 สอบตบตีบหอดหลวงข้างที่ได้ค้อความว่าชายหาผิดมิได้ หญิงช้อย่า
 ท่านว่าเปนนหญิงช้อย่าชายช้อย่าได้ ถูกตองกันทั้งด้ตามฉบับ จึงมีพระราช
 โองการมารบพระบัตินทรสุรดีหนาทคำหรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนพระ
 ไตรบีฎกแปดหมื่นพันพระธรรมชั้นช อนันต์เศจพระพุทธเจ้าทรงพระ
 มหากรุณาประคิษฐานไว้ค่างพระองค์ ได้เปนนโลกด้งด้อน
 บรรพชิตบวิษนัย แดฆราวาคบวิษนัยได้ประฏิบัติร ช่างคักคักกิมแ
 ทุกคักกิม แดพระพุทธธรรมนพนเพื่อนนิปริตคักคักเพนไปเปนน
 มาก ขากทจะเด้เรียน เปนชายพระพุทธดำค้ำนำด้ไป ก็ได้ฮาราชนา
 ประชุมเซญพระราชคณระทงปลอง มีด้มเศจพระด้งฆราช แดพระ
 ธรรมอตุตม พระพุทธโฆษาจารย์เปนประธาน ฝ่ายราชบัณคิกน
 พระยารธรรมปลุกษาเปนค่น ให้ทำด้งค่างนายชำระพระไตรบีฎกด้อนได้
 ด้วยอรรถกะถาคู้ ให้กักค้องตามพระพุทธบัญญัติ พระไตรบีฎกจึง
 ค้อยถูกถวนผ่องได้ชนได้ เปนนที่เด้าเรียนง่ายใจแก่กุกนบุดด้บไปภาย
 น้า ก็เปนนพุทธการกรรมคองการกุกค้ออันประเด้วิรูแล้ว

๑ แดฝ่ายข้างฮานาจักรนกระษัตริย์ผู้ค่างคแผ่นคินน้นฮ่าได้รย

ซึ่งโบราณราชินิกุลหมายพระโอรส อัครเสนาบดีแยกกันบัญญัติ
 ได้ได้เป็นบันทึกถาวร จึงพิพากษาคำตัดสินเนือความราชฎรทั้งปวงได้
 โดยยุติธรรม แดพระราชกำหนดบทพระโอรสการหนักพันเพือนวิปริต
 ผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคนอื่นโดยหลงหากความดอยแก่มาป
 มิได้ คัดแปลงแต่งตามชอบใจได้ พิกาศษาภาให้โดยยุติธรรมสำหรับ
 แผ่นดินไปกับบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัด
 ข้าราชการของรัชพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

	ขุนสุนทร โฉหาร ผู้ดำท้พระฮาดักษณ	๑	} ๑๑คนชำระ
ฮาดักษณ	ขุนดาร์ประเสริฐ	๑	
	ขุนวิเชียรอักษร	๑	
	ขุนวิจิตรอักษร	๑	
ใต้ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรดี	๑	
	พระราชพิณใจยราชปลัด	๑	
	หลวงฮักยา	๑	
	พระมหาวิษณุธรรม	๑	
ราชบัณฑิตย	ขุนศรีสุร โฉหาร	๑	
	นายพิมพ์	๑	
	นายต๋อน บาเรียน	๑	

พระราชกำหนดบทพระโอรสการ อันมี อยู่ใน หอหลวง ตั้งแต่พระ
 ธรรมศาสตร์ ไปให้ลูกถ้วนตามบาพแฉเนือความ มิให้ ผิดเพี้ยน ซ้ำกันได้
 จัดเป็นหมวดคแปนเหล่าเจ้าได้ แด้วทรงพระฮุดาทรงชำระค้ค้แปลง
 ซึ่งบทอันวิปลาคันนี้ให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหา

กรุณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่พระชาติวิชัยอันจะดำรงคงแผ่นดินใบใน
 ภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาตมกษณชบเดินห่มกัณฐกบับ ใว้ห้อง
 เครื่องณบับหนึ่ง ใว้หอหลวงณบับหนึ่ง ใว้ณศาลหลวงดำหรัับดูกษณ
 ณบับหนึ่ง บัดตราพระราชดีหี พระคชดีหี บัวแก้ว ทุกเล่มเป็นล้ำคณ
 ถ้ำพระเกษม พระไกรดี เข็ญพระดมตพระราชกำหนดบตพระโชยการ
 ออกมาพิภาชากิจคดีไคๆ ดูกษณทั้งปวงไม่เห่นบัตตราพระราชดีหี
 พระคชดีหี บัวแก้ว ฉ้ามดองนไซ อย่ำให้เช้อพงเอาเป็นอันชวค
 ที่เค็ยด

ฯ

พระธรรมสาตรา

๑ นัตวาพุทงงโลกาทิจัง ชำมัญจาตัจจมนชตัง จักขุมำปริตัง
 ตังชนตรายัง เคนวชากูยง วิชวาคัตนตรายัตต ไดตถเมโหตตุฬช
 ยัญญโลกะหิตัง ตัตถัง รัมมะ ตัตถนคปากะฏัง ภวตัตถมนนุสาเร
 นมุตตะภวต่ายะชวาทิโต ปริมปวาทะตังทำนรัมมัญญะตัญญูริตัง รามัญ
 ญัตตัจจะภวต่ายะทศคาวะหังปริเตนห ตัตถมาตังตัมภวต่ายะ ระจิต
 ตันตัง สันนาถะเมต

ฯ

๑ อะหัง อันถวชว นัตวา ถวายนมคการแล้ว พุทงง ซึ่ง
 ตมเค็จพระพุทชเค็จ อันตรัตถ์พระอริยตัจ ๕ โลกาทิจัง อนนัง โลกษ
 ทังตัมเหต้วางคุดตวงพระชวาทิตยอันตองโลกษ ชำมัญจะ ซึ่งพระ
 โลกุตระธรรม ๘ ประการ ๑๐ กับพระปริญคักต อากัจจมนชตัง อนน
 ปริมณฑตแห่งพระคณประคุดปริมณฑตแห่งพระชวาทิตย ตังชัญจะ
 ซึ่งพระอชัญญาริยตังชแแต่ตมมุตตังชกต จักขุมำปริตัง อันเป็นอริยตป-

กรุณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่พระศรัทธาอันจะดำรงคงแผ่นดินไปใน
 ภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาตมภยชนชบเดินห่มกัณฑ์มณีนี ไฉน
 เครื่องฉบับหนึ่ง ไฉนห่อหวงฉบับหนึ่ง ไฉนค้ำควดวงสำหรับอุกษณ
 ฉบับหนึ่ง บัดตราพระราชดีหี พระคชดีหี บัวแก้ว ทุกเล่มเป็นจำคณ
 ถ้ำพระเกษม พระไกรดี เข็มพระตมค พระราชกำหนดบทพระโธการ
 ออกมาพิภาคษาภิกจคติโต ๗ อุกษณทั้งปวงไม่เห็นบัดตราพระราชดีหี
 พระคชดีหี บัวแก้ว ดังมตองนไซ่ อยาให้เชอพงเอาเป็นอันขาด
 ที่เดียด ๗

พระธรรมสาตรา

๑ นัตวาพุทฺธังโลกาทิจัง ชำมัญจาทีจจมนตัง จักขมาปริตัง
 ดังฉนศรายัง เตนวชาฏยัง วิชากัตถนศรายัสส ได้ตถิเมโทศุตฺถพร
 ยัญจาโถกะหิตัง ดัตถัง ชัมมะ ดัตถนคปภาะฐัง ภวดีตงมนนุตาเว
 นมุตเตภาดาเยชาทิโต ปริณปราคาะตังทานรามัญญเอตฺถุฐิตัง รามัญ
 ญัสสัจจะภาดาเยชคคคาพะหังปริเตนินท ตัตถมาตังต้ามะภาดาเย ะระจิต
 ดันตัง สันนาละเมต ๗

๑ อะหัง อันว่าข้า นัตวา ถวายนมัสการแล้ว พุทฺธัง ซึ่ง
 ดมเจงพระพุทฺธเจ้า อันตรัสร์พระอริยตฺถ ๕ โลกาทิจัง อันยังโดย
 ทั้งด้านให้ดีว่างคุดวงพระอาทิตย์อันตองโดย ชำมัญจา ซึ่งพระ
 โลกศรธรรม ๘ ประการ ๑๐ กับพระปริมุตฺถกัตติ อาทิจมนตตัง อันมี
 ปริมณฑลแห่งพระคุณประคุดปริมณฑลแห่งพระอาทิตย์ ดังฉัญจะ
 ซึ่งพระอษฏาริยตงฆแลตมมุตฺตังฆกัตติ จักขมาปริตัง อันเป็นอริยตฺถ

พฤษภอินทร์ประจำในบุพพิเทหะ แต่ไม่กระทำประจำในอมระโคณานะ
 แต่ไม่กระทำพฤษภประจำที่ปศุศรกาโร แต่ไม่หว่าประจำชมพูทวีป
 แต่ไม่แผ่ผอยประจำในอสูรพิภพ แต่ไม่จึงประจำที่ปศุศรบรรณราช-
 พิกพ แต่ไม่ป้ารักษาต้อยในทวดตั้งชาติอรรคแต่ในปถมกถปเกิดกอบัว
 มีดอกห้า บอกลัญญานิมิตร์อันจะอบัตติแห่งดิมเค็จพระพุทธรเจ้าทั้งห้า
 พระองค์ อันจะได้ตรัสในภทกถปบั้น แต่พรหมทงโปรดห้อมฮายคินลงมา
 กิณพระสุชาวศ์ ครั้นนาน มาทพิษระสาหารกัอันตระชานถอยรศ รูป
 ทพิษที่ปรากฏ ก็เดือนดง ๆ มิได้คง โดยเพศได้โดยพรหม ครั้นนานมาก
 บริโภคชาติต่ำตเป็นอาหาร สรรพอันตระชานเดือนดงคักคาเคช เพช
 พรหมก็หายกลายเป็นเพศบุรุษเพศสัตว์บังเกิดมีฉันทราคตั้งโดยพิษอด
 อกรรม เกิดบุตรนคาศับ ๆ กันมา แต่จึงตั้งเป็นคามเชตรเคหาในทิศา
 นทิศประเทศต่าง ๆ

๑ ครั้นนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์เจ้าโต มาบังเกิดเป็นพระมหา
 บุรุษในคณภทกถป ครั้น ฮยมาก็เกิดอวาทแก่กัน หายใจจะบังคับ
 บัญชามิได้ ผงชนทงหลายมาต๊ะโมดร์ประชมพร้อมกัน จึงตั้งดิมเค็จ
 พระมหาบุรุษราชเจ้าชานเป็นอชบัต มีพระนามกรชชอวพระเจ้ามหา
 ดมมคิราช กอบไปด้วยดัตะพิชรัตน ๗ ประการ ได้ผ่านทอูปทง &
 แลฮยมมาเกิดพระราชากุมาร & พระองค์ แต่เชษฐุโอรสนั้นได้โดยราช
 ดมมคิในชมพูทวีป แต่พระราชากุมารองค์หนึ่ง ได้โดยราชดมมคิใน
 อศรกาโร แต่พระราชากุมารองค์หนึ่งได้โดยราชดมมคิในอมระโคณานะ
 แต่พระราชากุมารองค์หนึ่งนั้นได้โดยราชดมมคิในบุพพิเทหะ แต่
 พระราชากุมารทงดีพระองค์ ก็ฮยม เหาะ มา แล้ว พระราชบิคา ทุก ๆ วัน
 ครั้นนานมาพระราชบิตานทงคค แต่ พระราชากุมารทง & พระองค์
 ก็ต่างองค์ต่างฮยมฮยมมิโมดร์จิตร์ไปมาหากัน ครั้นนานมา ๆ ต่างองค์

ต่างนานไปนานมา ทาง พระราชไมตรีดำพันธุชาติคือยชาติญไป
 ครอบทั่วทุกวันนี้ แดพระเชษฐาธิราชผู้ด้วยราช ธรรมดีในชมพูทวีป
 ก็มีพระราชกุมารสืบพระองค์ แดในชมพูทวีปแบ่งเป็นสิบเอ็ดส่วน ๆ
 หนึ่งพระองค์อยู่ สิบส่วนนั้นให้พระราชโอรสอยู่ของคละส่วน พระ
 ราชกุมารผู้ ใหญ่นั้นเป็นมหอปรราช อยู่จำเนียรนานมาพระราชบิดา
 ถึงท้องคต พระยาอปรราชก็ได้ด้วยราชธรรมดีแทนพระบิดานั้น แด
 พระราชกุมารทั้ง ๓๐ พระองค์ไปมาหากันเป็นนิจ ครั้นนานมาพระ
 ราชกุมารทั้งปวงมิได้ ไปมาหากันต่างองค์ต่างอยู่ แดอยู่มารพระบิดา
 พระยามหาดัสมฤตราชทั้ง ๓๐ พระองค์ มี พระราชกุมาร องค์ละ ๓๐
 องค์เดา แดเชษฐากุมารนั้นตั้งเป็นอปรราช แดกุมารอนตบหนักแต่ง
 ให้ด้วยราชในประเทศต่าง ๆ กัน ครั้นนานมาพระราชบิดาถึงท้องคต
 แดพระยาอปรราชได้มธุราชภิเศกแขกราชธรรมดีแทนพระราชบิดา ก็
 ยังไปมาหากันเป็นนิจ แดพระมหากษัตริย์ทรงรอยเข็ดพระองค์นั้น
 เป็นดำพันธุชาติราชธรรมดีวงศ์เดียวกัน ครั้นนาน มาต่างองค์ต่างทรง
 พระชราภาพ จะไปมาหากันนั้นมิได้ ต่างองค์ต่างใช้ ให้แค้นหา
 อำมาตย์ไปมาจำทูลทางพระราชไมตรี ดำพันธุชาติ แดอำมาตย์ผู้
 ใหญ่เคยใช้ ไปมานักถึงกาดทูลสภาพ เจ็ดวันจึงไปมาหนึ่ง ครั้น
 อยู่นานมาคอบหนึ่งจึงไปหนึ่ง คราบเท่าจนไปมาหากันมิได้ จึง
 พระราชบุตรแดพระราชบิดาอันสืบมานั้น ก็มีรูปเป็น พระบรมญาติ
 ร่วมราชธรรมดีวงศ์เดียวกัน ต่าง องค์ ต่างอยู่ในประเทศนั้น ๆ หนึ่ง
 เครื่องศิริราชปริ โภคคตต่างกัน วิได้ยเพศภาษาก็ต่างกันทรงรอยเข็ด
 พระองค์ จึงเป็นรอยเข็ดภาษาตราบทั่วทุกวันนี้ เมื่อแรกตั้งมหา
 ธรรมฤตราชธรรมดีวงศ์นั้น อายุมนุษย์ได้ดังไชยหนึ่ง

มโนสาร

๕๕๖
 ครองหนาทวมหาพรหมองค์หนึ่งชื่อว่าพรหมเทวะ จิตจากพรหม
 โดยยแต่ดวงมาปฏิสนธิกำเนิดในตระกูลมหาอำมาตย์ ซึ่งเป็นข้าบาท
 สัมเด็จพระเจ้ามหาสมุทรราช ครั้นวัฒนาอายุสิบห้าปีก็โต ทแทนบิดา
 นานมาเห็นดีดั่งทงหลายได้ความทุกข์ยากลำบากด้วยวิวาทกัน บังเกิด
 ความฉิบหายต่างๆ มีปรากฏจะให้สมเด็จพระเจ้าสมุทรราชตั้ง อยู่ใน
 ทศพิชราชธรรมอันประเสริฐ จึงถวายบังคมลาออกไปบวชเป็นฤๅษี
 อยู่หิมวันตประเทศใกล้บรพคหฬ จำเวณเมตภาวณาได้ชะฤๅษี ๕
 ธรรมฐติมาบตี ๘ บริโภคผลพฤษยาเป็นอาหาร มีบริวารคชเทพกนิร
 คนธรรพ ผู้บรรณบัณเฑาะ จงสุกรี นาคา มาบำเรอหพระดาบศด้วย
 ทิพยดังขคิดเป็นนิจกาด

๕๕๗
 ๐ อยู่มาวันหนึ่งบังเกิดลมพายุห่าฝนใหญ่ตกลงมา แดเทวมบุตร
 เทวธิดาภิรทากนิรทงหลายต่างคนปลาศ์นาการหนีไปดิน แคนางเทพ
 คนธพกนิรคนหนึ่งเข้ามาใกล้ยังด้านกนิรแห่งพรหมเทวะฤๅษีนั้น พระ
 พรหมเทวะฤๅษีมีใจรักใคร่ในนางกนิรเทพคนธพนัน จนมีครรภ์ได้
 บุตรคนหนึ่งประกอบด้วยรูปโฉม โนมพรรณอันงามนามกรชื่ออักษระ
 กุมาร ครั้นนานนางกนิรเทพคนธพนัน มีครรภ์บุตรคนหนึ่งออกเต่า
 นามกรชื่อว่าเจ้ามโนสารกุมาร บุตรทั้งด้องน้อยอมประกอบด้วยสติ
 บัญญา บิดามารดรว่ากต่าอให้บวชเป็นฤๅษี ก็บวชเป็นฤๅษีจำเวณ
 ฌานได้ชะฤๅษี ๕ ธรรมฐติมาบตีตั้งแปด ประฏิบัติบิดามารดาครบเท่า
 จนบิดามารดาทงต้องกระทำกาถกิริยาตาย ครั้นอยู่มาเวณวันหนึ่ง
 พระภิกษุระดาบศนั้นก็เหาะไปยังขอบจักรวาล ไปเขียนเอาอักษรอัน

เป็นเทพางคประกรณ แลอาคมเวททั้งปวงได้ แลจัดับมาภามโนดำร
 คาบศัณษ์ของชาย ไปยังสำนักนั้นได้ เจ้พระเจ้ามหาสมุทรราช ถวายคำ
 กัรเทพางคประกรณแลอาคมนั้นไว้ ดั่งอนตัมเด็จพระเจ้ามหาสมุทรราช ฝ่าย
 ฤๅษีออกเปนคราษปโรหิต ดั่งอนตัมเด็จพระเจ้ามหาสมุทรราช ฝ่าย
 มโนดำรคาบศัณษ์ตามพี่ชายออกทำราชการด้วย จึงดัมเด็จพระเจ้ามหา
 สมุทรราชตั้งมโนดำรนั้น ให้เป็นใหญ่ในบังคับบัญชาฤๅษีคติมมนุษย์
 บ้าง แลมะโนดำรอำมาตย์บังคับเนื่อความทั้งปวง โดยยุดิธรรม แล
 เทวดาทงหลายก็ปรายสุวรรณวิษณุเจ้าตอกคอกไม้ เป็นเครื่องสการ
 บุษบาแก่มะโนดำรอำมาตย์นั้น

๑ ครั้นอยู่มาบุรุษสองคนกระทำไรแดงโกถกน เมื่อปลกแดงน
 เขาคินพุนเป็นถนถดถาง แดงกเดอยพาดพานข้ามถนเขาตคเนองเป็น
 อนตเดียวด้วยกัน เมื่อเป็นผลนบุรุษทงดของต่างคนต่างเก็บแดงจึงเกิด
 วิจาทวาทา ภาภันมายังมะโนดำรอำมาตย์ให้บังคับคคินน มะโนดำร
 อำมาตย์จึงบังคับว่า ไรแดงมีถนถดถาง แดแดงอยู่ในไรของผูใด
 ก็เป็นของผูนั้น มะโนดำรอำมาตย์บังคับคคิไม่เป็นธรรม บุรุษผูหนึ่ง
 มีคคใจ จึงเขาคคิไปกราบทงแก่พระมหาสมุทรราช ๆ จึงให้อำมาตย์
 ผูหนึ่งไปพิจารณาตคแดงอนข้ามถนถน จึงอำมาตย์ผูนั้นเจกตคแดง
 รัตนูไปตามปลายยอด จึงกตบเขายอดมาได้คคคค บุรุษทงดของก็
 สุวรรเดริณตัมเด็จพระเจ้ามหาสมุทรราชว่า พระของคคบังคับบัญชาเป็น
 ธรรมแต่

๑ แดมนุษย์ทงหลายคคินนทามะโนดำรอำมาตย์ว่าถึงแกเอะคคิ
 สัประการ บังคับคคิมเป็นธรรม เทวดาจึงไม่สการบษาคังแต่ก่อนน
 ด้ด้วยมะโนดำรอำมาตย์ประกอบด้วยฤๅษีคคิ มะโนดำรอำมาตย์จึง

คำวิหว่าเราหมั้นกันประกอบด้วยไมหาคติ ครนราฟงตงหนักตั้งเวศ
 สัตตจิตตคติอับประหยศอตุแก่มนุขทงหลาย หนีออกไปบวชเปนฤษี
 จำเวณิกาวนากได้อภิญา ๕ อรรษุตมาบตี ๘ รั้ววระจิตรแห่งมนุข
 ทงปวง เหตุตั้งนมนุขทงปวงถยนิคด้วยมะโนลารฤษี ๆ มีความวิตก
 ที่จะให้พระมหากษัตริย์เจ้าประกอบด้วยทศพิชราชธรรม ๓๐ ประการ
 จึงเหาะไปก่าแพงจักรวาล เห็นบาทำภิรพระธรรมดำตร อันคำภิร
 ภาพเปนตายดักษณอักษรปรากฏอยู่ในก่าแพงจักรวาล มีปริมนทต
 ทเทวกายคชดำร มะโนลารฤษีจึงกำหนดบวชพันนแมนย่ำจำได้ แดว
 กลับมาแต่งเป็นคำภิรพระธรรมดำตร เหตุตั้งนคำภิรพระธรรมดำตร
 นี้ เป็นต้นหบทธรรมชื่อมะโนลาร ๆ ฤษีตั้งถอนพระเจ้ามหาดมมุต
 ราช ๆ ก็ตั้งอยู่ในราชธรรม ๓๐ ประการ ทรงเบญจางคิกะคีตเป็น
 ปรกคคีต แดษฎางคิกะคีตเป็นขโยลคคีต เมตากรณาแก้ถค
 ทงปวง แดวทรงพระอู่ดำหะมะระดีการะซึ่งคำภิรพระธรรมดำตรเป็น
 นิจการ ทรงประพคิธรรม & ประการ คือ พิจาธนาซึ่งความชอบ
 แดความผิดแห่งผู้กระทำให้เป็นประโยชน์แต่มิได้ เป็นประโยชน์แก่
 พระองค์ ๓ ทรงนำรุงซึ่งบุคคลผู้มคคีตดี ๓ ประมุขมาซึ่งพระราช
 ทวิพิ โดยยติธรรม ๓ รักษาพระนครราชเดมาให้คู้ชเกษม โดยยติ
 ธรรม ๓ เป็น & ประการ แดตั้งอยู่ในราชกิจประเพณมิได้ขาด คือ
 เวตรถันทโยบาททรงฟังตั้งคคีตริยคนตรี แดวทรงฟังนิตินิยาย
 โบราณราชประเพณในปถมยาม ครนมีชณิมยามทรงฟังยติธรรม
 ประเพณ ครนมีชณิมยามเด็จเจ้าทพระกระดาประทมบรมคู้ชได้ยาคัน
 โดยศวรแก่เวตา ครนจกจากทประทมชำระพระทนต์ บ่ายพระภักตร
 ไปโดยบุรพคิ มิได้คำหรัสตรีดีพระราชบริหาร ด้วยประการใด ๆ

หนึ่งไม่ตีพระทนต์นั้นยาวประมาณตีบตั้งขององค์ แต่เอาไม้พรรณอัน
 มีหนามอันมียาง ครั้นชำระพระทนต์เสร็จแล้ว ให้เอาไม้ตีพระทนต์
 นั้นไปไว้อย่างกุ่มดีฐานอันเป็นบริดจ์ หนึ่งครั้งทรงพระภิกษุแต่
 เด็จเจ้าทนต์มีการพระศรีรัตนไตรย์ แต่เพชฌัญญุต์แต่พระบิคุเรศ
 ราชชนนีเสร็จแล้ว ทรงเครื่องพระราชปิ่นทนต์การะภักดิ์ แยม
 พระโอบุศร์ตีบริหาร ตำราญราชฤไทยแต่ เด็จเจ้าตีคยยังพระ
 ราชอาคันธน์ประเสริฐทนต์พระเนตรมทศ ๕ จำพวก คือแพทยเด
 ไทราชตรีวงษ์ แต่บัณฑิตยญ มีปัญญา ครตีปฐาไศรยตีด้วยกระบอก
 ทง ๕ โดยตีมคควแต่เด็จยังคัดพิณจโดย พร้อมตีด้วยหม่มชมนครี
 ภาวราชประ โรหิตาโหราจารย์อยู่ในคัตถ์ คำรงพระไทยพ้องอรรถ
 คตีขิงตราการพิจารณา โดยยติธรรมนเป็นแวนแกว แต่เอาพระ
 คำภีร์พระธรรมดำตรเป็นพระเนตรตเทศกาดบ้านเมือง โดยตีมคควแต่
 จังเอาพระกรเบองชวา คือพระดีตีตีมประชณะทรงพระชรรคแกว คือ
 พระวิจารณ์ประญาพิณจโดย คตีชชคคอาณาประชาราชฎาทงปวง
 โดยยติธรรม ๖

๑) กถาพระราชพงษาวดาร ตมเด็จพระเจ้ามहांตมมคิราช แต่
 ๒) มคคเหตุแห่งคำภีร์พระธรรมดำตร โดยตั้งเชปคยคแต่เทาน ๖

พระลาภา

แต่จะตีถวดลักษณะผู้จะเป็นตราการ โดยมาพิคำภีร์ พระธรรม-
 ดำตรว่า

๑) ฉันทาโทษาภะยาโมหา โยชัมมังอคิวัคระติ นหิยะคิตต์ตยะได้
 ภาพระบักเชวะจันทิมา ฉันทาโทธ่าภะยาโมหา โยชัมมังนาคิวัคระติ
 ๒) อระภิวคิตต์ตยะได้ ตักกะบักเชวะจันทิมาติ แปลเนื้อความว่า

โยบกระโดดเห็นว่าทุกคนผู้ใดผู้เป็นตระถาการ ชะคดีชะติ ถ่วงเฉีย
 ชัมมิง ซึ่งยติธรรม ฉันทาไทดำกระยาโมหา ด้วยชะคดี & ประการ
 คือ รัชช แดโกรร แดถัด แดหง แดพิจารณาความผิดจาก
 พระธรรมดำครแดดำเอียงเข้าด้วยสายใจทยฝ้ายจำเลย อันว่าเกียรติ
 ยศแดโลกศิริสัตว์ดีแห่งตระถาการนั้น ก็ชะลอยเล็ดมสูญไปประตุ
 พระจันทร์ในวันกาพย์กษ จะถึงซึ่งเคียดครอนเป็นอันมาก โยบโค
 อันว่าทุกคนผู้ใดผู้เป็นตระถาการ นานิวชะติ บมิโคถ่วงเฉีย ชัมมิง
 ซึ่งยติธรรมด้วยชะคดี & ประการตั้งถ้ำดำแแดง แดประกอบด้วยศีตตั้ง
 แดพิจารณาข้อคดีแห่งราชฎรทงปวง ถกคังตามพระธรรมดำคร
 กถาวไฉน อันว่าเกียรติยศ แดโลกศิริสัตว์ดีมกคแห่งตระถาการผู้
 นั้นก็จะจาวเวญชนทกจนคจพระจันทร์ ในวันคัมภกษ

๑ อธิบายว่าเมื่อความทุกข์ซึ่งมาถึงแดอ ชยาให้พจรรณา
 บังคับบัญชาข้อคดีโดยรัศยอถัด ใหมเมตาแก้คความทงตั้งขางคด้วย
 จิตรอันเดิมอ ใหลคณนเป็นภักจระกังจนแห่งคน ถ้าตระถาการผู้ใดให้
 ก่าตั้งแก้คความผิดเก็นต้นจาง มิได้บังคับบัญชาโดยพระธรรมดำคร
 อันว่าตระถาการผู้นั้น ครนกระทำกาสกิริยาตายแดอ ก็จะไปใหม่ชอยู่
 ในอบายภูมทนทกชเวทนาชชุจวังกาด เป็นเปรตมีเจ็บมีชใหญ่เท่าใบ
 จอบ มีเปลวไฟถกรุงเรือง คอถักเอวรุชชะมั้งชแห่งคนบวิ โมคเป็น
 ภิกษจหาร ครนพินจกอบายภมแดอมาบังเกิดเป็นมนุษย์ปปากจะ
 เด็คันจะคความฉนอง มีองคชอชชะฉกถทพถภาพมีปากเห็นนเป็นคณ
 นับด้วยชาติเป็นอันมาก

๑ ตำแดงดัชชณชะคดี & ประการ ตำหรับตระถาการพิจารณา
 ความ โดยตั้งเชปก็ยติแต่เท่านั้น

๑ ทนจักตั้งเหตุแห่งตระกูลการ ๒๕ ประการ โดยพระบาทสมเด็จพระบรมศาสดาทรงนี้ คิมุตโตคิตถานะโต คิยัตตะโต คินาถัสสะยะโต คิทัพพะคยัสสะโร คิขัมมะโตคิมัคคะโต จักวีธติเหตุโย มะโนสาเรนะกิตตาฯ

๑ เหตุโย อันว่าเหตุแห่งตระกูลการทั้งหลาย จักวีธติ ๒๕ ประการ มะโนสาเรนะ อันมะโนสาโรจายิย กิตติกา ส่วนแดงไว้ อิตติ ดังนี้ คิมุตโต คือมุตคคิมิตามประการ คิตถานะโต คือถานคคิมิตามประการ คิยัตตะโต คือเจรจาความมีตามประการ คินาถัสสะยะโต คคิมิตถะญจกรานในควมมีตามประการ คิทัพพะโต คือให้มันในควมมีตามประการ คิยัตตะโร คือเป็นอิศรภาพในควมมีตามประการ คิขัมมะโต คือถาถาถควมโดยธรรมมีตามประการ คิมัคคะโต คืออุบายแห่งคคิมิตามประการ เป็นอรรถกถิตะมาติกา ครบเหตุ ๒๕ แห่งตระกูลการดังนี้

๑ แด้นจะตั้งบทภาษนี้ แยกตามอรรถกถิตะมาติกา ในบาฬีพระบรมสังคหณ คิมุตตะโต มุตคคิตามประการนั้น อะฏฐะมุโต คือคำร้องฟ้อง แด่คำให้ก่อเป็นมุตคคิต ๓ อะฏฐะควาโห คือผู้รับคำร้องฟ้อง แด่ให้การเป็นมุตคคิต ๓ ถามิมุโต คือโจทขจำเลยมิได้ วิบัติเป็นมุตคคิต ๓ คิตถานะโต ถานะคคิตตามประการนั้น เพระปะติธวา โจทขจำเลยรับกันในด้านจนเป็นถานะคคิต ๓ ทเวธัตถวาได้ระนา คือโจทขจำเลยมิรับกันค่อพิศุครเป็นถานะคคิต ๓ ทเวธักขปะเทธถ คือโจทขจำเลยมิรับกันแต่อ้างพยานเป็นถานะคคิต ๓ คิยัตตะโร เจรจาความตามประการนั้น สังคะทะกาโร คือขอความทควรจะตั้งเคราะห์ให้แล้ว แด

เปรียบเทียบกับให้แล้ว ๑. ดัชนียะวัจฉา คือกล่าวถ้อยคำให้คู่ความ
 กวระจะเชือฟัง ๑. นิคคะโห คือกล่าวถ้อยคำกวระจะชู้หมให้ชู้หม ๑. ตี-
 นาดัตถโย มีได้เกยจกร้านในความมีตามประการนั้น วิรุทธะโจระหนึ่ง
 คือผู้พิภาคษาด้านจนเอาใจได้ทั้งท่วง ๑. ดัตตาหัพภันตะระปุจระหนึ่ง
 คือถามความในภายในใจอัน ๑. อนนัตถยะคะตัง คือตระดาการเร่ง
 พิจารณาว่ากล่าวให้เสร็จตามพระราชกำหนด ๑. คีทัพโห ให้มันใน
 ความมีตามประการนั้น อักขระทัฬโห คือมันในถักขิตเขียนด้านจน ๑
 พากยาชาโร คือมนะดีการะให้มันในถ้อยคำด้านจน ๑. พันธิทัฬโห
 คือผู้ถ้อยคำด้านจนแต่รักษาไว้ ให้มัน ๑. ตีชิตถะโร เป็นอิศรภาพ
 ในความมีตามประการนั้น อนนุญชะระกิตถะโร คือตระดาการคงตนให้
 อิศรภาพ ๑. โจทะจุติชะระกิตถะโร คือเขตวัโจทยเอาตัวจำเคยเป็น
 อิศรภาพในคดี ๑. เตตังวาทีถะโร คือให้ฟังเขาแต่ถ้อยคำด้านจน
 โจทยด้านจนจำเคยเป็นอิศรภาพในคดี ๑. ตีรัมมะโต กล่าวความโดย
 ชรรรมมีตามประการ ดัจจระชมมัง คือวินิจฉัยคดีโดยดีตามพระชรรรม-
 ด้วตร ๑. อชรัมมัง คือวินิจฉัยคดีโดยชอบตามพระชรรรมด้วตร ๑. ดัมมะ
 จาริชัมมัง คือวินิจฉัยคดีโดยอันเต็มอตามพระชรรรมด้วตร ๑. ติมัก-
 คะโห อูบายแห่งคดีมีตามประการนั้น มหามัคคะคะมะหนึ่ง คือดำเนิน
 ตามทางใหญ่ คืออูบายวินิจฉัยคดีโดยคำภีระพระชรรรมด้วตร ๑. ลัมคะ-
 คะวอชง คือเวนจากทางผิด คืออูบายวินิจฉัยมิได้เห็นแก่ใดกามิศ ๑
 ด้วคะมะชิกะคะชมมัง คือพิจารณาตุทางใหญ่ คือศึกษาตามคำภีระ
 พระชรรรมด้วตรให้ชำนาญ ๑. อันว่าเหตุแห่งตระดาการ ๒๕ ถ้อยคิ
 อรรถกถากระทักตั้งพรรณามาน

๗

มดคต

๑ ทนจกอดัชนาซึ่งมดคตซึ่งด้าชะคต ตามคำภีรพระธรรมด้าคร
 มีพระบาพตงน ๗ ศตถะอฏฐาทะวิชาจคตดา มดะด้าชป้ประเภทะโค
 มดฐาทวิชาจคตดา ด้าชคตดาจะอเนกะธา ๗ อคตดา อินฉ่า อรรถ คค
 ทงหลาย จุตดา อินฉ่าโนด้าราชารียกถ่าอ คคตถะคคณเร ในคำภีร
 พระธรรมด้าครนห มดด้าชป้ประเภทะโค โดยประเภทมดอรรถ แด
 ส้าชอรรถ มดคตดา อินฉ่ามดคคต อาจารย์เยนะ อินฉ่าโนด้าราชารีย
 จุตดา กถ่าว ทะวิชา ด้วยประการธออง ด้าชคตดา อินฉ่าด้าชะคค
 ออาจารย์เยนะ อินฉ่ามะโนด้าราชารีย จุตดา กถ่าว อเนกะธา ด้วย
 ประการเป็นอันมาก แดมดคคต ๒๐ ประการนหมีพระบาพตงน ๗ อค
 ษะทศด้าชะคคณเร จฉาทวเฮกณคตงสะ ทัพพชาบจะมดฐาท ออาจารย์
 เยนะกคตดา ๗ แปรเนอชคความฉ่า มดคตดา อินฉ่ามดคคตทงหลาย ท
 พชาบจะ มีธอองประการ อคษะทศด้าชะ คคอมนคคตแห่งผู้พิภาคษา
 แดตระธากกรกคต ทะธะมี ๑๐ ประการ จฉาทาจะ คคอมนคคตแห่งบคคต
 อินกคตฉฉาทกนคคต เฮกณคตงสะ มี ๒๕ ประการ ออาจารย์เยนะ อิน
 ฉ่าโนด้าราชารีย กคตคตดา ฉ่าแแดงไว้ อคคต ด้วยประการตงน แดมด
 คคตแห่งผู้พิภาคษาแดตระธากกร ๑๐ ประการนห มีบาพในพระธรรม
 ด้าครฉ่า อินทะภาโส จัมมานญญอ ดักขชะดักขฉเดทโก อัญญะ
 มัญญะปะฎฐกาโส ปฏฐกานญจะเดทะโก อัญญะคาโหอัญญะกุโ
 ทันโทโจทะภาเดทะโก อคษทศด้าชะคคณเร เฮเตมุดาปคคตดา ๗
 แปรฉ่า เฮเตมุดา อินฉ่ามดคคตทงหลายน อคษทศด้า คคอมนคคต
 แห่งผู้พิภาคษาแดตระธากกร ทะธัญญะ ๑๐ ประการ อินทภาโส
 คคอถกษณแห่งหลักอินทภาษประการ ๑ จัมมานญญอ คคอถกษณ
 พระธรรมญญประการ ๑ ดักขชะ คคอถกษณแห่งพยานประการ ๑

ลักษณะโท คือลักษณะตัดพยาน ๓ อัญญะมัญญะปฏิภาโต คือลักษณะ
 แก่ต่างว่าต่างกันประการ ๓ ปฏิภาณัญจะณะโท คือลักษณะตัด
 ด้านจนประการ ๓ อัญญะคำโท คือลักษณะรับฟ้องได้มิได้ประการ ๓
 อัญญะกุโฏ คือลักษณะประวิงความไว้ให้ช้าประการ ๓ ทันโท คือ
 ลักษณะกรรมศักดิ์ประการหนึ่ง โจทะกะณะโท คือลักษณะตัดฟ้อง
 ประการหนึ่ง อาจารย์เยนะ อัมมะโนธำราชาริย ปกิตติตา สำแดง
 ไว้ ๖ ในลักษณะอันชื่อว่าอินทภาษ มีบาฬีว่า อินโทจาทะบีวิญญัน
 ฐิตานังตัจจะตัสตัสตังมิง คุณานังมัจฉกุตานัง อคะตานิมีอัคระคิง
 ตักขโณอัคระทตัสตัง อินทภาโวตัจจเร ๖ แปลเห็นข้อความว่า
 ตักขโณ อันว่าลักษณะ อัครทตัสตัง แห่งผู้พิพากษาแต่กระดานการ
 ทั้งหลาย วิญญัน อมรุตัง อินโทจาทะบี แม่นในโอกาสแห่งสมเด็จพระ
 พระอินทราชาริย ฐิตานัง คงอยู่ ตัจจะตัสตังมิง ในลักษณะคือ ๕ คือ ๖
 คุณานัง มีอาการอันเที่ยงตรงดังตราขและบันทึก มัจฉกุตานัง มีศัต
 มัทยมอย่างถาวร อคะตานิมี มิได้ถึง อัคระคิง ซึ่งอัครธรรม
 ประการ ๖ จุจเร อัมมะโนธำราชาริยถำจ อินทภาโวตัจจ ๖ ชื่อว่า
 ลักษณะอินทภาษ ๖

๑ ในลักษณะอันชื่อว่าพระธรรมนุญนั้น มีบาฬีว่า โยภิกขุจาบี
 วิจารโณ รัมมานุรูปตัญญะนัง อคะทาทะยัตถานัง โธรัมมานุญ
 โญจุจเร ๖

๑ แปลว่า โยธะภาโว อันว่าธะภาวะอันโต วิจาระโณ พิ
 เคะระหตุ รัมมานุรูปตัญญะนัง ซึ่งกิริยาอันประทับฟ้องโดยสมควร

แก่กระทรวงแล้วแต่ส่งไป กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ
ทั้งหลาย มีกระทรวงนครบาลเป็นต้น ก็หมายความว่า แม้โดยแท้ ได้เส-
ภาโว อันว่าสภาจะประทับความควรแก่กระทรวงโดยธรรมนั้น ดู
จะเร อันมโนดำราชวริยยกต่างได้ ชัมมานญญิติ ชื่อว่าพระ
ธรรมญ

๑ ในลักษณะอันชื่อลักษณะนั้นมาพิวว่า โยจายังมีดีจึงถูกโดยศโต
ลักษณะนามระโก ได้มีชัมโมอิวาทานัง กังชฉินทนิทสสะโน แปลว่าโยจะ
อะยังมีชัมโม แม้ชฉินทนิทสสะโน ได้จักโก มีสภาวะรู้เห็นได้ชฉิน
โดยจริง กังชฉินทนิทสสะโน อันดำแดงซึ่ง ข้อความให้ขาดดังได้
อิวาทานัง แห่งชนทงหลายอันอิวาทกัน ได้มีชัมโม แม้ชฉินทนิทสสะโน
นั้น ลักษณะนามระโก มีชื่อ ๓ ว่าลักษณะ ชโคตมคคร ๓ ในลักษณะ
อันชื่อ ว่า ลักษณะนามมีมาพิวว่า อิมหาปนาทโกชัมโม ลักษณะนาม
คคิตตโค ปฏิบัตระสะภาโวได้ ลักษณะโนมีอิวังสโน ๓ แปลว่า
โยชัมโม อันว่าสภาชฉินโค อิมหาปนาทโก มีสภาวะจะยังพยานให้
สะคังคโคใจแฉะให้พิศวงสงงวยเบียดัน ลักษณะโนคคิตตโค อัน
มะโนดำราชวริยดำแดงชื่อว่า ลักษณะนามระโกชัมโม อันว่าสภาจะ
นั้น ปฏิบัตระสะภาโว เป็นสำนักแท้ ลักษณะโน แก่บุคคลเป็นพยาน
อิวังสโน จะกำจัดเสีย ลักษณะโน ซึ่งพยาน

๑ ในลักษณะอันชื่อว่า อัญญะมัญญะปฏิภาณนั้น มีมาพิวว่า
โยปฏิภระนะสิโต ปฏิภระนะระวัจจะโน อัญญะมัญญะปฏิภาณได้
มีตาบุดตาทิโกจะได้ แปลว่า โยชะโน อันว่าบุคคลผู้ใด มีตา-
บุดตาทิโก มีบิตาแตบุตรเป็นต้น ปฏิภระนะระวัจจะโน มีปรกติร้องพิง

ต่างกันก็ดี ปฏิบัติจนวิจระโน มีปรกติให้ถาวรแก่ความต่างกันก็ดี
โสธระโน อันว่าบุคคลผู้นั้น อัญญะมัญญะปฎิภาโส ชื่อว่า อัญญะ
มัญญะปฎิภาส ภาวระคิมิ ภา

๑ ในลักษณะอันว่า ปฏิภาณเฉกานั้น มีพระบาทว่า ยังใจ
จุกะจะระจะหนึ่ง ปฏิภาณยัตถะนิทระหนึ่ง คัมภีเยอะปฏิภาณ เฉกโก
ติปกคคัตถัง แปลว่า ยังใจจะระจะหนึ่ง อันว่าถ้อยคำแห่งใจทยแ
จำเลยอันใด ถิ่นหนึ่ง มีภริยาอันคัตถะสืบ ปฏิภาณยัตถะ ซึ่งตำ
นวน ทังบีเยอะจะระจะหนึ่ง แม้นอันว่าคำนั้นแท้จริง ปกคคัตถัง อัน
มะโนธำราจารย์ดำแดง ปฎิภาณระเฉกโกชติ ชื่อว่า ปฏิภา
ณะเฉก ๑ ในลักษณะอันว่า อรรถคาหะนั้น มีพระบาทว่า
มุตตะอัญญะปฎิคาโ โยชคทายคตะชานะโก ได้ระหิตคคละมุโต อัญ
ญคาโหติวจะระ ๑ แปลว่า โยชะโน อันว่าบุคคลผู้ใด ยช
คายคตะชานะโก มีปรกคิร ซึ่งลักษณะอันควรแลมิได้ควร มุตตะ
อัญญะปฎิคาโ รับเอา ซึ่งคำพ้อง ได้จะชะโน อันว่าบุคคลผู้นั้น
คหิตคคละมุโต มีพ้องอันควรจะรับแลรับไว้ วจะระ อันมะโน
ธำราจารย์ยกถาว อัญญะคาโหติ ชื่อว่าลักษณะรับพ้อง ภา

๑ ในลักษณะอัน ชื่อว่า อรรถกถุ ประวงความนั้น มีพระ
บาทว่า โยจายังอัญญะปวัตคโตอัญญะเมวะปวัตตะเย โธนะโรอัญญะ
ปวัตคโต อัญญะกุโฏติวจะระ แปลว่า โยจะระยังนะโร อันว่า
บุคคลผู้ใด อัญญะปวัตคโต ประวงความไว้ ประวัตคตะ ประวง
อัญญะเออะ ซึ่งเหนือความแท้จริง โธนะโร อันว่าบุคคลผู้นั้น อัญ
ญะปวัตคโต แลตั้งประวงความไว้ให้ช้า วจะระ อันมะโนธำ

ราชาริยกล่าว อัญญกุโฏธิติ ชื่อว่าอรรฎกฏ ๑ ในลักษณะอันชื่อ
 ว่า ทั้นทั้น มีพระบาฬีว่า ทั้นทากิบัติติกระณัง ยังดีพิเพ-
 ดังปราชินังตังมีปิตะทั้นทัง ทั้นโทนามาคิกิตติตัง ๑ แปลว่า
 ยังทั้นทากิบัติติกระณัง อันว่ากริยาทอติชังฮญา แต่ดินใหม่ แด
 พิไนยอันโต ดีพิเพดังปราชินัง แต่บุทกลตังหodayผู้แพ้คดี คัม-
 บิปะติคะทั้นทัง อันว่าลักษณะอันทอติชังฮญา แต่ดินใหม่ แด
 พิไนยนั้น กิตติตัง อันว่าราชาริยกล่าว ทั้นโทนามาคิธิ ชื่อว่า
 ลักษณะทั้นท ๑ ในลักษณะอันชื่อว่า โจทะคะเดทะกะนั้น มีพระ-
 บาฬีว่า ปาวิหาระระจนังยัง โจทะกานะมุกโกฏกัง ดีพิพนคังธัม-
 มดำเตนะ โจทังเลทกะมุกทิตเต แปลว่า ยังปวิหาระระจะนัง อัน
 ว่าคำแห่งจำเอยอันโต อุกโกฏากัง มีปรกคิตติพิชัง โจทะกานัง
 แห่งบุทกลตังหodayอันเป็นโจทย อาจารย์เยนะ อันมะโนดำราชาริย
 อุตทิตเต ดำแดง ตังจะนัง ชังคานัน ดีพิพัง ทังปวง โจ-
 ทังเดทะกัง ชื่อว่า โจทะคะเดทะกะธัมมะเตนะ โดยคำกริยาพระ-
 ชรรรมดำตร ๑ ในลักษณะกล่าวบทภาชนิแห่งมตคิตติ ผู้พิภาชษา
 แดตระสากาณมี ๑๐ ประการ โดยตั้งเขปภัยติแต่เท่านี้

๑ ทั้นจักรดำแดงเฮกณตังละมตคิตติฉวาท ๒๘ ประการ โดยบาฬี
 มีในพระชรรรมดำตรคณ ๑ อิตถันญจะรวิญญูชะนะโจระหาวัง
 อัมมาทอชชะวิภคตะภาคัง ปรีดัดทานังคะหะนังปเนอะ กิตติคะอิก-
 ชับบัตติจาระภูตา ภินทั้นจะเลยาวิคะชาวะหาวัง เขตคทาถัธวามะ-
 ณะนาทิกานังทาดังจะ ทาดังปะหะรวิญจะชุงดำชಾಯัมปะติกัตติวิบัติเกทา
 ดังคามาโตดำปีจระราชะทฐุโร ราชานะดังภาทิจิวาทะบัตโต ปรัม-

ประเศโยหิมังคะระชานันมี ชิตยะภาโรวีโรประเวรัมม ถานาวิตติกัน-
มะพะถากะเรนระ อุตตาทิอาทาคะมะนาณะเหวะ เหตุปฏิจจะอะชิกการะ-
ณังวากอชชาปะนายจระระปะนิกชชา อาถัพพิกกามีจระภันตะเทยยัง
เตตาวะภาถักะคะณัณนิกัง บัญจาทารนตังตวิจาทะมุตตา เอกณตังถา
ทิวชามิวดาโปวากะวินาจะระระรัมมสาตเถติ

๑. แปลเนื้อความว่า ดัฟเพบิวจาทะมุตตา แม้นว่ามุตตตวิจาท
อันให้บังเกิดควานตงประง เอกณตังถาทิวชามิ แม้นมีประการ ๒๘
เป็นต้น อธิษณังระณัญจะ คืออถักษณวิจาทด้วยกั นกยัตถักนเป็น
มุตตประการ ๑. รัญญูระนะโจระหารัง คืออถักษณวิจาทด้วยถักนอ
บงประบัตถตเปลี่ยนพระราษทรวพเป็นมุตตประการ ๑. อะระหมมะทาว
ยชระจกิตตะภาทัง คืออถักษณวิจาทด้วยแบ่งบ้านมรฎกมิได้เป็นกรรม
เป็นมุตตประการ ๑. ประธัตถะทางัคะหะณังปะเนวะ คืออถักษณวิจาท
ด้วยให้ทรัพย์แก่ทวน แต่ถักลับคันเป็นมุตตประการ ๑. กัตติกาจะ คือ
อถักษณวิจาทด้วยจางทวน แต่จจนทวนเป็นมุตตประการ ๑. อถัก
ขปะปะติจาวะระตาวะ คืออถักษณวิจาทด้วยเป็นนถเตงเตนเบยเตนถกา
เป็นคัน เป็นมุตตประการ ๑. ภณทญจะเกยยาถักระณัญจะ คืออถักษณ
วิจาทด้วยชอชากันเป็นมุตตประการ ๑. อะระหารัญจะ คืออถักษณ
วิจาทด้วยโจระเป็นมุตตประการ ๑. เซตตาทถานัญจะ คืออถักษณวิจาท
ด้วยทบ้านทนาเป็นมุตตประการ ๑. อารามะระนาทถานัญจะ คือ
อถักษณวิจาทด้วยทไรถักถวน แต่ป่าฝั่งเป็นมุตตประการ ๑. ทาถักจะ-
ทาดัญจะ คืออถักษณวิจาทด้วยทาชถันไถ่ แต่ทาชเซตยชากทญิงเป็น
มุตตประการ ๑. ปะหรัญจะชุงถา คืออถักษณวิจาทด้วยตบด้วยคัตด้วย

คำ แลดับประมาทท่านเป็นมุตประการ ๑ ชายัมปะคิกัดสระวิบัติ-
 เกทา คือลักษณะวิวาทด้วยอภิกษณผิวเมียเป็นมุตประการ ๑ ดัง-
 ความโตดาบัจจะ คือลักษณะวิวาทด้วยภรรยารังคดังครามเป็นมุตประ-
 การ ๑ ราชทฐูโรจะ คือลักษณะขบถต่อแผ่นดินเป็นมุตประการ ๑
 ราชานัญจะ คือลักษณะวิวาทด้วยลวงพระราชบัญญัติเป็นมุตประ-
 การ ๑ ถึงภทิวาทะปัตโตจะ คือลักษณะวิวาทด้วยพระราชทรัพย์
 อากรชนอนตตาด ปนคัน เป็นมุตประการ ๑ ประรัมปะเตยโหมจะ-
 อตะอาณัม คือลักษณะวิวาทด้วยขมแห่งท่านเป็นมุตประการ ๑ อี-
 คิยะกาโร คือลักษณะวิวาทด้วยกระหนาบคาบเกี่ยวให้เป็นเด้นยัดแก่
 กัน เป็นมุตประการ ๑ ถานาวิตกัมมะพดากาเรนระ คือลักษณะวิวาท
 ด้วยอกรุกกันเป็นมุตประการ ๑ มตคาทอทาคะมะเนาด้าเหจะ คือ
 ลักษณะวิวาทด้วยภาพตรท่านไปเป็นคน เป็นมุตประการ ๑ เหตุ
 ปฏิจจะ อธิการณังวา คือลักษณะด้วยความสาเหตุเป็นมุตประการ ๑
 อคฆาปะนายจะ คือลักษณะวิวาทด้วยชาวชานคามกระเชียรชายชาย
 หึงเป็นมุตประการ ๑ ชะนปนิทชา คือลักษณะวิวาทด้วยฝ่ากทรัพย์
 ใต้แก่ท่านเป็นมุตประการ ๑ อาทพันทาบัจจะ คือลักษณะวิวาทด้วย
 กระทำกฤติยาคน มีระมบจะกตระปนคัน เป็นมุตประการ ๑ ภัณฑ-
 เทยขังจะ คือลักษณะวิวาทด้วยเช่าของท่านไปเป็นมุตประการ ๑
 คาวะกาลิกัญจะ คือลักษณะวิวาทด้วยขมของท่านไปใช้เป็นมุตประ-
 การ ๑ คณิวากัญจะ คือลักษณะวิวาทด้วยบั้นหมุชาเป็นมุตประ-
 การ ๑ บัญจะทรันตัง คือลักษณะวิวาทเกิดความด้วยระอความชน
 จำใหม่ คืออูธรเป็นมุตประการ ๑ โปรากะวินา อันนิกปราชไน

ก่อน จุดตากดำไว้ ๑๖ วรรษณ์มะดำคเณในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์
อันประเสริฐ นิจจตุเที่ยงดำแดงซึ่งเอกคุณคิงษมุตคัตติวาท ๒๘
ประการ โดยตั้งเขปถักยติแต่เท่านั้น

๑) ทินจักดำแดงดำชะคติมประการเป็นอันมาก โดยพระบาทตั้ง
ดำชัตตะนาเมณะปะเภทะภินนาอะเนกะชาดำอะระปะญณะ ฉินเตนาจา
ระณะลัมปะชัญญะ นะรัฐรูวักเทนะหิตัตตทินาว่าไประณะระจนะ
วันทรามา จิปัตติเยนากิปะรักกะเมณะญานานลำาณะ ปัตติดำคถึง
มาตราชักชียะเนปะติฏฐิตาเต ๖ แปลในข้อความว่า ลำาคถาอันว่า
ดำชะคตินั้น ปะเภทะภินนา ต่างต่างกันโดยปะเภทชื่อดำชะคติม
ประการเป็นอันมาก คือฉกษณพระราชกำหนดบทพระไอยการ แต่
พระราชบัญญัติซึ่งจัดเป็นพระราชดำตรทั้งปวง เดอติถา อันว่าดำชะ
คัตทั้งหลายดังพรรณานานัน โยรานาธาเซนะ อันบุรานาธาธาธา
ษัตริยะ ๑๖ วรรษณ์วันเต มีบัญญัติภินนาหาลัมภารบารมี อันเป็นอธิบดี
พระชาครตัญญาฆ่าคัตเดรัจแล้ว แต่เป็นอิศรภาพในยวเดอตรัตต
ปะระกษณด้วยคัตตัตติย ๑๖ วรรษณ์ปะติบดีเป็นอันดี มีคัตลัมปะชัญญะ แต่
พระวิจาร์ณญานัน มีพระราชหฤไทยประดังคจะให้พระนครขอบเขต
ชันชเดมาในพระราชอาณาจักรจำเรญศุชัตถพรเขษมดำราญ หิตัต
ทินา มีคความปราถนาจะให้เป็นหิตานหิตะปะโยชนทอวยราชฐ์
ปวง ปะรักกะเมณะ ทรงพระอธำหพิจาร์ณาคำนังตามคำภีร์พระ
ธรรมศาสตร์ มาตราชักชียะเนะ มีพระราชบัญญัติคัตแต่ตคกแต่
ตั้งเป็นพระราชกำหนดบทพระไอยการ โดยมาตราเป็นอันมากทุก
ถำคัตภะษัตริยะมาตราบเท่าทุกถำคัต คัตตมา เหตุคัตถัน บันท

โต อันว่านักปราชญ์ มีปัญญา เป็นตระการผู้ พิจารณาตัดสิน ข้อคดี
ทั้งปวง พึงมีอยู่ตามพระราชบัญญัติแห่งโบราณราชกระบี่ครัย ซึ่ง
ตั้งไว้ โดยมาตราเป็นอันมากนั้นเกิด ๆ กล่าวดำซัดคิดตามพระบาท
พระธรรมศาสตร์ โดยตั้งเข้แต่เท่านั้น

คำสั่งสอน

๑. เยนหะมุนเณะระเนเนณนา โลกัฆิมุตตาหิเนะวิริยัจจะ คัจฉน รุ้ง-
อิมังขัมมะระตักกาภิเรยยัง โถเกปฺเปเรชคคะตติกะระตุง ประคิฏฐะระตมกั-
ระตนะนมะยังวะ อะตักขณตปะคณังชฉังวะ อัญญังชะนังภวิณิ-
ณียันนติ อะชานะมานาณะระตนะนัตติ โนหิเนตคัมหิระณะเนปิตฺตเพอ-
ชาจะตักชาฉิจะราจะเนเตนาตังคะตาเลอชะระคุ โมหาตัสมาหิไปได้ก-
ตะ โถมะคัมมาวิญญูณะ โฏปาจะฏะนมะเรยโยตัจเจปติฐฐาเยมะหะกา-
ตชโชตักเทตติโถปะระเมตตะจัตตัง ปวัตตะยันโตตตะระโตบิณัจฉ
ตักเชยยะวิมังมะหะตาคุณนะ อปะตะรุบั้งรัมมะ ต้าตถะหัยยันติ ฯ
แปลเนื้อความตามอรรถาธิบายว่า เยนะระว อันว่านรชาติเจ้าพวกโตผู้
จะเป็นแฉกแก่อันใดก็ตของ พระเนตรพระมหากษัตริย์ตัดสินข้อคดี
อาณาประชาราษฎร์ คือเป็นผู้ พิจารณาแลตราสาร ไม่ห้ามเหนะระ-
เนเนณนา มีมิต คือโมหะท้าววิราจนะบัญญัติได้กำบังซึ่งบัญญัติแถ
จักขุมได้เห็นซึ่งประโยชน์ในอิโลกยแถปะระ โลกย บระ โยชนคนแถ
ผู้อื่น มิเจ้าแห่งคนเปนนัน โลกัฆิมุตตา มีจิตรกำหนด ตาภาระการ
โถภามิศต่างต่าง แถมิได้ วิณัจฉนัยข้อคดีโดยยติธรรมประเพณีตาม
คำภีรพระธรรมศาสตร์ ลุอำนาจแก่อะคคิ & มินันทาคคิเปนนัน โดย
นัยดังพรรณานัน หิเนะวิริยัจจะ แถตัดสินข้อดำหะมิได้พากเพียรที่จระ

เรียนได้ตาม คณัฐอิมังธมัตถกามีเขยbung ซึ่งคำภีรพระธรรมเจ้าคร
 อันอาจให้มีบัญญัติเกษเปณยอตคำภีรโมติเฉลิมโลกย ประดิษฐะ
 ฌมิงัระคะนามะยังวะ ประคจตั้งहतกแกวฉิเขยรมณอินเทพยตามู
 วิเดค คือพระมะโนสังระฤษี มีเมตาเป็นบเรจจาริก นำมาแต่ขอเบชา
 จักรวาทประคิษฐานไว้ เพื่อจะให้เป็นที่ตานหิตะประโยชน์ แก่ประ
 ษาศนทงหลายอนบงเกิดมุดคคิวิวาทกันต่างตาง คัดมา เหตุตั้งน
 บุกคณผู้เป็นครระตากร อะลิกษยันตวปะคณังชริงจะ มิได้ศึกษา
 ให้รู้เหตุ ๒๕ ประการ ซึ่งจัดเป็นอรรฐฐคิระมาคิภร แต่มุดคคิ ๑๐ มิ
 ดกษณอินทภาษเป็นอาทิมพรหมชวรม คือกรรมคักคิบทปริบเป็นปริ
 โยด้านดำหรับครระตากร แต่มุดคคิวิวาทแห่งราชฐฐทงหลาย
 อันจะบังเกิดเป็นชอกความชนม ๒๕ ประการ แต่ดำระคคคคือกิงครวาม
 ฌตามคำภีรพระธรรมเจ้าคร อันบรมราชกระษตริยบัญญัติเป็น
 บทมาตราได้ มีในยเป็นอันมากนั้น ให้แน้นยำชำนามุชนปรก
 ชนใจ เมื่อมิได้รู้เหตุมุดคคิขตถยแห่งคณโทษ ผลประโยชน์
 อันควรมาอรรถน แต่จะอนิงชยคคิแห่งประชชนทงปวง มิแต่ไม
 หันทการหากทิมห่อได้ มิให้บังเกิดปรกดำทจกษ คือฉิจารณบัญญัติ
 อันชวระคะชาฉิจะวาระเนเต อันว่า กิตบตรทงหลายเป็นครระตากร
 จกพวกนถ ถึงแน่มวาทจาจะมีอายุร้อยปี ถึงจะมีใจหารว่ากตารแต่ก็
 ฬาดชนมบถกคคิ นักปราชญ์ มบัญญัติจะฉวเรฐริยหามีได้ เหตุฉินจ
 ฉยณนพนเพื่อนเหมอนคชาตวบชตอินเทยฉยในนา ถึงซึ่งกตพนาค
 ฉิบหลายเหตุ โมหำคคิ คัดมาทไปได้กคิโถมะคมา เหตุตั้งนนัก
 ปราชญ์เกิดกอบด้วยฉกฉวงษ ฉะมิชาคิ เป็นชำบาทมฉกฉวกร มี
 ถานันครอันปรากฏเลื่องชอฏานามในด้านกัณพระมหากระษคตริย พัง

ตั้งตนไว้ให้พระของดวงพระไทยต่างพระเนตรพระกรรณ ด้วยมีต้น-
 คานอันซื่อตรงอยู่ในศีล & ประการ คือ ๘ ประการ แต่ ระวังจิต-
 ด้จจริต คิคกถัวบาป ถอายแก้บาป เป็น หิริ โศคปชรรวม โลกย-
 บาปราคี มีศรัทธาเชื่อ ผลศีลผลทานการกตัญญูแด่คุณพระรัตนไตรย
 ปะวัตตะยันโตสะกะโลบีนัจจัง พึงตงเมตตาคิตรเป็น มจรจกริก ใน
 ลัทธิทั้งปวง แต่มี กระตัญญูตถัวมกตัญญู จงรักษในพระมหา-
 กระษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าแห่งตน อันทรงบำเพ็ญผลโพธิญาณ ด้กเขยยะ-
 มีมิ่งมะหะตาคณณะ เมื่อมีต้นคานจครคตถองพระคุณพระมหากษัตริย์
 คิงนถอ พึงอุธำหะคักษาเถาเรียนให้รอบรู้ ดุเถาใจใด้ในคำภีร
 พระธรรมคำด้ตรอันธอจให้ มีคุณวิไลดี คือเป็นพระเนตรแห่งพระมหา-
 กระษัตริย์ ะได้คัศรชัคคแห่งขานนประชาราชฎร ในขอบเขตรขันธ-
 ด้มาพระราชาณาจักรให้ปราศจลลถกคยเสียนหนาม คือมูลวิจาท
 แห่งพาดชาติบทุคตอันมีต้นคานเป็นทจจริตให้เป็น หิดานหิด ประโยชน
 ด้นมูลวิจาททุกขประกอบคัศรตถาพรเกษมถัวคร ในภาดทุกเมื่อ ะ

๑๑ บทพระไอยการวินิจฉัยนพระธรรมสาครจบแต่เพียงนี้

อินทภาษ

๑๑ นิตวาชิษาหังปะระรังมุนินทัง ชัมมัญจะดังซังวะระชัฏฐะธา-

รั้งอภิชาตมีเด็กรูปร่างจะระอินทกาดัง ปรีมปราชิตะกระดานดำรั้ง ๆ อะหัง
 อันว่าข้าพระพุทธเจ้า นัตวา ถวายนมัสการแล้ว ชึ่งนี้ ซึ่งดิมเต็จ
 พระพุทธเจ้าอินชนะแล้วซึ่งมารทง & มีเทพบุตรมาร เป็นต้น มุนินทง
 อันเป็นใหญ่แห่งนักปราชเป็นใหญ่ยิ่งกว่าหมู่ปราชทงปอง เด็กรูรั้ง
 ประเด็กรู ประเวรั้ง มีพระรัตนอันออกนด้วยคัตถุณ เป็น คัน ว่า
 ไตรโลกย จะประนะเถระตะเมอะ ใช้ข้าจะไหว้แต่ ดิมเต็จพระพุทธ-
 เจ้าเท่านั้นหามีได้ แต่ช้านได้ด นัตวา ถวายนมัสการแล้ว รัมี-
 มัง ซึ่งพระนพโลกยภคตรารมณ ประการ ๓๐ กับทั้งปรียตี จะประนะ-
 เถระตะเมอะ ใช้ข้าจะไหว้แต่พระธรรมเจ้าเท่าคังนั้นหามีได้ นัตวา
 ถวายนมัสการแล้ว ดิมชึ่ง ซึ่งหมู่แห่งพระอริยสังฆ จะระอติถ-
 มารั้ง อันตั้งเร็จซึ่งประโยชน์อันประเด็กรู อภิชาตมี จะถวดาวคัง
 คณรั้ง ซึ่งพระคัมภีร์ อินทกาดัง อันมีนามชือว่า อินทภาเด็กรูรั้ง
 อันประเด็กรู ปรีมปราชิตะกระดานดำรั้ง อันรฤกตาม ถ้อยคำ
 อันชางถดียนวสิบ ๆ กันมา จะรั้ง อันกระทำให้เป็นคุณแก่บุคคณ
 พิกาศษาเด็กรูชางว ในคัมภีร์อินทภาชาน มีเนอความตามอธิบายอัน
 โบราณจารย์ลิตชิตไว้ว่า คังจะรัมานัทพิยติมาน อันหนึ่ง ประดิษฐาน
 อยู่ในชั้น จากุมหาราชิกเทวโลกย เป็น อชกาคีติมาน แต่ติมานนั้น
 แล้วไปคด้วยทองประดับที่พรคัน มียอคได้แสงพัน งามไปคด้วยมคัมภัน
 ไบระกาแก้วแลมุขมาศบราดิย มีรเบียบไพรีททองเพนทอองแถวแนว
 เด่าโลม กามกานจนจจิตรวลิตไปคด้วยแดงศรี ดัตมณินโภภาชดอวาง
 รุงเรออง ใช้แต่เท่านั้น เพรค้เพราะไปคด้วยเด็ยงกระคังพรวนทอง
 ทพิย แต่ติมานนั้นบริบูรณไปคด้วยนางเทพอับษรตรีคินารี อันทรง

ซึ่งวิจิตรวิถาศ มีกาย ประดับด้วยทิพยอาภรณ์ถึงฉวาววิษิตได้หมั้นนาง บ้างขับ ประดานศรับศุริยงคณครมีต้นนมได้ตั้งคเป็นนิกกาดทุกเมื่อ แลทิพยวิมานหนึ่งงามไปด้วยสวนตระโบกชวณ มีกระแฉัดดินศรับศุริยงคณครใจ เคียรคาศไปด้วยเบญจะประทุมเบิกบาน ณะกาภาณจนเกศโรยร่วงแล้วคนขฟังคะหตบ รินรอบขอบสระหนึ่งพรรัตนมา มาคมีงไม้ พันครุณรชชเรียงรายเป็นระเบียบใบก้านกิ่งยอดชอชรบานแยงชิงเกศร กติบ กติณ ทิพยบบผลหอม ชจระรินรอบบริเวณทิพยวิมานดีถานศวระจะทศนากกรจำเรียวใจ แลวิมานนี้จะได่มมีเคศรคักคเทพศรพระองค์โตเป็นใหญ่อยู่ด้วยทิพารมย์ล้นบด้าหามิได้ ะ

๑ ขยมาได้มยคาบหนึ่ง ดิมเต็จ อามรินทรเทจวราช เด็ดจ ดัดคยเห็นอบณทอจพตติธธาคน ได้รรมไม้ ปาริกษาคี พรอม ไปด้วย หมุเทพนกรเทอบศรเผ่าเป็นปริมณชตเคียรคาศ ดิมเต็จอามรินทรทอศพระเนศรโดยอากรวถิ ก็เห็นวิมานนั้นประกศโรกายสว่างนมาปรากฏตั้งคองพระจันทร เทอบศรจึงมีเทอ โองการศรดีแก่มุงเทพยทั้งปองจาดูกรทานทงหลายผู้นฤททช ทานจิงเตงคซึ่งวิมานอันโน้น มีรคมีอันสว่างเรืองงามยิ่งนัก ะ

๑ ขณะนมเทพศรพระองค์หนึ่งนามมิได้ปรากฏ อยู่ในห้องเทพยคาทางหลาย จึงยอกรกราบบังคมทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นเจ้าแกเทพยทงต้องช่นพว คังข้าพระองค์ค่านัง ข้าพระพทชเจ้านมความปราถนาซึ่งทิพยพมานนประกวรใดจะฟังได้ ซึ่งพมานโพน ขอพระองค์จง โปรดให้ดำเร็จมโนรชข้าพระองค์นเกิด ดิมเต็จอามรินทรจึงมีเทอบัญชาศรดีว่า ดูกรเทพศร แม้น ท่านปราถนาจะได้ ซึ่ง

ภิมานนั้น จึงไปบังเกิดในมนุษย์ โลกเป็นคนบัญญัติชาความของมนุษย์
 หญิงชาย ให้ชื่อสัตว์เป็นยติธรรมมีได้ผิดแล้วเมื่อใด กับชีวิต
 จากชาติมนุษย์นั้นแล้วท่านก็จะฟังได้ ภิมานโพ้นดำเร่ใจความปราณา
 เป็นเพียงแท้ ๆ เทพบุตรเมื่อใดดับเทวภูมิหารตรีตั้งนั้น มี
 ความโล้มน้อยนัก ก็ขอเป็นบุญไซ้จะ ชลตชีวิตคืนทริยจากเทวอา
 คมภาพ ก็รับเทวภูมิชาว่าดำเร่ แล้วกราบถวายบังคมตมมายังเทว
 ถานของตน แล้ว ก็แฉดลสมไปด้วยเทวบุตรเทวธิดา เป็นบริวารภิก
 เล็ดจไปยังสวนอุทยาน ฝ่ายฝูงเทวบริวารนาง ทั้งหลายก็ชวนกัน
 บำเรอให้เทวบุตรพระของคณัน มีองค์ด้วยทิพารมย์ต่าง ๆ เทพบุตร
 นั้นก็จัดลงมาถือเอาปฏิสนธิในครรภ์ภรรยามหาอำมาตย์ผู้หนึ่ง เป็นผู้
 พิศาศษาความในเมืองพาราณสี ถัดวัน ทศมาสก็คลอดจากครรภ์
 มารดา ค่อยจำเรียกไวยอติฉนา มีปักษาอันฉลาดในเหตุแลมีไซเหตุ
 ครั้นบิดามืดกาลชราแล้วก็ได้แทนที่บิดา บัญชาความอาณัประชา
 ราชภูริโดยยติธรรมมีได้ วิปริต ๆ อยู่มาอำมาตย์นั้นจึงดำริหา
 ทำในอนาคตมาจะพิศาศษาคดีการของอาณัประชาราชภูริให้ของแท้
 เป็นธรรมโดย สัจจิต โดย พระธรรมดำตร โดย พระ ราชดำตรให้
 บริดท์ธิได้ ฮาตมาจะได้ธรรมดังใดเป็นบันทึกคดีคดีการ จึงหมู่
 พฤตมาพราหมณ มหาอำมาตย์ผู้ พิศาศษาคความแต่ก่อนนั้นจะเห็นซึ่ง
 สัจจิตของฮาตมา ขณะเมื่ออำมาตย์มีปริวิตกตั้งนั้น จึงบันทึกดำตร
 ไทยดมเด็จพระอินทราชาให้ทรงพระชนษรคานั่งถึงเทพบุตร ซึ่ง จุติ
 ลงไปนั้น จึงทรงพระอาวชันนาการพิจารณาด้วยทิพจักขุ ก็แจ้งว่าดัง
 ไปบังเกิดเป็นบุตรมหาอำมาตย์ ได้ พิศาศษาคความของประชาราชภูริ

ทั้งปวง บัดนี้ความปรารถนาจะใคร่ได้ ซึ่งคลองธรรมอันประเสริฐ ให้
 เป็นหลักใจจงจิตรแล้ว จะได้ พิจารณา ความให้ เป็น ยุติธรรม โดย
 บริสุทธิ์ ฉะนั้นอาตมาจะลงไปช่วยบวรวงใจไว้ ให้วิสัยระชาญฉลาด
 ในธรรมอันเป็นของดีประเสริฐ ให้ตั้งอยู่ใน สันดานประตูกหลักกัทยมณ
 อันบริสุทธิ์ เป็นที่ศรัทธาแล้ว จะยังบวรวงนั้นให้ ได้ตามหลัก กล่าว
 คือ อเมกขา ธรรมอันประเสริฐ ทรงพระดำริหัดงั้นแล้ว ก็ได้แจ้ง
 จากโพชชนต์ หิพยพิมาน ลงมาประคองฐานเฉพาะหน้ามหาอำมาตย
 นนด้วยเพ็ชร์อันเป็นมนุษย์ จึงมีเทวโองการตรัสว่า ดูกรมานพผู้จาเรียม
 ตัวท่านมีปรารถนาจะใคร่ได้ ซึ่งคลองธรรมอันดีจรัส ประตูกหลักกัทย
 ใจ ให้เป็นบันทึกลานสำหรับผู้ พกาศษาคคการอาณาประชาราธิบดีไป
 ในอนาคตกาลนั้น ตัวเรามีความยินดีด้วย มาบัดนี้ปรารถนาจะช่วย
 ท่านบวรวงซึ่งคลองธรรมอันดีจรัสใจ ให้เป็น หลักใจจงจิตร มิให้ผู้
 พกาศษาเอียงเอนไปในอศัตถ์ธรรมได้ เมื่อ สัมเด็จพระอามรินทร มีเทว
 บัญชรดังนี้ ฝ่าย บตรมหาอำมาตย พังสุร์เลี้ยงเกลี้ยงกตมไฟระหัด
 พิจารณาตรูปที่ประหลาด มีจักข มีได้ กระพริบ เงาภายในได้ ปรากฏ
 เหมือนมนุษย์ทั้งปวง ก็แจ้งด้วยปัญญาของตนว่า บวรวงนั้นใช้มนุษย์
 ชรอยจะเป็นเทพยดาหรือจะมีเหตศรัศกตภาพเพียงเท่า จึงถามตอบว่า
 ข้าแต่ผู้จาเรียม ท่าน มาด้วย ความ กรณาว่าจะช่วยเราแจ้งซึ่งหลัก
 กถาคือธรรมอันเป็นจตุรศีลเพียงสำหรับ โดกยนั้น เราไม่เคยมยนต์ยง
 นกตงชาพเจ้าถาม ท่านนั้นมาจาอันของอาจ ปราศจากยอช้อ ท่านมี
 ชาติเป็นดังฤๅ ๑ เทวโองการจึงตรัสว่า ดูกรมานพ เราไม่เคย
 อามรินทรเทวราชเป็นใหญ่ในท้องชั้นฟ้า ลงมาหวัง จะเขานามแห่ง

เราได้เข้าไปในคลองธรรม ให้มีนามชื่อว่าหลักอินทโยทกษ ปรากฏไป
 ชักัดปาด้าน เมื่อมีเหตุโองการตั้งแล้ว จึงตรัสประกาศแก่หมู่
 เทพยดาทั้งปวงด้วยพระสุรเสียงอันดังว่า ดูกรฝูงเทพยดาทั้งหลาย
 ท่านจงมาประชุมอยู่ในที่นี้ เสด็จแต่เราจะประติษฐานซึ่งคลองธรรม
 อันบริสุทธิ ให้เป็นหลักไว้สำหรับผู้พิภคษาศักดิ์การแห่งมนุษย์ หลายน
 ขณะนั้น พระสุรเสียงดังเจ้จ้ำมีนทราธิราช แผล่พานได้ขึ้นไป ทว
 หนั้นจักรวาล ฯ ฝูงฝูงเทพยดาทั้งปวงก็มาประชุมพร้อมกัน ยัง
 ด้านกันสมเด็จพระอินทราธิราช มีกายมิได้ปรากฏแก่ฝูงมนุษย์ ฯ

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระอินทราธิราช จึงมีเทวบริวารคำหรือสี่แสน
 มหาอำมาตย์ว่า ดูกร มานพ ซึ่ง มกคตจะแฉวงหาซึ่งคลองธรรมอัน
 บริสุทธิ เป็นหลักชะโลงใจไว้สำหรับผู้พิภคษาศักดิ์การแห่งมนุษย์
 นิกรให้บริสุทธิ มีโทษองกรรมทจริตเข้าได้ ในสันคณนั้น พึง
 มนะดีกรเรียนเอาซึ่งอุปเทศาธิอันเราถจำไว้ ให้ดีถยในสันคณ
 อขารมะละตม กระทำประจุหลักอันเป็นทศทมนอง กจะนำให้คานิน
 ไปมิได้พลงพลาต เมื่อสมเด็จพระอินทราธิราชจะทรงตั้งธรรมอันเป็นหลัก
 สำหรับผู้พิภคษา จึงตรัสด้วยคำถาดังนี้ ฯ อินทราโสดา ภรรยา
 โมหา โยชมมังนาคีวตติ อภิวตมมะตติตั้งยะโยได้ สักบกเซวะจันทิ
 มา ฉันทาโสดา ภรรยาโมหาโยชมมังนาคีวตติหนยะตติตั้งยะโย
 กาทะบักเซวะจันทิมา ฯ เอวมมีโสดาอะภิกคัลลันโต สันคคะโฮโส
 อะยะโยอะธนาโภทสันมาฉินิจฉยยะริ โรตมะญโญ กาทะเรณันตั้งยะปะท
 อะชัตตะ คัญเหยะมะงังวะระมะทมะมัทธเม อาทามันคังอะติวะระ
 ทัพพิง ฯ ในเทวะอรเวลาธิบายนหน้า ดูกรมานพ โยมคโค อัน
 ว่าบุคคณผู้ใดจะเป็นผู้พิภคษาศักดิ์การแห่งฝูงมนุษย์ทั้งหลาย

นาทิวัดตะตบมิได้ดวงเดี่ย ชัมมัง ซึ่งตั้งวิตรกรรม อันเป็นของ
 แห่งต้ปรัษ ฉันทาโทสาภะยาโมหา เหตุโลก แลโกรช แลถถัว แลหง
 ยะโย อันว่าอศิรียศ แลบริวารยศ ตัดสะบุดะตัดสะ แห่ง
 บุคคลผู้นั้น อะติวัดตะตบ กัจจาเวณียงขัน อิวจันทมา ประตจ
 พระจันทร อะติวัดตะตบ อันจ่าเวณียงขัน ดักบักเซ ในวันตั้งบักช
 ก โยบุดะโต อันว่าบุคคลผู้ใด อะติวัดตะตบ ด้องเดี่ยม่อว่า
 ตะเดี่ย ชัมมัง ซึ่งตั้งวิตรกรรม อันเป็นของแห่งต้ปรัษ ฉันทา-
 โทสาภะยาโมหา เหตุโลกแลโกรช แลถถัว แลหง ยะโย อัน
 ว่าอศิรียศแลบริวารยศ ตัดสะบุดะตัดสะ แห่งบุคคลผู้นั้น นิ-
 หะติ กัจจาเวณียงขัน อิวจันทมา ประตจพระจันทร นิหะ-
 ยะติ อันเดี่ยนดัยไป ทวาพระบักเซ ในวันกัจจาพระบักช

๑ ในเทวอรรถาธิบายว่า บุคคลผู้ใดจะเป็นผู้พิภักษาศาตตังคนคิ
 การแห่งมนุษย์กรทั้งหลาย ฟังกระตาดันตานให้ นีวาค์ปราศจากอะคิ
 ธรรมทั้ง ๕ คือ ฉันทาคติ ๑ โทษาคติ ๑ ภาษาคติ ๑ โมหาคติ ๑
 ทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นทวิตรกรรมอันมิได้ตั้งอาจ มิได้เป็นของแห่งต้ป-
 รัษแต่ธรรมทั้ง ๕ เรียกว่า อะคิตินั้น ด้วยเหตุเป็นดังฎา อะคิต
 นั้นแปลว่า มิได้เป็นที่ดำเนินแห่งต้ปรัษ แลฉันทะ ๑ โทษะ ๑ โภชะ ๑
 โมหะ ๑ ธรรมทั้ง ๕ นั้น นักปราชมีควรถึง มีควรดำเนินไปคาม แล
 ฉันทะนั้น ถ้าจะว่าตามภิกษ ก็เป็นอัญญัตระมาณะราชิเจตสิก กุศลก็
 เกิดได้ ฝ่ายอกุศลก็เกิดได้ แต่พวนางมาจัดเข้าในคตินั้น ฉันทะนั้น
 เป็นอะกุศลจิดกรโดยแท้ แลโตสะ โภชะ โมหะ ตามดวงนั้นเป็นอะกุศล
 เจตสิกฝ่ายเดียว แลซึ่งว่าผู้พิภักษาศาปราศจากฉันทาคตินั้น คือทว่า

จิตรให้นิราศจากโลกอย่าได้เห็นแก่ตาโลกามิสดิ้นจ้วงดินบน อย่า
 ได้เข้าด้วยฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยเป็นเหตุจะได้วิญาณพิศุ แต่วิญาณ
 พิศุ ให้กระทำจิตรให้เป็นจิตรค้เที่ยงแท้ เป็นท่ากวางตั้งตราขยงขึ้น
 อย่าได้กักรู้ฝ่าย โจทยฝ่ายจำเลย ยกข้างฝ่ายโจทย กดข้างฝ่ายจำเลย
 ให้พ่ายแพ้แก่กันลงด้วยอำนาจของตน ถึงมาทวงผลของตนนั้นจะเป็น
 เม่าพันธ์ เป็นต้นว่า บิคา มารดา กติ อย่าฟังเข้าด้วยอำนาจนั้นหากคิ
 อันมีศรรจะฟังไป จึงทำจิตรให้ตั้งอยู่ในอุเนกชวญาณ จึงได้ชื่อว่า
 เป็นของคฤดาการ มีอาการอันเต็มอเต็มอนด้วยตราขยให้ พิจารณาได้
 ไปตามพระธรรมตำราราชาดาตร อันโบราณบัณฑิตยชาติแต่กระ
 ษัตริย์แต่ปางก่อนบัญญัติไว้อย่าให้พลั้งพลาด แต่ผู้พิภาคนาตรา
 การได้ไปโดยศตของธรรมดังกล่าวมานี้ ได้ชื่อว่าปราศจากฉันทาคติ
 คีตจะคติเป็นประณม ๓ ๗ แต่ปราศจากโทษาคตินั้น คีตให้ผู้พิภาค
 นาตราดาตรทำจิตรให้เต็มอ อย่าได้ ไต่ไปตามอำนาจโทดำพยาบาท
 ของเรอว่าผู้เป็นปฏิบักษ ชาติกัมมกนกับอาคมา อย่ากระทำซึ่ง
 ความโกรธแค้นเรอพยาบาทเป็นเบองนำ แต่ผู้พิจารณาควรให้พ่าย
 แพ้ ถึงมาทวงฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยก็คิ จะเป็นคนชาติกัมมกนกับคน
 อยู่ในภาตก่อนก็อย่าได้ปลัดขยซึ่งจิตรให้ ไต่ไปตามอำนาจโทดำคิ ฟัง
 คำเนินไปตามพระธรรมตำราราชาดาตร แต่ตั้งจิตรไว้ในนิตฺยเมกษา
 ให้แน่นแน่วแต่จึงพิจารณาค้ดินเป็นท่ากวาง อย่าให้ฝ่ายโจทยฝ่าย
 จำเลยแพ้ชนะกันด้วยอำนาจโทดำจิตรจงเรอแห่งตน เมื่อตราการ
 พิจารณาผู้ ประพฤติได้ดังกล่าวมานี้ ได้ชื่อว่าพิภาคนาตราการ
 ผู้ปราศจากโทษาคติ มิได้ตามอะคติเป็นคำรบต้อง ๗

๑ ซึ่งให้พระธรรมาจารย์ผู้พิพากษาปราศจากภะยะตินั้น คือให้
 ผู้พิพากษาพระธรรมาจารย์ผู้ให้มั่นคง อย่าให้หวั่นไหวแต่โดยความ
 กตัญญูฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อย่าให้ตั้งหวาดเสียวว่า ฤๅเป็นอธิบดี
 มียศศักดิ์ แต่เป็นราชตระกูลประยูรชนใหญ่ยิ่ง ถ้าอาตมาพิพากษา
 ควรแพ้แต่แพ่งของตน ก็จะทำให้อาตมาถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วย
 เหตุอันใดอันหนึ่งเป็นมั่นคง ๆ อนึ่ง กตัญญูผู้ นวัตกรรมคุณแต่ผม
 ก่าดังกายแก่ตัวธรรมาจารย์ ถ้าพ่ายแพ้ก็จะเคียดโกรธอาตมา แล้วจะท
 ความพินาศอันใดอันหนึ่งให้ ถึงเรา เพราะเหตุเราบังคับบัญชาให้พ่าย
 แพ้ในท่อนควรจะแพ้ ฟังพระธรรมาจารย์ให้จงฮาย อย่าให้หวาดหวั่นไหว
 แต่โดยความกตัญญูอธิบดีตระกูล แต่เหตุอันใดอันหนึ่งพึงยึดหนองหลด
 กุศลจริยธรรม แล้วได้ไปตามพระธรรมเจ้าธรรมราชา อันเป็นบ
 หนักฐาน อย่าให้หนีกรผู้ประราษผู้ดำเนินด้วยญาณคติภาวิหิตินได้
 เป็นคนมรรยาธโดย ถึงมาทว่าผู้ของ คติการจะเป็นอาทิจะตระกูล
 ประกอบไปด้วยยศศักดิ์อันสูงประการใด ก็อย่าฟังกตัญญูอธิบดี
 ให้ชนะด้วยอำนาจภะยะคติ คือความกตัญญู แต่ผู้พิพากษาพระธรรมา
 จารย์ได้ประพฤติได้ดังกล่าวมานี้ ก็ได้รับชื่อว่าพิพากษาพระธรรมา
 ปราศจากภะยะคติ มิได้ดำเนินไปตามฮะคติเป็นคำรบด้ามแต่ให้
 ปราศจากโมหาคตินั้น โมหะเจตสิกดวงนี้ คือตัว อวิชชา มีลักษณะ
 ชนมดไปในท่งปรง มิได้รู้จักของทุกข แต่ทุกขสัมมุตถัย ทุกขนิโร
 ทุกขนิโรธคามินี ฝ่ายใดก็การเด้า โมหะดวงนี้จำนวนมากในสันดานผู้ใด
 แล้วก็ให้มดมีดวงไหลไป มิได้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน
 แลโทษประโยชน์ มิได้รู้จักผิดแตรชอบ มิได้มีคตคตมกถัมไปด้วยโม-

หนักการเป็นกิจดังนี้ เป็นลักษณะแห่งโมหะ แต่พิภพชาติตระกูลพึง
 ณะเว้นเสียซึ่งโมหะนั้นให้ปราศจากต้นตอ จะพิภพชาติการประชา
 ราชฏรณัน พึงพิจารณาด้วยอุบายปฏยาอันบริสุทธิ อย่าให้ทุจริตระคน
 ได้ คดีใดควรแก้แพ้ ก็พึงพิจารณาให้เห็นด้วยปัญญาว่าควรแพ้ คดี
 ไฉนพึงชนะอย่าบังคับบัญชาโดยโมหาคติอันมืดหลงโหด ถ้าเห็นอสัง
 ฆัญญาตน ก็พึงเทียบทานถาม ซึ่งบัณฑิตยเสถวากมาตย ผู้มีปัญญา
 ฉลาดในราชบัญญัติ แต่เคยในกิจคดีคดีพิภพชาติมาในกาลก่อน
 อย่าท้อถอยตนด้วยอุณตมานะอัน โมหาทนเป็นเหตุดำเนินแต่หลงโหด
 พึงยกตนซึ่งหกลก คืออสังขารธรรมอันเป็นลักษณะอย่าบาปก่อบาป
 แล้วจึงไต่ไปตามธรรมดำตราชดำตรา อย่าถลบซึ่งอันแพ้ โหชนะ
 ถลบคดีชนะให้แพ้ด้วยอำนาจโมหะ คือความหลง ถ้าพิภพชาติ
 ตระกูลการผู้ โดยประพฤติให้ ไต่คงถถวามาน ตระกูลการผู้ใด ชอว่า
 ปราศจากโมหาคติ มิได้ ไต่ตามอะคติเป็นคำรบดี ๆ แต่เสถวาก
 มาตยผู้ใดมณะเดียวซึ่งอะคติธรรมทั้งสิ้น ให้ปราศจากต้นตอได้
 ๆ คดีระยะ ได้ภิกษุสมบัติ อันว่าอสังขารธรรมแห่งเสถวากมาตย
 แห่งผู้จนจรวิฆณณาการจำเวณิกุญโยยิ่งรุ่งเรืองไป สุกบักเขวจัน
 ทิมา ประคองพระจันทร์อันเพิ่มรุ่งเรืองรุ่งเรืองสว่างในทางคติในสุก
 บักขณน

๑๑. สัมเด็จพระรัตนทวารวราช เมื่อตรัสดำแดงซึ่ง คตองธรรมอัน
 เป็นฝ่ายข้างทุจริตแห่งบุคคลอื่นไปตามอะคติให้พิศฎารยังจนไป จึง
 ตรัสว่าดูกรรมานพ อันว่าบุคคลอื่นไปตามฉันทาคตินั้น คือพิจารณา
 ถึงซึ่งอำนาจแห่งโลก เห็นแก่โลกามิสังขัตในดินจางดินบน เข้าด้วย

ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ทั้งธรรมดำตราวดำตร แตรวณิตคิดได้ก็มี
 ได้รอบรู้ เมื่อพิภคษานันผู้ใดจะแพ้ผู้ใดจะชนะก็มีได้รู้ ปัญหาไป
 ตามอำนาจโมหะอวิชชา คือเขาแพ้เป็นชนะ กัดบ่เขาชนะเป็นแพ้ จะ
 เห็นแก่ทรพยสิ้นจาง แดกดังแตรงไกรธมูโตหามีได้ ก็กระทำโดย
 กำถัดหลงตั้งน ชื่อว่าประพฤติกตามโมหาคติ ตั้งอยู่ในอคติธรรมเป็น
 ค้ำรบดี ๆ ธรรมทกถ้าวมาน ชื่อว่ากัณณะธรรม มีควรมทคตอัน
 ส้อาจจะฟังถงผู้ใดได้พด้นนจยการ ประพฤตินอง ๆ แดกเมื่อใด
 คัดสังยะได้นหยคติ อันอศรัยศแห่งบทคตณน ก็จะได้มตัญญไปประ-
 คุจพระจันทร เมื่อนกาพชกช แดณนครนคยชวตวตินทรยแถว
 ก็จะไปเฉวยทกชเวทนาส่าหค้อยในอบายภุมอันหา โอภาศแห่งความศรั
 มิได้

๑) เอมมีโทได้ชคตคัจฉณโต คุกรมานพ อันว่าบุรุษ เมื่อไปสู่
 อคติธรรมด้วยประการดังถ้าวมานิ สละนเคเหได้ชยะ โดชยะ โดโก
 อันว่าบุรุษผู้นั้นประกอบไปด้วยโทษ คือเป็นทตเคยนแก่ผู้มิบัญญัติ
 จะนวิราศชาตจกยศจากถวมในทฐธรรมอันเห็นประจักษ์ คยชวตว
 ดังชารแถว ก็มีแต่เฉวยทกชในอบายเป็นเบองนำ คัดมกวินจไดยะ
 ชิโรสบัญญัติ เหตุตั้งนบทคตณนเป็นนภปราช มีพยายมแดบัญญัติ
 อันมาถ จะเปนผ พภคษาตระตถการ ฟังแเวเวณเดยชงอคติธรรม &
 ชย่าให้มในต้นคานได้แถว จึงวินิจฉยคคิกการชงประชาราชฐรให้
 คองว้ยศตชงยติธรรม แตรธรรมดำตราวดำตร

๑) เมื่อถ่มเคจอำมรินทราชิราช จะตวดีด่าแถงชง โทษบทคต
 บงคกับความอนมโต ชื่อสุจวิธา มีผลเป็นอันหนักัดบไป จึงตวดีด้วย
 พระคาถา

๑ โยชคตโยเจติมหาปรีโส อินทานุภาโวระเทชวันโต สัทโธ
 ประเด็นโนวะระดาสันมิตี กะเรติโสวัณณะมะเยจะอุเป ชมพุทปะตมิง-
 ตะกะเตปะระกะงิเมวชิระวะระวะระคะมันตะเต ะวะตีหิปะเชววิเวหิตตะติ สัท-
 โทนังโกโชพะหุการวิรมิเมนาหบปะกาเรนะทะทาคัททาณัง บุญญาภิสันทั้ง
 ประนะอับปะเมยยัง นลัทธิปะบั้ง ชคคิชาตัง ๕ หันคินาริตะหัตถ์ด้าน
 หันคิพรหมณะระตคามิจะ หัตถิคะคะวะระตีหัตถ์ด้าน มะตะมังคัตตะปะต-
 ตะติ ๖

๑ ในอรรถาธิบายแปลตามพระบาทพินันว่า ตูกรมานพ ยินว่า
 บุคคลผู้ใด แม้นเป็นมหาบุรุษอันอุดมถึงที่บรมกระษัตริย์ประกอบด้วย
 พระฤทธิศักดิ์กานภาพ แดวระเตโชพต มีพระสันดานอันลอบด้วยศรัทธา
 เต็มได้ในวรพุทธศาสนา กะเรติโสวัณณะมะเยจะอุเป ให้กระทำ
 ซึ่งพระสถูปทอง เป็นทองแก้วติดกันไปในสังกตชมพุทวิป แดวักริจนา
 ซึ่งพระบรมปฏิมากรแก้ว ประกอบด้วยอัญชิวรรคิน บันจุได้ในพระ
 สถูป ะวะตีหิปะเชววิเวหิตตะติคะ ะระทาดักการบชุงด้วยลัทธิพิมณิรัตน
 มีประการต่าง ๆ กัน แต่มีพระราชหฤทัยนั้นปราศจากถึงชาตังไสยใน
 การก่อกอง ทรงบริจาครทรัพย์บำเพ็ญทานมีประการต่าง ๆ อันผลดา-
 นิตังษอนันโตมาแต่บุญพระของศตวรรษนั้นจะนับจะประมาณมิได้
 นลัทธิ กับมีอวดกตบถได้ ซึ่งกองบาปกองกรรม ะคะคะคิชาตัง
 อันเกิดแต่บังคบความมิดรงเหตุอะคะติ ๕ ๖

๑ หันคินาริตะหัตถ์ด้าน ยินว่าแม้นบุคคลใจบาป พินาญฆ่าเสียซึ่ง
 หมันกรนารีนางอันหาผิดมิได้แลพัน ฆ่าพราหมณ์อันทรงพรหมจรรยา
 ได้แลร้อย ฆ่าคชสารโคควาก็ได้ ถึงพัน แดกกองบาปกองกรรมนั้นก็

เป็นอันหนัก นะระมังคัสสะ ถึงฉันทกไม่ทันเข้ามาปรกรรม อันบุคคล
 บังคับความมิได้เที่ยงตรง เหตุตงนหนกปราชญ์คบด้วยปฤชาญาณพึง
 เว้นเสียซึ่งอะคติ อันเรวกดำวมาน แดวพึงเตงแดกด้วยราชดำตรอัน
 วิหจณัมหาอำมาตย์แต่โบราณคำวิหิตริตรองด้วยปฤไชบายแด้ว แด
 ตงไว้เป็นบันทึก คคตินศความสืบๆมาโดยบริยายโหวหารว่า ผู้พิจารณา
 คคิกการแห่งหนุมิตรชนทงปองนน เมื่อโจทยเมื่อจำเลยพร้อมกันแล้ว ให้
 ตระตถการเอาพระธรรมดังตรอนัน ในตำราอำมาตย์เอามาแต่เขาจักร
 วาพมาตรวงต่างแฉนเมื่อจะพิจารณานัน พงตงจักรไว้ ในการฎฎภาพ
 แกกศความทงตองให้เต็มอกันประตจมารคาเห็นซึ่งบุตรแห่งตนแด้ว
 พงค่านึงคคูลกอินทภาษอนักดำวโจนนตวงเนตร จึงเปรียบเทียบซึ่ง
 ข้อความแห่งโจทยแห่งจำเลยตามผิดแฉชอบ ถ้าแฉโจทยจำเลยเป็น
 คนมากไปคด้วยโมหะมิไตร ซึ่งผิดแฉชอบคุณแฉโทษ ไม่ประยอม
 ยอมกัน ก็ให้อำมาตย์ผู้พิจารณาตามจำเลยความพ้องแล้ว สอบโจทย
 สอบจำเลยคอกันเป็นตงฐฐาน จึงเอาข้อพ้องทงจำเลยมารบมาตาม
 จำเลย ถ้าจำเลยมีรับกับสอบโจทยๆมีแต่อย่าง แดคคอกังพิศุทธแล้ว
 จึงเอาค่างซึ่งจำเลยให้ถรรมาตามโจทย ถ้าโจทยมีรับกับสอบจำเลยๆ
 มีแต่อย่างแดคคอกังพิศุทธ ครนตามแฉจงให้ ผู้พิจารณาบังคับในฐตง
 ฐฐาน โดยพระธรรมดำตรว่า ข้อโจทยหาจำเลยแฉรับค่างค่างเก
 แกกกันในด้านพงคคที่ข้อโจทยหาจำเลยให้ถรรมีรับกัน โจทยจำ
 เลยอ้างให้หน้าไปท้าวถามค่างพยานมาประคอบกับด้านฉนจงทุกข้อๆ
 โจทยหาจำเลยให้ถรรมีรับกัน โจทยฉนพิศุทธจำเลยฉนพิศุทธคอกัน
 ให้งคไว้ เมื่อจะไปท้าวถามพยานนัน ให้ผู้พิจารณาแข่งซักพยาน

แต่ให้สำนวนตัวจำเภาะพระรัตนไตรยตามคำภีระพระธรรมสาร แต่
ให้เร่งพิจารณาเอาความเท็จแต่จริงแห่งจิตยแห่งจำเภาะจะได้ คุ
หนึ่งพรานเนื้อหนึ่งเนื้อ มีบาปว่า ยะธาบิสัตถะเนมิโค จะวิตโต
ปะธายิตินิตถะวีกานะมัตถิมิง ฤทธิจะโลหิตะนุกตะเมเนโค เออวังปรีธา
ชาธิการันนิ สัมเม วาถะยานตุธาเว นะปะชาระยันโต อัสชาวาจาโร
วะระเปกขะธโร ทัณทังกะ โรนโตรปุระสันตะรุโท ยุกโตสะเมเวดิสะ
เมดิฐาเซ

๑ มีเนื้อความตามว่าพวว่า นายพรานไม่เห็นตัวเนื้อแต่ปล่อยซึ่ง
บินไปค้องเนื้อเขา บางทีค้องที่ตัวค้อมตายกับที่ บางทีมีโตค้องที่ตัว
ค้อม เนื้อนั้นปลาศหันไปเร้นซ่อนอยู่ในราวไม้ แต่นายพรานนั้นก็ถก
ตามไปโดยรอยเท้า แต่จ่ายโลหิตอันหยดย้อยไปก็ว่าจะได้รอยเท้า
แต่ได้จ่ายโลหิต ก็กับซึ่งค้องเนื้อซึ่งนิ่งดำมากไปนั้น มีอุปมาค้องโค
วาถะยานตุธาเวนะปะชาระยันโต ให้ดูภาคระธากาธาตั้งใจหมายมั่น
พิจารณาให้ถกค้องตามที่ของด้านอน เอาความเท็จแต่จริงให้ ได้ถก
แท้ ถ้าได้ความจริงความเท็จแต่ในชื่อจิตยหา จำเภาะให้ถก แต่
คำค้องพยานนั้น ก็ให้คิดเอาด้านอนไปช้แก่ผู้ พิจารณา
ในด้านอนยังหาได้เท็จจริงไม่ ก็ให้เร่งได้ถกตามท้วงด้านอนจิตย
จำเภาะให้ ดั้นดุตั้งอันสายกระแต่ความ ก็จะได้เท็จจริงเป็นอันแท้
ค้องนายพรานอนตามเนื้อไป แต่พวซึ่งตนเนื้อนั้น ครนได้ด้านอนแล้ว
จึงเรียกคำจิตยคำจำเภาะแต่คำค้องพยานช้แก่ผู้ พิจารณา ๆ เห็นว่า
จะได้ด้านอนชาตยังมีได้ จึงจะให้ จิตยจำเภาะพิงทศก่อนดับไป

๒ อนึ่งอำมาตยผู้ พิจารณาตัดสินคดีนั้น พึงพิจารณาให้ละเอียดของ

ด้านวนความแห่งใจทยแห่งจำเลยจงเลื่อยค ให้รู้ว้าช้อหาแต่ให้การ
 ช้อนนพิรุช ช้อนนมิได้พิรุช ช้อนนเป็นใจความ ช้อนนเป็นพดความ
 ถ้าใจความพิรุช แต่ด้านวนช้อนช้อย บมิแจ้งจริง ควรช้อกให้ช้อก ควร
 ดับให้ดับเอาความจริงมาประกอบกับด้านวนจงได้ ช้อนึ่งให้พิเคราะห์
 ความพยานจะต้องมุดความประเคนช้ออย่างถาไม่ตอง ก็คช้อนนจะพิรุช
 ถาไม่ จะเป็นคพิพยานช้อคพิพยาน ต้องค่านค้องคิง พังได้มิได้ประการ
 ไค ก็ให้พิภาษาช้อวระให้ต้องทตามค้ำภิวพระบรมถาคร ชระ

๑๐ ช้อนึ่งให้ผู้ พิกษาจกเอาพียงแห่งใจทย แต่ค้ำให้การแห่ง
 จำเลยเป็นทตงแห่งค่นมิ เอาช้อหาให้การ ช้อนึ่งรับกันในด้านวนน
 เป็นรากแก้ว ช้อนึ่งรับกันเป็นใจความใจทยจำเลย เป็นค้ำคอบอันใหญ่
 ทช้อนึ่งรับกันเป็นพดความใจทยจำเลยระบอช้อนน เป็นถาชวคังถานเด็ก
 น้อย เอาค้ำคักช้อพยานช้องค่มในมุดคคช้อช้อนนเป็นแก่น เอากระแต่
 ความช้องมิในด้านวนนเป็นใบ เอาช้อยค้ำคิงตุเถาเป็นทจระช้อคค่น
 เพิ่มค่มด้านวน ควรจะช้อกจะดับนนั้นเป็นแปลช้อก เอาช้อยค้ำคิงตุเถา
 นช้อกด้านวน มิควรจะได้ถานนนั้นเป็นไมถาฝาก แต่ช้อหาให้การมิรับ
 กันใจทยจำเลยค้อพิสุทช่นมิ คัจไม่ผู้หังคไว้ ค้อเมื่อใดด้านวนมิ
 แจ้ง จะพิภาษาให้ไค่ช้อนึ่งดับเอาความจริงมิได้แล้ว จึงให้พิสุทช
 ค้อกัน ช้อนึ่งให้ช้อมาคยผู้ พิกษาใครครวณคุด้านจนแห่งจำเลยให้
 เห็นช้อเพชชระจงประจักษแจ้งแล้ว จึงพิภาษาช้อคค่นน ประคค
 อถาการแห่งเด้นะ ค้อเหยยวช้อนึ่งช้อยบนช้อภาค ค้อยแต่คห่มมัจฉา
 ชาติในมหนาทท แต่เหยยวช้อนึ่ง ครนเห็นปลาอันว้ายช้อยประจักษแก่
 จักช้อแล้ว ก็ช้อนึ่งตง มาโดยถาวย เอาปลาได้ด้วย กรงเดิม ของคน

* อันว่าความศิริสวัสดิ์สถาพรผลประโยชน์แลอสิริยศแด่บิรารยศักดิ์
อุบัติวิวัฒนาการจำเริญมีแก่เสด็จกามาตยผู้นั้น ประคอง พระจันทร์ เมื่อดวง
ศุกรขันธ์ ๓๕ ค่ำ

๑) ตกรมานพ อันว่ารวมทั้งดีประการ คือให้เสด็จกามาตยเว้น
เสียดจากฉันทาคติเป็นต้น อันเรากล่าวในประณม กับทั้งปริยายโद्यหาร
อันพรพรรณ ได้ชื่อว่า เป็นหลักอันประเสริฐดังหีบผู้พิภคษา
ตระดากว แต่นามของเรื่อชื่ออานทภาษ กับทั้งถ้อยคำอันเรากล่าว
นี้ ประกอบกันเข้าชื่อว่าหลักอานทภาษ จึงถาวรวิวัฒนายคัยนไปตราบ
เท่ากัถปาวดังนี้

๑) ฝ่ายมานพบุตรมหาอำมาตย เมื่อได้ตั้งขังเขต โองการคำ
หวัดดังหม่อมความประดั้น ได้มนต์ยิ่งนัก จึงยกกรกรวบถ้อยมั่งคัม
รับ เขา ซึ่ง เทว โฮวาท ด้วย ธรรมภักดี ปฏิบัติ สมเด็จพระ อามรินทร์ เด็ดจ
นิเวศยังเทวนิเวศไพชยนต์ ทพยพิมานดัมมิตี แด่นดีรางวัลวารบรม
คช

๑) ฝ่ายบุตรมหาอำมาตยนั้นตั้ง อยู่ในเทว โฮวาท พิภคษาบัญชา
ความทวยนิทร ประชากราชฎว โดยยศธรรมตามกระบัตแบบท้าวด้หัด
ในยประดำทมิได้พลาดปลั่งตราบเท่าอวยอะวะระด้านดินชีวิต เดชะด้วย
ผลดีจวิศมัญชาความอันซื่อตรง แด่ผลทานการกศัดต่าง ๆ ก็ได้ ไป
ยังเกิด ในทพรตพิมานมาศอันแดน ดนุกันด้วยมหัศคาศัพทามย รูป
รศกตั้งเคียงลำค้ำอัน โฮพาริกปณัตกระเซมศษ ดัมมโนรชทปราวณา
ไว้ในชาติเมื่อเป็นเทพตานนี้

๑) บทพระโศภการลักษณอินทภาษจบแต่เพียงนี้ ๖

พระธรรมนุญ

๑ โนนัดกษณพระธรรมนุญ เป็นมุดคคิแห่งตระกูลการ มีพระ
 มาพีในพระธรรมดงครตั้งน โยวัญจาบีวจาระโณ ชัมมานุรูปะตัญ
 จระนัง อะระหาราพะยัคถนัง โดธัมมณญญิตถุจจะเร ฯ แปล
 ว่า โยธภาโว อันวัดถภาวะธันโต วิจาระโณ พิคะระหตุ ชัมมา
 นุรูปะตัญจระนัง ซึ่งกรียาธันปะระทบพะอง โดยธัมมคควรแกักระทรวงแถ้ว
 แถ้วตั้งไป อะระหาราทยัคถนัง แกักระทรวงคควรทังหถวย มี
 กระทรวงนครบถาเป็นต้น กัญจาบี แม้นโดยแท้ โดธะภาโว อัน
 ว่า ถภาวะปะระทบคควรแกักระทรวงโดยธรรมนัน อัจจะเร
 อันนะโนธำระจกรถถำอไฉ ชัมมานุญญิตถิ ชื่อว่าพระธรรมนุญ

๒ ทินจะแกัเป็นธำระคคิมโดยพระราชาบัญญัติ อันโบราณราช
 กษัตริย์ค่านังตามคำภีรพระธรรมดงคร แถ้วตั้งเป็นบทกำหนดกระ
 ทรวงตบ ๆ กนหมวคตงน ฯ ศุภมศัค ๓๓๕๕ ศกษถตถนัถษควิเชฐุมาศ
 ศุภักษคณษถัธยาคยวระ พระมาทถัมคัจเจกาททอฐฐอศัธวบรมนารถ
 บรมบพิตร พระพุททเจ้าอยหองเด็คจณพระทงนงมกภูพิมานถถานพินช
 โพรชนควิคคณมหาปรวถาถ จึงมีพระราชา โองการ มาร พระบัณชตร
 จำเกาะพระศักริปริชาชิวราช เสนาบคัศัริดำถักถณ ให้ตราพระราชา
 บัญญัติแกัค้ำถากำนถการทังปวง เหตุกระทรวงการว่า คังคแต้นไปเมื่อ
 นำซึ่งผู้ไถ้วำราชการทกรมธันหาโรงค้ำถมิไถ้ว ใช้ตระกูลการทังจะ
 พิจารณาความบังคับธรรคคคิ อานา ประชาราชฐฐผู้ เป็นช้ำแผ่นดิน

แต่อย่าให้ผู้หาโรง หาศำตมีได้นั้น รับหนังสือเข้ามาใต้ถามเอง
ถ้าแต่ราษฎรจะร้องฟ้องใช้ ก็ให้มุนดาษาอาณาพยามนำเขามาว่า
ตามกระทรวงรูปความซึ่งบันตามโรงศาส ได้พิจารณาเนือความ
ทั้งปวงนั้น ให้พิจารณาตามกระทรวง

๓ ๑ มีพระบรมมณูไ้วว่า ทวยราษฎรจะร้องฟ้องหาอชกรแก่
ครระดาการ แต่โรงศาสกรมใด ๆ ว่า มีเต็มใจให้พิจารณาก็ดี ว่า
พิภาคษาความผิดด้านอนกดี แต่หาครระดาการผู้ถามความ แต่ผู้ขอ
สำนวนว่าเป็นใจด้วยลกคความ แต่ตามความให้ผิดด้วยสำนวนมิได้
เป็นชวรมกดี มีรับเขียนเขาวารับกดี ให้การคของชอมีเขียนเขากดี
แต่เขียนแต่จุดบกดกับสำนวนเดียวกดี แต่คดแปลงใบปลักกดี แต่อน
สำนวนเดียว มิใช่ให้สำนวนอนกดี มิได้เขษณท้าวพยานตามสำนวน
แต่ชนคาคานเดียวมิได้ถามพยาน แต่ชนคาคางตั้งทเถาเดียว แต่ชน
โจทยจำเลยเดียวมิได้เขามาว่า และแนะนำเดียมชอนลกคความ ทำช
ด้วยลกคความ แต่เรียกคาคฤษาให้ถาเหลือ แต่ชยอนเนือความได้ ให้
ชำพนพระราชกำหนด แต่ผิดกระทรวงดงกรม แลร้องฟ้องคาคฤ
มิได้ ได้ด้วยพระบรมมณูกดี ชนิงกถาหาพยานว่าเขาคด้วยชางหนึ่ง
มิได้ว่าตามรู้ตามเห็น แลรู้เห็นแต่ชอชงมรับ แต่ชงมิได้รู้เห็นเขำรับ
เขำจ่มชาง เป็นพยานชางาคคใจมพงกดี ดงนเป็นกระทรวงอชกร
ศาสหดงได้พิจารณา ถ้าหิวเมองไซ เป็นกระทรวงศาสนำโรง ผู้
รักษาเมองได้พิจารณา

๓ ๒ ชนิงมีพระบรมมณูไ้วว่า ถ้าหาชญาแก่กันว่า มิได้มี
โชนูปาคหมาย ทำช่มเหงเกาะกุมยชชกผลกได้เขาทำนมามัดผูก

ทูลองค์ที่ห้าของ โศทรวงช้อคา ได้คั่งไว้โดยพระการเอง ดง
 เขาทรพยตั้งตั้งหนึ่งตั้งโตมาได้เป็นอาณาประโยชน์แก่ชาติมา แด
 ทำชมชนลคความกต ทงนเป็นกระทรวงอาญา ศาตราชได้พิจารณา
 ถาหัวเมือง ขุนปลัดของปลัดได้พิจารณา ถ้าจำเลยมิได้เป็นพระดา
 การ เป็นอาญานอกเป็นกระทรวงชนประชาได้พิจารณา ถ้า
 จำเลยเป็นสมใจ ขุนอินอาญาได้พิจารณา

๓ ๑ หนึ่งมีพระบรมนญไว้ว่า ถ่าหากินว่ามิได้เป็นญาติพ
 นชิง ถ่าเป็นญาติพนอง ประกนเขาจำเนอความต่างกันราษฎรกต
 แดงควรมเขียนหนังสือให้แก่ราษฎร ร้องฟ้องหาความกันประการ
 นี้ เป็นกระทรวงชานาจรได้พิจารณา ถ่าหัวเมืองศาลอาญาได้
 พิจารณา

๕ ๑ หนึ่งมีพระบรมนญไว้ว่า ถ่าหากินว่าปลัดมกตก
 เขาทรพยตั้งของทองเงิน ข่าเจ้าเรือนตายถ่างวันกลางคน แดงก
 ลกเมียรไพรฟ้าชาคนทำน ลกขาง มา เวอ เกวียน โค กระบือ เข
 ของผาผอนแพรพรณเงินผกผกถเวต เก่ตั้งโตกต ทำชด้วยเมยทำน
 ข่าพนกน แดงจะกตกระตือกระทาง แดทักยาแผ่ตยาเมารัดลกเดี่ยว
 สรรพทำประการโต ให้ตายใช้ เป็นกระทรวงนครบาล ถ่าเนอความ
 มิถั่งตาย จำเลยเป็นสมใจใน ขุนพรมสภาได้พิจารณา ถ่าแเดหัวเมือง
 ขุนแขวงหมื่นแขวงได้พิจารณา แดขบยตาเงิน

๕ ๑ หนึ่งมีพระบรมนญไว้ว่า หากินว่าค่าสับประมาทประการ
 ไก่กต แดงระโตมหยิกทยอกถ่วงแย่งเมยทำน ลกสาว หดานสาวทำน
 แดชมชนมิได้ ถ่าเรากต แดทูลของคตคด้วยไมคด้วยมิได้ ถง

ด้าหัดกต กุณยมัตถ์ขอชายของสิ่งใด ๆ กต ราชฎรทงหลายไปมา
 อาไศรย แดมนัดกเอาผู้คนข้าง ม้า โค กระบือ ทรัพย์สินสิ่งใดของ
 ท่านเจ้าเรือนซึ่งมีได้ ให้อาไศรย มาพ้องหาเจ้าเรือนผู้ให้อาไศรยกต
 ผัวเมียอย่างกันแบ่งสิ่งของ แดผัวถักของเมีย เมียถักของผัว พ่อแม่
 พนของลูกหลานถักของลูกเขยถักสะไฟ ลูกสะไฟถักของบิดามารดา
 ฝ่ายผัวฝ่ายเมีย แดรถบรรทุกแค้นเรือกถวน แดชักรเรือนชักรว แด
 ชวนท่านไปเข้าฟัน มีผู้มาอาไศรยของท่านหาย แดของตกกต แดรว
 สิ่งของฝากเช่าจ่าน้ำ แดบงคับค้าขายคนแก่ท่านถัก แดเอวข้าง ม้า
 โค กระบือ เรือ เกวียน สิ่งใดไปมิได้บอกแก่เจ้าของ แดพรวงัว
 ใต้ แดขอโตเข้าท่าน ตักนถักด้าหัด ขาดกของเจ้าไปฝากมผู้รับกต
 แดของท่านหาย มีผู้ขอใจเบกต ถมณาถายรดหัวท่านคิงท่าน แด
 สิ่งอันใดใครกตซึ่งท่าน ผัวท่านมีอยคนชนไปหาเมียท่านถกทนอน
 ทำชู้ด้วยเมียท่าน แดชมชนถกคจุมเมียท่าน ลูกท่าน หลานท่าน ถก
 ข้ำเรากต ถมคบเมียท่านถมคบขาทานกต ถกถวมาทงนเป็นกระทรง
 แผ่ง ถักจำเลยเป็นถมโน คือในกรมพระเจ้าถกเชอ พระเจ้าถกานเชอ
 ชนหากกรมมิได้ แดกรมฝ่ายโน กรมแต่งโน กรมแต่งนอก กรมคตัง
 โน กรมคตังวิเดศ ถิบถองพระก้านถักซ้าย ถิบถองพระก้านถักขวา
 แดคาบเกยซ้าย คาบเกยขวา คตถเข้าค่น แดกรมถนมพดเรือนซ้าย
 ถนมพดเรือนขวา กรมรักษาของคซ้าย รักษาของคขวา กรมตำรวจ
 ในซ้าย กรมตำรวจในขวา กรมถารพากรโน แดกรมมรฎก กรม
 ข้างทองข้างถนะ ข้ำพระวัดศรีถรรเพช วัดเชคุพน วัดรามาวาค
 วัดชรรมมิกราช วัดวังไชย แดวัดถถนถดวง แดจถพระเมรุ แด

กระบือ ปล่อยปละเสีย ไปกินเขาเป็นผลเป็นต้น แลรวงกุ่มดอมตาม
 แดทหน้าจวาทเตียงกนด้วยโคด้วยกระบือก็ดี ตาตกนด้วยเคียวไม้กะตัก
 แดไม้กะตองหายไม้หาบเขา แดเชือกในทนาทสี่งน แดไล้เข้าเป็นต้น
 เสียไท่ททบกันแดเถียวควบกัน แดเขนเกวียนเตชนตากซักชนเขากัด
 โจรดกเมคเขาคัน เขารวง แดเขาในทกถมทกถมที่ถนากัด ไม้หาบ
 ไม้กวาดเชิงโองไม้ทงนากัด แดจุดเพลิงไหมทนาคันเขาเสียก็ดี แด
 ไหมเราด้มดอมในทถนากัด แดเมคเขาใหม่เสียก็ดี เป็นกระ-
 ทรวงแพ่งอาญา นลรบาดกรมนาไค พิจารณา ถาหัวเมืองเป็นกระ-
 ทรวงซุมหม่นกรมนาไค พิจารณา

๘๘ ๑๑ หนึ่งมีพระธรรมนุญไว้ว่า มีผู้กนยมทรพยสิ้นในทของ
 พระคตัง แดหากนด้วยชนอนตถาด คานาเชิงเวอนบนคานทของ
 พระคตัง เป็นมุดคตังพระคตังไค พิจารณา

๑๐๐ ๑๒ หนึ่งมีพระธรรมนุญไว้ว่า ถากฎหุหาคความพระดั่งซ
 เกรเนรว่าคชงชกรณคด้วยอษตรภาพกัต รูปช้เสัพเพณธรรม คด้วย
 พระดั่งชกรเนรคฎหุหาก็ดี ทำผิดดั่งไค ๆ ในคึกษาเป็นกระทรวง
 ชรรมการไค พิจารณา ถาหัวเมืองเป็นกระทรวงชรรมการหัวเมืองไค
 พิจารณา

๑๐๑ ๑๓ หนึ่งมีในพระธรรมนุญไว้ว่า หากนว่าค่าดบ ประมาท
 ประการไคก็ดี แดทะโถมหยกหยอกถวงแย่งเมียบาน ถกต่างถน
 ซ่างท่าน แดชมนมีไค ถงซ่างเรากัด ทบถของคบคด้วยไม้คด้วยม
 มีไค ถงดำหัด กุณยมดินชอชยดั่งชงไค ๆ ก็ดี ราชฎรทงหลาย
 ไปมาซาไครอย แดมันตักเขาผู้คน ซ่าง มัว ไค กระบือ ทรพะ

ตั้งโตของท่านเจ้าเรือนซึ่งมีโต ให้อาไศรย มาพ้องหาเจ้าเรือนผู้ให้
อาไศรยก็ดี ผัวเมียอย่างกันแบ่งตั้งของ แด่ผัวตั้งของเมีย เมียตั้ง
ของผัว พ่อแม่พี่น้องลูกหลานตั้งของลูกเขยลูกสะใภ้ ๆ ตั้งของบิดา
มารดาฝ่ายผัวฝ่ายเมีย จำเลยเป็นต้นนอกเป็นกระทวงแพ่งกลางได้
พิจารณา ถ้าหัวเมืองรองแพ่งได้พิจารณา

๑๒ ๐ อนึ่งมีพระบรมมณูไฉว่า หากันจากรุกทรุกแค้นเรือกัดฉวน
แฉงตเรือนชกรวด แฉงฉวนท่านชาพัน มีผัวออกไศรยของท่านหาย
ของตกกต แฉงรับเขยของฝักเขาจำนำ แฉงบงกตชายคนแก่ท่านกต
แฉงเขาข้าง มา โต กระบือ เรือ เกวียน ตั้งโตไปมิได้บอกแก่
เจ้าของ แฉงพรางว่าเองโต แฉงขอโทษแก่ท่าน ตกลงถึงห้าหัด ขว
ตั้งของเจ้าไปฝัก ผัวรับกต แฉงของท่านหาย มีผัวออกเจบกต ทัพ
นำตายรดหัวท่านตั้งท่าน แฉงตั้งอันโตใครกตของท่าน ผัวท่านมีอยู่
คนขึ้นไปหาเมียท่านตั้งท่าน ท้าวชู้ด้วยเมียท่าน แฉงหมั่นกตจับเมีย
ท่าน ถูกหลานท่าน ถึงชัวเรากต ตั้งคบเมียตั้งคบชัวท่านกต ถ้า
จำเลยเป็นต้นนอก เป็นกระทวงแพ่งกระเขม ถ้าหัวเมืองชนแพ่ง
ได้พิจารณา

๑๓ ๐ อนึ่งมีพระบรมมณูไฉว่า ถ้าพิภายกันด้วยบาดไพร่เตอชัว
เตอไทย แฉงันหมใช้ กรมตั้งโต พิจารณาณชพะแนก ถ้าหัวเมือง
เป็นพนักงานชุนตั้งโต เป็นพนักงานรองตั้งโต พิจารณาจากตั้งโต

๑๔ ๐ อนึ่งมีพระบรมมณูไฉว่า หากันว่าเป็นกระสี่จะกระ-
กระทางฉมบกฤตยาอาคมได้หัวฉนวนยา แฉงทำเตนที่ห้ายาแฝดยาเมา แฉง
ริตตกลัดยี่ดาร์พิศทำทั้งปวงประการโต แฉงตั้งตายฉนกต พราหม-

นาจวริยอาคารโยคีวริยมเหศเทศจารย์ทงปองเปนโจทยกั เปน
จำเตยกั หาคความกันเปนแพ่งอาญาประการโคกั เปนกระทรง
แพทยาไค พิจารณา ถ้าหิวเมืองเปนกระทรงขุนหมื่นกรมแพทยา
หิวเมืองไค พิจารณา ๗๖

๑๕ ๑ อนึ่งมีในพระรรมนญไฉว่า ผู้ใดจรงฟ้องหาความ
แก่ผู้ มีบันดาคักกั แต่จะใช้บาดหมายด้วยกิจจวริงใด ๆ ให้ว่าให้
ตั้งคนชื่อ ถ้าจะใช้ตราไปด้วยราชการตั้งโต เมืองเอก เมืองโท
เมืองตรี เมืองจัตวา ให้ตั้งปลายชื่อ ตามบันดาคักกัในทวนั้นบน
ถ้าผู้ใดจรบาดหมาย เรียกชื่อร้องฟ้องความแก่กัน แต่ใช้ตราขาด
ชื่อใช้เป็นพนักงานพันพานราชหิวพันมหาดไทย ไคเอาคณ มีชื่อมา
พิจารณาเอาคณเป็นโทษปรับใหม่ตามบันดาคักกั เขาพิไนยจ่ายเป็น
ค่าอ้อยข้างหุดวง ๗๗

๑๖ ๑ กล่าวในลักษณะพระรรมนญไฉได้กระทรงความดังเชบดินแต่
เทาน

๑๗ ๑ ศุภมคค ๑๕๕๕ คักกณนักษัตรชวตุศมาคักกณนักษัตรคักกณนักษัตร
จวริง พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุคักกณนักษัตรบรมนารกบรมนักษัตรพระพุท
เจ้าอยู่หัว เด็ดจในพระวิหารสมเด็จพระนารายณ์คักกณนักษัตรคักกณนักษัตรคักกณนักษัตร
มหาวปราสาท จึงมีพระราชโองการมารพระบันตจวริงแก่พระ
ศรีภริยปริษาราช เสด็จขบคักกณนักษัตรคักกณนักษัตร ให้ตราพระราชกฤษฎ
ฎีกา ประหยคประเดียงแก่เจ้าพระยา แดพระยา พระหลวงหิวเมือง
มนตรีมุขตุงขุนราชนฤค หิวหมื่นหิวพันดรรพกานนทงปองทุกกระท
รงฝ่ายทหารพลเรือนซ้ายขวาตงเตนไปเมื่อน่า ถ้าแถกรมไค

และจะใช้ตราด้วยราชการแก่กิจการ ตั้งฐานตั้งมาตราแต่งตั้งขุนหมื่น
แต่เรียกค่าไถ่หน้าอากรตั้งพัชชวชนอนตลาด นำตทานหัวป่าค่าท
เชิงเรือน ให้ใช้ความกระทรวง ซึ่งได้ใช้ คือ ตรามหาชาติไทย
ตรากระต่ายใหม่ แต่ตราจัตุสดมภ์ทั้งสี่ ตราพระยาพระเดชา ตรา
พระยาเคไช ตราพระยาท้าวหน้า ตราพระยาอักษณ ตราพระโหรา
ธิบดี ตราพระยาราชภักดี ตราพระศรีพิพัฒน์ ตราพระราชสุภาวดี
ตราพระสุรศักดิ์ช่วยชาว ตราตำรวจกรมใน ตราพลกรนอก ตราหลวง
อำมาตย์ ตราหลวงธรรมไตรโลก ตราขุนหลวงพระไกรศรี ตรา
ขุนกระเซม ตราขุนเทพวรชน ตราขุนราชนิกล ตราขุนรชเนน ตรา
ขุนเทพน ตามกระทรวงซึ่งมีพระธรรมนุญ ตรา

๑๑ ตราพระราชดี เจ้าพระยาจักรีศรีอองครักษ์ ตั้งขุนหมื่น
อัครมหาเสนาธิบดี อะไทยพิริบรากรมภาหุโต ใช้ คือผู้มีอรรถคดี
เต็มใจในคำพิพากษานะกรมใด ๆ แต่ตราการณโรงศาลทั้งปวง
มาฟ้องหาอุทธรแก่ตราการกรมใด ๆ ก็ดี ในโรงศาลทั้งปวงก็ดี ว่า
ตราการยังมีได้ถามเป็นด้านอนก็ดี ตามแต่ตราการยังมีได้
พิพากษาด้านอนนั้นให้สำเร็จก็ดี แต่ทำอุบายทอดขาดเหลือแก่ด้านอนเขา
ประการใด ๆ ก็ดี แต่พิจารณาพิพากษามีเป็นตั้งเป็นขกรมก็ดี เป็น
ใจด้วยอุทธรความก็ดี แต่เรียกค่าฤชาตาเหลือก็ดี อภัยอุทธรความไว้ให้
เนิ่นนานก็ดี ให้เรียกตราการแต่เบิกด้านอนมาพิจารณา ถ้าใจท
จำเลยอยู่นหัวเมืองทั้งปวง แต่แขวงจังหวัดก็ได้ ใช้ตราพระราชดี
ไปเอาคู่ความ อนึ่งหาว่าตราการบังอาจเอาทรัพย์ ตั้งถิ่นท่านมา
เป็นประโยชน์แห่งตน แต่ยอชักผู้ครว่าถูกเมียชักคนท่านมาเป็นชักคน

คนกต มัดถูกคบบองคิต่า จ้าได้ตรวงขอศาได้ถ้ง เขาเชือก เขาผ้า
 เขาเถาวด์ เขาหน้งผูก มัดผูกได้ปลอก ผูกเท้า ผูกมือ ถงเขาเงิน
 ทอง ก็ได้ใช้ตราพระราชดีห์ไปให้กรมการแถแขวงตั้งมาพิจารณา
 หนึ่งถ้าใจคิดปลัดมกก็คิต่าพันแหงกันตายกิต ถัดจวดควาย
 ช่างมา ชาวคน เรือเกวียนกิต ชาวหิน เจลไฟหิน นรยถ นมรฎกถ
 กันประการใด ๆ กิต แต่มีหนังสือร้องฟ้องใช้ ก็ได้ใช้ตราพระราช
 ดีห์ไปเอาคุดจวมมาพิจารณา

๑ หนึ่งถ้ามีพระราชโองการ ให้ข้าราชการผู้มีความชอบไปรับ
 เมือง ไปครองเมือง ณหัวเมืองทงปองบนดาชนแก่เจ้าพระยาจักรี
 คือเมืองพิศณุโลกย เมืองสวรรคโลกย เมืองศุภไชไทย เมือง
 กำแพงเพชร เมืองพิไชย เมืองนครสวรรค์ เมืองพิจิตร เมือง
 มโนรม เมืองไชยนาท เมืองอุไทรธานี เมืองอินทบุรี เมืองพรหมบุรี
 เมืองสิงคนบุรี เมืองสวรรคบุรี เมืองฉลบุรี เมืองสระบุรี เมือง
 วิเศษไชยชาญกรุงเก่า เมืองนครนายก เมืองปราจีน เมืองฉะเชิงเทรา
 เมืองสุวรรณบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี
 เมืองเพชรบุรี เมืองท่าโรง เมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาน เมือง
 กำพราน เมืองนครราชสีมา ก็ได้ใช้ตราพระราชดีห์ แต่ใช้ไปให้
 หัวเมืองทงปอง บนดาชนแก่มหาดไทย ตั้งคุดความมาพิจารณา แถ
 ไปด้วยกิจราชการทงปอง แต่มีตราพระราชดีห์ไปตั้งเจ้าเมือง แถ
 ปลัดรองปลัด นำตราเจ้าพนักงานซึ่งตั้งกรมการ แถตั้งนายอากร
 ขนหน้งปอง บนดาชนกรมมหาดไทย แถตราพระราชดีห์เจ้าพระยา
 จักรีได้ใช้แต่เท่านั้น หนึ่งตราจักรเจ้าพระยาจักรีนั้น ได้ใช้ประทับ

ตราพระราชดีห์ ประทับตราพระคชดีห์ ประทับตราบัวแก้ว ไปลง
พระราชอาญาประหารชีวิตกรมการ แลผู้ต้องโทษถึงตายณะหัว-
เมืองท่งปวง บันทาชั้นแกมภาคไทย แก่กตาไหม แก่กรมท่า ตรา
จักรเจ้าพระยาจักรีได้ ไซ้แต่เท่านั้น ๖

๒ ๑ ตราพระคชดีห์เจ้าพระยามหาเด็นาริบดีวิริยภักดีบดินดีรินท-
ฤาไชยชโยพิริบรากรมพาหุ ดิมุพระกตาไหมได้ ไซ้ คือใจทยา
ว่ามีได้ มหนังสือของพ้องหาตมพักนกกการมิได้ แลเกาะกุ่ม ไปตงเฮา
ทวีปตั้งของตั้งใด ๆ เป็นชุกเข้าระวางช่มเหง ก็ได้ ไซ้ตราพระคชดีห์
ไปเอาตักความมาพิจารณา อนึ่งมีพระราชโองการ ให้ข้าราชการผู้
มีคตตามชอบไปวังเมือง ไปคตของเมือง ณหัวเมืองบันดาชั้นแก่กรม
พระกตาไหม คือเมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เมืองไชยา
เมืองชุมพร เมืองเพชรบุรี เมืองกย เมืองปราน เมืองคตองวาน
เมืองบางคพาน เมืองถดาง เมืองตะกวดทง เมืองตะกวดป่า เมือง
คณาควรี เมืองมฤต เมืองทวาย แลเมืองด้ามโคก ได้ ไซ้ตรา
พระคชดีห์ไป ให้กรมการตั้งกระตงคตองหม แลไพร่ในกรมจิวาทแก่
กัน แลเรียกเงินหาทวีปมฤตมาพิจารณาตามกระตวง อนึ่งไซ้
ตราไปตั้งเจ้าเมือง ปลัด รองปลัด แลนำตราเจ้าพนักงานไปตั้งกรม
การ แลตั้งนายฮากนายชนอน ทุกหัวเมืองบันดาชั้นแก่กรมพระกตา-
ไหม แลตราพระคชดีห์เจ้าพระยาถาไหมได้ ไซ้แต่เท่านั้น ๖

๓ ๑ ตราเจ้าพระยาศรีธรรมราชเตโชชาติอำมาตยานุติพิพิธ
จรวงษ์พงษ์ภักคยาภิเบศวะราชบิดศรีรัตนราช โภษาธิบคิโอไทยพิริบรา-
กรมพาหุ ได้ ไซ้ตราบัวแก้ว ถ้ามีพระราชโองการให้ข้าราชการผู้มี

ความชอบ ไปรังเมือง ไปครองเมือง ณหัวเมืองชนแกโคษาธิบดี
 คอเมืองจันทบุรี เมืองตราข เมืองระยอง เมืองบางมุง เมือง
 นนทบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองสมุทรสงคราม เมืองสาครบุรี มี
 ตราไปตั้งเจ้าเมือง ปลัด รองปลัด ณหัวเมืองซึ่งชนแกโคษาธิบดี
 นั้น แต่มีตราไปเอากิจราชการ แด่กิจซึ่งทุกช้อยความณหัวเมือง
 ซึ่งชนแกโคษาธิบดีนั้น เสนาตราเจ้าพนักงานไปตั้งกรมการ แด่ตั้ง
 นายอากรนายขนอนทั้งปวง แต่มีตราไปเอากระทรวงความขึ้นฉนวน
 ดยอากรขนอนหัวปากท่าเชิงเรือหน้าตาทนทั้งปวง แก่ผู้ใดได้ใช้
 ตราโคษาธิบดี เสนาตราพระยุแทนไปพระราชทานอากรให้หนึ่ง ชึ่ง
 ฝรั่งเศส อังกฤษ ญัตินคา จีนญวน ยิบน แรกประเทศศมตายุ แด่ต่าง
 ประเทศทั้งปวง ซึ่งบนคาช้นแกโคษาธิบดี แต่มีกิจช้อยความโรงศาล
 ไต ๆ ณหัวเมืองซึ่งแกโคษาธิบดีทั้งปวง โจทยักัดจำแต่ยกัดินยอมให้
 จำ แด่ทำหนังสือร้องฟ้องให้เบ็ดมาว่า ณกรมพระคลังตามกระทรวง
 ไต ใช้เบิกสำนวนแฉกความมา ชึ่งพระราชทานจึงกอบขนอนแก่ผู้
 ไต ๆ ใช้ มีตราโคษาธิบดีไป ห้ามมิให้จงกอบขนอนตามพระราชทาน
 นั้น ตราโคษาธิบดีไต ไตแต่เท่านี้ ชึ่งเบิกสำเนาเรือใหญ่ทั้งปวง
 ไปมาณปากไต แต่มีตราพระจุลราชมนตรี แด่ตราพระยาใช้ตั้ง
 ราชเคัษฏี เบิกไปมาตามไตพนักงานนั้น

๕ ๑ ตราพระยายมราชซึ่งตั้งท พระยายมราชอินทราธิบดีศรี
 โดการทันตราชกรกรมพระนครบาล อโยพิริบรากรมพาหุไต ใช้
 ตั้งขุนจำเมือง หมั้นรองจำเมือง ณเมืองปากไต ฝ่ายเหนือทั้งปวง
 ประการหนึ่ง ไตตั้งขุนแขวงหมั้นสืบร้อยอายุคณแขวงจังหวัด แต่มี

ตราไปเอาโจรโทษถึงตายแต่ห้าหน้าเจ้า แต่เรียกด้วยหัวเมืองเด็กทง
ปวง แต่มิตราไปเอาโจรผู้ร้าย แต่กระทรวงความโจรผู้ร้าย ณหัว
เมือง แดหากันว่าเป็นจะกระชกกันให้ตายก็ดี เป็นกระตือกกันให้
ตายก็ดี ถึงรพกระทำให้ด้วยก็ดี หากหน้าจับหอกคาบฆ่าฟันแทงกันถึง
ตาย ก็กินตายกต่างวันกต่างคนก็ดี ไซ้ ไปณหัวเมืองเด็กทงปวง แด
แขวงจังหวัดเอามาพิจารณา ประการหนึ่งตราขุนเทพนารายณ์ ไซ้ ไป
เรียกสุพมาควรญาซ่าง แต่ทำเรือไซ้จำนำเมือง แดขุนจำเมือง
แดหัวเมืองทงปวง แดขุนแขวงจังหวัดทงดี ตราขุนเพชฎาไซ้ ไป
เรียกด้วยอาญาศักดิ์ มาจ่ายสดทหนึ่งพทกกร ขุนจำเมืองณหัวเมือง
เด็กทงปวงแขวงจังหวัด ตราพระยายมราช ตราขุนเทพนารายณ์
ตราขุนเพชฎาได้ ไซ้แต่เท่านี้

๕ ๑ ตราเทพดาพระนันทการ เจ้าพระยาธรรมราชาธิบดีวิริยภักดี
บดินทรเดชาไชโย มโหฬารวิชัยบริคร์คณมณเฑียรบาล อัครมหาเสนา
บริคร์คณวิชัยบริวารกรมพาหุได้ ไซ้ คือเรียกหัวป่าค่าท ซึ่งชนดำหรับ
พลับพลาไชโย มีตราออกไปเอากระทรวงความ แต่ในกรมพระเจ้า
ลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ กรมฝ่ายใน แดกรมพระแสงใน กรม
พระแสงนอก แดพระคลังใน พระคลังวิเศษ แดดับดองพระกำนัล
ซ้าย ดับดองพระกำนัลขวา แดคาบเกษซ้าย คาบเกษขวา แดศรีวิ
เจ้าตัน แดกรมพระดนมพดเรือนซ้าย พระดนมพดเรือนขวา คำรวจ
ในซ้าย คำรวจในขวา แดกรมรักษาของคซ้าย กรมรักษาของคขวา แด
กรมตำรวจภายใน แดกรมช่างทอง กรมช่างฉะนะ แดข้าดำหรับวัด
พระศรีรัตนเพช แดข้าวัดพระเชตุพน แดโยมวัดพระราชวาศ วัด

ธรรมมิกราช วัดตั้งक्षा วัดวังไชย วัดสวนหลวง วัดพระเมรุ วัด
 ราชประดิษฐฐาน วัดกุฎีทอง วัดโลกสุภา วัดสัพพัตถวิมล วัดอินทวราม
 ถ้ำแถวทวยราษฎร์ผู้มีศรัทธาของพระองค์ด้วยพระดวงความ แด่ศาลาอาญาใน
 กัด แด่นครบาลกัด แด่งในกัด มรฎกกัด ศาลากลางขุนยี่เด็กกัด
 ถ้ำแถวทวยราษฎร์ผู้มีศรัทธาของพระองค์ด้วยพระดวงความ แด่แถว
 จังหวัดท่งดี ให้ตั้งคุกความนนเขามาพิจารณา แด่มัตราไปแถวทวยราษฎร์
 ตั้งขุนยี่กระบดหัวเมืองไท หัวเมืองศรี หัวเมืองจัตวา แด่หัวเมืองเด็ก
 แด่มัตราไปตั้งขุนยี่พม่าตรา ร่องดีพม่าตรา ขุนยี่ ร่องดี ณฑ
 เมืองแขวงจังหวัดปากใต้ ฝ่ายเหนือ แด่มัตราไปเรียกตั้งด้วยลมองคน
 ไซ้แกขนยี่ ขุนยี่พม่าตราณฑเมืองท่งปวง ตราพระยาธรรมมาไซ้
 เท่าน ตราจมนจช้าย จมนจชวาย ไต่ตั้งท่ามรณหัวเมืองท่งปวง
 ตามตำแหน่งช้าย ตำแหน่งชวา ตราจมนจช้าย จมนจชวาได้ไซ้
 แด่เท่าน

๑๑ ตราเจ้าพระยาพดเทพ เด่นาบตีศรีไชยพนันต้นกระเชตรา
 ขิบตี อโยพิริบรากกรมพาทุได้ไซ้ คอง ตราพิทยาชรดอคอกจกถ
 นีดวง ๑ สำหรับไซ้ ไปเป็นตราหน้าดีดอ แด่ไซ้ ไปจ่ายนำซึ่งพระราช
 ทานนน อนึ่งไซ้ ไปตั้งขุนยี่หนนเด่นา ห่มพนา พินนาท่งปวง แด่ไซ้
 ไปเอาตุ๊กความซึ่งวิชาทักกันด้วยนา แด่ไซ้ ไปเร่งเข้าหลวงไปเร่งเบย
 หลวง แด่ไซ้ ไปตั้งกรมการในกรมนา ตราพระโพธิ์พราศทรงเครื่อง
 ยันบนแทนดวง ๑ สำหรับไซ้ ไปด้วยพระราชทานทักถปนา ตรา
 พระพรณชานาททรงเครื่อง ยันหลังนาคราชดวง ๑ สำหรับไซ้ ไปวัด
 หน้าเขานา ไซ้ ไปชุดมั่งบางคลองไซ้หน้า ตราเทพยดาทรงเครื่องยันบน

แทนถ้อเดินเชือก ไซ้ไปรังวัดนาแลชนิดตนาซึ่งวัดากัน แลไซ้ไปพระราชทานนาให้แก่ผู้มบ่าเห็นใจความชอบ ตวานักดีของคัน รูปพราหมณทรงเครื่องแบกโลดอง ๓ ตำหรับไซ้ไปเติกรังบ่าคงพงแซมตราเทพดาทรงเครื่องถ้อไม้กตักย่นบนแทน ไซ้ไปเอาโค ไซ้ไปเอากระบือจ่ายหญ้า ตราเทพดาทรงเครื่องนั่งในบุคับกหลังหงษา ไซ้ปลงกฎเรียกหาเงาเงาคนตาเงาเงาเบย ๕ แลวงหัวเมืองตราพระภาพทรงเครื่องขนาดราช มอชวาถอจกร มอชชายถ้อพระชรรค ไซ้ไปประหารชีวิตกรรมนาเดินาหัวเมือง ตราดอกจกถงถนบัตประจำปากบอก ตราเจ้าพระยาพดเทพได้ ไซ้แต่เท่านั้น ๖

๗ ๑ ตราพระเด็คจตุรันทราชันคคีรัศกราชพิริพาหุ ได้ ไซ้ตรงเดมาชรวมจักรไปด้วยพระตั้งชราชความวดีศรีญวดี เขาตั้งชรูปโตเป็นตั้งชราช แลเป็นตั้งชราชา แลพระครหัวเมือง ก็ได้ ไซ้ไปแก้กรรมการหัวเมืองใหญ่หัวเมืองเล็กตั้งปลอง ๗ หนึ่งด้วยพระราชทานถ้องนถ้ออกร แลมีตราพระอุเทนทประทับไปตั้งกรรมการ แลหองแก้วคฤหวิธินมีตราเดมา ชรวมจักรไปแก้กรรมการตั้งชนหมันกรรมการ ๗ หนึ่งคฤหวิธินความแก้ภิกษุกดี ราชฐวิธินแก้ภิกษุกดี ๗ หนึ่งภิกษุกดีของอชกรณด้วยอดีตรีภาพกดี ก็มีตราเดมาชรวมจักร ไปแก้กรรมการ แลแขวงจังหวัดให้ตั้งมาพิลาธรรณา ตราพระเด็คจได้ ไซ้แต่เท่านั้น ๖

๘ ๑ ตราหนุมานแลดงฤทธิ พระยาศีรราชเตโชไชยอไทยพิริบรากรมพาหุ ได้ ไซ้ไปตั้งชนพดณหัวเมืองเอก หัวเมืองโต หัวเมืองตรี หัวเมืองเล็กแต่ฝ่ายขวา ตราพระยาศีรราชเตโชได้ ไซ้แต่เท่านั้น ๖

๘ ๐ ตราของคตถพระชรรค์ พระยาศรีราชเดชะไชย พระยา
ท้ายน้ำ ไต่ ไซ้ ไปตั้งขุนพลณะหัวเมืองเขาหัวเมืองโทหัวเมืองตรีหัว-
เมืองเล็กแต่ฝ่ายซ้าย ตราพระยาศรีราชเดชะไต่ ไซ้แต่เท่านั้น ๗

๙ ๐ ตราเทพดาถจกรถพระชรรค์ พระศรีภูมิปฤชาธิราช
เดนาธิบดีศรีสัตตลักษณะไต่ ไซ้ ถ้าพระราชทานให้ไว้ตำรา แดงข้า
พระโยมตั้งขไร่นาอากรแก่ผู้ใด ๆ ไซ้ ให้มัดตราในต้นพระตำรานั้น
มีดงบวงประจําออกพระสูง พระดำดั้นไปเมืองบ้าง แดงอักษร
เลขณะหัวเมืองทั้งปวง ตราพระศรีภูมิปฤชาไต่ ไซ้แต่เท่านั้น ๗

๑๐ ๐ ตราทวาราศาสตร์ พระโหราธิบดีศรีจันทราภร ไต่ ไซ้
คือ จะเบิกบ่าวไพร่เข้าใช้ราชการหลวง จะเขาคู่ความใจทยจำเลย
เป็นบ่าวไพร่กรมเองก็ดี จะตั้งขุนหมื่น โหรสำหรับหัวเมืองเล็กแ
แฉวงจังหวัด ตราพระโหราไต่ ไซ้แต่เท่านั้น ๗

๑๑ ๐ ตราพระราชสีห์ หลวงอำมาตยาธิบดี ไต่ ไซ้ ไปเอาบ่าว
ไพร่หม้ายหมั้นกรมมหาดไทยออกไปแก่กรมการหัวเมืองเล็กทั้งปวง
แฉวงจังหวัด ตราหลวงอำมาตยไต่ ไซ้แต่เท่านั้น ๗

๑๒ ๐ ตราขลุ่ยดี หลวงธรรมไตรโลกเสนาบดีศรีวิมลพระกลา-
โหม ไต่ ไซ้ ไปเอาบ่าวไพร่คณะหมู่ของศรัทธาแลอุทุมุหม้ายหมุดา-
ววจนอกซ้าย หม้ายหมุดาวจนอกขวา แดงกรมพระกลาโหมนอกทง
ปวงไปแก่กรมการแฉหัวเมืองทั้งปวงแฉแฉวงจังหวัด ตราหลวง
ธรรมไตรโลกไต่ ไซ้แต่เท่านั้น

๑๓ ๐ ตราบัญชาวายุภักษ พระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติ
บดีพิพาท ไต่ ไซ้ ไปตั้งนายระวางหัวเมือง แดงได้มีตรากำกับตรา

เจ้าจำนวน ตั้งนายอากรในกรุงแขวงจังหวัดแต่หัวเมือง สุราบ่อน
เบียดล้มพิษรอนอดตาคนาคนาตาตเรือจาง แด่เว้งเงินติดค้าง
นายอากรณะหัวเมืองปากโตฝ่ายเหนือทงปวง คราพระราชราชภักดีได้
ไซ้แต่เท่านั้น

๑๕ ๑ คราพระยาศรีพิพัฒน์นครราชสีมา ได้ ไซ้ต้องดวง คือ
เทพยดาถือพระขรรค์นงแท่น โต ไซ้ ไปจัดซื้อฝางแต่ดินคำณหัวเมือง
ปากโตฝ่ายเหนือแต่หัวเมืองทงปวง คราคนถือสนขง ไซ้ ไปเบิก
ดินคำณแต่ตั้งของในกรุง คราพระยาศรีพิพัฒน์โต ไซ้แต่เท่านั้น

๑๖ ๑ คราพระสุภาวดีทรงเครื่องย่นบนแท่น มอช้ายมอชวาลือ
สมเด็จพระราชสุภาวดีศรีสุเทพนารายณ์ สมหะมาตยาธิบดีศรีสุเรนทร
วามะศิวี พระศรีศัควัดโต ไซ้ ไปตั้งตั้งคักถางณะหัวเมืองปากโต
ฝ่ายเหนือ แต่มีรับตั้งให้ ไปเอาถกณะหัวเมือง ได้มีตรากำกับไป
ด้วย คราพระราชสุภาวดีโต ไซ้แต่เท่านั้น

๑๗ ๑ คราพระศรีสุเรนทรราชบิดพิริยพรหมเทพราชมาตยาธิบดี
ศรีระดาสมุหะ พระศรีศัควัดโต ไซ้ตราห้าดวง คราคนถือหนังสือมอ
ชวาไปเบิกเชิงเรือนทหารพลเรือนตามพระราชกำหนด แด่ทหารพล
เรือนร้องฟ้องพิพาทฆ่าไฟร์ เตอไทยเตอทวาย ซึ่งอยู่นเมืองโทเมือง
ศรี แต่เมืองเถกณะแขวงจังหวัด แต่มีตราไปเอามาพิจารณาบาด
แพนคตามกรม แด่ตั้งขุนตั้งตั้ง ร้องตั้งตั้ง ภูคาบแต่ฝ่ายชวา แด่นำ
พระราชโองการไปมอบหัวเมืองใหญ่ แต่มีตราไปมอบเมืองโทเมือง
ศรีเมืองเถกด้วยกิจราชการทงปวง ถ้ามีตราไปตั้งคนประกบด้วยตรา
พระคชสีห์ คราพระราชสีห์ ไปเบิกหน้ำข้างสมมาตรานหัวเมืองทง

ปวง คราวชีพเทพยดาทรงเครื่องนั่งแท่น มือขวาถือฉัตร นำตรา
พระราชดีห์ นำตราพระคชดีห์ นำตราบัวแก้วไปพระราชทานให้ไว้
พระตำรา ข้าพระโยมสังฆี แต่ใช้บีคชนบพระตำรานั้น แดตราหาบ
โพล่ป่าขวานั้น เบิกค่านขนอนผู้ไปทางเรือนอกค่าน แดตราหงษ์มี
มรฎบได้เบิกขนอนไปทางเรือชาวค่าน คราวนั้นได้เบิกตั้งของซึ่ง
บันดาได้เรียกด้วยราชการ แต่ได้ ใช้ตราหงษ์แต่เป็นตราตรา ตราออก
พระศรีกระดาดมุดได้ ใช้แต่เท่านั้น

๑๘ ๑ คราวพระเทพาธิบดีศรีเทพนารายณ์ ด่มหุระมาตยาธิบดีได้
ใช้ตราห้าดวง คือตราคนถือหนังสือมอช้าย ไปเบิกเชิงเรือนทหาร
พลเรือนตามพระราชกำหนด แดทหารพลเรือนร้องฟ้องพิพาทบาดไฟ
เถวไทยเถวทวายแก่กัน ซึ่งอยู่นห้วเมืองโท ห้วเมืองตรี แดเมือง
เด็กแขวงจังหวัด แดมีตราไปเฮอมาพิจารณาบาดแพนตามกรม แด
นำพระราชโองการไปมอบเมืองใหญ่ แดมีตราไปมอบห้วเมืองโท
ไปมอบห้วเมืองตรี แดเมืองเด็ก ไปตั้งขุนตั้งคักภคทวยแต่ฝ่ายซ้าย
แแต่ไปมาด้วยกิจการการทงปวง ถ้ามีตราไปตั้งคนประกบตราพระ
ราชดีห์พระคชดีห์ ประกบตราบัวแก้ว แต่เบิกหย้าข้างดีพมาตราณะ
เมืองทงปวง แดเบิกขนอนเรือ คราวชีพเทพยดาทรงเครื่องนั่งแท่น
มือซ้ายถือฉัตร นำตราพระราชดีห์ นำตราพระคชดีห์ นำตราบัวแก้ว
ไปพระราชทานให้ไว้พระตำรา ข้าพระโยมสังฆี แต่ได้บีคชนบพระ
ตำรานั้นตราคนหาบโพล่ป่าซ้ายนั้น ได้เบิกขนอนค่านผู้ไปทางบกนอก
ค่านทงปวงนั้น ตราเรือหงษ์มีมรฎบนั้นให้เบิกขนอนค่านผู้ทางเรือนอก
ก่านนอกค่านนั้น คราวนั้นได้เบิกตั้งของซึ่งบันดาได้เรียกด้วยราชการ

แต่ได้ใช้ตราทองแต่บนค้ำยซ้าย ตราออกพระเทพาได้ใช้แต่
เท่านั้น

๓๘ ๑ ตราพระอุเทนทราธิราชกุมารคิดพิณด้ามซ้าย หลวงอิน
มนตรีศรีจันทกุมาร สัมหะพระดำรัสจตุรภาคกรนอก ประทับด้วยตรา
เพชฌายาขวแตรขวาวัวแก้วไปแก่กรมการ แดเสนา นายอกร แดแขวง
จังหวัด ด้วยพระราชทานไร่นาอกรสัมพัชรชนอนคดคาน้ำทานหัว
ป่าค้ำทเชิงเรือนแต่หัวจกอบ อนึ่งพระราชทานไร่นาอกรแดสั่งให้
ทำตราไว้ไปเมื่อนำใช้ ตราพระอุเทนทได้บัตตราประจำพระตำราอัน
อนึ่งมีตราไปแก่กรมการแดเสนาอกร แดแขวงจังหวัดด้วยกิจไร่นา
อกรซึ่งสั่งให้เรียก แดสั่งให้บอกข้อความซึ่งตราด้วยไร่นาอกรทงปวง
อนึ่งมีตราไปแก่กรมการตั้งชนหมื่นแต่เรียกพิไนยใน คัด แต่หัวเมือง
เด็กมาจ่ายราชดรรดพมาตราในกรมจตุรภาคกรนอก แดตราหลวงอิน
มนตรี ได้ใช้แต่เท่านั้น

๓๙ ๑ ตราพระอุเทนทราธิราชนึ่งแทนคิดพิณด้ามซ้าย หลวง
มงคลรัตนราชมนตรีศรี สัมหะพระดำรัสจตุรภาคกรใน ใช้ไปแก่หลวง
แก้วคฤหะบัตรัตนด้วยพระราชทานอกรสวน แต่มีตราเสนาธรรม-
จักรไปประทับด้วย อนึ่งใช้ไปเร่งเงินอกรสวนแก่หลวงแก้วคฤหะ
บัตรัตน อนึ่งถ้าพระราชทานอกรสัมพัชรหัวป่าค้ำทเชิงเรือนน้ำ
ทะหน ซึ่งประมุคกงจตุรภาคกรในใช้มีตราไปแก่กรมการ อนึ่งตั้ง
ชนหมื่นนายรวงแธนายกำหนดของพิจารณาด้วยดวงใช้ มีตราไปแก่
หลวงแก้วคฤหะบัตรัตนให้สั่ง อนึ่งพระราชทานไร่นาอกรสัมพัชร
น้าทะหนหัวป่าค้ำทเชิงเรือนซึ่งประมุคในพระคตังในกัต แดจะไปถึง

ขุนหมื่นชนอนห้ามแถมมีตรานางพระธรณีแด่พระเจ้าไชยดิรัจฉกษัตริย์
แต่ตราคนชูโคมขุนดั้มบัตบาดนนักัด แถมมีตราพระอุเทนทไปด้วย อนึ่ง
พระราชทานมุลดสารภากรในนนักัด มีตราเพชรพยาธร แด่กระเชตรา
ชิบติ แด่ตราพระอุเทนทไปด้วย ตราหลวงม่งคฤคณราชมนตรีได้
ใช้แต่เท่านั้น ๖๒

๒๑ ๐ ตราเทพยดาถ้อยขลุ่ย ขุนหลวงพระไกรศรีราชสภาวดี
ได้ใช้ ไปตั้งแพ่งผู้ปรับณะเมืองเอกเมืองโทเมืองตรี ตามพนักงาน
แแต่เรียกคำหย่าข้างดพมาตรา แแต่ชนแพ่ง
หมื่นดฎา ตราขุนหลวงพระไกรศรีได้ ใช้แต่เท่านั้น ๖๓

๒๒ ๐ ดึงทรงเครื่องย่นบนแท่น ขุนกระเชมราชสภาวดี ได้
ใช้ ไปตั้งแพ่งผู้ปรับณะเมืองเอกเมืองโทเมืองตรี ตามพนักงาน แแต่
ตั้งชนแพ่งชนดฎา แแต่เรียกคำหย่าดพมาตราวแก่ชนแพ่งชดฎา ณะ
เมืองปากไต้ฝ่ายเหนือ ตราขุนกระเชมได้ ใช้แต่เท่านั้น ๖๔

๒๓ ๐ ตราม้าชนราชนิกถนิตยภักดีได้ ใช้ด้วยหย่าข้างดพมาตรา
ณหัวเมืองเล็ก แแต่แขวงชนศรีม่งคฤคณตามอตราแต่ก่อน แแต่ชนเร็วถ้อย
หนังสือไปดด้วยกิจราชการ แแต่ให้กรมการแขวงเฉียงตคนเร็ว แแต่ตั้ง
ไปเบิกค่านชนอนไปมา ตราชนราชนิกถนิตยภักดีได้ ใช้แต่เท่านั้น ๖๕

๒๔ ๐ ตราวงเฉียงผาชนเทพอรชนราชปลัด ได้ ใช้ดด้วยหย่าข้าง
ดพมาตราณะหัวเมืองเล็กแแต่แขวงจังหวัดตามอตราแต่ก่อน แแต่ชน
เร็วถ้อยหนังสือไปดด้วยกิจราชการ แแต่ให้กรมการแขวงเฉียงตคนเร็ว
แแต่ตั้งไปเบิกค่านชนอนไปมา ตราชนเทพอรชนได้ ใช้แต่เท่านั้น ๖๖

๒๕ ๐ ตราคนมีชวาถ้อยของระว้าง ขุนเทพนทรเทพบัตศรีดิมหะ

พระตำรวจกลางได้ ไซ้ ไปแก่กรมการแห้วเมืองเด็ก เรียกตั้งยาลัง
คเดอคมณคบพุง แดยงแควหางยงรางบั้นหวายโพอง แดหนึ่งหม
หนงกระบือ แดล้วยดมองคนไซ้ ด้วยหมนชนนามนดำหรมเรือไซ้ แด
มอเบกแดเรียกด้วยหวดงทงปองตามชรวมนิยมแต่ในอัครา ตราชน
เทพนทรได้ ไซ้แต่เทาน

๒๖ ๐ ตราคนมอช่ายถอชองระอึง ชนชวเนทรเทพคคีร์ดัมพะ
พระตำรวจกลาง ได้ ไซ้ ไปแก่กรมการแห้วเมืองเด็กเรียกตั้งยาลังค
ดิงเดอคมณคบพุง แดยงแควหางยงรางบั้นหวายโพอง แดหนึ่งหม
หนงกระบือแดล้วยดมองคนไซ้ ด้วยหมนชนนามนดำหรมเรือไซ้ แด
มอเบกแดเรียกด้วยหวดงทงปอง ตามชรวมนิยมแต่ในอัคราถาร
ภากรแดตั้งชองซึ่งจะได้เป็นราชการทงปอง ตราชนชวเนทรได้ ไซ้
แดเทาน

๒๗ ๐ ถาแดเจากรมไปราชการกิด หาดคมิไตกิดแดปลกทเก
ผู้ใด ๆ ไซ้ ใหพงตราณนแต่ตามชรวมนิยมเจ้ากรมนนได้ ไซ้ ชนง
ทวยราชฎรผู้ มคคทาหนงดีอชรรแก้ท้าวพระยามหาวเด่นารช มนคคี
แดตระถาการในกรมใด ๆ มีไซ้พนักงานอระทรวงได้ พิจารณา แด
ชย้าให้ท้าวพระยามหามนคคี แดชนโรงศาลในกรมใด ๆ รับเฮงศความ
อชรวนนจ่า

๒๘ ๐ ชนงแหวงทงตั้งได้วอชรวคคคทงปองไซ้ แต่เบยตา
แดนงไป แดทวยราชฎรผู้ มคคเคอชรวคคคคเบยพันแดนไปให้แหวง
ทงตั้งว่า อชรวคคคคคไซ้ชย้าให้แหวงว่า แต่ว่าให้คุมไว้ ถาแดกรมใด ๆ
มีโรงศาล แดได้จ่ายหมุ้าข้างลพมาตรา แดชุนราชนิกุลนคยภิกคิ

ซึ่งจ่ายหญ้าข้างเดือนนั้น จึงให้เบิกความเบียดหนี้ไปพิจารณา
ตามกระทรวง ถ้าแต่บรรดาคดีผิดกระทรวงใช้ อย่าให้เบิกบรรดาคดี
นั้นไปพิจารณา ถ้าแต่กรมใด ๆ ซึ่งหาโรงศาลมิได้จะเบิกเอาบรรดาคดี
มาพิจารณา อย่าให้แขวงตั้ง ถ้ามีตรากรมใด ๆ ซึ่งมีในพระธรรม-
นุญให้ใช้ นี้ แต่ใช้ตราต้องกรมบังคับบัญชาไปมาแปลกพระธรรม-
นุญนี้ใช้ อย่าให้ฟังให้บอกเข้ามายังมหาดไทย ถ้ามีตรามหาดไทยใช้
ตราต้องกรม บังคับบัญชาไปแปลกพระธรรมนุญ อย่าให้ฟังให้บอก
ถึงพระศรีปริยัติฯ อนึ่งถ้ามีตรากรมใด ๆ นอกพระธรรมนุญนี้ไปแก้
กรมการแต่แขวงจังหวัด ให้เรียกด้วยล่าอากรต้นพัชชวชนอนตลาต
นำตะพานหรือปากกาที่เข่งเรือนแต่ผู้คนที่มอรรดคี แต่ตั้งขึ้นใหม่ แต่
ด้วยสระพระการใด ๆ อย่าให้ฟัง แต่ให้กรมการแขวงจังหวัดคุมเอา
ผู้ถือตรา แต่ตราหน้าเข้ามายังมหาดไทย แต่ให้หัวตามบัญญัติไว้
แต่รับตราขอพระธรรมนุญนี้ใช้ ใช้ตราต้องพระธรรมนุญนี้ใช้ จะ
ให้ส่งพระราชอาญาแก่ผู้หนักจนต้นชีวิต ศักราช ๘๘๘ กุณตีปดศก ๖๖
๒๘ ๑ อนึ่งถ้าจะเอาตราไปวางนั้นให้ ไปดูขุนหมื่นกรมการผู้จะ
รับตราพร้อมกันขณะศาลาगतตางแต่ จึงให้หาหลวงผู้ถือตราเอา
แต่เอียงฟังถือตราหน้าต้องมอชเพียงนม วางค่อมพระหัตถ์วางขึ้นหมื่น
ผู้รับตราวางไว้ ที่อื่น ถ้านั่งเรือนแห่งใด ๆ อย่าวางตราหน้า ถ้า
ยังมีใครวางตราอย่าให้ไหวขึ้นหมื่นผู้หนักชอบ คือวางตราแล้วถ้าจะ
ไหวกตามเถิด ถ้ากรมการผู้รับตราหน้าจะ ค่องว่าความเมองใด ให้
ว่าเมองนั้นตามพระราชกำหนด แต่ตอบว่าประการใด ๆ มีดังนี้ ถ้า

จะรับเอาไปมิได้ ด้วยมีตำราทำนายจะให้รับตอบนั้นมิได้ ถ้า
ตอบดังจะรับไป ถ้าจะตอบให้เจ้าจอมรู้ ก็ให้แต่งทนายถ้อยตราตอบ
ซึ่งมีตั้งขึ้นไป จึงจะชอบด้วยราชการ แลให้ว่ากรมการจงดี แล
เกาะเอาคนกรมการนั้นมาจำเอาคู่ความ ถ้าแต่จำมิออกให้เอาตัว
คนนั้นขึ้นมาจึงได้

๑๑. ลักษณะพระธรรมบัญญัติใช้ทราตั้งเขปดั้นแต่เท่านี้ ๗๕

๑๒. ลักษณะวิเวท ๗๖

๑๒. อันว่าลักษณะวิเวทคือ ลักษณะวิเวทต่างกัน แลลักษณะรุกไปตี
รุกไปคำทำน เป็นมุดคติมีพระบาทในคำภีร์พระธรรมศาสตร์ว่า ปะหะ-
ริณฺญ จะชงดำถานาวิตกกัมมะพะถากะระนะ เป็นชาติตั้งขึ้น จึงมี
อรรถาธิบายชำระคดี อันโบราณราชกษัตริย์บัญญัติสืบ ๆ มา โดย
มาตราตั้งนี้ ๗๖

๑๓. ศักราชที่ ๒๒๒๘ ศกตั้งตั้งจักรเชษฐมาศศักราชบักษยคติยดิถีศุ-
วาร มีพระราชโองการบัญญัติพระราชอาณา ดมเด็จพระเจ้ารามา-
ธิบดีศรีสุธรรมราช บรมจักรพรรดิศวรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
มีพระราชหฤทัยกรุณาปรารถนาจะระงับดับทุกขทุกข์ราษฎร จึงให้
ตราพระราชกฤษฎีกาโฆษณาแก่ชาวเจ้าเหล่าราชินิกุลขุนหมื่นพฤตมา-

มาตยวราษนทรพิริโยชาตมสังกตพันชันมิโนพระราชาณาจักร ประ
ชาราชฎรทรงปวง ตงแดนสืบไปเมื่อน่า ๖๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง วิวาทค้ำกัน วิวาทค้ำกัน โทษ๘ กระทง โทษ
๓๐ กระทง มิให้เรียงกระทงใหม่ โทษตั้งโคหนักให้เอาแต่ตั้งหนึ่งตั้ง
ใหม่ คำน่า ๕๐๐ ตงมา ให้เอามันคาศักคณเจบญู โคตงใหม่ แต่่น่า
๕๐๐ ชนไป ให้เอามันคาศักคณตั้งน่ายเดียว ตั้งใหม่ให้แก่มุชระ
ถอยทถอยคาศักกัน ให้ โทษกตบตบกัน เหตุอนนเป็นดินใหม่กั้ง
พินยัก ๖๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ๓๐ คนคณคนเดียวบวตเจบกต คนเดียวค ๓๐
คนบวตเจบกต โชนนจะตแตกเดี่ยวทามได้ มนยอมคคนละท ให้
ใหม่คนญเดียวให้แก่เขาตงทุกคนโดยยคตคักก ๓๐ คนคณคนเดียว
มีบวตเจบนั้น ท่นให้ใหม่ ๓๐ คน ให้แก่มันคนเดียว ถ่ามัน ๓๐ คน
คณคนเดียว แตกชวบวตเจบหลายแห่ง ให้ใหม่มันญ บันดาโคต
เป็นคนเหตุญนไว้แห่งแตก บวตเจบทงหลายนั้นให้ใหม่รายคญต
ถ่าบวตเจบแต่แห่งหนึ่งตองแห่ง ให้เอาคนทงนั้น เป็นแต่พอกมิโตตง
มิถ ถ่ามันคนเดียวค ๓๐ คนบวตเจบหลายแห่ง ให้ใหม่ญเดียวให้แก่
เขาตงทุกคนตามบวตตามแฉดมวถแฉนอย ๖๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง โจทยหาว่าจาเจยคต่า จ่าเจยพันแทงคนเจบ
ปวต เป็นโทษถึง ๘ กระทงกต เป็นโทษถึง ๓๐ กระทงกต ฉายจาเจย
ให้ถารเกยวแกกถาว โทษ โจทย ว่าโจทยคต่าพันแทงมีบวตเจบถึง
๘ กระทงกต ๓๐ กระทงกต ท่นว่าโทษอันโคใหญ่ โทษอันโคหนัก
ให้เอาตั้งหนึ่งตั้งใหม่กตบตบกัน เหตุอนนเป็นดินใหม่กั้งพิไนยัก ๖๖

๕ ๑ ๐ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลายจิวาตาคัน ฝ่ายข้าง
หนึ่งวงแดนหนชนบนเรือนทาน ฝ่ายข้างหนึ่งบงอาจจนไปคบนเรือน
ทานแลผู้ของคนตายไซ้ ให้สามุ่ตนนตายตกไปตามกัน ถ้าทรงพระ
กรุณาให้ชาติ ก็ให้ โทใหม่โดยขนาด ให้ทำดินใหม่เป็นสองส่วน ให้
ไต่แก่เจ้าเรือนหนึ่งส่วนหนึ่ง ไต่แก่พ่อแม่ไต่แก่พี่น้องผู้ตายหนึ่ง
หนึ่ง ให้ใหม่ปลุกตผู้ตายด้วย ถ้าคนตายพนชายคาเจ้าเรือน จะ
กล่าวเอาดินใหม่หนึ่งไต่แก่ ดินใหม่นั้นให้ ไต่แก่พ่อ ให้ ไต่แก่แม่
พี่น้องผู้ตาย

๕ ๑ มาตราหนึ่ง พ่อตาแม่ยายคาตลูกเขย ๆ คาตพอลาคาคีแม่
ยาย ลูกพี่ลูกน้องคาตแม่ผัว พ่อผัวแม่ผัวคาตลูกพี่แม่
หญิงคาตเมียช้อย ๆ คาตเมียหลวง บุษยาคาน คายายหลาน ดงบัว
หลานอาวณาหลาน คาตคนกต พเมียชองชวยคาตคนกต ถ้าถงแตก
หักดำหัด จึงให้ปรับใหม่ให้แก่กันตั้งคนผู้ชอง ถ้ามีถงแตกหักดำหัดไซ้
ให้ ร้อยแฉวงนายบ้านนายอำเภอ บังคับจากถ่วงคนตามผิด แลชอบ
ตามผู้ โทใหญ่ผู้ช้อย ให้ตักแถมเจ้าตอกดอกไม้รูปเทียน ดินนึ่งหมเหดำ
เข้าเบ็ดโกไปแปลงชอนกัน เพราะเขาเลี้ยงกันมิได้

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจิวาตาคัน แลผู้ใดอยู่ไกลไร่เหมมได้
ห้ามปราม ถ้าตกนถมรณภาพไซ้ ให้ใหม่ผู้มิได้ห้ามปรามนั้น เป็น
ข้อเดิมทพระอาญา เหตุจิวาตาคันหนึ่งด้วย จึงเสียดไพรฟ้าธาแผ่นดิน
ทาน ถ้าผู้มิได้ห้ามปรามนั้น เป็นญาติพของพรรคพอกผู้ไซ้ ให้
ใหม่ญาติพของพรรคพอกนั้น ทำ ๓ ส่วนยก ๒ ส่วน เอาส่วนหนึ่ง

๗ ๑ มาตราหนึ่ง เขาถงต้องจิวาตาคัน จิวาตาคัน แลจับ

หอกตามเครื่องสรรพศาสตราวุธแต่ไม้คนกอนหิน ออกถั่วหาญไป
อยู่ในตรอกแดดตากแดดแห้ง โดๆ คอยทำร้ายแก่ท่านๆ มีบาดเจ็บ
ประการใดให้ใหม่ทักคุณ ถ้าถึงตายให้ฆ่าคนร้ายตกลไปตามกัน ๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดวิวาท คบวิวาทตีฟันแทงกัน แด
ด้ม็ครพรตพวงพญาตพินของร ของว่าให้ตา ของว่าให้ชกตี ของว่าให้ฟัน
แทงท่านๆ ว่าผู้หนึ่งความ ให้ใหม่ตงพวกกั้งต้นเหตุ ๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง บุรุษยกคชชักรักดีเป็นผู้นใหญ่ บันดาโท
ได้ดีทารกท่าน ให้ใหม่ทักคุณโดยโทษานุโทษ เหตุไม่ควรจะ
โกรธระดี ๖

๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง เด็กต่อเด็กวิวาทกันให้พอให้แม่ห้ามปราม
ถ้าพออาแม่ฝ่ายเด็กข้างหนึ่ง ไปตีบุตรท่านฝ่ายข้างหนึ่งใช้ ให้ใหม่
ผู้ตนั้นโดยกรมศึกตักคุณ เหตุว่าเด็กมีผิดแต่ชอบ ถ้าเด็กตีกัน
บาดเจ็บใช้ ให้พอระหัดเตกยตีม เจบนน ถ้าเท่าถนฮยาใหม่โทษ
แก่มนเดยเหตุเป็นเด็กด้วยกัน ถ้าเด็กมีใหญ่ตใช้ ให้ตาชวณเสียดำ
นามนให้แก่มนผู้นฮย หนึ่งเด็ก ๗ เขาเถา ๗๐ เป็นคนหลงโหด ไปด่า
ไปตีท่านๆ มิให้ปรับใหม่มีโทษ แต่ให้นายบ้านนายเมืองช่วยจากถั่ว
ให้ด้ม็ครมาผู้เจ็บ โดยด้ม็คร ๖

๑๑ ๑ มาตราหนึ่ง เด็ก ๗ ขอบเงินด้วยกันผลกได้กนตกรเอนตก
ศาตาตกนไม้ตกรานคกนาศายใช้ ให้พอให้แม่แห่งเด็กผลกนนปลก
ตัวตลท่าน ถ้าถึงตายแต่บาดเจ็บช่าหักโค่นปอดใช้ ให้ชวณเสียดำ
นามนโดยควรแก่บาดเจ็บ ท่านมิให้ใหม่โดยบันดาศึกดี เพราะต่าง
คนต่างน้อยมีร ถอยความเดิมชใจบ้า ๖

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดยู่เด็กให้ ตักนคี่คะแตกค่างหักกัก
แขนหักกัก เทาหักกัก มอหักกัก ทานให้ ใหม่ผู้ยูนตามบาดแผล
เด็กซึ่งเจ็บน ถ้าถึงตายให้ ใหม่โดยคตาย ๗๖

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ทาษคนคตาพันแทงทาน นายเงินชยชน
ด้วยมิได้ห้าม ให้ ใหม่ทั้งนายทั้งทาษเด็มอกัน เหตุนี้งเดียวให้เกิด
ความในเมืองทาน ๗๖

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้หนึ่งคน หนึ่งคางอวนจับชบแทงนใช้
ทานให้ทอดดินใหม่พิโยโดยเบยกรมคักกัก กอดบดกนทหนึ่ง เพราะ
คมีนก่อนมนจิงดา ตามนก่อนมนจิงค ถ้าผู้ใดกอดคก่อนกัก กอดค
ก่อนกัก ให้ ใหม่ผู้ตงกรณนออกได้คหนึ่ง เป็นดินใหม่กิงพิโยกิง
เหตุนี้นก่อความให้ยากแก่เมืองทาน ๗๖

๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง คนบ้าเซาบ้านทาน คแทงคนคตาย จะใหม่
บ้าใช้ ทานอจมิชอบเพราะว่าบ้าหาคตาแห่งแบ่งดีจมิได้ ทานทำให้
ใหม่พอแม่พนของเผ่าพนรบ้านไซ กิงเบยปลุกตอผู้ตาย ให้เวนบ้าน
ไปให้แก่พอแม่พนของเผ่าพนรบ้านจิงจะชอบ ถ้ามนคมีบาดเจ็บไซ
หาโทษมิได้ ถ้าทเป็นทไรนาคคองพวงแรม เป็นทอยแห่งคนผู้ตงชอย
ถัดคนพิกตจริคบาไป ผู้ใดเข้าไปในคมีนชอย พันแทงมีบาดเจ็บแ
คตายกัก ถ้าภบปะมันกตางถนถนทางมิได้หักหลบ แต่มันพันแทง
บาดเจ็บถึงตายกัก จะเอาโทษแก่มันมิได้เลย ให้ โสขนาแก่นครบาด
ให้จับเอาตอมนจำจองไว้กว่าจะสิ้นกรรม ๗๖

๑๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้รายคพันแทงคนบ้าตายไซ ให้ทอดราง-

วัดเป็นเบี้ยปลุกตัวผู้ตายโดยขนาด ให้แก่ญาติพี่น้องแห่งมา ถ้าบร
หาญาติพี่น้องมิได้ ให้เขารางวัลเป็นค่าหญ้าข้างหลอง ๖

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เมียจิวาทกัน ชายผู้ทุบตีฟันแทงหญิง
ผู้เมียตาย ให้ตั้งโทษตั้งฉนั้น ถ้าหญิงทุบตีฟันแทงชายผู้เมียตาย
ให้ตั้งโทษตั้งกัน ถ้าบรแกตังตีฟันแทงให้ตาย ท่านว่าให้ โทษโดยศึก
มือศึกไม่ศึกเหล็ก สิ้นไหมให้เอาเจ้าพระคตังหลองจงสิ้น ๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง คนท่งหุดายมครรถกัตต์ ดัดของเดียงมี
ครรถกัตต์ มีตีฟันแทงให้ตายใช้ ท่านให้ พักค้ำแม่มั่นเท่าใด ใช้
ค่าตอกในท้อง กังค้ำแม่มั่นด้วย แดจะบาดไหมนั้นให้ โทษโดยพระราช
กฤษฎีกา ๖

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดคบตีฆ่าไทยตกลเมียคน มันเดินหนีไป
ชนบทเรือนท่าน แดเลขคตกลงที่เรือนท่าน โทษคตคนนพตเรือนท่าน
ให้มันมคตพระดั่งขีฬ รปลัดคตมนตรีชคณาแต่งบคตๆ เรือนท่าน ๖

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง ชกตียงฟันแทงกัน มีบาดเจ็บบอบช้ำดำบาก
ด้วยเขาคี เป็นไขผอมจิงตายใน ๑๕ วัน ท่านให้ทอคพิไนยโดยคิตาย
ให้ฆ่าผู้ร้ายตกไปคตมกัน ถ้าพรวงพระกรรมาบให้ฆ่าคิไซ ถ้าผู้ตายตั้ง
นา ๕๐๐ ขนไป ฮยวให้ปลุกคตขเลย ถ้าคานา ๕๐๐ ลงมา ให้ปลุกคต
ผู้ตาย ตั้งให้บุตรภรรยาญาติพี่น้องทำบุญไป แดวให้เขาคาคตผู้ตาย
ตั้งใหม่ตามกระเชียรชาย โดยศึกมือศึกไม่ศึกเหล็ก สิ้นไหมให้แ
บิตามารคตพอนของผู้ตาย ถ้าพนกวา ๑๕ วันถึงเดชนหนึ่งจิงตาย ท่านว่า
เปนกรรมแห่งคตอ ให้ปรับใหม่แต่โดยบาดเจ็บ เปนสิ้นไหมถึง พิ
ไนยกัง ๖

๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราชูฎวิจาทคาคัตถันมายังแบ่งให้ก

หมายบาทเจ็บไข้ ให้นายพระท่ามวงศบาทเจ็บจงถ้องแท้ ถ้าแต่เจ็บ
 บอดด้วยมือด้วยไม้ด้วยเหล็กด้วยอิฐแคงประการใดก็ดี ให้ตุ้งถ้อง
 แท้ ถ้ามีไข้ใจไข้ ให้บอกกล่าววราเรียน ถ้าขอครุฑลิตไข้ บาทเจ็บ
 เขานนคอกอยู่แก่นายพระท่ามวงศผู้คนนตองถ้อมตักแก้ภูตยาผู้ตราค่าน
 ถ้องหนึ่ง ถ้าตีพันแทงถนมตาย ให้นายพระท่ามวงศเอาตุ้งมาตราบาท
 เจ็บไว้ ถ้าตายไข้ ให้ไปตุ้งถน

๒๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้องชกตักกัน แลข้างหนึ่งมีบาทเจ็บ เขา
 มาให้ตระถากกรตราบาทเจ็บไว้ ข้างหนึ่งหวบาทเจ็บมิได้ ถักอันถักรพ
 ทำเขาให้ มีบาทเจ็บ แลตุ้งใจเขาให้ตราบาทเจ็บไว้ด้วยว่ามีบาทเจ็บ
 บาง เมื่อพิจารณาผู้ตมชางกต แลมนตองพิศุทขเพ้แก่บมจนแก่
 พิจารณาถัก ถ่านให้ ไหมมันเท่าได้โทษท่าน แลถ้องบาทเจ็บชางผู้
 บาทเจ็บจริงนั ถึงโคหนักเขาแต่ถึงหนึ่ง ถึงไหมมนนุชกตให้แก่ผู้
 เจ็บนนชกได้ถึงหนึ่งโดยชนาถ

๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้องชกตักทุบถ้องตบมตชวณด้วยมอกกต เขา
 ถุงเขาฆ่าฟาดคตถนถัก แลผลถักได้ถ่านให้กระตบกระเบของไม้หนามอิฐ
 ถึงถางถัก ประการเท่านี้ให้ ไหมเต็มชกตักมือ

๒๔ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้องชกตักทุบเขาตมเขียง เขาเขียง ชน
 เขียงชนปลาดัด ทรายเขียงทงชตถนถัก ให้ ไหมเต็มชกตักมือ ถ้า
 ถักชตถนคด้วยนางง น้าออย น้ามน แลเมตเขาเปิดชกตัก ให้
 ไหมถึงชกตักมือ

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้องชกตักทุบถ้องเขาตมเขียงอันได้โครกทั้งชต
 ถ้องถ่านถัก ถ่มน้านายรดถ่านคชถ่านถัก ให้ ไหมเต็มชกตักไม้

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง ชกคักันบขำแดงฟ้าคำซำแบกฉายโค่นหัก
บอดคายกต ถ้าด้วยไม้ให้บอกกมมอ ถ้าพันแทงด้วยเหล็กให้ใหม่
ต้องเพิ่มอ

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง วิวาทกกันจับเอาดินมืด ดินพร้าว ดินหอก
ดินคาบ ก้อนอิฐ ก้อนดิน กระเบื้อง เม็ดกรวด หินสีดาแดง นอ
งา เขียว กระตัก หอย เอนกิด แดงคนเขา คนหญ้า หยากเยื่อ
ก้อนเนื้อแห้ง ปลาแห้ง ตัวปลาดุก เบย ชัน หนึ่ง ค่ายเข็ด จุก
กะเทียม จุกหอม ขำ ขิง กดยัย ก้อนอ้อย แดงมา ขวง ขช้าง
ตุ๊กไม้ ใบไม้ ไม้ทอง กะลา เขือก เถาวิด หวาย ฟาดคอง
ขี้ตทานกต แดงทำนให้ค้ายด้วยข้อคาใช้ตรวนกต ผลกทานให้กะทบ
หอก คาบ มัดพร้าว ขวาน ดีง แล่นเหล็ก หลาวเหล็ก ฉมวก
กระตัก ไม้ตบจับกต แดงทำนให้ลมวกกต เขากระดินยงทานกต
หยักควยเดิม กัดควยพันกต ประการท่านให้ใหม่เสมอคักไม้

๒๘ ๐ มาตราหนึ่ง วิวาทกกันจับเอาไฟจต นาร้อนรดตัดทาน
กต เขาทองคำ เงิน ทองแดง ส้มฤทท ทองเหลือง ทองขาว
ดั่งกระดี่ ดิบก ขนร้อน หอก คาบ มัด พรว้า ขวาน ดีง แล่น
เหล็ก หลาวเหล็ก ฉมวก ชนมี่โค่นมมีโค่นแหลม พันแทงท่านคอง
เนื้อหนังแตกพงบาดเจ็บกต เขาบ่นยงทานกต ประการท่านให้ใหม่
เสมอคักเหล็ก ถ้าเขาหนึ่งตัดทานให้ใหม่เท่าเหล็ก เหตุทำให้เป็น
จัญไรแก่ท่าน ถ้าเขาบาตรโหลเขาบาตรตัดทานให้ใหม่สองเท่าเหล็ก
อนึ่งเขาเหล็กมีคมมีแหลม แดงเครื่องลำตราจูปเป็นไฟไปคองไปคัพ
พันแทงท่าน ให้ใหม่สองเท่าเหล็ก

จะพัน จะแต่งทำนไช้ ให้ใหม่กึ่งชกคัพพันแต่งถก ถ้าว่าแต่ว่าจา จะชก จระดี จะถอง จะถบ จะพัน จะแต่ง ทนให้ใหม่กึ่งเบยงชกเจือ ถ้าผิดคว่ำผดักไถ้กันในลักษณะวิชาวทนน ห้ามขาดผิดได้ ให้ใหม่โดยเบยบช่า ๗๕

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ฎฉวาทศิ ค้า พัน แต่ง ดัณพราหมณะ พุฒาจารย์ แดบตำมารดาบุงตวยแห่งตน มีบาศเจ็บควยเหล็ก ส่ำหัดไช้ ให้เขียนดำนชก ทะเวณบถดำนฉวน ทะเวณเรือดำนฉวน คัดนงมอเสียด ให้ฉนวนทองดองชาง ให้ทาแพดอยมีนเสียด ให้ปรากฏแก่ตาคนทั้งหดจอย ถัดเจ็บปวดควยมีด่ำหัดไช้ ให้เขียนดำนชก ทะเวณบถดำนฉวน ทะเวณเรือดำนฉวน ให้คัดนงมอชวาคเสียดฉงดินนง แดงให้ทวแพดอยเสียด ถัดเจ็บปวดควยมีด่ำหัดไช้ ให้ปกเลบมอเสียดทงตีบนง จำไว้หลเคชอน แดงเอาชนชวหาย่างประจาดำนฉวน ให้ทงนควยถวดหนึ่ง ๓๐ ท แดงให้ถักอกไฉ้วา คัพออกแม่ ถัดควยมีเจ็บปวดมีไค้ ถังด่ำหัด ให้ปกเลบมอเสียดทง ๒๐ นง แดงให้จำหักเคชอน เอาชนชวหาย่างดำนฉวน แดงให้ทงนควยถวดหนึ่ง ๓๐ ท ถัดควยมีมไค้ ถังด่ำหัด ให้ปกเลบเสียดห้าชว จำไว้ดำนเคชอน แดงทงนควยถวดหนึ่ง ๒๕ ท ถ้าตายไช้ ให้ชามนคกไปตามกน ๗๖

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง วิฉาทศิกมแแตกฉานงทงนเสียด ให้เป็นทราจาร์ ถ่าหญิงด่ำหวาฉวมไค้ ให้ใหม่ผู้ทำเป็นเบย ๘๐๐๐๐ ทวีคณ ถ่าชายศจหญิงดำนฉวน ถ่าแกลฉานงหญิงหม้าย ให้ใหม่เป็นเบย ๘๐๐๐๐ ทวีคณ ถ่าหญิงนมผว ให้ใหม่เป็นเบย ๓๘๐๐๐๐ ทวีคณ เหตุเม่นทำทราจาร์แก่ทอนให้ ไค้ชวย ถ่าแถมเจ็บปวดด่ำหัดควยไช้ โทษชอนใดทงกให้เอาแสดั่งหนิงคงใหม่ โดยพระรราชกฤษฏีกา ๗๖

๓๔ ๐ มาตราหนึ่ง วิฉาทถุณเถยงกนควยเนอควานประการไค้

แต่เอาคืนชหน้าท่าน ให้เอาเบียบข้าทำส่วนอื่น ยกส่วนหนึ่งใหม่
สองส่วน ถ้าเอาชหน้าท่าน ให้ใหม่ส่วนหนึ่ง ยกสองส่วน ชะ

๓๕ ๐ กล่าวถึงคุณวิชาทศ ตี พัน แทง ให้ปรับใหม่โดยตั้งเขป
แต่แทน ชะ

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมบนตาศึกค แต่หาบตาศึกคมีโตกค
แลมผู้ใดค้ำตบหลัง ได้ยินแก่โคตรประดำตคน แลมีผู้มาบอกเล่าใช้
ท่านว่ามีควรให้ฟังถ้อยคำผู้บอกนั้นเอาเป็นถ้อยเป็นความเถย ถ้าเมื่อ
เขาค้นคนได้ยินใช้ จึงควรให้เขาเป็นถ้อยความให้ร้องฟ้องกันได้
ตามกฎหมาย ชะ

๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง คำท่านว่าไอ อชคตฺร ชเนา ชชะ โมย ช
ฉอ ชนคตค ชดวงคนชาย ชไชว ชตรวณ ชชช ชคา ชคอง
ชทบ ชคบ ชคก ชเคว ชประจามคนเดีย ชชวยคนกนทงโคตร
ชครอก ชชา ชถอย แลควาไอ อคนเดีย คนกระยาจก คนอปลก
คนบจ คนเบกค แลควาไอ ชคตบตบ ชมกช ชมกผว มงทาช
เห็นผวถูกค แต่ควาทานจวอแต่้นหกแต่้นชจาม อตชกทอง อเยค
ชอนกค สรรพค้ำกันแต่คค้ประการใด ๆ ท่านให้ปรับใหม่โดยยคค
ค้กคตทหนึ่ง ถ้าตารถึงโคตรเคาเถาแก่ ให้ใหม่ทวคณ ชะ

๓๗ ๐ มาตราหนึ่ง คำตบประมาณท่านให้ ได้คความชวย ว่าม่ง
ทาชชวยแมมม มงทาชชวยพอมม มงทาชชวยตมม มงทาชชวย
หदानม่ง ถ้าเป็นตจตงมันคค อย่าให้มโทษแก่ผู้ต่านนเถย ให้ตงโทษ
แก่มันผู้กระตตามกนน โดยบทพระไอยการ ถ้าพิจารณาเป็นตจคว
มันแต่ตงคำท่านให้ได้อาย ให้ใหม่ก่งคำตจตามกระเชียรชวยผู้ชอ

ท่านนี้ อนึ่งข้าท้าวว่านางเป็นชกก่อน มิ่งเป็นชากก่อนก็ดี พิจารณา
เป็นดีจ้่า มันแก่งข้าท้าวให้ ได้ความอายอดดีตั้งนั้น เป็นสืบประ-
มาท ให้ใหม่กึ่งค่า ถ้าจริงคุณมันค่าใช้ ก็ให้ใหม่กึ่งนั้นลงมาเจ้า
ถ้าตาดังอื่นเปรียบเทียบ ท่านพิจารณาเป็นดีจ้่า ท่านว่ามันค่าหมประ-
เทียบ มันค่าหมาประเทียบ ให้ ใหม่โดยเมยค่าคจ้่าเขาแต่กึ่งหนึ่ง ๖๕

๑๑ ๑ ถ้าวาดลักษณะวิวาทท่านให้ปรับใหม่โดยตั้งเขบแต่เท่านั้น ๖๕

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง ฎกไปค้าท่านก็ดี ต้องฎกท่านฎกก็กิด
ให้ พิจารณาจรรทางบกทางน่ว ห้อยบางทางลมค่อน ชชอนไม่ ชเรอ
ชแพ ชขวาง ผอยห้อยมาทาย ผอยทายมาทอ ชยเรอชนบก ชยบก
ดงมาเรอ ชยเรอถาหนึ่ง ชามไปเรอถาหนึ่งกิด ชามฝากคดองท
แดนคนไป ถึงที่แดนบ้านเรือนท่านกิด แดชยเรือนทบทม แดชม
คนไม่กิด ผอยโตคนไม่ชนไปถงบน ผอยบนดงมาถงต่างกิด บก
กนบนแดนไวดงเง้าไปกิด ชยเห็นอนางดงมาโตนา ชยโตนาชนไป
เห็นอนากิด ท่านว่าให้เป็นฎก ๖๕

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ฎกาทรวงตาเถียงกัน ผู้ใดออกไปจากที่
แดนคน ฎกเขาไปถงที่แดนท่านคถนใช้ ท่านว่าผู้ นนฎก ให้ใหม่
โดยพระราชกฤษฎีกา ๖๕

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง ฎกาทาคักนแถบ้นแดน ไกรธ ถ้าพวกผู้
คนชาติไทย พนอง พองพันชฎาตถกถถาน ถอไม่ค่อน กอนชฎ กอนคณ
แถเครื่องสัตว์พธัตราวุธฎกไปค้่า ไปพันแทงท่านถงที่แดน ทบ้าน
ทเรือนท่าน เจ้าบ้านบาดเจ็บให้ ใหม่ทวักณ พวกไปค้่าด้วยมิได้ถงมือ
ให้ ใหม่กึ่งคณเหตุจงทุกคณ ถ้าเจ้าบ้านค้่าผู้ฎกนบาดเจ็บใช้ ไหยกบาด

เจ็บผู้รักคนเดียว ถ้าเจ้าบ้านตีฟันแทงผู้รักถึงตาย จะเอาโทษเจ้า
บ้านเจ้าเรือนนมไต่ เพราะมันด้ว่าหาหนงศักดิ์ รุกทรุกแดนท่าน
ท่านว่าตายเดียวอย่าให้คนทงปวงคเยียงอย่างกัน ๗๖

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง วิชาทคำตักกันแถมคนคุมพรรคพวกกต ผู้
เดียวกต รุกไปตงทแดนบ้านเรือนทงน จะคว จะตี ฟัน แทงท่าน
แตไปยงมิโตคา ตี ฟัน แทงท่าน ท่านจวให้ใหม่มนธาหนึ่งเป
พิไนยทวง อนึ่งวิชาทคำตักกันแตว ดังคนต่างมาเรือนยังผกใจโกรธ
คนนมโทษไว้จนหนึ่ง ดองวัน ล้ามวัน เดือนหนึ่ง จึงคุมพรรคพวกพ
นึ่งไปตีไปคำท่านเถ่า ให้พิเคราะห์ทโทษให้ใหม่ทอคุณ ตีริคณ ๗๖

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง ญาติ พี่น้อง ลูกหลาน เม้าพนช้ อนเชา
เปงานนเคียวกัน แตต่างคนต่างไปอย่ ต่างท ต่างแดน ต่างบ้าน
ต่างเรือน รวดคนกัน แตมีผู้โตตคำฟันแทงมน มันแดนเห็นเขาไปพ
บ้านอนน แตมันผู้ค้าผู้คนนตามเขาไปคำตามเขาไปตีฟันแทงองไมท
แดนทบ้านนม ท่านจวไซบ้านไซเรือนนมอยเฮง จะเอาเปนรักมิได้
ถามนหนจนถึงบันเรือนแตว ผู้ติดตามชนไปตีฆ่าฟันแทงองมนเรือนตง
นิน ท่านวามนบงอาจให้เอาเปนรัก ๗๖

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถกษณจจะตงโทษดวยถวดทงนหน ถามน
ถักฟันแทง มนถกทริพย แตรุกทรุกแดนบ้านเรือน ท่านจวจะพมจะ
แทงท่านกต จึงให้ทงนด้วยถวดทงน ถาวิชาทตระเตระทุมเถียงตีคำฟัน
แทงกันบาดเจ็บกต อย่าให้ตงโทษทงนแก่มันเดย เหตุว่าวิชาททกน
เหมอนชางต้องา ควายคือเขา ต่างคนต่างคำตีฟันแทงต่อกัน จะ
ตงโทษทงนด้วยถวดทงนมิชอบ ท่านให้ ใหม่ให้แก่กันโดยบาดเจ็บ
โดยขนาด ๗๖

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายวิวาทตีต่าพันแทงกันในถ-
ยา ทราย ภูเขาศ ทราย ทราย ทราย ในสระท่าหน้า ศาลา กลาง
ไร่นา บ้านฐานไพร แห่งใด ๆ ก็ดี ท่านมิได้วิวาทสู้กันเคย เพราะ
แห่งนั้นไซ้ที่บ้านเรือนคน ให้ประตักกวาดฝักฝักคั้นคั้นดู ถ้าแดง
จะเอาเป็นโทษ ให้เอาเป็นตองต่าตีพันแทง

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง ทั้งต้องวิวาทตีต่าพันแทงกันในฐานใด ๆ
แดงต่างคนต่างยิงปืนเดินไปจากที่วิวาทจะมาเรือน แต่ขัดหนทางเป็น
รูปงูเสยบันเป็นแดนไว้ มิให้ดวงแดนเข้ามา ถ้าผู้หนึ่งงัดปืนยิงเข้า
รอยติดตามไปตีต่าพันแทงกันก็ดี จะเอาเป็นรอกนมไม้ เหตุไซ้ที่บ้าน
ที่แดนที่เรือนคน ชัดรอยบันแดนเอาโดยเงินนมชอบ

๕๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดอยู่บ้านอยู่เรือนในท่าเนเปลาหารงกน
เป็นต่าคณมีได้ กำหนดเขตบ้านเขตเรือนไว้ ไหว้ตงน คือให้หญิง
สักนยตรงชายคาเรือน เอาหน้าต่าออกไป นาคตงนไหนชื่อว่าเขต
เรือนถนถน ถานออกจากเขตเรือนนหมวดงกนเพื่อจะบ้องกน โคนกระ-
บือเขาออกเพียงใดชื่อว่าเขตบ้านถนถนเพียงนั้น หนึ่งให้ชายสักนย
ชอบแดงประตรวทงต่าต่ากนไป ตกตงนไหนใดชื่อว่าแดนบ้านถน
ถน ถาราษฎรอยู่เรือนใกล้กนหารงกนมีได้ ก็ให้ตราการพิจารณา
กำหนดเขาเขตพนจากเรือนออกไปเป็นของเจ้าเรือนเท่าใด ก็ให้เอา
แต่เท่านั้นเป็นแดน ถ้าผู้มิชอบวิวาทกนมีใครรุกเขาไปถึงในถิ่นท่าน
กล่าวไว้ จะเอาเป็นบกรุกมีได้ต่ากนเคย

๐ ถ้าวัดลักษณะวิวาทกนจะเอาเป็นรุกได้ มิได้ โดยตั้งเขตแต่
เท่านั้น

๔
๖
๗
◎ ลักษณะรบบพอง ๖๖

๑ ในลักษณะรบบพองจะเป็นมดคตแห่งตระตากการ มีบาฬีในพระ
 ธรรมดำตรคังน มดะอิตถบปะตคคาโ โยยตายุดตะชานะโก ได้จะ
 คะหิตคตะมูโต อัญญักศาโหติจจะเร ๓ แปลว่า โยชะโน อันว่า
 บุทคตโต ยุดตายุดตะชานะโก มีปรกคิริ ซึ่งลักษณะอันควรเติมได้
 คควร มดะอิตถบปะตคคาโ รับเฮาซึ่งคำพ้อง ได้จะชะโน อัน
 ว่างบุทคตญูณน คหิตคตะมูโต มีพ้องอันควรจะรับแต่รับไว้ จจะเร
 อันมิได้ว่าจกริกถ่าอ อัญญักศาโหติคิ ชื่อว่าลักษณะรบบพอง ๖
 ๖๖ จะแก้เป็นดำชะคคิ มีโดยพระราชาบัญญัติ อันโบราณราชกระษัตริย์
 ก้านิงตามคำถึรพระธรรมดำตร แล้วตั้งเป็นบทมาตราดับ ๆ กั้นมา
 ดงน

๑ ศุภมัศัต ๓๘๘๘ ศักมะแนณณัษตัว เดือนฮาย ชนล้งของคำ
 ศุภวาร มีพระราชโองการสั่งมเด็จพระเจ้ารามาชินดิศรีรัตนจักร-
 พรวรรดิราชาธิราช วาเมศควรรวมกราดเสโชไชย เทพศรีภควนาธิเบศ
 บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ให้ตราพระราชบัญญัติค่านับประเดียง
 โฆษนาแก่หมันชนมุดนวยทุกกระทรวงทบวงการในเมืองหงอง นอก
 ขอบเขตบพ อักทั้งอาณาประชาราษฎรทั้งหลายในแคว้นแคว้นกรุงเทพ
 มหานครศรีอยุธยาหมหาดิถภพพรัตนราชธานีบุรีรมยตงแต่บัดนี้ไป
 เมื่อนำ ผู้มีอรรถภคิจจะมาให้การกรอุทหมายร้องฟ้อง ห้ามมิให้รับร้อง
 ฟ้องไว้บังคับบัญญัติชานันมีในลักษณะอินทภาษ ๗ คือ คนพิกลจรวิตบำ

ไป ๓ คนเดียวทั้งต้องข้างมิได้เห็น ๓ คนเดียวทั้งต้องข้างมิได้
 ยืน ๓ เป็นง่อยเบียดเดินไปมาไม่ได้ ๓ เป็นคนกระยาจกถือกระบอง
 กระดาษขทาน ๓ เป็นคนสูงอายุดองโหล ๓ เด็กค้าขายเอาถ้อยคำไม่
 ได้ ๓ เป็นคนเจ็ดจำพวก คนเจ็ดจำพวกนี้ ถ้ามาร้องฟ้องเรียนอย่า
 เพื่อฟังก่อน โทษเป็นตระดากวไรโตตั้งจนเป็นคักขพยานหรือเห็น ถ้าสม
 ตั้งหนักถ่วงจริงจึงให้รับไฉนบังคับบัญชาโดยนัยกล่าว ถ้ามีตั้งท่านว่า
 อย่าให้รับคดีนั้นไฉนบังคับบัญชาเลย ๓

๑ ๑ มาตราหนึ่ง มีใช้คดีคนแต่คดีความร้ายแรงตายบ้านา
 ขาบุตรภรรยาญาติพี่น้องคน เก็บเอาเนชความผิดซึ่งมิได้เป็นเนช
 ความเรื่องเดียวกันมากฎหมายร้องฟ้อง ผู้หนึ่งมาขอให้ยกแก้ความ
 เมือง ท่าน ๆ ว่า เล่ม ให้ใหม่โดยยศถาคักกั อย่าให้รับฟ้องไว้
 พิจารณา ๓

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรผู้มคคมาฎหมายแก่ขุนการด้วยเนช
 ความประการใด ๆ ถ้ามิได้ให้เรียก แต่ผู้มคคข้างหนึ่งมากฎหมาย
 ภายหลังให้เรียก ให้เอาฎหมายซึ่งให้เรียกนั้นเป็นโจทษ ถ้าแต่ผู้
 อรรถคดีภาคินมากฎหมายพร้อมกัน ในคำทฎหมายให้เรียกด้วยกัน
 ให้ขุนการรับได้เจรจาด้วยลูกขุนพิเคราะห์ หตุ ถ้าข้างหนึ่ง เป็น ความ
 อาญา ข้างหนึ่งเป็นความนครบาด ให้เอาข้างนครบาดว่าก่อน ถ้า
 ความอาญาด้วยกันทั้งสองไปกดี ถ้าเป็นความนครบาดด้วยกันทั้งสอง
 ไปกดี ให้พิเคราะห์ หตุ ถ้าฟ้องข้างผู้ใดว่าทำอุกทำนกรรจแก้ตน ให้
 เอาฟ้องผู้หนึ่งเป็นโจทษ ๓

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มคคมาร้องฟ้องในวันเดียวกัน ถ้าฝ่ายข้าง

หนึ่งมาให้การฟ้องรับเขียนเอาถ้อยคำไว้เสร็จแล้ว แต่ฝ่ายข้างหนึ่ง
มาฟ้องเล่า ให้เอาฟ้องก่อนเป็นโจทก์ ถ้าผู้มาฟ้องก่อนให้การยังหา
สิ้นเสร็จเรื่องความไม่ ฝ่ายข้างหนึ่งมาฟ้องเล่า ให้พิเคราะห์ดู ถ้า
ฟ้องข้างผู้ใดว่าทำอกทำคดจริงแก่ตน ให้เอาผู้นั้นเป็นโจทก์ ๖๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรทำหนังสือฟ้องร้องกันด้วยเนื้อความ
ประการใด ๆ แต่กระตากรเรียกเอามาพิจารณาได้ตามศอกัน แต่
อ้างว่าได้กฎหมายได้แก่ตั้งถวกระตากรนั้น ให้พิจารณาในหนังสือ
ฟ้องร้อง แต่คำกฎหมายต้องกันกับหนังสือร้อง ให้กระตากรวินิจฉัย
พิจารณาตามหนังสือร้องแต่คำอุทธรณ์ไป ถ้าคำกฎหมายต้องกันกับหนังสือ
ร้องอย่าให้พิจารณา เพราะจะโทษข้างหนึ่งเดียว ๖๗

๕ ๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใด ๆ ทำหนังสือร้องเรียนหาความแก่กัน
ด้วยกิจสิ่งใดก็ได้ ให้ได้ข้อผู้มคคในหนังสือร้องนั้นจนสิ้นข้อ ถ้าแต่
ในหนังสือร้องนั้นขาดข้อก็ด เหตุข้อก็ด ทนว่าเดิมให้ โหมดหนึ่ง
เป็นแต่พิในยหลง แต่ให้พิจารณาตามหนังสือร้องนั้น ๖๘

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมคคมาฟ้องร้องเรียนหาความแก่ท่าน
แห่งหนึ่งแล้ว ยังไม่ได้พิจารณาดำเร็ว แต่ไปฟ้องร้องเรียนแห่ง
หนึ่งเล่า ท่านว่าตงนเป็นต้องศาล ให้โหมดหนึ่งตามบรรตาคก็ดเป็น
แต่พิในยหลง แต่ให้ทำตามคำฟ้องร้องก่อนนั้น ๖๙

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรทำหนังสือร้องฟ้องหาความแก่กันใน
กรม ๆ กระตากรทอดโณตฎิถาคราศาลไปให้มุดนายตั้งผู้ตองคคก็ด
แต่มนผู้ตองคครุ คคคแตวมนี้มีได้มาแก่ พกษชโดยเขาหา มันไปฟ้อง
ชอนเห็นอคคเขาถั่วหาคคิ กระตากรได้ไ้ตามแล้ว แต่ความนั้น

ยังมีได้ พิจารณาสำเร็จ ฝ่ายจำเลยไปร้องฟ้องกล่าวโทษโจทก์เจ้า
ท่านว่าเดิมที ให้ใหม่โดยบรรดาศักดิ์ตาหนึ่งเป่พิไนยทอง แล้ว
ให้พิจารณาโดยหนึ่งดีศรี ร้องโทษ แต่ด้านอนันสืบไปให้เห็นเท็จ
แท้จริง

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มคคทงหลายทำหนังสือฟ้องร้องเรียนแก่
ตุลาการกรมการโรงศาลใด ๆ ด้วยเนื้อความอุธรณ์ ครบขาด ขาด
แพ่ง ด้วยเนื้อความประการใด ๆ ก็ดี แต่หากันคนหนึ่งต้องคนขึ้นไป
จนถึง ๘ คน ๑๐ คนก็ดี ถ้าเดิมทีให้เรียก ท่านว่าอย่าให้ดีภา
ตุการรับเอาฟ้องนั้นไว้ พิจารณา ให้คนฟ้องให้แทนซึ่งมิได้ให้
เรียกนั้น

๘ ๒ มาตราหนึ่ง ราษฎรมาฟ้องด้วยคดีประการใด ๆ เด
มิได้ตั้งคดีจนขาด อย่าฟ้องร้องบังคับบัญชาเป็นอันขาดทีเดียว ให้
ตั้งคดีผู้ใดถึงคดีจนขาดมิได้นั้นแก้คดีเขาเป็นคนหลวง

๙ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายราษฎรทงหลายวิวาทวิวาทกันด้วย
เหตุประการใด ๆ ก็ดี ถ้าจะร้องฟ้องกล่าวหาอีก ให้มาฟ้อง
แต่ใน ๑๕ วัน ฟ้องว่านอช้อยรับฟ้องไว้บังคับบัญชาเป็นอันขาดทีเดียว
อนึ่งรู้เห็นว่าโจรลักทรัพย์ตั้งของคนไป ข้อความนั้นถือเป็นคดีใหม่
พิไนยโทษเบาซึ่งจะยอมกันได้นกดี แต่ความเข้าทรัพย์ แต่ความฝาก
ทรัพย์ แต่ความยอมทรัพย์ตั้งของแก่กันประการใดก็ดี แต่ความอาญา
ผูกมัดจำของกันเป็นต้นกดี อนึ่งมีผู้ใดบอกเจ้าว่าเมียมีผู้ ผิดจากค
ชู้ปรากฏแล้วก็ดี แลจับชู้ได้ก็ดี ถ้าแต่จะกล่าวหาของฟ้องกัน ท่าน
ให้ฟ้องแต่ในด้านเดือนลงมา ฟ้องนอช้อยให้รับบังคับบัญชา ถ้าป่วย

ใช้เดิมก็ราชการไป กลับมาแล้วให้ของฟ้องคดีนั้นแต่ในเดือนหนึ่ง
ลงมา พันกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณาเลย ๓๖

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าทนายเห็นใจเจ้าเบียดเบียนเงินด้วยประการ
ใด ๆ ฟ้องให้เรียกนายเงินออกมาตั้งโรงศาล ทว่าใหม่ตั้งเงินค่า
ตัวมันแก่นายเงินเดียวกันจึงใหม่ฟ้อง อย่าใหม่ฟ้องเห็นเงินท่าน
ถ้าเจ้าเงินทำผิดเป็นข้อความมหันตโทษ ถ้าไม่ตั้งค่าตัวก็รับฟ้องไว้
พิจารณาได้ ๓๗

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายถูกตั้งเงินแก่เจ้า ถ้าเจ้าเงินเจ้านม
รับถึงศาล ถ้าให้ของฟ้องประทับตั้งไปเจ้ากระทรวงแพ่งกระเซม ถ้า
เจ้าเงินรู้เนื้อความแล้ว ถ้าคิดใจว่าประการใดให้ออกมาว่ากล่าว ใน
เชิงกำหนดตามวัน นอกเวียงจำกัดวัน ถ้ามันละเงินเดิมมิได้ออกมา
ในสามวันเจ็ดวัน แต่มันจะออกมาว่ากล่าว อย่าฟังให้ว่ากล่าวดิบ
ไปเลย ๓๘

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เมื่อยอาทแถมกว่าชายหยาบชาติดงพอสตา
คิดแม่ขย แต่ญาติแห่งหญิงก็ดี เป็นโจรฉราษฎร์ แลกระทำผิดเป็น
มหันตโทษประการใดก็ดี แลทุบตองชกตีฟันแทงถึงดำหัดก็ดี แลแพ้
แก่ปฏิญาณทานบพุกดี แต่พ่อแม่หญิงมีดีมีดีให้ชายเลี้ยงด้วยหญิง
หญิงมีดีมีดีจะเลี้ยงด้วยชาย ให้หญิงร้องฟ้องเรียกมาพิจารณาตาม
บทพระไอยการ ๓๙

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงทนายใดมา เจ้าเงินนักต พนของลูกหลาน
เจ้าเงินนักต เข้าวัดหาข่มขืนโดยแรง หญิงมียินยอมร้องแรก มีคำข
พยาน แต่มันมาฟ้องร้องเรียนจะตั้งค่าตัวมัน ให้รับประทับตั้งไปตาม

กระทรวง ถ้ามานาขายนหมชนครงหน้งดองครงแถวแถมไตรง
แรกให้ มคักขพยาน ต่อภายหงจงไตรงแรกน้น ท่านว่าหญิงร้าย
จะแถงประบด้นท่านจงถาด โทษเจาเงินแถพนของตุทถานเจาเงิน
อย่าให้รบไอบงคบบัญชาค่อไป

๓๕ ๐ มาตราหน้ง ทวพยตั้งของแถทษทวษทษา ชางมาโค
กระบือหายโคตวค่นมา ถวแถเจาทวพยจะหาความแถผลก คอวให้
ว่าแถไอบงคบบนค่นหน้ง ถวพนถวณนหมคอรจะหาความแถผลกน
เดย เพราะเหตุคมโคเอามาว่ากฎหมายแถแรกไคมานน

๓๖ ๐ มาตราหน้ง ทวราชฐวรกถาดหาพิกษกนควทวพยตั้ง
ของตั้งคพิจารณายงมเดรจ แถเจทยจวเดยเออทวพยตั้งของซึ่งมไ
กถาดหาไปทวประการค่ออีกถะ ท่านจวเป็นคคเพิ่มเดมให้รบไอบงคบบ
บัญญัติ

๓๗ ๐ มาตราหน้ง ทบคกนทวแถกพนทก เอามากฎหมายยง
แพ่งอญาให้พิจารณาตั้งไป ถวอยถงถามวณตั้งวณมากกฎหมายจะรบ
ไอบงคบ ถวเจทยทวของพองเรยทพิจารณาค่อ

๓๘ ๐ มาตราหน้ง ผู้หาความรบราชตั้งตั้งไปในอญา อยมา
มฐหน้งหาในนครบาดถะ จวเดยถนคยคเป็นตั้งคถาดตั้งน้น ตั้งให้
นครบาดถะเรยคถนนคถนจตั้งมาให้อญา ถวแพ้ในนครบาดโดย
ยถากกรรมนนแถ

๓๙ ๐ มาตราหน้ง หาในนครบาดจวเป็นโจรคคิ หวว่าตั้งพ่น
ชาติท่านตายกคิ แถผู้หน้งหาในอญามันผู้เดยวหน้งว่า ถนโจกริบเขา
รูปประพรณตั้งตั้งท่าน ถวมถาดตั้งให้ควอยุ่กั ในนครบาด ให้แถง

ทนายต่างตัวแก้ในอาญา ถ้าทนายต่างตัวมิได้ ให้เรียกทนายนั้น
ไว้ในอาญา ให้มันแก้ในนครบาล ถ้ามันแก้ในนครบาลหนีหายจึง
ให้ตั้งทนายนั้นแก้โจทข เป็นกรรมของโจทขในพระราชอาญานั้น ๕

๑ ตำแดงโดยตักษณรับฟ้องได้ มิได้ โดย มุตคตี้ แห่งตระถากการ
แต่ดชะคดี คือบหมาดรวดินแต่เท่านั้น ๕

๑ ที่นี้จะกล่าวในตักษณโจทกะเถทะกะ คือตักฟ้องจัดเป็นมุตคตี้
ในคำกรพระธรรมดำตรมีพระบาทตั้งนี้ ประหารจะจัดจะหนึ่งยัง โจ-
ทกะจนมุคโกฏิกัง ตักพิณตั้งธรรมมะดำเตนะ โจทักเถทะภมทขี้ได้
แปลว่า ยังประหารจะหนึ่ง อันว่าคำแห่งจำเลยอันใด ออกโก-
ฏิกัง มีปรกติเพิกเสียดคนเดีย จะจะหนึ่ง ซึ่งคำ โจทกะถานัง แห่ง
บทคดี ทั้งหลาย อัน เป็นโจทข อาจารย์โย อันว่า มะโนดำรงจารย์
วทขี้ได้ ตำแดง ตั้งจะจะหนึ่ง ซึ่งคำนั้น ตักพิณ ทั้งปวง โจ-
ทักเถทะถัง ขอว่าโจทกะเถทะกะ ธรรมมะดำเตนะ โดยคำกรพระ
ธรรมดำตร ๕

๑ ที่นี้จะตำแดงดชะคดีอธิบายจากมุตคตี้ มีมาตราโดยพระราช
บัญญัติเป็นอันมากดัดบ ๕ กั้นมาดังนี้ ๕

๑ ศกัมคตฺ ๓๕๔๑ คักตั้งวิจนะระเชฐมาเดศุกบักษเชเอกาทคคมี
อาทิตยวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
พระพุทธรเจ้าอยู่หัว คือองค์สมเด็จพระนวราชเป็นเจ้า ผู้ทรงทศพิช
ราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จในพระที่นั่งวิหารสมเด็จ โดยทัก-
ษณากิมข สมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระ
ราชโองการดำหรัสว่า ถ้าอาญาพระราชอาญามี คดีแก้กันด้วยประ-

การบังคับบัญชาแล้ว มิให้หาคัดชออันแต่เก็บเอาคดีซึ่งยอมจำเริญกัน
 แลมีดินใหม่พิไนยแล้วมาฟ้องร้องเรียกตามกฎหมายคดี ๓๑ แลคดีผู้
 ประกันว่าความ ต่างใจความ มีคองกับฟ้อง แลค่างกฎหมายคดี ๓๒
 หนึ่ง มีพระโอรสการ ปรึบ มาเป็นดินใหม่พิไนย แลได้ ปฤกษา ให้เรียก
 ดินใหม่พิไนยตามพระโอรสการ แลยังมีได้ เดียวเงินตามพิภาคษา ก่อน
 แลฟ้องหาอาญา ฟ้องหาชวร สุภาตระตภากรจำญคษา เดิมขมิได้
 ชวรลงใบัดฉว ทำข่มเหงมากเป็นนอชฯ เป็นมาก แลแปลงใบัดฉ
 แปลงพระโอรสการ เดียวคดี ๓๓ หนึ่งมีเบาะแฉเดมิยรทางว่าว ไรงศัก
 ซึ่งท่านแต่งใจแลคดี ๓๔ หนึ่งเป็นกรณีสาเหตุแก่กัน มิได้ฟ้อง
 ร้องเรียน แลในเจ็ดเดือนคดี ๓๕ หนึ่งเป็นพิถลจริต ข่าใบ ด้งชาย
 หาดัดมิได้มตร ฟ้องกฎหมาย เป็นเนอความแพ่งอาญาชวรนครบาด
 คดี ๓๖ หนึ่งว่าทกนเมือเป็นพระภิกษมิได้ถัดจวหา ครนศักชอก
 แลจมถาดหากคณ ๓๗ หนึ่งว่าทชกตกนเมือเป็นชรวาคมิได้ถัดจว
 หากน ครนเป็นภิกษแลจมากถาวหากนคดี ๓๘ หนึ่งมนเป็นโจรปัดน
 ด้ตมภ รมเป็นด้จแลจ แลมันนจ หาอาญาชวร ตระตภากร เจจทรพยกต
 ๓๘ หนึ่งเป็นด้จว่าเป็นคบบจระกณะระด้ช แลมาฟ้องร้องเรียนแลมช
 ลกชนคดี ๔๐ แลราชฎมตชงคคตชยคำตคตฟ้อง ๔๐ ประการน ท่าน
 ไทนชตชนพิภาคษาตามบทพระโอรสการ พระราชกฤษฎีกา ถัดชอง
 คดวยพระโอรสการห่ม ๔๐ ประการนแลจ ไทยกฟ้องเดี่ยว ๔๐ ประ
 ๓ ๐ มาตราหนึ่ง มีผู้ร้องฟ้องถาวโทษกนว่ามนู นมาชอกแลจ
 ว่าชวยมาทำช คดวยภรรยา แลมีผู้ ทำร้ายแก่คจแลจวิญญานกะทรพย
 แลจวิญญานกะทรพยด้วยประการใด ๆ กัด มิได้เห็นแก่จักษุแลมิ

แต่ผู้บอกเล่า ท่านว่าให้เรียกหาเอาตัวผู้บอกเล่านั้นมาถามก่อน ถ้า
ผู้บอกเล่ารับฟังจริงให้เอาตัวผู้ตองพิภาษมาพิจารณาว่ากล่าวกับ
ผู้บอกเล่าดีไป ถ้าผู้บอกเล่ามีรับอย่าฟังให้พิจารณาดีไปเสีย ๖๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีคดีทำหนังสือฟ้องร้อง แก่ขุนการ ใน
ลักษณะหนังสือร้องนั้นหรือใจหายเข้าข้อร้องฟ้องหลายคน ให้ขุนการ
เรียกผู้เข้าชื่อมาถาม ถูกรับว่าเข้าข้อร้องฟ้องจริง จึงให้ขุนการเขียน
โน้ตฎีกาตราคำตไปให้ส่งผู้คัดออกมาพิจารณา ถ้าถามผู้เข้าชอ
ร้องมีรับ ว่าไม่ได้เข้าข้อร้องฟ้อง ท่านว่าอย่าฟังให้พิจารณา ถ้าคดีเขา
รวมกัน เขาไว้ความให้คนหนึ่งว่า เมื่อนั้นผู้วาชนะเขาทั้งนั้นชนะด้วย
ถ้าผู้วาแพเขาทั้งนั้นแพด้วย ๖๗

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ชักนงให้โทษชอชาง มา จอ ความ
ชกนาก นอด้ง ชกนงชอมาถามดกเมียบ แต่ชกชอชางดาร์พดทงปดง
ถาชาง มา โค กระบือ แต่ทาชดกนหันหาย ฉวเมียบเกิดดบด
ประการโต อย่าให้วาแก่ผู้ชกนงนอด้ง เพราะให้เป็นประโยชน์
ดองฝ่าย ๖๘

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นคนชกนงมิได้ รุ้จักชกนงตามารดา
บยาตาชาง แต่มีนมาฟ้องร้องให้เรียกบิตามารดาบยาตาชางมีน ท่าน
ให้ มีโทษทวน มีนด้วยถวด หนังสือโดยฉกรรจ อย่าให้ มีนคนรายนินด
เยียงอย่าง กนตอไป แต่อย่าให้ บงกบ บัญชา ว่ากล่าวดลิต ของมีน
นอด้ง ๖๙

๕ ๑ มาตราหนึ่ง คดีโตมิเป็นความมหันตโทษ ประชากรชว
ยอมมิฉวาทกนงมีคเข้าถวายดีชยานุดัตย เฉพาะพระศรีรัตนไตรยใน

ขารามแต่ตั้งฐานที่ใด ๆ ก็ดี มีผู้รู้เห็นคึกฉิบพานคนหนึ่ง ถึงคนก็ด
ท่านว่าเด็ดขาดกันความมั่นเป็นสัญญา ถ้าผู้ใดรอกลับเอาความมาฟ้อง
ร้องว่ากล่าว ท่านว่า อย่าให้ บังคับบัญญัติ ความนบนเดย ๗๕

๑ กล่าวถึงกษัตริย์ที่พึง โดยมถกคดีแต่ถ้าจะคดี มีตามพระราชบัญญัติ
บัญญัติ จัดเป็นบทมาตรา โดยตั้งเขาแปลเท่านั้น ๗๕

๑ ท่านจะกล่าวด้วยลักษณะคดีด้านนวน โดยคำปฏิรพระบรมศาสตร์
มีบาพิว่า ยังใจพระพระจะหนึ่ง ประฏิอภยสิทธิ์ฉินพระหนึ่ง คัมมีเยอะ
ปฏิภาณะ เฑาะโกตปะกิตติตั้ง แปลว่า ยังใจพระพระจะหนึ่ง อันว่า
ถ้อยคำแห่งใจทยแห่งจำเลยอันใด ฉินพระหนึ่ง มีกรียาอันคดีเดีย ปฏิ
อภยสิทธิ์ ซึ่งด้านนวน ตั้งบิเออะพระจะหนึ่ง แม่นอนว่า คำนนแท้จริง
ปะกิตติตั้ง อันว่ามโนสารจารย์สำแดง ประฏิภาณะเฑาะ เกอติ ชื่อ
ว่าประฏิภาณะเฑาะระ กษัตติด้านนวน ๗๕

๑ ท่านจะกล่าวด้วยคดีมีโดยพระบรมศาสตร์ เป็นพระราชบัญญัติ
จัดเป็นบทมาตราดังนี้ ๗๕

๑ ๑ มาตราหนึ่ง ให้มอชกชนผู้ พภาควษา พิจาณาตรลักษณะ
คดีด้านนวน ๘ ประการดังนี้ ผู้ มอชกคดี มีถ้อยคำตั้งทเถา คดีด้านนวน
ให้เขาเนอความเป็นแพน คือตอความให้ ดินจางให้ ดินบนแก้ถภา
ตราการแต่ผู้พภาควษา ให้ ถภาตราการตัดแปงถ้อยคำบคดีด้าน
นวนเดียหนึ่ง ๑ อนึ่งผู้มอชกคดีให้หนึ่งถ่อนักไว้แก่ถภาตราการ
ว่าจะมาให้ ถามกคดี เคนเผชญถัด ชชชกคดี มีได้ มาตามนัด ๓ นัด
ให้กฎเขาเนอความเป็นแพ ๒ อนึ่งถาชาตผดตั้งชางมาผู้คนถึง ๓ ผัด
จึงให้ กฎเขาคดีเป็นแพ ๓ อนึ่งมกคดีเป็นฉกรรจให้ ถ้อย คำแก้ถเหา

มนตรีฎีกาตระตาทราบว่า คนทำผิดด้วยประการใด ๆ แลขอให้เงิน
 แดงทรัพย์ทำข้อนเป็นความฉกรรจ์ตั้งนี้ แดงภายหลังมันกตบด้อยคน
 คำไม่รับเต่า แดงมันข้างหนึ่งมีคำจารบดตบชอบคอบผู้มชชคนนั้น ๆ
 ให้ มุขลุขณดืบส่งจงถ้องเท ถ้าดมค้ำมันเป็นฉกรรจ์ให้ พักศึกษา
 ตามพระราชกฤษฎีกา ๔. หนึ่งผู้ มีคดีคุมกนอยู่ในฎีกาตระตาทราบ แด
 ฝ้ายข้างหนึ่ง หนีจากตระตาทราบไป ใน สืบหัวฉนวนลงมา ให้ พักระหัด
 ด้านฉนวน ถ้าพวชอบกพรชงจึงให้คดีมันผู้หนีไปนั้นเป็นแพ ถ้าพนักำหนด
 สืบหัวฉนวนแล้ว อย่าให้ดูด้านฉนวนมันเลย ให้กฎเอาคดีมันเป็นแพตามบท
 พระไอยการ ๕. หนึ่งฎีกาตระตาทราบจะเอาความผู้ ตองคดีนั้นมาถาม
 แดงมันผู้ ตองคดีใจนคำตหนีไป ให้ พักศึกษาตามบทพระไอยการ ๖
 หนึ่งผู้ มีอรรถคดี อยู่ในฎีกาตระตาทราบ ยังมีใด ถาม แดงมันกะชของ
 กะเบียดมาแก่ กัด แดงมันทาบคดีด้านฉนวนมาทางให้การกคดี ดืบส่งจนเป็น
 สัจ ให้ มุขลุขณพักศึกษาตามบทพระไอยการ ๗. หนึ่งมันทำเดชะญ
 นำนนตรวมกรุดดืบบอยส่งรูปแก่กันด้วยประการใด ๆ กัด ดืบส่งจนเป็น
 สัจ ให้ พักศึกษาตามพระราชกฤษฎีกา ๘. หนึ่ง โจทยจำเลยเป็นด้านฉนวน
 อยู่ในตระตาทราบฝ่าย โจทยผู้จำเลยกคดี บัดี้เด็ด แดงโจทยแต่จำเลย
 กัด มีคดีข้างฉนวนขยานรับความ คัดี้เด็ด ทวนให้ พักศึกษาเอาคดีชอนัน
 เป็นแพตามพระราชกฤษฎีกา ๙. ถ้าผู้ มีคดีมีถ้อยคำตัดด้านฉนวนประการ
 ๕. หนึ่งของตวยบทพระไอยการห้าม ดืบส่งจนเป็นสัจให้กตเอาคดีเป็นแพ ถ้า
 คัดินนเป็นหมันคโทษ มีอยู่แต่ด้านประการ ประการหนึ่งว่าด้วยโจ
 มหันคโทษ แดงพระราชทรัพย์ ข้าง ม้า โค กระบือของหลวง
 ประการหนึ่งคิตกระบถประทุษรูรายต่อแผ่นดิน ประการหนึ่งหากัน

ด้วยหมโพรหดวงมีเบียรหางว่าวคตตำประการน ถึงชาตนค ถาม
 เคนเฉษญชชาติกต ชาตคตทงตำคตกต ถาผู้ มคตมถยคาตงทุเจา
 คตตำจอนคด้วยประการโคนน อย้าให้เอาคตตำประการนเปนแพ
 กอน อาคคตนอกคตำตำประการน ให้กฏเอาเนอความเปนแพ
 เพราะจ่าหมโพรหดวงมีเบียรอยนจะพนเพอนเดัย แดคคตคกรบถ
 ประทษฐุราย แดใจ แดบงพระราชทรพยของหดวงโคนน ท่าน
 มีให้มคกรายไฉ ในแผ่นดินท่าน ซึ่งมีนชชาตนคถามชาตนคเฉษญ ชาต
 นคชชาติ แดชาตคตทงตำคตทนน ให้ใหม่ตามบันตาคคตเดมด โดย
 พระราชกฤษฎีกา แดจ ให้เด้นามนตรี มกชถกชนตุภาตระดาการ
 บังคบบัญชาจรงเปนตั้งเปนธรรมถองแท่ ถ่ามณแพแกคต ให้เอาคต
 นนกราบทงพระเจ้าอยุทวิ ถ่ามิให้ชาติเดัย ให้ปรับตามพระไชยการ
 พระราชกฤษฎีกา อนึ่งผู้มคตให้หนงัดอนคใจแกงภาตระดาการ จะ
 มาให้ถามให้เฉษญชชาติกต ผู้มอรรคคตมิไคมาถองตุภาตระดาการ
 ตามนค ให้พนของผคนมาบอภบด้วยเจบประการโคให้สืบ ถ่ามิไคเปน
 ตั้งจ่า ใช้เจบมิไค ไปกัจราชการ ให้ตุกชนพิภาคษาปรับตามพระราช
 กฤษฎีกา

๕๑ มาตราหนึ่ง ทวยราชฐรมุ มคตในตุภาตระดาการ ถ่า
 ผู้ยเจทยจับเฉษญชชาติกตมถมนำมคคาคา ได้แผ่นดินทอง แผ่นเงิน
 แผ่นตะกั่ว แผ่นทองแดง ได้ส้มคกระตาด ได้ใบตอง ใบตาล ได้
 ใบตอง ใบไม้ สิ่งอื่นใด ๆ กะคคตมิคมีอนเด้นำมคกรมกวดตั้งบ้อย
 แกะรูปบั้นรูป ทำด้วยวิทยาคคตประการโค ๆ ที่ฝ่ายจำเลยกต จำเลย
 จับไค ที่ไคทกต ท่านว่าให้พิจรรณาสืบถองจรงเปนตั้งจถองแท่ กอน

ถ้าเป็นดีจ้ว่า มันข้างผู้ใดทำเองก็ดี ให้หมอบทำก็ดี ท่านว่าความไม่
จริงมันจึงทำ จะให้ข้างหนึ่งเสียตัว ท่านว่าให้กฎเขาคดีมันผู้กระทำ
เป็นแพ แต่หมอบผู้กระทำนั้นให้เขาชชนาหย่างด้ามวันเจ็ดวัน แล้วให้
ปลงตงทอนด้วยตดตหนึ่ง ๓๐ ที ๕๐ ที ตามโทษหนักโทษเบา โดยพระ
ราชกฤษฎีกา ๖๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มอรรกคดี เป็นความกั้นใน สภาตระตถการ
โจทยกคดี จำเลยกคดี ทำหนังสือบอก ปากบนผู้พิพากษาผู้พิจารณา
ตระตถการ ให้ อัญญาณะกะ ทรพย อัญญาณะกะทรพย แกนผู้พิจารณา
ผู้พิจารณาตระตถการกคดี ให้ญาติพี่น้องของพวกพ้องไปบนบานผู้พิจารณา
ตระตถการให้ช่วยเชษฐความของมัน ได้ส่วนเป็นดีให้เขาข้างผู้มิได้
บนเป็นจริง ให้เขาข้างผู้บนเอง แต่ให้ไปบนนั้นเป็นแพ ถ้าตดความ
มิได้ ใช้ โทษบน แต่ญาติพี่น้องของพวกพ้องกลัวเนื้อความจะแพ้ หากไป
บนเอง ตดความมิได้รู้ ให้เอาตัวผู้บนมาปรับใหม่ตามรูปความ แต่
คดีซึ่งคดีนั้นมิได้บนนั้น ให้เร่งบังคับบัญชาตดไปจนแล้ว ๖๖

๔ ๑ มาตราหนึ่ง คุกคามคุมกั้นอยู่ในสภาตระตถการ โจทยกคดี
จำเลยกคดี หนีตระตถการไปภายใน ๓๕ วัน ให้ตระตถการพิเคราะห์
ด้านอนผู้หนีไปนั้น ถ้าด้านอนบกพร่องพิรุขประการใด ให้กฎเขาคดี
มันผู้หนีไปนั้นเป็นแพ ถ้ามันหนีไปพ้นกำหนด ๓๕ วัน อย่าฟังพิจารณา
คดีด้านอนมันเลย ให้กฎเขาคดีมันเป็นแพตามบทพระอัยยการ ๖๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มอรรกคดีอยู่ในสภาตระตถการ ยังมีได้ ถ้ามอรรกคดี
ถ้าฝ่ายโจทยกคดี ฝ่ายจำเลยกคดี แต่งบัดด้านอนมาให้การแตกชอตง
กระเบียดมาแก่ กคดี ถ้าตดด้วนเป็นดี ท่านว่ามันทำหนังสือขอ
ให้กฎเขาคดี เป็นแพ ๖๖

๑) ถ้าวัดลักษณะศักดิ์จำนวนโดยมุตคติ แต่ชำระคดีมีในพระธรรม-
ศาสตร์ โดยตั้งเขปแต่เท่านั้น

๑) ^๕ ทนจะกล่าวลักษณะศักดิ์เฉพะกะ คือตัดพยานนั้น มีมาพิโดย
คำภีร์พระธรรมศาสตร์ว่า วิมหาประนาทโกชัมโมลักขินโนคกิตติโค-
ปะฏิบักษภาโวได้ศักดิ์โนบิวรังละโน แปลว่า โยธรรมโม อันว่า
สภาวะอันใด วิมหาประนาทโก มีสภาวะจะยังพยานให้ตั้งดังตักใจ
แต่จะให้พิควงงงวยเป็นต้น ลักขินโนคกิตติโค อันมะโนสวรา-
จารีย ดังแดงชื่อว่าลักขเฉพะกะ ได้ชัมโม อันว่าสภาวะนั้น ประ-
บักษะระภาโต เป็นฆ่าคักแท้ ลักขโน แลบุทกลอันเป็นพยาน วิชัง-
ละโนจะจำกักเสีย ลักขโน ซึ่งพยาน

๑) ^๕ ทนจะกล่าวชำระคดี อันมีในคำภีร์พระธรรมศาสตร์ โดย
พระราชบัญญัติจัดเป็นบทมาตรำดับ ๆ มาดังนี้

๑) ศัณษัศ ๑๘๒๖ ศกกฎตั้งวิจณะระวีธำมาแต่คักบักเขปปฏิ-
บทคณษถียังเจ้าวาระ พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชวราเมศวร
บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระธรรมอันมหาประ-
เดวีรู มีพระราชบริหจรคำหรัสไว้ ให้รู้ลักษณะเชษัญพยาน ตัดพยาน
ดังนี้ คือผู้ มัคคเป็นความด้วยกันในสภาตระดการ แต่มีถ้อยคำตัง
ทุกเดตตัดพยานในสำนวน ให้กคเขาคคเป็นแพ้ คือองค์ระดการไป
เชษัญพยานถึงถดวงหนทางแล้ว ถาตระดการกดับมา ๑) อนึ่ง
ผู้ มัคคยังมีได้นำตระดการไปเชษัญ แต่ผู้ข้างหนึ่งถักถอบไปสู่หา
เจรจาด้วยพยาน ๒) อนึ่งผู้ มัคคนำตระดการไปเชษัญพยาน เมื่อ
ลักษณะตระการไปเชษัญพยานอยู่นั้น แต่ฝ่ายข้างหนึ่ง ไปสู่หาเจรจา

ด้วยพยานบนเรือนพยานกิต ๓. อนึ่งแนะนำข้อเหอความดีชนให้
 พยานรับส้มอย่างกิต ๕. อนึ่งมีนักหน้าข้าขอเจรจาธุระคดีความ
 กันไซกตำบับพยานว่า จะฟ้องเอาพยานจะให้ต้องขบเขียน โปยตีปรับ
 ใหม่ประการใด มีให้พยานรับส้มอย่าง ๕. อนึ่งผู้มีอรรถคดีนำ
 ตระตการไปเสชฎพยานกฎหมายเอาข้อ โดยอ้าง แต่มิได้นำไป
 เสชฎตามข้อซึ่งกฎหมาย แต่มีมาเสชฎพยานคนอื่นกิต ๖. อนึ่ง
 ผู้มอรรถคดีบนชางพยานร่วมถน แต่มีคดีใจความพยานร่วมกันกิต ๗.
 อนึ่งผู้มีอรรถคดีบนชางพยานมีนมนรับ มันจะต่อพิศุทธด้วยพยานน
 กิต ๘. ถ้าทวยราชผู้มีอรรถคดีถ้อยคำตงทุเถา คตพยานต้อง
 คอยบทพระโชยการห้ามประการน ดิมถวนเป็นดังแล้วให้กตเอาคดี
 เป็นแพ้ ตามพระโชยการซึ่งทงนญญิตใจ นกิต ๙. พระ

๓. ๑. มาตราหนึ่ง ตระตการคตข้อประเด็นไปโดยอ้างความ
 นำตระตการไปเสชฎ แต่ความผู้อ้างมิได้นำไปถึงฐานที่พยานอยู่
 ไปดังแต่กตงหนทางผู้อ้างภาตระตการถตบคนมา ทาน่วมชอช
 พยานนผู้อ้างมดองแท มันจึงภาตระตการถตบคนมา .ให้กตเอา
 คตมันเป็นแพ้

๒. ๑. มาตราหนึ่ง ตระตการคตข้อประเด็น ให้ ความนำตระ
 ตการ ไปเสชฎ โดยอ้าง แต่ตระตการยังมีได้เสชฎ มันศุความ
 โจทยกิต จ่าเตยกิต หตกหินถกตบไปด้หวเจรจาขกชอชยอมแปลง
 บนบานพยานของมนผู้อ้างเฮงให้รบกิต แต่ฝ่ายผู้มีโตชางวูวาผู้ใดจะ
 เป็นพยานฝ่ายข้างหนึ่ง แล้วไปด้หาชกชอชยอมแปลงบนบานพยาน
 ข้างผู้อ้างมิให้รบ ก่อนตระตการมิได้เสชฎจับได้มาบอกแก่ตระตา-

การกีด ต่อหน้าสภาตราการกีด ดับด้วยเป็นดี จึงให้เอาคตม
 ผู้ชักช่อมยอมแปลงบนบานพยานเป็นแพ่งแก่ด้านจน ถ้าโจทก์จำเลย
 ใญ่ขาดพ้องผู้คนดกเมื่อยเอาหนังสือบน ให้ทรัพย์สินของไปชักช่อม
 บนบานพยานให้พยานหลอมมีโทษตกกิด ให้พยานรับโดยอ้างกิด มี
 ให้รับกิด ทักตอบบายว่าฝ่ายข้างหนึ่งให้บนบาน ชักช่อมยอมแปลง
 พยาน พิจารณาเป็นดี จึงให้เอาผู้ ไซ้ โทบนผู้ ให้ทักตอบบายเป็นแพ
 แก่ด้านจน ด้านพยานรับต้นข้างต้นบนบน ถ้าเนื้อความซึ่งหากัน
 เป็นแต่ปลิมโทษ ให้ปรับใหม่พยานถาหนึ่งตามบันดาคักกิด ถ้าเป็น
 ความมหันตโทษ ให้ปรับใหม่พยาน ด้านหนึ่งทักคุณ เป็นพิไนย
 หลวงโดยพระราชาฤทธิกา

๑๑ มาตราหนึ่ง ถ้าโจทก์จำเลย แสบทกรรชญาตพ้อง
 พอดพ้องฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลย ไปดีหาเจรจาด้วยพยานฝ่ายโจทก์
 ฝ่ายจำเลยกิด ฝ่ายข้างหนึ่งจับได้ ดับด้วยเป็นดีจึงไปดีหาเจรจา
 ด้วยพยาน แต่มีให้ปรากฏออกข้อความว่าชักช่อมประการใด อย่า
 เพื่อให้เอาเนื้อความเป็นแพ่งจน ให้สืบตามพยานว่ามาเจรจาว่ากล่าว
 นั้นเป็นประการใด ถ้าพยานดับคดีบนให้การว่า ตัวความมาชัก
 ช่อมบนบานให้พยานรับกิด มีให้พยานรับกิด ให้เอาเนื้อความผู้ชัก
 ช่อมบนบานเป็นแพ่งแก่ด้านจน ถ้าคดีความมิได้ ไซ้ ให้เลิกเมื่อยขาดพ
 ้องพอดพ้องไปบนบานชักช่อมพยาน หากจัญญาตพ้องพอดพ้อง
 กัดความจะแพ ไปบนบานชักช่อมพยานแต่อาเภอใจเอง ให้เอาตัว
 ผู้ชักช่อมมาปรับใหม่ตามรูปคดีความเป็นพิไนยหลวง แลพยานนั้นให้ยก
 เสีย แลคดีซึ่งตมได้ชักช่อมนั้นให้เร่งบังคับบัญญัติจงแล้ว

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีสิทธิพยาน ตระตการคดีประเด็น คู่ ความนำตระตการ ไปเผชิญทำค่า โดยอ้าง แดตระตการถาม พยานโดยประเด็น พยานให้การขาดข้อ เหลือข้อประเด็นไม่แจ้งคดี พยานให้การแก่คาน พยานยึดเงื่อนไขอยู่ แดโจทยคดี จำเลยคดี ดอนแนะนำข้อความให้พยานฟังให้ปรากฏออกข้อเนื้อความว่า ขอน เป็นคน ขอนนเป็นคน ประการใด เมื่อถึงชั้นตระตการสืบเผชิญขอนน ตระตการไว้ยืนแก้ได้ตรประลาท ก็ให้เอาคดีข้างมัน ผู้สอนแนะนำเป็นแพแก่ด้านอน ๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีบรรลคดีนำตระตการไปเผชิญพยาน โดย อ้าง พยานออกมวดงด้านกนทศอรแสด มันสอวงกต มันนุ มโตข้าง กต มิได้ออกอวอชปากแนะนำข้อเนื้อความสอนพยาน พวกพองมันผู้ มีคดีซึ่งไปดวยทงตั้งฝ่าย บอกข้อความว่ากล่าวแก่พยานประการ ใด เมื่อพยานยังมีได้ด้านควดกต ได้ด้านควดแสดให้การขอยกคดี ท่านว่ามันแสดตั้งจะให้พยานหลงต้ม ให้ยกบรรลคดีความได้คอมันผู้ว่า แดขบพวกพองเดี่ยให้พน อย่างให้อยู่โตถพยานๆ จะได้ถากกว่ากล่าว แดทอนจริง ๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีบรรลคดีทงตั้งอ้าง พยาน โดย ด้ภาพ พยานคนเดียวอ้างรวมกันทงตั้งอ้าง ตระตการคดีประเด็นขาดข้อจะ สืบตามอ้างทงตั้งอื่น โจทยคดี จำเลยคดี ตัดใจคานพยานรวมกัน ให้ กฏเอาคดีมันผู้คานเป็นแพ ให้เอาคดีผู้ซึ่งมิได้ตัดใจคานเป็นจริง ๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีคดีทงตั้งนำตระตการไปเผชิญพยาน โจทยคดี พยานจำเลยคดี มันกนไซกขูรู้คู่ค่าความพยานว่า จะหา

ความพยานจะให้ต้องจำของปรับใหม่รับเขียนโดยตีรับราชบาท จะ
เอาเพลิงเผาเรือนเผาบ้าน เผาฟันขูร์ดำทับ ต้องด้วยประการใด ๆ
จะให้พยานของมันถนัดรับดื่มค้ำหนัก แต่ขูร์ดำทับพยานฝ่ายข้าง
หนึ่งจะมีให้รับก็ดี ท่านถามมันเท็จ ให้เอาด้านของมันผู้ขูร์กันโซก
พยานเป็นแพแก่ผู้มีใครขูร์กันโซกพยาน ความพระราชกฤษฎีกา พระ

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มอบตรวจคดีทั้งสองคนข้างพยานตนเอง พยาน
มีรับดื่มค้ำค่าน ๆ ว่าจะก่อพยานของตนถึงพิรุณอีกแล้ว ท่านถามให้มัน
ฟังพิรุณด้วยพยาน ท่านให้กตเอาค้ำค้ำเป็นแพ มีฟังให้เสียญัตติไป
เลย เหตุใดจึงกล่าวดังนั้น เหตุมันจนแก่พยาน พระ

๑ กล่าวถึงลักษณะคดีพยาน โดยมุดคดีแต่ถ้าระคดี มีในพระธรรม-
ศาสตร์ โดยตั้งเขบแต่ท่าน พระ

๑ ท่านจะกล่าวถึงลักษณะธรรมกฏะ คือประวิงความ มีตามมุดคดี
ในพระธรรมศาสตร์โดยบาฬีดังนี้ โยจายังอีกพระประวัตโคอิฏฐะเมอะ-
ประวัตตะเย โสนะโรอิฏฐะประวัตโคอิฏฐะกุโกตีจจะเร แปลว่า
โยจะอะยังนะโร อันว่าบทกตผู้ใด อิฏฐะประวัตโค ประวิงความไว้
ประวัตตะเย ประวิง อิฏฐังเฮอะ ซึ่งเนชคความแท้จริง โสนะโร
อันว่าบทกตผู้นั้น อิฏฐะประวัตโค แกตั้งประวิงความไว้ ให้เข้า
จจะเร อันมโนตำราจารย์กล่าว อิฏฐะกุโกตีจจะเร ชื่อว่าอิฏฐะกฏะ พระ

๑ ท่านจะกล่าวถึงระคดีอันมีในพระธรรมศาสตร์ โดยบุราณราช
กระษัตริย์จัดเป็นบทมาตราฉบับ ๆ มาดังนี้ พระ

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ตรีธากาจะถามผู้มคคิ ผู้มคคิว่ามุนนาย
แต่ญาคัพพะของยังมีโตมา ให้ตราค้ำค้ำไว้ครั้งหนึ่งสองครั้งก่อน ถ้า

๖ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดว่าถ้อยความแก่กันก็ดี แด่ทพย
 หนัก ยมอยู่แก่ท่านก็ดี แด่ไปว่าไปกล่าวแก่ท่านก็ดี อยู่มาเมื่อท่าน
 ว่างถ้อยต่อกันนั้น แด่ตระการให้มาหาว่าบุตรนั้นอยู่ที่ไร อยู่มา
 ตระการไปหาครั้งหนึ่งแล้ว แด่ผิดว่าญาตินั้นดงแก่ภรรยา อยู่
 มาตระการไปหาครั้งหนึ่งอีกแล้วก็จะ มาหาด้วย ประการใด แด่
 เมื่อใดชอบที่จะว่า จึงจะออกไปว่าเอง แด่ผู้นั้นผิดแต่มีใครออกไปว่า
 แด่บุคคลผู้นั้นโทษท่านแล้ว แต่มีใครออกไปว่าต่อกันดงนั้น แด่บุคคล
 ผู้นั้นเขาในระวางแพแก่ท่านแต่

๑ กล่าวถึงชนประวิงตามโดยมตคติ แด่ถ้าจะคดี มีคุณามพระ
 ชรรวมดำตร โดยดังเขบแต่ท่าน

๑ ทนจะกล่าวในลักษณะอื่นชื่อว่า อัญมัญปะฎีกาษ คือแก่
 ต่างว่าต่างนั้น เป็นมตคติอันมีในพระธรรมดำตร โดยบาพัว โยปะ
 ฎีกะนะสีโดปะติจะระนะวีจะโน อัญมัญปะฎีกาได้ บิคาปะตาทิโย
 ได้ดี แปลว่า โยชะโน อันว่าบุคคลผู้ใด บิคาปะตาทิ คือบิคา
 แด่บุตรเป็นต้น ปะติจะระนะสีโด มีปรกติซึ่งพึงต่าง ปะติจะ
 ระนะวีจะโน มีปรกติให้กรแก่ความต่างกันก็ดี โดชะโน อันว่า
 บุคคลผู้นั้น อัญมัญปะฎีกาได้ ชื่อว่าอัญมัญปะฎีกาษ คือแก่
 ต่างว่าต่าง ภาวะนี้ มี

๑ ทนจะกล่าวเป็นดำชะคดีมีในพระธรรมดำตร โดยมาตรา อัน
 บุราณราชกระษัตริย์บัญญัติไว้ดังๆมาดงน

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ราชฎมณีนัชรตคตริของพ้องหาความแก่กัน
 ว่า เป็นฉมบจะกระฤติยาให้ท่านกันตาย แด่เป็นหมอทำให้ท่านตาย
 ก็ดี หว่าว่าเป็นโจรปล้นสดมภ์จับหอกพันแทงท่านตายก็ดี แด่หากันว่า

ทาซด้วยเมยทานกต หากนว่าด้วยทพยมฤตกต หากนว่าด้วยชร-
 กรณตด้วยอษตริภาพกต แลหากนว่าดกบงพระราชทพยด้วยดำอากร
 ด้รวทพยตั้งของของหลวงไปจากพระราชวงกต แลคคกนทำจจร-
 จดในแผ่นดินท่าน แลหากนว่าชตทพยของเงินโคตด้วยกนกต แลหา
 ว่ารุกไปคชัพพนกนคายกต หากนว่านชราชฐกรณชโรราชฐกรณบราช-
 บาทวเอาทพยตั้งของกต หากว่าเขาเพดงเผาเรือนกต จมคตณเอก
 เพดงเผาเรือนท่านใดกต จมโคตคตณเอกเงินทองแดงคตทวคตวงกต
 ถกตออกทองพระพุทธรูปไปหลอหลอมเดี่ยกต แลคคคตทนมดบดิน คตง
 ทจวเกาะคตถาม ให้เกาะกมเขาตอมาเปนคตชยกตวงจ่านาคด้วยกนเอก
 ให้เขาคตม่นถามให้จงได้ ชญาใหญ่ ชนแกตางดำตาง ถ้าคตนชกกตจ
 นประการใด ๆ ท่านว่ามจจะแกตางเมย ๆ จะแกตางผอ จกจะแกตาง
 พ้อตางแม่ พ้อแม่จะแกตางตก พจจะแกตางนอช ๆ จะแกตางพ บยอ
 ตายาย ดุงนำ ฮาว บ่า แกตางหลถาน ๆ จะ แกตางบยอตายายดุงนำฮอ
 ฮาวบจ บตกรคตด้ายดะคตอมาเดยง บตกรชอมาเดยง บตกรโตกตงทาง
 บตกรคตบิตา บตกรคตมารตามจเดยง แลชายชอบหน่งจนเจคชอบ จะ
 ว่าแทนบิตาเดยงแทนมารคตชยงกต ประการเทวนทจจนว่าเขาตายคตย
 กนได้ เขาจะแกตางดำตางกนได้

๒๐ มจตราหน่ง ทอชราชฐกรถถาดหาแกกน คคตเพ่งชญา
 อชรนครนจถ แพทชชธรรมการคตยชชชังโค แลถถาดมุตเหตุพิภษ
 หนเหตุชนเดยงถึงกน แลมีมุตเหตุคตยกนชามิโค โทโว แลมุตถถาด
 พิกษชน เขามุตเหตุถึงกนมากถถาดในคตาร้องแถคักกตด้วย ท่านให้
 ฎภษชระถถากการพิจจรณาให้เป็นดีจ โดยมันพิภษ ถ้าจจะตคตินใหม่

พิไฉนให้ทอดสั้นใหม่พิไฉนแก่ผู้กล่าวพิไฉสนั้น แต่ซึ่งผู้มีได้หา
พิไฉนเหตุเรื่องเดียวกันนั้นเขามีได้ประณให้ว่า ท่านว่ามีให้ทอดสั้น
ใหม่พิไฉนแก่กันเถย เพราะเหตุเขาอันเดียวกัน เขาได้คิดกัน ให้
บังคับบัญชาโดยพระราชกฤษฎีกา ๗๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีคดีทำหนังสือร้องฟ้องกฎหมายกล่าว
พิไฉนแก่กันด้วยเนื้อความดังใด เป็นคดีของพ่อแม่ผัวเมียพี่น้อง
ถูกหลานท่านประณให้ว่ากล่าวโดยคดีนั้น ถ้าหาผู้พิไฉนแพ้คดีให้
ทอดสั้นใหม่พิไฉนจึงเต็มตามรูปคดีนั้น ถ้าคดีพ่อแม่ผัวเมียพี่น้อง
ถูกหลานมิได้ประณให้ว่า ถ้าผู้กล่าวคดีชนะคดี สั้นใหม่หนังสือ
ให้ท่านสั้นใหม่เป็นตามตัวหนังสือ ให้แก่ผู้กล่าวคดีชนะแต่ตั้งของสั้น ให้ยก
เสียด้วยหนึ่ง ถ้าผู้กล่าวหาแพ้คดี ให้ทอดสั้นใหม่พิไฉนจึงเต็ม โดย
พระราชกฤษฎีกา ๗๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้มีความหาโทษเรียกกันคนหนึ่งตั้งคนตามคน
ตั้งคนหาคน ถึงแก่คนตั้งคนก็คิด คดีนั้นมิได้เป็นอกถมตั้งตั้งประการนั้น
มันจะประณเขาจากแทนกันก็ตามใจมัน ถ้ามันมประณว่าต่างกัน มัน
จะว่าแต่ตั้งตัวมันเองก็คิด จะว่าต่างคนหนึ่งตั้งคนตามคนตั้งคนก็ตาม
ใจมัน ถ้าตำรวจคนหนึ่งตั้งคนตามคน แต่พวกตั้งนั้นมิได้ตำรวจ
ภาพ จะแก้ก็ตามใจเขา ถ้าแพ้ให้ใหม่ด้วยพระราชกฤษฎีกา ๗๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงชายทำหนังสือร้องฟ้องหมั้นขอหย่าคน
พึงให้ขุนการเรียกเขามาจงทวงคน แม่นตั้งคนตามคนก็คิด มาทวงเขา
ได้ก็คิด คิดเขารวมกันเขาได้ความให้คนหนึ่งแก่ แม่นมันผู้แก่ชนะเขา
ทวงชนะด้วย ภายแก่แพ เขาทวงชนะด้วย ๗๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าโจทก์หาพยานจำเลยชายหญิงแก่คนดื่บคน
 มากเท่าใด ๆ ก็ดี ได้มาคนหนึ่งต้องคนดื่บคน แต่จะประกันแก่ต่าง
 คนหนึ่งก็ตามใจกัน ถ้ามันว่าซึ่งมีไตดอมานนใช้ ใช้เพื่อนมัน ท่านให้
 เรียกเขาหนึ่งดื่บบไว้ ไทดอมโจทก์ ถ้าโจทก์ว่าจะประกันนำหาตัวมี
 ไทให้เรียกเขาหนึ่งดื่บไว้ ถ้าโจทก์ว่าจะประกันนำหาตัวให้ ๆ นำ ถ้า
 ไทดอมคนนั้นมานั้นดื่บเป็นพยานเพื่อนจริง ให้ โหมมันนับ ต่ให้ท่าน
 บนนนเป็นแต่ขอเดิม แต่ผู้มคคซึ่งไตดอมานน ไทแรงพิจารณาบังคับ
 บัญชาจงแล้ว ถ้ามันว่าซึ่งมีไตดอมมา ใช้ซ้ำใช้คน ต่างบ้างต่าง
 นาย แต่จะเอาออกมาได้ ท่านดำให้มันให้หนึ่งดื่บ แต่ให้ตระการกร
 ทอดโดนฎฎีกาตราค่าไปเรียกหามันซึ่งมีคคหนึ่งออกมา ถ้ามันหุด
 หนีไปไกลก็ดี แต่เอาออกมาได้ประการใด ๆ ท่านดำให้ตามผู้ โจทก์
 นั้นดู ถ้ามันว่าจะประกันนำเขาให้ก็ตามใจมันผู้ โจทก์ ถ้ามันว่าจะ
 เอามาได้ ให้ โจทก์ให้หนึ่งดื่บ ๗

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ฝ่ายแม่ ตา ยาย ลูก หลาน หลาน หลาน
 ไทครหนึ่งแก่ต่างกันได้ พันหลดองมาไต ช้อว่าดำชาญวคิ แก่ต่าง
 กันมีไต ดันดื่บดื่บดื่บชว ใช้ญาติใช้เป็นดำชาวดันแผ่นคินดันญาติ
 แต่ฝ่ายพ่อ บุ ย่า หลาน หลาน หลาน ไทครหนึ่ง ลูก บุ ย่า ลูก อา
 อาวแก่ต่างกันได้ พันหลดองมาเป็นดำชาว พันดำชาวเป็นฉนผู้อื่น ๗

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านมิให้พ่อตาแม่ยายเอาทุกขทุกชเยหลาน
 เขยมาว่า แต่ทุกชเยหลานชเยห้ามมิ ให้เอาทุกขพ่อตาแม่ยายมาว่า
 ถ้ามันมิฟังเอามาว่าถดว ถ้าพิจารณาเป็นดีดำว่าเป็นฝ่ายชเยฝ่ายสะโพ
 จึงให้ปรับใหม่โดยยศถาศักดิ์เป็นทวีคูณ เขาเข้าพระคตตั้งอยู่เป็นเจ้า
 แดคคินนบพงให้ว่าดื่บไปเลย ๗

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ราชฎีกรมคักหาแก่นก้วยผลไม้ ช้าง น้า
โค กระบือ ทไร่นา เรือกถ่วงถ่วงรพเหตุทงปวง แดกถ่าหาเป็นพวก
พองกิด ถ่าถ่วงรพเหตุทงนเป็นแต่ของมุดนายเจ้านเจ้าชา ใหญ่เป็นเจ้า
ของรพเป็นตนเหตุให้แกให้ถ่าถ่วงกน เพราะทงนใช้ของบ่าวทาสถกน
จะเขาแก่ถ่วงมุดนายเจ้านเจ้านนมได้ ถ่าชางมาโคกระบือทไร่นา
เรือกถ่วงทงนของมุดบ่าวทาสถกน คัดเขาถ่วงนายมุดเจ้านมควยให้
มุนหามันแก่ถ่วงมุดนายเจ้านมุน อนึ่งถ่าทพยทงนเป็นของมุน
แดเจ้าชากบกัน ไปเขามาเป็นของตน ให้เรียกเขาทงนบมุนผู้ทาส
นมนไว้ แดวให้ถ่วงเจ้าชาโดยพระราชาชฎีฎีกา ๖

๑๐ ๑ ถ่าถ่วงกษณชฎีฎีกา บคองถ่าถ่วงกนได้ มิได้
โดยมุดคักแดถ่าชะคักมีในพระบรมถ่าตริงเซบแต่ทงน ๖

๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ตรีณพินเทงทงนทกคนเจ็ดคนกิด เท้าโตๆ
กิด ให้ทอคคินใหม่พิไนยถ่วงทงนโถถ่วงถ่วง ถ่าโตมุนนามคคินมุน
บ้าง ทงนให้คคินใหม่พิไนยถ่วงถ่วง ซึ่งหนมโตคคินมานน ให้เจ้า
ของน้าทาให้ อนึ่งจะให้คคิน ซึ่งโตคคินมาใช้ คคินใหม่พิไนยถ่วงมุนคคิน
ซึ่งมิโตมุนคคิน ตามภมมุนทงนเป็นกรรมของเจ้าชอง ถ่าถ่วงได้
ภมมุนให้เจ้าชองว่าเขาพิไนย แดได้ถ่วงทงนเข้าพระคคิงหลวง ๖

กรมคัก

๑๐ ๑ จะถ่วงกษณมุดคคินถ่วง อนึ่งเกิดคคินด้วยพกคคินระเซษ

๙ ๑ มาตราหนึ่ง ราชฎีกาแก้กันด้วยผลไม้ ช้าง น้า โค กระบือ ที่ไร่นา เรือกสวนสรรพเหตุทั้งปวง แยกต่างหากเป็นพวก พองกิด ถ้าสรรพเหตุทั้งนั้นเป็นแต่ของมรดกนายเจ้านเจ้าชา ใหญ่เป็นเจ้าของ ครอบเป็นตนเหตุให้แก่ให้ว่าคงกัน เพราะทั้งนี้ใช้ของป่าวาทษถกน จะเขาแก่ต่างมรดกนายเจ้านเจ้าชา นมได้ ถ้าช้างมาโคกระบือที่ไร่นา เรือกสวนทั้งนั้นของมรดกป่าวาทษถกน คิดเขาหาขายมรดกเจ้านด้วยให้ มนหามันแก่ต่างมรดกนายเจ้านนั้น อนึ่งถ้าทรัพย์ทั้งนั้นเป็นของผู้อื่น แดเจ้าช้าคบกัน ไปเอามาเป็นของตน ให้เรียกเอาทวนบนมันผู้ท้าว นั้นไว้ แดวให้ถามเจ้าชาโดยพระราชฎีกา

๑๐ ๑ ก่อต่างกษณอัญมณีรัตติกาล คือต่างแกต่างกันโต มีได้ โดยมรดกก็แต่ถ้าระคิดมีในพระบรมถ้าตรตั้งเขปแต่เท่านั้น

๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ตรีณพินแห่งท่านหกคนเจ็ดคนกิด เท่าใดๆ กิด ให้ทอคิดขึ้นใหม่พิไนยตอหนึ่งให้ถอนตัว ถ้าโตมันนามต้นมันหน บ้าง ท่านให้คิดขึ้นใหม่พิไนยตัวตอผู้ ซึ่งหนมีโตตัวมานั้น ให้เจ้า ของนำทาให้ อันจะให้คนผู้ ซึ่งโตตอมาใช้ ดินใหม่พิไนยต่างมันผู้หน ซึ่งมิโตมานนมควว ตามภมมณผู้ ทนเป็นกรรมของเจ้าของ ถ้าผู้ใด ภมมณให้เจ้าของว่าเอาพิไนย แดได้ถอตอหนึ่งเข้าพระคตงหลวง

กรมคักัด

๑ จะกต่างกษณะมรดกตัววาท อันเกิดคความด้วยพกคกรระเขยร

ชายชายหญิง อันตั้งอยู่ในปกมวดย ในมัจฉิมวดย ในมัจฉิมวดย
โดยบาทกักรัพระธรรมศาสดาว่า อักขาปานายุ เป็นต้นตั้งนี้ มีอรรถา
ธิบายดังกล่าวมาแล้ว แต่จะตั้งด้าชะคดีคือกิ่งความ ตามพระราช
บัญญัติอันบรรณ ราชกระษัตริย์ทรง พระราชวินิจฉัยโดยตามคำกรั พระ
ธรรมศาสดา จัดเป็นบทภาคราตรีบ ๆ มาดังนี้

๑ จุดศักราช ๒๕๕ ศักกกฎตั้งวัจฉะระเชฐมาศภาพักษยศักดิ์
มีคิลิพุทธวรรณาตบรีเนทกำหนัก จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทศวรรฐอัคร
บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันต
เต็มภาวากิเรกเอกอุคนบรมพุทธชางกูร จุดจักรพรรดิศวรรบรมมิดรา
ชาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณมหาประเดริฐ เด็ดจนะพระที่นั่งมงกฎพิฆาม
โดยบูรพาภิมุขดุจรณมหาปราสาท จึงพระยายมราชอินทราชาธิบดีศรี
โสดาภรทนต์ราทร กรมพระนครบาลอโกลยพิริบรากรมพาทู ถวาย
บังคมทูลพระกรุณาว่า ข้าพระเจ้าหมื่นยอดทอง โข้เกิดผู้ทาส
นำแขกไปพันคืน แด่ลูกชายเกิดอยู่ณบ้าน หมื่นยอดทองเขาดก
ก็เกิดได้เกาอไปตั้งได้ ลูกก็เกิดจนหน้าตาย แต่เกิดให้ตระดาการ
พิจารณา แด่อาแดงอันดารภาพว่าเขาดกก็เกิดไปตั้งไว้ณะบนดะพาน
แต่จไปงมถ้ง ครันถดบมาจึงเห็นดกก็เกิดซึ่งได้เกาอนนตจนหน้าอยู่
เขาชนมาประคอบณมแต่อยู่ประมาณครุหนึ่งตอกก็เกิดหน้าตาย แด่จะตง
โทษประการใดจะขอรับ ข้าพระพุทธเจ้าเอาใบตั้งไปยังบรมมาจิกรณ
ปรับด้วยพระราชกฤษฎีกา แด่ปรับว่าเด็กอายุห้าเดือน เป็นค่า
๕๐๐๐๐ เป็นเงินหกตั้งตั้ง แด่ให้ใหม่อาแดงอันตงค่า เป็นเงินด้าม

บาท เป็นดินใหม่กิ่งพิโนยกิ่ง แต่ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาตามพระราช
 กฤษฎีกาประการใด ขอเดชพระบาทบรมโพธิ์ดมการ โปรดเกล้าโปรด
 กระหม่อม จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุธิศัวรบรมนารถบรมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงยศพิชราชธรรม อนันต์ดมการอันอุดมบรม
 พุทธางกูรสุดเศษ เสด็จตรกฤษบรมวิระหนกถระรัตนมหาปราสาท
 โอบาษพรณฉิศาส ทรงพระวิจจรณบูรณราชบัญญัติ คณะนาถาด
 ในบคเณศหษยอนจะผ่อนให้ยิ่งกว่าอาทิมรพ เพื่อจะบริบาลตรณ
 ประชาราษฎรเปนทษกรรรมกรบรมรชษรเดมาอนฉนเศษ บมิให้คิด
 ผิดเกศพชชแ่งผู้มคัรียามนษประทุรบังฮจ และให้ประพฤมค
 ตามพระราโชวาท โดยนิตยทำนกจกเศษมคัชประชากรถาวรในประ
 จันชะนาคศกถาด ด้วยเศษพระดมการพระบรมบาท จึงมีพระราชโอง
 การมารพระบณทรูรฉฉินาทค้ำหรีดัดฉแ่งพระนหาราชครู พระ
 ราชครู ประ โรหิตาพฤฒจาวรีย ให้แ่งพระราชกฤษฎีกาพิกค้ค้คนไว้
 คิงน

๑ ๑ มวดรหนึ่ง ถ้าผู้ใดบังฮจพ่นแ่งทคัคัคัให้ค้ายกคั ทำ
 ฉมบถฤตียาให้ค้ายกคั ใฉยให้กนค้ายกคั อนึ่งมิได้แ่งฉให้ค้ายกคั
 แ่งทให้ค้ายคัด้วยหาพิจจรณามิได้กคั แ่งฉฉนใหม่กคั ตามโทษ
 หนักโทษเมานนตามค้ำคนคิงน

๑ ถ้าแ่งมิได้ค้ายให้ใหม่ตามพระโอยถวรเดม

๑ ถ้าผู้ชายอายุคัมเศษนหนึ่ง ๒ เศษน ๓ เศษน ค้ำ ๖ บาท
 ชายคัม ๔ เศษน ๕ เศษน ๖ เศษน ค้ำ ๒ ค้ำฉฉน อายุ ๗ เศษน

๘ เดือน ๘ เดือน ค่า ๑๐ บาท ชาย ๓๐ เดือน ๓๓ เดือน ค่า
๓ ค่าตั้ง

๑ ผู้ชายอายุครบหนึ่ง ๒ ขวบ ค่า ๕ ค่าตั้ง ชาย ๓ ขวบ ๕
ขวบ ค่า ๕ ค่าตั้ง ชาย ๕ ขวบ ๖ ขวบ ค่า ๖ ค่าตั้ง ชาย ๗ ขวบ
๘ ขวบ ค่า ๘ ค่าตั้ง ชาย ๘ ขวบ ๑๐ ขวบ ๑๓ ขวบ ๑๒ ขวบ
๑๓ ขวบ ๑๕ ขวบ ๑๕ ขวบ ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ชาย ๑๖ ขวบ ๑๗ ขวบ
๑๘ ขวบ ๑๘ ขวบ ๒๐ ขวบ ค่า ๑๒ ค่าตั้ง ชาย ๒๑ ขวบ ๒๒ ขวบ
๒๓ ขวบ ๒๕ ขวบ ๒๕ ขวบ ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ชาย ๒๖ ขวบ ๒๗ ขวบ
๒๘ ขวบ ๒๘ ขวบ ๓๐ ขวบ ๓๓ ขวบ ๓๒ ขวบ ๓๓ ขวบ ๓๕ ขวบ
๓๕ ขวบ ๓๖ ขวบ ๓๗ ขวบ ๓๘ ขวบ ๓๘ ขวบ ๔๐ ขวบ ค่า ๑๕ ค่าตั้ง
ชาย ๔๑ ขวบ ๔๒ ขวบ ๔๓ ขวบ ๔๕ ขวบ ๔๕ ขวบ ๔๖ ขวบ ๔๗ ขวบ
๔๘ ขวบ ๔๘ ขวบ ๕๐ ขวบ ค่า ๑๒ ค่าตั้ง ชาย ๕๑ ขวบ ๕๒ ขวบ
๕๓ ขวบ ๕๕ ขวบ ๕๕ ขวบ ค่า ๑๐ ค่าตั้ง ชาย ๕๖ ขวบ ๕๗ ขวบ
๕๘ ขวบ ๕๘ ขวบ ๖๐ ขวบ ค่า ๘ ค่าตั้ง ชาย ๖๑ ขวบ ๖๒ ขวบ
๖๓ ขวบ ๖๕ ขวบ ๖๕ ขวบ ค่า ๖ ค่าตั้ง ชาย ๖๖ ขวบ ๖๗ ขวบ
๖๘ ขวบ ๖๘ ขวบ ๗๐ ขวบ ค่า ๕ ค่าตั้ง ชาย ๗๑ ขวบ ๗๒ ขวบ
๗๓ ขวบ ๗๕ ขวบ ๗๕ ขวบ ค่า ๓ ค่าตั้ง ชาย ๗๖ ขวบ ๗๗ ขวบ
๗๘ ขวบ ๗๘ ขวบ ๘๐ ขวบ ค่า ๑๐ บาท ชาย ๘๑ ขวบ ๘๒ ขวบ
๘๓ ขวบ ๘๕ ขวบ ๘๕ ขวบ ค่า ๒ ค่าตั้ง ชาย ๘๖ ขวบ ๘๗ ขวบ
๘๘ ขวบ ๘๘ ขวบ ๙๐ ขวบ ค่า ๖ บาท ชาย ๙๑ ขวบถึง ๑๐๐ ขวบ
ค่าค่าตั้งหนึ่ง

๑ ถ้าผู้หญิงอายุเดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือน ค่าค่าตั้งหนึ่ง

๕ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ค่า ๖ บาท ๗ เดือน ๘ เดือน
 ๘ เดือน ค่า ๒ ค่าตั้ง ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ค่า ๑๐ บาท ๑๒
 ๑๒ เดือน ๒ ๑๒ เดือน ค่า ๓ ค่าตั้ง ๑๓ ๑๓ เดือน & ๑๓ เดือน ค่า ๔ ค่าตั้ง
 ๑๔ ๑๔ เดือน ๖ ๑๔ เดือน ค่า ๕ ค่าตั้ง ๑๕ ๑๕ เดือน ๘ ๑๕ เดือน ค่า ๖ ค่า
 ตั้ง ๑๖ ๑๖ เดือน ๑๐ ๑๖ เดือน ค่า ๗ ค่าตั้ง ๑๗ ๑๗ เดือน ๑๒ ๑๗ เดือน
 ๑๓ ๑๗ เดือน ๑๔ ๑๗ เดือน ค่า ๘ ค่าตั้ง ๑๘ ๑๘ เดือน ๑๓ ๑๘ เดือน
 ๑๔ ๑๘ เดือน ๑๕ ๑๘ เดือน ค่า ๑๐ ค่าตั้ง ๑๙ ๑๙ เดือน ๑๔ ๑๙ เดือน
 ๑๕ ๑๙ เดือน ๑๖ ๑๙ เดือน ๒๐ ๒๐ เดือน ๒๑ ๒๐ เดือน ๒๒ ๒๐ เดือน ๒๓ ๒๐ เดือน
 ๒๔ ๒๐ เดือน ๒๕ ๒๐ เดือน ๒๖ ๒๐ เดือน ๒๗ ๒๐ เดือน ๒๘ ๒๐ เดือน ๒๙ ๒๐ เดือน
 ๓๐ ๒๐ เดือน ค่า ๑๒ ค่าตั้ง ๓๑ ๓๑ เดือน ๓๒ ๓๑ เดือน ๓๓ ๓๑ เดือน ๓๔ ๓๑ เดือน
 ๓๕ ๓๑ เดือน ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ๓๖ ๓๖ เดือน ๓๗ ๓๖ เดือน ๓๘ ๓๖ เดือน ๓๙ ๓๖ เดือน
 ๔๐ ๓๖ เดือน ค่า ๑๐ ค่าตั้ง ๔๑ ๔๑ เดือน ๔๒ ๔๑ เดือน ๔๓ ๔๑ เดือน ๔๔ ๔๑ เดือน
 ๔๕ ๔๑ เดือน ค่า ๑๑ ค่าตั้ง ๔๖ ๔๖ เดือน ๔๗ ๔๖ เดือน ๔๘ ๔๖ เดือน ๔๙ ๔๖ เดือน
 ๕๐ ๔๖ เดือน ค่า ๑๒ ค่าตั้ง ๕๑ ๕๑ เดือน ๕๒ ๕๑ เดือน ๕๓ ๕๑ เดือน ๕๔ ๕๑ เดือน
 ๕๕ ๕๑ เดือน ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ๕๖ ๕๖ เดือน ๕๗ ๕๖ เดือน ๕๘ ๕๖ เดือน ๕๙ ๕๖ เดือน
 ๖๐ ๕๖ เดือน ค่า ๑๔ ค่าตั้ง ๖๑ ๖๑ เดือน ๖๒ ๖๑ เดือน ๖๓ ๖๑ เดือน ๖๔ ๖๑ เดือน
 ๖๕ ๖๑ เดือน ค่า ๑๕ ค่าตั้ง ๖๖ ๖๖ เดือน ๖๗ ๖๖ เดือน ๖๘ ๖๖ เดือน ๖๙ ๖๖ เดือน
 ๗๐ ๖๖ เดือน ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ๗๑ ๗๑ เดือน ๗๒ ๗๑ เดือน ๗๓ ๗๑ เดือน ๗๔ ๗๑ เดือน
 ๗๕ ๗๑ เดือน ค่า ๑๐ บาท ๗๖ ๗๖ เดือน ๗๗ ๗๖ เดือน ๗๘ ๗๖ เดือน ๗๙ ๗๖ เดือน
 ๘๐ ๗๖ เดือน ค่า ๑๑ ค่าตั้ง ๘๑ ๘๑ เดือน ๘๒ ๘๑ เดือน ๘๓ ๘๑ เดือน ๘๔ ๘๑ เดือน
 ๘๕ ๘๑ เดือน ค่า ๑๒ บาท ๘๖ ๘๖ เดือน ๘๗ ๘๖ เดือน ๘๘ ๘๖ เดือน ๘๙ ๘๖ เดือน
 ๙๐ ๘๖ เดือน ค่า ๑๓ ค่าตั้ง ๙๑ ๙๑ เดือน ๙๒ ๙๑ เดือน ๙๓ ๙๑ เดือน ๙๔ ๙๑ เดือน

ชาย	๓	๑	๒	๕	๒	๗	๒	๓	๓	๕ ต้นเคียน
อายุเดือน	๒			๕		๗	๒	๓	๓	
๑๒	๓	๕	๓	๕	๖	๗	๗	๗	๗	๓๓
๒๐		๗		๕		๕		๕		
๕๓	๓๐	๕๖	๗	๖๓	๖	๖๖	๕	๗๓	๓	
๕๕		๖๐		๖๕		๗๐		๗๕		
๗๖	๒๒	๗๓	๒	๗๖	๓	๗๓	๓			๕ ต้นขวบ
๗๐		๗๕		๗๐		๗๐		๗๐		

หญิง	๓	๑	๒	๕	๒	๗	๒	๓	๓	๕ ต้นเคียน
อายุเดือน	๒			๕		๗	๒	๓	๓	
๑๓	๓	๕	๓	๕	๖	๗	๗	๗	๗	๓๓
๒๐		๗		๕		๕		๕		
๕๖	๓๐	๕๖	๗	๖๓	๖	๖๖	๕	๗๓	๓	
๕๕		๖๐		๖๕		๗๐		๗๕		
๗๖	๒๒	๗๓	๒	๗๖	๓	๗๓	๓			๕ ต้นขวบ
๗๕		๗๐		๗๕		๗๐		๗๐		

๑ ถ้าภักษพภาดขางหนึ่งกต หุหนวกต ใหถดค่างดงส่วนหนึ่ง
 ๒ ชาติส่วน ๒๕

๑ ถ้าแถมภพภาดขางหนึ่งกต ผระเทภพภาดขางหนึ่งกต ใหถด
 ค่างดงส่วนหนึ่งเขาด้วมด้วน ๑ ถ้าแถมภพภาดตองขางกต มีอ
 พภาดทงสองขางกต ใหถดค่างดงตองด้วน เขาด้วนหนึ่ง ถ้าแถมเทภ
 พภาดทงสองขาง ใหถดค่างดงส่วนหนึ่ง เขาด้วนหนึ่ง ๑ ถ้าแถมเกิด
 โรคแถมเจนจระรักษายพถน ใหถดค่างดงส่วนหนึ่ง เขาแต่ทกด้วน

๑ ถ้าแถมเกิดโรคแถมเจนจระรักษานานหาย ใหถดค่างดงส่วนหนึ่ง
 เขาด้วน ๑ ถ้าแถมโรคถ่าบวคแถมจระรักษามิหาย ใหถดค่างดง

ต้องส่วน เขาต้องส่วน ๑ ถ้าเป็นน้ำตะเมอเป็นน้ำหมเหงาเงิ่ง
ให้ตัดค่าลงส่วนหนึ่ง เขาต้องส่วน ๑ ซึ่งพิภตแต่เกิดโรคอัน
กล่าวตงน ถ้าแต่สูงอายุแต่เด็กตงนก็ให้เทียบเอาตามอายุ ซึ่ง
พิภตค่าไว้นั้นแล้ว แต่ให้ตัดค่านั่งตามพิภตโรคนั้น ๒

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ไพร์หวดงทงปดง ซึ่งมีศักทหมายหมกรรมน
แล้ว แต่ผู้บงอาจฆ่าฟันแทงทุบของตีให้ตาย ด้วยมือ ด้วยไม้ ด้วย
เหล็ก ให้พิภตค่าหมนไน โดยศักทหมายจงทุกหม ทุกกรรม ตาม
พระราชกำหนดใหม่ไว้นั้น ๑ ถ้าแต่ศักทคอยตายแขนดวยสองข้าง
ศักทดำตาด ศักทดาบในแคงขาต้องข้าง ค่าซงหกค่าตั้ง ๑ ถ้าศัก
คอยตายแขนดวยสองข้าง แต่ศักทดำตาด แต่ศักทดาบในแคงขาข้าง
เดียว ค่าซงห้าค่าตั้ง ๒

๑ ถ้าศักทคอยตายแขนดวยสองข้าง แต่ศักทดำตาด มิได้ศักทดาบ
แคงขา ค่าซงสี่ค่าตั้ง ๑ ถ้าแต่ศักทคอยตายแขนดวยสองข้าง แต่
มิได้ศักทดำตาด ค่าซงต้องค่าตั้ง ๒

๑ ถ้าศักทคอยตายแขนดวยซงเดียว ค่าซงหนึ่ง ๑ ถ้าศักทแต่
แขนซงเดียวก็ ศักแต่คอยตายก็ ค่าสิบแปดค่าตั้ง ๑ ถ้าศัก
แต่หมไ้ ค่า๑๖ค่าตั้ง ๑ ถ้ามิได้ศักทหมายหม แต่เป็นไพร์หวดง
เอาเต็มมือไพร์รวบ ค่า๑๕ค่าตั้ง ๒

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ไพร์หวดงดิบต้องพระก้านตงทงปดง ถ้าศัก
ดาบในแคงขาต้องข้าง ค่าซงหนึ่ง ๑ ถ้าศักทดาบแคงขาซงเดียว
ค่า ๑๕ ค่าตั้ง ๒

๑ ถ้าศักแต่หมไ้ ค่า๑๖ค่าตั้ง ๑ ถ้ามิได้หมายหมเอาเต็ม
มือไพร์รวบ ค่า๑๕ค่าตั้ง ๒

๑ กล่าวถึงคุณพิศุทธิ์กระเชียวรายชายอายุหนึ่ง ตามมุตคตวิภาต แด่ดำชะคตี้โดยคำภีรพระธรรมดำครแต่เท่านี้

๑ จักกล่าวมุตคตี้สำหรับตระกูลอินช่อว่า พรหมทัตต คือกรรมศักตบพริบ โดยมรพิในคำภีรพระธรรมดำครว่า ทัตตาทิปตติการะณัง ยงัพพะเพลิงประะชิ่ง ตัมบัตตติระทณทัง ทัตต โทนามาทิกิตติตัง แปะตเณอศจวณว่า ยงทัตตาทิปตติการะณัง อินช่อภีรยาทตชิ่งอญา คือสันใหม่ คือพิไนยอินโต ดัพพะเพลิงประะชิ่ง แกบทัตตทงหตายนเเพกต ตัมบัตตติระทณทัง อินช่อวักขณอินทอชิ่งอญา คือสันใหม่ คือพิไนยนน กิตติตัง อินช่อพระมะ โนดำรจารียกตจวอทัตตโต นามช่อว่าพรหมทัตต คือกรรมศักตบพริบ ๑ ทะดากุติตังถานัง จิตตังเอองจระตังถิดว่า บัญจันทริยจระคณทัง มะโนทจระตังนามะ มะโนทจระตังถานัง บัญจันทริยจหานัง เอภาททะดากุติตัง พัง จระจิทจระตังนามะ มะโนทจระตังถานัง เอภาททะดากุติตังจระจระ ดัพพะิงพระถานังถิดว่า บัญจระตังติระชิ่งระวะ ทะดะทจาทะดะจระดะ เอภะวักขณคณณังโหติ ยระกอะนกัมเมเนวะ อจจเวนิเยนโยเชตัพพา ๑ พระมะโนดำรจารียเจ้าท่านกล่าวไว้ ถ้าจะทำกรรมศักตี้ โหติงทศักตถกรรมบถ ๓๐ ถง เขาเอภะจิต ๓ บถก แด้วเขามัญจะอินทริย ๕ คุณ เป็นเกณมะโนทจวิต เกณเดิมคตราไว้แด้วตั้งเกณเดิมคตง เขามัญจะอินทริย ๕ หารถักได้ ๑๓ เป็นเกณจระจิทจวิตดำทธาน จึงตั้งเกณเดิมคเอา ๑๓ หาร ถักนุณเอาออกตัง ๘ ถาน ๆ แรกเอา ๕ คุณ เป็นเกณกายทจวิต ติบช้ำตราไว้ ถาน ๒ เอา ๖ คุณ เป็นเกณกายทจวิต ติบฟกตราไว้ ถาน ๓ เอา ๘ คุณ เป็นเกณกายทจวิต ติบช้ำดำ

ตราไว้ ถาน ๕ เขา ๘ คุณ เป็นเกณฑ์ทุจจริต ดีทวีตราไว้ ถาน ๕
เขา ๘ คุณ เป็นเกณฑ์ทุจจริต ดีตายตราไว้ ถาน ๖ เขา ๑๐ คุณ
เป็นเกณฑ์ทุจจริต ดีแตกตราไว้ ถาน ๗ เขา ๑๒ คุณ เป็นเกณฑ์
ทุจจริต ดีโชนตราไว้ ถาน ๘ เขา ๑๔ คุณ เป็นเกณฑ์ทุจจริต ดีหักตรา
ไว้ ถาน ๙ เขา ๑๖ คุณ เป็นเกณฑ์ทุจจริต ดีบอดตราไว้ ทั้ง ๑๑ ถาน
แล้วเอาดีหักดีโกรธา ๑๐๐๐ คุณ ทั้ง ๑๑ ถาน เป็นเบี้ยค่าแห่งนา
ห้าไร่เถ

๑ ถ้าวจะทำเบี้ยนา ๑๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบี้ยค่าแห่ง
นา ๕ ไร่เถ ถ้านา ๑๐ ไร่เอา ๒ คุณ นา ๑๕ ไร่เอา ๓ คุณ นา ๒๐ ไร่
เอา ๔ คุณ นา ๒๕ ไร่เอา ๕ คุณ นา ๓๐ ไร่เอา ๖ คุณ นา ๕๐ ไร่
เอา ๗ คุณ นา ๗๐ ไร่เอา ๘ คุณ นา ๑๐๐ ไร่เอา ๙ คุณ นา ๑๕๐ ไร่
เอา ๑๐ คุณ นา ๒๐๐ ไร่เอา ๑๑ คุณ นา ๒๕๐ ไร่เอา ๑๒ คุณ นา
๓๐๐ ไร่เอา ๑๓ คุณ นา ๓๕๐ ไร่เอา ๑๔ คุณ นา ๕๐๐ ไร่เอา
๑๕ คุณ

๑ ถ้าวจะทำเกณฑ์ตายแต่นา ๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบี้ยจะ
ขึ้นทั้ง ๕ ลง เอาดีคองบาท ๑๐ คุณ แล้วเอาดีหักดีโกรธา ๑๐๐๐ คุณ
เป็นเกณฑ์ตราไว้ จึงเอาเกณฑ์ตายสำหรับค่าแห่งนาคุณ แล้ว ๑๐๐๐๐๐
หาร ดีนั้นก็เป้นค่าตัว ถ้ามืดดี ๓๕๐๐๐๐ ให้เขมเป้นกึ่งค่า ถ้าม
มืดดี ๓๗๕๐๐๐ ให้เป้นครึ่งกึ่ง ถ้าน้อยกว่ามืดดีทั้งดั่งอนแล้ว อย่า
ใช้เลย

๑ แดตายสำหรับค่าแห่งนานั้น ถ้านา ๕ ไร่เอา ๓๐ คุณ ถ้านา
๑๐ ไร่เอา ๕๐ คุณ ถ้านา ๑๕ ไร่เอา ๕๕ คุณ ถ้านา ๒๐ ไร่เอา

๕๐ คุณ ถ้านา๒๕ ไร่เอา๕๕ คุณ ถ้านา๓๐ ไร่เอา๖๐ คุณ ถ้านา
 ๕๐ ไร่เอา๗๐ คุณ ถ้านา๗๐ ไร่เอา๗๕ คุณ ถ้านา๑๐๐ ไร่เอา๘๐
 คุณ ถ้านา๑๕๐ ไร่เอา๘๕ คุณ ถ้านา๒๐๐ ไร่เอา๑๐๐ คุณ ถ้านา
 ๒๕๐ ไร่เอา๑๒๐ คุณ ถ้านา๓๐๐ ไร่เอา๑๕๐ คุณ ถ้านา๓๕๐
 ไร่เอา๑๗๐ คุณ ถ้านา๔๐๐ ไร่เอา๒๐๐ คุณ ๑ ถ้าจะทำแบบพ
 น้องดกทดาน แต่เอา ๓๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบียดัด
 เอา๒ หาร ถกนเป็นแบบพของดกทดาน ๑ ถ้าจะทำแบบแต่นา
 ๕๐๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา๑๐๐๐๐ ไร่หาเกณฑ์ใด ให้ตั้งเบียดัด๕๐๐ ลง แล้ว
 ให้บอกเบียดัดดังนี้:

เดม็ด	๖๐๐๐๐		๓๕๐๐๐
คา	๓๒๐๐๐		๓๐๐๐
ปช่า	๒๗๐๐๐		๖๗๕๐
พก	๓๓๕๐๐		๗๗๗๕
ช่าดำ	๓๗๐๐๐		๘๕๐๐
๑ เพาน ทรบ	๔๔๕๐๐		๓๓๓๒๕
ดตาย	๕๓๐๐๐	บดก	} พนอง ดกทดาน
แตก	๕๕๐๐๐		
ไซน	๖๖๐๐๐		๓๖๕๐๐
หก	๗๗๐๐๐		๓๘๒๕๐
บชค	๓๓๓๐๐๐		๒๗๗๕๐
คายกิงคา			ควรบชคจิงบชค

เป็นเบยถานนาทกระทานนแด ๑ ถ้าจะทาเบยพนองตถหถาน แต่นา
๕๐๐ ฐนไป ถึงนา ๓๐๐๐ ให้ตงเบยพนองตถหถานนา ๕๐๐ ตง แดว
เฮาเบยบวกกอกตง เฮา ๕ หวร ถกนเนเฮาไปบวกเบยพนองตถหถาน
นา ๕๐๐ วรรษตะเพานนแด ๖๖ ๖๖

๑ แดเบยให้ตวค้ำแห่งนา แดเบยพนองตถหถานแต่ना ๕ ไร่
ฐนไป ถึงนา ๓๐๐๐๐ นน แต่ถนมือแด ๖๖ ๖๖

๑ ถาคตด้วยไม ให้ตงเบยถานนชตง เฮากงหน่งบวกเป็นคักไม
ถาคพนแทงตด้วยเหล็ก ตงเบยถานนชตง บวกฐนชอกเทาหน่ง เป็น
ถองเทามอ เป็นคักเหล็กแด ๖๖ ๖๖

เดมค	๕๕๐๐๐
ค้ำ	๓๓๐๐๐
บฐา	๒๕๐๐๐
พค	๓๐๐๐๐
ฐาค้ำ	๓๕๐๐๐
๑ นาค ๕ ไร่ ๓รบ	๕๐๐๐๐
ถตย	๕๕๐๐๐
แตก	๕๐๐๐๐
ไฐน	๖๐๐๐๐
หัก	๗๐๐๐๐
บชค	๓๐๕๐๐๐
ตาย	ค้ำ ๖๖

	เดมิต	๓๓๐๐๐๐
	ดำ	๒๒๐๐๐
	บข้า	๕๐๐๐๐
	ฟก	๖๐๐๐๐
	ชาดำ	๗๐๐๐๐
๑	นา ต. ไร่ ทวบ	๘๐๐๐๐
	นถาย	๘๐๐๐๐
	แตก	๓๐๐๐๐๐
	ไซ้	๓๒๐๐๐๐
	หัก	๓๕๐๐๐๐
	บขด	๒๓๐๐๐๐
	คาย	๒๓๐๐๐
	เดมิต	๓๖๕๐๐๐
	ดำ	๓๓๐๐๐
	บข้า	๖๕๐๐๐
	ฟก	๘๐๐๐๐
	ชาดำ	๓๕๐๐๐
๒	นา ต. ไร่ ทวบ	๓๒๐๐๐๐
	นถาย	๓๓๕๐๐๐
	แตก	๓๕๐๐๐๐
	ไซ้	๓๘๐๐๐๐
	หัก	๒๑๐๐๐๐

บอช	๓๓๕๐๐๐
คย	๒ ๑ คี

เดมค	๒๒๐๐๐๐
ค	๕๕๐๐๐
บช	๓๐๐๐๐๐
ฟค	๓๒๐๐๐๐
ชค	๓๕๐๐๐๐
๑ นว๒๐ ไร่ ครบ	๓๑๐๐๐๐
นคย	๓๘๐๐๐๐
คค	๒๖๐๐๐๐
ชค	๒๕๐๐๐๐
คค	๒๗๐๐๐๐
บอช	๕๒๐๐๐๐
คย	๒ ๑ คี
เดมค	๒๗๕๐๐๐
ค	๕๕๐๐๐
บช	๓๒๕๐๐๐
ฟค	๑๕๐๐๐๐

๑๑	วิชาตา		๓๗๕๐๐๐
	วิชาตรี		๒๐๐๐๐๐
	ฉาย		๒๒๕๐๐๐
	แตก		๒๕๐๐๐๐
	โชน		๓๐๐๐๐๐
	หัก		๓.๕๐๐๐๐๐
	บด		๕๒๕๐๐๐
๑๒	คาย		๓๖๕๐๐๐
๑๓	เดมิค	๓๓๐๐๐๐๐	๓๖๕๐๐๐๐
	ค่า	๒๖๐๐๐๐	๓๓๐๐๐๐
	บด	๑.๕๐๐๐๐๐	๗๕๐๐๐๐
	พก	๓๘๐๐๐๐๐	๗๕๐๐๐๐
	วิชาตา	๒๓๐๐๐๐๐	๓๐๕๐๐๐๐
	วิชาตรี	๒๕๐๐๐๐๐	๓๒๐๐๐๐๐
	ฉาย	๒๗๐๐๐๐๐	๓๓๕๐๐๐๐
๑๔	แตก	๓๐๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐๐
	โชน	๓๖๐๐๐๐๐	๓๘๐๐๐๐๐
	หัก	๔๒๐๐๐๐๐	๔๓๐๐๐๐๐

๑๑๗

บอศ	๖๓๐๐๐๐	๓๓๕๐๐๐
ตาย	๓ กิ่ง	๑ กิ่ง

เดิม	๓๗๕๐๐๐	๓๗๕๐๐๐
ค่า	๗๗๐๐๐	๓๗๕๐๐
บช	๓๗๕๐๐๐	๗๗๕๐๐
พัก	๖๓๐๐๐๐	๓๐๕๐๐๐
ขาด	๒๕๕๐๐๐	๓๗๕๐๐๐
๑) ภาษี	๒๕๐๐๐๐	} ๓๕๐๐๐๐
รับ	๒๕๐๐๐๐	
อขาย	๓๓๕๐๐๐	๓๕๗๕๐๐
แตก	๓๕๐๐๐๐	๓๗๕๐๐๐
ขึ้น	๒๕๐๐๐๐	๒๓๐๐๐๐
หัก	๕๗๐๐๐๐	๒๕๕๐๐๐
บอศ	๗๓๕๐๐๐	๓๖๗๕๐๐
ตาย	๓ กิ่ง	๑ กิ่ง

เดิม	๔๓๒๕๐๐	๒๐๖๒๕๐
ค่า	๗๒๕๐๐	๔๓๒๕๐๐
บช	๓๗๖๕๐๐	๗๓๗๕๐

๑๑๘

	พัก	๒๒๕๐๐๐	๓๓๒๕๐๐
	เช่าค่า	๒๖๒๕๐๐	๓๓๑๒๕๐
๑	หน้า ๘๐ ไร่		
	ทรัพย์	๓,๐๐๐,๐๐๐	๓,๕๐๐,๐๐๐
	ที่ดิน		
	ปลูก		
	สวน		
	ปลูก		
	กล้วย	๓๓๗๕๐๐	๓๖๘๗๕๐
	แตง	๓๗๕๐๐๐	๓๘๗๕๐๐
	ไข่	๕๕๐๐๐๐	๒๒๕๐๐๐
	หัก	๕๒๕๐๐๐	๒๖๒๕๐๐
	บอ	๗๘๗๕๐๐	๓๘๓๗๕๐
	ตาย		
	ค่า		
	ค่า		
	เด		
	ม		
	ค		
	า		
	๕๕๐๐๐๐	๒๒๐๐๐๐	
	๘๘๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐	
	๒๐๐๐๐๐	๓๐๐๐๐๐	
	๒๕๐๐๐๐	๓๒๐๐๐๐	
	๒๘๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐	
๑	หน้า ๓๐๐ ไร่		
	ทรัพย์	๓๒๐๐๐๐	๓๖๐๐๐๐
	ที่ดิน		
	ปลูก		
	สวน		
	ปลูก		
	กล้วย	๓๖๐๐๐๐	๓๘๐๐๐๐
	แตง	๕๐๐๐๐๐	๒๐๐๐๐๐
	ไข่	๕๘๐๐๐๐	๒๕๐๐๐๐

๑๑๕

หัก	๕๖๐๐๐๐	๒๘๐๐๐๐
บอียด	๗๕๐๐๐๐	๕๒๐๐๐๐
ตาย	๕ ค่า	๒ ค่า

เดมต	๕๘๕๐๐๐	๒๔๗๕๐๐
ค่า	๘๘๐๐๐๐	๕๘๕๐๐๐
บงา	๕๒๕๐๐๐๐	๓๓๓๕๐๐
พก	๒๗๐๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐๐
ชากา	๓๓๕๐๐๐๐	๑๕๗๕๐๐๐

๑ นว.๓.๕๐.ไว้ ทรัพย์สิน ๓๐๐๐๐๐๐ พนธง }
 ถูกหักสถาน

มตาย	๕๐๕๐๐๐๐	๒๐๒๕๐๐
แตก	๕๕๐๐๐๐๐	๒๒๕๐๐๐๐
โชน	๕๕๖๐๐๐๐	๒๓๐๐๐๐๐
หัก	๖๓๐๐๐๐๐	๓๓๕๐๐๐๐
บอียด	๗๕๕๐๐๐๐	๕๗๒๕๐๐
ตาย	๕ ค่า	๒ ค่า

เดมต	๕๕๐๐๐๐	๒๗๕๐๐๐
ค่า	๑๓๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐

๑๒๐

	บชป	๒๕๐๐๐๐	๓๒๕๐๐๐
	พก	๓๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐
	ชปค	๓๕๐๐๐๐	๓๗๕๐๐
๑	หน้า ๒๐๐ ไร่	๕๐๐๐๐๐	๒๐๐๐๐๐
	ทรัพย์	๕๕๐๐๐๐	๒๒๕๐๐๐
	แตก	๕๐๐๐๐๐	๒๕๐๐๐๐
	โชน	๖๐๐๐๐๐	๓๐๐๐๐๐
	หัก	๗๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐
	บชค	๓๑๕๐๐๐๐	๕๒๕๐๐๐
	ตาย	๕๐๐๐	๕๐๐๐
	เดมิต	๖๘๗๕๐๐	๓๕๓๗๕๐
	ค่า	๓๓๗๕๐๐	๖๘๗๕๐
	บชป	๓๓๒๕๐๐	๓๕๖๒๕๐
	พก	๓๗๕๐๐๐	๓๘๗๕๐๐
	ชปค	๕๓๗๕๐๐	๒๓๘๗๕๐
๑	หน้า ๒๕๐ ไร่	๕๐๐๐๐๐	๒๕๐๐๐๐
	ทรัพย์	๕๖๒๕๐๐	๒๘๑๒๕๐
	แตก	๖๒๕๐๐๐	๓๑๒๕๐๐

๑๒๑

โชน	๗๕๐๐๐๐	๓๗๕๐๐๐
หูก	๘๗๕๐๐๐	๔๓๗๕๐๐
บขค	๓๓๓๒๕๐๐	๖๕๖๒๕๐
คาย	๖ ก่า	๒ ก่า

เดมค	๘๒๕๐๐๐	๔๑๒๕๐๐
ค่า	๓๑๕๐๐๐	๘๒๕๐๐
บขค	๓๗๕๐๐๐	๑๘๗๕๐๐
พค	๔๕๐๐๐๐	๒๒๕๐๐๐
ขาค่า	๕๒๕๐๐๐	๒๖๒๕๐๐

๑) นา ๓๐๐ ไร่

ทวค	๖๑๐๐๐๐	} พันของ ถูกทดแทน	๓๐๐๑๐๐
คค	๖๗๕๐๐๐		๓๓๗๕๐๐
คค	๗๕๐๐๐๐		๓๗๕๐๐๐
โชน	๘๐๐๐๐๐		๔๕๐๐๐๐
หูก	๑๐๕๐๐๐๐		๕๒๕๐๐๐
บขค	๓๕๗๕๐๐๐		๗๑๘๗๕๐๐
คาย	๖ ก่า		๒ ก่า

เดมค	๘๖๒๕๐๐	๔๓๑๒๕๐
------	--------	--------

๑๕๒

	ค่า	๘๖๒๕๐	๘๖๒๕๐
	บข่า	๔๓๗๕๐๐	๒๓๘๗๕๐
	פק	๕๒๕๐๐๐	๒๖๒๕๐๐
	ค่าเช่า	๖๑๒๕๐๐	๓๐๖๒๕๐
๑	นา ๓๕๐ ไร่	ทรัพย์	๗๐๐๐๐๐
		พนอง	} ๓๕๐๐๐๐
		ถูกสถาน	
	นถาย	๗๘๗๕๐๐	๓๘๓๗๕๐
	แตก	๘๖๕๓๐๐	๔๓๗๕๐๐
	ไร่	๓๐๕๐๐๐๐	๕๒๕๐๐๐
	หูก	๓๒๕๐๐๐๐	๖๓๒๕๐๐
	บขช	๓๘๓๗๕๐๐	๘๓๘๗๕๐
	คขาย	๘	๘
		ค่า	๐
		ค่า	๐

	เดมค	๓๓๐๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
	ค่า	๒๒๐๐๐๐	๓๓๐๐๐๐
	บข่า	๕๐๐๐๐๐	๒๕๐๐๐๐
	פק	๖๐๐๐๐๐	๓๐๐๐๐๐
	ค่าเช่า	๗๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐
๑	นา ๕๐๐ ไร่	ทรัพย์	๘๐๐๐๐๐
		พนอง	} ๕๐๐๐๐๐
		ถูกสถาน	
	นถาย	๘๐๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐

๑๒๓

แตก	๑๐๐๐๐๐๐	๕๐๐๐๐
โชน	๑๒๐๐๐๐๐	๖๐๐๐๐๐
หัก	๑๕๐๐๐๐๐	๗๐๐๐๐๐
บอบค	๒๑๐๐๐๐๐	๑๐๕๐๐๐๐
ตาย	๑๐ คำ	๕ คำ

เดมิต	๑๑๖๐๐๐๐	๕๖๕๐๐๐
คำ	๒๓๒๐๐๐๐	๑๑๓๓๐๐๐
บงา	๕๒๗๐๐๐๐	๒๕๖๗๕๐๐
พก	๖๓๓๕๐๐๐	๓๐๗๗๗๕๐
ชาคำ	๗๓๗๐๐๐๐	๓๕๘๕๐๐๐

๑	นา ๕๐๐ ไร่	ทรัพย์	๗๔๔๕๐๐๐	} หนึ่งของ ถูกหักตาม	๔๓๑๓๒๕
		ตาย	๘๕๑๐๐๐๐		๔๖๒๗๕๐
		แตก	๑๐๕๕๐๐๐		๕๓๓๗๕๐
		โชน	๑๒๖๖๐๐๐		๖๓๖๕๐๐
		หัก	๑๕๗๗๐๐๐		๗๓๘๒๕๐
		บอบค	๒๑๓๑๐๐๐		๑๐๗๗๗๕๐
		ตาย	๑๐ คำ		๕ คำ

๑๒๔

	เดิมศ	๓๒๒๐๐๐๐		๕๘๐๐๐๐
	ตา	๒๕๕๐๐๐		๓๓๖๐๐๐
	บชา	๕๕๕๐๐๐		๒๖๓๕๐๐
	พก	๖๖๓๐๐๐		๓๓๕๗๕๐
	ชาติา	๗๗๖๐๐๐		๓๖๘๐๐๐
๑	นา๖๐๐ไร่	กรับ	๘๘๘๐๐๐	๕๒๒๒๕๐
			พนอง ถูกทดาน	
	นถาย	๓๐๐๒๐๐๐		๕๗๕๕๐๐
	แตก	๓๓๓๓๐๐๐		๖๒๗๕๐๐
	โชน	๓๓๓๒๐๐๐		๖๓๓๐๐๐
	หัก	๓๕๕๕๐๐๐		๗๓๘๕๐๐
	บชค	๒๓๒๒๐๐๐		๓๓๕๕๐๐๐
	ตาย	๓๓๓๓		๕๕๕๕
<hr/>				
	เดิมศ	๓๓๕๐๐๐๐		๖๓๐๐๐๐
	ตา	๒๖๘๐๐๐๐		๓๒๒๐๐๐
	บชา	๖๐๘๐๐๐		๒๗๗๐๐๐
	พก	๗๒๖๐๐		๓๓๓๕๐๐
	ชาติา	๘๕๒๐๐๐		๓๘๘๐๐๐
๑	นา๘๐๐ไร่	กรับ	๘๗๘๐๐๐	๕๕๕๕๐๐
			พนอง ถูกทดาน	

นตาย	๓๓๐๕๐๐๐	๕๐๓๐๐๐
แตก	๓๒๒๐๐๐๐	๕๕๕๐๐๐
โชน	๓๕๖๕๐๐๐	๖๖๖๐๐๐
หัก	๓๗๐๗๐๐๐	๗๗๗๐๐๐
ยชด	๕๕๕๕๕๐๐๐	๓๓๖๓๐๐๐
ตาย	๓๐ คำ	๕ คำ

เดมิท	๓๐๖๐๐๐๐	๖๕๕๕๐๐๐
ดา	๕๕๕๕๐๐๐	๓๒๗๐๐๐๐
บธา	๖๖๖๐๐๐๐	๕๕๕๕๕๐๐๐
พก	๗๗๗๐๐๐๐	๓๕๖๖๕๐๐
ชาดา	๘๘๘๐๐๐๐	๕๐๗๐๐๐๐

๑ หน้า ๓๐๐๐ ไร่	ทริบ	๓๐๖๗๐๐๐๐๐	} ^{๘๒} พของ ถูกทดาน	๕๖๖๕๐๐๐
นตาย	๓๒๐๖๐๐๐	๕๒๖๕๐๐๐		
แตก	๓๓๓๐๐๐๐	๕๗๕๕๐๐๐		
หัก	๓๕๕๖๐๐๐๐	๖๕๕๕๐๐๐๐		
โชน	๓๗๖๕๐๐๐๐	๗๓๕๕๐๐๐		
ยชด	๕๗๖๖๐๐๐๐	๓๒๓๖๕๐๐		
ตาย	๓๓ คำ	๕ คำ		

๑๒๖

	เดมิต	๓๕๘๐๐๐๐	๖๗๖๐๐๐
	ค่า	๓๓๖๐๐๐	๓๓๕๐๐๐
	บริษัท	๗๓๖๐๐๐	๓๐๕๐๐๐
	พัก	๘๕๒๐๐๐	๓๖๓๐๐๐
	เช่าค่า	๓๐๐๕๐๐๐	๕๒๖๐๐๐
๑	หน้า ๑๒๐๐ ไร่ ทุบ	๓๓๕๖๐๐๐	๕๘๗๐๐๐
	ณาย	๓๓๐๘๐๐๐	๕๕๒๐๐๐
	แตก	๓๕๕๐๐๐๐	๖๓๐๐๐๐
	โชน	๓๗๒๘๐๐๐	๗๓๒๐๐๐
	หัก	๒๐๓๖๐๐๐	๘๕๕๖๐๐
	บอศ	๒๘๘๗๐๐๐	๑๗๗๒๐๐๐
	ตาย	๑๕๖๖	๖๖๖
	เดมิต	๓๗๐๖๐๐๐	๗๖๖๐๐๐
	ค่า	๓๕๐๐๖๐๐	๓๕๖๐๐๐
	บริษัท	๗๗๐๐๐๐	๓๓๗๕๐๐
	พัก	๘๓๕๐๐๐	๓๗๘๗๕๐
	เช่าค่า	๓๐๖๘๐๐๐๐	๕๕๕๐๐๐
๑	หน้า ๑๕๐๐ ไร่ ทุบ	๓๒๘๕๐๐๐	๕๓๓๒๕๐

๑๒๘

เดิมค	๓๘๒๐๐๐๐	๗๓๐๐๐๐
ค่า	๓๖๕๐๐๐	๓๕๖๐๐๐
บชว	๘๒๕๐๐๐	๓๓๓๐๐๐
พัก	๘๗๘๐๐๐	๓๘๕๕๐๐
ขาด	๓๓๕๖๐๐๐	๕๖๕๐๐๐
๑) นา ๓๖๐๐ ไร่ ทรัพย์	๓๓๓๕๐๐๐	๕๓๓๕๐๐
		ถูกหักตาม)
ณาย	๓๕๓๒๐๐๐	๖๐๓๐๐๐
แตก	๓๖๖๐๐๐๐	๖๖๕๐๐๐
โชน	๓๘๘๒๐๐๐	๗๘๘๐๐๐
หัก	๒๓๒๕๐๐๐	๘๓๓๐๐๐
บชด	๓๕๓๒๐๐๐	๓๓๗๓๐๐๐
คาย	๓๖ ๓๖	๖ ๓๖
<hr/>		
เดิมค	๓๘๐๐๐๐๐	๗๖๐๐๐๐
ค่า	๓๘๘๐๐๐	๓๕๒๐๐๐
บชว	๘๗๘๐๐๐	๓๕๕๕๐๐
พัก	๓๐๕๓๐๐๐	๕๓๐๒๕๐
ขาด	๓๒๓๒๐๐๐	๕๘๓๐๐๐
๑) นา ๓๘๐๐ ไร่ ทรัพย์	๓๕๒๓๐๐๐	๕๕๕๗๕๐
		ถูกหักตาม)

๑๓๐

	เดมิก	๒๓๗๐๐๐๐	๗๒๐๐๐๐
	ค่า	๕๓๖๐๐๐	๓๖๕๐๐๐
	บูชา	๗๗๖๐๐๐	๓๗๐๕๐๐
	พัก	๓๓๖๗๐๐๐	๕๕๓๗๕๐
	เช่าค่า	๓๓๗๕๐๐๐	๕๒๓๐๐๐
๑	นา ๒๒๐๐ ไร่ ทั่ว	๓๖๐๓๐๐๐	๖๐๐๒๕๐
	รวม		
	มถวาย	๓๗๐๗๐๐๐	๖๗๗๕๐๐
	แตก	๓๗๕๐๐๐๐	๗๕๗๕๐๐
	โซ้น	๒๓๗๗๐๐๐	๗๗๗๐๐๐
	หัก	๒๗๗๖๐๐๐	๓๐๕๕๐๐
	บชด	๕๐๗๗๐๐๐	๓๕๕๗๕๐๐
	ค้าย	๓๗๕๐๐๐	๗๐๐๐๐

ส่วนของ
ถูกทดแทน

	เดมิก	๒๓๓๐๐๐๐	๗๕๐๐๐๐
	ค่า	๕๖๐๐๐๐๐	๓๗๐๐๐๐
	บูชา	๓๐๕๐๐๐๐	๓๗๕๐๐๐
	พัก	๓๒๓๐๐๐๐	๕๕๗๕๐๐
	เช่าค่า	๓๖๕๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
๑	นา ๒๕๐๐ ไร่ ทั่ว	๓๖๗๐๐๐๐	๖๒๒๕๐๐
	รวม		

ส่วนของ
ถูกทดแทน

๑๓๑

นตาย	๓๗๒๐๐๐๐	๗๐๕๐๐๐
แตก	๒๓๐๐๐๐๐	๗๗๕๐๐๐
โชน	๒๕๕๒๐๐๐๐	๘๓๐๐๐๐
หัก	๒๘๕๐๐๐๐	๓๐๗๕๐๐๐
บอด	๕๓๒๐๐๐๐	๓๖๐๕๐๐๐
ตาย	๒๐ ปี	๗ ปี

เดิม	๒๓๖๐๐๐๐	๗๖๕๐๐๐
ค่า	๕๗๒๐๐๐	๓๗๓๐๐๐
ยง	๓๐๖๗๐๐๐	๓๘๐๗๕๐
พัก	๓๒๖๓๕๐๐	๕๖๕๓๗๕
ราคา	๓๕๘๘๐๐๐๐	๕๕๘๕๐๐

๓ หน้า ๒๕๐๐ ไร่ ทรัพย์

พมของ
ถูกทดแทน

นตาย	๓๗๗๓๖๐๐	๗๓๗๗๕๐
แตก	๒๓๕๕๐๐๐	๗๘๘๗๕๐
โชน	๒๕๕๗๖๐๐๐	๘๕๖๕๐๐
หัก	๓๐๓๗๐๐๐	๓๕๕๕๕๒๕๐
บอด	๕๕๓๓๐๐๐	๓๖๓๒๗๕๐
ตาย	๒๐ ปี	๗ ปี

๑๓๒

	เดมิก	๒๕๒๐๐๐๐		๘๘๐๐๐๐
	ค่า	๕๘๕๐๐๐		๓๗๖๐๐๐
	บช	๓๐๘๕๐๐๐		๓๘๘๕๐๐
	พก	๓๒๘๓๐๐๐		๕๗๓๒๕๐
	ชวค	๓๕๓๖๐๐๐		๕๕๘๐๐๐
๑	นา ๒๖๐๐ ไร่	กรบ	๓๗๗๘๐๐๐	พนชง } ถูกทดตาม } ๖๕๕๗๕๐
	นตาย	๒๐๒๒๐๐๐		๗๓๐๕๐๐
	แตก	๒๒๓๐๐๐๐		๘๐๒๕๐๐
	ไร่น	๒๖๕๒๐๐๐		๘๖๓๐๐๐
	หก	๓๐๘๕๐๐๐		๓๓๒๓๕๐๐
	บชค	๕๕๕๒๐๐๐		๓๖๖๐๕๐๐
	ตาย	๓๒๓๖		๓๖๖

	เดมิก	๒๕๕๐๐๐๐		๘๓๐๐๐๐
	ค่า	๕๐๘๐๐๐		๓๘๕๐๐๐
	บช	๓๓๕๘๐๐๐		๕๓๓๐๐๐
	พก	๓๓๕๖๐๐๐		๕๘๘๐๐๐
	ชวค	๓๖๓๖๐๐๐		๕๗๘๐๐๐
๑	นา ๒๘๐๐ ไร่	กรบ	๓๘๖๘๐๐๐	พนชง } ถูกทดตาม } ๖๖๘๐๐๐

๑๓๓

ผดาย	๒๓๒๕๐๐๐	๗๕๖๐๐๐
แตก	๒๓๒๐๐๐๐	๗๓๐๐๐๐
ไชน	๒๗๗๕๐๐๐	๘๘๖๐๐๐
หัก	๓๒๕๗๐๐๐	๑๓๖๓๐๐๐
บอค	๕๗๖๕๐๐๐	๑๗๑๖๐๐๐
คาย	๒๒ ปี	๗ ปี

เดมค	๒๖๖๐๐๐๐	๘๕๐๐๐๐
ค	๕๓๒๐๐๐	๑๗๗๐๐๐
บช	๑๒๐๒๐๐๐	๕๒๕๕๐๐
พค	๓๕๑๘๐๐๐	๕๐๕๗๕๐
ชค	๑๖๗๗๐๐๐	๕๘๗๐๐๐

๑) น้า ๓๐๐๐ ไร่ ทรบ } พันของ
ถูกทดทาน }

ผดาย	๒๒๒๖๐๐๐	๗๗๑๕๐๐
แตก	๒๕๓๐๐๐๐	๗๕๗๕๐๐
ไชน	๒๘๓๖๐๐๐	๑๐๒๘๐๐๐
หัก	๓๕๐๒๐๐๐	๑๒๐๓๕๐๐
บอค	๕๗๗๖๐๐๐	๑๗๗๑๕๐๐
คาย	๒๓ ปี	๗ ปี

๑๓๔

เดมค	๒๗๖๐๐๐๐	๓๐๓๕๐๐๐
ค่า	๕๗๒๐๐๐	๒๐๓๐๐๐
บข่า	๓๓๓๗๐๐๐	๕๕๗๒๕๐
พัก	๓๕๗๒๕๐๐	๕๕๕๓๒๕
เช่าค่า	๓๗๗๗๐๐๐	๖๕๕๕๐๐
๑) นา ๓๕๐๐ ไร่ ทั่ว	๒๓๗๗๕๐๐	๗๕๕๗๗๕
		พนอง ถูกทดแทน
ฉตาย	๒๕๗๓๐๐๐	๗๕๕๒๕๐
แคก	๒๗๐๕๐๐๐	๗๒๖๒๕๐
โชน	๓๒๕๖๐๐๐	๓๓๓๓๕๐๐
หัก	๓๗๗๗๐๐๐	๓๗๖๗๕๐
บตค	๕๕๕๐๐๐๐	๓๗๓๐๒๕๐
คาย	๒๕๕๐๐๐๐	๗๕๕๐๐๐๐

เดมค	๓๐๒๐๐๐๐	๓๐๓๐๐๐๐
ค่า	๖๕๕๐๐๐	๒๓๖๐๐๐
บข่า	๓๓๖๕๐๐๐	๕๖๕๐๐๐
พัก	๓๖๐๗๐๐๐	๕๕๕๒๐๐๐
เช่าค่า	๓๗๓๖๐๐๐	๖๕๕๐๐๐

๑) นา ๓๖๐๐ ไร่ ทั่ว	๒๒๒๕๐๐๐	๗๕๖๐๐๐
		พนอง ถูกทดแทน

๓๓๕

นตาย	๒๕๓๒๐๐๐	๘๕๘๐๐๐
แตก	๒๗๖๐๐๐๐	๘๕๐๐๐๐
โชน	๓๓๓๒๐๐๐	๓๓๓๗๐๐๐
หัก	๓๗๖๕๐๐๐	๓๓๓๗๐๐๐
บชค	๕๖๕๒๐๐๐	๓๙๓๘๐๐๐
ตาย	๒๖ กิ่ง	๘ กิ่ง

เดิมค	๓๒๖๐๐๐๐	๓๐๗๐๐๐๐
ค่า	๖๕๒๐๐๐	๒๓๘๐๐๐
บชว	๓๕๗๒๐๐๐	๕๘๖๐๐๐
หัก	๓๗๓๕๐๐๐	๕๘๓๕๐๐
ชาค่า	๒๐๖๘๐๐๐	๖๘๖๐๐๐

๐ นว.๕๐๐๐ ไร่ ทรบ } พนชง
 ๒๕๐๒๐๐๐ } ถูกทดแทน

นตาย	๒๗๓๖๐๐๐	๘๐๙๐๐๐
แตก	๒๕๘๐๐๐๐	๘๖๗๕๐๐
โชน	๓๕๗๖๐๐๐	๓๓๙๕๐๐๐
หัก	๕๑๗๒๐๐๐	๓๓๙๕๐๐๐
บชค	๖๐๘๖๐๐๐	๒๐๕๘๐๐๐
ตาย	๒๘ กิ่ง	๘ กิ่ง

๑๓๖

	เดมค	๓๗๖๐๐๐๐	๓๒๕๐๐๐๐
	ค่า	๗๗๒๐๐๐	๒๕๗๐๐๐
	บช	๓๗๕๒๐๐๐	๕๕๘๕๐๐
	พัก	๒๐๕๗๐๐๐	๖๖๒๒๕๐
	เช่าค่า	๒๕๕๗๐๐๐	๗๗๓๐๐๐
๑	นา๕๐๐๐ไร่ ทรบ	๒๗๕๗๐๐๐	๕๓๓๗๕๐
			พนชง ถูกทดาน
	นตาย	๓๒๕๖๐๐๐	๓๐๓๖๕๐๐
	แตก	๓๕๓๐๐๐๐	๓๓๐๕๐๐๐
	ไร่	๕๒๓๖๐๐๐	๓๓๕๗๐๐๐
	หัก	๕๗๕๒๐๐๐	๓๕๗๖๕๐๐
	มชค	๗๒๐๖๐๐๐	๒๓๒๖๕๐๐
	ตาย	๓๓๓๖	๓๐ ค่า
<hr/>			
	เดมค	๖๗๖๐๐๐๐	๓๗๗๐๐๐๐
	ค่า	๓๓๗๒๐๐๐	๓๗๗๐๐๐
	บช	๓๐๗๒๐๐๐	๗๗๗๐๐๐
	พัก	๓๖๒๕๐๐๐	๓๐๕๖๐๐๐
	เช่าค่า	๕๓๕๗๐๐๐	๓๒๖๖๐๐๐
๑	นา๓๐๐๐๐ไร่ ทรบ	๕๐๗๒๐๐๐	๓๕๖๗๐๐๐
			พนชง ถูกทดาน

๑๓๗)

นิตาย	๕๗๘๖๐๐๐๐	๓๖๗๕๐๐๐
แตก	๖๒๘๐๐๐๐	๓๗๘๒๕๐๐
โชน	๗๕๓๖๐๐๐	๒๓๘๕๐๐๐
หัก	๘๗๘๒๐๐๐	๒๕๕๘๐๐๐
มอด	๓๖๗๕๖๐๐๐	๗๗๑๕๐๐๐
ตาย	๕๘๓๖	๓๖๓

๑) แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น
 ไม่ให้บอกเบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น แด่เบญจภรรยาคนเป็น
 เขาเป็นของเทียม

๕) ๑) มาตราหนึ่ง ราชบรรพชาความแก่กันด้วยเนื้อความประการ
 ไต่ ๆ กัด จะปรับผู้แพ้ ถ้าหากหมั้นทรวัยให้เขาทรวัยตั้งใหม่
 ถ้าหากทรวัยได้ ให้เขาปรับความนุ่งปรับใหม่

๑) อนึ่งคนคว่ำเขาผู้คนถูกเมียท่านไปไม่ได้จำจง ให้เขาเมียท่าน
 เดิมทำ ๓ เดือน เขาต้องตั้งใหม่

๑) วันพฤหัสบดีเดือนหก แรมหกค่ำ จอนกษัตริย์ออกพระ
 ดำรงประเดริฐ รับพระราชโองการได้เกล้าได้กระหม่อมตั้งว่า แด่
 ดับไปเมื่อน้ำ ถ้าจะปรับด้วยพระราชกฤษฎีกา ผู้มีคดีนั้นแต่คดีนี้
 ๑๕๐ ลงมาถึงหน้า ๕ ไว้ อย่าให้ปรับตามเบญจภรรยาคนเป็น ให้ปรับตาม
 บังคับเดิมเป็นเบญจ ๕๐๐๐๐๐ ให้ปรับตามบังคับตาเป็นเบญจ ๓๐๐๐๐๐
 ถ้าจะทำเบญจจำไซ้ เบญจเขาฆ่าฟาดศีรษะเขาเท่ากลับศีรษะ ให้ตั้งเบญจ
 เดิมคืนมา ๒๐ ลงเขา ๑๓ หาว ถิ่นเขา ๑๖ คน เป็นเบญจได้ไซ้ข้อ
 แด่เบญจเขาฆ่าฟาดศีรษะท่าน แด่เบญจเขาเท่ากลับศีรษะท่าน ถ้าจะทำเบญจ

แต่หน้า ๒๕ ไร่ขึ้นไป ถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบญจเทมจำไชร่นา ๒๐ เฮา ๑๓
 หาร ถักนบดกด้วยจำไชร่นา ๒๐ ไร่ ถานตะเทานัน จนถึงนา ๕๐๐
 ถ้าถึงนา ๕๐๐ ขึ้นไป ให้บดก ๓๐๐ หนึ่ง ๕๐๐๐๐ ไร่

๑) ถ้าจะทำเบญจคารจากตั้งถ่าน ให้ตั้งเบญจเทมตนา ๒๐ ถึงเฮา ๑๓
 หาร ถักนบดก ๑๕ คน เป็นเบญจคารจากตั้ง ถ้าจะทำแต่หน้า ๒๕ ไร่
 ถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบญจคารจากตั้งนา ๒๐ ถึง เฮา ๑๓ หาร ถักน
 บดกด้วยเบญจคารจากตั้งนา ๒๐ ไร่ ถานตะเทานัน จนถึงนา ๕๐๐
 ถ้าถึงนา ๕๐๐ ขึ้นไป ให้บดกนา ๓๐๐ หนึ่ง ๓๘๐๐๐ ไร่

๑) ถ้าจะทำเบญจกสมทำเบญจคารวนถ่าน ให้ตั้งเบญจเทมตนา ๒๐ ไร่
 ถึง เฮา ๑๓ หาร ถักนบดก ๑๕ คน เป็นเบญจคารวนจากตั้งถ่าน ถ้าจะ
 ทำเบญจคารวนนา ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบญจกสมตั้งเบญจ
 คารวนนา ๒๐ ถึงเฮา ๑๐ หาร ถักนบดกด้วยเบญจกสมบดกด้วยเบญจ
 คารวนนา ๒๐ ไร่ ถานตะเทานัน จนถึงนา ๕๐๐ ถ้าถึงนา ๕๐๐ ขึ้นไป
 ให้บดกนา ๓๐๐ หนึ่ง ๓๖๐๐๐ ไร่ ถ้าจะทำเบญจชอถ่าน ให้ตั้งเบญจเทม
 ตนา ๒๐ ถึงเฮา ๑๓ หาร ถักนบดก ๑๓ คน เป็นเบญจชอถ่าน ถ้าจะ
 ทำเบญจชอถ่านหน้า ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบญจชอนา ๒๐ ไร่
 ถึงเฮา ๑๐ หาร ถักนบดกด้วยเบญจชอนา ๒๐ ไร่ จนถึงนา ๕๐๐
 ถ้าถึงนา ๕๐๐ ขึ้นไป ให้บดก ๓๐๐ หนึ่ง ๓๕๐๐๐ ไร่

๑) ถ้าจะทำเบญจชอกผลค้อมถ่าน ให้ตั้งเบญจเทมตนา ๒๐ ไร่
 ถึงเฮา ๑๓ หาร ถักนบดก ๑๖ คน เป็นเบญจชอกผลค้อมถ่าน ทำ
 ๕ ส่วนเอาสี่ส่วน เป็นเบญจชอกผลค้อมถ่าน ไร่

๑) ถ้าจะทำแต่หน้า ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๕๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบญจชอก
 ผลค้อมถ่านนา ๒๐ ไร่ ถึงเฮา ๑๓ หาร ถักนบดกด้วยเบญจชอกผลค้อมถ่านนา ๒๐ ไร่

ถาวรเท่านั้น จงถึงนา ๕๐๐ ถ้าถึงนา ๕๐๐ ขึ้นไปให้บวกนา ๓๐๐
หนึ่ง ๓๘๐๐๐ ถ้าเขาฆ่าผูกคอตายเขาเบยเชือกทำ ๕ ส่วนเขา ๕ ส่วนชะ

หนึ่งรางวัล ๒๐๐๐๐๐
ศึกเกม ๕๐๐๐๐๐

๕ ๑ มาตราหนึ่ง หุยิงนอกใจผู้จะได้โทษโทษคนตายแดงแดง ๒๕๐๐๐๐
แดงประหน้า ๓๕๐๐๐๐
ทศตอกตะมา
แดงตองห ๓๕๐๐๐๐

๖ ๑ มาตราหนึ่ง จะตงโทษผู้ร้ายถึงคตคตต้นต้นมือทวนคตขตต
หนึ่งไม่ให้วาศักกอกศึกเกมศึกหน้า

คตคตให้ ได้โดยเบยเงินคตตามบันตาศักคตคน

ถ้าจะได้ คตปาก ๗๕๐๐๐๐
คตขอมือ ๗๕๐๐๐๐
คตทวนทวนมือ ๓๕๐๐๐๐
ศักอก ๓๕๐๐๐๐
ศักเกมศักหน้า ๕๕๐๐๐๐

ชนชวหาย่างผลงานตามกระทรวงชาย

ดวดหนึ่ง ๓ ทศอแดน
เบยแดนดวด ๕ ทศอแดน
เบยแดนราชฎร ๓๐ ทศอแดน

ไม่ให้วาย

๑) ดกษณกรรมศักคตต้นแต่เพียงน

เจ้าพเททราชา	๑	} ข้างซ้าย ต้นเชือก หน้า ๓๐๐๐		
เจ้าอนุรทเทวา	๑			
เจ้ามหานามราชา	๑			
เจ้าราชาไชย	๑			
เจ้าราชดีหยศ	๑	} ข้างขวา	เจ้าราชอุไทย	} ใต้ธงกระบือ
เจ้าพรภูรราชา	๑		เจ้าไพศนเทพ	
เจ้าพงดีหยศ	๑	} ป้ายเชือก	เจ้ารามตัก	} หน้า ๘๐๐
เจ้าชาติเคชะ	๑		เจ้าอศรราช	
เจ้ารามคบบ	๑	เจ้าฉรินทร		
เจ้าทศเทพ	๑	เจ้าอนรราช		

๑๑ เจ้ามรทราชา ๑

เจ้านรราช	๑	} ขนาดถอยคักหน้า ๘๐๐ หม่อมราชวงษา ๕๐๐
เจ้าเทพราช	๑	
เจ้าเทจวราช	๑	

๑๒ ท้าววรจัน ทัดมเด็จพระเพทียง หน้า ๓๐๐๐ แม่เจ้า แม่นาง แต่

นางท้าวพระดนมเอกทง ๕ คอทา	อินสุเรนทร	} หน้า คต ๓๐๐๐
	ศรีวิธดาจัน	
	อินทรเทวี	
	ศรีวิธดาตัก	

นางพระดนมษตริกานตนา ๘๐๐ มตริกานตแดงเครื่องวิเลิศ หน้า ๖๐๐

ชาวแม่พระดนม ซึ่งยกพระราชทานให้เป็นภรรยาผู้ มีบำเหน็ดศความ
 ชอบได้ กระซังคานหามชื่อแม่ นางท้าวแม่ นางไทยให้เอาบนตา คักคัก
 กังนาณ

๑ นักพัฒนา } ๕ ๖
 ของพระโอบู } ทง & ทาว }
 ดมศักดิ์ ๑ }
 โสภา ๑ } อนาคต ๑๐๐๐ บังคับบัญชา
 ศรัทธา ๑ }
 อินทรีย์ยา ๑ }

บท คัดดินดำเรื่องราชการในพระราชวังแล้วทำทรงกันดาน

เงิน }
 ของ }
 พรรณณา } เครื่องทอง }
 พรรณแพรว } เหรียญ }

ช่างในท้าวศรัทธา ได้บังคับบัญชาเจ้าโชตน ทวารบานไพชน
ตรวจตรา

๑ หลวงแม่เจ้า นา ๕๐๐ ขันท้าวศรัทธา

กอนแก้ว }
 กอนทอง }
 ๑ จา } กอศกตนา ๕๐๐ นาง }
 ราชภักดี } เดมย่น } กอศกตนา ๓๐๐
 ศรัทรม }

ราชยานแห่แทน }
 เณนางแดงแกือกศกตนา ๖๐๐ } นางโชกานัดประภวจำ }
 ทนายเรือน } กอศกตนา }

คต ๕๐๐ ท้าวโตกระซังคนห้าม นา ๕๐๐ พนักงานกลาง นา ๒๐๐

นาง	โชตน นายประค	นาถ ๘๐ นาง	๕ เศย ค้อม เศย เศชก	นา กถ ๕๐
หญิง	คักนา หามวอ คินคตัง	นา กถ ๒๐		๖๖
๑	ท้าวอินธุริยาได้อาจิเดศนอก	ได้อาจิเดศกลาง		๖๖
ท้าว	เทพภักตของคาว ทองพยคชของหวาน ทองกบนา ยอคตมณเศย อินภคยา มังกี	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
			๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑	พระ	พระเศษนชพระราชกุมาร นางนม	พระราชบุตร พระราชชนค	๑ ๑
				๑ ๑
๑	แด	พระเศษนช นางนม	ราชบุตร ราชชนค	๑๒๐๐
				๑๒๐๐
๑	หญิง	ช้ต้งกรมเรชชนอก	หญิงโพรวบ	๑๕ ๑๕
๑	ดิมเศ	พระเศษนช พระเศษนช	เศษนช เศษนช	๑๐๐ ๑๐๐
๑	พระเศษ	เศษนช เศษนช	เศษนช เศษนช	๑๐๐ ๑๐๐

๑ ขุนต่างกรม นา ๕๐๐ หมื่นต่างกรม นา ๓๐๐ นายเวรมหาดเล็ก

ขอเฝ้าต่างกรม นา ๒๐๐ ปลัดเวร } มหาดเล็ก) ต่างกรม นา ๓๕๐
ขอเฝ้า }
มหาเดเล็ก ขอเฝ้าเดเล็กต่างกรม นา ๓๐๐ ๖๖

๑ จะ หมื่นอัครเพชฌกิต) คนเชือก นา กต ๓๐๐๐

๑ จะ หมื่นศรีเดารักษ์)
หมื่นไวยวรนาถ } ปลายเชือก นา กต ๓๐๐๐

๑ จะ หมื่นเต็มอโงราช)

นายศักดิ์) นายดิษฐ์) นา ๑๐๐
นายฤทธิ) นา ๑๐๐ นายเคช)

นายจำเริญ นายจำรง) นายกวด นายขัน)
นายจำขง นายจำยวด) นา ๒๐๐ นายจัน นายจิตร) นา ๕๐๐

นายฉนิท นายเงินทิ)
นายเดห์ฮอวช นายสุทจินดา) นา ๕๐๐

นายไชยขัน นายสุวิไชย)
นายพลพัน นายพลภัย) นา ๕๐๐

มหาเดเล็กเดว นา ๒๐๐ ๖๖

๑ เจ้าพระยามหาอุปราชชาติวรวงษของคภิกคัมบดีนทรสุรินทรเคชไชย
มหัยสุริภักดีอาญาธิราชถือศักดิ์ นา ๑๐๐๐๐ ๖๖

๑ เจ้าพระยาจักรีศรีอองครักษ์ สมุหนายกอัครมหาเสนาธิบดีอะไทยพิริ-
ปราชกรมพานู ถือศักดิ์นา ๑๐๐๐๐ เอกอรรราชสีห์ ครวพระราชสีห์
ตราจักรี

ขุนราชหนักนิตยภักดิ์ ปลัดทูลฉลอง	ถยศกิต	นา	๓๐๐๐	
หมื่นศรีวัดเทพ ปลัดบาญชี	ถยศกิต	นา	๘๐๐	
ขุนพินิจเกษรเด็มนยตรา	ถยศกิต	นา	๖๐๐	
ขุนราชพินิจไจราชปลัด	ถยศพระธรรมมุนี	นา	๘๐๐	
ขุนอาญาจักรราชปลัด	โตด้วารว	นา	๘๐๐	
ขุนบรินจราชปลัด	นงค่างทอง	นา	๘๐๐	
ขุนเทพอาญาราชปลัด	นงค่างราชภู	นา	๘๐๐	
หมื่นแก้วนใจแก้ว	หจหมื่นทองวงษ์ ๕ คน ถยศกิตนาถ	๕๐๐		
หมื่นแก้วใจทาน				
หมื่นยงพลภาย				
หมื่นย้ายพลเด่น				
พินภานุราช	นายแก่นคชดำ	๓	นายแฉะ	
พินจันนิมาศ	นายชานาญกระบวน	๓		
พินภานุราช	นายคองรัฐอรุณ	๓		
พินพิทยธนา	นายรัตตวรจตุรพล	๓		
มหาตไทย	ถยศกิต	นา	๒๐๐	๖๖
ขุนราชอาณา	ตมุหบาญชีกรมมหาตไทย	ถยศกิต	นา	๘๐๐
ห้วปากกระตือไกรดำ	ห้วปากญอตเมืองมิ่ง	๕ คต	นา คต	๘๐๐
ห้วปากกรงจอมเมือง	ห้วปากบุษ			
๑	หลวงมหาอำมาตย์ธิบดีวิริยพาหุ	มหาตไทยฝ่ายเหนือ	นา	๓๐๐๐
หลวงราชเด่น	ปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐	
หมื่นศรีเด่น	ปลัดบาญชี	นา	๕๐๐	

หมิ่นชำนึกชดائر ๑			
หมิ่นชำนานามวศา ๑			
หมิ่นตรงคพิทกษ ๑			นา คต ๕๐๐
หมิ่นรักษนราทาง ๑			
พินอะนาปะทาน เวยชาง ๑			
พินตุ้กคตราช เวยคน ๑		หัวพินมหาดไทยนอก นา คต ๒๐๐	
พินพิคณราช เวยมา ๑			
พินฉิจรจักร เวยทาง ๑			
๑ หดวงจำเริญมดศรีบริบาล			
เจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายพระดำพัง		นา	๒๕๐๐
ขุนดริยามาตย ปลัดขวา		นา	๒๐๐
ขุนกะเสนทรามาตยปลัดซ้าย		นา	๒๐๐
หมื่นจันทรามาตย		นา ๕๐๐	ระ
๑ หดวงวาดูเทพ เจ้ากรมมหาดไทยตำรวจภูธร		นา	๓๐๐๐
ขุนพิคณแล่น ปลัดขวา ถ้อยคดี		นา	๒๐๐
ขุนเพชรอินตรา ปลัดซ้าย ถ้อยคดี		นา	๒๐๐
๑ หดวงเพชรเทพเจ้ากรมมหาดไทยตำรวจภูบาล		นา	๓๐๐๐
ขุนมหาพิไชย ปลัดขวา ถ้อยคดี		นา	๒๐๐
ขุนแดงดีถาน ปลัดซ้าย ถ้อยคดี		นา	๒๐๐
๑ หดวงเด่นาภิกดี	นา ๘๐๐	หดวงอนุชิตพิทกษ	นา ๘๐๐
หดวงอนุรักษผู้เบ็ค	นา ๘๐๐		

๑	๕	๕	๕	๕	
๑	๕	๕	๕	๕	๕๐๐
๑	๕	๕	๕	๕	๕๐๐
๑	๕	๕	๕	๕	๕๐๐
๑	๕	๕	๕	๕	๕๐๐

๑ หม่นชำนานูหนายกของช่างเดอย นา ๒๐๐
 ๑ หม่นอินนอยกของช่างก่อ นา ๒๐๐

๑ วันศักร เตอมนเจ็ด แรม ๘ ค่ำ บรึกษา ๕ ฤกษ์ศร ชวรสุศก
 ด้วยพระศรีมหาโพธิ์ รับพระราชโองการได้เกิดได้กระหม่อมตั้งว่า คน
 เรือเดินครวในกรมมหาดไทยพระราชทานชื่อไว้ เป็นคนใน
 พันจบเมืองท้าว ๑ พันท้าวไกรจักร ๑ นา คต ๒๐๐

นายวิปริต ๑	นายชวดเทียมมต ๑	นายผ่องใจจิต ๑	} ๒๐ คน นาคต ๓๕๐
นายจิตร์ใจต ๑	นายผยอองเวหาศ ๑	นายผาดเวหา ๑	
นายถ้วนถ้วน ๑	นายทศเทียมมต ๑	นายสุตธำกต ๑	
นายคตธำคร ๑	นายธานีหนุมาน ๑	นายชำนานูไวยราบ ๑	
นายเทยวทุกตาว ๑	นายทาวทุกแตม ๑	นายสุตธำกตเมือง	
แมน ๑	นายแตมเมืองจบ ๑	นายตระหนอกไตรภพ ๑	
นายทรหลบเวหา ๑	นายสุตแตมฟ้า ๑		

๑ ชุนด์อรรณพจิตร จางวาง นา ๕๐๐ พนักงานหนึ่ง

ชุนแก้วเจ้ากรมชวา ชุนทองเจ้ากรมซ้าย	} นา คต ๓๐๐	} หม่นราม	} เกียรตินา คต ๒๐๐	
				ทพ
				เทพ
				จิตร
				อินท์

	หมิ่นข้าง	นา	๒๖๐
๑	ข้างตอกไม้เพลิง	นา	๓๐๐
	หมิ่นข้าง		
	ข้างเตา	นา	๕๐
	ขุนไฉนยไพเราะห	นา	๒๐๐
๑	พนักงานมีพาทย์	นายจ้ง ๕ คน	นา คต ๕๐
		เดอ	นา คต ๓๐
		๑ ขุนทหารดีเดศี ๑	
๑	ไม้ตาสอง	หมิ่น	เห็น ๑
		เห็นเวตา	๑
		เหาะ	๑
		นา คต	๒๐๐
๑	หมิ่นเดื่อนาภิบาล	เจ้ากรมขวา	} นา คต ๕๐๐
	หมิ่น ไฉนหารภรมย์	เจ้ากรมซ้าย	
	นายโรง	นา	๒๐๐
	ขุนเครื่องรอง	นา ๓๐๐	นางเอก นา ๓๐๐
	ขุนเครื่องเตา	นา ๘๐	นางเตา นา ๘๐
		จำฮวด	นา ๕๐
๑	พระยายมราชอินทราธิบดีศรีวิไชยบริรักษ์	โตถาภรณ์	ถนทวารกรม
	พระนครบาดบตี	ชะโยยพิริบรากรมพาหุ	ไชยคราษดิ้งห
	พระขรรค์	มอช้ายถอพวงคอกไม้	ถอศักคินา ๓๐๐๐๐
	๑ ขุนเพี้ยปาลี	ปลัดทูลฉลอง	นา ๓๐๐
	ขุนงาเมือง	นงคำถ	นา ๘๐๐
	ขุนพิศ	ช้าย	} ปลัดตรวจคุก
		ขวา	

ขุนตำรวจ	สำหรับตรวจผู้ร้าย	หน้า	๕๐๐
ตรวจตรา	ได้ตรวจความผิด	หน้า	๒๐๐
ขุนเพชร	ราชบัณฑิต	หน้า	๓๐๐๐

๑	หัตถ์อินทราบดีศรีราชของเมือง พระเจ้ากรมพระองครเว	หน้า	๓๐๐๐
---	---	------	------

ในกรุง	ขุนยี่ดาร์บุรี	หน้า ๕๐๐	}	}
	หมื่นยี่ดาร์บุรี	หน้า ๓๐๐		
๑ ขุนหมื่น	ขุนจวณภกร	หน้า ๕๐๐	}	} ขุน ๕ คน นาคต ๕๐๐
	หมื่นจวณภกร	หน้า ๓๐๐		
กองกระเว	ขุนจางบุรี	หน้า ๕๐๐	}	} หมื่น ๕ คน นาคต ๓๐๐
	หมื่นจางบุรี	หน้า ๓๐๐		
นอกกรุง	ขุนละครภักดี	หน้า ๕๐๐	}	}
	หมื่นละครภักดี	หน้า ๓๐๐		

ขุนเพช	เจ้ากรมกองกระเวซ้าย	หน้า	๓๐๐๐
--------	---------------------	------	------

ในกรุง	ขุนภักดีภักดี	หน้า ๕๐๐	}	}
	หมื่นภักดีภักดี	หน้า ๓๐๐		
๑ ขุนหมื่น	ขุนกระเวรักษา	หน้า ๕๐๐	}	} ขุน ๕ คน นาคต ๕๐๐
	หมื่นกระเวรักษา	หน้า ๓๐๐		
กองกระเว	ขุนไชยบรรจง	หน้า ๕๐๐	}	}
	หมื่นไชยบรรจง	หน้า ๓๐๐		
นอกกรุง	ขุนแฉะภักดี	หน้า ๕๐๐	}	}
	หมื่นแฉะภักดี	หน้า ๓๐๐		

	ขุนทด	นา	๕๐๐	
	หม่นวิเศษ	นา	๕๐๐	
๑ ทิวเต๋อ ๕	หม่นสนิท	นา	๓๐๐	
	หม่นชนะ	นา	๓๐๐	
	หม่น	นา	๒๐๐	
๑ นายบ โทน ๓	พินิจ	นา	๓๐๐	
	หวิธิม	นา	๕๐	
๑ หมิ่นนาฏ	นา ๒๐๐	พินิจนาฏ	นา ๓๐๐	
		หวิธิม	นา ๕๐	
ประแสงจันทร์	เด็มิย	นา ๖๐๐	ขุนเทพนารายณ์	
			ตีหมื่นบานิช	
ได้เรียกด้วย	หวิธิม	ค่ายการ โขข	นา คด ๖๐๐	
	แหวงจังหวัด			
ขุนทราบาด	นา ๕๐๐	ตีคน ๑	ทำนรงค์อตรา	
ขุนโตกบาด	นา ๕๐๐			นา คด ๓๐๐
ขุนนรบาด	นา ๕๐๐			
ขุนทรเนื้บาด	นา ๕๐๐			
	๑ ออกขวพลเทพราชเงินจิบตี ศรีไชยนพรัตนกระษेत्रราชคิ			
อภัยพิรชวกรรมพาหุ	ได้	ไชตรา ๘ ตอง	ถอศักดิ์	
			นา ๓๐๐๐	
๑ หลวงประชาชีพราชปลัดทูตถอง			นา ๓๐๐๐	
ขุนทิพโกชนกนันทาน	นาทด่าง		ถอศักดิ์	
			นา ๖๐๐	
ขุนวิสุทธิทรโกชนบ่าเรอห	ศักดิ์หลังฎีกาให้จ่าย		นา ๕๐๐	
ขุนราชกรมตำราเขียนเนียง			นา ๖๐๐	
ขุนโกชนชากรขระนัราชการ	ปลัดนั่งศาล		นา ๘๐๐	

หมิ่นทพรักษา	นา	๕๐๐
หมิ่นเทพรักษา	นา	๕๐๐
หลวงทนามดคีรพทศเนศวร	นา	๗๐๐
หมิ่นทิพโกชน)	ปลด นว	คต ๕๐๐
หมิ่นชคเนศวร)		
หมิ่นรัตทิพ	นา	๕๐๐
หมิ่นรัตเทพ	นา	๕๐๐
ขุนนางาฏดมหบาณฐิ	นา	๖๐๐
ขุนดำเว็จศึกหลังฎีกา	นา	๗๐๐
ขุนโคกระวินพิช)	นมา จ่าย เนย	นา คต ๖๐๐
ขุนราชประกาศสร)		
หมิ่นเทพพิทักษ	นา	๕๐๐
หมิ่นสวดีดิโชค	นา	๕๐๐
หมิ่นรุชชกษรเด็มนยตรา	นา	๖๐๐
เด็มนยรรวมยาเขียนกฎหมาย	นา	๕๐๐
๑ หลวงพิพิชดำดี เจ้ากรมฉาง	นา	๓๕๐๐
ขุนเทพโกษา บาญชีกถาง	นา	๖๐๐
ขุนชนะนา จ่ายเช่าเปิดชก	นา	๖๐๐
ขุนวิศุทธโกชน เจ้าคน	นา	๖๐๐
หมิ่นโกชนวิศุทธ คักหลังฎีกา	นา	๕๐๐
หมิ่นศรีทิพโกชน ดำหรับเช่าฉาง	นา	๕๐๐
ขุนไกรรักษา ได้จ่ายงา	นา	๖๐๐

หมื่นศรีรักษา ไต่จ่ายหนังสือ	นา	๕๐๐
หมื่นกระเชษฐ พนักงานท่าเตียน	นา	๕๐๐
หมื่นโกชนชากร นิ่งศาล	นา	๕๐๐
หัวพรรค ไต่เรียกเข้า	นา	๒๐๐
หมื่นราชกันคำรา เด่นยวปลงกฎเข้า	นา	๓๐๐
หัวปากแจกกฎหมาย	นา	๒๐๐
หมื่นเทพ ดมฺหยาญธิ	นา	๒๐๐

๑ ออกยาศีธรรมราชเทศชาติเข้ามาคายนชิตพิพิธรัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิโรครวมพาหุ ตรีบรมแก้ว ถ้อยศักดิ์

พระพิพิธโคษา ราชปลัดทูลฉลอง	นา	๓๐๐๐
ขุนพิณใจโรราช ปลัดนึ่งศาล	นา	๘๐๐
ขุนรักษาเดิมบังคับำบารมย์ คักหลังฎีกาให้จ่าย	นา	๘๐๐
ขุนราชอากรรชอนิจราชการ บัญชีกลาง	นา	๘๐๐
ขุนเทพราช ดมฺหะอากร	นา	๒๐๐
ขุนยี่ถาวรพยากร ดมฺหยาญธิ	นา	๒๐๐
ขุนทิพโกษา	นา	๘๐๐
ขุนจนวนรตัน ไต่แจกเบียดวัด	นา	๒๐๐
ขุนหมื่นขุนศรี ราชอากร ๘ คน	นา คต	๓๐๐
ขุนหมื่นขุนแก้วขุนเทพราช ๓๓ คน	นา คต	๓๐๐
ขุนเดิมบังคับก้องขันธุ์ตร ขุนหมื่น ๕ คน	นา คต	๒๐๐
ขุนแก้วอายุคตนายโกษา	นา	๒๐๐

ขุนอักษรมติมยวตรา		นา	๒๐๐	
๑๐ พระจุฑาราชมนตรี		นา	๓๕๐๐	
ขุนราชเศรษฐีปลัดได้ว่าแขกประเทศฉะฉา	มาตย	อังกฤษ	นา ๘๐๐	
หลวงราชมนตรีเจ้าท่าได้ว่าแขกประเทศ	อังกฤษ	ญวน	ฝรั่ง	นา ๘๐๐
หมื่นพินิจวาท	}	ตาม ๕ คน	นา คต ๓๐๐	
หมื่นศรีทรงภาษา				
หมื่นสังวาท	}	ตามอังกฤษ ๒ คน	นา คต ๓๐๐	
หมื่นดำเร้ววาท				
หมื่นทิพวาจา	}	ตามอังกฤษ ๒ คน	นา คต ๓๐๐	
หมื่นเทพาจา				
หลวงนันทเกษมเจ้าท่าได้ว่าพราหมณ์เทศ		นา	๘๐๐	
หมื่นสังวาท	}	ตาม ๒ คน	นา คต ๓๐๐	
หมื่นสังวาท				
๑๑ หลวงไชยดีราชเศรษฐีเจ้ากรม	ถยศศักดิ์	นา	๓๕๐๐	
หลวงเทพภักดีเจ้าท่าได้ว่าวิถันดา		นา	๒๐๐	
ขุนทองซื่อ	}	เงินตามนายฮั่วเออ	นา	๒๐๐
ขุนทองดีมุต				
ขุนวรวาท		ตามฝรั่ง	นา	๓๐๐
ขุนราชาวะตี	}	ตามกะบตัน	นา	๓๐๐
ขุนรักษาดมุต				
ขุนวิสุทธิทศลักษณ์	ตามแปลนายสำเภาปากน้ำ	นา	๕๐๐	

นายเรือปากกว้าง ๕ วาขึ้นไป	เงิน	หน้า	๕๐๐
แขก ฝรั่งเศส อังกฤษ ดำเกาใหญ่			
นายเรือปากกว้าง ๓ วาเล็ก		หน้า	๒๐๐
เงินนายดำเกา		หน้า	๕๐๐
คนหนาคทา	คทา	} ดำเกา	หน้า
	บาญชี่ใหญ่		
			๒๐๐
			๓๐๐
บันจี่ข้อมแปดงดำเกา			
โตถั่ง	ช้าย	} นายทาย	หน้า คต
	ชวา		
			๗๐
หินแดงเตา	ช้าย	} ๒ บาญชี่กลาง	
	ชวา		
ชามัน	กระโตงกลาง		
จงกว่า	ไซคนทองน		หน้า คต ๕๐
เต็กช้อ	โตวระวางบันทุก		
ชากัง	ชางไม้ดำเกา		
เขี้ยวกั้ง	บูชาพระ		
๕ คตเดี่ยว	ว่าด้ายเดี่ยว		
	กบเดี่ยวทาย		
ดำบัน	กบเด้านา	หน้า	๓๐
ชมภ			
เทาแดง	ว่าด้อม		
๕ ชเดี่ยว	ทอคคั้ง		

ชิตเชียว	} ถด		
ยเชียว			
ดามเชียว			
จิปะเต	กวาดดำนา		
เบียบน	จ่ายกับเช่า		
		นาง	๒๕
ซิงเคน ๑๘ คน	ทนาย		
	ดาตา		
	นายรอง ๘ คน		
	ไคระวางคด ๑๖		
๑ พระศรีพิพทรัตนโกษา		นา	๓๐๐๐
หลวงรัตนโกษา		นา	๘๐๐
ขุนพิบูลดัมบดี		นา	๖๐๐
ขุนสวัสดิโกษา		นา	๖๐๐
หมื่นดัมบดี		นา	๓๐๐
หมื่นชนรัตน		นา	๓๐๐
ขุนคลัง	} เจ้ากรมคลังนำจาก	} ถดศักดิ์	} นา
ขุนศรีคงยศ			
หมื่นพิทขนาถา	ปลัดกรม	นา	๕๐๐
ขุนวิธดัมบดี	เจ้ากรมคลังวังไชย	นา	๖๐๐
หมื่นพิบูลดัมบดี	} ปลัดกรม	} นา	} คต ๕๐๐
หมื่นไชยนาถา			

๑ ออกยารธรรมมาชบตี คีรีวิฬงของษภักชบตีนทรเต โชไชย มะหีย-
 ติริยชบตี คีรีรัตน มณเฑียรบาด อคัมหา เตณาชบตี อภยพิริบรากรม-

พาท	นา	๓๐๐๐๐
หตวงบำเรอหกถัด	นา	๓๐๐๐
หตวงรักษมณเฑียร	นา	๓๐๐๐
จะหม่นจรงรักษของค พระตำรวจรงซ้าย	นา	๘๐๐
จะหม่นจรงภักถองค พระตำรวจรงขวา	นา	๘๐๐
นายประภาษมณเฑียร	ปิดทอง	นา กถ ๗๐๐
นายเด็ถยรรักษ		
ประแดงกอนทของชวา	นา กถ ๕๐๐	
ประแดงเกยคาบซ้าย		
นายจัน มณเฑียร	๑๒ คน	นา กถ ๕๐๐
นายคีรีเกยรภักถ		
นายยี่ตำ		
นายจ้านเญรภักถ		
นายพิบถยบรบาด		
นายพิมานบรรักษ		
นายรัตนบรรอง		
นายจันงภักถ		
นายชานบรบาด		
นายชำนานมณเฑียร		
นายธวัถติภักถ		
นายธวัถรยภักถ		

ขุนศรีราชาบุตร ค้างมรดก ๑	ขุนอินทราชา ๑	} ๕ คน นา คดี ๘๐๐
ขุนพรหมดีภา นครบาดวงค์ ๑	ขุนเทพดีภาเพ่งวงค์ ๑	
ขุนยศได้ระวราช	ด้มมหาญชี่	} นา ๖๐๐
ขุนอักษร	เด็มนนตรา	
๑	หลวงรัตนาก เจ้ากรม	นา ๑๐๐๐
๑	ชาวดี } ขุนอนุรักษราชา ๑	} นา ๖๐๐
	ขุนศรีราชาฮาสน์ ๑	
พระบันทม	ปลัดกรมฯ คน	นา ๖๐๐
	หมื่นในกรมชาวดี	นา ๕๐๐
	กำหนดทพระบันทม	นา คดี ๒๐๐
๑	หลวงพิพมณเตียร เจ้ากรม	นา ๕๐๐
ขุนพมามณเตียร	ปลัดกรม	นา ๓๐๐
	หมื่นในกรม	นา ๒๐๐
๑	ออก พระราชฤทธชานนพหล ภักดีศรีรัตน มณเตียร	} นา ๓๐๐๐
	บาดวงค์นอก	
๑	ออก พระนพเต็นเต็นาบดี ศรีรัตน มณเตียรบาด	} นา ๓๐๐๐
	วงค์นอก	
ขุนทัพไพธม	} ปลัดวงค์นอก	} นา คดี ๖๐๐
ขุนด้กดมณเตียร		
หมื่นด้กดีพมาน	} นา คดี ๕๐๐	
หมื่นภักตบรรยง		
หมื่นจางงรักษา		

๑๕๘

ขุนจันทร์พินาน } การทศกวดัดนามในพระ-
ชาวท้อ } ราชวงศ์ }
ชาวช้าง } ษา

ขุนวิเศษ ปัตตกรรม

หน้า ๑๐๐

๑ กรมเสด็จสรรพช	หมื่นราชประดาด	ชาวพระ- พตบพดา- ไชย	นา คด ๕๐๐
พตบพดาไชย	หมื่นราชประการ		
	หมื่นพมานมกต		
	หมื่นนันทกฤห		
ขุนเสด็จดารภาช	ชาวพระเสด็จสรรพช ๒ คน	นา คด ๕๐๐	
ขุนเสด็จเบญจาดุช			
ขุนเสด็จสรรพชทช			
ขุนเสด็จศรีฮาดุช			
ขุนยชยาตรา			
ขุนทรนาคภักดี	นา คด ๕๐๐		
หมื่นชรวคไชยศรี			
หมื่นดีทรวิษ			
หมื่นทาทวยทร	ชาวใหม่	นา คด ๕๐๐	
ขุนพิชชาภรณ์			
ขุนสุนทร โภไธย			
ขุนพง	ชาวพระเทพบิดร	นา	
ขุนบาด			
ขุนทินนบรรณาการ	ดัดค้ำหวดง	นา	คด ๖๐๐
ขุนธำรภานต์			
๑ ขุนอินฉัตรเสด็จ	เจ้ากรมฉางเข้าบาตร	นา	๓๖๐๐
ขุนเทพจุตา	ปลัดกรม	นา	๖๐๐
หมื่นโกชนสัมพันธ์	พนักงานจ่ายเข้า	นา	๕๐๐

พนพิทกทิดา	ราชมัต		นา	คต	๒๐๐
พนราชาราศรี					
ตำรวจฉิ่งไชย	ชาย ๖ } ชวา ๖ }	๓๒ คน	นา	คต	๑๐๐
ตำรวจเวรบานูช	ชาย ๕ } ชวา ๕ }	๘ คน	นา	คต	๑๐๐
๑ พระราชชนิก เจ้ากรมต๋อนหงวงชนกรมฉิ่ง			นา		๒๐๐
หมื่นทผล			นา	คต	๒๐๐
หมื่นทพชิตยาน			นา	คต	๒๐๐
๑ พระธรรมเดชา เจ้ากรม			นา		๓๐๐
ขุนทิพมณเฑียร ปลัดชาย			นา		๒๐๐
ขุนเทพมณเฑียร ปลัดชวา			นา		๒๐๐
นายหัวดีบ ข่าพระ			นา		๕๐
๑ ขอกยาพระเด็จดีเรนทราธิบดีศรีสังกระราช- พริยพาน			ศักดิ์นา		๓๐๐๐๐
๑ ขุนธรรมเดชา ราชปลัดทูตฉอง			นา		๘๐๐
ขุนศรีประชาชนนท์ ปลัดนั่งศาล			นา		๒๐๐
ขุนไกรกรม			นา		๓๐๐
หมื่นไกรกรม			นา		๒๐๐
เตวไกรกรมธรรมการ			นา		๘๐
ด้งพระวี ๑ หลวงธรรมรักษา เจ้ากรม			นา		๓๐๐๐
ขุนธรรมมาธิบดี ราชปลัดทูตฉอง			นา		๒๐๐

ขุนศรีธรรมดังกา ปดด้นังค้ำด	นา	๕๐๐	
หมื่นในสังกรมสังฆกระวี	นา	๒๐๐	
ขุนพรหมภักดีศรีธรรมการ ด้มูหยาญชั	นา	๒๐๐	
เดวในกรมสังฆกระวี	นา	๑๐	
๑ ออกพระศรีมะโนราชภักดีศรีปดัยวัด	นา	๓๐๐๐	} ขนท
หลวงวราชานภิกคิ	นา	๕๐๐	
ปดด้จ้านชิต ปดด้พิพิท ปดด้มระตก			} ขนท
หลวงศรีมะโนราชภักดีศรีองคเทพรักษาองค	} ขนท ๒ คนนา คต	๓๐๐๐	
หลวงเทพช้านาญภักดีศรีเทพรักษาองคกรักษ			
๑ ออกยาระโกยสุรเพลิง จางวางขวา	นา	๓๒๐๐	
ออกยาคำเกิง จางวางซ้าย	นา	๓๒๐๐	
หลวงอักษเนศร์ เจ้ากรมขวา	นา	๓๐๐๐	
หลวงศรีดำแดง เจ้ากรมซ้าย	นา	๓๐๐๐	
หมื่น } กังสดร } ปดด้กรม ขวา } } กังสดน } } ซ้าย }	นา	คต	๑๐๐
ขุนจ้านงด้รด้ทชซ้าย ๑ ขุนพินจด้รด้ทชขวา ๑	} ๕ บายชัคกลาง	นา	คต ๖๐๐
ขุนราชดำครซ้าย ๑ ขุนฮาดฮาวช			
ขุนเด่นหลด้รชิต } ขุนเด่นทอวช }	นายเวรกำนด	นา	คต ๕๐๐
หมื่นนรงค์พินาศ ๑ หมื่นฮาจรณฤช	} ๖ คนนายเวรกำนด	นา	คต ๓๐๐
หมื่นด้ทรด้งหาร ๑ หมื่นช้านาญชคณ			
หมื่นศรีด้รคคค ๑ หมื่นไกรด้รชช			
กำนดพระแดงป็น ๓๒	นา	คต	๒๐๐

ขุน หมื่น	} นายเดอกบีน ๑๖	นา	คต	๕๐๐
พันทนายเดอกบีน ๘๘ คน		นา	คต	๓๐๐
นายพรัง ๕ คน		นา	คต	๓๐๐
ขุนตำรวจดี สุ่มหมายุช		นา		๓๐๐
หมื่นภักดีประแดง		นา		๒๐๐
๑ หตวงฉิเด็ค จางฉาง		นา		๕๐๐
ขุนช่างปืนในกรม ๑ คน		นา		๓๐๐
หมื่นช่างในกรม ๕ คน		นา		๒๐๐
หัวดีปืนในกรมช่างปืน ๒๘ คน		นา		๕๐
ช่างเดอ		นา		๕๐
๑ พระชโยไทยธรรม เจ้ากรม		ศักดิ์นา		๕๐๐๐
หตวงราชโกษา ปลัดทูลฉลอง		นา		๓๐๐๐
หตวงทิพรักษา ปลัดเครื่องต้น		นา		๘๐๐
ขุนราชวงษา	} พนักงานเครื่องเบ็งเครื่อง	}	}	}
ขุนราชพิมด				
ขุนพิทักษ์ภูษิต				
ขุนพิพรักษา				
หมื่นทพัฒน์มบดี		นา	คต	๒๐๐
หมื่นราชพัฒน์มบดี		นา	คต	๕๐๐
หมื่นชนทิพ สุ่มหมายุช				
๑ พนักงานพระ	} มาตรา ภูษา	}	}	}
		นา	คต	๒๐๐

ประเตงราชภักดี		นา	๓๐๐
หมื่นนายพโรง		นา	๒๐๐
นายพโรงเถว		นา คต	๓๐๐
๑ ชนวรรณกาธา	} พนักงานด้อยตรีเครื่องค้น	นา คต	๕๐๐
ชนประชาเทพ			
หมื่นวรรณาพิจิตร	พนักงานด้อยตรีเครื่องค้น	นา	๓๐๐
๑ หมื่นวิจิตรดำฮ่าง	พนักงานพระตำรวจ	นา	๓๐๐
๑ หมื่นดุษณขัตติกรม	พนักงานพระดุษณมรรคาเด็ก	นา	๓๐๐
หมื่นบุญ	} รองพนักงานพระดุษณข	นา คต	๒๐๐
หมื่นชม			
หมื่นชำนาญโกโลย		นา	๘๐๐
หมื่นเทพรัตน์	พนักงานกตนนามน	นา	๒๐๐
๑ ข้าราชการตระนะ	หมื่นพิมพ์ภิชิต หมื่นชำระภิชิต	นา	๖๐๐
๑ อนุจิตรภรณ์	เจ้ากรม	นา	๘๐๐
หมื่นไชยภรณ์		นา	๖๐๐
หมื่นจิตรภักตรา	} ข้าราชการตระนะ ๖ คน	นา คต	๒๐๐
หมื่นภิษาดำว			
หมื่นโกษาพิจิตร			
หมื่นพิพธดำฎก			
หมื่นกวดักพิตร			
หมื่นรตภาพล			
		เถว	๕๐

นายเวระก	ช่างขุนพรหมเทศ	นา คถ	๕๐
นายครุป่า			
นายประหม่าหนัด			
นายเอระกะ			
๑ ขุนดำเร็จพระขรรค์ เจ้ากรมแดงต้นขวา	นา	๘๐๐	
ขุนด้วงพาวุธ เจ้ากรมแดงต้นซ้าย	นา	๘๐๐	
หมื่นพิศุกนช ปลัดกรมแดงต้นขวา	นา	๖๐๐	
หมื่นทนต์เทพ ปลัดกรมแดงต้นซ้าย	นา	๖๐๐	
หมื่นชองในกรม พนักงานพระแดงต้น	นา	๒๐๐	
นายพระกำนัล พระแดงต้น	นา	๒๐๐	
เดอในกรม แแดงต้น	นา	๕๐	
๑ ออกพระอินทราทิตพิพิธราชรักษา ดมหัวพระดนมซ้าย	นา	๓๐๐๐	
ขุนราชบำเรอห ปลัดกรม	นา	๘๐๐	
หมื่นศมเ็จฮาด	นา คถ	๖๐๐	
หมื่นฟาดเพลิงหัด			
นายบุญภักดี	นา คถ	๔๐๐	
นายมีใจภัก			
หมื่นล็กตนรดา ดมหมายูช	นา	๖๐๐	
๑ ออกพระอินทราทิตพิพิธราชรักษา ดมหัวพระดนมขวา	นา	๓๐๐๐	
ขุนรักษานาด ปลัดกรม	นา	๘๐๐	
หมื่นเ็จมสังคราม	นา	๖๐๐	
หมื่นคานใจไทย			

นายฉวีศักดิ์	}	นา	๕๐๐
นายต้นกษัตริ			
หมื่นฉนวนานันต์	ดุษฎีปาณีย์	นา	๖๐๐
๑	พระเนาวรัชโชติขัตติยธรรม	เคหะฐิ	๓๐๐๐
๑	หลวงอินทมุนดา	เคหะฐิ	๑๖๐๐
ขุนพิบูลย์สมบัติ	}	๕ คน	นา คต ๖๐๐
ขุนไชยภักดี			
ขุนชคดีวัฒน์			
ขุนโกษาพานิช			
๑	พระศรีวิโรจ	}	นา คต ๑๖๐๐
พระศรีธรรมบาล			
ขุนพินิจใจ	}	๓ คน	นา คต ๖๐๐
ขุนพิพัฒน์			
ขุนตีฆิตต์			
๑	ออกหลวงมั่งคั่งรัตนราชมนตรี	ศรีวิกรมะ	
ตำรวจ		นา	๒๕๐๐
ขุนวิสุทธิโกษา	ปลัดทูลฉลอง	นา	๗๐๐
ขุนมหาวิสุทธิ	ปลัดคลัง	นา	๖๐๐
ขุนวิสุทธิสมบัติ	นายช่าง	นา	๕๐๐
หมื่นพรหมวิจารณ์	ดุษฎีปาณีย์	นา	๕๐๐
ขุนไกรกรม		นา คต	๓๐๐
หมื่นไกรกรม		นา คต	๒๐๐

พนักในกรม	นา คต	๓๐๐
๑ ออกหลวงอินทมนตร์ศรีจันทร์กุมาร ดมฺหะ		
ชาวภากรนอก	นา	๒๕๐๐
ขุนศรีษาศร ปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐
ขุนศรีสุพรรณราช ปลัดนังศาล	นา	๖๐๐
ขุนอมเรนทรมนตร์ศรี ดมฺหะ	นา	๕๐๐
หมื่นศรีรัตนากร ดมฺหะ	นา	๕๐๐
ขุนในกรม นา ๓๐๐ หมื่นในกรม	นา	๒๐๐
พนักในกรม	นา	๓๐๐
๒ ออกพระราชฤาษีศรีสุเทพนารายณ์ ดมฺหะ		
มาตยาธิบดีศรีสุเรนทรามาเศวต พระสุริยวงศ์กลาง		
ถ้อยศักดิ์	นา	๕๐๐๐
ขุนพิไชยเดชา ปลัดขวา	ทูลฉลอง	นา ๘๐๐
ขุนไชยาบริบาล ปลัดซ้าย		
ขุนวิสุทธิเดโช ขุนศรีกระตานพด ปลัดนังศาล	๒ คน	นา คต ๖๐๐
ขุนศรีพิทักษ์ ขุนรักษพดพยุห	๒ คน	นา คต ๖๐๐
ขุนราชเมธา ดิศิณีฝ่ายเหนือ	นา	๕๐๐
เด็ญยวศรากลาง	นา	๕๐๐
๓ ออกพระเทพาธิบดีศรีเทพนารายณ์		
ดมฺหะเจ้ากรมพระดิศิณี	ถ้อยศักดิ์	นา ๓๐๐๐
ขุนอมรวิภากรัตราษ ปลัดทูลฉลอง		
ขุนพรมราชประยา ปลัดนังศาล	นา	๘๐๐
กุมภฏาแดงจุฑาเทพภักดีศรีกระตานพด ทหารฝ่ายซ้าย	นา	๖๐๐

กุ่มฎาแดงอินปะราชากรวย พดเวื้อนชั้นฝ้ายซ้าย	นา	๒๐๐																																											
กุ่มฎาแดงเบญาธิการวย ชั้นฝ้ายซ้ายนอกทงปวง	นา	๒๐๐																																											
ขุนอินเต็นว ดักัดฝ้ายเหนือ	นา	๒๐๐																																											
เด็มยรตราดักัดซ้าย	นา	๕๐๐																																											
<table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>ก่ากับค่าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมดักัดซ้าย</td> <td rowspan="3">} ใน</td> </tr> <tr> <td>ขุน เตินครว</td> <td rowspan="2">} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน</td> <td rowspan="2">} ใน</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> <td>} เตินครว</td> <td rowspan="2">} เมือกน</td> </tr> </table> </td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>กรมดักัดซ้าย</td> <td>นา คด ๓๐๐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>เมืองรงในกรมดักัดซ้าย</td> <td>นา คด ๕๐๐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>พันในกรมดักัดซ้าย</td> <td>นา คด ๑๐๐</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="3">๑ ออกพระศรีรัตนเทวราชิมคักิวยพรมเทพราชมาคยา</td> </tr> <tr> <td>ขิมคักิรภถาตั้งมคพระสุริยดักัดขวา เจ้ากรมดักัดกักิ</td> <td>นา</td> <td>๓๐๐๐</td> </tr> <tr> <td>ขุนอัมรินทร์รักษา ปลัดทูลฉลอง</td> <td>นา</td> <td>๓๐๐๐</td> </tr> <tr> <td>ขุนอินวิเชียร ปลัดบาญชีศาล</td> <td>นา</td> <td>๘๐๐</td> </tr> <tr> <td>กุ่มฎาแดงษาวราชกรวยขงติการวิศรีกระตานพดพดเวื้อนชั้นฝ้ายซ้าย</td> <td>นา</td> <td>๒๐๐</td> </tr> <tr> <td>กุ่มฎาแดงเต็นวชาติการวิศรีกระตานพด ทหารชน</td> <td>นา</td> <td>๒๐๐</td> </tr> <tr> <td>กุ่มฎาแดงธรรมาชากรวย ชั้นฝ้ายขวานอกทงปวง</td> <td>นา</td> <td>๒๐๐</td> </tr> <tr> <td>ขุนพรมเต็นว ดักัดฝ้ายเหนือ</td> <td>นา</td> <td>๒๐๐</td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>ก่ากับค่าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมดักัดซ้าย</td> <td rowspan="3">} ใน</td> </tr> <tr> <td>ขุน เตินครว</td> <td rowspan="2">} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน</td> <td rowspan="2">} ใน</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> <td>} เตินครว</td> <td rowspan="2">} เมือกน</td> </tr> </table>	ก่ากับค่าน	} ในกรมดักัดซ้าย	} ใน	ขุน เตินครว	} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน	} ใน	นายเรือ	} เตินครว	} เมือกน			กรมดักัดซ้าย	นา คด ๓๐๐		เมืองรงในกรมดักัดซ้าย	นา คด ๕๐๐		พันในกรมดักัดซ้าย	นา คด ๑๐๐		๑ ออกพระศรีรัตนเทวราชิมคักิวยพรมเทพราชมาคยา			ขิมคักิรภถาตั้งมคพระสุริยดักัดขวา เจ้ากรมดักัดกักิ	นา	๓๐๐๐	ขุนอัมรินทร์รักษา ปลัดทูลฉลอง	นา	๓๐๐๐	ขุนอินวิเชียร ปลัดบาญชีศาล	นา	๘๐๐	กุ่มฎาแดงษาวราชกรวยขงติการวิศรีกระตานพดพดเวื้อนชั้นฝ้ายซ้าย	นา	๒๐๐	กุ่มฎาแดงเต็นวชาติการวิศรีกระตานพด ทหารชน	นา	๒๐๐	กุ่มฎาแดงธรรมาชากรวย ชั้นฝ้ายขวานอกทงปวง	นา	๒๐๐	ขุนพรมเต็นว ดักัดฝ้ายเหนือ	นา	๒๐๐
<table border="0"> <tr> <td>ก่ากับค่าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมดักัดซ้าย</td> <td rowspan="3">} ใน</td> </tr> <tr> <td>ขุน เตินครว</td> <td rowspan="2">} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน</td> <td rowspan="2">} ใน</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> <td>} เตินครว</td> <td rowspan="2">} เมือกน</td> </tr> </table>	ก่ากับค่าน	} ในกรมดักัดซ้าย			} ใน			ขุน เตินครว	} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน		} ใน	นายเรือ	} เตินครว	} เมือกน																															
ก่ากับค่าน	} ในกรมดักัดซ้าย					} ใน																																							
ขุน เตินครว			} ในกรมดักัดซ้าย นา คด ๕๐๐ หมัน	} ใน																																									
นายเรือ		} เตินครว			} เมือกน																																								
กรมดักัดซ้าย	นา คด ๓๐๐																																												
เมืองรงในกรมดักัดซ้าย	นา คด ๕๐๐																																												
พันในกรมดักัดซ้าย	นา คด ๑๐๐																																												
๑ ออกพระศรีรัตนเทวราชิมคักิวยพรมเทพราชมาคยา																																													
ขิมคักิรภถาตั้งมคพระสุริยดักัดขวา เจ้ากรมดักัดกักิ	นา	๓๐๐๐																																											
ขุนอัมรินทร์รักษา ปลัดทูลฉลอง	นา	๓๐๐๐																																											
ขุนอินวิเชียร ปลัดบาญชีศาล	นา	๘๐๐																																											
กุ่มฎาแดงษาวราชกรวยขงติการวิศรีกระตานพดพดเวื้อนชั้นฝ้ายซ้าย	นา	๒๐๐																																											
กุ่มฎาแดงเต็นวชาติการวิศรีกระตานพด ทหารชน	นา	๒๐๐																																											
กุ่มฎาแดงธรรมาชากรวย ชั้นฝ้ายขวานอกทงปวง	นา	๒๐๐																																											
ขุนพรมเต็นว ดักัดฝ้ายเหนือ	นา	๒๐๐																																											

เต็มยศตราตั้งข้า	นา	๕๐๐		
กำกับด้าน	เดินตรา	} ใน		
ขุน	รักษาหอ			
นายเรือ	เรือน			
กรมตั้งข้า	นา	๓๐๐		
พันในกรมตั้งข้า	นา	๑๐๐		
เมืองวังในกรมตั้งข้า	นา	๕๐๐		
๑) นักการในกรมตั้ง	ซ้าย	} นา		
ขวา	ขวา			
๑) พระเพทราชาธิบดีศรีอยุธยาธิบดีศรีเมืองสมุทร				
พระคชบาล	จางวางขวา	ตั้งศักดิ์	นา	๕๐๐๐
พระรัตนทรราชานาธิบดีศรีอยุธยาธิบดีสมุทร				
จางวางซ้าย			นา	๕๐๐๐
๑) หลวงกำนังวามภักดีศรีรัตนยชาติ	สมุทร			
คชบาลขวา			นา	๓๐๐๐
หลวงราชวังเมืองรัตนยชาติ	สมุทร		นา	๓๐๐๐
หมื่นคชดิถี	ปลัดกรมพระคชบาลขวา		นา	๘๐๐
หมื่นคชศักดิ์	ปลัดกรมพระคชบาลซ้าย		นา	๘๐๐
ขุนดิถีกันชนนิตพระคชศาสตร์	ครูข้างขวา		นา	๖๐๐
ขุนศรีไชยพิศดิถีพระคชศาสตร์	ครูข้างซ้าย		นา	๖๐๐

นายมหานภาพงษา	๑	}	๒	} ภายหลังต้นเชือก ๘ คนภาค ๒๐๐	
นายปราบ ไตรภพ	๑				
นายจวบศรีนงษา	๑	} ทรงบาท ๒	}		
นายกริณประสิทธิ์ชัย	๑				
นางฤทธิบุญธรรมา	๑	} ดำรงใหญ่ ๒			
นายบวรไชยราชชัย	๑				
นายเทพาวจร	๑	} ชาติของ ๒			
นายอักษรเทม	๑				
พลาย นายเด็พคะเชนทร	๑	}			} นายรองท้ายข้าง ๕ คน นา คต ๕๐๐
พ้ง นายกระเร็นทภิชชา	๑				
พ้ง นายมาศศรีศรดา	๑				
พ้ง นายสวัสดิคฤฤทธิชัย	๑				
พลาย นายจิตร คุชดถ	๑	}	}		
พ้ง นายจก คุชคีรี	๑				
พ้ง นายศรี คุชแก่งน	๑				
พ้ง นายแม่ณ คุชดวาร	๑				
พลาย นายบาท กิริอาจ	๑	}	} นายรองท้ายข้าง ๑๒ คน นา คต ๕๐๐		
พ้ง นายราช กิริยง	๑				
พ้ง นายจ่านง กิริวิภษ	๑				
พ้ง นายภักดี กิริกน	๑				
พลาย นายชำนัญ คุชถาว	๑	}	}		
พ้ง นายชำนัญ คุชผจง	๑				
พ้ง นายจ่านง คุชผจง	๑	}	}		
พ้ง นายจ่านอง คุชเด็ค	๑				

๑ ขุนทรงศักดิ์ ๓	เจ้ากรมเชือก	ขวา	}	นา คต ๖๐๐
ขุนทรงดีทิธิ ๓		ซ้าย		
หมื่นศรีดีทิธิปาศ ๓	ปลัดกรมเชือก	ขวา	}	นา คต ๕๐๐
หมื่นราชดีทิธิ ๓		ซ้าย		
หมื่นในกรม	นา คต ๒๐๐	พนักในกรม	นา คต ๓๐๐	
๑ หมอไชยศักดิ์ขวา หมอไชยดีทิธิซ้าย	เจ้ากรมหมอ	นา คต ๕๐๐		
หมอไชยฤทธิ์ขวา หมอไชยวงซ้าย	ปลัด	นา คต ๓๐๐		
หมอยอดศรี หมอยอดศักดิ์ หมอยอดศรีกัน				
หมอยอดราม หมอศรีทอน หมอศรีเทพ				
หมอจำเริญกัน หมอจำเริญเกียรติ หมอพลสิทธิ์			นา คต ๒๐๐	
หมอพลอินท หมอบุญท้าว หมอบุญไทย				
หมอจำเริญจักร หมอจำเริญจันท หมอบุญไทย				
หมอบุญโชติ หมอไกรยวท หมอไกรยง				
หมอไกรมิ่ง หมอไกรแมน หมอไชยพัศ			นา คต ๒๐๐	
หมอไชยเพชร ไชยหมอบเดช หมอไชยคน				
หมอศรีนาค หมอศรีนันท				
๑ หมอพัศ	หมื่นจำศรีณรัชช ๓	ตั้งหมอบาญช	}	นา คต ๕๐๐
ตะโหนด	หมื่นจำศรีณภักดี ๓			
	๑ ขุนไชยพาทจางวาง			นา คต ๕๐๐
	ขุนโลกวิษิตเจ้ากรมขวา ๓			นา คต ๓๐๐
	ขุนโลกวิไชยเจ้ากรมซ้าย ๓			

ขุนดำตรศขไกรปลัดกรมขวา ๑	}	นา	คต	๒๐๐		
ขุนไชยปาศักดิ์ปลัดกรมซ้าย ๑						
หมื่นคงคชบาด ๑	}	ชวา	}	}		
หมื่นคงคชรักษา ๑					}	ซ้าย
หมื่นหม้อตจ ๕	นา	คต	๓๐๐			
พันหม้อในกรม	นา	คต	๑๐			
หม้อเดี่ยวในกรม	นา	คต	๕๐			

๑) ขุนหมื่นไศยมุขำ ^{ชวา} เป็นนายกองนอกใน ^{*}
_{ซ้าย}

ขุนบาดหัดดิน	ขุนกรนิรรักษา	นายกองคุมช้างชวา	นา	คต	๖๐๐	
หมื่นคชภักดิ์	หมื่นศรีวิษณุ	ปลัดกองคุมช้างชวา	นา	คต	๕๐๐	
ขุนคชศรีดิ้น	ขุนกรนิรศักดิ์	นายกอง	นา	คต	๖๐๐	
หมื่นนาคพรศรี	หมื่นกรวิศรีไชย	ปลัด	นา	คต	๕๐๐	
ขุนคชบุญพร	ขุนราชตะเชนทร	นายกอง	นา	คต	๖๐๐	
หมื่นบาดหัดดี	หมื่นศรีวิราชพล	ปลัด	นา	คต	๕๐๐	
ขุนทิพรจชา	ขุนเทพราชาซ้าย	นายกอง	นา	คต	๖๐๐	
หมื่นคชบริบาล	หมื่นวิจิตรนาเคน	ปลัด	นา	คต	๕๐๐	
ขุนคชรัตนายกอง	ขุนดีวิดี	นายกอง	นา	คต	๖๐๐	
หมื่นคชพิไชย	หมื่นไกรนาเคนทร	ปลัด	นา	คต	๕๐๐	
ขุนพรหมคชบาด	นายกอง	นา	๖๐๐	}	คุมช้างบินใหญ่ชวา	
หมื่นวิจิตรนาเคน	ทรา	ปลัด	นา			๕๐๐
หมื่นคะเชนทร	รักษา	นายกอง	นา	๖๐๐	}	คุมช้างบินใหญ่ซ้ายดินช้าง
หมื่นคะเชนทร	ปลัดกอง	นา	๕๐๐			

๑) พระยานันตโยทังเจ้ากรมโธงชวา ๑ พระยานันตจ้อยเจ้ากรม
 โธง ซ้าย ๑ นา ๕๐๐

ขุนวิไชยมนตรี ปลัดกรมขวา ๑ ศิริดิถีกัน ปลัดกรมซ้าย ๑ นาคถ ๒๐๐

ชีพหัดกันครัดมหามัญชัคนขวา	๑	}	นา คถ ๓๕๐
ราชาเทวะธัมหมานุชัคนซ้าย	๑		
ขุนชำนาญธัมหมานุชัข้างขวา	๑		
ขุนศรีวิชเคนท์ธัมหมานุชัข้างซ้าย	๑		
ขุนวิไชยจ้านงคางวาง ไชองขวา	๑		
ขุนวิไชยสังครามคางวาง ไชองซ้าย	๑		

นายไชอง	ขวา ๑	}	นา คถ ๓๐๐
	ซ้าย ๑		

นายกอง ไชอง	ซ้าย ๑	}	นา คถ ๕๐
	ขวา ๑		
นายตรวจ ไชอง	ซ้าย ๑		
	ขวา ๑		
พันปลัด ไชอง	ซ้าย ๑		
	ขวา ๑		

ผู้รับ ไชอง	ซ้าย ๑	}	ธัมหมานุชั	ขวา ๑	}	นา คถ ๗๐
	ขวา ๑					
ผู้คุม ไชอง	ซ้าย ๑	}	เจ้าบาญชั	ขวา ๑	}	นา คถ ๗๐
	ขวา ๑					

๑	ขุนศรีสังคราม	เจ้ากรมขวา ๑	}	นา คถ ๒๐๐
	ขุนพิไชยกุญชร	เจ้ากรมซ้าย ๑		

- ๑) ขุนจ่ากษัตริษาปลัดขวา ๓ ขุนจ่ากษกอนปลัดซ้าย นา คต ๕๐๐
 ขุนดำวัดในกรม นา คต ๓๐๐
 หมื่นในกรม นา คต ๒๐๐
 พรหมในกรม นา คต ๓๐๐
- ๒) ขอกษาศรีวิชัยพาหะเดิมหะพระอัครราชพิริยพาหะ นา ๓๐๐๐
 หดวงทรงพลราชเดิมหะ เจ้ากรมพระอัครราชขวา นา ๒๕๐๐
 กรม } หดวงปราบพลแดนเดิมหะเจ้ากรมพระอัครราชซ้าย นา ๒๕๐๐
 มาคน }
- หมื่นยงพิไชยปลัดขวา นา ๘๐๐
 หมื่นไกรเพชรปลัดซ้าย นา ๘๐๐
- ๓) หมื่นชำนาญบาด } ขวา }
 หมื่นชำนาญญูเบศ } เจ้ากรมมาคน } นา คต ๘๐๐
 ขวา }
 ขาย }
- นายมาจุง } พนทรวงพดพาด } ขวา }
 ขาย } พนชานพดแดน } ปลัดกรมมาคน } นา คต ๒๐๐
 ขาย }
- นายแมนมณรัตน์ นายอนันฐ์สุวรรณ }
 นายชาติจักรรงค์ นายองคค์ศิศร }
 นายนิกรอค์เคซ นายวิเศษมโนไมย } นายมาจุง ๓๐ คน นา คต ๕๐๐
 นายไกรพจน์ นายศรีรัตนทพ }
 นายจบสรศิศป นายอินสักรวณ }
- ๔) หมื่นจ่าสดัดติรักษา หมื่นจ่าอัครราชเดิมหะนาญี นา คต ๓๐๐

มาเถาะทอง	พี่จ่าปลัดหมู่	ขจว	} ๒ คน	
		ชาย		
	เมืองรายตำระวัด			
	จ่าทนายมา	ขจว ๕	} ๓๐ คน	
		ชาย ๕		
	หัวปากถอหมาย	ขจว ๑	} ๒ คน	} มา คต ๓๐๐
		ชาย ๑		
	ภิกษารักษาเครื่อง	ขจว ๓	} ๖ คน	
		ชาย ๓		
	หัวตบตพนมำคน	ขจว ๒	} ๕ คน	
		ชาย ๒		
รักษาพล		ขจว ๑	} ๒ คน	} มา คต ๕๐
		ชาย ๑		
หมนหมอมำคน		ขจว ๒	} ๕ คน	} มา คต ๓๐๐
		ชาย ๒		
หมันศรีรัตนทพชาติ	ขุนราชจี้รุงค	เกาะทอง	} ขจว	} มา คต ๕๐๐
ขุนตรงคเด่น	ขุนศรีมโนไมย	เกาะทอง	} ขจว	} มา คต ๕๐๐
ขุนวิชิตอาชาไนย	ขุนพิไชยศักดิ์คร	เกาะทอง	} ขจว	} มา คต ๕๐๐

ขุนภณัฐศักดิ์	๑		
ขุนชาติดำรง	๑	ภาษาเกาะทองขาว	นา คต ๕๐๐
ขุนวิไชยศักดิ์	๑		
ขุนเด็ยศักดิ์	๑		
ขุนศรีภณัฐศักดิ์	๑	ภาษาเกาะทองขาว	นา คต ๕๐๐
ขุนชาติอรรษา	๑		
ขุนณรงค์ไชย	๑	ขุนไกรสินทพ ๑ เกาะทอง	ช้าย } นา คต ๕๐๐
			ขาว }
		ขุนสุนทรณรงค์ ๑	ขุนเพชรดังคราม ๑
			นา คต ๕๐๐
ม้าเกาะทอง		ขุนภักดีณรงค์ขาว	
		ขุนประสิทธิ์ดังคราม	ช้าย } นา คต ๕๐๐
ขุนในกรมม้าเกาะทอง		ขาว ๕	
		ช้าย ๕	๓๐ คน
			นา คต ๕๐๐
หม่นในกรมม้าเกาะทอง		ขาว	
		ช้าย	นา คต ๒๐๐
พันหม่นในกรมม้า		ขาว	
		ช้าย	นา คต ๘๐
ฟ้า	๑๒		
พญาเด็นหลวง ๕			นา คต ๒๐๐
		๑ หอดวงพิไชยมนตรี	เจ้ากรมม้า
			ขาว
กรมม้าแข่งใน		หอดวงศรีอัครี	แข่งใน
			ช้าย } นา คต ๒๐๐๐
ขุนตำรวจใน		ขุนตรงคดังคราม	ปลดกรม
			ขาว
		ขุนรามอัครี	ม้าแข่งใน
			ช้าย } นา คต ๘๐๐

หมิ่นเจ้าข้า^๓ หมิ่นจากชนทองซ้าย^๓ นา คต ๒๐๐

หมิ่นเมืองนางขวา^๓ หมิ่นแดนจอกซ้าย^๓ นา คต ๘๐

๑ หมิ่นม้าคอยเพลิงในกรมม้าแข่งใน } ขวา }
 ข้าย } นา คต ๒๐๐

กรมม้าแข่งนอก } ๑ หตวงวิดีทอค์คร } เจ้ากรมม้า ขวา }
 ขนตัวรอดนอก } หตวงสุนทรรัตนทพ } แข่งนอก ข้าย } นา คต ๒๐๐๐

ขุนฟ้าชักราช } }
 ขุนราชชอชานาย } } ปดศกรมม้าแข่งนอก } ขวา }
 ข้าย } } นา คต ๘๐๐

หัวดิบ } ขวา }
 ข้าย } } นา คต ๓๐๐

หมิ่นเจ้าสมุหปญช } ขวา }
 ข้าย } } นา คต ๓๐๐

หมิ่น } แก้ว } หมิ่น } ขวา }
 จันทษริ } ข้าย } } นา คต ๘๐

ด้าม } ขวา }
 ข้าย } } นา คต ๘๐

๑ พระเพชรพิไชยจางวางกรมล้อมพระราชวัง นา ๕๐๐๐

หตวงเทพบริบาลปดศจางวาง นา ๘๐๐

พระพิเศษสังครามเจ้ากรมเขื่อนเพชรล้อมพระราชวัง นา ๑๒๐๐

หตวงรามรักษา ปดศกรมขวา นา ๘๐๐

หตวงพหุเดช^๓ หตวงพิศาตศรเดช^๓ }
 หตวงดิทธิพิลไชย^๓ หตวงอภัยพิลชาญ^๓ } ๕ คน นา คต ๘๐๐

กรมต๋อมพระราชวัง

ขุนด้งทพดเศษ ๑	ขุนไกรทพดชาติ ๑	} ๑๒ คน นา คต ๖๐๐
ขุนฉนวนพนาศ ๑	ขุนชนะทพดชน ๑	
ขุนรวมรัตนฤทธิ ๑	ขุนแสงฤทธิรัง ๑	
ขุนไวฉิขิต ๑	ขุนกำแหงถึงหนาท ๑	
ขุนไชยรัตนฤทธิ ๑	ขุนคำวองจชวา ๑	
ขุนทพภักดี ๑	ขุนเทพภักดี ๑	

หมื่นชนะดังคราม ๑	} ๒ คน	นา คต ๕๐๐
หมื่นตำรังจ ๑		

พันชนะเมื่องมาร ๑	พันปไถยรัตนรบ ๑	} ๕ คน นา คต ๒๐๐
พันแดนพดฉิทธิ ๑	พันครรรณชิต ๑	
พันยงรัตนนารายณ ๑		

พันรองกำบังฤทธิแกดว ๑	พันรองรอนพดภาย ๑	} ๕ คน นา คต ๒๐๐
พันรองอนันตเศษ ๑	พันรองพดอาษา ๑	
พันรองปราบอวยพิศ ๑		

ขุนกำแหงทพภักดี ดิมหาญช นา ๖๐๐

๑ หดวงรามพิไชย เจ้ากรมเชื่อนฉน ต๋อมพระราชวังซ้าย ตรารูปคนถือศักร นา ๓๖๐๐

หดวงอภิชพทกษ ปดศกรมต๋อมพระราชวังซ้าย นา ๘๐๐

หดวงพิพทพชฉน ๑	} ๕ คน	นา คต ๘๐๐
หดวงชนะไพริน ๑		
หดวงฉนรังคฉิขิต ๑		
หดวงฉิเดศัศรยง ๑		
หดวงฉิเดศัศรไกร ๑		

ขุนต้นสุริยง ๑	ขุนจงใจรบ ๑	}	๑๒ คน	นา	คต ๖๐๐
ขุนราชวรณชิต ๑	ขุนฤทธิรณศักดิ์ ๑				
ขุนฤทธิเดช ๑	ขุนอำนาจอภัย ๑				
ขุนพดแกว ๑	ขุนไฉ่ศัพทโกศล ๑				
ขุนจ่ามงฤทธิเดช ๑	ขุนคำรวงค์ ๑				
ขุนจ่ากลาง ๑	ขุนหาร ๑				
หมื่นคำรวงค์ ๑	หมื่นคำรวงค์กลาง			นา	๕๐๐
พันชำนานเมืองแมน ๑		}	๕ คน	นา	คต ๒๐๐
พันจบไตรแดน ๑					
พันจบรณรงค์ ๑					
พันสิทธิพลไชย ๑					
พันฤทธิรณรบ ๑					
พันรองแดงพดภาย ๑	พันรองฮริยพัค ๑	}	๖ คน	นา	คต ๒๐๐
พันรองแฉ่งสิทธิพล ๑	พันรองชนะพดชอน ๑				
พันรองย้ายพดพน ๑	พันรองกลาง ๑				
ขุนรักษาวงแดน ๑	ดัมพนาญชี			นา	๕๐๐
๑๐ พระศรีมโหฬาราช แพทยาธิบดี ศรีองครักษ์					
เจ้ากรมแพทยานา				นา	๑๒๐๐
ขุนราชแพทยา	ปลัดทูตตลอด	กรมแพทยานา		นา	๖๐๐
ขุนพรหมแก้ว	ปลัดหนึ่งศาล	กรมแพทยานา		นา	๕๐๐
พระศรีศักราชแพทยาธิบดีศรี องครักษ์ แพทยาหลัง					
ตราเทพดาถ้อยปะคำ				นา	๑๒๐๐

ขุนรัตนแพทยา ปลัดกรมทูลฉลอง กรมแพทยาหลัง	นา	๒๐๐
ขุนศรีภักดิ์ ปลัดนั่งศาล กรมแพทยาหลัง	นา	๕๐๐
พินในกรม	นา	คต ๓๐๐
๑ ออกญาแพทยาพจนวดีสุทธานิบัตติ อโยชัยวิบูลย์บรมพาหุ		
จางวางแพทยาโรงพระโอสถ	นา	๒๐๐๐
๑ ออกพระพิทักษ์ เจ้ากรมหมอยาขวา		
ออกพระดิถีศีลสาร เจ้ากรมหมอยาซ้าย	นา	๓๕๐๐
หลวงราชนิทาน ขวา	} ปลัดพิทักษ์	นา คต ๘๐๐
หลวงราชพรหมมา ชาย		
หลวงดิถีพรหมมา ซ้าย	} ปลัดดิถีศีลสาร	นา คต ๘๐๐
หลวงเทพพรหมมา ขวา		
ขุนในกรมหมอยา	นา	คต ๕๐๐
ขุนทิพโอสถ ขุนประเสริฐโอสถ พนักงานเครื่องคน	นา	คต ๖๐๐
หมื่นในกรมหมอยา	นา	คต ๒๐๐
หัวหมื่นเครื่องคน	หมื่นทิพโอสถ	} นา คต ๕๐๐
	หมื่นเทพโอสถ	
พินในกรมหมอยา	นา	คต ๓๐๐
พินพนักงานเครื่องคน	นา	คต ๓๐๐
ขุนกุมารแพช	} หมอกุมารขุนหลวงราชนิทาน	นา คต ๕๐๐
ขุนกุมารแพทยา		
ขุนกุมารประดิถี		
ขุนกุมารประเสริฐ		

๑	พินัยกรรมเครื่องพระราชทาน & พัน	โรคนาค ชาติประโดย โรคประโดย โอรชิต	นา คต ๒๐๐
	ขุนอมรรัตน์มหาบุษย์		นา ๕๐๐
๑	หอดวงราชรักษา ขวา	เจ้ากรมหมอนวด	นา คต ๓๖๐๐
	หอดวงราชซ้าย		
	ขุนภักดีองค์ขวา	ปลัดกรม	นา คต ๘๐๐
	ขุนองค์รักษาซ้าย		
	หมื่นแก้ววรเด็ค		นา คต ๖๐๐
	หมื่นวาโยจาด		
	หมื่นวาโยนาค		
	หมื่นวาโยไชย		
	ขุนในกรม		นา คต ๕๐๐
	หมื่นในกรม		นา คต ๒๐๐
	พันในกรม		นา คต ๓๐๐
	พันหมช		นา คต ๓๐๐
	นายโพธิ์		นา คต ๘๐
๑	ขุนราชเนตร เจ้ากรมหมอยาดา ขวา		นา คต ๘๐๐
	ขุนทิพเนตร เจ้ากรมหมอยาดา ซ้าย		
	ขุนในกรม	หมื่นในกรม	นา คต ๒๐๐
	พันในกรม		นา คต ๓๐๐
๑	หอดวงสิทธิแพทย เจ้ากรมหมอรรณโรค		นา ๘๐๐

ขุนมหาแพทย ปลัดกรมขวา		นา คต ๒๐๐
ขุนตำรวจแพทย ปลัดกรมซ้าย		
ขุนไชยแพทย นา ๕๐๐	ขุนในกรม	นา คต ๕๐๐
หมื่นในกรม นา คต ๒๐๐	พันในกรม	นา คต ๓๐๐
๑ พระมหาราชครู พระศรีกรมทิพร สรวรมราช ฤๅภาวดี ศรีวิสุทธิคุณ วิบุตธรรมพรหมจารีวิชาธิบดีพัฒนาจารย์		นา ๓๐๐๐๐
๑ พระราชครูพระศรีพิเชตษรราชวิชาธิบดีศรีษรกรม		นา ๕๐๐๐
พระธรรมดาศกร ราชโหราศาจารย์ ปลัดพระมหิศร		นา ๓๐๐๐
พระอริยาปริชาธิบดีโหราศาจารย์ ปลัดพระศรีพิเชต		นา ๓๐๐๐
พระญาณประกาศาธิบดีโหราศาจารย์		นา ๓๐๐๐
พระศรีสังกรอธิบดีโหราศาจารย์		นา ๓๐๐๐
ขุ่ยไชยอาณามหาวิสุทธิปริชาศาจารย์		นา ๑๕๐๐
ขุนจินตนาพิรมย์พรหมเทพยวิสุทธิวงษาจารย์		นา ๑๕๐๐
๑ พระมหาราชครู พระราชครู ประโรหิตศาจารย์ราช ฤๅภาวดี ศรีบรมหงษ์ของคัมภีร์ ได้ตมพรหมญาณวิบุตย์ ศักดิ์ศรีวิจิตรวิวิท เทวยพรหมพัฒนาจารย์		นา ๓๐๐๐๐
๑ พระราชครูพระศรีพิรามราช ฤๅภาวดีศรีเวทจุทามณีน ศรีบรมหงษ์		นา ๕๐๐๐
พระเทพราชชาคาบาศิทธิฤๅภาวดีเทพปลัดพระราชครู ประโรหิตศาจารย์		นา ๓๐๐๐
พระจักร์ปาณิศรีศักดิ์วิสุทธิปลัดพระศรีพิราม		นา ๓๐๐๐
๑ พระกระเชมราช ฤๅภาวดีศรีมณฑาทศนตรา เจ้ากรมแพงกระเชม		นา ๓๐๐๐

ขุนสุภาพเทพ ๓ ขุนสุภาพพาน ๓ ปลัดนั่งศาล	นา	กต	๕๐๘
ขุนหอดวงพระไกรศรีราชสุภาวดีศรีมณฑลธาตุตราช เจ้ากรมแพ่งกลาง	นา		๓๐๐๐
ขุนราชสุภา ๓ ขุนสุภาไชย ๓ ปลัดนั่งศาล	นา	กต	๕๐๐
๑ พระครูราชพิธี จางวาง	นา		๓๐๐๐
พระครูอัญญาจารย์ เจ้ากรม	นา		๘๐๐
หลวงราชมนั ปลัดกรม	นา		๖๐๐
ขุนพรหมไธมย์ ครูไธยงชา	นา		๕๐๐
ขุนธรรมนารายณ์ สัมทบามุข	นา		๓๐๐
ขุนในกรมภาค ๓๐๐ หมื่นในกรม	นา	กต	๒๐๐
พรหมณเฑศวรรักษาเทวดฐาน	นา	กต	๕๐
๑ พระอัครวิมลศีร์ษีวิมลพิทักษ์ จางวาง	นา		๓๐๐๐
หลวงดิทักษไชย เจ้ากรม	นา		๘๐๐
หลวงเทพาจารย์ รองพระตำหรับขวา	นา		๖๐๐
หลวงอินฤไชยไชยวิมลศีร์ษีวิมลพิทักษ์รองพระตำหรับซ้าย	นา		๖๐๐
ขุนในกรมพิทักษ์บาท	นา		๓๐๐
หมื่นในกรมพิทักษ์บาท	นา		๒๐๐
ประเนตราชมนั	นา		๒๐๐
๑ พระราชภักดีศรีรัตนราชดมบตีพิริพาหะ	นา		๕๐๐๐
หลวงสุนทร พิมล ปลัด ราชภักดี	นา		๘๐๐
พระราชดมบตีเจ้ากรม	นา		๓๐๐๐
หลวงเทพรัตนวิมลปลัดกรม	นา		๖๐๐

หัตถ์พิพิธสมบัติ ปัตตมังคาล นา ๒๐๐

ขุนไชยศักดิ์สมบัติ }
ขุนชนคักคต } พนักงานเงิน

ขุนมไหศวรรย์ }
ขุนธนดิษฐ์ } พนักงานทอง

ขุนเทพวิจิตรธรรม }
ขุนเทพวิจิตรธรรม } นา คต ๕๐๐

ขุนอภัย }
ขุนตรีนิ } สมบัติ พระคลังใหญ่

ขุนทิพรัตนสมบัติ }
หมื่นรัตนสมบัติ } พระคลังเค็มเก่า

หมื่นดิษฐ์นิภากร }
ขุนวิไลศักดิ์สมบัติ } พระคลังเค็มกลาง นา คต ๕๐๐

ขุนพรสัณสมบัติ }
ขุนอักษรเดมิยรัตรา } นา คต ๕๐๐

หมื่นจำตัมพบายัญญ }

ขุนดำเว็จ }
หมื่นเทพ } นา คต ๒๐๐ พินัดท่านพลไชย นา คต ๓๐๐

หมื่นเทพ } พนักกรชาดูช

พนักงานเงินเดา ๒ } ๑๒ คน นา คต ๕๐
พนักงานทองเดา ๒ }

พนักงานกะโถน ชั้นนำ	๓๒ คน	นา	คต	๕๐	
๑) หอวงเทพนาคาร		นา		๒๐๐	
หอวงวิเลิศวิชา		นา		๒๐๐	
หอวงนรินทาภรณ์	หอวงภักดีวิชา	นา	คต	๕๐๐	
ขุนอินทมังกู	} ๒ คน	นา	คต	๓๐๐	
ขุนพิศุขวิชา					
ขุนตั้งกาพิมพ์					
ขุนจำเนียรวิชา					
ขุนทักษิณวิชิต					
ขุนต์พรรณรัศมี					
หมื่น	๑๘ คน	นา	คต	๒๐๐	
นายเตา	๓๐ คน	นา	คต	๓๐๐	
เลขา	๓๒๘ คน	นา	คต	๕๐	
๑) พระศรีไกรธาดราชเศรษฐี เจ้ากรม		นา		๓๐๐๐	
ขุนแก้วไกรธาด	ปลัดกรมขวา	นา		๒๐๐	
ขุนอินไกรธาด	ปลัดกรมซ้าย	นา		๒๐๐	
หมื่นในกรม	ช่างเงิน ๒ คน	นา	คต	๒๐๐	
นายเตา	๓๐ คน	นา	คต	๓๐๐	
รองเตา	๒	} ๒๕	นา	คต	๕๐
หล่อยลาด	๓๓				
ลาด	๓๘				
หล่อย	๓				
เลขา	๒๕				

๑ หาดวงแก้วคฤหรัศนบดีราชพิพัชฌนากรเจ้ากรมพระคลังสด ณ ๓๐๐			
ขุนวิจิตรถาวร	ปลัดกรม	นา คต	๕๐๐
ขุนพิพัชฌนากร			
ขุนศรีดำรง	พนักงานเรียกหมากกรอก	นา	๒๐๐
หมื่นสารวัด		นา	๒๐๐
ขุนนายระวาง	นาคต		๒๐๐
หมื่นนายระวาง			
นายฮากว			
นายฉันทพัชร์			
นายชนอน			
กำนันตภาค			
๑ พระราชโสมนัสให้ตรีราชสมบัติ เจ้ากรมพระคลังในซ้าย นา ๓๐๐๐			
จะหมื่นราชสมบัติ	ปลัดกรม	นา	๕๐๐
ขุนศรีรัตนราช	บัญชาชักฉาง	นา	๖๐๐
หมื่นภาชนะ	เจ้าพนักงานใหญ่	นา	๕๐๐
หมื่นดีคน			
หมื่นเจ้าพนักงาน ๕ คน			
หมื่นนายเวร ๕ คน		นาคต	๒๐๐
หมื่นในกรม ๓๕ คน			
ประแดงศรีรักษา	สัญญาบัตร	นา	๕๐๐
หมื่นช่างในกรม		นา	๒๐๐
ช่างเตวในกรม		นา	๕๐

๑ พระสัมปัติชบาต เจ้ากรมพระคลังในขวา	นา	๓๐๐๐
จะหมื่นราชนาครา ปลัดกรม	นา	๘๐๐
ขุนยี่ดาร์ พนักงานขนของ	นา	๖๐๐
ขุนวิสุทธราช บัญชีกุดาง	นา	๖๐๐
ขุนในกรมพระคลังใน ๘ คน	นา คต	๕๐๐
หมื่นในกรมพระคลังใน ๑๕ คน	นา คต	๒๐๐
ประแดง ราชภักดี ดมหนบายูฐ	นา คต	๕๐๐
๑ พระราช ประดิษฐ์พิพิธสัมปัติพิพัทธราชภักดี		
เจ้ากรมพระคลังวิเศษ	นา	๓๐๐๐
ขุนตั้งพิ } ภัคดีเจ้าบ่าวเรือหวารชปลัดกรม	ช่วย	
ขุนตั้งเทพ } ขวด	นา คต	๘๐๐
ขุนเทพภักดี } ภัคดี	นา คต	๕๐๐
ขุนเทพภักดี }		
หมื่นในกรม	นา คต	๒๐๐
ประแดงทิพัทธวิชา ดมหนบายูฐ	นา คต	๕๐๐
ขุนตั้งอรุณไชย เจ้ากรมช่างรัก	นา คต	๓๐๐
หมื่นรักษราช ปลัดกรมช่างรัก	นา	๒๐๐
ช่างรักเดอ	นา	๕๐
ขุนพรหมเจ้ากรมช่างมุก	นา	๓๐๐
หมื่นรจนา ปลัดกรม	นา	๒๐๐
ช่างมุกเดอ	นา	๕๐

๑ พระศุภรัต เจ้ากรม	นา	๓๕๐๐
จะหมื่นวิสูตรสมบัติ ปลัดกรมขวา	นา	๘๐๐
จะหมื่นรัตนโกษา ปลัดกรมซ้าย	นา	๘๐๐
ขุนในกรม	นา	๓๐๐
หมื่นนายซีกต่างในกรม	นา คต	๒๐๐
หมื่นในกรม		
เดวในกรม	นา	๕๐
๑ ออกพระศรีภริปริชา ราชเด็มนาริบดีศรีดำดักษณ์	นา	๕๐๐๐
ขุนตำรวจประเสริฐราช ปลัดทูลฉลอง	นา	๓๖๐๐
ขุนมหาดทิธิ ไฉหาร ปลัดนั่งศาล	นา	๓๐๐๐
หมื่นเทพกระวี	๓ คน	นา คต ๒๐๐
หมื่นทิพกระวี		
นายนเทียรพรวาศ	๕ คน	นา คต ๕๐๐
นายราชสาร		
นายชาน ไฉหาร		
นายชำนาญอักษร		
ขาดักษณ์เดว	นา คต	๒๖๐
หมื่นเจ้าพดกักตศิโรไตรดักษณ์ ดมหมบามยชี	นา คต	๖๐๐
๑ พระพิพิธไอยสุริย จางวางขวาทซ้าย	นา คต	๓๐๐๐
๑ หลวงเทพสมบัติ เจ้ากรม	นา คต	๘๐๐
ขุนพิพิธรักษา ปลัดกรม	นา คต	๖๐๐

ขุนชำนาญวิกรมย์ ๑	ขุนศรีภักษ์ ๑		
หมื่นพดด้ยมบศ ๑	หมื่นพรหมภักดี ๑		
หมื่นอนุชิต ๑	หมื่นถนุกนิบาต ๑	นา	๕๐๐
หมื่นนรินทร์ภักดี ๑	หมื่นภักเฒ่าพรหมภักษ์ ๑		
หมื่นศรีภักษ์ ๑	หมื่นภักดีบุญคง ๑	หมื่นวิเศษ ๑	
ชาวท่ง		นา	๒๐๐
๑ พระพิพัฒน์ไวยสัตรี ๑	เจางวางชาวท่ง	นา	๓๐๐๐
หัตถ์พิพัฒน์บศ	เจ้ากรม	นา	๘๐๐
ขุนนรินทร์ภักษ์	ปลัดกรม	นา	๗๐๐
ขุนภักดีนิบาต ๑	ขุนจ่านางราช ๑		
ขุนตั้งเรนทรวิเศษ ๑	หมื่นฉัตรภักษ์ ๑	๒ คน	นา ๕๐๐
ขุนพินิจราชา ๑	ขุนชำนาญนิบาต ๑		
หมื่นจ่านางรักษา ๑	หมื่นราชธานี ๑		
หมื่นจำเริญบรรณวิเศษ ๑	หมื่นชำนาญรักษา ๑	๕ คน	นา ๕๐๐
ชาวท่ง		นา	๒๐๐
๑ พระยาธรรมปรีชา	เจางวางราชบัณฑิตย	นา	๓๐๐๐
พระวิเชียรปรีชา	เจ้ากรมราชบัณฑิตย	นา	๘๐๐
หัตถ์ราชวิกรมย์ ๑			
หัตถ์อุดมจินดา ๑	๓ คน	นา	๒๐๐
หัตถ์เมฆวิเศษ ๑			
ขุนตั้งนทร วิหาร ๑			
ขุนญาณวิจิตร ๑	๓ คน	นา	๕๐๐
ขุนวร วิหาร ๑			

ขุนหมื่นในกรมราชบัณฑิตย	นา	๓๐๐
หมื่นธรรมนราธมฺหบาณูธิ	นา	๓๐๐
ราชบัณฑิตยเลขา	นา	๒๐๐
๑ พระโหราธิบดี เจ้ากรมโหร	นา	๓๐๐๐
ขุนโชติ ปดัดกรม	นา	๗๐๐
ขุนในกรมโหรหน้า	นา	๕๐๐
๑ หลวงโลกทิพย์ เจ้ากรมโหรหลัง	นา	๓๖๐๐
ขุนเทพากร ปดัดกรม	นา	๗๐๐
ขุนในกรมโหรหลัง ๖ คน	นา คต	๕๕๐
หมื่นในกรมโหรหลัง ๖ คน	นา คต	๓๐๐
เดวา	นา คต	๒๐๐
ประวิทิน ๓	นา คต	๒๐๐
๑ ขุนเดชาวนน เจ้ากรมอาษาวิเดศขวา	นา	๗๐๐
หมื่นนุชิตสงคราม ปดัดกรมเรือ	} ๒ คน	นา คต ๖๐๐
หมื่นกาแหงสงคราม ปดัดกรมบก		
หมื่นทิศโยธา ดมฺหบาณูธิ	นา	๕๐๐
หมื่นในกรมอาษาวิเดศบก ๘ คน	นา คต	๒๐๐
หมื่นในกรมอาษาวิเดศ ๖ คน	นา คต	๒๐๐
พนทิว ๖)	} ๑๒ คน	นา คต ๓๐๐
พนทาย ๖)		
๑ หลวงพุดตาไศรบ เจ้ากรมอาษาวิเดศซ้าย	นา คต	๗๐๐
ขุนรณฤทธิพิไชย ปดัดกรมเรือ ๓)	} ๒ คน	นา คต ๖๐๐
ขุนรามรณฤทธิ ปดัดกรมบก ๓)		

หมื่นเสนาสงคราม สุ่มหาญชี่	นา	๕๐๐			
หมื่นในกรมอาษาวิเลิศยศ ๗	นา	๒๐๐	คต		
หมื่นในกรมอาษาวิเลิศเรื่อ ๖	นา	๒๐๐	คต		
พันหัว ๖	} ๓๒ คน	นา	คต	๓๐๐	
พันท้าย ๖					
๑ ทดวงเทพโยธา เจ้ากรม	นา	๘๐๐			
ขุนราชมนตรี	นา	๕๐๐			
ขุนทัพ	} สุ่มหาญชี่	นา	คต	๓๐๐	
ขุนเทพ					
หมื่นในกรมตะพุ่น ๓ คน	นา	๒๐๐	คต		
สุกรม ๒ คน	นา	๕๐	คต		
๑ ขุนช่าง	นา	๓๐๐	หมื่นช่าง	นา	๒๐๐
พันช่าง	นา	๓๐๐	ช่างเดว	นา	๕๐
นายร้อย	นา	๒๐๐	ปลัดร้อย	นา	๓๐๐
หัวดีบ	นา	๓๐	ไพร่หัวงกน	นา	๒๕
ไพร่มีครีว	นา	๒๐	ไพร่วาม	นา	๓๕
ไพร่เดวนา	นา	๓๐			
ยาจก	} ๕	นา	๕		
ฉรรณพิพก					
ทนาย					
ลูกทนาย					

๑) นาวพลเรือนสันแต่เพียงน ๓๖

๑ คักัดนำทหารหัวเมือง ๖๖

๑	เจ้าพระยามหาเสนาบดี	วิชัยภักดิ์	บดินทร	สุนทร	ฤๅไชย	อภัย	พิริย	บริวาร	
	กรมพาหุ	สมเด็จพระกลาโหม	ไชย	ตรา	พระ	คง	หะ	ถึ	ถึ
	หลวงเทพ	วร	ชน	ราช	ปลัด	ทต	ต	ต	ต
	หมื่น	นรินทร์	เดิ	ปลัด	บา	ณ	ช		ถึ
	ขุน	ศรี	ดำ	ว	ร	ช			ถึ
	ขุน	อา	ว	ช	อ	ค	น		ถึ
	ขุน	ศรี	ศรี	เว	า	ว	า	ช	า
	ขุน	จ	ว	ร	ณ	อ	ว		ถึ
	ขุน	ศรี	พร	ม	น	ว	อ		ถึ
	นาย	ก	อ	ง	พ	เ	น	ย	อ
	นาย	ก	อ	ง	ค	า	ด	น	๒
	วิ	ภ	ย	า	ค	ก	ค	น	๒
	อ	อ	ก	พ	น	น	าย	เว	ร

	นายบริบาลบ้นยง เวรเวือ	} นาค๑๒๐๐
นายเวรกระต่าโหม	นายฤทธิรงค์คชาวุช เวรเครื่องด้รพรพช	
	นายวิดิททมนเจ็ยร เวรค้ำหนัก	
	นายจำเนียรชรพต เวรคน	
ทดวงพิน &	หมื่นชาญนรงค์	} นา คต ๒๐๐
	หมื่นทรงเคชะ	
	หมื่นชนะพลแดน	
	หมื่นแมนมือเพชร	
	นักรการ	นา คต ๕๐
	ขุนประชาเด็พราช ปลัดหนึ่งค้ำถ	นา คต ๘๐๐
	ขุนอินทสิงหะบาท สุ่มหยาญช	นา ๒๐๐
	ขุนทิพอกษรเด็มียรตรา	นา ๒๐๐
๑	พระขรรหมไตรโตกดมุหะพระกต่าโหม ถ้อยคักถ	นา ๓๐๐๐
	ขุนสุรินทรวมาคย ปลัดทูลฉลอง	นา ๘๐๐
	ขุนเทพเด็น	นา ๒๐๐
หัวพินกต่าโหมนอก &	พินพรหมคักถ	} นา คต ๒๐๐
	พินทิพคักถ	
	พินเทพคักถ	
	พินอินทคักถ	
๑	หลวงศรีเด็วราชภักถศรีกรมุหะพระกต่าโหมฝ่ายพระดำพัง	นา ๒๕๐๐
	ขุนยศรีรักษา ปลัด	นา ๘๐๐
	หมื่นเทพราชแดนญา	นา ๒๐๐

	๑ พระยารามจักรุงค จางวางอาษาหกเหล่า		
	๑ ออกยาดั้หราชเตโชไชยอะโภยพริยบรกรรมพาทุ	นา	๓๐๐๐๐
เตโช	ขุนไกรนารายณ์ ปลัดทูลฉลอง	นา	๓๐๐๐
	ขุนไชยเดช ปลัด	นา	๘๐๐
	ขุนเสนาเทพ ดั้หมบาญชั้	นา	๒๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๒๐๐
	๑ ออกยาดั้หราชเตโชไชยท่ายน้ำอะโภยพริยบรกรรมพาทุ	นา	๓๐๐๐๐
ท่ายน้ำ	ขุนไกรเทพ ปลัดทูลฉลอง	นา	๓๐๐๐
	ขุนจักรุงคไชย ปลัด	นา	๘๐๐
	ขุนเสนาทัพ ดั้หมบาญชั้	นา	๒๐๐
	ขุนอาษา	นา	๒๐๐
	๑ พระพิไชยสังครวมเจ้ากรมอาษาช่ายคธาพาดถอพระชวรคณา	๕๐๐๐	
พิไชยสังครวม	ขุนรามดั้วเคร ปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐
	ขุนรามเคระ ปลัด	นา	๒๐๐
	หมนพัทธยาเทพ ดั้หมบาญชั้	นา	๕๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๕๐๐
	๑ พระรามกำแหงเจ้ากรมอาษาช่ายคธาพาดถอพระชวรคณา	๕๐๐๐	
รามกำแหง	ขุนเพชรกำแหง ปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐
	ขุนดำแดงฤทธิรงค์ ปลัด	นา	๒๐๐
	หมนนั้ดาร์โยชา ดั้หมบาญชั้	นา	๕๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๕๐๐
	๑ หมนนอาษา	นา คต	๕๐๐
	๑ หมนนอาษา	นา คต	๕๐๐

พระพิไชยรณฤทธิ	๑ พระพิไชยรณฤทธิ เจ้ากรมเขนทองขวา		
	ตราของคตนั่งแท่น	นา	๕๐๐๐
	ขุนโจมจตุรง ปลัดเขน	นา	๘๐๐
	ขุนจรูระดำแดงฤทธิ ปลัดขันธ์	นา	๖๐๐
	หมื่นแดนใจภักดี สุมหบาญชีเขน		
	หมื่นดิริยาดี สุมหบาญชีขันธ์	นา คต	๕๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๕๐๐
	หมื่นอาษา	นา คต	๕๐๐
วิชัยคณรงค	๑ พระวิชัยคณรงค เจ้ากรมเขนทองซ้าย		
	ตราหินนุมาณถอกกิ่งไม้	นา	๕๐๐๐
	ขุนจตุรงคพยุหะ ปลัดเขน	นา	๘๐๐
	ขุนศรีสัตย์ดำแดง ปลัดขันธ์	นา	๖๐๐
	หมื่นรัตนภบาท สุมหบาญชีเขน		
	หมื่นภักดีนาค สุมหบาญชีขันธ์	นา คต	๕๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๕๐๐
	หมื่นอาษา	นา คต	๕๐๐
ทวนทองขวา	๑ พระมหาตั้งควม เจ้ากรมทวนทองขวา	นา	๓๖๐๐
	ขุนรามโยธี ปลัดกรม	นา	๘๐๐
	ขุนศรีโยธา ปลัดกรม	นา	๖๐๐
	หมื่นมหาจตุรงค สุมหบาญชี	นา	๕๐๐
	ขุนอาษา	นา คต	๕๐๐
	หมื่นอาษา	นา คต	๕๐๐

ทวนทองซ้าย	๑ พระอนุรักษ โยธา เจ้ากรมทวนทองซ้าย	นา	๓๖๐๐
	ขุนรามรัตนฤทธิ ปัตติกรม	นา	๘๐๐
	ขุนวิเชียตรรพต ปัตติกรม	นา	๖๐๐
	หมื่นหมัจจุรงค์ ดมฺหบาณย์	นา	๕๐๐
	ชนอษา	นา คต	๕๐๐
	หมื่นอษา	นา คต	๕๐๐
ในขวา	๑ พระยาอภัยรัตนฤทธิ จางวางกรมพระ คำรอดซ้าย	นา	๓๐๐๐
	๑ พระยาอนุชิตราชา จางวางพระคำรอด ขวา	นา	๓๐๐
	๑ หลวงมหามนตรีศรีอริราชย์ ดมฺหะพระ คำรอดในขวา ตราคนแบกดาบนำขวา ถือค้ำกัตติ	นา	๒๐๐๐
	จะหมื่นทพเด่นา ปัตติกรมพระคำรอดในขวา	นา	๘๐๐
	นายศรีภักดี เจริญคน	นายเวย	นา คต ๕๐๐
	นายชาติภักดี เจริญ		
	นายไกรภักดี เจริญข้าง		
	นายวิฑภักดี เจริญมา		
	หมื่นราชพทกษ	หวหมนตนเชอก	นา คต ๖๐๐
	หมื่นวิฑภักดี		

หมื่นอินทไพรี	หัวหมื่นปลายเชือก	นา คต	๕๐๐		
หมื่นตรีวิชาจาร					
หมื่นเกาวิดีทช					
หมื่นไชยาคัต					
หมื่นไภยพินาศ					
หมื่นฤทธิภบถ					
หมื่นไกรรัตนรงค์					
หมื่นใจมรัตนราช					
นายไชกรราช สัมหมายช	นา	๗๐๐			
นายจันทปยาพิศย เจริญเชษฐา	ประแดง	นา	๓๐๕		
นายไกรธาค เจริญมตตงก				นา คต	๕๐๐
นายเชตตะไทย เจริญเชษฐ					
ภคาน	หัว	นา คต	๒๐๐		
พินิจ					
พินทนาย					
ตำรวจเดอ	นา คต	๓๐๐			
หัว	หัว	นา คต	๑๐๐		
พินทนาย					
หมื่นธานี	หัวหมื่นปลายเชือก	นา คต	๒๐๐		
หมื่นธานีมาญ					
หมื่นสังคคอน					
หมื่นพรุณ					

ในซ้าย	๑ หาดวงมหาเทพเด่พระษัตรี สุ่มหระเจ้ากรม		
	พระตำราวจโนซ้าย	นา	๒๐๐๐
	จระหม่นราชามาตย ปดคกรม	นา	๘๐๐
หม่นบาดราช	หวดหม่นคนเชือก	นา คต	๒๐๐
หม่นภักตถวมน			
หม่นศรีวิดิทอ	หวดหม่นปดวยเชือก	นา คต	๕๐๐
หม่นพิทอวิเด็ค			
หม่นภาวระคบไชย			
หม่นดิทอโดม			
หม่นจบรรณราช			
หม่นอจภักต			
หม่นองคชชษา			
นายฉวฉภักต	๕ คน	นา คต	๕๐๐
นายแกวภักต			
นายไชยภักต			
นายราชภักต			
หม่นระเทจ	๘ คน	นา คต	๕๐๐
หม่นกะตเพช			
หม่นอจ			
หม่นจตร			

นายไชยราช สุ่มหาญชั		นา	๒๐๐
นายไกรรักษา เหวเรือตง	}	นา คต	๕๐๐
นายแก้วราช เหวเรือบดตงก			
นายพุทธรักษา เหวเรือของคชาขาว			
ประแดง		นา	๓๐๐
ภคาน	} ๓ คน	นา คต	๒๐๐
พจนจ			
พนทนาย			
ตำรวจแดง		นา คต	๓๐๐
หัว	}	นา คต	๓๐๐
พนทนาย			
ใหญ่ชวา	๑ หอดงพิเรนเทพบคคีศรีสมุหะ เจ้ากรมพระ		
		นา	๒๐๐๐
หมื่นไชยพร ปลัดกรม		นา	๘๐๐
ขุนราชอาษา	ขุนเค ไชยไชย ขุนดาบ	นา คต	๕๐๐
ขุนจรัญพิมาน	} ๕ คนดาบปลัดจาดแดงพนกงวนเรือ	นา คต	๕๐๐
ขุนอินทพิมาน			
ขุนจันทพิมาน			
ขุนเทพพิมาน			
ขุนจักรพิไชย	} ๕ คนดาบปลัดจาดแดงแหทางบก	นา คน	๕๐๐
ขุนเทพนารายน			
ขุนกาถวิไชย			
ขุนไกรดงคราม			

หมื่นพระยารักษ์ หมื่นรักษาราช	ถนอมดาบทองทนต์นเซอช	นา คต	๕๐๐
หมื่นยศภร หมื่นทราไชย	ถนอมดาบทองปลาดายเซอช	นา นา	๕๐๐
หมื่นนรินทรราช หมื่นนนทดิ้งคราม หมื่นพุดเต็นดา หมื่นนทรดิ้งคราม หมื่นรามพิไชย หมื่นแต่นล้อยดา	ดาบทอง กอวเบจเดีร์จ	นา คต	๕๐๐
ขุนรทดำแดง นายเวร		นา คต	๕๐๐
หมื่นจำเริญใจราช หมื่นจำดิ้งรพการ		นา คต	๓๐๐
นายอินทรภษา ดิมุหบาญช		นา คต	๒๐๐
ประแตงนารายน		นา คต	๓๐๐
ภคาช พินจา พินทนาย		นา คต	๒๐๐
ตำรวจเดว	นา คต ๓๐๐	พินหัว พินทาย	นา คต ๓๐๐
ไชยใหญ่	๑ พระอินทรเทพตศิครี ดิมุหพระตำรวจใหญ่ ใหญ่ไชย ครารูปคนถอหวายมอไชย	นา	๒๐๐๐
หมื่นไชยภษา ปลัดกรม		นา	๔๐๐

ขุนพรหมพิมาน ขุนศรีพิมาน ขุนจันทพิมาน ขุนเทพพิมาน	คาบหุ้มตั้งลาดแดงพนักงานเรือ	นา คต	๕๐๐
ขุนเพชรรักษา ขุนเพชรดอร ขุนจักรหวิค ขุนศรีพิไชย	แห่ดาบแดงทางบก	นา คต	๕๐๐
ขุนราชศักดิ์ ขุนตกลอนไชย ขุนดาบ		นา คต	๕๐๐
ขุนไชยสังคราม นายเดว		นา	๕๐๐
หมื่นเส็นหา หมื่นจุลาศักดิ์	ถีบขงดาบทองทบทนเขือก	นา คต	๕๐๐
หมื่นราชปรากฏ หมื่นศรีโยธา	ถีบขงดาบทองปลายเขือก	นา คต	๕๐๐
หมื่นไชยเส็นว หมื่นไชยพระอินทร หมื่นชนะรณภพ หมื่นโถมพตตาน หมื่นกาจายเมืองมณ หมื่นแฝงเมืองนาร	คาบทองถาบเบ้งเส็งจ	นา คต	๕๐๐
หมื่นจำจิตรีไจราช หมื่นจำศีรพรการ	เหวรค้ำหนัก	นา คต	๓๐๐

นายพรหมรักษา		นา	๕๐๐
ประแดงอินทศรัคคิต		นา	๓๐๐
ภคชา			
พจนจา		นา คต	๒๐๐
พินทนาย			
ตำรวจเดอ	นา ๓๐๐	พินทนาย	นา คต ๓๐๐
หมอกษา	๐ หอองราชวรินท เจ้ากรมพระตำรวจนอก		
	ชวา ครวคณคชหอถ	นา	๓๖๐๐
	จะหมนทพรภคชา ปดคกรม	นา	๑๐๐
หมนอานาทกาแหง	ค		
หมนคคคคคคคคคค	ค		
หมนอวอวอวอ	ค		
หมนกาตงคค	ค		
หมนเพชไฟรี	ค		
หมนแกถวโจนมน	ค	หวหมน ๓๐ คน	นา คต ๕๐๐
หมนโกยณรงค	ค		
หมนอนนทคคคค	ค		
หมนโจมโยธา	ค		
หมนภคคคคคค	ค		
นายฤทชภคคค			
นายชงคคคคค	นายเดอ ๒ คน	นา คต	๕๐๐

นายพรหมราช สุ่มหาญ ^๕		นา	๕๐๐
ประแดงราชรงค์		นา	๓๐๐
หมื่นจรรย์องงาน ๕ คน		นา คต	๓๐๐
ภคาน	} นา คต ๒๐๐	ตำรวจเณร	นา คต ๓๐๐
พจนนาย			
พน	} นา คต		๓๐๐
หวั ท่าย			
งชาย	๑) หลวงอินทรเดช เจ้ากรมพระตำรวจนอกซ้าย		
หมอก	ตราคนถ้อยหอซ้าย	นา	๓๐๐๐
จระหมื่นราชอาณาต ปลัดกรม		นา	๘๐๐
หมื่นด้านแดงฤทธา)			
หมื่นศรีภูธร			
หมื่นศรีเด่น			
หมื่นศรีตั้งหาร			
หมื่นกำจรศักดิ์			
หมื่นรุทธิรักษา	หัวหมื่น ๓๐ คน	นา คต	๕๐๐
หมื่นนราไชย			
หมื่นดิถีดิถีไชย			
หมื่นแก้วนใจคต			
หมื่นจตุรบาเวห)			
นายรงค์ภักดี)	นายเวร	นา คต	๕๐๐
นายอร่าภักดี)			

นายอินทราช ตุ่มหาญ		นา	๕๐๐
ประแดงใจไชย		นา	๓๐๐
หมื่นเจ้าเจ้าหนู ๒ คน		นา คต	๓๐๐
ภคชาย)	นา คต ๒๐๐	ตัวรองเตง	นา คต ๓๐๐
พนทนาย)			
หจ			
พน		นา คต	๓๐๐
ท่าย			
๑) หลวงพรหมบริรักษ์ เจ้ากรมฉันทนทวารขวา			
ดรรูปคน		นา	๑๖๐๐
จะหมื่นดัมพิพมาน ปลัดกรม		นา	๑๐๐
หมื่นนิชวรรักษา	หมื่นฤทธิธำเตง		
หมื่นศักดิ์สุนทร	หมื่นภักดีเบนทร		
หมื่นรนาทพบาล	หมื่นนเรนทรเสน	หัวหมื่น ๑๒ คน	
หมื่นชานาญภักดี	หมื่นศรีไกรจร	นา คต ๕๐๐	
หมื่นชานรรักษา	หมื่นยชณรงค์		
หมื่นราชารักษ์	หมื่นจงพลกาย		
นายยังภักดี	นายแฉะ	นา คต	๕๐๐
นายยังภักดี			
หมื่นจางนใจจิตร ตุ่มหาญ		นา	๕๐๐
หมื่นเจ้าไชยรเทพ เจ้าหนู		นา	๓๐๐
ประแดงเด็น		นา	๓๐๐

หัวปก				
ภคชา		นา คด ๒๐๐		
พณฑนาย				
ตำรวจเตว				
หัว		นา คด ๑๐๐		
พ				
ทนาย				
๑	หตวงสูรยภคค เจากรมดนมทหรวชา	นา ๑๖๐๐		
	จะหมนประชาณมณเตยว ปดคกรม	นา ๑๐๐		
สมททวราชาย	หมนอาจใจเพช หมนตารทภคค	หัวหมน ๑๕ คน นา คด ๕๐๐		
	หมนศรตมภคคท หมนรภษตคณา			
	หมนจทรภษ หมนอรรภษา			
	หมนอุทชพเชย หมนโควตวเตช			
	หมนอเวคคจจวรงค หมนรภษพดเนน			
	หมนศรปรวภษ หมนพทภษภบวต			
	หมนเพชนศร หมนราชาบรบาด			
	นายจันทภคค		นายเวร	นา คด ๕๐๐
	นายจงภคค			
			หมนจาดนทจวรภษ สมททวราชาย	นา ๕๐๐
	หมนจาดเพดวตต เจาหม	นา ๓๐๐๐		
	ประแดงเตนา	นา ๓๐๐		
หัวปก				
ภคชา		นา คด ๒๐๐		
พณฑนาย				

	ตำรวจเอก	นา	ยศ ๓๐๐	พันโท	ยศ ๓๐๐	
				พันโท	ยศ ๓๐๐	
พดพันชวา	๑	หลวงหลไทย	เจ้ากรมพดพันชวา	นา	๓๐๐๐	
		หมื่นหาดนันท	ปลัดกรม	นา	๖๐๐	
		หมื่นอนิทรรักษา	สมุหยาญชี	นา	๓๐๐	
		ขุนในกรม		นา	๓๐๐	
		หมื่นในกรม		นา	๒๐๐	
	นายพรอง	นา	๓๐๐	ข้างบันได	นา	๖๐
พดพันซ้าย	๑	หลวงอภัยสุนทร	เจ้ากรมพดพันซ้าย	นา	๓๐๐๐	
		หมื่นจิตรจำนง	ปลัดกรม	นา	๖๐๐	
		หมื่นพรหมรักษา	สมุหยาญชี	นา	๓๐๐	
		ขุนในกรม		นา	๕๐๐	
		หมื่นในกรม		นา	๒๐๐	
	นายพรอง	นา	๓๐๐	ข้างบันได	นา	๕๐
ทนายเลือกหก	๑	ขุนภักดีอาษา	เจ้ากรมทนายเลือกหก	นา	๖๐๐	
		หมื่นโยธาภุมินท	ปลัดกรม	นา	๕๐๐	
		หมื่นถ่วงพดรบ	}	นา	ยศ	๒๐๐
		หมื่นเดชตั้งหาร				
		หมื่นไพโรพินาศ				
	ทนายเลือกหกเดว		นา	๓๐๐		

ทนายเดออกหอ	๑ ขุนโยธาภักดี เจ้ากรมทนายเดออกหอ	นา	๒๐๐
	หมื่นอาสาภกร ปลัดกรม	นา	๕๐๐
	หมื่นจำบัง	} นา คต	๒๐๐
	หมื่นพนดบ		
	หมื่นจวบพิไชย		
ทนายเดออกหอเดอ	นา	๓๐๐	
รักษาพระองคขวา	หุดวงกรรรมยาทร เจ้ากรมรักษาพระองคขวา	นา	๒๐๐
	ขุนอินทปัทมาต เจ้ากรม	นา	๕๐๐
	หมื่นภักดีองค ดมุหบาญช	นา	๓๐๐
	หมื่นไกรกรม	นา	๒๐๐
	รักษาพระองคเดอ	นา	๓๐๐
รักษาพระองคซ้าย	๑ หุดวงราชเดอ เจ้ากรมรักษาพระองคซ้าย	นา	๒๐๐
	หมื่นราชพมวน ปลัดกรม	นา	๕๐๐
	หมื่นนุหาดีวรวค ดมุหบาญช	นา	๓๐๐
	หมื่นไกรกรม	นา คต	๒๐๐
	รักษาพระองคเดอ	นา คต	๓๐๐
ดนมถางขวา	๑ หุดวงภูเบนนทดีหนาท เจ้ากรมดนมถางขวา	นา	๕๐๐
	หมื่นจิตรจอมราช ปลัดกรม	นา	๒๐๐
	หมื่นจงใจเดฟ ดมุหบาญช	นา	๒๐๐
	หมื่นไกรกรม	นา คต	๒๐๐
	ประแดงทิพศักดิ์	นา	๓๐๐
	ภูคษารักษาเครืองดีรวพยุช	นา	๓๐๐

ดนมถดงซำย	๑	หุดวงดีเรณทซำคดงหำร เจำกรมดนมถดง	นำ	๘๐๐	
		หมนนำถรกคค ปดคกรม	นำ	๖๐๐	
		หมนนโกรรกษำ ส่มหำณช	นำ	๓๐๐	
		หมนนำกรม	นำ คค	๒๐๐	
		ประดงเทพคคค	นำ	๒๐๐	
		ภคำษรกษำเครองดรวพษ	นำ	๓๐๐	
ทหำรในชว	๑	พระวำชดงครม เจำงวำงทหำรในถดง	นำ	๓๐๐	
	๑	หุดวงคุดชขโยชำมำคช เจำกรมทหำรในชว	นำ	๓๐๐	
		ชุนพรมรกษำ ปดคกรม	นำ	๘๐๐	
		ชุนคุดชทพดบำนด ส่มหำณช	นำ	๕๐๐	
		หมนนมงคสรแฉดง			
		หมนนชรรนรงค	แห้ดำบทงทบจำหุดค	นำ คค	๕๐๐
		หมนนชรรนภพ			
		หมนนจำมำรพินำค	แห้ดำบผก บง ทง	นำ คค	๕๐๐
		หมนนจำชำคดรวพด			
		หมนนรกษำเครองดงมโภช	นำ	๓๐๐	
		พษแห้ดำบผกเงินคค	นำ	๒๐๐	
		จำแห้ดำบผกบงเงิน	นำ คค	๒๐๐	
	น่ำยงจำรคช น่ำยเวร	นำ	๒๐๐		
	หมนนทพพดรกษำ ส่มหำณชเรชดง	นำ	๓๐๐		
	หมนนงจำดงนค รคษำเรชดง	นำ	๓๐๐		
	หมนนนำยเรช ๖ คน	นำ คค	๓๐๐		

	หัตถ์จางวางข้างปากไม้	ซ้าย } ขวา }	นา	คถ	๕๐๐
	ขุนราชพิพิธ	ขวา }	นา	คถ	๓๐๐
	ขุนเทพ	ซ้าย }	นา	คถ	๓๐๐
	หมื่นชาง	ซ้าย } ขวา }	นา	คถ	๒๐๐
	ข้างเดอ	ซ้าย } ขวา }	นา	คถ	๕๐
	๑ หัตถ์วินิจฉัยตราจางวาง	ซ้าย } ขวา }	นา		๕๐๐
	ขุนต่อศักดิ์	} ปลัดจางวาง	นา	คถ	๓๐๐
	ขุนวิมล		นา	คถ	๓๐๐
ข้างเรือขวา	ขุนบุญจงพิณ	เจ้ากรม	นา		๓๐๐
	หมื่นโกพัฒ	ปลัดกรม	นา		๒๐๐
	หมื่นชางเรือ		นา		๒๐๐
	พันชางเรือ		นา		๓๐๐
	ข้างเดอ		นา		๕๐
	ขุนอาจพิณ	เจ้ากรมซ้าย	นา		๓๐๐
	หมื่นไชยยศ	ปลัดกรม	นา		๒๐๐
ข้างเรือซ้าย	หมื่นชางเรือ		นา		๒๐๐
	พันชางเรือ		นา		๓๐๐
	ข้างเดอ		นา		๕๐

	๑ พระเสนาภิมุข เจ้ากรมอาษาณูปัน	นา	๓๐๐๐
๑ ภาษาญี่ปุ่น	ขุนด้ระสังคราม ปลัดกรม	นา	๖๐๐
	หมื่นไชยสุระ สัมมนาญาติ	นา	๕๐๐
	ขุนในกรม	นา กต	๓๐๐
	หมื่นในกรม	นา กต	๒๐๐
	๑ พระพิพิธเดช เจ้ากรมเกณฑ์อย่างฝรั่ง	นา	๗๐๐
๑ เกณฑ์อย่างฝรั่ง	หลวงพิพิธณรงค์ ปลัดเรือซ้าย	}	นา กต ๖๐๐
	หลวงทรงวิไชย ปลัดเรือขวา		
	หลวงรามรัตนภพ ปลัดกรมพนักงานบก	นา	๖๐๐
	หมื่นในกรม	นา กต	๒๐๐
	หัว พัน } ท้าย }	นา กต	๓๐๐
	หมื่นนราพลดิษฐ์ สัมมนาญาติ	}	นา กต ๓๐๐
หมื่นฤทธิพิไชย สัมมนาญาติ			
	๑ หลวงราชมานู เจ้ากรมกตของชนะ	นา	๓๐๐๐
๑ กตของชนะ	ขุนฉะรงค์สังคราม ปลัดกรม	นา	๖๐๐
	หมื่นมณีนรธา สัมมนาญาติ	นา	๕๐๐
	หมื่นในกรม	นา กต	๒๐๐
	หัว พัน } ท้าย }	นา กต	๓๐๐

เตรียมรายจ่าย	๑) หมั้นเงินพระราช เจ้ากรมแควรรวด	นา	๓๐๐
	พินักตวิไชย ปลัดแคว	นา	๓๕๐
	ภูคาศชาตภิมณฑล สุ่มหาญ	นา	๓๐๐
	๑) หมั้นเงินตราราช เจ้ากรมแควรราย	นา	๓๐๐
	พินไตรภว ปลัดแคว	นา	๓๕๐
ผู้รับเงิน	ภูคาศชาตเมฆ สุ่มหาญ	นา	๓๐๐
	ชาวแควรถ	นา	๕๐
	หมั้นพระราชราช พินักงานกตของแขก	นา	๒๐๐
	ชาวกตของเถ	นา	๕๐
	๑) ขุนกระดมาพิจิตร เจ้ากรมชอง	นา	๕๐๐
	หมั้นแสดงผลาญ ปลัดกรม	นา	๒๐๐
	ขุนฤทธิธำแดง เจ้ากรมซ้าย	นา	๕๐๐
	หมั้นแสดงผลาญ ปลัดกรม	นา	๒๐๐
	หลวงศักดิ์คำวช เจ้ากรมขวา	นา	๕๐๐
	ขุนชนะทศทิศ ปลัดกรม	นา	๒๐๐
ผู้รับเงิน	๑) หลวงรุทธิร์เดช เจ้ากรมซ้าย	นา	๕๐๐
	ขุนฤทธิธำดี ปลัดกรม	นา	๒๐๐
	นายหมวด ๑๒ คน	นา คต	๕๐
	เถ ๑๕๐	นา คต	๓๐
	๑) หลวงดินรวิกรมย จางวางขวา	นา คต	๕๐๐
	หลวงอุทุมภักดี จางวางซ้าย		
	นายนิค }	นายเวรคน	นา คต
นายชิต }			

	พระยาพระราม เจ้ากรมตงทองขวา		นา	๓๖๐๐
	ดํมิงพัทปะ ปดักกรม		นา	๗๐๐
กษัตริย์ วังทองขวา	พระยาอัครคีรี	ดํมิงโลกพว้า	} นายกอง ๗ คน นา กต ๓๐๐๐	
	ดํมิงอั้งวะดํมิงคีรี	ดํมิงอนคิลป		
	ดํมิงโลกณรินท	ดํมิงคีรีคุณ		
	ดํมิงดํมิงปราว	ดํมิงปราวใหญ่		
	ดํมิงปัญญาเศรษฐ	ดํมิงเพชรเด่น	} ปดักกอง ๑๕ คน นา กต ๖๐๐	
	ดํมิงอัครคีรี	ดํมิงสิงห์ไชย		
	ดํมิงปราวดิถี	ดํมิงคีรีระตะ		
	ดํมิงอินทกุมาร	ดํมิงกमारคีรี		
	ดํมิงอุบายทอง	ดํมิงจันทราชา		
	ดํมิงราชาทอง	ดํมิงจันทเด่น		
	ดํมิงอินทตะ	ดํมิงอัครมนตรี		
	ดํมิงนันทขามา			
	ดํมิงดํมิงแหต	} ดํมิงหาญ ๒ คน	} นา กต ๕๐๐	
	ดํมิงจันทโยธา			
	นายหมวด ๕๗ คน		นา กต ๕๐	
	เด็มิยรทอง ๓๐ คน		นา กต ๕๐	
	ตำรวจ ๒ คน		นา กต ๕๐	
	มะค้ำ ๒๖ คน		นา กต ๓๐	
	๑ พระยานครอินท เจ้ากรมคาบต้องม็อกตาง		นา	๑๖๐๐

๒๑๔

ดงมอ
ดมิงโยควราช }
ดมิงรัตตังราม }
.....

ปัตถกรม

นา คต ๗๐๑

ตมตม
ดมิงชีพพร

ดํมิงมะคะมอญ	ปลัดจางวาง	นา	๙๐๐
ดํมิงโตกนรายน	} ปลัดทอง ๔ คน	นา	คต ๖๐๐
ดํมิงบุญนุราชา			
ดํมิงเด่นทราชา			
ดํมิงปราบไชย			
ดํมิงเด่นไชย	} ปลัดทอง ๑๐	นา	คต ๖๐๐
ดํมิงภมระราชา			
ดํมิงศรีรามมา			
ดํมิงชีพทองศรี			
ดํมิงอินทปราบเพชร			
ดํมิงโตกนาร			
ดํมิงพดโยธา			
ดํมิงไชยเด่นระ			
ดํมิงราชาศรี			
ดํมิงศรีราชา			
ดํมิงจักรราชา	} สุมุทบาณูท	นา	คต ๕๐๐
ดํมิงตํามกราย			
นายหมวด ๓๖ คน		นา	คต ๕๐
เด็มียรกของ ๗ คน		นา	คต ๕๐
ตํารวัด ๒ คน		นา	คต ๕๐
มะคํ่า ๒๗ คน		นา	คต ๓๐

ทาง ทาด	ขุนตั้งจำนง ปัด	นา	๕๐๐
	๑ หอดวงสุรินทรเทษ เจ้ากรมท่าดูซ้าย	นา	๘๐๐
	ขุนจงใจยุทธ ปัด	นา	๕๐๐
ทาง เขียน	หมื่นท่าต	นา	๒๐๐
	๑ หอดวงเพชรวงกัน เจ้ากรมช่างเขียนขวา	นา	๘๐๐
	ขุนราชนุจิตร ปัดกรม	นา	๕๐๐
	๑ หอดวงพรหมพิจิตร เจ้ากรมช่างเขียนซ้าย	นา	๘๐๐
	ขุนราชนิมิตร ปัดกรม	นา	๕๐๐
	๑ ขุนช่าง	นา	คต ๓๐๐
	หมื่นช่าง	นา	คต ๒๐๐
ทาง แกะ	พันช่าง นา คต ๓๐๐	ช่างเดด	นา คต ๕๐
	๑ หอดวงวิจิตรนฤมิต เจ้ากรมช่างแกะ	นา	๕๐๐
	หมื่นถนัดพิพิธ ปัด	นา	๒๐๐
	หมื่นวิจิตรบวร	}	นา คต ๒๐๐
	หมื่นมังกรรจนา		
	หมื่นเยี่ยมขงคนิมิตร		
	หมื่นจิตรปยา		
	หมื่นรัตนาวิน		
	๑ พระยาจินตการังต้น จางวางช่าง	นา	๖๐๐
	หอดวงวิจิตรเลขฎา ปัด	นา	๕๐๐
	หอดวงศรีวรัญช์ เจ้ากรมช่างตักขวา	นา	๕๐๐
หมื่นพิณจบัญจง สุ่มหาญชี่	นา	๒๐๐	

ข้างตึก	ห้องวินิจฉัยกรรมคดี เจ้ากรมซ้าย	นา	๕๐๐		
	ขุนนางคดีปราสาท ปดัดขวา	นา	๓๐๐		
	ขุนราชธรรมา ปดัดซ้าย	นา	๓๐๐		
	หมื่นจักษุภาพด สุ่มหมายขวา	นา	๒๐๐		
	หมื่นจักษุภาพด สุ่มหมายซ้าย	นา	๒๐๐		
	ห้องชานาญไฟจิตร	นา	๕๐๐		
	ขุนภักดีวงษา ผู้ช่วยราชการ	นา	๓๐๐		
	ขุนช่าง	นา คต	๓๐๐		
	หมื่นช่าง	นา คต	๒๐๐		
	พื้นไม้ตั้งสำหรับตั้งฟ้าใบระกา	นา	๓๐๐		
ข้างกึ่ง	ข้างเดว	นา คต	๕๐		
	๑ ขุนภุมร เจ้ากรม	นา	๓๐๐		
	หมื่นจิตรภุมร ปดัดกรม	นา	๒๐๐		
	หมื่นเทพ	นา คต	๒๐๐		
	พื้นช่าง	นา คต ๓๐๐	ข้างเดว	นา คต	๕๐
	ข้างหลัง	ขุนธรรมาธิบดีจิตร เจ้ากรมช่างหล่อขวา	นา	๓๐๐	
		หมื่นจิตรบุญจง ปดัดกรม	นา	๒๐๐	
		ขุนอินทรพิจิตร เจ้ากรมช่างหล่อซ้าย	นา	๓๐๐	
		หมื่นนิมิตร์สรเพลิง ปดัดกรม	นา	๒๐๐	
		หมื่นช่าง	นา คต	๒๐๐	
ข้างเดว		นา คต	๕๐		

		ย้าย } ขวา }	นา	๖๐๐
	๑ พระยารจนา นิมิตร จางวาง		นา	๕๐๐
	หอดวงเทพรจนา เจ้ากรมข้างบันซ้าย		นา	๓๐๐
ข้างบน	ขุนอินทรวงนา ปลัดกรม		นา	๒๐๐
	หมื่นข้าง		นา	๕๐
	ข้างเดอ		นา	๕๐
	หอดวงกตมาพิศิตร เจ้ากรมข้างบนขวา		นา	๕๐๐
	ขุนทนต์บัญชา ปลัดกรม		นา	๓๐๐
	หมื่นข้าง		นา	๒๐๐
	ข้างเดอ		นา	๕๐
ข้างบน	๑ หอดวงทิพนนต์ ข้างบน		นา	๕๐๐
	ข้างเดอ		นา	๕๐
	ขุนสุวรรณราชา เจ้ากรมซ้าย		นา	๓๐๐
	หมื่นสุวรรณนิมิตร์ ปลัดกรม		นา	๒๐๐
	ข้างเดอ		นา	๕๐
	ขุนสุวรรณดิษฐ์ เจ้ากรมขวา		นา	๓๐๐
	หมื่นสุวรรณสาคร ปลัด		นา	๒๐๐
	ข้างเดอ		นา	๕๐
บน	๑ หมื่นสุวรรณ		นา	๒๐๐
	พัน	นา	๕๐	
บน	๑ ขุนสวัสดิเทพ เจ้ากรมข้างบน		นา	๓๐๐
	หมื่นสวัสดิพิ ปลัด		นา	๒๐๐
	พัน	นา	๕๐	
	ข้างเดอ		นา	๕๐

๑ ออกขุนจักรหวัดจินดา กราบทูลพระกรุณาว่า ขุนหมื่นอาษา
 ขุนช่าง หมื่นช่าง แด่นายจำเนียรช่างม้า แด่หมู่ไพร่เดงทั้งหลาย
 จะเป็นนาเท่าใด จึงทรงพระกรุณาตรัสบัญญัติว่า

ขุนอาษา	นา	๖๐๐
หมื่นอาษา	นา	๕๐๐
พันอาษา	นา	๒๐๐
พระยาช่าง	นา	๒๐๐๐
พระช่าง	นา	๖๐๐
หุดองช่าง	นา	๕๐๐
ขุนช่าง	นา	๕๐๐
หมื่นช่าง	นา	๓๐๐
พันช่าง	นา	๒๐๐
ช่างเซตยดำหรับโรง	นา	๕๐
นายจำเนียรช่าง	นา	๒๐๐
นายจำเนียรม้า	นา	๒๐๐
หัวปาก	นา	๒๐๐
ขุนแขวง	นา	๕๐๐
หมื่นแขวง	นา	๓๐๐
พันแขวง	นา	๒๐๐
ภคาช	นา	๒๐๐
ข้ามรง	นา	๒๐๐
เลี่ยมยรรู้พิจารณาความคัตกะทงแดงไต่	นา	๒๐๐

เด็มัยร } ทนาย }	เสนาบดีนาหมื่น	นา คต ๓๐๐
เด็มัยร } ทนาย }	พระทวดวงขุนหมื่น ตาอวดนาหมื่น	นา คต ๕๐
นายร้อย		นา ๒๐๐
ปลัดร้อย		นว ๓๐๐
หัวดีบ		นา ๓๐
ไพร่หัวงาน		นา ๒๕
ไพร่มีครัว		นา ๒๐
ไพร่ราบ		นา ๓๕
ไพร่เดอ		นา ๓๐
ยารก } จรรณพิท }		นา คต ๕
ทนาย		
ลูกทนาย		

๐ ถ้า พระ ยม } ออกนอกราชการ มีสัมพดบัวไพร่อยู่ }
 หลวง พน } ให้เฝ้ากังนาเมื่ออยู่ในราชการ }

ถ้าหาสัมพดบัวไพร่มีได้ ให้แบ่งศักดินาเมื่ออยู่ในราชการเดียดอง
 ส่วน เฝ้าแต่ส่วนหนึ่ง เป็น บันตาศักดิ์ ถ้าได้ สุนหมื่นมิได้ศนอก

ธรรมเนียมมิได้เป็น ขนช้าง } ให้เฝ้ากังศักดินา ขน } ในธรรมเนียม
 หมนช้าง } หมน }

เนียมในกรมนี้

๑ ศักราช ๑๒๘๘ คก ด้้นักตั้งว้จณะระกาพระบักเซทคัมถียังฮาทิตย
วาร พระบาทด้มเด็จพระรามาชบดคีร์บรมไตร โลกนาถ บรมบพิตร
พระพุทเจ้าอยู่หัว ด้ถิตยอยู่ณพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท โดย
บูรพาภิมุข ด้เจ้าพระยาชวีร์รมาชบดคีร์รัตนมหามณเฑียรบาด กราม

บังคมทูลพระกรุณาว่า ตำแหน่งศักดินาหัวเมือง } ปากใต้ ฝ่าย

เหนือ จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเป็นประการใด ด้จึงพระ
บาทด้มเด็จพระพุทเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการครัดเหนือเกล้าเหนือ
กระหม่อมด้งว่า ด้เจ้าพระยาแต่พระยาพระหอดวงเมืองด้รุงกรมการ

มนตรีบวรราชการอยู่หัวเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือทงปวง ด้ให้ถ

ศักดินาตามพระราชบัญญัติคังน ด้

๑ ด้เจ้าพระยาด้รคีร์พิศมาชราชชาติพิทยาธเบศ์วรวิบตีอภัยพิบริบรา
กรมพาหุ เมืองพิศนุโลกยเอกช น้า ๓๐๐๐๐ ด้ชนประแดงด้เนาอุทธา ด้ชะ
พระราชฤทธานนพตภักดี พระไชยบุรีปัดดี น้า ๓๐๐๐

ชุนคีร์พิไชยด้งคราม ชุนพด } น้า คต ๑๖๐๐

หอดวงด้เนามาตย มหาตไทย }
หอดวงคีร์ราชยคี หอดวงเมือง

หอดวงจตุรัสจินดา หอดวงด้ง } น้า คต ๓๕๐๐

หอดวงคีร์ราชโกษา หอดวงคัง
หอดวงคีร์ทศคเนด้วร หอดวงนา
หอดวงเทพวรชุน ด้คีดี

ขุนเทพเสนา ตำรวจในขวา	}	หน้า คถ ๓๒๐๐
ขุนจันทราเทพ ตำรวจในซ้าย		
ขุนโตกรักษ์ คาบขวา	}	หน้า คถ ๓๐๐๐
ขุนพญาเทพ คาบซ้าย		
เมืองชนเมืองพศันโลก เจ้าเมือง		หน้า คถ ๓๖๐๐
๑ เจ้าพระยาศรีธรรมราชชวคเฑาะไชโยมไทยสุริยาธิบดีอภัยพิริยปรา กรมพาหุ เมืองนครศรีธรรมราชเมืองเอก		หน้า ๓๐๐๐๐ ชั้นประกง อินทบัญญัติซ้าย
พระศรีราชสงคราม ปดัด		หน้า ๓๐๐๐
พระราชภักดีราช ยุกรบตรี		หน้า ๓๖๐๐
หอดวงไกรพลแสนญารบคี่ศรีสุนทรเทไชโย		หอดวงพด หน้า ๓๖๐๐
หอดวงจามหาคไทย		หน้า ๓๖๐๐
หอดวงราชรักษา	}	หน้า คถ ๓๔๐๐
หอดวงเมือง		
หอดวงวัง		
หอดวงคลัง		
หอดวงพลชากรราชไมตรี		
หอดวงพรมเสนา ดัดคี่กลาง		
หอดวงไชยประญา ดัดคี่ซ้าย		
หอดวงเทพเสนา ดัดคี่ขวา		
หอดวงแพ่ง	} ใน นอก	
หอดวงสารพากร		
หอดวงไชยสุนทร กรมปืน	} ใหญ่ น้อย	หน้า คถ ๓๒๐๐
หอดวงมรมวิเลิศ		

๑ ออกญาไชยราชบิดศรีนครนรคฤไชยอภัยพิริยปรวกรรมพาทู เมือง
คณาเมืองไท นา ๓๐๐๐๐ ขันประแดงอินทบัญญัติชาย ๖๖
ปลัด นา ๑๒๐๐ ๖๖

ยุกระบัตริ		เมือง	
พล	นา คณ ๓๐๐๐	วัง	นา คณ ๘๐๐
		คณ	
		นา	
มหาดไทย		ดีศักดิ์	

เมืองขันเมืองไท นา คณ ๓๐๐๐

๑ ออกญาศรีสุริยราชาไชยอภัยพิริยพาทู เมืองพิไชยเมืองตรี นา
๕๐๐๐ ขันประแดงเดนาอุชวา

๑ ออกญาเทพาธิบัตศรีนครนรคฤไชยอภัยพิริยพาทู เมืองพิจิตร
เมืองตรี นา ๕๐๐๐ ขันประแดงเดนาอุชวา

๑ ออกญาไตรเพชรต้นดงควารวมภักดีอภัยพิริยพาทู เมืองนคร-
สุวรรณเมืองตรี นา ๕๐๐๐ ขันประแดงจตุเทพชาย

๒ ออกญาไชยราชบิดศรีนครนรคฤไชยอภัยพิริยพาทู เมืองจันทบูร
เมืองศรี นา ๕๐๐๐ ขันประแดงอินทบัญญัติชาย

๑ ออกพระวิชัยภักดีศรีพิไชยสงคราม พระไชยยาเมืองศรี นา
๕๐๐๐ ขันประแดงอินทบัญญัติชาย

๑ ออกญาแก้วการพพิไชยภักดีบดินทรเดโชไชยอภัยพิริยพาทู
ออกญาพิตะสูงเมืองศรี นา ๕๐๐๐ ขันประแดงอินทบัญญัติชาย

๑ ออกญาเควงะทราธิบัตศรีสุริยวุดมหนัก พระชุมภกรเมืองศรี นา
๕๐๐๐ ขันประแดงอินทบัญญัติชาย

ปลัด นา ๓๐๐๐

ขุกระบัตร์

พด

หน้า ๕๐๐

มหาดไทย

เมือง

วัง

คลัง

หน้า คต ๖๐๐

นา

ด้คดี

เมืองชนเมือง ๓

หน้า คต ๕๐๐

- ๑ ออกพระศรีสุรินทฤาไชย เมืองเพชรบุรี
- ๑ ออกพระศรีสุรินทอินทฤาไชยพระไชยนาท
- ๑ ออกเมืองอินทบุรี เมืองอินท
- ๑ ออกพระนครพรหม พระดบบุรี
- ๑ ออกพระพิไชยณรงค์ พระสระบุรี
- ๑ ออกพระศรีสวัสดิ์บุรี เมืองศรีสวัสดิ์
- ๑ ออกพระวิเศษฤาไชย เมืองนครเข่งเทว
- ๑ ออกพระพิฆังสงคราม เมืองนครนายก
- ๑ ออกพระศรีวิเศษไชยชาญ เมืองอ่างทอง
- ๑ ออกเมืองพรหมบุรี เมืองพรหม
- ๑ ออกพระยาดังสงคราม พระดังคบุรี
- ๑ ออกพระพิชัยสุนทร เมืองอุไทยธานี
- ๑ ออกพระดรรคบุรี เมืองดรรคบุรี
- ๑ ออกพระสุนทรสงครามรามพิไชยพระดพวรรณบุรี
- ๑ ออกพระอมรินทฤาไชย เมืองราชบุรี
- ๑ ออกพระอุไทยธานี เมืองปราจีนทบุรี

ชั้นประแดง
เสนาภูชดา

ชั้นประแดง
ซารภษาชดา

ชั้นประแดง
จุตาเทพชัย

- ๑ ออกพระพิไชยภักดีศรีมไหยสงคราม เมืองกาญจนบุรี ชั้นประ-
แดงอินทปัญญาซ้าย
 - ๑ ออกพระศรีดิถีกัน เมืองมโนรมย
 - ๑ ออกเมืองพดบุรี เมืองไทรโยก ชั้นประแดงอินทปัญญาซ้าย
 - ๑ พระสุนทรบริศวีพิไชยสงคราม เมืองนครไชยศรี
 - ๑ ออกพระพิไชยภักดีศรีวิดิถีสงคราม เมืองกุย ชั้นประแดงอินท-
ปัญญาซ้าย
 - ๑ ออกพระวราชภักดีศรีสงคราม เมืองรยอง ชั้นประแดงอินทปัญ-
ญาซ้าย
 - ๑ เมืองบางรมง
 - ๑ พระสมุทสงคราม เมืองแมกตอง
 - ๑ พระสมุทปรภากร เมืองปากนา
 - ๑ พระศรีสมอรคันราชภักดีศรีบริวารพิช เมืองท่าเรือ
 - ๑ พระนันทบริศรีมหาสมุท เมืองนันทบุรี
 - ๑ พระชลบุรี เมืองชล } ชั้นประแดงอินทปัญญาซ้าย
 - ๑ พระปราชนบุรีสงคราม เมืองปราชนบุรี
 - ๑ สมุทดำคร เมืองทาจัน
 - ๑ พระนครไชยดิถีนนท เมืองบัวชุม
 - ๑ พระจันทบุรีราชภักดีศรีชั้นชเตมา เมืองกำพราน
 - ๑ เมืองไชยบาดาน
มหาดไทย	เจ้าเมือง	นา ๓๐๐๐
๑ เมือง & ชั้นกตาใหม่	ถือศักดินาดังน	นา ๖๐๐
กรมท่า	ยุกระบัตร์	นา ๕๐๐

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นพินของบิดามารดาเดี่ยวร่วมท้องกัน
 ก็นับ บิดาเดี่ยวต่างมารดา มารดาเดี่ยวต่างบิดาก็นับ ท่านว่าเขาร่วม
 พี่ร่วมแม่กัน ถ้าแต่เขาขาดแคลนทำบวริคนดำรงกรรมเป็นค่านับ
 ชายแต่ก้แก่กัน ถ้าจะมีคนแตกคอกมากน้อยเท่าใด ให้เอาต้นดินจึ่งเต็ม
 แยกคอกนั้นท่านมิให้เขาเลย เพราะว่าเขาเป็นทรัพย์เรื่องเดียวกันเขาก็
 เสียกันมิได้ ๖๕

๓ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรแห่งบุตรแห่งน้องฝ่ายข้างบิดามารดา
 เขาขาดแคลน ก้ แดชชาย มีบวริคน เป็นค่านับ ให้เอาแต่ ต้นดิน จึ่งเต็ม
 เพราะจำเขาเป็นตระกูลเดียวกัน ถ้าเขาให้ โดยง่าย มีคอกเบียมมาก
 น้อยเท่าใดอย่าให้เขาเลย ถ้าให้ โดยยาก แดมีคอกเบียมมากน้อยเท่า
 ใด ท่านให้ทำเป็นสามส่วน ให้เขาแต่ส่วนหนึ่ง ถ้ามีบวริคน
 ดิบสองคนเป็นสี่คน ท่านให้เอาต้นดินจึ่งเต็ม ถ้ามีคอกให้ เขาคอกทำเป็น
 สามส่วน ให้เขาสองส่วน เพราะมันจะประบัดเขาทรัพย์ท่านได้ ๖๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นบุตรแห่งหลานฝ่ายญาติบิดามารดา
 ควรที่จะได้ทรัพย์มรดกแก่กัน ทำบวริคนก้ แดชชาย เป็นค่านับ ถ้าให้
 โดยง่ายให้เขาแต่ต้นดินจึ่งเต็ม คอกมากน้อยเท่าใด ท่านมิให้เขาเลย
 ถ้าให้ โดยยาก ให้เขาคอกเบียมหนักทำเป็นสองส่วนให้เขาส่วนหนึ่ง ถ้า
 มีบวริคนสามคน ดิบสองคนเป็นสี่คน ท่านให้เขาคอกเบียมทำเป็นสองส่วน
 ให้เขาสองส่วน เพราะมันจะประบัดเขาดินท่านได้ ๖๗

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นหลานเขยท่าน แดชขาดแคลนไปชาย
 แดกุน แก่ดุงตาเดหน้าอาฝ่ายข้างเมีย หลานดะไฟ้ ไปชายแต่กุน แก่
 ดุงตาหน้าอาอาฝ่ายข้างผัว ทำบวริคนให้เป็นค่านับ ถ้าได้ โดยง่ายให้

ให้นักรมธรรมแก่โตเป็นสำคัญ ให้ผูกคอกเบยเดือนละเพ็ญ ถ้าหา
เขกตำรับสำคัญมิได้ มาร้องฟ้อง ท่านว่าอย่าให้รับไว้บังคับบัญชา ๖
๒ ๐ มาตราหนึ่ง ผัวเมียก่นทานด้วยกัน แต่ผัวไปค้ามิได้กลับ

มา เงิน รุกนจะเอา ^{คอกเบย} ท่านให้เมียชงชยุนไนเคแต่เงิน

ท่าน คอกเบยยกเสีย ถ้าผัวมณมีตายกลับมวงเงาตอกเบยแถม ๖

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ผัวเมียเขาชอกนทวดารกรมธรรมกทรพทาน
ให้ผัวไปค้าขาย แต่ผัวตายไ้แต่ดินคามา ให้เมียใช้ทงตนทงคอก
ถ้ามิได้ ดินคามาให้เมียใช้เคแต่ดิน ถ้าแต่เมียตายกอน ให้ผัวใช้ทงตน
ทงคอก ๖

๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผัวเมียเขาชอกนทวนไป แต่ผัวตายกค
เมียตายกค ให้ผัวใช้ดินทวนจนเต็ม ถ้าอย่ากนให้ชาย ใช้ของดิน
ให้หญิงใช้ของหนึ่ง ท่านว่าชายหาบหญิงคอน ๖

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ก่นทานได้ช้อเงินทงผวทงเมีย ชยมาผ่าย
เงินเมียตายขงแต่ผวกค ผวตายขงแต่เมียกค ให้เอาเคแต่เงินแต่
คอกเบยจนเต็ม มิให้แบ่งดินทวนเป็นสัดจนผวตายเป็นสัดจนผวขงเดี่ยว ๖

๖ ๐ มาตราหนึ่ง เมียมรผวหากก นทาน มาช้อเขาปลา ลอาหาร
ก่นก่น แต่เอามาเคขงลูกเค่า ให้เมียมนไซ ทงตนทงคอกแก่ท่าน
ท่านว่าเพราะเมียหาพิจารณาเอาใจได้ผวมได้ ถ้าผวมก่น ก้อดินมา
ลช้สัดแ่งพณชงมณก่น ท่านว่าผวมหากนออกใจเมีย ให้ผวมไซ ดิน
ท่านทงตนทงคอก ๖

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใคร้อยู่ว่าเป็นเมียน้อยค้อยช่าท่าน ให้มัน

กัเบยงูเงิน เจานมโตบอกแก่เจ้าผัวเจ้าทาสให้รู้ ท่านว่าเจ้าดินนินใจ
 ง่าย ถ้ามันมีดินเมื่อใดจึงให้เอาแกมมเมื่อนั้น เพราะดีมีคบเมียน้อย
 ค้อยช้ำท่าน ถ้าเจ้าดินให้บอกแก่เจ้าผัวเจ้าทาสให้รู้ ให้ยอมด้วยเป็น
 คานบแดด ให้เจ้าผัวเจ้าทาสนั้นใช้ ดินท่าน ถ้ามีใช้ ให้เอาดินนั้นแก
 มนผู้กตคามกระบัดเมือง

๘ ๐ มาตราหนึ่ง ชายหญิงเมื่อยังไม่ได้ชกกันเป็นผัวเมียกัน
 กั นยมนั้นทศพยท่าน คิดคงอยู่ยังมีได้ ใช้ เมื่อมาอยู่ เป็นผัวเมียกัน
 ครั้นเจานมาทองถาม แดฝ่ายชายชกคิด แดฝ่ายชายหญิงกต ซึ่งมี
 ได้ นชชในกรรมใครเห็นจาก ยม แดมาอยู่เป็นผัวเมียกันน ภายหลัง
 ว่าจะไรชคอกเจานยังมีได้ ใช้ แดชายกต แดหญิงกต ซึ่งเป็นลูกนิน
 หนักาย ใหญ่ ซึ่งว่าจะไร ชนนั้นใช้ กงหนึ่ง ถ้าแถชายหญิงซึ่งมีได้
 กั ยมนนมีใครว่าจะไร จะเขามได้ ถ้าผู้ใดใดทศพยผู้ตายไว้ ก็ให้
 ผู้ใดทศพยนั้นใช้ตามมากแดน้อย อย่าวให้เป็นเวรกรรมแก่ผู้ตาย

๙ ๐ มาตราหนึ่ง เมียชนหมากหลงไปกั นยมนั้นท่าน ถ้าเจาน
 นมโตบอกกล่าวผวมนให้รู้ ท่านว่าให้เตตนดินทวนคน อย่าวให้เสีย
 ติงของท่าน ถ้าบอกผวมนให้รู้ ให้เอาคอกเป็นข้าง ถ้าผวมเห็นมีเจ้า
 คัญสัญญาแก่โตด้วยเมียนน ท่านว่าให้เตตนแดดคอกแก่เจานจงเต็ม

๑๐ ๐ มาตราหนึ่ง ผัวเมียกั นด้วยกันเขาจะชกกัน ให้ชายใช้
 ดองดอง ให้หญิงใช้ดองหนึ่ง ถ้าชายผวมนมีเป็นดีจว่า หญิงหาก
 กั มาเตยงตูกเตวช้ำคน ถ้าเขาจะชกกันให้ชายใช้คั่งกั ถ้าหญิงกั
 มาบาวเรอหขแดพอแม่พนของมน ให้หญิงใช้เตผู้เดียว ถ้าชายกัมา
 เตยงตูกเตวผคนแดหญิงมีรู ถ้าเขาจะชกกันให้ ใช้คดกั ถ้าชายกั

นำมาเรอหู้ต่างพ่อแม่พี่น้องมันเอง ให้ชายใช้แค่ผู้เดียว โดยพระราช
กฤษฎีกาท่านแล

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ดำมัทไปแห่งโตๆกดี ภรรยาอยู่หากกุน
ท่าน ดำมยงมทหนักตบมาภรรยาหนตงแกมรณภาพ แต่เจ้าทรพยหน
จะเอาทรพยแกด้ามหมโต ถ้าด้ามหมมาถึงแดงเจ้าทรพยมาทวงด้าม
หนรูแดงภรรยาหนตงแกมรณภาพ ควรให้ด้ามหมใช้ ทรพยซึ่ง
ภรรยาหน

๑ ภดาวลक्षण กุยมดอยกัน แด ก เมษ และ
เมษ เมษ เมษ

ตาย ยัง โดยตั้งเขปโต ๑๑ มาตราแต่เท่านี้

๓ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรแดงภรรยาไปกเมยูกเขาทองเงิน แดตั้ง
โตๆของท่าน เขาซื้อผดแถมชอบิตามารดาได้ในฮาดันกรมธรรม แด
เจ้าเบยมิได้บอกแกผดแถมิตามารดาหนให้ ให้คืนแกผดแถม เมื่อ
นำไปผดซึ่งเขาซื้อผดชอบิตามารดาได้หน หักหนตายกดี เจ้าเขา
นายเงินทงตั้งของ จะมาเขา แกผดแถมิตามารดาเขาผดหน ท่านว่า
เจ้าคืนไม่ค่านับ มิให้เขาแกผดแถมิตามารดาผดหนเสีย เพราะเจ้า
คืนมิได้บอก มิได้ แลชอผดแถมิตามารดาให้รู้ คอผดหนตายแต่ หน
จึงว่า

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผด แลบิตา มารดาเดนายเงินทวดารกรม-
ธรรมเอาช้อตกเมยทาทไทยได้ในดวารกรมธรรมกุนหนตง ท่านว่าเป
ดธิรเมษแถม เจ้าคืนบอกกดี มิได้บอกกดี แกผดซึ่งมีช้อในดวารกรม-
ธรรมหน ท่านให้เสียโดยกระบิตคนซึ่งกอนน

๕ ๑ มาตราหนึ่ง หาดายคนทำตำรากรรมธรรมแดงโตมรรัตนโมเดัย
 กนกเงินทาน คนเงินแตกอกเบยเป็นต้วน แตทพยพนมโตมรรัตน ถ้า
 แดสมชอในตำรากรรมธรรมนตายคนหนึ่งต้องคน ไทยกตณดินแตกอก-
 เบย ต้วนผู้ตายนนเดียตามบรรัตน ถ้าแดผู้ตายพนมทพยตั้งดิน บตร
 ภรรยาญาติพนชง พอแม่ งานเคยงกับผู้กตด้วยกนกโตทพยตั้งดินผู้
 ตายได้ ให้ไซคนดินทานจงเต็ม อย่าให้เป็นกรรมเวรแก่ผู้ตาย ๗๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง หาดายคนกเงินทานมโตแตกเบย คายบาง
 ทนบาง ให้เขาคนดินแบ่งปันต้วนผู้ยงผู้หนผู้ตาย เป็นต้วนผู้ยงเท่าใด
 ให้ไซคนไซตอกทานจงเต็ม ๗๗

๖ ๑ มาตราหนึ่ง บิตามาริตาพนชงลูกเมียมทุกชงจวด เจ้าชอ
 ด้วยกนหาดายคนก นถือดินชายควใจแก่ทาน มีตำรากรรมธรรมเป็นคาว-
 นบชานาน แดโตตั้งคอกเบยบางกต แดมโตตั้งคอกเบย ตตคังมา
 เป็นชานานเป็นหาดายเตอนหาดายมกต แดผู้ก นถือดินมโตหนเอง มีได้
 คายชง มีผู้แะผู้สอนให้หน แดมผู้ทบตซาพนให้คายกต แดบิตา
 มาริตาพนชง ลูกเมีย มนผู้ตาย ผู้หน วิตถย ประการใด ๆ กต ว่างคาว
 พิจารณาเป็นตจ ถ้าเจาดินว่างคาวโต เบยปรับใหม่ แก่ผู้ทบตซาพน
 ผู้แะผู้สอนเด็กได้ให้หนน ทานให้แบ่งดินน เป็นต้วน ผู้ตาย ผู้หน
 ผู้ยง ถ้าแดบิตามาริตาตกเมียมนได้ปรับใหม่แก่ผู้ทบตซาพนเด็กได้
 หน ทานให้แบ่งปันไซคนดินทานเดย ทานให้คตเขาทงตนแตกอก
 แก่ ผู้เขาชอด้วย ผู้ตาย ผู้ โตเบยปรับใหม่ นนจงดวน ดิบย แต่ค่อน่า
 เพราะมนมโตหนเองคายเองแด ๗๘

๑ กถาว ตกษณกุน ลอตันกนเจ้าชอในกรมหาดายคน โดยตั้งเซป
 โต ๖ มาตราทาน ๗๙

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าเจ้าเงินเขาขอทาสทาสีทาสเข้าในด้า
กรมธรรมกทรพยานผู้นั้น ผู้นั้นยังมีโตตั้งตนเงินแตกอกเบียดกตั้ง
บ้างยังมีครบก็ ถ้าทาสขอในกรมธรรมนถมตายหายหนี ให้เจ้า
ทาสผู้นั้นใช้ตนเงินแตกอกเบียดกตั้งจน ถ้าเจ้าทาสผู้นั้นถมตาย
หายหนี โทมนทาสทาสีทาสซึ่งมีขอในกรมธรรมนั้น ตั้งแต่เบี้ยค่า
ตัวมันตั้งจน แตทพยซึ่งนายเงินกนั้น เจ้านจะเอาเกมันทาสทาส
ทาสีซึ่งมีขอในกรมธรรมนั้นได้ เพราะทาสเถียงเจ้าไม่ได้ ๗๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ให้ทาสท่านัก นายเงินมีได้รู้ เมื่อมาตอง
นายเงินมันจึงรู้ เมอมณฑาโตต่างโหมนไซ่ ถามนถกแต่นายเงินเก่ามา
นายเงินใหม่มีรู เมื่อเขามาตองจึงรู้ ให้เอนทาสนั้นให้แก่นายเงิน
เก่านั้น ๗๗

๓ ๑ มาตราหนึ่ง เศรษฐีก็ แดจนนางผู้คนมากก็ แด
ทวยราชธูรทรงทตยก็ ให้ทาสไปชยต่างบ้านก็ ให้ไปชยชราย
ทางบกทางเรือก็ แดมนไปกนถอดันทรพยตั้งโตๆ ให้ถามนาย
เงินมันกษณ ถามนายมันว่าให้เถิด มันทาทนงตั้งด้าคณแองโต นาย
มันรูจึงให้ ถามนายเงินมยอมน หาดมตงายโทนแก่มนเอง แดทาส
ท่านนั้น ทานว่าให้ไซ่ทาสท่าน ถามนายเงินมันรูเลยอมด้วย ให้
เรียกเขาตั้งตนทงคอกจงเต็ม ถามนทาดันจะให้ไม่ได้ เขาตั้งทาสนั้น
ใจไซ่ค้ำตั้งทานถว่าจะได้ ถ้าให้เบี้ยเงินแก่ทาสท่านแต่นายเงินมันมี
รูด้วย ทานว่ามันตั้งคบด้วยทาสท่าน เมนทาสนั้นตั้งตั้งให้เขาตั้ง
นั้นไซ่ นทานแตตน แดคอกเบียดกตั้งโตตั้งโต ถามนไม่มันตั้งจะให้ จะ
เขาทาสท่านไปไม่ได้ เมื่อโรมันมันจึงเอาเกมัน เพราะให้แก่นาย
ท่านมีให้นายมันรูด้วยแ

๗๘

๑) กตาวตถกษณิก นถอธันนกาหาชอหาษาไดโนธวารกรรมธรรม แด
ให้ทษาทำนุกุ โดยตั้งเชปได้ ๓ มาตราเท่ากัน ๓๕

๑) ๑) มาตราหนึ่ง ผู้เมยเขาชชกนกกเงินทาน แดทงธองน
คยา ยงแดทรพย ชาง มา ๑๐ คววย ผู้คน บตรหญิง ชาย ก
ยง แดบตรนหมรวาพอแมเขวกเบยเงินทาน แดไปมิได้ไซ้ เมอ
ทานพจารณาเป็นลัจฉา บตามาวรดากุ นถอธันนทานจริง ให้บตรชัง
ได้ทรพย ผู้คน ชาง มา ๑๐ คววย ไร่นา เรือกถัดฉน นนไซต
สินท้านจงเต็ม ผู้ใดได้มากให้ไซ้มาก ผู้ใดได้น้อยให้ไซ้ช้อย ให้
พนจากจตุรกาย อย้าให้เป็นกรรมเวรแก่ผู้ตายเลย ๓๕

๒) ๑) มาตราหนึ่ง กุ นยมนธันของทานไปยังมีไดทนไซ้ แดผู้
กุ นยมนชงเกิดบคเหตุคยา ดินอนผู้กนหมากนช้อยเท่าใด ให้เงินเขา
แทนดินนหม แมนธันผู้ตายนช้อยแก่บตามาวรดากุพนของพองพนชุกถ ได้
แแต่ผู้ใดกถ ได้ไซ้ตณดินทานนหม อย้าประบคดินทานจะเปนกรรมเป
เวรแก่ผู้ตาย ๓๕

๑) กตาวตถกษณิก นทวนยงมทนไซ้ ตุกนชังมชชในกรรมคยาได้
๒ มาตรา ๓๕

๑) ๑) มาตราหนึ่ง กุเงินทานแแต่ตั้งคอกเบยรายมาถง เดือนหนึ่ง
๒) เดือนแแต่กถิด แแต่ชยมามีตั้งนายเงินนุกุ ก็ไปคองแแต่ทำประเวประ-
วงไปมา ต้นเงินก็มีไคตั้ง คอกเบยก็ยังมีไค ให้เป็นชานาน นายเงิน
ให้ลัมภกนการเรียกหาแแต่ท้านบงคับฉา ซึ่งคอกเบยตั้งรายเดือนหนึ่ง
๒) เดือนนหม เป็นลาภแก่ช้อยเงินแแต่ได้ ไร่แแต่ฉน แแต่ชังคอกเบย
๓) ยังไม่ตั้งนหม ให้บงคับตามมากแแต่ช้อย ถ้าแแต่ชานานเท่าใด ให้
บงคับแแต่ค่อนำโดยพระราชาฤชฎีกา ๓๕

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ก็เห็นว่าแต่ได้ตั้งดอกเบี้ยแต่เดือนหนึ่งตั้ง
เดือน อยู่มาบัดนี้ นายเงินไปทวงคืนเงินก็มีได้ ดอกเบี้ยก็มีได้ตั้ง
เป็นชำนาน นายเงินให้เรียกมายังแห่งเจ้าภาครดาการ ท่านให้
บังคับดอกเบี้ยให้ โดยตำรวจกรมธรรมให้แต่ตามชอบ ถ้าแต่คืนเงินถึง
๓๐ ปีให้เอาดอกเบี้ยคืนบ้าง ซึ่งถ้าหากท่านจะเอาคืนเงินแต่ดอกเบี้ย
หากดอกเบี้ยจะให้มิได้เป็นชำนาน นายเงินให้ดูกับเจ้าตำรวจกรมธรรม
กับเอาดอกเบี้ยเป็นคืน ให้เป็นดอกเบี้ยไปอีกแล้ว อยู่มานายเงินจะเอา
เงิน ท่านว่ากรมกตวิไทย จะให้ดอกเบี้ยเสียได้ จะได้ยากแก่ไพร่
เมืองท่าน ให้เสียให้แต่ดอกเบี้ยเดิม ให้บังคับบัญชาแต่โดยชอบ
ธรรม

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ทำตำรวจกรมธรรมกับเงินท่าน มีในตำรวจกรม
ธรรมคืนเงินแต่ท่านนั้น ๆ แล้วเอาเงินนอกกรมธรรมนอกมากน้อย
เท่าใดก็คิด จะคิดเอาดอกเบี้ยมิได้เสีย เพราะเป็นเงินนอกกรม

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ก็ผู้ถือเงินท่านก็ ชายตัวไว้แก่ท่านเป็นเงิน
มากน้อยเท่าใดก็คิด มิได้ ไช้แต่ตัวมิได้อยู่รอบ ไช้ท่านชำนานดอกเบี้ย
ค่อนมา นายเงินจะเอาเงินของท่านให้ครบค่อนมา แต่ถนัดเงินว่างบันดา
ตัวหาเงินจะให้มิได้ ทำตำรวจกรมธรรมเอาดอกเบี้ยเป็นคืน ตนเจ้า
ไช้สรวัยทำดับไปเอง ถ้าแต่ตัวมิได้เขาไช้บวการท่านก็ แต่มิได้
คืนเงินแต่ดอกเบี้ยมาดังท่านก็ แต่เงินจะคิดเอาค่าบวการเงินเก่า
ดับไปอีกแล้ว ท่านมิให้ ๆ เสีย

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ถนัดเงินของตนไปยังมิได้คืนเงิน
ดอกเบี้ยของตน ๆ ให้กู้ ไปใหม่อีกแล้ว ท่านว่านายเงินจะใคร่ได้

ด้วยกันทั้งสองข้าง ท่านให้ยกบาทเจ็บถนเด็ก ให้เอาบาทเจ็บเจาน
มาใหม่ถน ท่านว่าเจานมนรายให้ถนออกเอา ถ่าถนออกเจาน
เจานตาตถถนมาตเจ็บ ให้ใหม่เจานโดยทงตักถ

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทงถน แต่ให้ทรพยถนแก่ถนถน
แต่เจาทรพยถนถนถน ให้ใหม่เจานถน ถนถนถนถนถนถน
เอามาถน แต่เจานถนถนถนถน ถนถน ให้ถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ถนถนเจานไปถนถนถนถนถนถนถน แต่
ถนถนถนถนถนถน เจานไปถนถนถนถนถนถนถน ให้ถนถนถนถนถน
ให้ไปเรียกไปถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน ถนถนถนถนถนถน

๖ ๐ มาตราหนึ่ง ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
เจานถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน

๐ ถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถนถน
มาตราถนถน

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ค้าเงิน ผู้ถามเงิน ให้แก่ผู้มากน้อยเท่าใด แต่ผู้ค้าเงินมิได้เอาตัวผู้ ไปถึงนายเงินให้รู้จัก ควรรับเงินด้วย แต่ผู้ค้าเงินรับเงิน ต้นเงินแตกออกเบียดตกอยู่แก่ผู้ค้าน

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้เอกดารกทรัพย์ดังของท่านไป มีผู้รับประกันแล้ว ถอนหนีหาย ให้ผู้รับประกันใช้คืนต้นท่านจงเต็ม ถ้าผู้ ถอนตายจะเอาต้นคืนออกเบียดผู้รับประกันมิได้ อนึ่งมิได้มี เอกดารก หมายคนรับประกัน จะเอาแก้ท่านหนีได้

๑ กตาดักขณ กุณลอสินอน แต่มีผู้ประกัน โดยตั้งเจปได้

๒ มาตราหนึ่ง

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาเงินไปปลงไว้แก่ท่านจะเอาโทษนา ถ้าดี นายเงินจะเอาโทษนามิได้ ให้นายเงินคิดเอาเงินนั้นท่วคุณ อนึ่ง ผู้ใดเอาโทษนปลงไว้แก่ท่านว่า จะเอาเงิน แต่อยู่มาพันกว่าปีเดือน จึงตั้งญาไว้ แก่กันนั้น ผู้รับเอาโทษนไว้ มิได้ ส่งเงินนั้นให้ เจ้า โทษนจะคิดเอาดอกเงินหนีได้ ควรให้คิดเอาโทษนนั้นเป็นท่วคุณนะ

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาโทษนของท่านไปตั้งญ่าว่าถึงเดือน

หนึ่ง ถึงบนนั้นจะให้ โทษนแก่ท่านทั่วได้กดี แต่มิได้ ให้ โทษนตามกำหนดเมื่อเขาไปนั้นเป็นกาดโทษน

กดี ถ้าเขาไปเมื่อแพงไซเมื่อถูกแพง กดี เขาไปเมื่อถูกไซเมื่อถูกแพง กดี ถ้าเขาไปถึงตั้งญาได้ ไซบ้าง ยังค้าง

อยู่บ้าง พันธุ์ญาไปก็ดี เมื่อไซ้หน้าท่านให้คิดเขาราคาโภชนาเป็น
ทิวคุณ ตามกาตลกกาตแพงเขาไปนั้น เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุ
กาตมิได้เต็มอแดนนิยมนั้นเป็นตังให้ไซ้กัน ๗

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาเงินไปทอดบดงไว้แก่ท่าน จะเอา
ตั้งของอันใดอยู่มาพนักวาบพนักวาเคอนอนพันธุ์ญาแก่กัน ผู้รับเงินนั้น
มิได้ให้ตั้งของตามพันธุ์ญา ให้เจ้าเงินคืนเอาเงินนั้นเป็นทิวคุณ ๗

๐ กล่าวถึงกษณจำนำ แดทอดเงินทอดเขาไว้แก่กันเป็นคอกโดย
ตั้งเขยได้ ๓ มาตราท่าน ๗

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลายมีทุกข์กังวลอนาถาอันถูก ท่าน
เจ้าเงินให้เรียกหาออกมา ผู้กินเป็นนหลายต่อหลายแห่ง ดินดิน
พันควหาอันจะไซ้ มิได้ พิจารณาเป็นตังจว่าก นถอนดินทานจริง โห่ค

๗ } วันเป็น ๓๕ วันถึง ผู้คนได้ ให้จำได้ชื่อ แขน้า ๓ } วันอยู่
๕ } ดากนเคต ๓ }

ใหม่ทอนกำบัง ถ้ามิได้ให้ พระเจ้าวศุดีดัดเอาตลกเข้า ซ้ำคน
ข้าง มา จอ คว้า เย้าเรอน เรอถัดจน ไร่นา ทัดน ให้แก่
เจ้าดินโดยควรแก่ดินท่าน ถ้ามิได้ทวนให้ย่นชวยขาดควาคอผู้
นั้นเท่าใด ให้เอาแจกเงินทงหลาย ผู้ใดให้เรียกก่อนได้ตองด้วย
กกว่านใดคดะตอง เงินใครมากโตมาก เงินใครน้อยได้น้อย แด
ซึ่งเจ้าเงินมิได้เอาตวงกรรมธรรมออกมาให้ตระตากกรเรียกจะเอาเงิน
ท่านมิให้ ตัดเงินแจกนนเศย ถ้าคนแตกคอกของเจ้าทงปวง เหลอ
ชยุมภนอยเท่าใด ซึ่งไซ้มีครบมถอนนั้น ก็เป็นภัพแก่เจ้าดินทง-
ปวงน ๗

มีรับว่าทรัพย์สินได้อยู่แก่ท่าน เมื่อพิจารณาเป็นคดีว่า ทรัพย์สินของท่าน
อยู่จริง ควรให้ใหม่เขาแก่ผู้หนึ่งเป็นทักคุณ ถ้าทรัพย์สินได้อยู่แก่ท่าน
ว่าทรัพย์สินอยู่แก่ท่าน เมื่อพิจารณาเป็นคดีว่าทรัพย์สินได้อยู่แก่ท่านจริง
มักได้ท่านฉันใด ให้ท่านได้คดีนั้นบ้าง ควรให้ใหม่เขาแก่ทรัพย์สินซึ่ง
ว่าอยู่แก่ท่านนั้น ว่าจะ

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดถูกเบียดเบียนหรือเสียหายของทรัพย์สินไป ท่านทรง
ถามมิได้ ท่านให้ตั้งการระงับการเรียกคดีมาซึ่งการระงับโดย
ตำรวจให้เรียกเขาตามรับโดยกระบวนเมือง ชัยให้รับเขาคืนใหม่

พินัยเตย ถ้าถูกนรบริบคุดด้านจนถึง ๗ แต่ถูกดบยอมให้
เสีย

ท่านแก่เงินเดา ท่านว่าประบัตดินท่าน ให้เขาทุนออกตั้งใหม่ทัก
คุณ ยกทุนให้เงิน เหตุอนนเป็นดินใหม่ถึงพินัยถึง ๗

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทักตำรวจกรมชวมก นอถดินท่าน ถกน
ตั้งคนเงินนคอกเบยบ้างยังมีครบ นายเงินหรือฟ้องให้เรียกถกนมา
พิจารณาถกนรับจริง แต่ถกนตั้งคนเงินนคอกเบยแก่
เงินเสร็จแล้ว เมื่อพิจารณาเป็นคดีว่า ถกนตั้งคนเงินนคอกเบยแก่
เงินยังมีครบจริง ท่านว่าประบัตดินท่าน ให้เขาคืนดินคอกเบยซึ่ง
ยังมีได้ตั้งมากน้อยเท่าใดนั้นตั้งใหม่ทักคุณ แต่ ยกทุน ให้แก่เงิน
เหตุอนนเป็นดินใหม่ถึงพินัยถึง ๗

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถกนถดินท่านเป็นชานาน เงินเขาตำรวจกรม-

ธรรมมาให้ตระถาการเรียก ฝ่ายผู้ นตอด้ว่าได้ตั้งเงินแล้ว แดมีได้
เอาตำกรมธรรมออก ฝ่ายนายเงินว่าเงินยังอยู่ ถ้าพิจารณาเป็นตั้ง
ว่าถูกตั้งเงินเสร็จแล้ว นายเงินมีได้ให้ตำกรมธรรม ให้ใหม่ นาย
เงินเท่ามีได้ ถ้าถูกนยงมีได้ตั้งเงินตามตำกรมธรรมต่อด้ว่าตั้งแล้ว
ท่านว่ามีประมัตต์สิ้นท่านให้ใหม่ทักคุณ

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ราชฎรทงหลายกุนถอดันถน ถกนภาเจาน
เจ้าตั้งมายังแพงจะตั้งสิ้นท่าน ท่านมีให้ถอกเบยเอแแก่เจ้าตั้ง ท่านให้
เอแแก่ผู้ตั้ง เพราะถกนภาเจานชนศาต

๐ ถกนถกษณก นยมตั้งแถดอด้เจานโตเจตมาตราเทาน

๑ ๐ มาตราหนึ่ง ถกนถอดันท่านเป็นถอกเบย แถเอแผู้คน ชาง
มา จอ ควายไว ไชแทนคาคถกเบย แถอยมาผู้คน ชาง มา จอ
คววมถมตาย ให้บอกแก่เจ้าของมน ให้มาคอาด้พอนตายนถ ถ้าเป็น
ตั้งว่าตายจริงให้เอแแก่ตน แถถอกเบยนถเอแมีได้ เพราะได้ ไชแแรง
มน ถ้าแถใจรดกเอแชาง มา จอ ควายไป ของท่านหายให้ ไช
เต็มคาคอนหายนถ แถให้เจานคคเอแคตเงินตามกรมธรรมชงมนทำ
ไชนถ ถ้าผู้คนชงให้ ไชแทนคาคถกเบยนถมนนถ ให้คคเอแคตเงิน
แถถอกเบยแถผู้คนนถโดยกระบถเมอง

๒ ๐ มาตราหนึ่ง หากนถว่ามีควมวรคาคายายพนองตาย แถได้
มรฎกกรมธรรมมาว่า ผู้คนบตามารตบยาตายตงบานาอาพนอง
คณกถ คณก นยมตั้งเขาๆ ได้มรฎกกรมธรรมไว้ ถัด ไร่เซตเรแต่ใน
๓๐ ปีตงมาให้แแรงพิจารณาบงคยบญชาให้แถเขาจงเป็นธรรม ถากอย
บ้านเมองเดยถกน เมออยคยถกนมีไดถา ถกนทรพยแถกนยงมีได้ตั้ง
ทรพยแถกน อยุนานมาจงว่าถกนทรพยบร ทจะด้าเรจ ถากน ๓๐ ปี

แล้วบ่งให้พิจารณาเถย เพราะมันตะให้ไว้เป็นชำนานเอง ถ้าเม้น
แผ่นดินนั้นเป็นจาดาดแล้วคงชนใหม่ บ่มีควรที่จะว่าแก่มันเถย ถ้าผู้
กุมมทรพยนั้นหนีไปอยู่บ้านอันเมืองไกล ให้เจ้าตั้งกฎหมายไว้แก่แห่ง
แห่งสุภาจาเมือง ถัดกันมาพัน ๓๐ บัดนี้ ให้บังคับบัญชาให้เขาเถย
เพราะกัแล้วมันหนีไปใหม่ด้วยดินเขาพัน ๓๐ บัดนี้หาย

๓ ๐ มาตราหนึ่ง นายเงินดัมรงค์ด้วยถกน มดกด้วยถกนไซ
เงินนเดิมอดดินดอด ท่านว่ามีให้เขาเงินถกนเถย ถ้าหาตุกมิได้
หญิงไม่ถ่มค้อย ท่านว่าให้เขาแต่ต้นเงิน อย่าให้คิดเขาดอกเบยนั้น
เถย อนึ่งหญิงนายเงินเขาถกนเป็นผัว ถ้าหาตุกมิได้ หญิงมีถ่มค้อย
ท่านว่ามีให้เขาเงินแก่ชายถกนนั้นเถย

๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเขาไพร่ไปราชกรด้วย แต่ไพร่นายก
แดนชาติแดนหาอนจรนชอถกนมีได้ แต่กัเบยเงินถึงดินมดนายชชหา
กน ให้ไซแต่คน ถ่านายกเงินไพร่กักตจเดียว

๕ ๐ มาตราหนึ่ง สิ่งทวยราชกรไว้แก่คนถกน ถกน จะเขาออก
ปถายแก่กนให้เรียกเขาจงถกนทุกเคชชอย่าให้ละไว้เขาเถย เม้นเจ้า
เบยตะเบยใจ ไทพาน ผูกเขาเงินมาใหม่กกรกต หนึ่งกต หนึ่งกต
ต้องพากษกนผ ให้วาเป็นตน ปรบวาให้เป็นคอก ให้บังคับบัญชาเป็น
คนกตชกต บำปนนใจกบมดกถกนดจ

๖ ๐ มาตราหนึ่ง แปลกทองนจากเบยเงินนเขาถกน แปลกกว่า
ท่านชชของถรรพอมณกต แปลกกว่าท่านยมทรพยเขาชชของ ถรรพ
เหตุใด ๆ กต แต่ทวงแก่ท่านจนถึงท่มเถยกน เมื่อพิจารณาเป็นสัจ
ว่าท่านกั ท่านยม ท่านชช ท่านชวย แต่เท็จทวงแก่ท่านตงน ท่าน

ว่าให้ใหม่แก่คนคู่ท่าน คนมักได้ท่านฉันใด ท่านให้ใหม่คนดุนั้น
 ถ้าทั้งเตียงและอชกนตักได้ค่าเอาให้ได้ใหม่ทิวคุณ ถ้าแปลกตัว
 ทองแดงตัวแก่โทษว่าได้แปลกจริง แต่ฟังขอขมาแก่ท่านแล้ว ท่าน
 ว่าบฟังเขาโทษแก่ผู้แปลกนั้นเลย ถ้าเป็นจริงว่าขอยมธองท่านจริง
 แลดับพัดตแพลงความใดฤ นมิได้ ยมมิได้ ซอชชาย เมื่อพิจารณาเป็น
 ดีจวาก ยมแก่ท่านจริง ท่านว่าให้เขาฉันนตงใหม่ทิวคุณ เพราะมัน
 ประมัตดินท่านอย่าให้เคยประมัตดินท่านเลย ๖

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ท่านรับเอาเงินไป แต่มิได้สัญญาว่า
 จะผูกคอกเบย เมื่อตระตการพิจารณาเป็นดีจว่า ท่านมิได้ผูกคอกเบย
 จริง ให้คิดหักคณทวิพนนพเดียเทาคอกเบย ซึ่ง โจททยว่าจะเอาแก่
 ท่านน ๖

๘ ๐ มาตราหนึ่ง เขาทวิพยท่านไปว่าจะผูกคอกเบย แล้วอยู่
 มาแปรปรากหลดกค่าว่ามีได้ผูกคอกเบย เมื่อพิจารณาเป็นดีจว่า ผูก
 คอกเบยแก่ท่านจริง ได้คิดเอาคอกเป็นทิวคุณ ๖

๙ ๐ มาตราหนึ่ง ถิ่นถยต้นท่านไปให้สัญญาแก่ท่านเมอจน
 จะให้คอกเบยแก่ท่านค่าตั้งตงตั้งกค ตั้งตั้งกค ท่านให้ คิดเขาแต่
 เดอนหนึ่ง พนนให้คิดเขาค่าตั้งตงเพอง ตามกำหนดมืองท่าน เพราะ
 มันจนจะใคร่ได้ตามใจมัน ๖

๑๐ ๐ ถิ่นถยลักษณะถิ่น ยมดินเป็นปกณกระเรยรยได้ แก้วมาตรา
 ๖

๑๑ ๐ ถิ่นถยลักษณะถิ่น นตงแตเทาน ๖

พิจารณา บันดานโกรธ ตี ต่ำ ฆ่า ฟันแทงชายชู้หน้าตายให้
พิจารณาถ้าเป็นดังว่าชายทำชู้ด้วยเมียมันจริง มีให้มิโทษแก่ชายเจ้า
เมียมันเลย ถ้าชายผู้คบหน้าค้ำหญิง หญิงหนีรอดใช้ ให้เอาหญิง
นั้นเป็นคนหลวง ท่งจะให้ลงโทษประการใด ตามพระราชอาญาท่าน
นั้นแล

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงใดทำชู้นอกใจผู้พิจารณาเป็นดัง ให้
ช้าง ม้า

ปรับไหมชายหญิงโดยพระราชกฤษฎีกา และ โค กระบือ แดงพาส
เรือ เกวียน

กรรมกรชายหญิง ดังสัตว์พรพยท่งปวงมีมากน้อยเท่าใดก็ตี ท่าน
จำให้แก่ชายผู้ถ่วงงัดนั้น ถ้าชายผู้ใหม่มีดีมีคดียิ่งข้อไปให้
ให้หญิงนั้นไปแต่ผ่านทางผู้หนึ่งมาห่มผืนหนึ่ง

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดทำชู้ด้วยเมียผู้มันตาตักตี ถ้า
บันดาตักตีใดก็ตี ผู้มันจับได้ ฟันแทงชายชู้หน้าตาย ยังแต่หญิง
ให้เอาหญิงนั้นเป็นคนหลวง ถ้าฟันแทงหญิงหน้าตาย ยังแต่ชายให้
ใหม่ชายชู้ โดยประณมผืนเมียท่งคุณเป็นพิไนยหลวง

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดว่าชายผู้หนึ่งทำชู้ด้วยเมียคน เอาแต่
ชายซึ่งว่าเป็นชู้หนีไปฆ่าฟันตาย ถ้าเป็นดังว่าผืนเมียมันจริงก็ตี มัน
เดิมตีให้ลงโทษโดยโทษนานโทษ แต่ให้ใหม่โดยตีคนตาย คนซึ่งไป
ด้วยให้ใหม่จงดอนคน ถ้ามีได้ ผืนเมียมันใช้ ให้สามีนคนร้ายซึ่งทำ
แก่ท่านให้ตกไปตามกัน

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดทำชู้ด้วยเมียท่าน ท่านจับได้ท่งหญิง

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงใดมีผัวแล้วมันไปถิ้งเรือนชาย ชาย
ทำชู้ด้วยหญิงนั้น ผัวมันรู้ว่าชายทำชู้ด้วยเมียมัน พิจารณาเป็นดีจ
ใช้ ท่านว่าให้ใหม่ชายชู้ให้แก่เจ้าเมีย แต่ให้ประจานหญิงนั้น โดย
พระราชกฤษฎีกา ๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงทำชู้เหนือผัว ใหม่ชายชู้ให้แก่เจ้า
เมียแล้ว เจ้าเมียมีเลี้ยงหญิง จะขายหญิงนั้นเจ้าชู้มิได้ ท่านว่า
ชายเจ้าผัวได้ ดั้นใหม่แล้ว จะมาขายหญิงเก่า ชายผู้ผัวจะได้ต้อง
ส่วนตั้งหมั้นชอบมีคอรยีน ให้ชายผู้ผัวได้แต่ดั้นใหม่เท่านั้น ถ้าชาย
ชู้ด้วยหญิงนั้นมาเลี้ยงเป็นเมียมีค่าตัวมากน้อยเท่าใด หญิงหาบุตรมิได้
ก็ให้หญิงนั้นตั้งค่าตัวจงถ้วนแล้ว เว้นคัวหญิงให้แก่พ่อแม่พี่น้อง
ของพงษ์พันธุ์ เจ้างานหมั้นชุนมดนายหญิงนั้น ๖

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดผิดภรรยาท่านทอดดั้นใหม่พิไนย
แล้ว หากินจะเลี้ยงมิได้ ตกอยู่ในตระตการกัก ยอมไปเป็นทาสแห่ง
ชายเจ้าผัวแทนดั้นใหม่กัก ยอมมาช้อยผู้ผัวนั้นดั่ง แกมรณภาพแล้ว
ชายชุนนพนจากทาสแห่งท่าน ตกหอดานญาตัพของผัวได้มรฎก จะว่า
ชายชู้ ผัวนั้นเป็นทาสแห่งบิดามารดาญาติพี่น้องนั้นมิได้ เพราะเหตุว่า
ผัวเป็นขอศรัภาพนดั่งแกมรณภาพหาโทษมิได้แล้ว ไซ้ทรพยดั้นไถ่ก
ยอมแห่งผู้มรณภาพน ๖

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงมีสามีเกิดบุตรด้วยกัน แต่หญิงนั้นหนี
ผัวไปในสำฐานที่ไกล ไกลกัก หญิงนั้นไปมีผัวใหม่เกิดบุตรกัก หาก
บุตรมิได้ กัก ให้ปรับใหม่ชายหญิงโดยพระราชกฤษฎีกา ถ้าหญิงนั้น
อยู่ด้วยผัวเก่ายังหาบุตรมิได้ แต่หนีผัวไปมีผัวอื่นเกิดบุตรแต่คนหนึ่ง

สองคน ให้ใหม่ชายหญิงโดยประตมตเมีย ถ้าหญิงมีบุตรด้วยแล้ว
ใหม่ตั้งแต่สามคนขึ้นไป จะปรับใหม่เอาโทษ } ชาย } ๕-๖-๗ ถ้าตัว
หญิง }

เก่าคู่ซอม ดิ้นตอต) กัด ขูดใดโตมากัด แต่หญิงนบนเก็บเอาทรัพย์
ชนหมาก)

ตั้งรองแห่งชายผู้เก่าไปดวยกัด ให้หญิงนบตั้ง ดิ้นตอต) แต่ตั้ง
ชนหมาก)

ได้แต่ทรัพย์ตั้งรอง ซึ่งเก็บเอาไปนั้นจงถวน ตัวผู้หญิงนั้นให้ ดิ้นตอก
ผู้ใหม่

๒๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดภามีเยท่านไป ดิ้นตอก เรือนญาติ พ
ของเพื่อนฝูงนบ แลมันทำขูดหญิงนบ เจ้าเรือนรู้เห็นเป็นใจให้ดิ้นตอก
มิได้บอกแก่ผองแฉนชายบ้านนายเมืองให้ท่านรู้ดวยประการใด พิจารณา
เป็นดังไร ท่านให้ตงโทษกึ่งผู้ซกกัด

๒๒ ๑ มาตราหนึ่ง เมียท่านหนีมาอยู่ดวยบิดามารดาพี่น้อง ๆ เอา
หญิงนบใดแต่เรือนหนึ่ง ถานแฉนใจพินเคอนหนึ่งใช้ ทานว่ามีชอบ
ให้ตั้งหญิงนบให้แก่เจ้าเมีย ถ้าแต่ชายผองมาตามหาอำพรางไว้ กัด
ซมชอนเคียดกัด เดือกได้ไปเคียดดวยประการใด ๆ กัด ให้ใหม่ผู้นั้น
เป็นขอเจมด เหมมิได้ วากถาวตามผิดแฉชอบ เอาเมียท่านไปเคียดได้
โทษากแก่ความเมองท่าน

๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงหนีผองไปต่างเมือง มีผู้เอาไปชายถึง
ด้ามประตจนขึ้นไป ถ้าเจ้าเมียมาภบ ทานว่าชายไปถึงด้ามประตจน
แล้ว เจ้าเมียมิรู้ ทานว่าขาดแก่ผู้ใด ถ้าเจ้าเมียจะเอาตัวเมียมาใช้

ให้ไล่เอาตามมากแต่น้อย แล้วให้หญิงนั้นนำไปหาความแก่ผู้ชาย ถ้า
ผู้ชายตาย หนักดี เป็นภพแก่เจ้าเมียนั้นแล ๖๕ ๖

๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง เมียท่านหนึ่งมาอยู่ด้วยในเรือนผู้ใด เจ้าเรือน
เอาเมียท่านไว้ ถ้าแต่เจ้าเมียมามาก แต่อาจพร่งว่าหาได้มาอยู่ไม่
อยู่มาเจ้าเมียมามากในเรือนคนเก่า ท่านให้ใหม่เดิมอดักภรรยาเมียท่าน ๖๕ ๖

๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทำชู้ด้วยเมียท่าน แต่ชายชู้นั้นจะเอา
เมียท่านมาเป็นเมียตน ท่านว่าอย่าพึงให้ ให้ถึงหญิงนั้นให้แก่ผู้มัน
จงได้ ถ้าเมียแต่บาทเบยมากน้อยเท่าใด ให้ใหม่เท่านั้นใหม่แก่เจ้าผู้
จงได้ ๖๕ ๖

๖๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดเมียมได้มีชู้ตามชู้ ชู้ชู้มีได้เมีย
ชู้แตกหักดำหักดำกัน ท่านให้ใหม่ชายนนตงตนตั้งท่าน ถ้าช่ายกับ
หญิงมีเด็กกันใช้ ดั้นใหม่ให้แก่พ่อแม่บิดานาอาหญิงนั้น เพราะ
ว่าเขาเลี้ยงหญิงนั้นมายาก ๖๕ ๖

๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงใดไปตั้งตัวท่าน แต่มันฮ้างตามหาตัว
ทอดทวงศักดิ์แก่หญิงเจ้าผู้ พองให้เรียกหญิงเจ้าผู้ศักดิ์ เจ้าผู้พอง
ให้เรียกหญิงผู้ศักดิ์ แต่เคียงว่ามีได้จากราย ถึงถามแต่มีพจนแก่
พิจารณาใช้ ท่านให้ตั้งยามนทาตั้งให้ มันนงชาติเดียว เอาเลือด
ประหน้าปากมันเอาชุนชาหย่างไว้ แล้วจึงให้ปลงลงด้วยลวดหนึ่ง
ด้ามดำทหนึ่ง โดยโทษของมันเคียงเจ้าผู้มันแล ๖๕ ๖

๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายประมทเมียท่านว่า หญิงนเป็นชู้ก่อน
เมื่อพิจารณาเป็นตั้งว่า ชายนนเป็นชู้ด้วยหญิงนั้นใช้ ท่านให้ใหม่
ชายนนกับตัวหญิง ถ้าเป็นตั้งว่าหญิงนเป็นชู้ด้วยชายนนก่อนจริง

ใช้ ท่านให้ไหมชายนั้นแต่งหนวดมาเด่า เพราะชายมากด่าว่า
ประมาทหญิงเด่นแต่ภจจะให้หญิงนั้นได้อายมิชอบ ๗๕

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงหนีผัวไปต่างเมืองในชอบจับได้มา
จังหวัด ๑๖ หัวเมืองซึ่งกำหนดไว้ นั้น แต่หญิงนั้นได้เดิมบอกชายว่ามี
ผัว หนีผัวมาชายมีทุกข์ด้วยหญิง หญิงทำชู้ด้วยชายคนหนึ่งต้อง
ต้องขึ้นไป แต่จะเอาโทษแก่ชายนั้นมิได้ ถ้าชายรู้ว่าหญิงนั้นหนีผัวอยู่
หนีผัวมาชู้ด้วยประการใดๆแล้ว ทำชู้ด้วยใช้ ให้ไหมชายชู้ โดยพระ
ราชฤทธิญา แต่ให้เอาโทษหญิงนั้นโดยดั่งกันมดกัน เหตุหญิงมิได้จำ
กล่าวตามผิดแต่ชอบว่าผัวเดียงตเป็นขรรรมิเป็นขรรรมแต่หนีไป ๗๖

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผัวตายหยางไวทังโตง ดัพยงอยู่กับเรือน
หญิงเมียนหน้าตาดกแต่ศตอขใจกำหนดชู้เขาชายมาอน แต่ผัวด้วย
หยางรบกนอยตงนั้น ถ้าพ้องชายผู้ตายเห็นเอาความมารองฟ้อง
เมื่อวันลับชบแท้เพจรงใช้ ท่านให้ด้านตกรชตะกรวยครอบคี่หึง
นตงเพียงดา ให้ตเจนรอบเรือนทลวอยนนั้นดามรอบ แล้วให้ไหม
ชายชู้เป็นเบยลับเตนให้แก่ญาติพ้องเผวมผู้ตาย ๗๗

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดกาศุภกรรยาไปถานที่ไกล แต่
เกิดอุปคตเหตุเป็นจถาจถการณรงคตั้งคราม แต่บทกตั้งกาศุภกร
กรรยาไปนั้นพรตพรากกัน มีผู้ใดไปพันนรงคตั้งคราม ครั้นอยู่
มาเขามาภยตกเพียงเขาใช้ ท่านให้ผู้ใดนั้นคนให้แก่เจ้าบศุภกรรยา
ท่านว่าให้เจ้าผวมนนให้บาเห็นจแก่ผู้ใดนั้นโดยควร ๗๘

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรบ คัก ได้หญิง เซตย มาเดียงเป็น

ภรรยาหลวง
อนุภรรยา กัด ขาโตมาทำชู้ด้วยนั้นมิโทษ ให้โทษโดยพระ
ราชภรรยา

ราชภรรยา
๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงชาวไทยกัด มาขออาไศรยอยู่ด้วยชาย
กัด ชายรับประกันไว้กัด แต่ชายเลี้ยงหญิงนั้นไว้ โทษหนัก ถ้ามัน
จะไปจากไซ้ จะคิดค่าเช่าแก่นนั้นมิได้ เพราะได้ไซ้มันแล้ว ถ้าชาย
ไปมาหาสู่มัน เกิดถูกด้วยมัน มันออกใจมิชู้ ให้โทษชายชู้แต่หญิง
นั้นโดยฉนวนอนุภรรยา

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงใดจะหญิงอื่นมกผัวคน แลฉวนพี่น้อง
ลูกหลานเพื่อนฝูงไปชู้ด้วยทักหญิงซึ่งความกผัวคนนั้น ถ้าพิจารณาเป็น
ลัจจำมกผัวมันไซ้ อย่าให้โทษหญิงคนเหตุเลย เหตุเขาเป็นคั้นประ
เวณนี้ ให้โทษแต่พวกเพื่อนโดยพระราชภรรยา ถัดถึงคบคัพพนแห่ง
พิจารณาเป็นลัจจำมกผัวมันไซ้ ให้โทษหญิงคนเหตุ แต่พวกเพื่อน
ตาหนึ่งโดยพระราชภรรยา ถ้ามีเป็นลัจจำมกผัวคนไซ้ ให้โทษ
หญิงคนเหตุแต่พวกเพื่อนทักคุณ ถัดหญิงชู้มาทำชู้ด้วยผัวคนถึงเรือน
คน แต่หญิงเจ้าผัวค้ำค้ำหญิงชู้มิถึงค้ำค้ำไซ้ อย่าให้โทษหญิงเจ้าผัว
นั้นเลย เหตุหญิงชู้ถูกหญิงเจ้าผัว ถัดหญิงเจ้าผัวคบคัพพนแห่งหญิง
ชู้มิบาดเจ็บถึงค้ำค้ำไซ้ ให้โทษหญิงเจ้าผัวให้แก่หญิงชู้ โดยบาดเจ็บ
นั้นตาหนึ่ง ให้โทษชายเจ้าผัวอีกได้ค้ำค้ำ โดยพระราชภรรยาเป็น
ค้ำค้ำค้ำค้ำเหตุชายปราบเมียมได้

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง หลานทำชู้ด้วยเมียตงตาบ่ฮ่าวฮานาพคนเอง

มณู มกตวเกรง มนุอายแก่บาศดงนนให้เขามั่นคนร้ายจำได้ชื่อ } เขา
ครวณ }
กา }

นำหมกคักหนาทงหญิงพชชาย เขาเชอศหนึ่งผกคอ เขามองคิตเวณ
รอบตลาดแฉวเขาชนชวหยวงยงคยบดกลันโตก แฉวให้คตวยสวด

หนึ่งคต ๒๕) ที่ แฉวให้ทำเพตอยยเดียนอกเพื่อง อยภาให้คตยียงกัน

ถ้าจะไล่ตกลันโตกมิให้ยง เด่มละ ๓๐๐๐๐

๓๖) ๑ มาตราหนึ่ง พ่อแม่พณของยายหลาดนตงนำหลาดนคชกน
ไซ้ ให้ทำเพตอยย นนเดียนโทเต ให้เจ้าพ่อแม่พณของพตเมืองท่านตง
ตีประศ โทกแปดตัว ให้มนนศรพระดังช พราหมณาจารย์ดังตมณศร
กระทำพิธีการรงบการชบาทอจรงไร นำพานาเป็นจรงจะคตเบนประโยชน
แก่คนทงหลาดน ฝ่ายพ่อแม่พณของวิ้ววลูกหลาดนทวมชอบมิได้จวกถาด
ท่านฉวเดมิต ให้ตงโทษโดยโทษานโทษ

๓๗) ๑ มาตราหนึ่ง ถ้ามีศรัทธาในพระดำค่นว จดระกรรยาแฉ
ทรพยดังลันลัรรพเหศ บวชเบนภิกษด้ามฉนร แฉวตั้งเคมดินดมรงค์
ของชายลัทธิแกหญิง พ่อแม่พณของชายจะเอาอยงพงให้เดย ถวเมอ
แรกจะบวชชน ชายแหวกแบ่งบ้นทรพย ดังลันใด จงได้ ถ้าหญิงยง
ครองตัวอยถ่าผัด ผู้คักออกมายุกันด้วยหญิงอีกเต้าไซ้ บุศร
กรรยาแฉทรพย ดังชองทงปวงนภกลัทธิแกชาย ให้ศวเวรอนท่านเคย
อยอยู่ท่านเคยนอน หมอนท่านเคยเรียง เดบียงท่านเคยกิน ถ้าหญิง
ทำชุนอกใจผัวไซ้ ให้ใหม่โดยพระราชาภษฎีกา

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงชายราษฎรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน ถ้ามี ศรัทธาดีละภรรยาแต่ทรพยตั้งของ บวชเป็นภิกษุสามเณรแล้ว แด คักออกมาก็จะกินอยู่กับหญิงอีกไซ้ ถ้าหญิงนั้นมีสามีเป็นภรรยา ชายนั้นคือไปก็ตามใจหญิง เหตุว่าบวชแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้า ชายถูกล่ามจับขึ้นหญิงนั้น ท่านให้ใหม่ชายคู่ทำแก่หญิงหม้ายนั้น ๗

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ภรรยาตามใจจะไปบวช ถ้ามีภิกษุยอมให้ ภริยาไปบวช ท่านว่าสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน ถ้าภริยาคักออก มาจะมีสามีอื่นไซ้ ท่านว่าหากโทษมิได้ ถ้าสามีมิได้ตั้งให้ บวช ภริยากระทำความผิดแล้วหนีไปบวช ถ้าคักออกนามีผู้ไซ้ ให้ ใหม่โดยขนาด เพราะเหตุว่าสามีเขามีได้ตั้งให้ไปบวช ๗

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง พระครูภิกษุสามเณรมีผิดเมียท่านถึงข้าเรา ชื่อว่าปราชิก ให้ คักออกเสีย แล้วให้ ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา ๗

๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าพระครูภิกษุสามเณรมี อยู่ในคดี ทำ ทูราจารย์ผิดกิจไฉน ทำร้ายด้วยหญิงหาผัวมิได้ ถึงข้าเราเปนตั้งไซ้ ชื่อว่าปราชิก ให้ คักออกตั้งโทษ ๒๕ } ที่ ตั้งตั้งลงหย่าข้างดวง ๕๐

ส่วนหญิงนั้นให้ทำโทษหญิงทำชู้นอกใจผัวนั้นแต่ ๗

๑ ถ้าวัดภิกษุณมตวิวาทแห่งผัวเมียด้วยเหตุต่าง ๆ โดยตั้งเซปเต้ เท่านั้น ๗

๔๒ ๑ มาตราหนึ่ง เจ้าสมจรด้วยเมียชู้คนตนเองไซ้ ท่านให้ ใหม่ให้ผัวนั้นเป็นไทย ส่วนเมียนั้นไซ้ ให้ ไปแก่ผัวนั้นด้วย ถ้าหญิง นั้นมีไปด้วยผัวนั้นไซ้ ให้ เจ้าคิดค่าตัวให้แก่ ผัวนั้นด้วย ตามบท พระอัยการ ๗

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายช่วยไถ่หญิงมาเป็นทาส แต่หญิงนั้น
 ฝวอยู่ เจ้าเงินเอาหญิงทาสนั้นเป็นเมีย ท่านว่าให้มีโทษแก่ชายเจ้า
 เงินนั้นโดยกระบิดผิดเมีย เหตุว่าเมื่อคนไถ่มาได้ว่ากล่าวให้ขาดจาก
 ชายผวนั้นก่อน ๖

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง ชายไทยพึงใจซำด้าว ท่านมิได้กล่าวขอทำ
 ขูดด้วยกัน แต่ชายไทยมิได้เอาขันหมากไปให้นายเงินแต่ให้พ่อแม่หญิง
 เต่าไซ้ ท่านว่าชายหากำกับนายเงินแต่พ่อแม่หญิงมิได้ ถ้าชายร้าง
 หญิงเสียไซ้ ให้เอาเบี้ยเงินในคำตัดทำเป็นสามส่วน ให้คงอยู่แก่
 หญิงตัวเบียดสองส่วน ให้ชายไซ้ส่วนหนึ่ง เพราะบังอาจทำขูดอย่าง
 ท่าน มิได้ชำระแก่เจ้าเงินแต่พ่อแม่หญิง ๖

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายไทยพึงใจด้วยซำด้าวท่านมิได้ช่วยไถ่
 คุมเอาซำด้าวท่านไถ่เรือนเสียดเป็นเมีย มีตั้งซำท่านให้แก่เจ้าเงิน
 ไซ้ เกิดบุตรก็ มิได้เกิดบุตรก็ แต่เอาซำท่านไว้ให้บวชการท่าน
 ไซ้ ท่านว่าชายผู้นั้นบังอาจ มิได้กตเวทนต์พระราชบัญญัติกระบิด
 ความเมืองท่านๆให้ โหมด่าหนึ่งแล้วให้เอาเงินคำตัดหญิงทำสามส่วน
 ให้ชายซึ่งเอาหญิงซำท่านไว้ ไซ้ส่วนหนึ่ง ไซ้แก่หญิงตัวเบียดสองส่วน
 ถ้าถูกเกิดด้วยชายนั้น ให้ ไต่เกมนเพราะเกิดในเรือนเบียดท่าน ๖

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง เจ้าเงินกตพนองถูกทาดานแห่งเจ้าเงินกต ขม
 ขนหญิงทาสถึงซำเรา หญิงร้องแรกมดักขยวนไซ้ ท่านให้แบ่งคำ
 ตัดหญิงเสียกึ่งหนึ่งให้มันตั้งให้แก่เจ้าเงิน ถ้าขมขอลอนมกอดขมขม
 ขนไม่ถึงซำเรา พิจารณาเป็นตั้งให้แบ่งคำตัดเป็นสี่ส่วน สดส่วน
 หนึ่งให้แก่เจ้าเงินสามส่วน ถ้าขมด้วยไซ้ ขย่าให้แบ่งขมเขานนเสีย ๖

โดย ถ้าผู้มีผิดมีคดียุ่ด้วยแต่มีนจะอย่าใช้ มนยงหาเกิดบุตรด้วยนาย
เงิน แลพของตกหลานแห่งเจ้าเงินไม่ จึงให้มันตั้งค่าตัวจริงถ้วน ๖๖

๔๗ ๑ มาตราหนึ่ง นายเงินหากความแก่ทนายฝากว่า ถัดเมียทนาย
ไทยคนใช้ ถ้าเป็นตั้งให้ใหม่ ถัดหาเงินใหม่จะเสียให้มิได้ ให้ทวน
ด้วยถวดหนึ่งแทนเมียปรับใหม่ั้น ถ้าแต่นายเงินหากเป็นตั้งใช้ ให้
ทนายฝากออกเป็นไทย จะให้ปรับใหม่คจทนายใช้ มิได้ เหตุด้วยยังเป็น
ไทยครึ่งทนายครึ่ง ๖๗

๔๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายสมจรด้วยภรรยา พ่อแม่แต่เจ้าธานีให้ แล
มีพาทันหนีไปไกล หญิงนั้นมีเป็นเมียชายเป็นแต่ชกกัน เมื่อนชายผู้ใด
มาทำชู้ด้วยหญิงนั้นแต่ จะใหม่ชายชู้ภายหลังหนีได้ เพราะด้วยยอม
เป็นชู้ทั้งสอง แลทรพยถึงดินแห่งหญิงนั้น มิให้ชายชู้รับเอาโดย
เมื่อนชู้ นมพุงเขาทรพย ถึงของหญิงไว้ นั้น ท่านให้ตั้งโทษชานน
ด้วยถวดหนึ่ง ๖๘

๑ กล่าวถึงกษณมตวิธาทด้วยทนายภรรยา โดยตั้งเชบแต่ท่าน ๖๙

๔๙ ๑ มาตราหนึ่ง ชายชู้ทางวันหนึ่งแต่ทาง ๗ } วัน เดือน
๓๕

หนึ่งนำสู่ชอตกถ้าวหลานสาวท่านเป็นเมีย อยู่กินด้วยสิ่งวิจาทดาดี
กันด้วยประการต่าง ๆ ชายลงจากเรือนละหญิงไว้ ถ้าชายชู้ทางวัน
หนึ่ง ให้ผิดแต่ในสามเดือน ถ้าชายชู้ทางสามวันให้ผิดแต่ในหก
เดือน ถ้าชายชู้ทางเจ็ดวันให้ผิดแต่ในแปดเดือน ถ้าชายชู้ทางสิบ
ห้าวันให้ผิดแต่ในสี่หนึ่ง ถ้าชายชู้ทางไกลเดือนหนึ่งให้ผิดแต่ในสี่หนึ่ง

กบฏเดือน ถวายมิได้ผู้หาหญิงพนักกำหนด ๖ } เดือนหนึ่ง แลบทหนึ่ง

กบฏเดือนตามระยะทางใช้ ให้หญิงหลุมเกล้าผู้ แก่แก่กานนพนายบ้าน

ร้อยแขวงกรมการแต่ผู้ มับนตาคักัดผู้ โดยหนึ่งให้ช่วยส่ง } คน
ดิน สดุด }
ชนหมาก }

แต่ตั้งของเดิมแห่งชาย ถวายมิได้ผู้หาหญิงพนักกำหนด ชายหญิงขาดจาก
ผัวเมียกัน เหตุชายจะหญิงใจแก่ตั้งจะให้ลูกกลใน โลกนี้แล้วจะให้
ยากแก่ความเมืองท่าน ถ้าไม่ถนชายให้ตั้งแก่บิตามารดาญาติพ้อง
แห่งชายถนบิตามารดาญาติพ้องแห่งชายมิรับ ให้หญิงหนีไปบอกแก่ก่า
นพนายบ้านผู้เกล้าผู้ แก่แก่ร้อยแขวงกรมการผู้ มับนตาคักัดผู้ โดยหนึ่งว่า

คนได้ส่ง ดิน สดุด } แต่ตั้งของเดิมให้ชายเป็นค่านับ แล้วมิถนชาย
ชนหมาก }

แต่ได้ตั้งแก่บิตามารดาผู้เกล้าผู้ แก่แก่ญาติพ้องแห่งชายเป็นค่านับ หาก
ไม่ ท่านว่าหญิงซึ่งขาดจากผัวเมียกัน ถวายหญิงอยู่ด้วยกันหา
ทุนดินชนหมากมิได้ก็ดี แต่มีทุนดินจ้งหน่ายจ่ายดินไปด้วยกันก็ดี ให้
หญิงไปบอกกล่าวได้เป็นค่านับ แล้วหญิงชายขาดจากผัวเมียกัน ถ้า

แต่มิได้ส่ง ดิน สดุด } แต่ตั้งของเดิม มิได้ ไปบอกกล่าวได้เป็นค่านับ
ชนหมาก }

ท่านว่าหญิงชายยังมีชาติจากผัวเมียกัน ถ้าหญิงมีชู้ฉู้ใช้ ให้โทษ
โดยประณมผิดเมีย อนึ่งเกิดบุตรชายหญิงด้วยกัน ท่านมิให้ตั้งดิน-
สอดตั้งขันหมาก ให้ตั้งแต่ทนต์แต่ดินเดิมแก่ชายจงถ้วน ชายจึงขาด
จากผัวเมียกัน โดยพระราชกฤษฎีกา

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผัวเมียอยู่ด้วยกันหญิงหนีหาความผิดมิได้
แต่ชายหนีไกรรหญิงกับเอาทรัพย์ ตั้งดินคนลงจากเรือนไป

หนีไปได้ ไปมาเป็นชานานถึง เดือนสามระยะทางพ้นกำหนดแล้ว
๓๐
๓๓

ตั้งดินสอด
จึงให้หญิงเอา ขันหมาก ของชายหนีไปตั้งให้แก่ชายแต่พ่อแม่ชายนั้น
ทนต์ทรัพย์

เป็นต้น เป็นประธาน แต่ชชายจึงขาดจากผัวเมียกัน อนึ่งชายไปด้วย
สามารถโทโสมาแรก ครั้นหายไกรรแต่จมน้ำเสียเมียหนีไปได้ แต่กลับ

มาหาเมียมันด้วยสุภาพสุจริตแต่ให้ทรัพย์ตั้งของเยี่ยมเยือนแต่ใน
๓๐
๓๓

เดือนกต กับหนึ่งกต ถ้าหญิงมีชู้ฉู้ภษาชาย แกล้งซ่อนขบค้าชาย
เป็นอนมิต มิให้ชายหนีไปมาอีกเท่าไร ท่านว่าจะโทษนชาติจากผัวเมีย
กันหนีไปได้ ท่านว่าหญิงหนีสุจริตคิดเอาใจออกนอกใจผัวมัน ถ้าหญิง
มีชู้ฉู้ให้ปรับ โดยพระราชกฤษฎีกา

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง ภรรยาสามีซึ่งโกรธท่งเถียงเคียดกัน แด
ชายโกรธแก่หญิงเก็บเอาดินเค็มเสกทรัพย์ ดังของลงจากเรือนหนีหญิง
มีด

แล้วเอาพรวร่า } พันเด้าหอเด้าเรือนหญิงเดียว แดชายไปอยู่ณเรือน
ชวาน }

บิดามารดาถัด พนของพองพนชแห่งชายถัด ท่านว่าชายไปวันเดียวจน
ขาดจากผัวเมียถัด ท่านมิให้หญิงนั้นตั้งชนมหากเดย ท่านว่าชายนั้น
เอาใจออกหากจกหญิงแล้ว ถ้าหญิงจะมีชชชของท่านว่าทำโทษมิได้เดย
ถัดชายนั้น โกรชหญิงแดงจกเรือนหนีหญิง มิได้เก็บเอาดินเค็มเด

มีด
ทรัพย์ ดังของไป แดชายนั้นเอาพรวร่า } พันเด้าเรือนเด้าหอหญิงไป
ชวาน }

แต่ค. ไปอยู่ณเรือนบิดามารดาพนของพองพนชแห่งชายใด

ฉนถัด ชชชมิได้ถัดมาให้หญิงนั้นตั้งดินเค็ม ให้แก่ชายจงถัดถัด ถัด
ชายหาดินเค็มมิได้ ท่านว่าชายหญิงขาดจากผัวเมียถัด ถัดชายลง
เรือนหนีหญิงไปแต่มิได้พันเด้าเรือนเด้าหอ แต่มิได้เก็บเอาทรัพย์ ดัง
ของไปแต่มาอยู่ณเรือนบิดามารดาพนของพองพนชแห่งชาย แต่มิได้
ถัดมาอยู่คด้วยหญิงพันกำหนด ให้หญิงตั้งดินถัดถัดชนมหากตั้งดิน
เค็มให้แก่ชายจงเค็ม ให้คิดดินถัดมรดกให้แก่ชาย ความถัดฉนผู้ชาย
ผู้หญิงนั้น

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าชายหญิงมีทุนดินอยู่ด้วยกัน อยู่กินเป็น

ผัวเมียกัน แต่วิวาทเคียดฟันทัน ชายไปจากเรือนหญิงมิได้นำมาเป็น
เวลาช้านานพันกำหนด แด่ทรัพย์สิ่งของ ๆ ชายยังรักคนปนกันอยู่ณ
เรือนหญิง ชายมิได้เอามา ท่านว่าชายยังรักชหญิงอยู่ จึงมิได้เอา
ทรัพย์สิ่งของไป ท่านว่าชายเจมิตเป็นแต่ใจได้มาแขก จะเอาเป็น
ชาติจากผัวเมียกันมิได้ ถ้าหญิงนั้นท่านออกเจมิตอื่นใช้ ให้ใหม่เพื่อ
แม่พ้องหญิงโดยซุกซ่อน

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผัวเมียคัดค้าน หญิงแดงเรือนหนึ่งใช้ขอด้วย
พ่อแม่มดคายายายพบนานาอา แต่ชายไปเรียกหาจะรบคนมา หญิงม
มา ถ้าหญิงมีชู้ผัวใช้ ให้ใหม่โดยขนาด

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผัวเมียคัดค้าน แด่หญิงเคียดชังเรือน
ไปอยู่บ้านเรือนพ่อแม่มดคา แต่ชายตามเชิงหน้าไปดูหาพ่อแม่มดคา
แห่งหญิงนั้น แด่พ่อแม่มดคาหญิงมิเรียกหา มีเอาหมากพุดมาถัก
แด่หญิงนั้นมีชู้ผัวใช้ ท่านให้ใหม่ชายชู้แด่พ่อแม่มดคาหญิง โดยพระ
ราชกฤษฎีกา

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงชุกกันเป็นผัวเมียกัน แต่ชายคิด
เอาใจออกนอกใจหญิงยกย้ายเก็บเอาทรัพย์สิ่งของเก็บเอาเงิน
ไปได้ เก็บคานมารดาญาติพี่น้องแห่งตนไป มีเมียอื่นก็ แต่เก็บเอา
ทรัพย์สิ่งของไปไม่ได้ มีเมียอื่น ร่างหญิงไว้พันกำหนดก็ แต่ชาย
แกลงขับไล่หญิงเดีย เก็บเอาทรัพย์สิ่งของไว้แต่ผู้เดียวก็ หญิงมา
ฟ้องร้อง พิจารณาเป็นสัจ ท่านว่าชายนั้นเพียงหญิงมิเป็นกรรม ให้
ชายส่งทรัพย์สิ่งของซึ่งเก็บไปนั้นมาจงถ้วน ควรให้มันคืนเดิมให้แก่

หญิงแก่ชายตามสืบ ^{เริ่ม} } ซึ่งชายเก็บเอาไป แดหญิงได้ ใ้มีมาก
ตุ่มรัก

น้อยเท่าใด บันให้แก่หญิงชายคดกึ่ง ให้หญิงชายขาดจากผิวเมียกัน
เหตุชายมิได้เตยงหญิงโดยธรรม

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดทำชู้ด้วยเมียร้างท่านให้ โหมชายชู้
กึ่งประณตเมีย เบนสันใหม่กึ่ง พิไหยกึ่ง ส่วนหญิงร้าย ให้มีโทษ
ประจานจงเต็มตามพระอัยการเต็ม เหตุหญิงเต็มมี ทำตามพระราช
กำหนด มิหจะเต็มคชอยู่แก่ผู้ใดก็ตามใจหญิงนั้นแต่

๑ ถัดมา โดย ลักษณะผิวเมีย วิวาท ร้าง กัน โดยตั้งเซบ ยึดแต่
เพียงน

๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดไปเตยง ^{ลูก} } ดำรงท่ง ให้ข้า-
หลาน

เกรงพ่อแม่ผู้แก่แก่แต่ญาติพี่น้องแห่งหญิงเต็มพ่อแม่ผู้แก่แก่
ญาติพี่น้องแห่งตน อย่าให้ทำความลำบากประมาทอนมิชอบ ถ้าชกยหน
วิวาทวิวาทภริยา แลจับถือคาบรชนนาไม่ ด้รพอดูจทงปวงจรพนแห่ง
ภริยา พ่อตาเมยายญาติพี่น้องแห่งห้ามมิพงกต แต่ชายหยาบช่า
คำดี ทุบตองพนแห่งพ่อแม่ผู้แก่เจ็บป่วยไม่ลงดำหัด ท่านว่าชาย
นั้นชกอดจหนัก ให้เอาซึ่งสิ่งของ ๆ มีนคนให้แก่มน ถองตั้งชบมีนเดี่ย
อย่าให้ขาดใหม่ตงตผลอื่น ถ้ามีนยังรกขเมียมพชยมีนชตแก่โทษว่า
ควมณตคแต่ ให้มีนเค่งเข้าคอกคอกไม้ชบเทียบ ผาหวหนึ่ง เหตุ
เจ้า เบ็ด ใ้ ไหวพ่อตาเมยายตมกษมาเดว จึงให้มชยกันด้วย
ลูกสาวสืบไป ถ้ามีนชกตพน แห่งทุบตอง พ่อตาเมยายผู้แก่ผู้แก่แห่ง

หญิงมีบาทเจ็บถึงลำหัดลำกนกก็ แต่มั่นเป็นโจรผู้ร้ายก็ ท่านว่า
ชายนั้นทูลวิธาบชาหามารยาตรมิได้คั้งอาจ ให้พ่อตาแม่ยายรีบ
เอาทรัพย์ สิ่งของ ๆ ชายนั้นไว้ ให้แก่หญิงจงสิ้น ให้ข่มมันเสียอย่าให้
มันอยู่ด้วยลูกสาวสืบไป จะได้ความฉิบหายเสีย ถ้าลูกสาวยังรักษ
ผัวมันจะตามผัวไปก็ตามใจมัน ทรวพตังของทั้งนั้นอย่าให้มันเสีย ถ้า
มันมีลูกใช้ ให้เอาทรัพย์นั้นไว้แก่ลูกมัน เพราะมันมีรักคุณท่านแต่ ๖๖

๕๘ ๐ มาตราหนึ่ง ชายไปเลี้ยงลูกสาวท่านให้ยำเกรงพ่อแม่
ผู้เถาผู้แก่แต่ญาติแห่งหญิง ถ้าชายมีพวคกันเหล่านักค้าดีเมื่อตน พ่อ
ตาแม่ยายห้ามปรามมพวง มันว่ากต่างเกินเดยหยาบช้า แต่ให้เครื่อง
อนมดแก่พ่อตาแม่ยายก็ดี แต่มันมีลูกก็คิดเมียไปต้องพ่อตาแม่ยายก็
ให้มันแต่งเข้ตออกคอกไม้ ขอไปเที่ยวนมาพ่อตาแม่ยายแล้ว ให้เรียก
เอาทานบนไว้ พี่เมียมาเมยก็จเคยงกันแต่ ๖๗

๕๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผัวเมียจวาทักกัน จับหอด คาบ แห่เดิน
หุดาจ รนุ หน้าไม้ มีคพร้า แต่มันช่วยหาม กอดของผัวจะทานน
บาทเจ็บไซ้ ให้ใหม่เป็นต้นใหม่ถึงพิไนยถึง ๖๘

๖๐ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้ามีภรรยาอยู่ด้วยกันภริยามีความผิด ถ้ามี
จะปรามปรามโดยดีหญิง ๆ จะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาว่า
หยาบช้าแก่สามี ให้ภริยาเอา เข้ตออกคอกไม้ ขอโทษ แก่สามีจึง
จะควร ๖๙

๖๑ ๐ มาตราหนึ่ง ชายไปเลี้ยงลูกสาวหลานสาวท่าน แต่มัน
ตั้งไปด้วยเป็นค่านับ ถ้าชายหยาบช้าต่อคาคอกคอกพ่อตาแม่ยาย แต่มัน
มีแก่แห่งหญิง แต่ชายนั้นไม่ทำทานบนให้ก็ดี ไม่มีคัษมาพ่อตา

๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าใช้ ไปการณรงค์สงคราม
แต่ไปต่อเมืองปดอมเมืองโกต โกตกัต ภายหลังถ้าภรรยาขัดคันกัวด
ทุกขาก प्रकारใด ให้บอกมุนายอาณาประชาราถให้ช่วยกราบพูด
พระเจ้าอยู่หัว ถ้าหญิงมีชู้ผิดใช้ ให้ใหม่จตุรคุณให้แก่เจ้าผู้จงคืน
แต่ให้ตั้งโทษชายหญิงนั้นโดยขนาด ๗๖

๑ ถัดว่าวลักษณ์แล้วไปคำแต่ไปราชการกำหนดให้หญิงอยู่ถ้า โดย
ตั้งเขยแต่เท่านั้น ๗๖

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงกต ไต่ทาสเป็นทรพมรรทุกแห่ง
พอแม่พ้องมากดี โถมากดี แต่ได้รบพระราชทานพทยาไรนาอากกร
เมื่อเขาผัวเมียอยู่ด้วยกันใช้ ให้เอาเป็นสมัคร อึ่งชาเดิมแห่งหญิง
แห่งชวรกต มาอยู่เกิดลูกเมื่อเขาผัวเมียอยู่ด้วยกันนี้ แดงแต่ผัวเมีย
จะอยู่กันใช้ ให้บันเอาตักทายนนเป็นสมัคร แดงวิชาเดิมนี้ให้คง
ตามเดิมแห่งหญิงแห่งชายนน ๗๖

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าภริยาคิดจะอยู่กัน ถ้ามีให้หนึ่งดี
แก่ภริยา ภริยาให้หนึ่งดีแก่สามีต่อหน้าผัวแก่ ทานว่าฟังเอา
หนึ่งดีดีภริยานนได้ เขาสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน ๗๖

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าภริยาคิดจะอยู่กัน ถ้ามีให้หนึ่งดี
ภริยา ผู้ตักนงระหนหนหนึ่งแดง ถ้าภริยาคิดไปอยู่แก่ภริยา ภริยา
ก็อยู่ด้วยกับสามีสืบไป แดงมสุริเหวว่าเขาคนตักด้วยกันใช้ ทานว่า
เขาเป็นสามีภริยาก่อนอยู่ ถ้าภริยานนมีชู้ผิดให้ตั้งโทษโดยขนาด ๗๖

๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง ภริยาคิดมีชู้ผิดเมื่อพอใจกันจะอยู่กันใช้
ตามน้ำใจเขา เหตุว่าเขาทั้งสองสืบบุญกันแล้ว จะจำใจให้อยู่ด้วยกัน
นนมได้ ๗๖

๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เมียอยู่ด้วยกันต่างคนต่างผิดใจกัน จะ
อย่างกันใช้ ให้หญิงตั้งดินสอขึ้นหมากแก่ชาย ถ้ามีลูกด้วยกันใช้
ท่านมิให้ตั้งดินสอขึ้นหมากแก่ชายเลย ให้เรียกดินเค็มทั้งต้องข้าง
ดินสมรค์ใช้ ให้แบ่งปันเป็น ๓ ส่วน ให้ชายสองส่วน ให้แก่หญิง
ส่วนหนึ่ง ถ้าหญิงนั้นเขามีตนเดิมชื้อชายจ่ายได้กำไร แดชชายหาทุน
เดิมมิได้ใช้ ท่านให้ปันดินสมรค์นั้น ๓ ส่วน ได้แก่หญิงสองส่วน
ได้แก่ชายส่วนหนึ่ง เพราะชายหาทุนมิได้ ชายได้หากไปรักษา
จึงได้

๖๙ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้ามีภริยาอีกจะอย่างกัน ให้บิดจมารดา
ผู้เก่าผู้แก่ไถ่ถามไต่สวนคดีให้รู้ว่าผู้ใดผิดผู้ใดชอบ ถ้าผู้ชายผิดแก่
โทษ ชายให้หนึ่งต่อสัญญาทาบบนไว้แก่ผู้เก่าผู้แก่บิดามารดาของตน
แห่งหญิงแล้ว แดชชายนั้นแปรปากพูดกล่าวว่ามีได้ทำตามหนึ่งต่อ
สัญญาทาบบนไว้ นั้น ถ้ามันยังกระทำความผิด ว่ากล่าวมีพงชกเถาใช้
ท่านจึงให้กระทำความผิดหนึ่งต่อสัญญาทาบบน ซึ่งทำให้ไว้แก่ท่านนั้นจะ

๗๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เมียอยู่ด้วยกัน ผู้ไปค้าได้เมียใหม่มา
ด้วย ชายทำเคียดแก่เมียก่อน แดชจะอย่างกันใช้ ให้แบ่งดินนกก
เพราะเมื่อก่อนนั้นหาโทษมิได้ ชายนั้นอาชรรวม

๗๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโตชมนั้นหญิงหมายถึงข้าเรา ให้เอา
เบี้ยประถมผิดเมียทำ ๕ ส่วน ยกเสียส่วนหนึ่ง เอา ๔ ส่วนตั้งใหม่ เป็น
ดินใหม่กึ่งพินัยกึ่ง ถ้าชมนั้นมีตั้งชดเรา ให้ใหม่กึ่งข้าเรา

๑ คู่ภักดิ์ ๓๙๐๕ ศักถณนักษัตร เดือน ๓๐ ขึ้นแปดค่ำ พุทธ
วาร สัมเด็จพระเจ้ารามาริบัติศรีบรมจักรพรรดิ ราชบรมนพิตรพระ

พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จในบันดังกวาศ์โดยทิศประจิมมหาสัตว์ จึงพระ
 ฤๅษีฤๅษีศรีมณฑลท้าวราชบังคมทูลพระกรุณา ด้วยขุนไกรนารายณ์ แด
 แม่นางเกิดบุตรพรมณาจารย์สมรสด้วยกัน แต่ทำบริคนให้แก่กันว่า
 เดิมแม่นางเกิดมีชายหญิงชาย ช่าง ม้า โค กระบือ แก้ว แหวน
 เงิน ทอง ผ้าผ่อน แพรพรรณ สรรพทรัพย์ ตั้งของทงปวงเปน
 เงินแปดชั่ง ส่วนสิ้นเดิมช่างขุนไกรนารายณ์เอาไปเดินเบียดเบียน ส่วน
 สิ้นเดิมแม่นางเกิดแต่งไปค้าเมืองนอกเสีย ยังแต่สิ้นสมรส แต่เขาจะ
 อยากรู้คงน จะควรประการใด ข้าพระพุทธเจ้าขอเรียนพระราช
 ปรินิบัติ จึงมีพระราชโองการมาณพระบัณฑูร ให้มันศรีมณฑล แด
 นักปราชราชบัณฑิตยทั้งหลาย พินิจพิจารณาให้แจ้งพระราชกฤษฎีกา
 ไว้สืบไปเบื้องหน้า

๗๕ ๐ มาตราหนึ่ง ต้องสมรสด้วยกันบริคนทั้งสองข้าง คือ
 ว่ามีชายคน ช่าง ม้า โค กระบือ แก้ว แหวน เงินทอง ผ้าผ่อน
 แพรพรรณ สรรพทรัพย์สิ่งใด ๆ ก็ดี แต่ตัวทรัพย์เดิมมีหนี้ตายกดี
 เรือดำไฟไหม้กดี เงินเบียดเบียนกดี แต่งไปค้าขายขาดทุนกดี แต่สิ้น
 เดิมหนี้ตายด้วยประการใด ๆ ก็ดี ท่านให้เอาสิ้นสมรสใช้เดิมอัน
 หนีบทยนนั้นจงถวน เหลือหนี้เป็นสมรส ถ้าสิ้นเดิมแต่เขียนหนังสือไว้
 เป่าว่า ๆ ว่า เป็นสิ้นนับตามราคาให้กดี แต่โค กระบือ สรรพทรัพย์
 ทงปวงนั้น หนีตายหนีบทยโจรสลักด้วยประการใด ๆ ก็ดี ท่านมีให้
 เอาสิ้นสมรสใช้ สิ้นเดิมเลย ถ้าแน่นตของชาญาเป็นถ้อยความกดี ต้อง
 มรฎก แต่ท่านให้เอาเดิมเป็นมรฎกกดี อย่าเอาสิ้นสมรสใช้เดิมนั้น
 เลย เพราะโทษเกิดแก่ตนเอง ถ้าเอาเดิมตนให้สูญหลานพี่น้อง

พันธุ์ไปก็เต็มออกทีเดียว ถ้าแต่เอาส้มรั้วใช้เต็มใช้ ไคร่มากให้ไต่
 มาก ไคร่น้อยให้ไต่หน่อย ถ้าส้มรั้วหามีไต่ เป็นภัพเขาทั้งต้องฝ้าย
 ถ้าหาส้มรั้วมีไต่ มีแต่ดินเต็ม ข้างหนึ่งมากใช้ ให้เอาใช้เต็มข้างชาต
 หนึ่งตามส่วนมากแฉ่นอช เพราะเขาอยกกันด้วยกัน ถ้าดินเต็มหญิงกต
 ดินเต็มชายกต แหงเขาทั้งต้องดินเต็มด้วยกัน ท่านมีโหวาแก่กันเคย
 หนึ่งเขาแรกเลี้ยงกันเป็นผัวเมีย ย่อมจ่ายเป็นชาเหตงแฉ่นหวาน เป็น
 บริคนทั้งต้องข้าง ผัวแฉ่นแฉ่นเห็น แฉ่นให้ทาทองต่อบริคนข้างชาย
 ไวแก่บิตามารดาพี่น้องของข้างหญิง ให้ทาทองต่อบริคนข้างหญิงไวแก่
 บิตามารดาพี่น้องของข้างชายจึงจะชอบ ถ้ามีดินเต็มทั้งต้องข้าง แต่มี
 หนึ่งต่อบริคนอยู่แต่ข้างเดียวใช้ ดินเต็มในบริคนบมีเป็นบริคนเดียว ถ้า
 ข้างหนึ่งพิภพใช้ ให้แฉ่นเอากั้งเป็นเต็ม ถ้าเขวรับเอาออกส้างแก่
 กันให้เอากั้งเป็นเต็ม ถ้าข้างหนึ่งหัทนมีไต่ ควรให้สร้างผู้มีทนน
 เรียกเขาหนึ่งชื่อว่าหัทนมีไต่ ไวเป็นคบริคน ถ้าข้างหนึ่งวาเต็ม ข้าง
 หนึ่งว่าส้มรั้ว แฉ่นหัดักชีพยานมีไต่ ให้เอาเป็นเต็มกั้ง ส้มรั้วกั้ง ถ้า
 บริคนหญิงอยุ่หนชาย บริคนชายอยุ่หนหญิงใช้ ให้เอาโดยบริคนนั้น
 ถ้าข้างหนึ่งมีบริคน ข้างหนึ่งหบริคนนมีไต่ ข้างหบริคนมีไต่มาว่า
 จะเอาดินโดยบริคนนมีไต่ หนึ่งบิตามารดาพี่น้องของลูกหลานหนหญิงกต
 ชายกต แฉ่นเขาถ่มตวยใช้ หนชายได้ ดินเต็มมากน้อยเท่าใดกต หน
 หญิงได้ ดินเต็มมากน้อยเท่าใดกต ท่านว่า เขาผัวเมียได้ต่อบุญเขา
 ให้เอาเป็นดินส้มรั้ว แม้นบิตามารดาญาติหนหญิงให้ ดินเต็มแก่หญิง
 กต บิตามารดาญาติหนชายให้ ดินเต็มแก่ชายกต เมื่อนั้นแรกให้เอา
 เป็นเต็ม ถ้าให้ผัวมาอยู่เป็นผัวเมียกันแล้วให้เอาเป็นส้มรั้ว แม้นได้

ไว้ในอาคารเมื่ออยู่เป็นผัวเมียก็ให้คิดเขาเป็นดมรงค์ ชั่งดินท่อนแฉ
เหล้าเขาของกินเลี้ยงผู้เถาผู้แถมหมอกจะเขาแก่กัน ถ้าอย่ากิน
ก็ดี ตายจากกันก็ดี ท่านให้ยกเลย ๗๖

๗๓ ๐ มาตราหนึ่ง บรคนไปอยู่กับเมียแล้ว แลความดีบรคน
มาก เมื่อใช้หาดีนในบรคนมาได้ แลมีแต่คนย่นหนัก แลมีเขา
ในระวางอำพราง ถ้าอำพรางทวงพระยาให้ คิดปาก ถ้าอำพราง
ขุนนางผู้ใหญ่ให้ คิดด้วยตวงหนึ่ง โดยตักนมเต็มตัก ถ้าอำพรางผู้เถา
ผู้แก่ใช้ แลมีชายทำดมรงค์ได้เท่าใดให้ ไร่แก่หญิงสี่น เป็นโทษแก่
ชายแต่ แลมีหญิงทำดมรงค์ได้เท่าใดให้ ไร่แก่ชายเจ็ดน เป็นโทษแก่
หญิงผู้พรางนั้น แลเขาทำบรคนพรางทั้งสองข้างใช้ ให้ บรคนแต่
คิดถึง ขยายบรคนดมรงค์นั้นเลย ๗๔

๗๕ ๐ มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายในแคว้นแควนเดิมมามณฑล
ให้เลี้ยงตักเลี้ยงพของพองพันชงชอบ โดย ชรวมบางคนมีเมียต้องคน
ตามคนก็ดี เมื่อเกิดสามีได้ ไร่นาเรียกส่วนดมรงค์พัยทั้งหลาย
ควรให้แก่เมียเต็มสองส่วน ให้แก่เมียถรงส่วนหนึ่ง ให้แก่เมียผู้ค
ถึงส่วน ๗๕

๐ ศัภมส์ศุ ๑๓๖๖ ขวคนกษัตริย์คักกณคณาภิภาพกษทคคคค
จันทวารภคตบรเบตทกทหนท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรม
ชรวรมฤคณทหารราชาธิราชพระพุททเจ้าอยู่หัว ผู้ดำรงพิภพอดิศราชกรุง-
เทพทวารวดีศรีชัยุทธยามหาศคตกภพพรคตพระราชานบรรมนย เด็ดจ
ชอกณพระทงนบคคภมาตามหาจักรพรรดิพมานพร อมคด้วยพุดฒามาตย
ราชกรระวิมนตรมูช ตกขุนทงหลายทรวงอสาหะชาวะพระราชาภคชฎิกว

บทพระอัยการลักษณะผัวเมีย ว่าด้วยขุนไกรนารายนกับแม่นางเกิด
 บตรพรหมณาจารย์จะอย่างกัน มีบทพระอัยการเต็มไว้ว่า ถ้าชายหญิง
 จะเดียวกันเป็นผัวเมีย แม่นมีต้นเดิมมากน้อยเท่าใด ให้ทำหนังสือ
 บรคนไว้ต่อกันทั้งสองฝ่ายจึงจะเชิชอบได้ ครั้นจะอย่างกันก็ให้บัน
 ดินเดิมต้นเดิมวัดตามหนังสือบรคนนั้น จึงมีพระราชโองการมารพระ
 บัณฑูรผู้ดีหนาท คำหรือดีแก่มนตริมธุลกษัตริย์ พากษากิจคดีอาณา
 ประชาราชฎรทั้งปวงว่า ซึ่งมีบทพระโองการ อันโบราณราชกระ
 ษัตริย์บัญญัติไว้ ให้แบ่งบันดินโดยบรคนนั้นแทนเป็นยุติธรรมอยู่ จะ
 เด็กรือเดิมมิชอบให้คงไว้ ครั้นจะให้ ไซ่หนังสือบรคนตามบทพระ
 อัยการ โบราณเล่า ทวยราชฎรทุกวันนี้ บิดามารดาประกอบบุดรา
 บตรให้มีตำมิกฤษยา แต่ให้
 วิชาณะกะทรพิย
 อวิชาณะกะทรพิย
 } เป็นทุน ก็มิแต่
 ผู้เล้าผู้แก่มาจรรูเห็นเป็นค่านับจะได้ ทำหนังสือบรคนให้ไว้แก่กัน ตาม
 ประเพณีโบราณนั้นหามิได้ อย่างธรรมเนียมโบราณเดิมสัญญาไปเข้า
 นานแล้ว ครั้นจะประกาศแก่ราชฎรให้ หรือทำหนังสือบรคนตั้งแต่ก่อน
 นั้น ก็เป็นอันยากก็ให้ ไซ่ตามกระบิตเมองที่เคย ไซ่น่าจะไม่มีหนังสือ
 บรคนก็ตามเกิด ถ้าแต่เขาผัวเมียจะอย่างกัน จะบันดินเดิมต้นเดิมวัดนั้น
 ให้แห่งพิจารณาโดยสัจโดยธรรมได้ ทรพิยฝ่ายชายฝ่ายหญิงมากน้อย
 เท่าใดไซ่ ก็ให้แบ่งบันตามส่วนต้นเดิมต้นเดิมวัด โดยพระอัยการอัน
 โบราณราชกระษัตริย์บัญญัติไว้แบ่งบันนั้นเกิด

๑) กล่าวลักษณะมูลวิวาทแห่งผัวเมียจะอย่างกัน โดยตั้งเขไปแต่
 เท่านั้น ๗๕

๑) อินฺวํหาญิงอินฺชามมิโตคํานํบํลํชอ แดชวยกระท่าทราจาร์ให้ม
 โทษนน มี๗ประการ มาตฺรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วย
 มารตาฯหากภคิตาปํตรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วยบิตาฯ
 หากภคิตามาตฺปํตรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วยบิตามารตา
 บิตามารตาหากภคิตาโคตฺรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วย
 โคตฺรฯหากภคิตาถาตฺรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วยพชวย
 พลวํ พชวยพลวํหากภคิตาญาตฺรภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอิน
 ษอยคฺด้วยญาตฺรฯหากภคิตาสํวภคิตาประการหนึ่ง คือหญิงอินฺชอยคฺด้วย
 ทานํผู้โตยหนึ่ง ทานํหากภคิตาบํองกันไฉ หญิง๗ประการนี้ ถ้า
 ชวยผู้โตมิโตคํานํบํลํชอ แดออกชางไปกระท่าทราจาร์หญิงกิด แด
 ชวยไปตบตคทาซุแดชมนชนชกภาหญิงไปกิด ทานอชวยนนมิโทษ
 ถาหญิงนนไปทชวยถึงเคหะตํถานบ้านเรชชวยยอมให้ชวยทําชุคฺด้วย
 ไร้ แดจะถลวํโทษแก่ชวยนนมิโตโดย ๗

๑๕) ๑) มาตราหนึ่ง บุรุษผู้โตจับชอมชอยคฺกบศฺรทํานกิด ชน
 ไปตงทนชอนบศฺรทํานกิด แดตคตถากบศฺรทํานไปรบบกชคทาซุแดทว
 ประการโตกิด ทานอชวยนนต ให้ตงโทษโดยโทษนุโทษ ๗

๑๖) ๑) มาตราหนึ่ง ชายโตมเมยแเดว ชมนชนถลวํถานถลวํ
 ทานถงชวเร ให้ใหม่ชวยนนกงประถนตคเมย ถาชมนชนถงชวเร
 ให้ใหม่ถงถงชวเร ๗

๑๗) ๑) มาตราหนึ่ง ชายทวเมยมิโตชมนชนถลวํถานถลวํทําน
 ถงชวเร ให้ใหม่ชวยนนกงเบยชวยมเมยแเดว ถาชมนชนถงชวเร
 ให้ใหม่ถงถงชวเร ๗

๗๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโคข่มชั้นหญิงเด็กไม่รู้เตยงสามถึง
ห้าเรา ให้ใหม่เท่าเบี้ยประถมผัดเมีย ถ้าข่มชั้นถึงห้าเราโลหิตไหล
ให้ใหม่เท่าเบี้ยประถมผัดเมียท่วคุณ ถ้าคบค้หญิงทำให้มีบาดเจ็บ
ด้วย ท่านให้ใหม่ชายนันโดยบาดเจ็บชีกโลหิตหนึ่ง ๖๖

๑ กล่าวถึงกษณหญิง ๗ ประการ แด่ปรับโทษชายข่มชั้นหญิง
โดยดังเชบแต่เท่านี้ ๖๖

๗๙ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรีท่านบิดามารดายังมีได้ประกอบดำเนิน
ภริยาให้ไซ้ บิดามารดานั้นเป็นอัครแก้วบุตร ถ้าชายโคข่มใจด้วยบุตร
ท่าน ให้ค่านับบิดามารดาตามประเพณี ถ้าบิดามารดายกให้ ดำใจ
เป็นอัครแก้วภริยา ถ้าชายมิได้ ไปดูขอค่านับบิดามารดาหญิง ๆ ชาย
ตอบรักษใครทำชู้กัน ในสถานบ้านเรือนบิดามารดาหญิง บิดามารดา
หญิงจับได้ ตีโบยทำโทษชายมิถึงห้าหัด จะเอาโทษแก่บิดามารดา
หญิงนั้นมิได้ ถ้าชายได้ ไปดูขอมีค่านับบิดามารดาหญิงแล้ว พ่อแม่
ญาติพี่น้องหญิงแกดั่งตีโบยชายไซ้ ให้ตงโทษแก่บิดามารดาแต่ญาติ
พี่น้องแห่งหญิง โดยพระราชกฤษฎีกา ๖๖

๘๐ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดมิได้ดูขอหญิงเป็นค่านับ แด่ตอบ
ทำชู้ด้วยลูกสาวท่าน ท่านจับได้ท่านมิให้ฆ่าฟันชาย แต่ให้ผูกมือไว้
กล่าววักนตามกระบิลความเมืองท่าน ๖๖

๘๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายตอบดักด้นภริยาทำชู้ด้วยลูกสาวท่านกต
หญิงท่านกต แด่พ่อแม่เจ้าเงินแห่งหญิงมีชายนับ หญิงมีครอบครัว
ตาย พิจารณาเป็นตั้งว่าชายตอบดักทำชู้ด้วยหญิงจริงไซ้ ท่านให้

ใหม่ชายจึงเต็ม คำตักหญิงสักแถมหญิงทาชนนั้นแล้วให้ลง ทันทโทษ

๓๐ } ๕
๒๕ } ที่ ๖

๘๒ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดลอบไปทำชู้ด้วยลูกสาวหลานสาว
ท่านมิได้กล่าวถาม แด่พ่อแม่หญิงรัฐชนไปมาหาสู่ถกคนตั้งนั้นใช้
ท่านว่าคือเมียมัน โหม่นแต่งชะมาพ่อแม่หญิง ฟังให้พ่อแม่หญิงรับ
ชะมาให้มันชู้กันเป็นคู่ดังวาคี เพราะเขาทั้งสองเป็นคู่ตั้งกันมาแต่
กาลก่อน เป็นดีศรีภรรยาให้ชายดีมีศักดิ์ถกตั้งตัวถกตั้ง ถ้าชายมิ
แต่งมาชะมาพ่อแม่ผู้แก่แห่งหญิง แด่มิได้เลี้ยงหญิงตั้งท่านเอง
ลูกเมียท่านทั้งหลาย แด่มันทำชู้แถมมันทอดหญิงนั้นเสีย ท่านว่ามัน
ทำให้ลูกหลานท่านนมหอกพร่อง ให้ใหม่ชายผู้เดิมพ่อแม่ผู้เก่าผู้
แก่นั้นโดยขนาด ถ้าแต่งมาชะมาพ่อแม่หญิงมีรับ แด่พรากลูกถก
สาวไปให้แก่ชายอื่นให้เสียประเพณีธรรมไซ้ ท่านว่าผู้มาเอาเมียมัน
แด่พ่อแม่ท่านชอบนั้น ท่านให้ใหม่พ่อแม่หญิงแถมชายผู้มาเอาเมียมัน
โดยขนาด

๘๓ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรหญิงมิชู้ตั้งให้ชายชู้มาหาถัก แด่ชาย
มาหาหญิงเองถัก แด่พ่อแม่พี่น้องหญิงมิรับ แปลกตัวว่าเป็นโจระโมย
พันแทงชายชู้นตาย ท่านให้ชายหญิงนั้นให้แก่พ่อแม่พี่น้องผู้ตายนั้น
ส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งไซ้ ไร่แก่พ่อแม่พี่น้องหญิงนั้น ถ้าพ่อแม่พี่น้องหญิง
รุษอยู่แล้วแกตั้งฆ่าพันชายชู้นตายไซ้ ท่านให้เอาคำตักชายชู้นตั้งใหม่
แล้วให้ชายหญิงทอดคตาค ได้ทำไต่ตั้งให้พ่อแม่ชายปลงศพผู้ตาย
นั้นแ

๘๔ ๑ มาตราหนึ่ง ต้องตอบสมัครษด้วยกันมิได้ผู้ชู้มิชู้หนัก

เป็นค่านับ แต่พ่อแม่หญิงมีร์ ค่อมทองตุงจันรัฐ ถ้าชายนั้นชวดชาติ
ทรพด พ่อแม่หญิงมีร์ให้กตามใจพ่อแม่หญิง ถ้าพ่อแม่หญิงนั้นตาย
ถ้าชายหญิงด้มค้อยด้วยกันเกิดลูกชายหญิง ท่านว่าลูกนั้นเป็นขันห
มาก หญิงทำชู้ใช้ ท่านให้ โหมชชายชุนนให้แก่ชายทรพด ซึ่งเป็น
ผวนน แต่ให้รับเอาทรัพย์ตั้งสินให้แก่ชายผวนนด้วย

๔๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้งไฟรฟ้าช่าคนทั้งหลายหาขันหมากมิได้
รักษไคร่กันอยู่ด้วยกันเปล่า ๆ พ่อแม่พี่น้องแห่งหญิงมีร์ได้ร้องพอง
ว่ากล่าว แดมนปลอกเรือนบ้างต่างเรือนเผ่ง อยู่กันด้วยกัน โดยฉนผว
เมียหาบศรมิได้ กัด หญิงสิทธิเป็นเมียชาย ถ้าแต่ผู้ใดมิได้ปลอกเรือน
อยู่ มิได้ทำเตียงกันโดยฉนผวเมีย ท่านว่ามิได้เป็นเมียสิทธิแก่
ชายเลย ๖๕

๔๖ ๑ มาตราหนึ่ง ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนไฟรพวงปวง เขา
ดมรศด้วยกันหาขันหมากมิได้ พ่อแม่หญิงมีร์ว่ามิได้ รัด แดมนปลอก
เรือนอยู่กันด้วยกันกัด ยังมีโคทมนปลอกกัด แดมนเตียงค้อยกันด้วยกัน
โดยฉนผวเมีย แต่เกิดลูกหญิงลูกชายด้ายด้มคองนั้น ท่านว่าเกิดลูกเป็น
ขันหมากแล้ว หญิงเป็นเมียสิทธิแก่ชาย แม่หญิงทำชู้ชชาย ท่าน
ว่าให้ โหมชชายชู้ ให้แก่ชายผู้เป็นผวโดยขนาด ๖๖

๔๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดชู้ชู้ให้แก่ลูกสาวหลานสาวท่าน พ่อ
แม่แห่งหญิงมีร์ แดชุนนมาจันรัฐ ท่านให้ โหมชชายโดยยศลาศักดิ์
พ่อแม่หญิง แดมนผู้ชู้ช้อนนให้ทวนด้วยหวายโดยฉกรรรมิได้กรร
เพราะมันเห็นแก่ลาภเอาสินจ้างสินบน ทำให้ลูกสาวท่านเสียตัว ๖๗

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโคมได้สู้ขอลูกสาวหลานสาวท่าน แด บังอาจว่าตนเรียวแรงผู้เดียวก็ดี ภาพกเพื่อนไปด้วยก็ดี เจ้ากุมเกาะ เบาะระแดงลูกสาวหลานสาวแดเมียท่านไปด้วยแรงคน หญิงนั้นร้อง แรกชดชวามักนวิเหนโต ยินชมชื่นหญิงนั้นโต ถึงเช้าเรากดี มิได้ถึง ข้าเรากดี หญิงนั้นมาหาความเปนดังไซ้ ให้ โหมโดยพระราชกฤษฎีกา เดิม ถ้าชมชื่นหญิงมีบาดเจ็บให้ โหมโดยบาดเจ็บอีกได้คหนึ่ง พวกซึ่งไป ด้วยนั้นให้ โหมกึ่ง ถ้าชายหลายคนชมชื่นโหมเอาหญิงนั้นไซ้ ให้ ลงโทษแก่ชายนั้นด้วยดวดหนึ่งคละ ๒๐ ที ให้ โหมตามบันตาศักดิ์ทว คุณ เพราะมันบังอาจยวบชาติอแผ่นดินเมืองท่าน พระ

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงคนเดียวทำชู้ด้วยชายสองคน แดชาย นั้นมาภกับภรรยาที่ตาพมเทงกนมีบาดเจ็บไซ้ ท่านให้ โหมหญิง แด ชายผู้พมเทงนให้ชายผู้บาดเจ็บนั้น โดยความเมืองท่าน พระ

๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงคนเดียวมีชู้ด้วยชายคนหนึ่งก่อน แดหญิงนั้นมาทำชู้ด้วยคนหนึ่งเดา ชู้ก่อนมีพมเทงชู้หลังตายก็ค ชู้หลัง พมเทงชู้ก่อน ตายก็ค ท่านจาเป็นหญิงร้ายให้ทอนมัน ๓๐ ที แดให้ โทณศักระหญิงนั้นเปนตระแดงแกง ทอดขกกระบวดสองที ชนชา- หย้างประจาน ๓ วัน แดให้ ฉ่าชายชู้พมเทงนั้นให้ตกไปตามกน ถูทรงพระกรุณามให้ชาติไซ้ ผู้ทำค่านา ๕๐๐ ลงมาให้ ปรับใหม่ทจ คุณ โดยพระราชกฤษฎีกา ดั้นใหม่ให้ แดมีตามารคา ญาติพี่น้องแห่ง ชายชู้ตาย พระ

๙๐๐ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงโคมชู้พ่อแม่แห่งหญิงได้ว่ากล่าวแก่ พ่อแม่ผู้ชาย ถ้าชายนั้นไปสู้หาหญิง แดพ่อแม่หญิงพมเทงชายชู้นั้น

มาตรา ๘๘ ถึง ๘๙ ได้ตรวจดูต้นฉบับทุกๆ แห่งแล้วไม่ปรากฏว่ามีอยู่ เฝ้าจึงว่าเวลาร่าง คงลงเลขมาตราเข้าไป (ดูกฎหมายเล่ม ๑ (หมอบรัดเล) หน้า ๒๕๒ และกฎหมาย ราชบุรีเล่ม ๑ หน้า ๓๔๑)

ตาย ให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา แลตั้งหมิงนั้นให้ชายเผ่าผู้ตาย

๓๐๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดพบจ่าเกยวพาดหมิง แลชายได้กดพ้อตวงหมิง หมิงยอมเป็นเมียชาย ชายตวงเอาแต่ทรัพย์เข้าของหมิงแล้วฆ่าหมิงเสียใช้ ท่านว่าชายนั้นหาตั้งมิได้ ให้ชายนั้นเสียให้ตกไปตามกัน

๑ กล่าวถึงชนหมิงชายตอบท้าว มิได้สู้ขอ แลชายพ้อตวงหมิงเป็นมฤตยูาท โดยตั้งเซปแต่เท่านั้น

๓๐๒ ๑ มาตราหนึ่ง ชายขอตักสาวท่านถึงหุดบ่ากยังแต่จะทำงาน แลพ้อแม่หมิงให้ชายฝากบ่าวเรอห แต่ทำกินอยู่ด้วยกันเป็นปี แต่พ้อแม่หมิงให้ชายอยู่ด้วยกันใช้ ท่านว่าเป็นเมียดีทริแก่เจ้าผัวเหมือนเมียทำงาน ถ้าแต่ชายผู้ใดทำชู้ด้วยเมียตงนณถนถนตกดี แลชายเจ้าผัว พ้นแห่งชายหมิง ซึ่งทำชู้ด้วยกัน ตายทั้งต้องใช้ท่านว่าอย่าเอาโทษแก่ชายผู้พ้นแต่เลย เพราะผู้ตายทำนอกประเวณีแผ่นดินท่าน

๓๐๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายมาตั้งขอตักสาวหลานสาวท่าน พ้อแม่หมิงให้หมิงนั้นแก่ชายยังมีได้ มีชนหมากกดี พ้อแม่หมิงมิให้หมิงแก่ชวยกดี แลชายนั้นไปมาหาดีพตจจ่ากต้าวเกยวเฉียงหมิงอันใจเชื่อฟังคำชาย ชายได้ตั้งมีศักดิ์ด้วยหมิง พ้อแม่หมิงมีชู้ ชายหมิงร่วมประเวณีกันก่อนยังมีได้แต่งการงานบริคนั้น ท่านว่าให้ชายนั้นแต่งชะมายมแปลงใจพ้อแม่แห่งหมิงนั้นโดยค่านับ ถ้าแต่หมิงนั้นมีได้ตั้งมีศักดิ์ด้วยชาย ชายหากกุมเกาะเบาะระแดงตูลากเอาหมิง

นั้นไป ท่านว่าชายนั้นเสียดแต่หากำนักบิณฑามารตามิได้ ถ้าแต่บิณฑามารตามิให้ หญิงแก่ชายก็ได้ ให้ใหม่ชาย พวกเพื่อนชาย ซึ่งไป ด้วยโดยพระราชกฤษฎีกา ๖๖

๓๐๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายผู้ขออุทธรณ์ ท่าน ชายนั้นทำอาชญากรรมมิได้แต่การมรดก ชายหญิงสมัครกันพ่อแม่หญิงมี แต่ชายอื่นมาทำชู้ด้วยหญิงนั้นแก่พ่อแม่หญิงมี หญิงไปอยู่กับด้วยชายชู้ภายหลังนั้น ท่านว่าหาโทษแก่พ่อแม่หญิงนั้นมิได้ ส่วนชายชู้หลังนั้นให้ใหม่เสียดเมียท่าน ๖๖

๓๐๕ ๒ มาตราหนึ่ง ชายผู้ขออุทธรณ์ ท่าน บิณฑามารตามิให้ หญิงยินยอมให้ ชายได้ให้ชนหมากหมั้นนั้นตั้งการ ยังมีได้ทำการ ชายอื่นบังอาจว่าคนเรียกร้าง กมเกาะเบาะระแวงหญิงนั้นด้วยแรงตน ช่มชู้หญิงนั้นถึงช้าเรากัด มิได้ ถึงช้าเรากัด พิจารณาเป็นดังใช้ ท่านว่าต้องพระราชอาญาความเมองท่าน ให้ส่งหญิงนั้นให้แก้บิณฑามารตามิ แต่ให้ทวนชายต้นเหตุด้วยจดหนึ่ง ๕๖ ที่ ถ้ามีพวกเพื่อนด้วยให้ ทอนคดี ๒๕ ที่จงทุกคน ให้ใหม่ชายต้นเหตุโดยเสียดเมียท่านในชนหมากหมั้นจงควร ๖๖

๓๐๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดให้ ไปสู่ขออุทธรณ์ ท่าน ชายใดให้ สิ้นสุดแต่ไปชนหมากใหญ่แล้วยังมีได้อยู่กับด้วยกัน ชายลอบทำทราจรรแก่หญิง ๗ นั้นพันแทงตายใช้ หักโทษมิได้ แต่ชนหมากสิ้นสุดเครื่องอื่นแต่งมานั้นให้ ได้แก่พ่อแม่หญิงนั้น ๖๖

๓๐๗ ๑ มาตราหนึ่ง ชายผู้ขออุทธรณ์ ท่าน ว่าชายนั้นมียศ ท่านมิให้หญิงแก่ชาย ๗ ทำทานบนให้ต่อหน้าผู้เจ้าผู้แก้

ว่า จะระความร้ายไม่เด่นเบียดคบหาด้วยโจร แต่บิดามารดาหญิง
จึงยกหญิงให้เป็นเมียชาย ถ้าตั้งไปเมื่อนานมันมีระความร้ายใช้ ให้
ขบมันเสีย ให้เวทนุแตกหนักมากแก่มันจงแล้ว เพราะมันทำผิดต้อง
ด้วยหนังสือทานบนมันเองตั้งนั้นแล

๑๐๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายมาตั้งชอกต่างหุดานต่างท่าน ๆ ให้
หญิงเป็นเมียชายแล้ว ชายนั้นคบหาโจรผู้ร้ายก็ดี ท่านว่ามันเป็นคน
พาด ให้พ่อตาแม่ยายขบมันไปอย่าให้อยู่ด้วยชอกต่างหุดานต่าง ไป
เมื่อนานจะฉิบหายเสีย ให้เวทนุแตกหนักมากแก่มันจงแล้ว ถ้าชายรบ
กิด นรบกิด ให้ไปบอกบิดามารดาญาติพี่น้องแห่งชาย แด่นายบ้าน
นายอำเภอหรือยแฉงกรมการ แลผู้มีบัณฑิตก็ดู โดยผู้หนึ่งให้รู้
ชายคบหาโจรผู้ร้าย แลหญิงชายชอกจากผัวเมียกัน

๑๐๙ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดชอกต่างหุดานต่างท่านเป็นเมีย
ชายใด ให้ตั้งตั้งแต่วงมีโตแต่งการมงคล ชายนั้นยังมีโต ไปอยู่
หลับนอนด้วยหญิง แลชายนั้นตาย ท่านให้ทำตั้งตั้งคนนั้นเป็นสองตั้ง
คน ให้ชายตั้งหนึ่ง ตกอยู่แก่หญิงตั้งหนึ่ง ถ้าหญิงตาย ท่านว่า
ตั้งตั้งนั้นให้ไว้แก่บิดามารดาหญิงตั้งตั้ง ถ้าหญิงใดเสีย ๆ ตัวแก่
ชาย ชายตาย ตั้งตั้งคนนั้นให้ตกอยู่แก่หญิงตั้งตั้ง เพราะว่าตั้งนั้น
เป็นตั้งหัวบ้านให้ไว้แก่หญิงตั้งตั้ง

๑๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไปตั้งชอกต่างหุดานต่างท่าน บิดา
มารดาญาติแห่งหญิงตกปากให้ ได้กินขนหมากท่านแล้ว ชายหาผิด
มิได้ บิดามารดาญาติแห่งหญิงก็ตกินแห่งแฉงใจ แลตั้งจะไม่ให้

หญิงนั้นแก่ชาย แปรปากหลายคำหาทักตัวได้ ครั้นชายผู้ขึ้นมาดู
 ขอดอก บิดามารดาหญิงนั้นกริบ กذبคนชั้นหมากชายนนเฒ่า ถ้าชาย
 ทั้งสองเป็นความกัน ท่านว่าให้ถกต่างนั้นแก่ชายผู้มาดูชอก่อน แล้ว
 ให้เขาชั้นหมากชากายหลังนั้นตั้งใหม่บิดามารดาหญิงทักคุณ ยกทุน
 ให้เจ้าของ เหตุอันเป็นดีใหม่ทั้งพิไนยทั้ง แล้วให้ใช้คำอุททา
 ธรรมนิยมให้แก่ชายกายหลังด้วย เพราะมันทงศ์ก็ค้ำหาหว่อง
 ความเมืองท่าน ถ้าบิดามารดาหญิงดกปากให้บุตรเป็นภรรยาชาย
 บิดามารดาหญิงรับดินดอคนหมากแห่งชายไว้แล้วแล้วดกบด้อยความ
 ให้เจ้าใช้ ให้คิดเอาคำตอหญิงนั้นตามกระเบียรขาย แล้วให้คนดิน
 ดอคนจงถวน เหตุพล่งปากเลียดัน พดงคินตคคินไม ๗

๓๓๑ ๐ มาตราหนึ่ง ชายใดดูชอกถกต่างหลานต่างท่านเป็นเมีย
 ชายมีเขาเป็นเมียแต่ไปดูชอกหญิงอื่นเป็นเมียเฒ่า แต่หญิงซึ่งดูชอกไว้
 ก่อนนั้นไปค้ำหาหญิงกายหลังใช้ ท่านว่าหญิงคนร้ายจำหา ให้ใหม่
 หญิงผู้ค้ำท่านให้หญิงผู้ขาดเจ็บ โดยพระราชกฤษฎีกา ๗

๓๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ชายใดมีเมียแต่พรางว่าหาเมียมิได้ ให้
 ดูชอกหญิงอื่นมาเป็นเมีย แต่เมื่อก่อนค้ำหาหญิงซึ่งดูชอกมาเป็นเมียนั้น
 เจ็บปวดใช้ ถ้าหญิงผู้เจ็บมีดมค้อยด้วยชายนน ก็ให้ว่ากล่าวยังผู้ภ
 ติระตภากรให้ขอลจจากผู้เมียบกั้น จึงให้ใหม่ชายผู้พรางเทวพอดวง
 ท่าน แต่ให้ใหม่ผู้ชอกถกต่างชอนน กิ่งชายผู้พรางให้แก่หญิงผู้
 ขาดเจ็บ เหตุหญิงเดียวตัวเพราะชายพอดวง ถ้าหญิงเกิดบุตรด้วย
 ชายนนแล้ว ให้สิทธิเป็นเมียชาย หญิงจะกล่าวอย่างฟังฟังเถย ๗

๓๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโตไปสู่ขอตุ๊กสาวหลานสาวท่าน บิดามารดาหญิงให้หญิงผู้บุตรผู้หลานแก่ชาย ชายยังมีได้กำนပ်ทำงาน บิดามารดาหญิงยังมีได้เวณลำดับหมอนก่อน หญิงยังดีทร้อยอยู่กับบิดามารดา ถ้าชายนั้นดีหาควบคุมพวกเพื่อน ไปดูตากตุ๊กสาวหลานสาวท่าน มา ท่านว่าเดิมทีพระราชอาญาความเมืองท่าน ท่านให้ตั้งหญิงนั้นให้ กับบิดามารดา แล้วให้ใหม่ชายคนเหตุโดยพระราชกฤษฎีกา แล้วให้ทอนชายคนเหตุนั้นด้วยดวตหนึ่ง ๓๐ ที่ ส่วนพวกเพื่อนซึ่งไปด้วยกัน นั้น ให้ทอนด้วยดวตหนึ่งคนละ ๓๕ ที่ โดยเดิมทีพระราชอาญานั้น ถ้าจะไล่ดวตหนึ่ง ๓ ที่คือแค้นเป็นแต่พิไนยหลวง

๓๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโตให้ตั้งขอตุ๊กสาวหลานสาวท่าน แดเขาขันหมากตามขันไปกล่าวถามพ่อแม่พี่น้องหญิงรับเอาได้ ว่าให้ตกลูกหลานสาวแก่ท่านท่านกำนပ်ได้ ในกำหนดซึ่งว่ากล่าวกัน ใวนั้นยังเป็นเมียชาย ถ้าชายโตไปทำชั่วตั้งหญิงนั้น ท่านว่าผิดเมียท่านในขันหมาก ท่านให้เขาขันหมากตั้งใหม่ขันหมากกล่าวถามนั้น ๓๓ ขันขันหมากหมั้น ๕๐ ขันเป็น ๖๓ ขัน ให้ตกลูกขันหมากกล่าวถามนั้นขันละเพียง ให้ตกลูกขันหมากหมั้นขันละตั้ง เขาขันหมากทงนั้นบอกกันเขา แล้วให้ใหม่ทอคุณ ยกทอนให้เจ้าของ เหตุอนนั้นเป็นดินใหม่ถึงพิไนยถึง ถ้าถึงกำหนดซึ่งว่ากล่าวนัดหมายกันใวนั้น ชายมิได้เขาขันหมากใหญ่มาแต่งงานตามสัญญานัด ท่านว่าหญิงนั้นมิได้เป็นเมียชายเลย หญิงนั้นสมควรหาโทษมิได้ แดขันหมาก ๓ ขันนั้นชายจะคืนเอามิได้ เหตุว่าพ้นกำหนดซึ่งว่ากล่าวนั้นแล้ว

๑๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโหม่ชนหมาก ๓ ชั้น ไปสู่ชอตุกต่าง
 หลานสาวท่าน พ่อแม่หญิงกับผู้เถาผู้แก่ข้างชายยังยอมพุดจาชนลง
 บดใจ แต่ให้หญิงอยู่ด้วยกันก็ดี แต่ชายช่วยทุกชยากหญิงด้วยประ
 การโต ๆ ก็ดี พ่อแม่หญิงยกหญิงผู้เป็นลูกหลานให้เป็นภรรยาชายก็ดี
 แต่ชายหญิงล้มเดกัน พ่อแม่หญิงรักษาลูกหลานให้เป็นภรรยา
 ท่านว่าหญิงนั้นดีก็เหมือนเมียชาย แต่ชายผู้โตทำชด้วยหญิงนั้น ให้
 โหม่ชายชู้ตามบันดาศักดิ์ ให้แก่เจ้าผัว โดยพระราชกฤษฎีกา ๖๖

๑๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายให้ชอตุกต่างหลานสาวท่านถึงหอบ
 ผัก แต่หญิงมีชู้ด้วยชายอื่นก็ดี ตามชายอื่นไปก็ดี ท่านว่าให้ชายผู้
 ชู้คิดเอาค่าชนหมากแต่แรกมาตั้งชอเท่าถึงชนหมากหมั้น เอาหนึ่ง
 เป็นตั้งชอ ถ้าชายผู้ชู้ชอเห็นหญิงทำชู้ด้วยชายอื่น พันแทงหญิงชาย
 บาดเจ็บถึงตายใช้ ท่านว่าชายผู้ชู้ชอนั้นเดมิคให้ตั้งโทษ ตามพระ
 ษยการผู้ร้ายพันแทง โดยบาดเจ็บถึงตายนั้น ๖๖

๑๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ชายผู้ชอหญิง แต่ชายเข้ามาฝากบ่าเรอห
 แล้วมันตะเตยไปได้ เมียอื่น มัน กลับมา ทำหนึ่งสี่ กต่างความ เป็น
 ประมาทประจานพ่อแม่หญิงให้เรียกให้ตั้งหญิงนั้น แต่หญิงนั้นพ่อแม่
 ยังมีไต่ทำงาน เวณต่างหมอนหญิงนั้นยังดีทชแก่บิดามารดา จะตั้ง
 หญิงให้แก่มันมีไต่เตย ๖๖

๑๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชายผู้ชอตุกต่างหลานสาวท่าน แต่ชาย
 ไต่ไปฝากบ่าเรอห ยังมีไต่ทำงานเวณต่างหมอนก่อน ชายผู้นั้นมันทำ
 ทนงองอาจหยามซ้ำถักไต่ช่มเหงตุกต่างท่าน มันมีเกรง พ่อตาแม่ยาย

แฉกของหญิงจริงใช้ ท่านให้รับโตม้นผู้นั้นเสีย อย่าให้ลูกสาว
แก่มัน ๖๖

๓๖๙ ๖ มาตราหนึ่ง ชายใดพึงใจลูกสาวหลานสาวท่าน ให้ผู้
แก่ผู้แก่ไปสู่ขอเป็นค่านับเก็บบิดามารดาหญิง บิดามารดาหญิงยกลูก
สาวหลานสาวคนไหนให้แก่ชาย ผู้ใดขอทำการมงคลแล้ว ชายนั้นมิราช-
การไปยังมีโตม้นอยู่ด้วยหญิง ถ้าชายกลับมาใช้ ท่านให้ตั้งตัวหญิง
ให้แก่ชาย ๖๗

๓๗๐ ๖ มาตราหนึ่ง ชายใดให้ ไปสู่ขอลูกสาวหลานสาวท่าน
คือบิดามารดาของพ่อของพี่น้องหญิงเป็นค่านับ แต่ชายนั้นยังมีโต
ม้นกันด้วย หญิงมีชายอื่นมาทำชู้ด้วยหญิง ตกภาพหญิงนั้นไป พ่อแม่
หญิงมิให้ ท่านว่าช้อย่ามิโทษแก่พ่อแม่พี่น้องนั้นเลย ส่วนชายผู้
ตกภาพไปนั้น ท่านให้ โทรมเดิมอดีตเมียท่านในชั้นหมาก ๖๘

๓๗๑ ๖ มาตราหนึ่ง ชายใดให้มีชั้นหมากไปสู่ขอลูกสาวหลาน
สาวท่านเป็นค่านับ พ่อแม่หญิงมิให้หญิงนั้นแก่ชาย ชายหญิงเป็นชู้
กัน พ่อแม่หญิงมิรู้ ชายหญิงนั้นพากันหนีท่านไป เกิดบุตรด้วยกันก็ค
หาบุตรมิได้ก็ดี ถ้าชายนั้นมาขอชะรอยมแม่ตงบิดามารดาหญิง บิดา
มารดาหญิงยกให้ หญิงจึงดีทมิเป็นเมียชาย ถ้าชายมิได้มาตั้งมัดตะมา
บิดามารดาหญิง บิดามารดาหญิงมิได้ยกให้ หญิงไม่ดีทมิเป็นเมีย
ชาย เป็นแต่ชู้กัน ถ้าหญิงนอกใจมีชู้ ให้ โทรมชายชู้นั้นเป็นค่าหม่า
ช้าง ด้วยบิดามารดา มิได้ยกหญิงนั้นให้แก่ชายเลย ๖๙

๓๗๒ ๖ มาตราหนึ่ง ชายขอบุตรท่าน ท่านให้แต่งมีเรือนอยู่

กินด้วยกันต่างหากแล้ว ชยุมมาบุตรท่านเกิดอุบัติโรค แลด้มานั้นเขา
มาตั้งให้แก่บิดา มารดาหญิง บิดา มารดาหญิงรักษาโรค บุตรีนั้น
ถอยคตหายไข้ บิดามารดาจะเอาหญิงนั้นไปยกให้เป็นภรรยาชาย
อื่นนมได้ บิดามารดาหญิงรักษาโรคนั้นสิ้นทวีพยาเท่าใด ให้ด้มานั้น
ใช้ทวีพยาให้แก่บิดามารดาหญิงเท่านั้น เหตุบุตรทั้งหลายเมื่อชยุมมา
มารดารักษา กรรมเรือนแล้วผู้เป็นสามีหากรักษา ๖ ๖

๑๒๒ ๑ กล่าว ลักษณะแห่ง ดี ชยอถกถาวร หลานสาว ท่านโดยตั้งเซปแต่
เท่านั้น ๖ ๖

๑๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายพดจาเกยวพาดพอดวงถกถาวรหลานสาว
ท่านภาไปทำข้เมย แลพ่อแม่พี่น้องหญิงมี มีคนเอาหญิงมาไว้เรือน
ถ้าชายนนั้นมาดูขอขมาขมแปลงท่าน ๆ ให้ได้ ท่านมิให้ข้ยาให้มิ
โทษแก่ชายนนเดย ถ้าช่วยเอาหญิงนั้นไว้ ให้มาดูขอหญิง แลพ่อแม่
หญิงมิให้หญิงนั้นแก่ชาย หญิงนั้นเห็นชายมายังพ่อแม่พี่น้องหญิง
แลชายนมาดูถกเอาหญิงนั้นไปก็ดี หญิงนั้นเห็นมายังพ่อแม่พี่น้อง
ชายนให้มาดูขอหญิง พ่อแม่หญิงมิให้ ชายนนั้นมาดูถกเอาหญิงนั้น
ไปก็ดี ท่านว่าเดิมดี ให้ทวน ถ้ามีพอดเพื่อนไปด้วย ให้ทวนกิ่งจรงทุก
คน แลให้ โหมให้แก่หญิงนอกได้คหนึ่งโดยพระราชกฤษฎีกา ๖ ๖

๑๒๔ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงตามชายไปแต่ชายมิได้มีค้ขมาไหว
พ่อไหวแม่หญิง แลชายเอาหญิงนั้นไว้เป็นเมียอยู่บ้าน อันบ้าน จะคน
ต้องคนถึงสองบ้านถ้าบ้านแล้ว แต่ชายมิเดยงหญิงเอาหญิงมาตั้งให้
แก่พ่อแม่หญิงเด้าใช้ ท่านว่าชายบังอาจเอาถกถาวรท่านไปไร่เลี้ยง
ประจาน ถ้าเขาไปเลี้ยงสองบ้าน ให้เอาค่าตัวหญิงนั้นตั้งใหม่ทอ

คุณ ถ้าเขาไปเลี้ยงดำบ้านชนไปให้ใหม่ศรีคุณ เป็นต้นใหม่กิ่ง
พิไผ่กิ่ง ๖

๑๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ขยายตุ๊กตูดวดหลานดำท่านหนีไปต่าง
บ้านต่างเมืองถึงสืบแต่ มีเขาตักถาดหลานดำท่านมาบ้านเมือง
เล่าใช้ หญิงไม่דםก็ด้วยชาย ให้ชายเวรตักถาดให้แก่พ่อแม่หญิง
บ่งให้มิโทษแก่ชายนั้นเลย เหตุชายภาหญิงนั้นกลับมาเอง ๖

๑๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงด้อมรักใคร่เป็นซักกัน พ่อแม่
หญิงมีร์ ชายหญิงนั้นภักกันไป ชายมิได้มาดมักษมาพ่อแม่หญิงใช้
ให้ตั้งหญิงให้แก่บิดามารดา แล้วให้ใหม่ชายผู้หาคำนับมิได้ ฉายหญิง
ไปเป็นข้อเดิมให้แก่บิดามารดาหญิง ๖

๑๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าหญิงตามผู้ชายใช้ ให้ทอนหญิงด้วย
ไม้หวายโดยถักหมักกัน แล้วตั้งหญิงให้แก่บิดามารดาหญิง แล้วชาย
นั้นหวนคำนับบิดามารดาได้ ให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา ๖

๑๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง ขยายภาตักถาดท่านไปทั่วๆ อยู่มาหญิงนั้น
มีครรภ์ พ่อแม่หญิงนั้นมิหญิงนั้นตาย ท่านให้ชายใช้คำหญิงนั้นจง
เต็ม แล้วให้ตั้งโทษแก่ชายนั้นเป็นข้อเดิมอีกได้คหนึ่ง ๖

๑๒๙ ๑ มาตราหนึ่ง ชายภาตักถาดหลานดำท่านไป ชาย
หญิงได้ด้อมรักใคร่กัน ให้ชายตั้งหญิงนั้นคนมาให้แก่บิดามารดา พ บ้า
น้ำ อาหญิง ให้ช่วยขมาขมแปลงแต่งการงานโดยด้อมควรตามประ
เวณิ พังให้ชายหญิงอยู่กินเป็นสัวเมียกัน ถ้าชายมิได้มีความร้าย
เป็นข้อหมักโทษแต่เป็นคนทุศีล บิดา มารดา พ บ้า น้ำ อา
หญิงมิเต็มใจ ดีโทษแต่ว่าชายมิพยัคเด็นเบียดกันเหต่าหยาบข้า้ประการ
ใดกัถิ ท่านให้บิดา มารดา พ บ้า น้ำ อา หญิงเรียกเขาทานบน

ชาย แต่ให้ชายหญิงกินเป็นผัวเมียกัน เหตุชายหญิงได้สมัคร
กันก่อนแล้ว จะตัดประเด็นเขานั้นมิชอบ อนึ่งถ้าชายตั้งหญิงให้แก่
บิดา มารดา พี่ บ้า น้า อาหญิง ชายได้มาชมายมแปลงเป็นค่านับ
บิดา มารดา พี่ บ้า น้า ชาย หญิงมีรับ แลตั้งว่าชบชายด้วยประการ
ใด ๆ แลเอาหญิงนั้นไปยกให้เป็นเมียชายอื่น ทวนว่าบิดามารดาพี่
น้าอาหญิงนั้นมิชอบให้ โหมชชายชู้ โดยประตมผัดเมีย โหมผัดให้ กิ่ง
ชายชู้ ถ้าชายมีตั้งหญิงให้ ไปชมาชเป็นที บิดามารดาพบ้านาหญิง
มีรับ ชายบังอาจเอาหญิงไว้ ให้ทวนชายหญิงคัดค้านตั้งก็ แต่ให้
โหมช เขนั้นเป็นช้อเติมคโดย คัดคิด บิดามารดาหญิง หญิงมิได้ สิทธิ
เป็นเมียชาย ถ้าชายสมัครชลูกกาหญิงไปชายหญิงเสียเถ่า ท่านให้
โหมชานั้นเป็นลูกกาโดยขนาด หญิงมิได้ สิทธิเป็นเมียชาย ให้แรง
เฮงเงินแก่ชายตั้งให้นายเงินจวงวัน แลให้ทวนชายห้าสิบที ทวน
หญิงยี่สิบห้าที เหตุหญิงร้ายชายพาดให้ยากแก่ความเมืองท่าน ๗๖
๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงพรหมจรรย์รักษ ใไว้กันพ่อแม่มี
แลชายอื่นมาขอหญิงนั้น พ่อแม่ยกให้ ชายผู้ขอ ได้ แต่งกรรมชัน-
หมาก ครั้นถึงกำหนดให้หญิงนั้นลงเรือนแต่หญิงนั้นมตง แลชายช
ซึ่งพ่อแม่หญิงมิได้ยกให้หนักาเอาหญิงไป แลมันเก็บ เอาทรัพย์ตั้ง
ของไปด้วยชนั้น ท่านให้ เอาชนั้นหมากนคังใหม่ พ่อแม่หญิงทวักคณ
แต่ให้ ใช้ค่าหอแต่ตั้งของท่านจงเต็ม เพราะพ่อแม่หญิงมิได้ถามถก
สาวตน ด่วนชายผู้กาไปนั้น ให้ โหมให้พ่อแม่หญิงนั้นเป็นบัยชมา
ยมแปลง ให้หญิงสิทธิแก่ชายผู้กา เพราะว่าหญิงชายนั้นรักษใไว้
กันอยู่ก่อนแล้ว ๗๗

๓๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงชายตามกันไป แต่ชายเอาหญิงไว้
 กัด แต่ชายเอาหญิงมายังแพ่ง ๆ หมายถึง ไป แต่พ่อแม่หญิงตกลงติดต่อ
 ไปแก่พ่อแม่ชายกัด คือชายเองกัด เงินมากน้อยเท่าใด ๆ แต่พ่อแม่
 แม่ชายกัด คือชายเองกัด รับประทานแล้วชายเอาลูกตัวของท่านไปขายเสีย
 เอาเงินไปให้เจ้าตุลาการผู้ตกมานั้นใช้ ท่านว่าชายบังอาจให้เอาเบี้ย
 ซึ่งชายขายหญิงนั้นตั้งใหม่ตัวคุณเป็นดินใหม่กิ่งพันยั้ง แล้วให้ชบ
 ชายนั้นเสียอย่าให้เสียหญิงนั้นต่อไป

๓๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงรักษาศีลเป็นชุกกัน แต่พ่อแม่
 หญิงมีรักมากกันไปอยู่เรือนพ่อแม่พี่น้องของพ่อพี่ชาย แต่หญิงภาว
 ทรัพย์ตั้งของพ่อแม่หญิงไปด้วย พ่อแม่หญิงจะเอาทรัพย์คืน ท่านให้
 คืนให้แก่พ่อแม่หญิงนั้นจึงเต็ม เพราะว่ามีทรัพย์อยู่ในโอวาทพ่อแม่
 มีควรให้ทรัพย์แก่มัน

๓๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหญิงตอบตกลงรักษาศีลด้วยกัน บิดา
 มารดาหญิงนั้นมร ช่างลักพาหญิงหนีไปอยู่เรือนพ่อแม่พี่น้องแห่ง
 ชายในทโถด ทโถดกัด แต่ปลุกเรือนอยู่นอกกัด หากมิได้กัด ท่าน
 ว่าหญิงไม่ปลื้มลักแก่ชาย เป็นแต่ชุกกัน แม้นหญิงทำชั่วร้ายอื่นใช้
 ให้รับใหม่หญิงแต่ช่วยชุกภายหลังนั้นโดยประณมผัดเมีย เหตุชายชุก
 ล่วงประเวณี ท่านให้เอาสินไหมพินัยเป็นค่าหญิงข้างหลังแล้วให้
 หญิงสิทธิ์แก่บิดามารดาหญิง จะให้สิทธิ์เป็นเมียชายผู้ตกพานนั้นมิได้
 เหตุชายหากันนับแก่บิดามารดาหญิงมิได้ แต่ทรัพย์ตั้ง ของหญิง นั้น
 ท่านมิให้รับเอาไว้ แม้นชายชุกอันรับเอาตั้งสินหญิงนั้นไว้ ใช้ เต็ม

กัน โชคแผ่นดินท่านๆ ให้ทวนด้วยดวงหนึ่ง ตามบันดาศักดิ์ ถ้า น้า ๒๐๐
ขึ้นไปท่านให้จำใส่ค่าไว้ตามบันดาศักดิ์โดยมากแฉน้อย ๖๖

๓๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดตักภักดี ^{ดก} ดำท้าวไปทำ ชูเมีย
หลาน

ครั้นพ่อแม่พี่น้องของพ่อพี่น้องนั้น ชายนั้นมันคนเอาหญิงมาไว้บ้าน
เรือนไซ้ ท่านว่าไซ้ชะโมย เพราะว่ามีรักใคร่กันภักดีกันไป มันมิได้
เสียถิ่นฐานบ้านเรือนของพ่อแม่มันภักดีนอเอง ท่านให้มาขุนแปลง
พ่อแม่บ่าวอาวอาหญิงนั้น ๖๖

๓๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าชายภักดีดำท้าวไปมิได้ คำนับ ให้
ปรับ โดยสถานเดิมพระราชอาญาจำลงนตลเศียร ล้วนหนึ่ง เขาต้อง
ลงนตลเศียร ให้แก้ตามมารดาหญิง ๖๖

๑ กล่าวถึงคุณหญิง ชาย ส้ม รัชช ล้อ ภักดี กันไปโดย ตั้งขบแต่
เท่านั้น ๖๖

๓๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรหญิง โภภะบิตามารดาไปเอาไคร้อยู่
ณเรือนท่านในสถานใดไกล เจ้าเรือนนั้นแต่งบุตรท่านใหม่ดำมี ครั้น
อยู่มาบิตามารดาท่านจะกันเอาบุตร ของ ท่าน มาไซ้ ท่านว่ากันเอา
หญิงนั้น มาได้ ชาย ผู้ใด นั้น จะ กล่าว เอา โทษ บิตาม มารดา มิได้ โดย
เพราะเหตุว่าเป็นบุตรท่านๆ มิได้ตักแต่ง แลตั้งข้อข่มขู่โทษนั้นท่าน
ให้ตักแต่งคืนให้แก่เขา ๖๖

๓๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดเอา บุตร หญิง ญาติ มาอยู่ ณ
เรือนด้วย แลประกอบสามีให้แก่บุตรนั้น ถ้าบิตามารดาฯ เขามองภ
โงเจ้าชู้ศรีนั้นคนไปได้ ดำมีนั้นจะเอาโทษแก่บิตามารดาชู้ศรีว่าตัก
เอาภริยาไปว่ามีได้ ควรให้ผู้ ตักแต่งนั้นคนตั้งแห่งชายนั้นให้แก่ชาย ๖๖

เพราะดำมีรูปร่างอัชฌาตริ นมโศกเป็นบุตรแห่งญาติผู้ตกแต่ง ถ้าผู้เป็นญาติ
นั้นเอาบุตรที่ทานมาประกอบให้อยู่แก่บุตรคน แดทพี่เลี้ยงดัดตนนั้นควร
ให้แก่บิดามารดาแห่งบุตรนั้นกึ่งหนึ่ง เพราะเหตุบิดามารดาวิชา
บุตรนั้นได้

๓๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรผู้ใดบิดามารดาตกแต่งให้ มีเขาเรือน
ทำมาหากินอยู่ตรงหาก อยู่มากริชาดำมอโยค บันทวิพยตอผู้เถาผู้แก่
แล้ว ภายหลังดำมีแต่กริชางงอซากนนั้นกดบยอมนัดคนมาชย ด้วย กน
นั้นดำ หาทอชมิได้ ถ้ากริชามันไปอยู่ณเรือนบิดามารดา ๆ มิได้ชย
ยอมให้อยู่กันด้วยกัน แม้นตัวหญิงยังยอมกิด ท่านว่าหญิงนั้นมิได้มี
ดิททเป็นภรรยาชาย เพราะหญิงกดบมาอยู่ใน เรือน บิดามารดา แล้ว
ดิททแก่บิดามารดา

๓๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง บิดามารดาหญิง เดียง หญิงผู้บุตร มาจน
เคิบใหญ่ ได้ทกชยากประการใด จะเอาบุตรสาวไปขายเอาเงินแก่
ความยาก แดหญิงบุตรนั้นมิได้จกคน นอกใจพอแม่ตามชายไป
มิได้มาชมาไหวพื่อไหวแม่ พอแม่ได้ความเจ็บชายนั้น ให้คิดเอาคว
นานมเรอบชนควาเดียงรักษาแก่มน แดชชยซึ่งภคาเอาหญิงไปเดียงน
ใหม่ชชวยหญิงเด็กกึ่งหนึ่ง ถ้ามนภากนมาร้องพ้องยังโรงศาล ให้
เร้งว่าให้แก่มนจงเดีจ อย่าไบบาดใหม่มน เพราะมนเป็นพ่อชกน
อยู่ ถ้ามนเกิดชกนไปภายน้า จะมายินดกนเดา

๓๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดให้บุตรเป็นภรรยา ท่านแล้ว
อยู่มาภายหลังได้คิด จะกดบคนเอาบุตรมาเดาใช้ ท่านว่าจะคนเอา
นมนได้เถย

๓๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงใดมีทุกข์ยาก ชายว่าจะช่วยทุกข์ยาก หญิง ๆ เชื้อพ้องคำได้รวม ประเวณีด้วยชาย ๆ ช่วยทุกข์ยากหญิงได้ หญิงนั้นคงดีทริเป็นเมียชาย ถ้าชายพ่อตวงหญิง ๆ รวมประเวณีเดียวกันแก่ชาย ชายนั้นมิได้ช่วยทุกข์ยากหญิง ๆ มีสมัครแก่ชายนั้น ให้ฟ้องร้อง ว่ากล่าว ยังดีทริ ตระตถาคาร ๆ พิจารณา เป็นดีว่าชาย ตวงหญิงจริงไซ้ ให้ใหม่ชายผู้พ่อตวงเท่าค่าตัวหญิง แล้วยกให้หญิง กิ่งหนึ่ง กิ่งหนึ่งนั้นเป็นต้นใหม่กิ่งพิโนยกิ่ง เหตุชาย ตวงหญิง ให้ชายหญิงขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายได้เสียเงินช่วยทุกข์ยากหญิงนั้น บ้างแต่ถือเป็นที่ มิได้ช่วยหญิงให้พ้นจากทุกข์ยากโดยสมัคร หญิงยังหาบุตรมิได้ มิได้สมัครอยู่ด้วยชายไซ้ ให้หญิงคืนเงินซึ่งชายเสีย นั้นให้แก่ชายจงถ้วน ชายหญิงจึงขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายได้เสียเงินช่วยทุกข์ยากหญิงนั้นบ้าง แลหญิงได้เกิดบุตรด้วยชายนั้น แลแล้ว หญิงนั้นคงดีทริเป็นเมียชาย ถ้าชายมิได้ช่วยทุกข์ยากหญิง ตวงท้าว ให้หญิงเสียตัว แลแล้วเอาหญิงไปขายผูกคอกเบียดๆ ขายให้เขาไซ้ต่างคอกเบียดๆ แลหญิงนึกใจว่าชายช่วยทุกข์ยากหญิงมิได้ แต่มิได้สมัครอยู่ด้วยชายไซ้ ท่านให้เรียกเอาเงินแก่ชายนั้นตั้งให้ขายเงินจงครบ แลแล้วให้ทวงหญิงดีบดี้ เหตุหญิงใจเบายอมขาย ก่อนแล้วให้ขายขายค้อไป จึงได้ยากแก่ความเมื่องท่าน ๆ ให้หญิงขาดจากผัวเมียกันโดยพระราชาฤๅษฏีกา ๓๕๓

๑ กล่าวลักษณะแห่งบิดามารดาหญิงแลชายอันให้เกิด
มรดกวิาท โดยสังเขปแต่เท่านั้น ๓๕๓

ในทาง
บ) } อันว่าตามรักโรจนัน คือว่ากระทำโรจนธรรมด้วยพวก
น้า }

เพื่อนเคียงชิดคร อันว่าดาร์โรจนัน คือว่าดักทรพยาอันเป็นแก่นดาร์

แด }
ดักพระพุทธรูป แดดกตทของพระ ติระอุป } เป็นมีจิตาตุฎฐิอกฤษฐโทษ
พุทธรูป }

อันว่าดักทรโรจนัน คือว่าดักทรพวกเพื่อนปล้นบ้านเรือนในขอบอันชเดมา

มณฑลตมเศจพระมหากษัตริราชเจ้า เขาเพดิงเผา เรือน
บ้าน }

บ้าน } แดใหม่พระ
เรือน } แดใหม่พระ
พุทธรูป
สถูป
เจดีย์
ศรีมหาโพธิ }

เป็นอันมาจนัน โทษหนักเข็ดในระอักษฐโทษ มีในพระธรรม-
ดาดร ลักษณะของคใจ ละจำพวกแถ้ว ตมใจรหนึ่ง ตมด้วยผู้ตม
ใจรหนึ่ง

๑) อันมีพระราช บัญญัติไว้แก่อธิบดีศรีนครบาลผู้บริหาร
พิจารณาความใจรทั้งปวงใช้ จึงมีใจช้อตรงคงในเขมยจศักดิ์ ๕
คือ อย่าให้มาัดตัว อย่ากำหนดในทรพยท่งน อย่าทำทราจวรตวง
ประเวณี อย่ากถ่าอวจกรรมฆาตท จึงปรวศจากสุรบ้าน จึง
กำหนดการเป็นนิจอย่าคิดใจใหญ่ อย่าฝ่ายตั้งให้พันศักดิ์ จึงลวามิ-
กักแก่พระผู้เป็นเจ้าแห่งบรมกษัตริย์ผู้ทรงลวดีติธรณิศร์ ตรียพงษ

ชัชปตย์ แต่ผู้ใดสมเด็จพะภควทวรดตงไฉไปนราชชัชปคคีร์พระนคร
 มาต จงพิจารณาใหญ่ถึงกษัตริย์รักษาพยาบาลซึ่งประตูปบ้านเมืองเนื่อง
 กนถนทางท่านพูนอุทขยานสดานข้างมาชถาดนนวนคคีตรี มุขทลชราช
 ฎร โจรผู้ร้ายรายรชมคคีตรแกวทองทุกทบองคคองแคบคค แต่
 ชัคคนให้หัดทตบฝึกคนดงบให้ทราบถวาน เมื่อท่านจรมทได้คคจิตดา
 พยาบาทเทพารักษ์รักษาพระภฤณบารุงคคตงตงบ้านเมืองเป็ดอ : ทกช
 ราชฎรพระชา แต่งดำรรตวาไปเอาโจรผู้ร้ายในเมืองผ่านชอบชนบท
 กำหนดหาโทษจงเปนด้จ จงมีใจจตุรคคีร์ความภักดีรักษาพระนั้เรศ
 ชยบั้งเหตแก่ราชการ แต่ทวาคามด้วรพระราชภฤณฎกาโดยนทลา
 สวรรคคิ อนันนอัยการในพระนครบาดนนแต่

๒ ๑ มาตราหนึ่ง นครบาดพิจารณาเนอความโจร จงรั้ภฤ
 หมายว่าไดมิได้นนี้ ผู้ร้ายปลนัดคคภักททพยดิงโตๆ จบคคผู้ร้ายได้
 ได้รบพรณเขามากฎหมายให้พิจารณาสืบไป คามได้รบจกคค จบ
 มิได้ ได้มิทั้น มิได้รบพรณอย่าให้พิจารณา

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายตักพินเทงเจ้าเรอนตาช จบคคผู้ร้ายได้
 เขามากฎหมายให้พิจารณาสืบไป คามได้คคคคแต่ฎหมายจะพิจารณา
 มิได้

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ราชฎรทั้งหลายในเมืองหลวง เมืองนอก
 ชอบชนบทแห่งใดๆ ก็คคเป็นโจร ท่านให้ตระธากรนายพระนครบาด
 เร่งชวนชววยเขาตจโจรจนจิงได้ อนันนพงนทเทศชนทอชคคคคคคคคคค
 ชยู่ข้างใน ท่านให้ว่าแก่ผู้เปนมณเจียรบาด ให้ว่ากคดาเขาจิงได้
 ดั่งให้พระนครบาดพิจารณาโดยกระบิตเมืองท่าน อนันนไพรฟ้าข้าไทย

ผู้ใด ๆ แต่ข้าพเจ้าปลงนุ่งเชาทรัพย์สินตั้งถิ่นราษฎรแห่งใด ๆ ก็ดี แต่ไป
 ราษฎรปลงนุ่งเชาทรัพย์สินใด ๆ ก็ดี แต่ไปตัดส่วนไร่นาเรียกเผือกมันท่านเดียว
 แต่เขามาร้องฟ้องแก่พระธรรมาธิบดีในพระนครบาด แต่ให้ชาวพระนคร-
 บาดเอาคนขึ้นกราบทูลพระกรุณา ท่านจะให้ห้ามขุนมุนายมาเป็นโจร
 อย่าให้เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลอย่าให้อยู่เรือน แต่เร่งให้ไป
 หาเอาคนงัดเอาเขามาแฉกพระธรรมาธิบดีในพระนครบาดแล้ว จึงให้
 ขุนมุนายเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขุนมุนายจะไปหาโจรนั้น ท่าน
 โทษคนขึ้นใจแก่พระธรรมาธิบดีโดยกลตืดกลอนั้นจึงให้ไปหา โจรไปหา
 ว่าไม่ยกโจร ท่านให้เอาญัตติใจแก่ขุนมุนายนั้น ถัดวันใด ๆ ได้ตัว
 โจรนั้น ให้ขุนมุนายเอามาถวาย ถ้ายกโจรนั้นแล้ว แต่มีเขามา
 ถวาย แลยังประเวณไปมา ท่านให้ตั้งโทษโทษคนชดช้อยด้วยศธาคัก
 หนึ่งถ้าโจรอยู่ไกลว่าอยู่ใกล้ แต่โจรยังอยู่ว่าหนี ถ้าพระธรรมาธิบดี
 โจรนั้นมา แต่มีน้อมใจให้หนี แต่เจ้าขุนมุนายหากอ้างพราวง ท่านให้
 ตั้งโทษแก่เจ้าขุนมุนายนั้นแลมีโจร

๕ ๐ มาตราหนึ่ง บ่าวไพร่ข้าไทยด้อมค้อมมาขอไต่รอยอยู่ในบ้านเจ้า
 ขุนมุนายผู้ใด แต่มีผู้มาให้ โฉนดว่า เป็นโจรปลงเรือนข้าพเจ้าท่าน
 บาดเจ็บ ให้เร่งตั้งออกไปตามโฉนดนั้น ถ้าผู้ใดมีตั้งออกไป
 บังคับประเวประเวงใจให้ข้าก็ดี มีขอมาว่ากล่าว ชักเอาผู้มิดดีได้
 ท่านว่าแต่มีพระอาญา ให้มีโทษตั้งพวกโจรเด

๖ ๐ มาตราหนึ่ง พระราชกุมาร พระราชบุตร พระราชธิดา
 หมัน
 พระสนม อีกรทั้งพระหองหัวเมือง นนตรีมุลูกขุนเจ้าราชนิกุล หัวพัน
 ปาก

๘ ๑) อนึ่ง มีพระอัยการใน พระนครมาต ผู้ เป็นคาเมืองจำเมือง เพชฎาพทำมรังภิกษานายคาบ แต่จับเอาผู้ ซึ่งมีได้เป็นโจรมาเขียน ว่า เป็นโจรก็ดี เขาสิ้นจางโจรก็ดี เขาสิ้นจางไฟก็ดี เปลี่ยนโจรก็ดี เปลี่ยนไฟก็ดี เขาเงินโจรก็ดี เขาเงินไฟก็ดี เถียงโจรเขาสิ้นจางก็ดี คัดตำนานวนถั่วเอียงรับหนึ่งดื่อบนก็ดี ทั้งนี้เป็นโทษตามประการตุลาว่า มาแต่ก่อนนั้น

๘ ๒) มาตราหนึ่ง ผู้ใดไปเอาโจรอย่าให้เอาผู้ อื่นนอกหนึ่งดี อี ร้อง แต่ค่าโจรชด้นมา ถ้าแต่ผู้ใดเอาผู้ อื่นนอกหนึ่งดี แดนออก ค่าโจรชด้นนวมกดี เก็บรับเอาทรัพย์ตั้งต้นทนายหญิงชาวบ้านมา ทำนว่ากัน โจรราชฎูร ให้ตั้งโทษโดยโทษานุโทษ แล้วให้เอาทรัพย์ นั้นตั้งใหม่ทุกคืน

๓๐ ๑) มาตราหนึ่ง ผู้รายลักทรัพย์ตั้งต้นแดนออกมานอกบ้าน แต่จะเอาเจ้าเรือนมาถามมิชอบ ถ้ามีพงเอาเจ้าบ้านเจ้าเรือนมาถาม มันแกล้งทำกัน โจรให้เรือนนอนบาคใจ แต่ทำนว่าให้ ใหม่โดยยศถา- ศักดิ์มันผู้นั้นเอง

๓๑ ๑) มาตราหนึ่ง บันดาไปเอาโจรปล้นสดมภ์ก็เดียม โจร ชุ่มช่อนประการใด ๆ ก็ดี ทำนว่าเอาแต่ตัวโจร ทำนมิให้เอาทรัพย์ ตั้งต้นโจร ถ้าโจรนั้นโทษถึงตาย ให้เอาทรัพย์ตั้งต้นนั้นมอบไว้แก่ นายร้อยนายแฉวงเผ่ารักษาให้ พิจารณาทรัพย์ ถ้าแต่ทรัพย์มีเจ้า ดินก็ดี เป็นของพ่อแม่พี่น้องของลูกหลานผู้ รายก็ดี อย่าให้เอาเป็นหลวง ถ้าทรัพย์นั้นโจรทำไดเองก็ดี ปล้นดวงตกโต มีรู้จักเจ้าต้น ควรที่จะ เอาไว้ทูลทรัพย์ก็ให้ไว้ ควรที่จะเอาเป็นหลวงก็ให้ตั้งเข้าพระคลัง

หลวง ถ้าผู้ใดเบียดบังเก็บบริบเหาทรัพย์ตั้งสิ้นโจรซึ่งจะได้เป็นหลวง
ไว้ ท่านว่าเข้าในรวงดักพระราชทรัพย์ ให้ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๓๐ ที่
เหาทรัพย์นั้นตั้งใหม่จตุรคุณ ๖๕

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าของไร่ ให้ไปจับผู้ร้ายรังบนผู้ร้าย
แต่ผู้ไปนั้นเอาคืนจ้างเงินทองแก่ผู้ร้าย แต่มิได้จับมิได้รังบนผู้ร้าย
พระผู้เป็นเจ้าของไร่ด้วยประการใด แต่ท่านพิจารณาเป็นลัจฉา เขาเงิน
ทองแก่ผู้ร้ายเป็นสินจ้างจริง ท่านให้เรียกหาเอาตั้งของนั้นเป็นหลวง
แต่เอาคืนจ้างนั้นเขื่อนคอกชนชาหย่างประจัน แล้วทอนด้วยถวดหนึ่ง
๓๐ ที่ ถ้าท่านผู้เป็นเจ้าของไร่พระกรุณามีให้ประจันแล้ว ทอนด้วยถวด
หนึ่ง ๖๐ ที่ ๖๖

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง เพชฎาจำเมืองไปเอาโจร เอาคืนจ้างมีเอา
โจรมา แกดั่งจะให้ โจรหนีรอด ท่านว่าโทษผู้ไปเอาโจรร้ายกว่า
โทษโจรสองส่วน โดยโทษานุโทษ ๖๗

๓๔ ๐ มาตราหนึ่ง ให้กรมพระนครบาล แต่เจ้าเมืองนายอำเภอ
ชนหมื่นแควงสืบร้อยอาญคังหวัดในเมืองจังหวัดนอกเมือง ให้รู้
ตำรวจบ้านผู้คนในอำเภอมากน้อยเท่าใด จึงร้องรับไว้ แดคอยประจิด
ประจอนคนไปมาเข้าออก คบกันกตางวันกตางคืนเป็นโจรผู้ร้ายใน
อำเภอคนพยาบาทนั้น แดเห็นதாகในถิ่นถานบ้านเรือนหนบกหนเรือ
ที่แห่งใด ๆ ให้เกาะกุมผู้ร้ายนั้น ถ้าผู้ร้ายมากเหลือแรง ให้บอกขุน
มุดนายเอาผู้ร้ายจงได้ เอามาพิจารณา ถ้าผู้ใดเดิมเดิมมิได้ท้วงตาม
ท่านว่าเดิม ๖๘

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง ในเมืองนครบาลมิได้ กระเวน ประพฤติไฟผู้

ร้ายให้รอบเมืองจันทวัน ถ้าแดนนครบาดมิกระเวน ให้เอาคางจำ
 นครบาดไฉ่น้ำพระเสื่อเมืองจันทวัน จนพระอาทิตย์อัสดงคตแล้วให้
 ถอยคางออก ถ้าผู้ร้ายทำร้ายแก่ชาวพระนครบาดในบ้านในเมืองใด
 แต่ให้เกิดเพลิงได้ ท่านว่าให้เอานครบาดเป็นโทษเดิมคต อนึ่งโจรปล้น
 อยู่ในสำมเส้นสืบหัวอา มิได้ช่วยตามโจรให้ได้ ท่านว่าให้ตั้งโทษ
 ทอนด้วยตอดหนึ่ง โดยไถ่แต่ไกล อนึ่งผู้ตามโจรไต่รับฟังพันแถมมี
 บาดเจ็บท่านว่าคัมโทษ ถ้ามีห้วยบางนาฎกทพันรางวัล ๓๖

๓๖ ๑ มงคราหนึ่ง นครบาดพิจารณาผู้ร้ายแทงผู้คนซึ่งฆ่าตาย
 ข้างบ้านผู้ใด รุจกตัวผู้ร้ายมีโคตัวผู้ร้าย แดงจับโคตัวผู้ร้ายแดงอย่า
 ให้นครบาดตามชาวบ้าน ถ้ามีโครุจกตัวผู้ร้าย ให้นครบาดสืบจับ
 ตอดแถมเอาตัวผู้ร้ายให้ได้แต่ในสำมวัน ให้ขกรางวัดพิจารณาแต่
 ตามรางวัลคน ให้เกาะผู้ฆ้องซึ่งตอรางวัลคนไว้แต่ในสำมวัน ถ้าผู้
 ใดออกจากเกาะมิได้บอกข้ายยามหนึ่งยามต้องให้เอาคางจำไว้ ถ้า
 ถามมิรับให้คาคบนไว้อย่าให้เอาเงิน ถ้าโคตัวผู้ร้ายชักตอดถึงผู้ใด
 ให้เกาะผู้ฆ้องมาพิจารณา อนึ่งพิจารณาเอาผู้ร้ายแทงผู้คนซึ่งฆ่าตาย

บ้าน	}	บ้าน	}	ผู้ใดถ้ารู้
ให้พิจารณาไปดูเรือน		ผู้ใดหักคตไกลเรือน		
ไว้ ส่วน		ไว้ ส่วน		

จักตัวผู้แทงอย่าเอาชาวบ้านมาถาม ถ้ามีรุจกผู้แทง ผู้ใดหักตอดคต
 ไถ่บ้านไกลเรือนผู้ใดให้เกาะผู้ฆ้องมาถาม ถ้ามีคตหักคตได้ทมิรับให้
 คาคบนไว้ อย่าเอาเงินค่าถาม ถ้าตอดคตไกลเรือน

}	ผู้ใด	จิว
		บ้าน

ถวายด้วยพัดตีตัวล้ามเดินดับห้าวา ถ้าต้องในวังวัดเกาะมาตาม ถ้า
มีรับให้คาตบนไว้ ถ้าได้ตัวผู้ร้ายให้ทำตามพระราชกฤษฎีกา ๖๖

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจรปล้นชิงตัดมกคิดฉกเอาทรัพย์เข้าของ
สิ่งใดก็ได้ ให้เจ้าของบอกแก่นายบ้านนายเมืองร้อยแขวงจงคำนับ ให้
ตรากำหนดขึ้นซึ่งเสียหยนในวังคำนับ แลให้ ผู้รับตราขึ้นเอาตัวผู้
จะตราขึ้นนั้นด้วยานต่อจำเกาะพระภิกขุพระพุทฺธ พระธรรม พระสังฆ
แล้ว แลทำฎีกาตราขึ้นแต่โดยดีโดยจริง ขึ้นใจแต่ฎีกาพระ-
ธการ วันใดแลได้โจรก็ตี ตัดขึ้นนมากก็ แลตีค่าเจ้าขึ้นต้อง
ตามฎีกาตราขึ้นนั้นให้ฟังได้ ถ้าโจรรับว่าเขาขึ้นไปน้อยพิจารณาได้
ของอีกสองสิ่งตามตั้งมากกว่าค่าโจรให้กำหน ก็ให้ ฟังเขาเป็นต้อง
ตราขึ้นได้ ถ้ามีของกันขอยาเพื่อให้ฟังก่อน ถ้าโจรรับว่าเขาขึ้นไป
น้อย ตัวนค่าตราขึ้นนั้นมาก พิจารณาเป็นดีตั้งค่าโจร ทำนว่า
เจ้าขึ้นนั้น โลกมักได้ ใครมี ทุนดีบศหาความระอาบายไม่ ให้อากแก่
ความเมืองท่าน ให้เอาดีมูลค่าตราขึ้นนั้นแขวนคอประจานให้ร้องไป
รอบศาลหลวงล้อมรอบ ถ้าหัวเมืองศาลากลางล้อม จงถ้าใจ
ลับคตพระรัตนไตรย แลให้แต่ต้นขึ้นซึ่งโจรรับนั้นแก่นั้นจงถวน
ส่วนขึ้นใหม่ซึ่งมันจะไค้นน้อยให้แก่นั้นเลย ให้เอาเป็นค่าหน้าข้าง
หลวง ๖๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายตกทรัพย์สิ่งของสิ่งใดไป ถ้าเจ้าขึ้น
มิได้ทำฎีกาตราขึ้นไว้แก่เจ้ากรมแต่แขวง ทำนว่าเจ้าขึ้นเบาแก่
ความเมือง ให้เอาแต่ต้นซึ่งจับได้ตั้งใหม่ ๖๖

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าโจรผู้ร้ายค้ำฟ้าพันแทงคนในหน้าบ้านเรือน
ผู้ใด ๆ ให้เจ้าบ้านเจ้าเรือนออกมาจับโจรจงได้ ถ้าเห็นว่าโจรนั้น

พัน ก่าตั้งให้บอกแก่เจ้าเมืองนายตีบนายร้อยนายวางให้ช่วยจับโจร
ไปแฉกแก่พระนครบาลให้พิจารณา ถ้ามีผู้รู้ว่าโจรไป
อยู่ถนัดบ้านแขวงตน ๆ มีเขาไปแฉกโดยพระราชบัญญัติตั้ง ท่าน
ให้ตั้งโทษทวนด้วยถวดหนึ่งแก่ผู้ละเมิดพระราชอาญา

๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง เพชฎาเจ้าเมืองกรมพระนครบาลจะให้ไป
เอาโจรผู้ร้าย แต่ผู้ใดบังอาจจับองค์กันขัดเอาโจรไว้ในบ้านเรือน
ตนแล้วก็ได้ออกได้โจรนั้นหนีรอดก็ บังองค์ไว้ มีสิ่งกีด ท่านให้เอา
เจ้าบ้านเจ้าเรือนผู้ชกนมาลงโทษ อันจะโทษควรลงแก่โจรนั้น ถ้า
แต่โทษโจรนั้นถึงตาย ท่านให้เอาเจ้าบ้านเจ้าเรือนอันบังองค์กันไว้
ชกนหาอย่างประจาน แล้วทวนด้วยถวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ถ้าดีมีเอาดีชกน
โจรด้วย ท่านให้ตั้งไปยังแห่งตุลาให้ปรับไหมโดยพระราช
กฤษฎีกา

๒๑ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าชุมนุมนายไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์
ทั้งหลายมคฺยอุทมแกงค้ำชาพนกน ปล้นเอาช่างมาด้รพเหตุตั้ง
โต ๆ กัด แต่ผู้จับเกาะกุมคนร้ายนั้นมากัด เพชฎาเจ้าเมืองไปเอา
มา กัด ถ้าพวกพ้องพ้องญาติชายผู้ร้ายบังอาจตามมาชิงบังองค์กันเอาคน
ร้ายนั้นไปได้ ท่านให้ความเอาคนร้ายจงได้ ถ้าเป็นดีว่าชิงเอาผู้ร้าย
จากผู้จับ จึงให้ตย ชิงด้วยถวดหนึ่ง ๓๐ ที่ แล้วให้ใหม่ถึงคนร้าย
ถ้าแต่มีผู้ร้ายให้ตยด้วยถวดหนึ่ง ๓๐ ที่ แล้วให้ใหม่ต่างคนร้ายจง
เต็ม ถ้าคนร้ายโทษถึงตาย ท่านให้ตั้งโทษโดยโทษานุโทษ ถ้า
ชิงผู้ร้าย ต่อเพชฎาเจ้าเมือง ให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง ๖๐ ที่ แล้วให้
ใหม่โดยโทษ ถ้ามีได้คนร้ายให้ใหม่ต่างคนร้าย

๒๒ ๐ มาตราหนึ่ง โจรไปปล้นตัดมกคกตทพย ดั่งของข้าง
 มาโคกระบือ เจ้าของจับทพยดั่งของข้างมาโคกระบือนั้น ดั่งมายัง
 สุภาเจ้าเมืองร้อยแฉวง ถ้าวรพองพองญาติกาอายุผู้ร้ายมาซึ่งเอา
 ข้างมาโคกระบือทพยดั่งของนั้น ไปจากสุภาเจ้าเมืองร้อยแฉวง ท่าน
 ว่าผู้นั้นเดิมที ให้เร้งเอาตัวจงได้ ให้ทวนด้วยตวดหนึ่ง } ที่ ให้เอา
 ของนั้นตั้งใหม่ถึงโจร ถ้ามิได้ของคืนให้ทวน แล้วให้ใหม่จงเค็ม ๖๐

๒๓ ๐ มาตราหนึ่ง นายพทามรงมหาดไทย ท่านให้ไปเอาคน
 นักรบไทย แต่ให้คนนั้นดาเป็นโทษหนัก ท่านให้นายพทามรงมหาดไทย
 เร้งหาจงได้ ถ้ามิได้ โทษผู้หนักนั้นได้ ให้ตงโทษแก่ผู้ให้หนักนั้น
 ถ้าวรพระกรุณาบให้ชาติเดียว ให้ทวนด้วยตวดหนึ่งแต่ไม่หวายโดย
 โทษานุโทษ

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง ให้เจ้าเมืองจันทของมอญรักษาบานเมือง ถิ่น
 ถิ่นบ้านนอกทั้งหลาย จงอย่าได้เบียดเบียนปล้นชิงฆ่าฟันท่านทั้งหลาย
 เมืองใดเจ้าเมืองแฉ่งเจ้าเมืองรักษาแผ่นดินท่านทั้งนี้ คือว่าห้ามฆ่าเห็นจ
 แก่แผ่นดินท่านไม่ ถ้าแต่รักษามีไตระไว้ มีผู้คนไซก คือว่าเมืองนั้น
 หากฆ่าเห็นจในราชการนั้นมีไตระเลย ถ้ามีผู้คนไซกเหลือแรง จะว่ามีไต
 ให้ทำหนังสือมายื่นแก่อาณาประชาราษฎร์ แก่สมเด็จพระบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวพระราชาธิบดีรัตนโกสินทร์ ถ้าผู้ใดมีทั้งความคือเดิมดพระราชา
 บัญญัติในแผ่นดิน ท่านให้ตงโทษโดยโทษานุโทษ

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง เกิดโจรผู้ร้ายเมืองใด ผู้รักษาเมืองกรม
 การจับได้ โจร โจรชัตพวกว่ามีพวกเพื่อนอยู่ต่างเมือง ผู้รักรกรมการ

ซึ่งได้พิจารณาผู้ร้ายนมหตราสารไปให้ตั้ง แต่ผู้รังกรรมการซึ่งได้ตั้ง
บ้องกนคนชัคมีตั้งกดี ผู้ร้ายอยู่ในท้องอำเภอดำมิได้ข้อยุ่อกได้ให้
หลบหนีคดีก็ดี ถ้าโทษโจรถึงตายให้เอาตัวผู้บ้องกนโจร ขึ้น
ช่าอย่างทวนด้วยถวดหนึ่ง ๒๖ ที่ ถ้าต้มเอาดีนโจรด้วยใช้ให้ใหม่
ถ้ามิได้ตัวโจรให้ตั้งโทษเท่าโจร

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง พระราชบัญญัติไว้ ให้ผู้รังกรรมการทง
หลาย รักษาพยาบาลอาณาประชาราษฎร์ดูค้ำวณิษในเมืองแขวง
จังหวัด ชย้าให้มีผู้กนไซกรกรันเกิดโจรผู้ร้ายปล้นตีคนกอกซึ่งเอา
ซึ่งนำโคกระบือหรือทรัพย์สินอันอาณาประชาราษฎร์ดูค้ำวณิษทงหลาย
ถ้าเมืองใดเกิดโจรผู้ร้ายปล้นตีคนกอกซึ่งเอาทรัพย์สินฆ่าพันตายสืบ
ส่งจวบตัวผู้ร้ายมิได้ ท่านว่าเดิมต ให้ตั้งโทษโดยโทษานุโทษ

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้รักษาเมืองจงรู้ว่าเป้นโจรจริงแต่มิจริง
โทษนั้นคงรฎามีควดร โจรนั้นเป้นลัจฉฤามีเป้นลัจ ให้ผู้รักษาเมืองดู
ลักษณะโจรให้รู้จ่งท้องแทกอน ถ้าเป้นลัจฉว่าโจรปล้นตีคนกอกจริง ให้
กรมพระนครบาลตามค้ำโจรนั้นเป้นลัจฉฤามีเป้นลัจ ถ้าโจรดำมิได้เป้น
ลัจฉมิได้ พรทชว่า ผู้รักษาเมืองกรมการเขียน โจรทนมิได้จรับ ชัด
พวกเพื่อน ๆ มิรับให้เสนามนตรีผู้ใหญ่สืบตามผู้รักษาเมืองกรมการ
แต่พวกโจรจ่งเป้นชรรรม ถ้าแต่ว่าได้ พรทชโจรก็ดี ได้ทรัพย์สินโจรก็ดี
แต่พวกเพื่อนโจรรับว่าเป้นโจรก็ดี จึงให้เอาตัวโจรนั้นตั้งโทษตาม
พระราชกฤษฎีกา ถ้าสืบส่วนเขานนมิได้เป้นโจร ผู้รักษาเมืองกรม-
การรับกันให้รับว่า เป้นโจรให้เขาชัดพวกเพื่อน ถ้ามิรับสืบเป้นโจร
เขามาตีบอยขับเขียนเขานนมิให้รับสืบเป้นโจร ให้เสนามตีสืบส่วนจ

เป็นกรรม ถ้าแต่เขามีรับเป็นตั้งว่าเป็นโจร ให้ตั้งโทษแก่เขาฉันใด ให้กระทำคุณฉันนั้นบ้าง อนึ่งชาวพระนครบาดจะไปรับเอาโจรมาจาก สุภาตระดาการกรมโตกัถิ แดกรมการร้อยแขวงส่งตัวโจรมาไว้กรม พระนครบาดกัถิ แต่ให้ถามผู้ส่งตัวโจรให้มัน โจรเป็นตั้งๆไม่เป็น ตั้ง แต่ผู้ส่งบอกว่าเป็นตั้ง ให้พระนครบาดถามตัวโจร รับว่าเป็น ตั้ง ท่านให้ชาวพระนครบาดเอาตัวโจรจำไว้ให้มันคง ถ้าแต่โจรมีรับ ย้ำเพื่อรับเอาโจรนั้นไว้ก่อน แต่ให้ชาวพระนครบาดเอาตัวโจรกรม การร้อยแขวงผู้มาส่งโจรนั้น มาให้เสนาบดีบังคับบัญชาได้ถามจง ท้องแตกอน ถ้ามันนั้นเป็นโจรจริง ให้ชาวพระนครบาดเอาตัวมันไว้ ตามบังคับบัญชา

๒๘ ๐ มาตราหนึ่ง มีผู้โจทก์ว่าโจรคบพวกเพื่อนปล้นเรือนคัมภี เสวติงของเงินทองท่านไปด้วยประการใดกัถิ แดนครบาดสอดแนมจับ ได้ตัวโจรมา ให้ขุนค่านั่งกำกับพิจารณาแด่ถามโจรรับว่าฉันนั้นได้ มาแจกปันแก่เพื่อนกัน ให้เขียนเอาค่านั่งไว้ให้มันคง ถ้าโจรให้กว รัชต์ทอดถึงผู้ใด อย่าให้ละไว้ ให้ชานาน ให้ขุนการเร่งสืบเอาตัวพวก เพื่อนจงได้ เขามาพิจารณาได้ค่านั่ง ถ้าผู้ร้ายชักปากหนึ่งต้องปาก คำมันพิรุชโทเขียน ถ้าหากคำพิรุชโทอย่าให้เขียน ถ้าผู้ร้ายชักถึง ถ้าปากหากคำพิรุชโทได้ กัถิ ให้เขียนให้ ถึงขนาด ตามที่จารัตนคร บาดให้คุมด้วยเครื่องเขียน สืบเอาพวกเพื่อนผู้ร้ายจงได้ ได้ถูกไว้ แด่ถูกเมื่อยอายุผู้ร้ายตั้งเป็นคนนำเรือน

๒๙ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าโจรคบพวกปล้น พวกคัถิซึ่ง พวกสกัด พวกสกัดมก ย่องเบาจับได้ โจร มีได้ทรัพย์ ถ้าชักพวกหลายคน ให้

เราพวกเพื่อนมาถาม มีรับให้เอาตัวโจรมาเขียนตามหน ถ้าเขียนโจร
ยื่นคำ ให้เอาพวกเพื่อนเขียนตามหน ถ้าเป็นสัจให้ตั้งโทษโดยพระราช
กฤษฎีกา ถ้าอภัยคำพวกเพื่อนพิรุธถานว่าเป็นนิตโทษ ให้ตั้งโทษ
ตั้งโจร ถ้าพวกเพื่อนมิได้ พิรุธ ถานว่าอย่าเพื่อให้ตั้งโทษแก่พวกมัน
นก่อน ถ้าโจรค้นซัดชนคำ ให้ตั้งตุงถ้องแท้ โจรค้นคำเองๆ
มีผู้สอนให้ ค้นคำ ถ้าค้นคำเอง อย่าเพื่อให้เอาพวกโจรมาเขียนก่อน
ให้เอาตัวมันผู้ซัดชนเขียนตามหนจงถึงขนาดจำจงหนักโดยจารีตนคร-
บาด ถ้ามันมีรับยื่นคำอยู่ ให้ชาวพระนครมาตพิเคราะห์จงเป็นธรรม
ถ้าพิรุธขอได้ส่วนได้ ให้สืบ อย่าให้มีคนร้ายในแผ่นดินถาน ถ้าหา
พิรุธมิได้ ควรทจกให้จำ ควรทตลอดกให้ลดเสีย ๗๖

๓๐ ๐ มาตราหนึ่ง โจรปล้นสัตว์ภมมิได้รับเป็นสัจ พิจารณา
ได้ พิรุธเป็นนิตโทษ ถานให้สืบเอาพวกเพื่อนจงได้ ๗๖

๓๑ ๐ มาตราหนึ่ง โจรซัดชนคำว่าเป็นพวกเพื่อน ได้ไปปล้น
สัตว์ภมด้วยกัน แต่โจรนั้นมณยคำอยู่ถึงสามครั้ง ควรทเขียนให้เขียน
ถ้าเขียนมันพวกโจรตามหนแล้วมรับ ควรทเขียนให้จำ ควรทจำให้
ลดเสีย แต่ถองตัวผู้ซัดชนให้สืบเอาพวกเพื่อนจงได้ ๗๖

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง เขามีได้เป็นโจร แต่ทำตัวมาดีให้รับเป็น
โจร ถัดตามหนเขามิรับเป็นโจร แต่ทำอุบาทวชาคเหลือประการใด แต่
ให้รับเป็นโจรซัดพวกเพื่อน แต่ได้พวกเพื่อนมาเขามิรับว่า มิได้เป็น
โจรปล้นสัตว์ภมิตั้ง แต่บังคับบัญชาให้ ได้ส่วนสืบตุงถ้องแท้ก่อน
ถ้ามิได้เป็นสัจว่าเขาเป็นโจร ถานให้เอาชาวพระนครมาตเป็นโทษตาม
โทษานโทษ ๗๖

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ได้พวกโจรมาแล้ว แต่ได้ทรัพย์ของ
เจ้าทรัพย์มาด้วย พวกโจรพิรุณ ท่านว่าลักษณะโจรประจักษ์แก่ม
มีพรรณอันชาวประจักษ์กันยกยวง ถ้าพิรุณในถ้อยคำดำดำน้อยหนึ่ง
ว่านิตโทษ จะลงโทษโจรนั้นได้ให้ลงโทษแก่ผู้เป็นพวกโจรคัจฉานั้น
บ้าง ถ้าแต่พวกโจรมิได้ทรัพย์มิได้ พิรุณ ท่านว่าอย่าเพื่อให้ลงโทษ
แก่มันนหมกอน ให้สืบถ้อยคัจฉาของแท้ ถ้าพวกมันนพิรุณให้ลงโทษ
ตั้งโจร ๖

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง ได้ตัวโจรมารับเป็นตั้ง แต่เจ้าทรัพย์ว่าโจร
เขาทรัพย์มามาก แต่โจรว่าได้ทรัพย์มาน้อย ให้เอาตัวโจรมาเขียน ๓
หน ถ้าโจรยื่นคำขอให้บอกหมายลงตามโทษลักษณะโจร ถ้าโจรนั้น
ว่าได้ทรัพย์มาน้อย เจ้าทรัพย์ว่าได้มามาก แต่ชาวพระนครบาดเขียน
จนถึง ๓ หน โจรชักพวกเพื่อนพ้องว่าได้ฝากทรัพย์ไว้ แต่ให้เอาตัว
เขานั้นมาถามคัจฉา ถ้าเขารับว่าได้ฝากทรัพย์ไว้จริง ให้เอาทรัพย์
นั้นคืนให้ ถ้าเขารับ ให้เอาตัวโจรนั้นมาเขียนถึง ๓ หน ถ้าโจรนั้น
ยื่นคำ ให้เขาใช้ทรัพย์จนถึงถอน ถอนผู้รับของฝากได้ นั้น จะมีโทษ
หาโทษมิได้ชนิด โดยพระราชกฤษฎีกา ถ้าโจรคืนคำเดียวอย่าให้
เอาตัวเขาทงหนได้เลย ๖

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง เป็นโจรปล้นสดมภ์มิได้เป็นตั้ง ให้รับเขียน
รับเป็นตั้ง ชักพวกเพื่อนรับเป็นตั้งว่าเป็นโจรปล้นสดมภ์ ได้ทรัพย์ตั้ง
ของท่านมา เป็นตั้งแล้วกลับถ้อยคัจฉาว่า มิได้ปล้นสดมภ์เอาทรัพย์
ของท่าน ๆ ว่าอย่าให้ฟังเองถ้อยคำมันคนร้าย ถ้ามิได้ทรัพย์ แต่ชาว
พระนครบาดแต่งตั้งให้รับ มันรับเขียนโจรนั้นให้ตายหน ให้มัน
รับให้มันชักพวกเพื่อน แต่ได้พวกเพื่อนมาถาม แต่พวกเพื่อนมันว่ามี

ไปปล้นไปตัดมกไปตัดด้วย แต่เขาโจรนั้นมาเขียน แต่โจรนั้นคน
คำว่ามีได้ ไปปล้นตัดมกด้วย แต่ชาวพระนครบาดเขียนด่อนให้รบ แต่
มันทนทานมิได้นิ่งซัดพอกเพื่อน ถ้าเป็นดีจะให้เขาชาวพระนครบาด
เป็นโทษเสมอโจรปล้น ๖๖

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้ามีผู้หาเห็นตโจรยว่าร้าย ปล้นตัดมก
ถกทรัพย์ตั้งของแกแหวนทองเงย ข้าง มา โค กระบือ ถัด แต่
ตระการการจับตัวมาโตความมึนรบแล้วมันคนคำ อย่าให้ฟังเขาคำโจร
ให้ขับเขียน ไบยคมันให้ครบด้วยเครื่องเขียน ถึงด้ามครึ่งแล้วมันมึนรบ
ท่านว่าอย่าฟังพมมัน ให้พิศุทธต่างตัวก่อน ถ้ามันไม่พิศุทธให้ลด
ตัวมันออก ให้มันนายประกันควได้ ๖๗

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจรปล้นเรือนฆ่าเจ้าเรือนตายเอาดังของไป
กดี ถ้าโจรนั้นหนีรอด ยังแต่ลูกเมียพ่อแม่พี่น้องซึ่งอยู่ใกล้แก่โจร
นั้น ท่านให้เอามาจำไว้กว่าจะได้ตัวโจรนั้น แต่ให้พิเคราะห์ดู ถ้า
พี่น้องโจรอยู่ใกล้บ้านใกล้เมืองกันกับโจร ท่านให้กรณา เพราะเขามิ
รู้จริง ๖๘

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง พี่น้องลูกหลานคนเป็นโจร แต่โจร อยด้วย
พ่อแม่พี่น้องลูกหลานตายยากเมียพ่อตาเมียยาย แต่เขาทนอยยวน
เด็ดเรือนเด็ดด้วยโจร แต่โจรนั้นหนี ท่านว่าให้เอาผู้ซึ่งอยด้วย
นั้นมาถามหาโจรว่ารู้เห็นแห่งที่โจรไป โจรเคยดำเนินกันอยู่ที่ใด แต่
ให้ช่วยเต่าเต่างหาโจรนั้นจงได้ ถ้าแต่ถามมันว่ามีรู้แห่งที่โจรหนีไป
อยู่ ท่านว่าให้เอาเขาซึ่งอยด้วยนั้นมาให้ดูตาแต่เอาทาบเขาไว้ ถ้า
มันรู้โจรยว่ารู้เห็นด้วยโจรแล้ว ๖๙ ๗๐

ตามประการนำคุณ ถ้าโจรชั้หมายโดนดไปมิได้ตัว ได้แต่่นาย
หมอดนายกอง ได้แต่ด่มุหบาญช้ผู้ที่จะตั้งผู้ร้าย แลยังมีได้ตั้งผู้ร้าย
นั้น ท่านให้จำนัไว้ณคุกก่อน ๗๕

๕๒ ๐ มาตราหนึ่ง นาย เพชฎา ผู้เจ้าโจรใหม่ นุเกราะขอ
พทามรง

คาหัวเห็ดกโฆร้ตรจนฉนระดามคาบ ให้พิเศวระหุดผู้คนเข้าออกตั้ง
เขานว ให้คุมคพราดำคิมที่โกด โจรจะถอดหนีนั้น ถ้านายเพชฎา
นายพทามรงผู้ โดมิได้รวิ้งรโว แต่โจรหนีได้ ท่านให้เกาะจำนัไว้ ถ้า

มีผู้ประกนให้ ไปหาโจรให้นายพทามรงไปเอาตัวแต่ใน ๕ วนคหนึ่ง

ถ้าตีบหาฉนแล้วมิได้ ให้เอากรวามทตพระภรณา ถ้าโทษโจรนั้นฉนได้
ท่านให้ตั้งโทษแก่นายพทามรงผู้เจ้าโจรคฉนนั้นบาง ถ้ามีพระภรณา
นายพทามรงอยู่ ถ้าโจรฉนตงตาย ท่านให้ทวนคด้วยถดคหนึ่ง ถ้าโทษ
โจรฉนตงทวนคด้วยถดคหนึ่ง ให้คด้วยไม้หจาย ถ้าโทษโจรฉนตง
บาดใหม่ก ให้บาดใหม่ ๗๖

๕๓ ๐ มาตราหนึ่ง นายพทามรงเจ้าโจรไว้ ในคุกในตาราง แด
โจรคคช้ช้คาใช้ตรจนหนีรอกคด้วยประการใดๆกคิ ท่านว่าให้เอาพ่อแม่
ถูกเมย โจรมานำฉับเตาะหาโจรให้จงได้ ถ้าแต่ฉัวพรวงบ้องกันไว้ ฉับ
ไปเมื่อนำรด้วยประการใด ท่านให้ตั้งโทษในรวางอำพรวง ถ้าพ่อแม่
พนของพองพนถูกเมยฉนฉวนำรแห่งโจรฉนจริง ท่านว่าให้เอาทานบน
ไว้ มิให้เอาพ่อแม่พนของพองพนมาเปนฉนใหม่พิไนยเฉย ๗๗

๕๔ ๐ มาตราหนึ่ง โจรปล้นพันเทงเจ้าเรือนตาย โทษหนัก ให้จำด้วยข้อคาไม้จริงไซ้ครวน ถ้าแต่จำด้วยคาไม้ไผ่ท่านว่ากิน ดินจ้าง ถ้าแต่โทษเบาให้จำด้วยคาไม้ไผ่จึงชอบ ถ้าผู้ใดมีฟังให้ โทษโดยโทษานโทษ ๖

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง ความโจรแต่ก่อนเป็น ^{ดินใหม่} _{พิโนย} เขามีว่าแก่ กัน ให้เขาหนึ่งสี่เขาไว้ทั้งสองข้างจางคานบ ถ้าความถึงทวนด้วย ถวดหนึ่งไม้หวายตัดคั้นดินมอกดี ตายก็ดี ท่านมิให้ลดความนั้น ให้ ว่าความจงแต่ ๖

๐ กล่าวมาด้วยลักษณะพระนครบาดพิจารณา ดั้น เนื้อ ความอยู่ ๖

๐ ทินจะ กล่าวด้วยลักษณะ โจรเป็น อุกฤษฐโทษ สืบถาวรคดี ๖

๕๖ ๐ หนึ่งให้ผู้เป็นอธิบดีศรีนครบาลจงฟังรู้ ซึ่งลักษณะแห่งโจร ว่าเป็ของคโจรๆ ส้มโจร ฤาต้มด้วยผู้ต้มโจร แต่ให้ดูโทษโจร จะต้องอุกฤษฐโทษ ฤาจะต้องด้วยมหันตะโทษ ฤาจะต้องด้วยมัชฌิมโทษ ฤาจะต้องด้วยระหุโทษ โทษโจรอันจะลงโทษอนกัณทณัน โจรเหล่าใดจะภอฆ่าตีเสีย โจรเหล่าใดจะภอตัดคั้นดินมือ โจรเหล่า ใดภอจะทวนด้วยถวดหนึ่งไม้หวาย โจรเหล่าใดภอจะบาดใหม่จำข้อ คาไซ้ครวน โจรเหล่าใด ภอจะเขาทานบนภาคทัณฑาได้นั้น ให้ พิจารณาตุจงถ้องแต่ก่อน จงให้กระทำทัณฑโทษตามพระราชาฤช- ฎีกา ๖

๕๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทจริตศึศึรบาปหยามซ้ำเป็นโจร ถักเอา

ของ นาก }
องค์พระพุทธรูปเงิน แก้ว } ทองแดง ดีบุก แดงสังโคซึ่งเป็นรูปพระ-
สัมฤทธิ์ }

ประมุขารออยู่นั้นไป ชาย } กัด เขาไปมีทันชาย แต่เขาไปมีทันทำ
ทำตาย }
ตาย แต่จับไตไต ๆ กัด ให้เกาะกุมมันมาตามเขาพวกเพื่อนรู้เห็น
เป็นเพื่อนชอชวยทำด้วยกันลงไต ถ้าเป็นดีจโดยคำโจร ให้ทอนด้วย
ดวดหนึ่งศต ๖๐ ที่ ให้ตัดต้นต้นมือพวกเพื่อนทั้งนั้นเสีย แล้วให้ โหม
เป็นเบือ ๗๐๐๐๐๐ บูรณพระพุทธรูปนั้น ดองโจรพวกเพื่อนมันนั้นให้
ฆ่าเสีย ใช้บาปมันจงดังแล้ว ะ

๕๘ ๑. มาตราหนึ่ง ถ้าโจรมันเอาพระพุทธรูปไป ^{ด้าง} } ดำรอก
เผา }
เขาของกัดี เขาพระบาทไปดำรอกเข้าหน้าเขาเผาไฟกัดี ให้เอามันได้
เตาเพลิงดับมันเสียตั้งมันทำแก่พระนั้นบ้าง ใช้บาปมันจงดังแล้ว ะ

๕๙ ๑. มาตราหนึ่ง โจรมฤคาที่รู้ออกทของพระ พิจารณาเป็น
ดีจ ให้เอาตัวมันไปยังคแสดงแก่ ให้เผาเหล็กจงแดงประทับตัวให้มัน
ดอดทั้งมันทำแก่พระนั้นบ้าง ใช้บาปกำมันเสียยังแล้ว ถ้าโจรมันด
ด้างพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ พระวิหาร พระศรีมหาโพธิ
จับไต พิจารณาเป็นดีจ ให้ตัดนิ้วมือเสีย ถ้ามีทันตัดนิ้วมือให้ทอนด้วย
ดวดหนึ่ง ๖๐ ที่ ถ้ามีทอนให้ โหมทอิกุณเขาไปทำพระอันโจรดังนั้น

ถ้าโจรทำตาย ^{ครว} } ให้ตะเวนบกล่ามวัน ตะเวนเรือล่ามวัน ให้
^{ครึ่ง} }

๑ ฐาน ๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย ฐานหนึ่งให้ตัดปาก ฐานให้บริบราข-
บาทขอเอาตัวตงหญ้าข้าง ฐานหนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที่
ฐานหนึ่งให้เอาตัวออกจากราชการ ฐานหนึ่งให้ไหม้จักรคุณ
ฐานหนึ่งให้ไหม้ทอคุณ ฐานหนึ่งให้ไหม้ตาหนึ่ง โทษ ๑ ฐานนี้
พระผู้เป็นเจ้าของหัวจะตง โทษฐานใดท่านจะมีพระราชโองการเอง ชะ

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง มนุรยตกลาง กฏัดถาน ท่านใหม่หน้า
คพวนศวดา

ใช้ ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๖๐ ที่ แล้วให้อาญคไปแก่นายมัน ฉาดัก

พุทธรูป

สถูป

๕๗ ๑ ให้ตงโทษตามประการ ๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย ประการ

วิหาร

หนึ่งให้ตัดหัวมือเสีย ประการหนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๖๐ ที่ ชะ

๑ กตาวมาด้วยลักษณะใจเป็นอกฤษฐโทษ ดั้นเนื้อความแต่
เทาน ชะ

๑ ทนจะกลอดลักษณะ ใจร้อนเป็น มหันต โทษ ดับดำชกดี ด่าดับ
คร

คือไม้ ชะ

๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรปต้นเรือนเอาไฟเผาเรือนใหม่ตั้งต้น
ท่านให้ฆ่าใจร้อนเสีย ชะ

๕๙ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรคบพวกเพื่อนไปปล้นบ้านเรือนทับทมท
โต ๆ แต่ดกดัดดมกคคช้องย่องเบารฆ่าเจ้าบ้านเจ้าเรือนตาย เก็บเอา

ใหม่โดยขาดเจ็บอีกได้หนึ่ง แล้วให้ทวนโจรแดงพวกโจรคต ๒๐ ที่
ถ้าตัดช่ของข่งเบาเก็บเอาทรัพย์ไป ให้เอาทุนทรัพย์ตั้งใหม่ทวน
แล้วให้ทวนโจรแดงพวกโจรคต ๒๐ ที่ ถ้ายังมีได้ทรัพย์ไปให้ทวน ๓๐ ที่
เอาตัวจำไว้ณคุก ๖๖

๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจร ๓๓๖ } แต่โจรประการใด ๆ ก็ดี
คชขง }

มีพวกเพื่อนไปปล้นทรัพย์ดังของ แลขสคพนแพงเจ้าทรัพย์ตาย ให้มา
คนรายให้ตกไปตามกัน พวกซึ่งไปด้วยมิได้ลงมือให้ทวนโดย
ขนาด แล้วเอาตัวจำไว้ณคุก ๖๖

๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้างวานให้ผู้อื่นให้เอาอกดาบตำรา
วให้ฆ่าพนแพงท่าน ถ้าแลพนแพงท่านมีบาดเจ็บ ท่านให้เอาผู้
จ้างวานแลฆ่าท่านจำคุกไว้ แต่ให้ใหม่มันทั้ง ๓๓๖ คนนั้นโดยกระบิด
เมืองท่าน ถนแลพนแพงตาย ให้ฆ่าผู้ใดแลผู้ท่านเดียวให้ตายตกไป
ตามกัน ถ้าผู้ใดชนมมาเห็นจับาณาญ ทรงพระกรุณาบให้ชาติเสีย
ให้จำได้ค่าครึ่งเหล็กไว้ทุกเดือน แล้วแลพนด้วยตัวคตหนึ่ง โดยนัก
๕๐ ที่ แล้วให้ใหม่แล ๖๖

๕๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดปล้นทรัพย์ไพร่ฟ้าข้าคนท่าน ซึ่งชแต่
ประเทศอื่นมาตรงเมือง ชายตงเรือตงถ้าเกาก็ดี เอาสินจ้างแดงคน
ไปให้แก่ประเทศต่างเมืองก็ดี แต่จับได้รู้ด้วยประการใด พิจารณา
เปนดีจ ท่านให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นเสีย ส่วนต่างประเทศให้เกาะจำไว้ ให้
ใหม่ณโจรนั้นแล อนึ่งพ่อแม่พนองพนพนชุนนผู้ตคนนผู้ตด้วยกค

ผู้ใดรู้เห็นด้วยก็ดี และมีว่ากล่าว ท่านให้เขาผู้รู้เห็นด้วยนั้นจำไว้ตาม
เดือน แล้วทอนด้วยดวงหนึ่งโดยถนบ ส่วนตัวมันผู้ไปด้วยต่างประ-

เทศนั้น ถ้าอายุคุ้ม ๓๒ บชนไปตั้ง ๓๕ } ขอบ ส่วนตัวมันให้ผูกคอก

คเวนรอบคดาด ให้ทอนด้วยดวงหนึ่ง ๓๐ ที่ ถ้าอายุคุ้ม ๓๘ ปี ให้
ทอนด้วยดวงหนึ่งโดยถนบ ๖๐ ที่ควรแก่โทษนั้น ถ้าแต่ใจมันจะใคร่
ไปด้วยเขาไซ้ ให้เขาได้ตรวไว้หกเดือนก่อน แล้วทอนด้วยดวงหนึ่ง

แล้วตั้งตัวมันให้แก่ท่านเจ้าไพร่ } คน
ทนาย } ๖๖

๖๖ ๐ มาตราหนึ่ง มนุษย์ร้ายบงชางพันแทงข้างฆ่าคนด้วยดาบ
ถึงสัตว์ของหลวงอันท่านให้เลี้ยงไว้จนตาย ท่านให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นด้วย
ถ้ำพันแทงแต่บาดเจ็บ ให้ตัดคนคตมอผู้ร้ายนั้นด้วยจงดั้นนอ แล้วให้
ใหม่โดยขนาด

๖๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายดวงตกรพยตั้งของท่านไป จับได้
เป็นสัตว์ว่ากล่าวจริง ท่านให้ทอนด้วยไม้หวายโดยขนาด ส่วนทรัพย์สิน
ตั้งของผู้ร้ายนั้นให้เก็บเอาจงดั้น แล้วให้เอาทรัพย์สินตั้งดวงตกรไปนั้น

ตั้งใหม่ทุกอัน คนทนายให้เจ้าทรัพย์สิน เหลือนนเป็น } กง ส่วน
พินัย }

๖๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายดวงตกรพยตั้งของท่านไป จับได้
จำไว้ ไซ้ราชการเมืองท่าน ถัดแต่มีคนร้ายดวงตกรนั้น พันแทงเจ้า
ของบาดเจ็บ ท่านให้ตัดคนคตมอผู้ร้ายนั้นด้วย อย่ำใหม่ถนบเครื่อง
สำตราจไว้ ถ้าพันแทงเจ้าของตาย ท่านให้ฆ่ามันคนร้ายนั้นด้วยคก
ไปตามกัน โดยพระราชกฤษฎีกา

๒๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดรู้ว่า เป็นโจรหลายครั้งหลายคราแล้ว แต่ผู้ให้ โจรยอมเครื่องค่าตราอาชญา แต่โจรนั้น ไปพ้นทางท่านตาย เมื่อพิจารณาเป็นคดีว่าให้ ยี่มจริง ท่านว่าผู้ให้ ยี่มนั้นให้ค่าตั้งแก่โจร ถ้าตายให้ โหมงให้ ยี่มเป็นค่าตามค่า ส่วนโจรนั้นให้ฆ่าเสีย ๖๖

๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายพ้อดวงท่านไปฆ่าไปตีเสีย ท่านให้ฆ่า ผู้ร้ายนั้นเสีย ถ้ามีเพื่อนไปด้วยแต่เพื่อนใด พ้นทางด้วยให้ฆ่าเสียด้วย ถ้าแต่บาดเจ็บให้ตัดนิ้วมือผู้ร้ายนั้นเสีย ๖๖

๒๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายหนีไปฆ่าพ้นทาง แต่เขาต่อฆ่าพ้นทาง ผู้ร้ายนั้นตายก็ ตัดเจ็บก็ ตัด มีโทษแก่ผู้ฆ่าพ้นทางเสีย ถ้าผู้ร้าย พ้นทางเขาต่อหนีบาดเจ็บ ท่านให้ลงโทษแก่ผู้ร้ายนั้นด้วยถวดหนึ่ง โดยขนาด ๖๖

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลอบพ้นทางพงษทัณฑ์ แดงมณฑก แก่ท่าน ๆ จับได้ ให้เอาเงินลอบฆ่าแก่ท่านนั้นมาจ่านองแฉ่ง เอาชน ราชายังประมาณ ปลงลงทอนด้วยถวดหนึ่ง ๓๐ ก็ ถัดพ้นทางบาดเจ็บ ให้ตัดนิ้วมือผู้ร้ายนั้นเสีย ถัดพ้นทางถึงเจ้าหัว ให้ตัดนิ้วมือผู้ร้ายนั้นเสีย ถัดถึงตายให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นเสีย ๖๖

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มขบตาตักต ถูหาบนตาตักตมได้ มีคดี ดังใดให้ร้องฟ้องจำคุกตามกระทรวง ถ้าผู้ใดมิได้ทำตาม หนึ่งของ อาจคุมพดฟ้องไปถึงบ้านท่านก็ ตักตมเอาท่านมาขังบ้านเรือนคน สฐานแห่งใด ๆ พ้นทางหุบของชกตักตมตาย ให้ฆ่าคนร้ายตักไป ตามกัน ถ้าทรงพระกรุณาบให้ฆ่าตีเสีย ถ้าผู้ตายสูงนา ๕๐๐ ขึ้นไป ให้ปรับใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา อย่าให้ไปตุ๋นตุ๋น ตานา ๕๐๐ ตง

มาให้ปลูกศิวตามกระเชอหรืออายุ ให้ตั้งให้แก่ญาติกาทำบุญให้แก่ผู้ตาย
แต่ให้ใหม่อีกโดยขนาด ๖๖

๖๖ ๑ มาตราหนึ่ง โจรคือเอาทรัพย์สินดังของ ๆ หลวง ซึ่งเจ้า
พนักงานเขาไปตามแต่ตั้งกต ขัดไว้ไม่ให้ไปกต เมื่อใด โจรให้เดียบ
โจรนั้นไว้ ในทันที ถ้ามีผู้เห็นด้วยโจร ให้ตักดินถมมอผู้สมรู้แต่ผู้
รู้เห็นนั้นเดียบด้วย ๖๖

๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง เดินทางไปกินฮอยด้วยกันพันแห่งกันตาย แต่
อำพรางดาเดือชบตาย ชบตาย ท่านมารู้ด้วยประการใด ท่านว่าคน
มาประจันแก่เพื่อนกัน ทนงองอาจฆ่าพันแห่งท่านเสีย ให้สาธุชนให้
ตายตกไปตามกัน ๖๗

๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าตักกันจับหอกดาบตำตราดูไปพันแห่งท่าน
บาดเจ็บถ้าหัดแฉตาย ท่านว่าเจ้าพวกโจรกันไซ้กบ้านเมืองท่าน ให้
ได้ค่าเขาเงินชาหย่างแล้วปลงลงทอน ๕๐ ที่ทำเสร็จดังไปยังแห่ง ถ้า
ตายให้สาธุชนเดียบให้ตกไปตามกัน ถ้าทรงพระกรุณาบให้มาตีเดียบ
ให้ตั้งตงหยิวข้างต้นท่าน ๖๘

๖๙ ๑ มาตราหนึ่ง ถอนผิดพร้าเครื่องตำตราดูไปด้อมมอง
ถอนหมากถกพดถกด้วยดกฮอยเครื่องฮอยมณีนไรร ในสวนท่านเวลา
ถองกัน ท่านว่าคชโจร ให้มัดประจันไปถึงตะแดงแดง ให้ตีด้วย
ไม้หวาย ๖๐ ที่ ให้ไซ้ของท่าน ถอนนโยบายพันแห่งเจ้าของบาดเจ็บ
ให้ใหม่โดยบาดเจ็บ ถ้าถองตายให้สาธุชนเดียบ ๖๙

๗๐ ๑ มาตราหนึ่ง หมิงกิด ชายกิด ไซ้ชาวคนเอาหอกดาบ
ตำตราดูไปแห่งท่านตาย ให้สาธุ ไซ้ของท่านให้ตกไปตามกัน ถ้ามี

พระกรุณาปราณีให้ชาติเดียว ถ้าขายให้ทวนด้วยตวงหนึ่ง ๒๐ ที ถ้า
หญิงให้ทวนด้วยตวงหนึ่ง ๓๐ ที ให้จำไว้ ๓ เดือน แต่ให้ใหม่โดย
กระบิลเมืองทวน ๖๖

๗๒ ๑ มาตราหนึ่ง ลูกหลานท่านได้รับพรจนถึงของไว้ ผู้ใด
พ้อดวงเขาตลกหลานท่านไปแต่เก็บเอาทรัพย์สินของ ท่านให้ทวนให้
คัดคนมือโจรนั้นเสียจึงตีนิ้ว ถ้าตีพันแห่งมีขาดเจ็บให้คัดคนตีนิ้ว
ถ้าพันแห่งมีตายให้ฆาตกรายนั้นเสีย ๖๗

๗๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าโจรคิดลักขโมยสิ่งใดในทางเรือคิด
คิดลักขโมยสิ่งใดเอาทรัพย์สินของ วัตถุต่างควายต่างในหนทางบก

บ้าน }
ถ้าโจรพันแห่งเจอเรือน } ตาย ทวนว่าให้ฆาโจรนั้นเสีย ด้วย
ตีนิ้ว }

พวกโจรมีได้ลงมือให้คัดคนตีนิ้วนั้นเสียด้วย ถ้าแต่โจรนั้นพันแห่ง

เจ้าทรัพย์สินขาดเจ็บ ให้ตีนิ้ว } โจรนั้นเสีย อย่าให้กุมเครื่อง
มือ }

ถ้าตรวจไว้ แต่ให้ใหม่โดยขนาด ถ้าโจรนั้นมิได้แทงเจ้าทรัพย์สิน
ให้ขาดเจ็บ ให้คัดคนตีนิ้วโจรนั้นเสียแต่ให้ใหม่ ถ้าปล้นตีกุมได้
ทรัพย์สินอย่าให้ใหม่โจรนั้นเสีย ๖๘

๗๔ ๑ มาตราหนึ่ง โจรลักข่างมาหลวงไป ให้ฆาตกรายนั้นเสีย
ถ้าโจรลักข่างมาของราษฎรให้ไว้ทันที แต่ให้ถึงโทษตั้งโจรปล้น
ให้เขียนด้ามยกเอาตัวจำไว้จนคุกกว่าจะตาย ๖๙

๗๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าลักข่างมาฆ่าคนออกไปพ้นแดนพระราช
เสมา จับได้ ให้ฆาตกรายนั้นเสีย ๗๐

๗๖ ๑ มาตราหนึ่ง อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงซึ่งอยู่ในขอบ
 รัศมีแห่งเมือง มีช่างมาโคกระบือสัตว์รพทั้งปวง แลด้วยหัตถ์ซัดเข้าในตง
 พงแรมท่งนาสังคิ ท่านมิให้จับกุมเอาเลย เพราะว่าเจ้าของสัตว์ด่าว
 คิดตามหาอยู่ ถ้าแต่เจ้าของไปติดตามหาไม่พบแล้ว แลมันซัดเข้าไป
 ในป่าคองพงแรมท่งหนองคองบึงบางสุวรรณภูมิโคกคิ ถ้าช่างมา
 โคกระบือสัตว์พลัดตัว ซึ่งมันด้วยหัตถ์ออกจากหลักแห่งเจ้าของหา
 มิบนนั้น เป็นวิญานกทรพัยของพระมหากษัตริย์เจ้าแผ่นดิน เพราะ
 อยู่ในแผ่นดินท่าน ท่านว่าอย่าไปจับเป็นเชือกเสีย ชยเรือได้เป็นเชือก
 จรเข้า ถ้าผู้ใดรับเอาไปท่านว่าให้ไหมเดิมขอใจ

๗๗ ๑ มาตราหนึ่ง โคกระบือท่านผูกท่านด้อมไว้กคิ แต่มีผู้
 ร้ายไปแกตักเชือกตะกายกคิ แลโคกระบือนั้นปล่อยขาดไปจรตัก
 เข้าไปกคิ เสียกคิ ท่านว่าคนร้ายตักแกเชือก นั้น เดิมขอ
 ใจของท่าน ท่านให้ไหมโดยจารัดเมืองท่านแล

๗๘ ๑ มาตราหนึ่ง ช่างมาจิวคควายเรือด้วยหัตถ์หลายแห่งใด ๆ
 กคิ จิวคควายช่างนอนแรม เจ้าของมิได้เอาเข้าคอกผูกคิไว้
 จิวคควายให้ไว้แกเดื่อเรือหลายให้ไว้แก่น้ำ ท่านให้ระไว ให้เจ้าของ
 หาเอา ถ้าจรตักไปได้ทั้งตัวจรตักด้วยจึงเอาได้ ถ้ามิได้ตัวจรตักด้วย
 มิให้เอาได้ ถ้าผู้ใดเอาไว้ให้ไหมดั่งใจ

๗๙ ๑ มาตราหนึ่ง จิวคควายช่างมาท่านผูกไว้กคิหลักแห่ง
 ผู้ใดแกปล่อยของท่าน ท่านไหมเดิมขอใจ

๘๐ ๑ มาตราหนึ่ง โคกระบือท่านได้คอกผูกไว้สุวรรณภูมิโคกคิ แล

ปด้อยอยู่ในทุ่งในนามผู้ร้ายตกไป จับได้พิจารณาเป็นดีจึงว่า มันเป็น
 ใจรักดีตัวมีคุณ ให้เอาพิศอกโคกระบือตั้งใหม่ โคผู้ค้าตัวจะด้าม
 ค้าง นางโคค้าตัวจะตั้งค่างดองบาท ถุกตามแม่ ผู้ค้าตัวจะค่าง
 ดองบาท ตัวเมียค่างตัวจะตั้งค่างบาท กระบือผู้ค้าตัวจะหูกค่าง
 นางกระบือค่างตัวจะเถาค่าง ถุกตามแม่ ผู้ค้าตัวจะด้ามค่าง ตัว
 เมียค่างตัวจะตั้งค่างบาท ได้ตัวคนใหม่ต้องตอ้ง มีโคตัวคน
 ใหม่ด้ามตอ้ง ให้คักตั้งอันลักไว้ณะอกให้รู้ว่าใจ เอาตัวจำได้คูก
 ไว้ ให้เอาบุตรกรรยามาเร่งเอาดินใหม่พินย

๔๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้สืบสันกนสนชายสนน ให้ตั้งพระราช
 อธิบายจนหนักหน ธิราชบาทงให้ ดินเชิง ทเวนบกฉามฉนทเวนเรือ
 ฉามฉน ให้จำได้คูกไว้กว่าจะอดได้ ถูอดได้แล้วให้เรียกเอาพานบน
 แยกตัวผูกพันของไว้ แล้วจึงให้ปด้อยผู้ชาย } สันออกจกไทย } ๓๕
 กน }

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรักเอารูปประพรรณของมีนเองไป แด
 ผู้กล่าวหาว่าเป็นของหลวง ล้วนสืบสืบแต่ชายผู้ร้ายเป็นดีจึงว่าเป็น
 ของหลวงจริง ให้เอาทนต์พิศตั้งใหม่เป็นทนต์คุณเอาเข้าพระคตัง
 หลวง ถ้าของๆเจ้าทนต์พิศของๆหลวง ให้เอาทนต์ใหม่ทนต์คุณ
 เอาทนต์ให้แก่นมัน ดินใหม่เอาเป็นหลวง

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรักตั้งรรพทนต์ตั้งใดๆผู้ไปราชการ
 กัด แต่ตเอาเรือเกียนแต่เพียงผู้ไปราชการกัด ทำนจำให้คักน้อม
 น้อมนใจนนเลยจึงตั้งน้อม แล้วให้ใหม่ทนต์คุณ

๘๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้กำลังเสียงดูให้เข้าถุ้งเสียง ให้ ยืมเรือข้าม ให้ไฟแก่โจร แต่งมอตินมอไฟให้เทียนให้ชุดแก่โจร ให้ตั้งโทษเท่าโจรปล้นเรือนนั้นบ้าง ๖๖

๘๕ ๑ มาตราหนึ่ง ใช้ให้โจรไปปล้นไปลักมา แลซื้อเอา ของโจรไว้ เป็นครูอุปเท่ห์แก่โจร คุฤชยามให้โจร ดอนโจร ข้ามตังโจร เฝ้าเรือโจร ให้ตั้งโทษเท่าโจร แต่ให้ใหม่ตุงโจร ๖๖

๘๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้บอกการให้โจรให้เข้าตามทิศตามแห่ง จะเขาไปยังทรัพย์ที่จะเอานั้น หนึ่งบอกที่ดินไว้ให้แก่โจร ให้ตั้ง โทษตังโจร ๖๖

๘๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจรคบพวกลเพื่อน } คนถึง ๓๐ } คน ไป ปล้นตัดมกตวงตลกขางมา โศกระบอบทรัพย์เข้าของสิ่งใด ๆ จับได้แต่

คน ๒ } คนทั้งใด ๆ ก็ดี มิได้ โจรถวนตัว ท่านให้ทอดดินใหม่ในโย

โดยขนาด ทั้งโจรซึ่งใดตัวมา ทั้งโจรซึ่งมิได้ตัวมานจงถองเท่า กัน แต่โจรอันได้มานให้เรียกเอาดินใหม่พิไนยแต่ถวนตัวมันจงถวน แต่โจรซึ่งมิได้มานั้น ให้ทอดดินใหม่พิไนยไว้ถวนมัน ซึ่งยังมีได้มา ให้เอาดินเท่านั้น ถ้าภยโจรให้มาบอกแก่ระดาการ ให้ระดาการ เอาตัวโจรมาตงโทษแต่เรียกชื่อใหม่พิไนยซึ่งทอดถวนไว้ นั้น ท่านมิ ให้โจรได้มานั้นใช้ ดินใหม่พิไนยต่างโจรนั้น ท่านว่าจะเปนบาปกรรม แก่เจ้าดินเอง ท่านมิให้เอาดินท่านมาเปนดินตน ๖๖

๑ กล่าวมาด้วยลักษณะโจรเป็น ^{มัทน} โทษตั้งแต่แต่เท่านั้น ^{คร} ว่าจะ

๑ ทนจะกล่าวด้วยลักษณะโจรอันเป็นมัทนโทษตั้งแต่แต่จะ คัด ถัดมา ^{จะ} คัดไป

๔๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายที่จับแห่งตำบลของ ท่านมีบาดเจ็บ ท่านว่าให้ด้วยถวดหนึ่ง โดยดีกรรมดีกรรมแดง ให้ใหม่โดยบาดเจ็บ ^{จะ} นั้น ถ้าผู้จับแห่งตำบลของโทษถึงตายให้ฆาตกรรายเดียว

๔๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาของตามแหอนกลาง ถั่วพวงถึงโค แด่เรือนแถวเรือนท่าน ผู้เดินบนบดาคักต แด่แต่ไม่ของคนใน ^{จะ} เรือน ให้ได้ควตรงเหล็กไว้เจ็ดวัน แด่ให้ใหม่ ๒๐๐๐๐ ถ้าแด่ ของคนในเรือนบาดเจ็บ ให้ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๒๕ ที่ แด่ถึงถึงไป ^{จะ} แด่ ให้ใหม่โดยบาดเจ็บนั้น

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าจะทำร้ายแก่เจ้านานเจ้าเรือน แด่ชดทง ^{จะ} ให้เจ้านานเจ้าเรือนรู้ คัดออกมาแต่ทอนทำร้ายแก่เจ้านานเจ้าเรือน ^{จะ} แด่เจ้านานเจ้าเรือนจับได้ ท่านว่าให้ทอนด้วยถวดหนึ่ง ^{๓๐} ที่ ถ้าทำ ^{จะ} ร้ายเจ้านานเจ้าเรือนบาดเจ็บ ท่านว่าให้ตัดนอศตมอเสีย แด่ให้ ^{จะ} ใหม่โดยบาดเจ็บนั้น ถ้าแด่ถึงตายท่านว่าให้ฆาตกรรายหนึ่งเดียว

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง โจรชดทงเรือนจับได้ ให้ตัดนอมือโจรเดียว ^{จะ} กิ่งนอ ถ้าชดทงแด่ของเจ้านานบาดเจ็บ ต้องถึงถึง แด่หัก ให้ตัด ^{จะ} นอมือโจรเดียวจึงถึงนอ ถ้าชดทงแด่ของถึงถึงผู้คน ให้ทอนด้วย ^{จะ} ถวดหนึ่ง ๒๕ ที่ ให้หักมือโจรนั้นไว้ว่าชดเรือน ^{จะ} อนึ่งถ้าโจรลักเผา

ร้านตลาดแต่ศาลา เมาไร่้อยโรงตอมฟางตอมเข้าแต่สะพาน จับ
ตัวได้ ให้ตบนิ้วมอคงขอ

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าโจรดวงดกทรัพย์เข้าของประการใดๆ
กิด แลชดกเงาเรือนหลังมอณ มทนต์ดังตั้งเงาเรือนทราบมอ
จับได้ ท่านว่าให้ตบด้วยดวดหนึ่ง ๓๖ ที แต่ให้ศกมอไว้วอชดเรือน
ถ้าแต่ได้ทรัพย์ตั้งตั้งให้ตงโทษไมรวาง โจรนนแต่

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ร้ายตบเขาไฟลงชดเรือนท่านกิด แต่ไฟ
มีทนต์ใหม่ แต่ใหม่แต่จากต้องตบตามตบกิด ท่านว่าให้ตบมอผู้ร้าย
นนเดียวลับนิ้ว ถ้าแต่ไฟนั้นตามไปใหม่เรือนทงหลายนน เดียวทรัพย์ตั้ง
ของเขา ท่านว่าให้ชามรายนนเดียวแต่

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเตนกลางคั่นถือหรือกตายประรวัดบ้าน
ท่านจับได้ ให้ตงโทษด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที เพราะมันคนร้าย จึงถือ
หรือกตายเตนกลางคั่นแต่

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง คนคตบกันกันเหตอเมามาย มรจก
เขา } ท่านผิดเวตอ ท่านมรจกนรายคนคต ท่านได้พันเทงตง
บ้าน

บาดเจ็บกิด ถึงตายกิด ท่านว่าเปนคริมของมนเอง ท่านมเห็นโทษ
แก่ผู้พันเทงนนเลย ถ้ามตายให้บอกแก่ตระกูลการในพระนครบาดให้
พิจารณาเปนตั้งจว่ามีเป็นผู้ร้าย ท่านให้บอกแก่เจ้าไพรเจ้าก้องณา
พยาบาดนนชนแต่

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง โหยาเบอเมาท่านกัน เมามรจกศกตงตบ

อยู่ แลเก็บเอาทรัพย์สินตั้งนั้น มนุษย์นคอใจ ให้ตั้งโทษทวนด้วย
ตลอดหนึ่ง ๖๐ ที่ แลเอาทรัพย์สินตั้งใหม่ทวนคุณ ๖๖

๘๖ ๑ มาตราหนึ่ง วิอาทพบของคต่ากัน เอาออกตามฝ่าตรา
ดูพื้นที่แห่งตามภาคเจ้าห้าที่ ท่านว่าคือจำพวกใจ ให้ทวนด้วย
ตลอดหนึ่ง โดยตั้งกรรมดีกรร แลให้ใหม่โดยขนาด ๖๖

๘๗ ๑ มาตราหนึ่ง เรือท่านจอกผูกไว้ แลคนไปแก้เรือเดียว
ให้ใหม่เต็มใจ ๖๖

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้รายตกเรือท่าน เจ้าของจับได้ พิจารณา
เป็นตั้งให้ทวนโดยขนาด ให้เอาค่าเรือตั้งใหม่ทวนคุณ ให้ตั้งตั้งขึ้น

ตกไว้นอก ถ้าตั้งขึ้นตกต่ำกว่า ๕๐๐๐๐ ลงมา ให้ทวน ^{๓๐} } ที่ ๖๖
๒๕

๑๐๐ ๑ มาตราหนึ่ง ใจดวงเรือนดวงเรือแลคนด้วยเอาทรัพย์สิน
ตั้งตั้งสิ่งใด ๆ ค่าประมาณ ๓๐๐๐ เบย ให้ตั้งด้วยไม้ทวน ^{๓๐} } ที่ ๖๖
๒๕

๑๐๑ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรวตตพกเอาเงินทองสิ่งใด ๆ กัด จับ
ได้ พิจารณาเป็นตั้ง ให้ทวนแล้วตต้นมือใจนั้นเดียว ๖๖

๑๐๒ ๑ มาตราหนึ่ง ใจรวตตชงเอาทรัพย์สินตั้งของราษฎรชชชช
แต่ผู้มิได้ชชชช ตามหนทางบกทางเรือ กดางฉนคาคณจับได้
พิจารณาเป็นตั้ง ทรัพย์สินตั้งของมกกกว่าตั้งต่ำกว่า ๕๐๐๐๐ เบยตง

มา ให้ทวน ^{๕๐} } ที่ ให้ใหม่โดยขนาด ถ้าราคาทรัพย์สินนมากจน
^{๓๐} }
กว่า ๕๐๐๐๐ เบย ให้ตต้นมือคชชช ให้เอาทรัพย์สินตั้งใหม่โดยขนาด ๖๖

ท่านว่าไหมมิได้เลยแต่ฉันนั้น ถ้าซอมได้บอกนาย บาน } ท่านว่า
เมือง

หากำนันมิได้ ให้ ไหมเส่มอใจ

๓๐๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่าเป็นโจรแต่ตั้งให้ โจรดักมา ขอ
เอาของโจรนั้นไว้ก็ ดี หนึ่งรู้ว่าโจรดักมาฝาก เขาด้วยโจรดักเอาของ
โจรซ่อนไว้ มิได้บอกแก่เจ้าถิ่นให้รู้ก็ ดี หนึ่งรู้ว่าของโจรดักมา แล
ตกลงเอาของโจรนั้นไป มิได้ โฆษณาหาเจ้าของ แต่เอาไปซ่อนขายก็
ดี แต่เขาซ่อนไว้ก็ ดี แต่เขาซึ่งโจรมันฝากไว้ก็ ดีแปลงชื่อขายเด็กก็
ประการเท่านี้ท่านว่าไม่ผิดโจร คือคนร้ายเส่มอใจพวกโจร ให้ได้
คาเอาแถวประหนึ่งเขาหาอย่าง ปลงดวงทวนด้วยดวงดหนึ่ง ๓๐ ที่ แต่ให้
ไหมเส่มอใจ

๓๐๘ ๑ มาตราหนึ่ง โจรปล้นตัดมกษของเบา คือซึ่งฉกฉวยดอบ
ดก ข้าง ม้า ซาคัน จิว ตวาย เรือ เกวียน ทรัพย์สิ่งใด ๆ ให้ลง
โทษด้วยดวงดหนึ่ง แต่ก็ตั้งอันตักใจณะชก ให้ไหมโดยบทพระ
ชยการ ถ้าตั้งถึงต้องครั้งให้ทวนด้วยดวงดหนึ่ง ให้ตั้งอันตักใจณะ
แก่มี ให้ไหมดุงเดียว ถ้าโจรดักถึงดามครั้ง ให้ทวนด้วยดวงดหนึ่ง
แต่ให้ตั้งอันตักใจณะหน้ามาก ให้คนฉมอเดียว แต่ให้ไหมดุง
เดียว ให้ตั้งอันตักใจตามพระราชกฤษฎีกา ท่านถนัดไว้นั้นให้
สักจงปรากฏ ถ้าสักมปรากฏ ท่านให้ลงราชทัณฑ์ผู้คนนั้นเหมือน
ผู้ร้าย เพราะมันเป็นใจด้วยผู้ร้ายนั้นแต่

๓๐๙ ๑ มาตราหนึ่ง ซอ ข้าง ม้า โค กระบือ เรือหาทรัพย์
สิ่งใด ๆ ให้รู้จากผู้ขายนั้นว่าอยู่บ้านนั้น ถ้ามีผู้ พากษจะได้ภาตัวให้

ผู้กล่าวเมืองพิจารณาเอาตัวผู้ร้าย ถ้าตั้งผู้ร้ายผู้แตกเปลี่ยนมีได้ เมื่อ
แตกเปลี่ยนคนมีได้ บอกแก่นายบ้านนายเมือง แต่เพื่อนบ้านรู้ เห็น
เจ้าของมาจับคืนซึ่งชื่อแตกเปลี่ยนใจคนเดียวของ ของคนก็เสียเปล่า ถ้า
ได้บอกแก่นายบ้านนายเมืองเป็นค่านับใหม่มีได้ ถ้าหาก่านับมีได้
ใหม่เต็มใจ

๓๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดได้ทรัพย์แก่แหวนเงินทอง ผ่านมือ
แพรวพรรณสุวรรณทรัพย์คอกหลายกต ตมเสียกต แต่มผู้ใดไว้ ท่านว่า
ให้บอกกล่าวแก่พระสุภาวดี นายบ้านนายเมือง เอาทรัพย์นั้นไป
โฆษณาหาเจ้าของจงได้สามวัน ถ้ามีกับเจ้าของให้เอาทรัพย์นั้นไป
ตามส่วน ให้ถวายเป็นทองสองส่วน ให้แก่ผู้ได้ส่วนหนึ่ง ถ้าเจ้า
ของมาจับ ให้เจ้าของให้ข่าเห็นแก่ผู้ใด กิ่งหนึ่ง ถ้าได้ทรัพย์นั้น
ได้บอกแก่พระสุภาวดี นายบ้านนายเมือง แต่มได้ โฆษณาเจ้าของแต่
ในสามวัน ดังคาบแต่พรางว่าได้ ดังคาบได้จริง แต่มได้บอก
กล่าวให้เป็นค่านับ แต่เอาของไปขายกต ตั้งไปไกลกต ออมาเจ้า
ของมาจับเห็นจึงว่าได้ ท่านว่าหาก่านับมีได้ ให้ใหม่เต็มออก
ของท่าน

๓๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชื่อของ โจรในคตาดซึ่งท่านอาญาให้ชื่อ
ชาย มีชื่อว่าปงของโจรชื่อไว้ แตนายคตาดกมร เพื่อนกันนงไกลก็
มีอยู่ ออมาเจ้าทรัพย์จับทรัพย์ได้ ทมชื่อ ใหญ่ ชื่อตั้งผู้ชาย ถัดตั้งมีได้
ให้พิศุทธคว ถ้าพิศุทธให้ใหม่เต็มใจ โจรชนะแก่พิศุทธ ให้
เสียแต่ดินอนชอนให้เจ้าของ เพราะหาก่านับมีได้ ให้หาผู้ชายหนึ่ง
กม แต่เอาไปให้ตระดาการให้พิจารณาเอาของนั้นให้คืน

ให้เจ้าบ้าน เจ้าท เจ้าเรือน ไปบอกนายบ้านนายเมืองร้อยแขวงบ้าน
 หาเจ้าของ ให้พิจารณาหาผู้รายอนทาให้ตายนั้นให้จงได้ ให้ดูบาด
 แผลรอยดมรอยเลือดคนนั้นมาแต่ใด ถ้ารอยดมรอยเลือดตกน้าบ้านน้าท
 ผู้ใด ให้เรียกเจ้าบ้านเจ้าทออกมาหาเจ้าเหตุผู้ราย ถ้าภบเจ้าเหตุผู้
 รายกระทำ ท่านเจ้าบ้านเจ้าทคุมให้ตั้งโทษเดิมมือโจร ถ้ามีภบเจ้า
 เหตุ มีได้ผู้รายซึ่งกระทำนั้น ท่านเจ้าบ้านเจ้าทนั้น ให้วัดแต่สังค
 ษณตาย ๓ เดือน ๑๕ วา ให้เจ้าบ้านเจ้าทนั้นจำปานแล้วเอาขนไว้ ถ้าได้
 ผู้รายชดทอกลงเจ้าบ้านเจ้าทนั้น ใครเห็น ให้เอาโทษเจ้าบ้านเจ้าทนั้น
 เดิมมือโจร ถ้าเจ้าบ้านเจ้าทเห็นสังคษณตายอยู่ มีได้บอกแก่นายบ้านนาย
 เมืองร้อยแขวงเจ้าของ แดเอาของนั้นไปทั้งเรือนเดียว เจ้านบ้านน้าท
 เป็นโจร ให้ตั้งโทษบาดเจ็บตจโจร

๓๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้รายเขาบ้านทกลางคืนลงดกเอาดิน
 ทานเจ้าเรือนหรือ ศักกรหรือเรียกให้ชาวบ้านช่วย แต่ผู้รายแค้นไป แด
 ชาวบ้านช่วยกันได้ตามผู้ราย ภาระทงหากตาม โตนถนบาดเจ็บตมตาย
 นั้น ท่านว่ามิมีมั่งแก่งปองจะฆ่าให้ตาย แต่มีนหพินจมิได้ เป็น
 บาบกรวมให้เอาเท่าตายด้วยไม ให้ปลุกตัวผู้ตาย เป็นดินใหม่กึ่ง
 พิเนยก

- ๐ กล่าวมาด้วยลักษณะโจรเป็นมชฉิมโทษต้นแต่เท่านั้น
- ๐ ทนจะกล่าวลักษณะโจรอันเป็นละหุโทษ ดับสาชะ ศค ถ้าดับ
 ต่อไป

๓๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดซึ่งเอาฉนิมฉนแก่ราษฎรผู้ชอชราย
 แดมิได้ ชอชรายกต โทจบเขาตอผู้รายจงได้ ให้เขาไปยังพระนครบาด
 ให้ตั้งโทษแก่ผู้นั้น ถ้าทรัพย์แต่กอบประมาณ ๕๐๐ เบย ให้ใหม่แล้ว
 เอาทรัพย์เขวนคอ ทเวนรอบศตาค ๓ วัน ฮย้าให้มันคูเขยงฮย่างกัน

ถ้าเขาแต่ถือประมาณค่าเพียงหนึ่ง ให้ตั้งโทษคุกเดียว แล้วให้ทวน

ด้วยถวดหนึ่ง ๓๕ } ที่ ส่วนทรัพย์สินเขาไปนั้น ให้เขาแก่นินผู้ซึ่ง
๒๕)
๓๐)

จงได้ ถ้าทรัพย์สินมากค่าตั้งขึ้นไป ท่านให้ตั้งโทษตามพระราชกฤษฎีกา
ซึ่งการในรวางกษัตริย์ท่านนั้น ถ้ามีผู้นายผู้ ไปมิได้ห้าม
โทษให้ไปไพร่ไปเก็บทรัพย์สิน ท่านให้ใหม่ผู้นายคุกเดียว ๖

๓๓๗ ๑) มาตรการหนึ่ง ถัดกแต่ ผก พก ถด เนื้อ หมู ปลา

เบ็ด ไก่ ของกินคั่วเป็นแต่เบย ๓๐๐ } ให้ตี ๓๕) ที่ แล้วให้ ประ
๓๐๐๐) ๒๕)

จนวนอบตาด ให้ใช้ของท่านคืน ๖

๓๓๘ ๑) มาตรการหนึ่ง ถัดกเต็มผกพกถด เบ็ดไก่หมเนื้อปลา

ถ้อมีคพราเครื่องสดตราจธ ไปต้อมมของถกของท่านกลางคืนเงเจ้า
ของจับได้รู้เห็นด้วยประกรโตกตี พิจารณาเป็นถักท่านว่าคือโจร
ให้ตีประจานไปตะแสงแกง ตัดด้วยไม้หอย ๕๖ ที่ ๖

๓๓๙ ๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดตัดรพันรบ้านทวน ท่านจับตัวได้

พิจารณาเป็นถัก ให้ตีนิ้วมือเดียวทั้งสองข้าง ถ้าจจะโทษจกให้
ไถ่ โดยพระราชกฤษฎีกา ๖

๓๔๐ ๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดถักตัดถกอนต้นทุเรียนเล็ก ให้ใหม่ต้น

ละ ๘๐๐๐๐ ถัดถักตัดต้นใหญ่ ให้ใหม่ต้นละ ๒๐๐๐๐๐ ถัดถักตัดต้น

โกธรน ให้ใหม่ต้นละ ๓๐๐๐๐๐	ตัด ถอด	มังกด	มพร้าว
		มมวง	
		ถอม	
		ดาวดำ	พริกไทย
		ชุนมาก	

ต้นเล็กให้ ใหม่ต้นละ ๒๒๐๐๐ ถัดถัดต้นใหญ่มีผล ให้ใหม่ต้นละ

๕๕๐๐๐ ถัดถัดต้นใหญ่โกธรนให้ ใหม่ ๓๓๐๐๐ ถัดถัด ต้นไม้ออน

มีผล นอกฤดูไม่มีอากาศ เด็กให้ใหม่ต้นละ ๑๖๐๐๐ ถัดถัดต้นมีผล ให้ใหม่ต้นละ ๕๕๐๐๐ ถัดถัดต้นใหญ่โกธรน ให้ใหม่ต้นละ

๓๓๐๐๐ ถ้าเด็กปลูกในหนึ่งให้มันปลูกใช้ ถัดถัดต้นพริกขี้หนูครึ่งหนึ่ง ให้ใหม่เป็นเบย ๕๕๐๐๐

๑๒๑ ๐ มาตรการหนึ่ง ตัดหมากทอนทลายหนึ่งถึง ๑๐ ทลาย ให้ใหม่เขา ๓ ทลาย ทลายหนึ่งเป็นเบย ๒๕๐๐๐ ถัดถัดพริกขี้หนูทลายหนึ่ง ให้ใหม่เป็นเบย ๑๕๐๐๐ ถัดถัดถั่วพุดด้วยเครื่องหนึ่ง ให้ใหม่เป็นเบย ๑๕๐๐๐

๑๒๒ ๐ มาตรการหนึ่ง ถัดถัดข้อยถั่วหนึ่งถึงเก้าตา ให้ใหม่เป็นเบย ๓๐๐๐๐ ถัดถัดแต่ ๑๐ ตา เบื้องบนหนึ่ง ๒ เบื้องล่าง ให้ใหม่เป็นเบย ๑๓๐๐๐๐

๑๒๓ ๐ มาตรการหนึ่ง เผาที่ต้นและไฟตามไปใหม่ถัดด้วยข้อยถั่วหนึ่ง ให้ใหม่ไร่หนึ่งเป็นเบย ๕๕๐๐๐๐

๑๒๔ ๐ มาตรการหนึ่ง ปลูกในตระหนกด้วยหินของคตองบึงบางซึ่งมีเจ้าชองรับทำอวกร แต่ใจรักเขาปลูกทำนเป็นหามเป็นคอนเท่าใดๆ ให้ใหม่แค่ ๓ ตระเป็นเบย ๓๓๓๓๓๓ เป็นต้นใหม่พินยัก

ดินนินไปขายมูชอไว กัด แดมผู้ชอนไว กัด ไซ โห่ดกกัด ดอนให้
ดกกัด ท่านให้ใหม่ผู้ดอน ผู้ไซ ผู้ชอนไว นนตงโจร แดดกษณอิน
ทาสดกของนายเงินให้ทอนมันทาสนนด้วยตอดหนึ่ง ๕๐ ที่ ให้สถาภอ
ชยาให้เคยกระทำร้ายแก่ นายเงิน กว่านนี้ท่านมิให้ ใหม่แก่มันตง
โจรเลย

ระ

๓๓๐ ๐ มาตราหนึ่ง ทาสท่านไปดกของ ๆ คน ๆ จับได้เอาไว
มิได้บ้อดแก่นายบ้านนายเมืองให้ พิจารณา ทวงบังคับบอชยามได้ หาก
เอาชากนท่านไ้เอง แม้นคนนนตงจริงกัด เจ้าทรวพทวค่านบมิได้
ท่านว่าเต็มด ให้ ใหม่โดยยศถาศักดิ์

ระ

๓๓๑ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดให้ทาสไปค้าขายกัด ไปแห่งใด ๆ
กัด แดดทาสนนกระทำร้ายพันแทงตท่านตายแด้แด้เห็น ท่านให้เจ้าทาส
นนหาทาสผู้ไปกระทำร้ายนั้นจงได้ ถ้าแต่หาทาสผู้กระทำร้ายนั้นมิได้
ให้ ทวพอแม่พนของตงเมียทาสผู้ กระทำร้ายนั้นจงได้ ถ้านายนั้นหา
ทาสผู้ ไปกระทำร้ายมิได้ แต่ถ้าได้ แต่พอแม่พนของตงเมีย ทาสผู้ ไป
กระทำร้ายนั้นมา ท่านว่ามันหมนมมิได้กระทำร้ายด้วย แด่ใหม่หมนม
ชวดยกนทามนผู้ ไปกระทำร้ายจงได้ ถ้าแต่มันหมนมหาทาสผู้ ไปกระทำ
ร้ายนั้นมิได้ ท่านให้มันเดี่ยเบยค่าปลดตอดตายนนก่อนแด้ ให้มันหมนม
ชวดยกนหาทาสผู้ ไปกระทำร้ายนั้น ถ้าหาได้ ให้เอามวยงตระดาการ
ถ้าแต่เจ้าทาสห้ทาสผู้ ไปกระทำร้าย แต่พอแม่พนของตงเมียทาสผู้
ไปกระทำร้ายนั้นมิได้ ท่านว่านายเงินไ้ทาสเท่าใด ให้เรียกเอาเงิน
ค่าตอดทาสนน กิ่งเท่าแก่นายมันเบยปลดกผู้ตายเหลอมากนน้อยเท่า
ใด ให้เอาเป็นดินใหม่พิไนย แด่แด้ให้นายเงินหาทาสนั้นจงได้ เออ

มายังตระตากร ถ้าแก่นายเงินกต พ่อแม่ของตฤณเมธูรายกต แด
ภคิตฺถาขุญฺโฏไปกระทำร้ายกต ฐึเทนคฺยปรการโตกฺกิตฺติ แดบ้องกัน
ได้ มิได้เขามาบอกแก่ตระตากร ทอนให้เขาผู้นั้นเดิมชื่อโศษุรายน
แต่ตฤณเมธูรายนให้ตฤณตามโศษานโศษ

๓๓๒ ๑ มาตรการหนึ่ง ทาษชวพันแวงทอนตาย ให้เอาตฤณายเงิน
นั้นมาให้หาคือทาสจงได้ ถ้ามิได้ ให้เอาบณนายเงินนั้นจงได้ จะให้
โศษแก่นายเงินนั้นมิได้ เพราะนายเงินนั้นมร ถ้าทาสนั้นมิได้ตั้ง
ให้เอาใช้เป็นที่ใหม่ ถ้านายเงินรุดกแก่นายเงิน

๓๓๓ ๑ มาตรการหนึ่ง ช้าง ม้า โค กระบือ เขียวานทาน มิ
รายแวงตายในบณมิได้ตฤณราย ทอนว่าเขาทั้งนั้นเป็นแต่บาปกรรม
ให้ใช้ค่า ช้าง ม้า โค กระบือของท่านตามพิกัดค่า ถ้าได้ผู้
แวงให้ทำโศษโดยพระราชาฤชฎีกา

๓๓๔ ๑ มาตรการหนึ่ง ถ้าหาว่าเป็นโจรปล้นจึงตมณ ตัก
ควายช้างม้าคนสัตว์รังใด ๆ กต แต่เขาออกมาพิจารณา ตัวไม่
เป็นโจร แต่ล้อยค่าไม่ยงยงกตาวพิรทกต ฐึบว่า เป็นโจรกต แด
ค้องใหม่ใช้ทุนแล้ว ขยุมเจ้าของภบทรพยจับตฤณรายได้ พิจารณา
เป็นดัง ท่านว่าให้คืนเงินใหม่พิไนยนั้นให้แก่นั้น

๓๓๕ ๑ มาตรการหนึ่ง ผู้ทวยราชฎรไปค้าขาย โจรปล้นเอา
ถึงดิน เจ้าดินลงหนี้โจร แดตจางค์อรบโจร ๆ เขาทรพยไปมิได้ ให้
ทพยเป็นดังตมณ ให้แก่ผู้จางค์อรบนั้นตมณหนึ่ง ๆ ให้แก่เจ้าของ

๓๓๖ ๑ มาตรการหนึ่ง โจรปล้นเรือนเรือเกวียนวัวควายต่าง
หาบคอน ให้เพื่อนบ้านเพื่อนค้าขายช่วยรบโจรจงได้ ถ้าเพื่อนบ้านเพื่อน

สาชชายมีช่วย โจรเอาทรัพย์ตั้งต้นไปได้ ท่านว่าเพื่อนบ้านเพื่อนค้า
ชายฉมึมรัด้วยโจร ถ้าเพื่อนบ้านเพื่อนค้าเพื่อนชายช่วยรบโจรเอาทรัพย์
ไปไม่ได้ ผู้สู้รบด้วยโจรบาดเจ็บ ให้เอาทรัพย์เดียวค่าน้ำมันทำขวัญผู้
เจ็บ เพราะได้ทรัพย์คนคืน ๖๕

๓๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจรเข้ามาจนผลัดเวลา แลเจ้าบ้านเจ้าท่ง
ด้อมมองในรวีในบ้าน แลจับโจร ๆ ที่อสูรบเจ้าบ้าน ๆ พันแทงโจรตาย
ท่านว่าโจรนั้นตายเสีย ถ้าแลโจรนั้นมีโคตยดี พันแทงโจรมีบาดเจ็บ
แลเห็นกต มีโคตยเห็นหนอยกับทกต ให้จับเอาแปน อย่าให้ฆ่าพันโจร
นั้นตาย ถ้าพันแทงโจรนั้นตายให้ลงโทษแก่ผู้ทำ อึ่งโจรปล้นลัก
สดมภ์ของเบาดักทรัพย์ตั้งต้น แลเจ้าต้นพันแทงโจรตาย ๆ เสียเปล่า
ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชบัญญัติ ให้ลงโทษในรวางเดิม
พระราชอาญาท่าน ๖๖

๓๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ไปมาหาสู่อยู่อาไศรยเรือนเดิมมันปล้น
ลักทรัพย์ตั้งต้นท่านผู้อื่น ฆ่าเจ้าทรัพย์เจ้าต้นเพื่อนบ้านตายด้วยประ-
การใด ๆ กต เจวเรือนดังตงมูรายมิได้ ท่านว่าเจ้าเรี อ้นมิได้เป็นคน
ร้าย บาบกรรมให้ไซทพยกกว่าจะได้คนร้าย ถ้าเป็นกรณีเหตุ
แก่กนี้ ฆ่าพันกันตายบาดเจ็บให้ใหม่ในรวางด้มตายบาดเจ็บ ให้ไซ
ตั้งใหม่พิไนยกึ่งหนึ่ง ยกโคตยเห็นกึ่งหนึ่งกว่าจะได้คนร้าย ถ้ามัน
เคยปล้นสดมภ์หลายแห่งคบมันไว้ ให้มันอาไศรยเรือนเดิมมันไปทำ
ร้ายแก่ท่าน เจ้าเรือนตั้งคนร้ายมิได้ ท่านว่าเจ้าเรือนเดิม ให้ทวน
ด้วยฉดหนึ่ง ๒๕ ที่ ให้ไซตั้งใหม่พิไนยต่างคนร้ายจงเต็ม ๖๗

๓๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ไปมาหาสู่อยู่อาไศรยเรือน แลมันไป

ปลงไปตั้งศพขึ้นท่านมือน ถ้าเจ้าเรือนตั้งศพร้ายมิได้ ท่านว่า
เจ้าเรือนมิได้เป็นคนร้าย บาปกรรมให้ไซ้ศพกว่าจะได้คนร้าย ๗

๓๔๖ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านมิได้เป็นโจรลักสิ่งของ ๆ คนจับกุม
ดูท่านว่าลักของคนให้ใหม่เท่าทรัพย์ซึ่งตนนั้น ถ้าสมัคเจ้าของดีค่าพัน
แห่ง ให้ใหม่ให้แก่ผู้เจ็บโดยขาดเจ็บ ถ้าเบียดพันแห่งถึงตาย ให้
ฆ่าเสียให้ตกไปตามกัน ๗

๓๔๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจรปล้นตัดมือโจรดี โจรดีเขาช่างฆ่าฉวาง
ควายเรือเกวียนทรัพย์สิ่งใด ๆ ก็ดี โจรดีทรัพย์นั้นไปแต่มีผู้ชักขับ
ออกไล่เอาโจรนั้น โจรชดทรัพย์เขาของฉวางฆ่าควายเรือเกวียน
นั้นเสีย ท่านว่ามีให้เอาทรัพย์ซึ่งโจรเขาไปนั้นสักอันเดียว เมื่อใดแต่
ใดตัวโจรด้วย สิ่งให้เอาทรัพย์นั้นมา ถ้ามิได้ตัวโจร แต่ได้แต่ทรัพย์
สิ่งหนึ่งซึ่งโจรเขาไปนั้นมา ท่านว่าให้มันไปได้ โจรด้วยกันนั้น เขา
ทรัพย์สิ่งใดมาใหม่ชอบแก่เจ้าเงิน ให้เจ้าเงินให้ว่าเห็นดี ถ้าแต่
มิชอบเจ้าเงิน ให้เอาไปยกแก่นายบ้านนายเมืองร้อย แขวงกรมการ
ให้ตระดากรร้อยแขวงเขาเถรวาได้ทรัพย์นั้นไว้ในกลางชุมชนคนเดิน

๓๔๘ ๑ มาตราหนึ่ง ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑
ทั้งหลายแต่บ่าวหาเจ้าของเงินได้ ๗ วันหนึ่ง ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑ ๓๐ ๑
เจ้าของเสีย จึงให้เอาของนั้นมาทาบเป็นสามส่วน ให้แก่ผู้ได้ส่วนหนึ่ง
เป็นสองส่วนหนึ่ง ๗

๓๔๙ ๑ มาตราหนึ่ง นายเพชฎาจำเมืองร้อยแขวงใด พันแห่ง
โจรผู้ร้ายนตาย แขวงเดียวก็ดี มีพันแขวงเดียวก็ดี แต่มีผู้บงอาจลัก
เอาผ้าโจรนั้นไปเผา ถ้าจับผู้ร้ายลักเอาผ้าโจรนั้นไปได้ ให้ทอนด้วย
ถวดหนึ่งสามดื่บก็ แต่ให้อายัดไว้แก่ผู้ตนายมัน ๗

๑ ศุภมัตถุ ๓๕๓๐ อิศเรสังวจาณวะศุภมัตถุทวาทคัมภีระจินตวาท
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
 ราช ผู้เป็นเจ้าของเจ้าในพระที่นั่งฝ่ายอัครทิศ พระราชสมณเจียรณฐาน
 จึงขุณด์พญาไชยกราบทูลพระกรุณาว่า ผู้มีชื่อชอทรพยเข้าของแก่
 โจรแต่รับทรัพย์ของฝากโจร แต่ได้ทรัพย์เข้าของโจรคล ลำกะทง
 นเรียกว่า โจรประการโต จะตั้งโทษบาทใหม่เพียงใด ข้าราชการ
 เจ้าไม่รับแห่งที่จะบาทใหม่ได้ จึงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระ
 พิกาศษา ด้วยขมณเจียรบรรณชนแผนชนศรีม โหสถให้กฎหมายเป็น
 พระราชกฤษฎีกาไว้ดังนี้

๓๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ทอຍแก่โจรให้ดำเนินอาไศรยเยล
 เรือนแห่งใด ๆ กัด คือเป็นเพื่อนมีศหายกินอยู่สมเดด้วยกัด คือ
 กัดว่าดวงพรางอาวเหนดด้วยโจรกัด คือเกยจกนบองกำบังโจรกัด
 คือดมชอชของโจร ช่วยขายช่วยจำนำของโจร แลรับฝากของโจร
 กัด ชื่อว่าดมโจร ให้ตั้งโทษโดยอนันต์ แลให้ใหม่ทั้งโจร ฆะ

๓๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง โจรดักทรัพย์ตั้งของท่านไปขายแห่งใด ๆ
 กัด แลเอาไปขายในตลาคซึ่งท่านอาัยคให้ชอขายกัด ผู้ชอเห็นว่า
 ของลก ดมชอดมขายเอาเงินโจรนนไวกัด รับจำนำแลกเปิดยงไว้
 กัด ช่วยชอขาย ช่วยจำนำแลกเปิดยงกัด ยงมทนขายจำนำแลก
 เปิดยงกัดมีให้ขายบ้านนายอำเภอชอวดตลาครู้เห็นเป็นคานบ ครนชอ
 มาได้ตัวโจร โจรนำไปเอาทรัพย์ชอขายไว้กัด เจ้าของจับตั้งของน
 ได้กัด พิจารณาได้ตัวโจรท่านว่า ผู้ชอนนดมด้วยผู้ลก แลให้เอา
 ทนทรัพย์ซึ่งชอไว้นนตงใหม่ผู้ดมโจรทั้งโจร โดยพระราชกฤษฎีกา ฆะ

๓๕๘ ๑) มาตราหนึ่ง ถ้ารับสินใจแต่รู้ว่าโจรลักมาฝากแต่รับไว้ มีบอกแก่ตระการกั๊กดี แต่เจ้าดีนก็ดี ครั้นท่านรู้ครั้นท่านกับพิจารณาเป็นลัจจว่ารับสินใจจริง ท่านให้ตงโทษแก่ผู้รับสินใจนั้นแล้ว แต่ให้ใหม่ในรวางตมโจรนั้นแล ๗๖

๓๕๙ ๑) มาตราหนึ่ง โจรชวนเพื่อนว่าจะไปปล้นตักท่าน แต่มีมิได้ไป เมื่อได้โจรมาโจรว่าชวนจริง แต่มิได้ไปด้วย ท่านว่าเดิมชอรัด้วยโจร ให้ใหม่ในรวางตมโจรแล ๗๗

๓๕๙ ๑) มาตราหนึ่ง ทนายลักทรัพย์นายเงินไปฝากไว้แห่งใด ๆ เมื่อจับมันได้มันว่าเขาไปฝากไว้แก่ผู้ใด เมื่อพิจารณาเป็นลัจจว่า มันรับของฝากทนายผู้เป็นโจรนั้นจริง ให้ใหม่โดยตมโจร เพราะตนเป็นไทยคบทนาย ถ้าพิจารณาเป็นลัจจ ให้ทวนทนายผู้เป็นโจรนั้นด้วยลวดหนึ่ง ๓๐ ที เหตุว่ามันซัดไม่จริงให้ยากแก่ความเมื่องท่าน ๗๘

๓๕๙ ๑) มาตราหนึ่ง ทนายตักเงินทองแก่แหวนผ้านอนแพรพรรณทรัพย์สิ่งใด ๆ ของนายเงิน ๆ ไปมอบเข้าในเรือนใคร ๆ ให้พิจารณา ล้วนเจ้าเรือนเขาของท่านไว้ แต่มิได้บอกแก่เจ้าทนายให้รู้ ท่านให้ใหม่ผู้เป็นเดิมโจรให้แก่เจ้าดีน ถ้าเจ้าเรือนเขาทั้งตัวแลดีนอันตักกันนั้น ไปบอกแก่นครบาลกรมการนายศตาดแห่งใด ๆ ท่านให้แบ่งปันตมตมให้แก่เจ้าดีนตม ให้แก่ผู้เอาตัวโจรมาบอกตม ถ้าเขาแต่ดีนมาบอก มิได้เอาตัวโจรมาด้วย อย่าให้มันได้บำเหน็จเลย ให้มันช่วยหาตัวโจรด้วยกว่าจะได้ ถ้าช่วยหาตัวได้ จึงให้บำเหน็จแก่เจ้าดีนนั้น ๗๙

๓๕๙ ๑) มาตราหนึ่ง ลูกหลานผู้ใด ๆ ตักขางม้าวัวควายฆ่าคน

๓๕๙ ๑ มาตราหนึ่ง เกิดเพลิงไหม้บ้านเรือนในเมืองนอกเมือง
 กัด ผู้หาบันดาศักดิ์มิได้ จะไปช่วยดับเพลิงนั้น ห้ามมิให้ ถอนออก
 ควบคุมเครื่องศาสตราวุธไปเป็นอันตรายทีเดียว ถ้าผู้ใดมีเพลิงเครื่อง
 ศาสตราวุธไป ท่านเจ้าผู้แทนเดิมคดีใหม่ตราหนึ่ง ถ้าอาวุธไปถูกต้องท่าน
 บาดเจ็บให้ใหม่โดยบาดเจ็บ ถ้าถึงตายให้ใหม่ปลงศพทั่วคุณ ๖๖

๓๖๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้รักษาของ ๆ หลวง ดูความบังเหตุทำ
 ให้ไฟไหม้เรือน ตามไปไหม้ โรงเครื่องโรงแสงของหลวง แต่โรง
 ช่างมาตั้น แดดับไฟไหม้ในนี้ได้ ตั้งของหนีรอดบ้าง ท่านเจ้าเดิมขอทำให้
 ไฟไหม้พระราชวังท่าน ๆ ให้รับราชบาทเอาตัวใส่ตรไว้ แดเองชาย
 ให้เกี่ยวหญ้าข้าง ถ้าไฟไหม้คนหลวงตายให้ฆ่าผู้หนึ่งเสีย ถ้าทรงพระ
 กรุณาบให้ฆ่าเสีย ให้ใหม่จัดรื้อคุณโดยทรัพย์ของหลวงนั้น แด ๖๖

๓๖๑ ๑ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการमारพระบัณฑูร ตรัส
 เหนือเกล้าฯ ตั้ง ให้ตั้งโทษจำได้ไซ้รศวนชื่อคาคนโทษ แดบังเกิด
 เพลิงไหม้เขารเรือนคุกเจ้านายภูคาศพทำมรัง แดคนซึ่งต้องโทษเพลิง
 ไหม้ตาย จะเอาโทษนายภูคาศพทำมรังผู้เกาะจำเป็นโทษมิได้ ถ้าทรง
 พระกรุณาได้ ให้เกาะจำ แดโทษนั้นโทษจะให้มีนายประกันได้ แด
 มีนทักขมเหงให้เกาะจำไซ้รศวนชื่อคาคนได้ จะเอาเงินทองของมัน มี
 ให้รับประกัน แดเพลิงไหม้คุกคนต้องเกาะถึงตาย ผู้เกาะจำท่านออก
 พระราชบัญญัติได้ โทษตั้งเท่า ตายด้วยมือให้ใหม่มีนทักขมให้
 เยี่ยงอย่างกัน ๖๖

๓๖๒ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าไฟไหม้วงกัด โกลดวงกัด กลางวงกัด

กลางคืนก็ ให้เขาพลทองพันมาตั้งอยู่ในสนาม แดงด้วยเขาข้าง
 มาไว้ทุกทิศ ที่ใกล้ไฟนออย่าให้ดูกระทึก ให้พร้อมด้วยพระราช
 ภาชนะเรียกเขาเมื่อใดให้ ไต่จงครบ มีไฟไหม้ในเมืองก็ นอก
 เมืองก็ ใกล้ โรงช้าง โรงม้าโรงเรือ จวนตั่งฉาง จวนพันโรง
 เครื่องก็ ให้เร่งไปช่วยดับเพลิง อย่าบังเหตุแก่ราชการพระผู้เป็น
 เจ้าก็อันเลย ๖๒๓

๖๒๓ ๑ มาตรการหนึ่ง ให้นครบาลบดร้องจงรอบเมือง อย่าให้
 ว่างข้างในเมือง ถ้าความข้างมีฝังฉางข้างในเมือง ข้างเข้าบ้านเขา
 ดงกินขี้มูลฉนิตผลาหารของเขาในบ้านในเมืองเสีย ให้เขาตรวจข้าง
 ดับหัวตามเดียง ทวนตามฉนิต อย่าให้ความข้างทั้งปวงดูเยี่ยงกัน ๖๒๔

๖๒๔ ๑ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทงของอาชวามฉนิตฉนิต ขนคาน
 ขนคานไปฝังไปเผาก็ ฉนิตออกพระนครเขาเข้าไปในพระนครก็ ผู้
 ใดทำตงนฉนิต ให้ไหม้ตงพวกจงทุกคน ๖๒๕

๖๒๕ ๑ มาตรการหนึ่ง นายพระนครบาลผู้ พิจารณาความโจร
 พังรุ้เหตุกาตยากรถ้างย เมื่อกาตทุพภิกขะ ฤาเกษมศุข ฉนิตตงก
 เขาไปนฉนิตถ้างย ปด้นเขาไป ถ้างยเขาไป ทรพยมาถ้างย
 ให้ตงกโทษจะภอฉนิตให้ตดตฉนิต ฉนิตตดตฉนิต ให้ตงกด้วย
 ตดตฉนิต ๕๐ ที่ ทภอฉนิตด้วยตดตฉนิต ให้ตดด้วยไม้ทวาย ภอฉนิต
 หตง ให้ตดตะโรภ ถ้าจะตดตะโรภ ท่านให้ไหม้ ถ้าโจรนั้นชายฉนิต
 ให้ตงกด้วยตดตฉนิต ๕๐ ที่ ถ้าโจรนั้นเด็กหนุ่มมีภอฉนิตให้ตงก
 ด้วยตดตฉนิต ๒๕ ที่ ถ้าโจรหญิงเป็นฉนิตให้ตงกด้วยตดตฉนิต ๒๕ ที่
 ถ้าหญิงมีฉนิตให้ตงกด้วยตดตฉนิต ๑๕ ที่ แดเขาทนทพยตงไหม้
 โดยขนาด ๖๒๖

๓๖๖ ๐ มาตราหนึ่ง นครบาลคุมหนักโทษให้ไปชอกกินกลางตลาด ให้ข้อแต่ชาวตลาดถูกค้าหาบคอนตามแต่เขาจะให้นั้น ถ้าหนักโทษหากยอชกหักกรานเขาของชาวตลาดถูกค้าหาบคอนก็ดี นครบาลคุมหนักโทษไปชอกกินแก่ชาวบ้านชาวเมืองตามแต่เขาจะให้นั้น ถ้าหนักโทษหากยอชกหักกรานเขาเปิดไถ่ถึงโตของชาวบ้านชาวเมือง ทว่าถ้าเดิมให้ทอนนครบาลด้วยไม่ทวาย ให้ทอนหนักโทษด้วยลดหนึ่งโดยฉกรรรมิฉกรร

๖๖

๓๖๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ยอประตุโทษ ให้ชอกกินแก่ถูกค้าอันเดินไปมาตามประตุตามแต่เขาจะให้นั้น ถ้าผู้ยอรักษาประตุชกหักกรานเขาเครื่องอณุมณิของถูกค้าหาบถูกค้าคอน ทว่าทำให้เขาผู้รักษาประตุดับหัวสามเสียง ทว่าตามวันจรงทุกประตุ

๖๗

๐ ถ้าวมาทวยลักษณะนครบาล พิจารณาแดงโทษสิ้นแต่เท่านั้น

๖๘

ลักษณลักภา

๐ จะกล่าวถึงลักษณลักภา ถูก } คู่ไป เป็นมูลวิจาทให้บังเกิด
ผู้คน)
เมษ)

ความคงตามปรกติ มีในคำภีร์พระธรรมดัตถ์ โดยตั้งเขปดงน มุค-
คาทิตาพาเยะ ละตาสะเหวะ อธิบายเนือความตั้งพรรณาณาแต่
จะกล่าวสาชาติ คือตั้งความตามพระธรรมดัตถ์ อันโบราณราช
กษัตริย์บัญญัติเป็นบทกวดราวดีบ ๗ กนมาดงน ๗

๑ ศักมศักดิ์ ๑๘๘๘ มแม่กษัตริ์ เดือนอ้าย ชนเจ็ดคำ พุทธวาร
บริเวณกวดกำหนด จึงนายดำมชดาเต็มยร พระดีภาดัดบังกมทุกแต่
ดิมเต็จพระเจ้ารามาริบัติศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราช บรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยุธยา ประตั้งจาศัยราชหน้เจ้าไพโรห์หน้ นาย แต่มีผู้เอาไปถิง
เจดีย์ศรี รไทย ทงย่าง บางยม ด้องแล้ว ดระหลวง ชาวดง รวด
กวดแห่งเพช มีเอวากนเป็นอนหน้จนเดียงกันดงน แต่มีผู้เอาทาสเขา
ไพโรห์ทงลาวราช แต่เจ้าทาสเจ้าไพโรห์แห่งพระนครศรีอยุธยาบิ แต่
มากจาวพิภพษาว่า ให้ผู้ไร้ได้เอาเบยแก่ผู้ชายนนคน ชาพระพุทเจ้า
ขอเรียนพระราชประคิบัติ จึงดิมเต็จพระบรมบพิตรพระพุทเจ้าอยุธยา
เสด็จภิตถกฤศยในเจดียงบนอาคันธรัน แปรพระภิกตร โดยประคิมา
ภิมุชดิมประณ มีพระราช โองการพิภพษาค้อยพุดมาตามยราชมนตรี
ทงหวดยว่า ชายกันแต่ในพระนครศรีอยุธยาดงน แต่ดิมจับให้ผู้
ไร้ ได้เอาเบยแก่ผู้ชวยดียังยาก ฮยว่าชาน้เจ้าไพโรห์หน้ นาย แต่
เขาตั้งไปชวยถิงเจดียง ทงย่าง บางยม ดระหลวง ด้องแล้ว ชาวด
ดง รวดกวดแห่งเพช ศักไซไทย ได้ดำฟ้าเจียว ชาวดจากเมืองเจ้าทาส
เจ้าไพโรห์ไปไกล จะนำพิภพษณเมืองเพชบุรี เมืองราชบุรี เมือง
สุพรรณบุรี ดะพงคดอง พดบแพรก ศิริราชาธิราช พระนครพรหม
หน้บมชอบเดย มิแต่เจ้าทาสเจ้าไพโรห์จะเอาทาสเอาไพโรห์นคิน แต่จะ

ได้หาผู้ลี้ภัยซ่อน ให้เจ้าทาสเจ้าไพร่ให้เบียดค่าคนเก่าผู้ไถ่มานั้น มิ
 แดได้ไว้หาค่าตัวมิได้ ให้พิศัดตาด ให้เจ้าทาสไถ่เอาทาสนั้นคืน
 อันเจ้าทาสเจ้าไพร่มาภทาสภไพร่ จะเอาโดยระตอกจะให้ผู้ไถ่ได้
 เอาเบี้ยแก่ผู้ชาย ฉะนั้นในพระนครศรีอยุธยาแลในมโหสถแล
 ผู้ใดมิได้ทักตามพระราชกฤษฎีกานี้ อยู่นั้นผิดพระราชอาญา ให้
 ใหม่โดยยศถรศักดิ์

๓๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักไพร่พา ข้าราชการตมเยนทานภานี้ แด
 มีทนภานี้ ยังแต่คนนำดินทง ในตาดตาดแห่งใด ๆ มีศรัทธยาน
 ฉาเอาเข้าคนทอนภานี้จริง ทานว่าผู้หนักใจใจ ให้ใหม่กึ่งศก ถ้า
 เชงทาสท่านไปซ่อนไว้ ในเรือน แดมีทนภานี้ยังอยู่ในเรือน ให้ใหม่
 เท่าทุน ถ้าภานี้ออกไปนอกเมืองข้ามพากน้ำพากท่า แดเจ้าคนมาภ
 ให้ใหม่ค่ากึ่ง ถ้าตั้งแแดภานี้ตามทงไปตั้งเมือง เอาไปขายกิด
 ถ้าได้ตัวคืนมา ให้ใหม่สองศก ถ้ามโหสถไซ ให้ไซทุน แดให้
 ใหม่สองค่า ให้ทอนโดยฉกรรณัดกรร แดให้ศกรปลอมไว้ แดคน
 ซ่งไปดวยเขานัน ถ้ามีนเปนใจไปดวยเขา ถ้าเด็กอายุ ๓๒ ปีลงมา
 ขยาใหม่โทษแก่เด็กนั้นเสีย ถ้าอายุ ๓๕ } บชนไป ถึงอายุ ๓๖ ปี
 ให้ตัดด้วยไม้หวาย ๕๐ ที ถ้าอายุ ๓๗ ปีขึ้นไป ถึง ๓๘ } ปี ให้ตัดด้วย
 ไม้หวาย ๓๐ ที ตั้งใหม่แก่ } มนคน
 นาย }

๓๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดพาคนตมเยนทานภานี้ เจ้าทาสเจ้า
 เมียมไถ่รู้แห่งที่ไป แดมีนภานี้เอา } ทานกดับมาแแด ทานว่าให้
 เมียม }

บ้านนอกเมือง ต่างบ้านต่างเมือง ท่านว่าให้ ไชยชาคนท่าน อนึ่งผู้
ขาดนํ้าค้ำยแกลงไฉนยังอยู่ มันทาสหนีไปเอง จะเอาแก้ว ไท่กาดงนั้น
มิได้ เพราะสําคัญแก่ใจชายยัง ถัดตั้งไปให้ ไท่คนคอยเอาบ่นไว้ ถ้า
ไต่คนนั้นมานอนว่าลไปซ่อนไปฝากใจชายก็คิด ให้ใหม่เป็นดก ๗๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไปเจรจาซื้อข้าวด้วยเมียไพร่ฟ้าข้าคน
ท่าน ให้ตกทรัพย์ตั้งสิ้นไป แลดูชาติเดียวเอาแต่ทรัพย์ตั้งสิ้นนั้น ท่าน
ให้ราษฎรรายพ่อตงแนะนำให้ตกไปตามกัน ถ้าเอาไปขายก็คิด มิ
ทันขายก็คิด เอาไปทำชุกก็ เอาไปแทงฟันขาดเจ็บก็คิด ให้ใหม่โดย
โดยพระราชกฤษฎีกาตาม คตินั้น ถ้าไต่ตัว ผู้รักนนั้น มา มีค่าแก้ว
มิได้แนะนำ ท่านว่าให้เอาค่าเอาบ่นไว้ ถ้าไต่ตอคนซึ่งหนีนั้นมา มัน
ว่าแนะนำ พิจารณาเป็นดั่ง ให้ใหม่ทอคุณครุคุณศอรวด้วยฐานใด
ให้เอาฐานหนึ่ง ๗๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ข้าคนตูกเมียท่านหนี ครนเจ้า ๑ ภัยคนมัน
คน

ผู้หนี แต่มีนํ้าผู้ตั้งดองให้หนี มีศักรูพยานว่าตั้งดองให้หนีจริง
ท่านให้ปรับใหม่ในรวงงแนะนำ ถ้ามันไปขาดเจ็บตมตาย ไท่ชนนตก
หนักอยุ่นแก่มันผู้เดียวมดองดงไปให้ขาดเจ็บตมตมตมตม แต่ตั้งค้อมน
ท่านว่ามันหากใครไปดองเขา ให้ทอนโดยพระราชกฤษฎีกา ๗๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าชายชดกภักตกเมียท่านไปเอาใครยเรือน
ญาติพี่น้องของเพื่อนฝูงมัน ๆ มบอกเจ้าพ่อเจ้าแม่เจ้าผด นาย
บ้านนายเมืองอำเภอวางไว้ ไท่ฮอยเรือน ไท่ตงโทษเจ้าเรือนทงผู้ชดก
ถ้าชายคุมพวกเพื่อนไปดูครว่าเอาตูกเมียท่าน มาไว้เรือนพี่น้องญาติ

กนกดี แลคนเขาของท่านมาให้แก่ท่านมิได้ ท่านว่าให้คนใช้ของ
 ท่านอื่นหน้อหนายนน ถ้าได้ส้มคงถอยค่า ให้เจ้าของเสียมาเห็น
 ตามสัญญาแก่กันน ถ้าเจ้าทรัพย์ยังมีได้ ให้มาเห็น แต่ผู้จะรับมา
 เห็นจนหาทรัพย์มาตั้งให้มิได้ ให้เขาทรัพย์ซึ่งหายนทำงามตั้งน้อย
 เสียต้องตั้งน ให้ผู้จะรับมาเห็นจนไรของท่านตั้งหนึ่ง เพราะว่า
 มันพอดวงท่านให้ด้วยงอย จึงมิได้หาของซึ่งหายน

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง ตั้งทรัพย์ตั้งของแสงดูควายเรือเกวียน
 ซาคคนหน้อย แลผู้มาบอกค่าภมเห็น แต่จะเอามาให้ แลเจ้าอาศัย
 ใจแก่นายบ้านนายเมืองกดี แลเจ้าของให้ ตั้งจ้างเงินทองบ้างเห็นแก่
 คน ๆ รับเอาแถมกดี แต่เจ้าของทำหนังสือสัญญาบนมาด คนรับเอา
 หนังสือสัญญาใจแถมกดี คนซึกหน้าเขาของท่านมาให้มิได้ ให้ผู้บอก
 รับตั้งบนหากคนแต่ตั้งของท่านมาให้จึงได้ ให้เจ้าของให้มาเห็นตั้ง
 บนนจนจนตามสัญญา ถ้าแต่หาให้แก่ท่านมิได้ ให้ไรของท่าน
 อื่นหน้อยน

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าทาสท่านหนีเจ้าเงินชนเรือผู้ใด บัด
 เทยเจ้าทาสมาตามเจ้าเรือน ๆ ถ้าพรางดามีได้มา แต่ท่านได้ทาส
 ณเรือนผู้อื่น ท่านให้ทาคาคือทาสนั้นทำเป็นตั้งลงเอาตั้งหนึ่ง ตั้ง
 ใหม่อำพรางน เป็นตั้งใหม่ตั้งพในยก ถ้าทาสท่านหนีไปได้เพราะ
 จึงชนเรือนคน แลคนอำพรางน ให้ใหม่ชบค่าคักทาสน

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง จอดเรือด้วยคน ถูกหลานซาคคนท่านลงเรือ
 คนให้เจ้าเรือบอกแก่เจ้าซาคคน } ถ้ามีบอกแต่เอาไป ให้ใหม่
 ถูกหลาน

เดิมอดักท่าน

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ชายใดกล่าวแต่โลมว่า จะช่วยไถ่เอาข้า
คนท่านเป็นเมีย หญิงนั้นก็ตั้งใจด้วยชายๆ ดีมรดกด้วยทาสนั้น ชาย
มิได้ช่วยไถ่ภรรยาท่านหนีไปซ่อนเร้นไว้จับได้ ให้ใหม่หนุ่หนุ่ ถ้า
มิได้ทาสคืนให้ใหม่สองขา ๖๖

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักเมียผู้คนพ้องท่านไปไว้เรือน
ของญาติเพื่อนฝูงนั้น แลมันก็ทำชู้หญิงนั้น แลว่ามันเอาไปขายต่าง

บ้านต่างเมือง แลเอาไปขาย รุเหนมบขอกเจ้า }
เรือน } แม่ } บ้าน }
ชู้คน } เมือง }

อำพรางไว้ ท่านรู้ด้วยประการใด ท่านให้ตงโทษแก่เจ้าเรือนใน
รวางอำพรางรุเหนมด้วยใจ ๖๗

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้มิทาสชาย } แลญาติพ้อง แล
หญิง }
มิผู้หนึ่งตกลูกเอาไปไว้ในเรือนท่านผู้หนึ่ง เจ้าเรือนมิใคร่ความนภาพมา
ด้านกนฮอยในเรือนตน จะกล่าวเขาโทษแก่เจ้าเรือนนั้นมิได้เลย เพราะ
ว่าเจ้าเรือนมิใคร่ ถ้ามันตกลูกเอาคนท่านมาไว้ในเรือน เจ้าเรือนรู้ว่า
มันตกลูกเอาคนท่านมา แลให้มันฮอยด้านกนฮอยเรือนตน ถ้าตีบดัด
เป็นดังใหม่ผู้ตกลูกนั้นเท่าใด ให้ใหม่เจ้าเรือนถึงผู้ตกลูก เหตุใดจึงกล่าว
ดังนี้ เหตุความนเป็นใจให้ไว้ชู้คนท่านในเรือนนั้น ๖๘

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ลูกเมียผู้คนทาสไทยผู้ใดหนีไปถึงด่านแดน
แคว้นแคว้นราชเสีมาผู้ช่วยไถ่ ท่านว่าไถ่มาเชิงเบียงชวด มิผู้มาพิภาษ

ใช้ ผู้ใดว่าได้มาได้มาแต่เมืองโกต มีกรรมกรรมกันโต คักขิพยานรู้
เห็นเป็นค้ำนั้บ ส่วนคำคนกรับว่าได้มาจริง ถ้าเจ้าเงินเก่าจะเอาเข้า
คนคนคั้น ก็ให้เงินแก่ผู้ ได้มาตามมากแดนน้อย ๖๖

๖๖ ๐ มาตราหนึ่ง ชาวคนตูกทอดานผู้ ได้กิด โพรฟ้าชาหลอด
กิด หนี ไปถึงนอกจังหวัดแคว้นแคว้นราชเดมาทอนตกไป ถึงต่างบ้าน
แดนบ้านอื่น แด้มีผู้ ได้เอามารอตมาถึงจังหวัดค้ำนแดนเมืองท่านคั้น

โทษ

ได้ อัยมาเจ้าตุก มงกษ ให้ยกกระบัตรความดีค่าให้ โถงเต็ม
หลาน)

๖๗ ถ้าแต่โพรฟ้าชาคนหลอดใช้ โหมตนายอาณาพยาบาดพิททุก
เงินพิไนโยโถเขาดีบราชถารไปเมื่อนา ถ้าชาคนหลอดผู้ร้ายพอตวงตถ
ตั้งไป ให้ตระลาการพิจารณาเขาว่าจริงได้ ให้รับราชบาทตถแล้ว
มาเดี่ย ส่วนตัวคนหลอดนั้นให้โถเขาคั้น ๖๗

๖๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดภบโทษโทษโทษโทษ แต่ผู้หนีขบ
โทษท่านให้หนีไป มีผู้เห็น ให้กิดเขาคัดตถโทษแถมุนั้น ๖๘

๖๙ ๐ มาตราหนึ่ง ทายชอเชอด้รพตั้ง ของ ๆ ท่านไปขาย
เขาถ้วไร แด้ผูกคอกเบยแก่เจ้าเงินไป ถ้าทวชนนหนี จะว่าเขาให้
เด็บยง เก้อชคนหนีโต ถ้าเจ้าของจะใครเขาของซึ่งตนให้ ไปนั้นให้
ไปหาเอา ส่วนเจ้าทวชนนเด้อจะเอาเข้าคนก็ให้ ไปหาเขาเอง ๖๙

๗๐ ๐ มาตราหนึ่ง บุรุษผู้หนึ่งเป็นทวชท่านแห่งหนึ่ง แด้ทวช
นั้นเป็นทวชท่านแห่งหนึ่ง ทั้งต้องมันภากันหนีไป นายเงินค่อนายเงิน
จะว่ากันหนีโต เพราะคนทั้งต้องนั้นเป็น โจรตถเขาค่าตัวหนีไปเอง

อนึ่งถ้าบุรุษนั้นมีได้เป็นทาสแต่ชัษตรนั้นเป็นทาสท่าน แดทงต้อง
ภากันหนีใช้ ควรตั้งโทษบุรุษย คือโจรลักทาสท่านไปแด อนึ่ง
ชัษตรนั้นมิได้เป็นทาสท่าน แดบุรุษนั้นเป็นทาสท่าน แดทงต้องหนี
ภากันหนีใช้ ควรตั้งโทษแก่ชัษตรนั้น คือโจรลักทาสท่านไป ฆะ

๕๔ ๐ มาตราหนึ่ง ทาสทอนหนีเจ้าไปภยมีผู้ยอชกัณธักได้ทำ
ให้ชาคันทานหนีไปกต ซึ่งไว้มนหนีไปกต ให้หาชาคันทอนตั้งให้แก่
ท่าน ถ้าหอดังมิได้ ให้ใช้ชาคันทาน ฆะ

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักไฟรพำชาคันทาน ชายแก่ประเทศ
ค่างเมือง ชายตงเรือตงดำเกากต เขาตั้งข้างแดตั้งคนให้แก่ประเทศ
ค่างเมืองกต จับใครด้วยประการใดพิจารณาเบเนดัจท่านให้สามุราย
นนเดียว ด่วนตางประเทศนั้น ให้เกาะจำไว้ให้ใหม่จนใจ ด่วนตง

๓๕ }
๓๖ }
๓๖ }
มนผู้ ไปตวยตางประเทศนั้น ถ้าชายคัม ๓๒ ขอบชนไปถึง ๓๕ } ขอบ

ให้ทอนด้วยตวงหนึ่ง ๓๐ ที่ตั้งค้อมนให้เจ้า } คณ ถ้ามันทนายมทน
ไฟ }

ตั้ง มุญจับได้ โจรแดคนนั้น ท่านให้ทอนแดใหม่ตงโทษชายตงดำเก
ไป แดให้ใหม่โจรให้แก่เจ้าคนตงหนึ่ง คนกตางนให้ตระกูลการ
พิจารณา คนใหญ่่น้อย ถ้ามันใหญ่เป็นใจไปตวยโจรก็ให้ทอนด้วย
ไม่หอดยเดิมตงแก่โจร ถ้าใดตวงคนให้ ใหม่ ๒ ค้า ถ้าเจ้าชวคน
เดียวบาเห็นจจิงใดตวงคนมา บาเห็นจจนตกอยแก่ผู้ตก ฆะ

๕๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้รายพุดจาหอดองตักภาบุตรภรรยาทาส

ชายหญิงท่านไปขายประการโคกดี มีผู้หนึ่งโคกดีถูกเมียทาสชาย
หญิงท่านมาให้ ท่านให้ทำค่าตัวคนนั้นเป็น ๓ ส่วน ให้ผู้ ได้มานั้น
ส่วนหนึ่ง ๒ ส่วนโดยโกธ์แถโกธ ถ้าเดิมค่าทาสนั้นว่ามาเองเป็น
ตั้งใช้ อย่าให้บ่าเห็นแก่ผู้ ได้มานั้นเลย จะกล่าวเอาโทษว่าเป็นผู้
ร้ายก็มีได้ ๖

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง ได้บุตรภรรยาทาสทาสีท่านใน ๓๐ วันเดือน
หนึ่งโดยโกธ์แถโกธ ควรให้ผู้ ได้นั้นได้ถามบุตรภรรยาทาสทาสี
ให้เขาไปส่งให้แก่เจ้าทาสทาสีบุตรภรรยาท่าน ถ้าข้าพวงใจมิได้
เขาไปส่ง เขาใช้การงานเองใช้ ให้ใหม่กึ่งหนึ่ง ถ้าเขาไปขายให้
ถึงโทษตั้งใคร ถ้าเขาไปส่งแก่เจ้าใช้ ให้คิดค่าคนนั้นเป็น ๓ ส่วน
ให้ ได้แก่ผู้เขามาส่งส่วนหนึ่ง ๒ ส่วนโดยโกธ์แถโกธ ๖

๒๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดตั้งแถให้หนึ่งถือแก่ท่านว่า ทาสคน
หนึ่งไป ถ้าภบให้เขามาจะให้บ่าเห็นแก่ท่าน ๆ กับซึ่งคนหนึ่งได้มาจะ
เอาบ่าเห็นแก่เจ้าทาส ๆ ก็มิให้แก่ผู้เขามา ๆ ก็เอาคนนั้นไว้ พิจารณา
เป็นตั้งว่าพ่อตวงท่านจริง ให้เขาเบี้ยบ่าเห็นซึ่งตั้งอยู่ภายในนั้น ตั้ง
ใหม่ทักคุณให้แก่เขาทาสมาโทษนั้น แต่มิให้มันเสียค่าอุทสาแทน
ด้วย เหตุใดจึงว่าดังนี้ เหตุผู้นั้นหากความตั้งมิได้ ให้ยากแก่ความ
เมืองท่าน ๖

๒๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเขาผู้คนทาสไทยถูกเมียท่านไปเลือกได้
ซุ่มซุ่มแห่งใด ๆ ก็ดี จับได้พิจารณาเป็นตั้ง ท่านให้เขาค่า
ตัวตั้งใหม่ ทักคุณยกทุนค่าตัวให้แก่เจ้าของเหลือนั้นเป็นตั้งใหม่ถึง
พิไนยก ๖

๓๐ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้คนตักเมียท่านหนึ่งเองก็ มีผู้ภาวนาก็
 ไปฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ดีคหัดำฟ้าเขียว ชาวพระทวารด้านทางจับโจร
 ได้ ท่านให้ตั้งโทษโจรโดยขนาด ดั่งคนนั้นให้เป็นบ่าวเห็นแก่ผู้จับ
 ภาษ
 ฉาเจ้า คน ภาษจะไล่ให้ ไถ่เท่าค่าตัว ภาษ

๓๑ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดดูถูกขามเจรจาแนะนำข้าคนตักเมีย
 ท่านให้หนัก ภาษ
 คน ภาษเดียวบ่าวเห็นจึ่งไต่ตัวมา บ่าวเห็นจหนักตักแก้ต
 ถูกขามเจรจาแนะนำแก่ข้าคนตักเมียท่านแล ภาษ

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ภาษหนึ่ง แต่มีผู้มาว่า จะเอาภาษนั้นมาตั้ง
 แก่นายเงิน แต่ไปมีที่นดินภาษนั้นแก่นายเงิน ๆ ก็มีที่นบกตักภาษนั้น
 แด่ภาษนั้นหนึ่ง แต่หนีทางไปจากผ ใดนั้น แม้นนายเงินได้ภาษนั้นมา
 แต่มันรับว่าหนีแต่หนีทางจริงใช้ จะเอาโทษแก่ผู้ใดภาษ แต่มานบอก
 ให้รู้หนีมาได้โดย ภาษ

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง ภาษหนึ่งนายเงินไป มีผู้เอาไปขายหลาย
 ประทวน นายเงินกับใช้ ท่านว่าขายไปถึงตามประทวนแล้ว นาย
 เงินมีรู้นเป็นชาติแก่ผู้ใด ถ้าจะเอาข้าคนคนมา แต่มีค่าภาษนั้น
 ว่าขายหลายประทวนมาแล้ว พิจารณาเป็นตั้ง ท่านว่าให้นายเงินได้
 เอาข้าคนคนมาตามมากแต่น้อย แล้วให้ภาษนั้นมันนำไปหาผู้ขาย
 ถ้าผู้ขายตักหนี ท่านว่าเป็นภัพแก่นายเงิน ภาษ

๓๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใดได้ภาษภาษท่านก็ ได้บุตรภรรยาท่าน
 กัด ใน ๓๐ วันก็กัด เค็ดหนึ่งก็กัด โดยไถ่แต่ไถ่ ควรให้ผู้ใดนั้น
 ไถ่ตามภาษภาษบุตรภรรยาท่านอื่นใดนั้นแล้ว แต่ควรให้เขาไปตั้ง

ให้แก่เจ้าท้าวชายบุตรภรรยา นั้น ถ้าแต่บุคคลผู้นั้นอำพรางมิได้เอา
ไปส่งเอาได้ทำการเองใช้ ควรให้ใหม่แต่กิ่งหนึ่ง ถ้าเขาไปขายกิน
ใช้ ควรให้ตั้งโทษโดยโจรกรรม ถ้าเขาไปส่งให้แก่เจ้าของใช้
ควรให้ภาคค่าคนนั้นทำเป็นสามส่วน แต่ได้แก่ผู้ใด ใดเอามาส่งให้
นั้นส่วนหนึ่ง ถ้าพรางว่ามีได้คนนั้นไว้ แต่ท่านมากับตัวคนนั้นใช้
บมิควรให้มาเห็นแก่ผู้นั้น แด่พันแต่โทษ โจรกรรมนั้นแต่

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้คนท่านๆจำไว้ แต่ผู้ใดอยู่บ้านเดียวด้วย
กัน แต่ไปถอยคนท่านซึ่งจำไว้หนีออกจากข้อหาไซ้ตรวจ ถ้าคน
ท่านหนีไป ควรผู้นั้นไซ้หากันท่านจงเต็มคอก อนึ่งผู้คนท่านๆเกาะเขา
ไป แต่มีผู้มาบอกตางถนนทางเขาซึ่งเองคนท่านซึ่งเกาะมานั้นปล่อย
เสีย แลควรให้บุคคลผู้นั้นไซ้ตรวจท่านต่างคนซึ่งปล่อยไปนั้น

๑ ถัดจากมาตรานี้ด้วยลักษณะดังกล่าว ผู้คน } ท่านหนี๓๕ มาตราตั้งแต่
ถูกเมีย }
ท่าน

๑ จักกล่าวมูลคดีความ อันจะให้บังเกิดความด้วยแบ่งปัน บาน
พระเนก } ก็นิตามฝ่ายทหารพลเรือน โดยบาทมีนพระธรรมศาสตร์
ว่า ระเบียบวิภาคัง เป็นต้นดังนี้ มีอรรถาธิบายดังพรรณนาศมาแต่ แตน
จะสืบลำดับคดี คือถึงความตามพระราชบัญญัติ อันโบราณราชกระ
ษัตริย์ค่านึงตามคำภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นบทมาตราสืบมาดังนี้

๑ วันศุกร์เดือนห้าชนศกาทหนึ่ง จตุศักราช๑๘๕๒ บมมะเมียนกษัตริ
ไทยศึก ส้มเต็งบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออก

พระที่นั่งศรีสุริยาศมรินทร์ มีพระราชโองการมาพระบัณฑิตูร-
 สิงหนาท ดำทนต์แก่ผู้เฒ่าทั้งปวงว่า มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้
 แด่กษัตริย์ทุกนั้นมา ให้เจ้าพระยาแฉะพระยาพระมหาราชครูพระหัตถวง
 เมืองเจ้าราชหนักดชนหมื่นพจนนายฝ่ายทหารพลเรือน ล้มในล้มนอก
 ลึงกตพรอทั้งปวง ให้ยื่นเถียรหางว่าวหมุไพรหัตถวง แฉะพรอพวก
 ล้มกำลัง เดอไทยเดอทนายช่นใจแก่พระดีศักดิ์ช่วยชวอ จึงททุกหมุทกกรม
 ตามประเพณีแต่ก่อน ถ้าแต่เจ้าหมุฝ่าย ทหาร } ผู้ใดมิได้ยื่น
 พลเรือน }
 เถียรหางว่าว แฉะหมุไพรหัตถวงพวกพวกล้มกำลังเดอ ไทย } มิเอา
 ทนาย }
 มาใช้ราชการแต่เลือกได้ไพร่หัตถวงซึ่งท่วงหมอบใจ ไปต่าง หมุ } กัด
 กรม }
 จะเอาหมุนั้นเป็นโทษตามพระอัยการ แต่ให้พระดีศักดิ์ช่วยชวอ บังคับ
 บัญชาว่ากล่าวให้สำเร็จตามพระราชกำหนดกฎหมาย แต่ให้เจ้าหมุ
 ฝ่าย ทหาร }
 พลเรือน } ทั้งปวง เร่งพิจารณาหาว่าไพร่จึงททุกหมุทกกรม
 แล้วให้ยื่นเถียรหางว่าวช่นใจแก่พระดีศักดิ์ตามซ้ายตามชวอให้เดิน
 เข่ง ขย้าให้หลงหลอช่นใจได้ ถ้าแต่ล้มไปเบองหน้าเจ้าหมุหมุใด ๆ กรม
 ไต ๆ เอาไพร่หมุ มายหมุ สุกหัดานหมุมาพิจารณาถ้ามดำมะในครอ
 แฉะหมุให้การจ่าพอแม่พนของญาตินนเป็นหมุหมุทกกรม นน แต่ล้มด้วย
 หมุหมุให้การจ่าให้คงหมุอยู่ตามหมุตามกรม ถ้าแต่ผู้ให้การจ่าพนของ
 ญาตินนต่างหมุต่างกรม ต่างบ้านต่างอำเภอประการใด ๆ คัดนให้

พระดีศัปกวารณาตเถยรทางว่าวตามผุ้นนโศการ ถ้าแดงชอพอ
 ชอปป ชออง ชอตา ชอนาอาว ตามผ่ายพอผ่ายแม่เตคนใดคนหนึ่ง
 ด่มตุงหนึ่งคำผุ้นนโศการ จึงพระดีศัคคแบ่งบันตามพระอัยการบาน
 พนแก กามส้มตุงหนึ่งผุ้นนโศการ หาชอพอ ชอปป ชออง ชอตา
 ชอนา ชออาว ในเถยรทางว่าวมโตนน ด้วยผุ้นนจะหตถเกวราช-
 การพระผู้เป็นเจ้าแต่ ๆ ผุ้นนจึง โศการ ให้ ผุ้นนบานผตตามถนน อย่าให้
 พง แต่ให้พระดีศัคคบังคับให้คงอยแก่เจ้าหมผู้ มเถยรทางว่าวถนง
 ดัน แต่ให้ โหมแต่มีโทษแก่ โศการตามทานบนผุ้นนหตเถยรทาง
 ว่าวมิได้ โดยพระอัยการ อนึ่งถ้าเจ้าหมใดกรรมใด ๆ วจาทกกันด้วย
 ไพรม แต่ขางหนึ่งว่ามเถยรกต ขางหนึ่งว่ามแต่หางว่าวต่าง
 เถยรกต ให้พระดีศัคคบังคับให้แก่เจ้าหมผู้ มเถยรนน แต่
 ผุ้นนแต่หางว่าวต่างเถยรนนมิให้พง แต่ให้คงไพรมแก่เจ้าหม
 ผุ้นนเถยรทางว่าวถนนน อนึ่งถ้ามเถยร ทางว่าวด้วยกัน บ
 เตอนถนคนตองกัน ขางหนึ่งผ่ายทหาร ขางหนึ่งผ่ายพตเรอน
 ให้พระดีศัคคบังคับให้แก่เจ้าหมผ่ายทหาร ถ้าแต่ผ่ายพตเรอนม
 เถยรทางว่าว แต่ขางผ่ายทหารหตเถยรทางว่าวมิได้ ให้พระดีศัคค
 บังคับให้แก่ผ่ายพตเรอนผุ้นนเถยร ทางว่าว ถ้าแต่เจ้าหมนนผ่าย
 ทหาร } ด้วยกนกต มเถยรทางว่าวด้วยกัน แลเบเตอน
 พตเรอน }
 ถนคนตองกัน ให้พระดีศัคคบังคับให้แก่เจ้าหมผู้ มราชการหนกกว่า
 ขางถนนน ถ้าแต่ไพรมถนถน ให้พระดีศัคคบังคับให้แก่เจ้า
 หมู่ขางถนคน ถ้าแต่มากกว่านไม่ให้แบ่งบันตามพระอัยการบาน

พแนก ถ้าเดนายผ่ายแม่นั้น ให้ มชอตาชอตั้งชอนา ถ้าเดนายผ่าย
 พอนั้น ให้ มชอมชอตั้งชอฮาว ในเดบยรทางว่าวนั้น จึงให้แบ่งบัน
 ถ้าเดหาชอชางผ่ายผอยแม่ในเดบยรทางว่าวมีไตนั้น ฮอย่าแบ่งบัน
 ให้แก่นายผ่ายชางหนึ่งนเดย ฮหนึ่งถ้าแต่ไฟรหมโต กรมโตๆหลบ
 หลกหินราชการ ไปจากบ้านจากคำบลกดี แต่เจ้าหมยนเดบยรทาง-
 ว่าวไว กดี หินในจงเดบยร กดี คายหายเป็นประการโตๆกดี แต่
 เจ้าหมยลางจับโต กดี แต่พอนเม พนองลกเมยญกดีคนโตคนหนึ่ง มา
 พิจารณาถมถัมในครว แต่หมยมาให้การจา พอนเมพนองลกเมย
 ญกดี แต่หมยโตเป็นหมยนกรมณ แต่โตอยบานนตาบถน แต่
 มีเจ้าหมยฮางโตเดบยร กดี หางว่าวตรงเดบยร กดี มชอพอชอชอ
 ตั้งชอนาฮาวตามผ่ายผอยแม่กดี กับชอแต่คนหนึ่งในเดบยร กดี ใน
 หางว่าวตรงเดบยร กดี ให้เขาเป็นส่มชางเจ้าหมย ถ้าแต่ผู้ให้การนั้น
 คิดใจว่า ผิดที่บานทแขวงว่าดังตั้งฮอย ว่าหาคักหมายมิได้ เป็นประ-
 การโตๆกดี ฮอย่าให้ พงคดยสมนจะหลกหินราชการผู้เป็นเจ้า แต่ให้
 พระดีคตบงคยให้ตั้งฮอย ในหมยนกรมณจงดิน ฮหนึ่งเจ้าหมยพิจารณา
 ไฟรหลวง โดยกำหนดกฎหมาย แต่ผู้ โตๆว่ากล่าวแก่เจ้าหมยว่า เป็น
 บาดไฟรชองสมน กดี ว่าเป็นทาชของสมน กดี แต่ความนายไซ้มา ให้
 ว่ากล่าวเป็นประการโตๆกดี แต่มายงยนวนผู้ ให้การนั้นมีโตเป็นหม
 ยนกรมณหมโต แต่ให้พระดีคตเรียกเขาทานบนโดยคตนั้นแล้ว จึง
 ให้ พิจารณาเดบยรทางว่าวตามคำผู้ว่ากล่าว ถามส่มตวยทงบน
 ผู้ว่ากล่าว แต่หาเดบยรทางว่าวมีไตนั้น ให้ใหม่โดยขนาดใจท
 ไฟรหลวงแต่ผู้ ให้การนั้น ให้ใหม่โดยรวางฮ่าพรางตามพระฮัยการ

ถ้าแต่เดิมด้วยทานบนผู้นั้นจึงให้ฟัง อนึ่งถ้าแต่เจ้าหมื่นทองต้องฝ้าย แต่
ผู้ให้การนั้นหาเก็บยรทางว่าควมได้ด้วยกัน มีแต่อ่านเครือในหมื่น
กรมนี้ แต่ให้พระดีคีเคาเรื่องรวมนั้น เจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณา
แต่เดิมแต่จบรมบพิตรพระพักเจ้าอยู่หัว ราช

๑ ลักษณะทาส ๗

๑ จะกล่าวถึงลักษณะมูลคดีจาก ด้วยทาสได้ทาสเชลยชายหญิง
เป็นต้น ที่จะให้เกิดขึ้นตามคำภีร์พระธรรมดำตรว่า ทาสจะทาดัง ทาส
อันจะใช้ ได้ มี ๗ ประการ โดยพระบาทตั้งนี้ จะเนนะวิกในยว บตะ
ทาดำมาตามมีตาสาติทาดำจะทินนะภา อัญจะทาดำจะมิคตะภา ชัชชา-
หตาจะทาดำจะ ทาดำจะมิคตะมา อธิบายว่า ทาดำจะมิคตะมา อันว่า
ประเภทแห่งทาสทั้งหลาย คัดตะมา มี ๗ จำพวกอันควรจะใช้ ได้นั้น
จะเนนะวิกในยว คือทาสได้มาด้วยทรัพย์หนึ่ง บตะทาดำ คือ
ลูกทาสเกิดในเรือนเบยหนึ่ง มวตาดำจะทาดำจะ คือทาสได้มา
แต่ฝ่ายบิดามารดาหนึ่ง ทินนะภาจะ คือทาสมีผู้ให้หนึ่ง อัญจะ-
ทาดำจะ คือทาสอันได้โดยช่วยกันรอด ชระทกขแห่งคนอันต้องทันช
โทษหนึ่ง มิคตะภาจะ คือทาสอันได้โดยบังเอิญ ในกาลเมื่อเขาแพงหนึ่ง

รัชชชาติจะทาดะกา คือนำของไชยไปรบศึกแล้วแต่ได้มาเป็นทาส
 เขตยหนึ่ง ทาส ๘ ประการตั้งนควรจะไชได้ อนึ่งทาสอันมีควรจะ
 ไชได้นมี๑ประการ มีบาทตั้งน มัจจะนาภิกษทาด่าจะ พรหมณ
 ทานะดะกา ทาได้เมตภิกขังภิกขัง อติถิตถาอัญญะนะนา เขตตะทาด่า
 คินธุระ ทาดะก่าเมเนตัพภเว อธิบายว่า นฐณะเออะทาด่า
 อนึ่งทาสไม่ควรจะควทาส ไม่ควรจะไช มี๑ ประการ มัจจะนาจจะ
 คือนำทาสไปรบศึกได้ไชหนึ่ง ภิกษทาดะจะ คือทาสอันคนไปรบ
 ให้อจเป็นสมณหนึ่ง พรหมณทานะทาดะกา คือนำทาสอันคนไปรบ
 ให้อจเป็นสมณหนึ่ง ทาได้เมตภิกขังภิกขัง คือภิกษค้อภิกษ
 จะว่ากันเป็นทาสนมีได้หนึ่ง อติถิตถาอัญญะนะนา คือนำทาสอัน
 ในศึกศึกคนมาพึ่งด้านกันอยู่จะว่านเป็นทาสนมีได้หนึ่ง เขตตะทาด่า
 คือนำมาเอาไคร้อยในความเขตรทเรอกถอนไร่นาแห่งคน คนจะว่าน
 เป็นทาสนมีได้หนึ่ง เป็น๑ประการด้วยกัน ทาส๑ประการนี้ ทาดะ
 กัมเมเนตัพภเว อันบุททสมภควรจะพึงไ้ในทาสกรรมแห่งคนได้ ๖
 ๑ ทนจะกถาด่าจะคคิ อันมีตามมุตคคิวิอาท โดยพระราชบัญญัติ
 ญัตติจัดเป็นบทมาตราดิษมาซึ่งน
 ๒ คคิมคคิ ๓๓๕๘ มแมนักษคคิอาดำธมาคคิขบักษยเอกคคิมคคิ
 จันทวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศบดินทรนรินทรบรมมหาจักร
 พรพริราชเมศวรรราชาชริราชโคไชไชย พรหมเทพาคีเทพตรีภวะนาชเบค
 บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว เด็ดจณพระที่นั่งบุคคภมาตามหือโพช
 ยนต์ปวารสาท โดยบรรพพาพิมุข ทรงพระอนุสร คำนง ตาม คคิมภพระ
 ชรรณลั เทรแล้วมีพระราชโองการมาพระบัณชฎร์ตั้งหนาท พระราช

บัญญัติไว้ว่า ทาสควรจะใช้ในทาสกรรมมี๗ประการ ในคัมภีร์
 พระธรรมดัตถ คือทาสดินไถ่ประการหนึ่ง คือตลทาสเกิดในเรือน
 เบี้ยประการหนึ่ง คือทาสได้มาแต่บิดามารดาประการหนึ่ง ทาสท่าน
 ให้ประการหนึ่ง คือทาสอื่นใดด้วยช่วยบังคับแห่งคนอื่นต้องทนท
 โทษประการหนึ่ง คือทาสอื่นใดเคยมาเมือกวดทูปกิดระประการหนึ่ง
 คือทาสอื่นใดด้วยเซตยประการหนึ่ง เป็น ๗ ประการดังนี้ ฯ

๑ จะกล่าวถึงลักษณะทาสดินไถ่ก่อน ไถ่ทาสมี ๓ ประการ โดย
 พระธรรมดัตถกล่าวดังนี้ ประการหนึ่งไถ่มิได้ขาดฯ ประการหนึ่ง
 ไถ่ขาดฯ ประการหนึ่งไถ่มิได้ไซ้ ๑. ไถ่มิได้ขาดฯ นี้ คือว่า
 ไถ่ไถ่กมีผู้ช่วยนายประกัน ถ้ามีหนี้บหนักหนีหายเอาแก่ผู้ช่วยนายประ
 กันได้ ๑. ไถ่ขาดฯ นี้คือว่าไถ่เต็มฯ แต่ท่านมิได้ประกัน มันหลบ
 หนีหนีหายจะเอาแก่ผู้ช่วยหนีได้ ๑. ไถ่มิได้ไซ้ฯ นี้ คือว่าไถ่
 แล้วให้ผูกคอกไปกิด แต่ทาสนั้นขอผูกไปเองกิด แล้วไถ่มิได้ไซ้ ฯ

๓. ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เขาชื่อตลกเมียฯ
 คนได้ในกรรมกรรมชาย ท่านว่าเปนลัทธิ เมื่อนว่าเจ้าเงินบอกกิด มิได้
 บอกกิด แก่ตัวเรือนเบี้ยซึ่งมีช้อยในกรรมกรรมน ท่านว่าเปนลัทธิ
 ได้ โดยกระบิดเมืองท่าน เหตุว่าเจ้าผู้ พ่อแม่ญาติพี่น้องเปนอิสระ
 ภาพเด ฯ

๕. ๑ มาตราหนึ่ง เมียกิด ตลกกิด เขาชื่อพ่อแม่แต่ผู้ใดในกรรม
 กรรมชาย ท่านว่ามีเปนลัทธิเลย เหตุว่า เมีย }
 ตลก } นั้น มิได้เปนอิสระ
 แก่ผู้ใดแต่พ่อแม่คนเดียว ฯ

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขาดแคลนมีขาดเงินพอใช้ของลูกหลานญาติ
ไปขายฝากประจำเชิงกระยาเบย ๒ } แล่นขึ้นไป ให้ค่อยใช้ค่อยถ้อย
อย่าให้ทำร้ายแก่ผู้คนท่าน ถ้ามีหนี้ให้เอาไปแฉกแก่ผู้ขายคนเรียกเอา
เงิน ถ้าเจ้าเบยมีคดีประการใด ๆ เขามั่นทาสให้ ไปต่างตัว แล่น

ไซ้
ต้องตั้งตรวจ ทวนด้วยถวดหนึ่ง จักตัก แล่น แฉก ทาจะ-
ขอตา

กรรมทางคดี คางบุตรกรรยาญาติพี่น้องของพองพนรตนกั ทานว่า
เจ้าเบยนั้นหมอบ โห่อกโทษแก่เจ้าเบย เบยขาดพนนเทาใดให้ดัดได้
ถึงหนึ่ง ถ้าเขามั่นไปทวนด้วยถวดหนึ่งไซ้ จะเอาชาติทวนหมอบได้โดย
ถายขาด เจ้าเบยนายเงินผดระแวงราชการพระเจ้าอยู่หัวประการ
ใด ทาสต้องโทษแทนนายเงิน ท่านอย่าหาโทษแก่เจ้าเบยนายเงินมิได้
เพราะราชาดชาเป็นดีชแฉก ถานหายตายไซ้ ตกแก่่นายเงิน ๒

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขายคนตูกเมียตั้งขึ้นโตแก่ท่าน แล่นทำ
ตำรวจกรมธรรม ให้เจ้าตั้ง ๆ กภราชขอ โห่เรนแก่ผู้ขาย ๆ เขาเงินท่าน
แล่นมิได้เขาตั้งขึ้นขายมาให้แก่ท่าน ๆ อดดวงท่าน ถ้าพิจารณาเป็น
ดี ให้เอาคนตั้งตั้งใหม่ทดคุณ ยกทนให้เจ้าของ เหลืออันเป็นตั้ง
ใหม่ถึงพิไนยถึง ๒

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายทาสฝากเชิงประจำกระยาเบย แฉกฝาก
รับเอาเงินไปผู้ โถมิเต็มใจ เขาคนไปแฉกแก่ผู้ขายฝาก ๆ มีรับคน มิ
คืนเงินให้เจ้าเงิน ๆ เขาคนนั้นไปไว้แก่ตระลาการ ๆ เรียกผู้ขายมาให้
รับเอาคน แล่นให้ตั้งเงินแก่เจ้าเงิน ถ้าผู้ขายบังอาจมิรับเอาคนไป

ตกอยู่ในเคราะห์ดาร มีผู้ช่วยไถ่ตั้งเงินทูลให้แก่เจ้าเงิน คนนั้นเป็นดีทมิ
แก่ผู้ใด ถ้าคนนั้นต้องพิภพหนีหายเมื่อนำ ให้ผู้ขายฝากคนก่อนนั้น
ใช้คนเงินทูลจนจนตามขายก่อนนั้นอย่าให้ตก ๖๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซึ่งเคยตกแก่ข้าคนตนเองใช้ ท่านให้ตัด
ให้ถาบรายนแต่ยกโทษถึง ท่านมิให้ตมตายเลย ถ้ามีพลนรายดังด่อน
มิได้ ให้ขายมันเดี่ย ถ้าตมตายให้ใหม่โดยศกมอศกไมศกให้ตก ๖๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง เขมยใจขาดแคลนเขานดรกรรยาพนของ พอง
พันธุภาคทาสชายหญิง ไปขายฝากไว้แก่ท่านให้ ใช้ประจำเชิงกระยา
เมียบ ถ้าหญิงขายค่าตัวต่ำกว่า ๑๒๖) แดงให้ค้อยใช้ค้อยดรอย ผิดพลง
สิ่งใดให้ทำแต่ก้อควร อย่าให้เจ้าดินชมเหงได้ ชือคา
ไชยรัตน } ตังจำทำ

โทษ โดยอกมีบาตเจ็บ ไช้นหักบชดประการใด ท่านว่าเจ้าดินมิชอบ แด

ให้ ใหม่ที่ท่านเป็นด่อน ภาษา
ไทย ให้ยกแต่เบียดจนภาษา นั้นไว้ เขา

ส่วนโทษนั้นใหม่ผู้ทาเป็น ดินใหม่
พินย กง ๖๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง มีอาสินขายตัดฝากไว้แก่ท่านกิด ชายเมียถูก
หุดจนไว้แก่ท่านกิด เขาเงินทองไปมิได้ ให้ตำรวจกรมธรรมแก่ท่าน
มาให้ทานเข้อย ครินท่านตกเดอนจะเอาตำรวจกรมธรรมแก่กัน แต่มน

ผิดจนคนช้อยได้ ๓๐ เดือนหนึ่ง ให้ดีทมิแก่เจ้าทาส เหมือนไถ่มาแต่

ทั้งจำเอา ถ้าเกิดตลกชายหญิงใช้ ให้เขาเต็มอดถูกทาสเป็นดีทมิ
เพราะมันตมึงเหตุแก่ท่าน ๖๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขาดแคลนเอาตุกเมียบัญญาตพของหุดาน
 เหนือคนทหาชไทยไปขายฝากไว้แก่ท่าน ๆ จะให้เบียงเงินแก่ผู้ฝาก ๆ
 ว่ายังมีเอา แดผู้ฝากว่าให้เอาคนก่อน แดผู้ช่วยเขาตัวคนฝากไว้ ใช้
 มันทำให้องท่านแตกหักหวย ท่านว่ายังมีได้ ให้เบียงเงินแก่ผู้ขาย มีก
 ง่ายใช้คน ถ้าของนั้นเตแฉ้นหนึ่งตงมา ท่านมิให้มันใช้เลย ถ้าของ
 นั้นมากกว่าฉฉ่นหนึ่งขึ้นไป ให้ทำเปน ๓ ส่วนใหม่ให้มันใช้ส่วนหนึ่ง ต้อง
 ส่วนนั้นเป็นภพแก่เจ้าของ ถ้าแฉเจ้าเงินได้ ให้เงินแก่ผู้ขาย ๆ ได้ทำ
 ดำกรรมชรวมให้แล้ว คนฝากมันทำให้องท่านแตกหักหวยใช้ ให้
 มันใช้ชของท่านจงถอน ถ้าเจ้าเงินใหม่หนึ่งเตง โคกระบือข้างมาตีตม
 ชวกรรมมิไดนาภา ปล่อยให้ปะระโคกระบือข้างมานนไว้ ทำให้อง
 ท่านหายใช้ใช้ชของท่านจงถอน ถ้ามันคิดตามโคกระบือทอนไป แด
 โจรมรายคิดตามนผลกนผู้ทหาชแฉฉเอาตัวอควายข้างมานนไป ท่านควม
 ใหม่ใช้เลย ถ้าข้างมาโคกระบือหุดอนนเหลือทจะรักษา แดหายไป
 ด้วยประการใด ให้ทำเปน ๒ ส่วนใหม่ให้มันใช้ส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งเป็นภพ
 แก่เจ้าเงิน ถ้าแฉมันมีโจรมรายปดนคชงเอาข้างมาโคกระบือในบ้าน
 แดกตาง } กตางปากตางตง กตางวินนตางคั้นเปดัดใช้ ท่านมิ
 ษา

ใหม่ใช้เลย เพราะเหตุอากตงมทจะพทกษรักษาได้

๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ทหาชฝากเจ้าเงินให้เตงข้างมาโคกระบือ
 ตัดอให้เตงนนตาย เจ้าเงินจะคิดเอาตัวอแก้ทหาชนั้นมิได้

๑๑ ๑ มาตราหนึ่ง ขายพนของผู้อื่นไว้แก่ท่าน ๆ ใช้อยู่ ถ้าแฉใน
 ต่ามชวบตงมา แดมันเป็นผู้รายคุมพวกพองปดนตีตมกษาพันท่านตาย

ให้เป็นจลาจลในแผ่นดินท่าน เขามาพิจารณาเป็นสัจ ใหญ่เป็นเชิงเบี่ยง
ไขจึงเต็มคำ เพราะมันพอตรงเอาคนร้ายให้ท่านใช้ ถ้าพ้นตามขอบ
ชนไป จะเอาซากคนคนมิตไ้เลย เป็นภพแก่นายเงินแล

๓๒. ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีโทษทัณฑ์แต่ภพอินจะคิดเอาแก่โทษ
โทษหนักยิ่งนัก แลจะขอยกอินจะเอาโทษหนักยิ่งนัก แต่
ยังขอยกโทษหนีไ้จากถ้าว แลจะคิดเอาถึงของนั้น ครั้นชายไปอยู่
กับท่านผู้อินแล้ว แลจะคิดเอาถึงของนั้น แลจะวางตัวความนั้น
มพึงให้ คิดเอาแต่จากถ้าวเลย

๓๓. ๐ มาตราหนึ่ง บุคคลใดเอาโทษแต่บุตรไปขายฝากไ้แก่
ท่าน มีชาติค่า แลนายเงินกมเกาะประธมให้มิด มนมีน มีคักข
พยานให้เห็น ให้แบ่งค่าตัวเดียวกัน ให้แก่นายกึ่งหนึ่ง เพราะทรง
ศรัทธาหาว่า เขาตกลงแต่โทษท่านให้มิดชอบ

๓๔. ๐ มาตราหนึ่ง นายเงินให้คนตนไปมรดกตั้งความแทนตน
แต่หนีไปไ้ต่อรบด้วยสาวคือ ท่านมิให้เอาค่าตัวแก่นั้นเลย ถ้ามิ
ไ้รบพวงด้วยสาวคือหนีกลับคืนมาไ้ ให้ทำค่าตัวนั้นเป็นสองดั่ง
หนึ่งให้แก่นายเงิน ถ้ามิเกิดบดเหตุตายเมื่อไปการณมรดกตั้งความ
เจ้าเงินจะเอาเงินแก่ผู้ขายหนีไ้ เพราะเจ้าเงินใหม่ไปแทนตัว

๓๕. ๐ มาตราหนึ่ง หม่อมราชวงศ์หรือขุนทักขากเป็นทาสผู้
ซื่อซื่อ แต่มีการณมรดกตั้งความ เจ้าหม่อมราชวงศ์หรือขุนทักขาก
ทักขากเป็นทาสผู้ มิชชนนไปการณมรดกตั้งความ แต่หนีไ้ต่อรบด้วย
สาวคือตายไ้ แต่มิเกิดอุบัติเหตุตายในการณมรดกตั้งความ ก็ เจ้า
เงินจะเอาเงินแก่ผู้ขายหนีไ้ เพราะเหตุว่าพระเจ้ายอดไ้ไปราช-
การณมรดกตั้งความ

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง เข็มใจเอาบุตรภริยาญาติพี่น้องพี่น้อง
 ชาย } ไปขายฝากไว้แก่ท่านให้ ใช้ประจำเชิงกระยาเบย ครั้น
 ทายหญิง }
 อยู่จำเนียรการนานมา ถึงเทศกาลไถนาเกี่ยวเข้าของท่าน แต่มันผู้
 ทายกดี ผู้ชายกดี จะเอาเงินค่าตัวมาตั้งแก่ท่านเมื่อในเทศกาลนั้น
 ท่านว่าท่านน่าจะเอาปลาท่านจะเอาเข้า ท่านมิให้รับเงินเลย แต่เมื่อ
 ไต่พันเทศกาลแล้วให้รับเงินตามมากแต่ช้อย ถ้ามันผู้ทายผู้ชายนั้นจะ
 ไปร้องฟ้องว่ากล่าวจะวางเงินในกลางดีภาพระตากรเมื่อในเทศกาล
 ท่านอยู่ยนั้น ท่านมิให้ดูภาพระตากร โรงศาลกรมโตๆรับเอาฟ้องมัน
 ว่ากล่าวเลย

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ชายตกเมื่อยช้าคนไว้แก่ท่านยังมีได้ทำด่า
 กรมธรรมให้ คนนั้นเห็นจะเอาแก่ผู้ชาย ๆ ว่าชายชลาด ผู้ไถว่าชาย
 ฝาก ยังมีได้ทำหนังสือบริคน ถ้าเป็นดีว่าชายฝากจริงแต่ยังมีได้ทำ
 ด่ากรมธรรม แต่คนนั้นเห็น ท่านว่าให้เอาต้นเงินจงถ้วน มีดอกเท่า
 ไต่อย่าเอาเลย เพราะความเจ้าเงินมิได้ ให้ด่ากรมธรรม ถ้าภทาย
 เมื่อใดจึงเอาถมนเหมือนนั้น

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาคนแก่ทายชาย } ไปขายฝากไว้แก่
 หญิง }
 ท่านเป็นเงินมากน้อยเท่าใดๆก็ดี แต่ผู้ช่วยผู้ไถ่มทุกขกึ่งถด เอาตัว
 คนซึ่งขายฝากไว้หนขายต่อไปเจ้าหนึ่งอีก ครั้นพันทุกขกึ่งถดแล้วไป
 ช่วยไถ่เอามา ครั้นมีทุกขร้อนมาอีก เอาทายนั้นไปขายซ้ำอีกเถ่า ถ้า
 ชายมิได้เท่าค่าซึ่งเจ้าเก่าเอามาขายนั้น แลอยู่นานไปผู้คนนั้นมิถูกผัว

๔๘ กิต แต่เจ้าเบยขายเงินเก่านนตมตายกิต มิได้เอาคัวทาสนนคนไปกิต
เงินซึ่งขายยังมีเต็มค่าเจ้าเก่าเอามานน ให้เอาค่าแต่กึ่ง ๆ นนให้ปราน
ทาสผู้ มคณ ๖๖

๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง ชายทาสไทยถูกทาสนฝากไว้แก่ท่านเป็น
๒) แด้นท้าวโตกิต เมื่อนครเขายากหมวกแพง แด้นผู้ได้โตเถยค
๓) เมื่อยาก แด้นครเขายากผู้ขายจะให้เงินแก่ผู้ ได้ ท่านให้เอาจเต็มค่า
คัวทาสนนแก่ผู้ ได้ ถ้าทาสนนเป็นผู้หญิง แด้นอยู่ด้วยเป็นชานามแ
เกิดถูก เขาแม่ถูกเป็น สัตถ์แก่ผู้ ได้ เพราะเขาเถยงมาเมื่อนคร
เมื่อยาก ๖๗

๒๐ ๐ มาตราหนึ่ง ชายหญิงกิตมีอาสันขายตนเองไว้แก่ท่านให้
ท่าน:๕ แด้นถูก คิดตามพ่อแม่พานาอามาค้วย มิได้เอาอาสัน
หญิง
คัวเบยช้อขาย อยมาบครนนใหญ่ชจะไป ถ้าขายทวรกนนเดือน ๒)
เดือนจนไปถึง ๖ ขวบ ให้คิดคานานมเขานอื่น ให้คิดค่าทวรกนนออก
แบ่งเป็นสามส่วน ๆ หนึ่งเป็นคานานม สองส่วนเป็นช่าโกชชอื่นเถยง
ให้แก่เจ้าทวทาสนนจงดววิ ถ้าบุตรคิดตามพ่อแม่พานาอามาแต่
ชายพัน ๖ ขวบไปไซ้ จะคิดเอาค่าเขานนมได้ เพราะจะใช้กจรวน
หยนเขานาได้โดยแถว ถ้าบุตรคณนหาทวชกจงดมิได้ แด้นผู้ได้นน
ฉิงจอนชอไว้ทวทนนไปเอง อยนนานมเมือบครทวชใหญ่แถว แถวจะ
เอาคินไปนน จะคิดเอาคานานมคเดียวมิได้ ๖๘

๒๑ ๐ มาตราหนึ่ง ชายผู้คนข้างมาจจควายแถวทรพยฆ่าฉอน
แก่ท่าน รับเอาเงินแถวแถยงมิได้ตั้งคนข้างมาจจควายฆ่าฉอนแก่ท่าน

แต่ขี้อย่างคนข้างมาววดวายผ่ายอนนหนาย แดจะตั้งเงินคั้นไหแก่
ท่าน ให้คิดเอาค่าบวดยการหิมหนง เดือนละ ๓๐๐๐ ๗๖

๗๕ ๑ มาตราหน่ง เจริญใจขาดแควนเอาบครภรรยาพของพอง

พจนาศาษา ขาย ข่างมาโคกระบอสรพตั้งโตๆ มาขายแก่ท่าน
หญิง

ครันรบเขนงนแต่จ ทานไหเวนถึงอนชายแต่ใน๓วัน ถ้าพนนผชาย
มิได้ตั้งขงต้นอนชายแก่ท่าน แดตั้งอนชายนหนนหายตาย ท่านใหญ่
ชายคนต้นทานจงถวน ๗๖

๗๖ ๑ มาตราหน่ง คนฝากแฉนยเงินไซ ไปคากัด ตามนพด
คั้นมอตกจากคั้นไม แดเรือดมเจ็บบวยแฉนหักขวหักตามอดเต็มผู้ช่วย
ให้ ๗๖ แดจกวยพยาบวทย แดคนฝากจะออกจากเจ้าเงินๆจะเอาคว
รักษามได้เคย แดคนฝากเลียแฉนหักขวงหน่งให้ตั้งค่า ๓ ถ้วน ถด
เลีย๓วัน ตามค่ามากแฉนอย ถ้าแฉนกัด หักทั้ง ๒ ขวงกัด ตา
บอดขงจ้องขวงกัด อย่าให้เอาค่าคงเคย ถาบอดขวงเดียวคงเป็นสาม
ถ้วน ถดเลีย๒ ถ้วนเอาถ้วนหน่ง เพราะเลียคนทวนไป ถ้าแฉนแม่
พของบยาคายวชของคณฝาก มารับคนทวนไปรักษาพยาบวถนเรือน
ของพองแม่พองบ้านวอาบนเอง แดคนทวนถอยคยหาย ให้ตั้งค่า
๓ ถ้วนถดเลีย๒ ถ้วน เอาถ้วนหน่ง เหตุมิได้รักษาพยาบวถ ถ้อยกัย
เรือนเจ้าเงินแต่ตาย มิให้เอาค่าคณฝากนนเคย ถ่ามหนักทของมหาถมท
จะตายแฉนผู้ช่วยได้ ให้ ได้เอาค่าค่า ถ่ามจตตายมีผู้ช่วยได้ ให้ตั้ง
ค่า ๒ ถ้วน ให้แก่ผู้ช่วยถ้วนหน่ง ๗๖

๗๖ ๑ มาตราหน่ง เจริญใจเอาตุกเมียผู้คนญาติพของไปขายฝาก

ไว้แก่ท่านให้ใช้ต่างดอกเบีย ผู้ได้ใช้ใช้มานาน แต่ทว่านั้นใช้
เจ็บ ให้ผู้ได้ไปบอกแก่ผู้ชาย ถ้ามิได้บอกแก่ผู้ชาย แต่เจ้าเงินรักษา

พยาบาลมันถึงแก่กรรมตายณ บ้าน เจ้าเงิน ให้เอาค่าตัวมันทำเป็น
เรือน

ตามส่วน ยกเสียสองส่วน หนึ่งให้แก่เจ้าเงิน ถ้าบอกผู้ชายแต่บิดา
มารดาญาติพี่น้องมันผู้เจ็บก็ ได้มาช่วยรักษาพยาบาลด้วย แลมัน
ทายนันถึงแก่กรรมตาย ให้เอาค่าตัวมันทำเป็นสองส่วน ยกเสียส่วน
หนึ่ง หนึ่งให้แก่ชายเงินมัน ถ้าบอกผู้ชายมิได้มาช่วยรักษาพยาบาล
แต่ผู้รักษาพยาบาลแลมันถึงกรรมตาย ให้เอาค่าตัวมันทำ
เป็นสามส่วน ยกเสียส่วนหนึ่ง ให้ผู้ชายใช้สองส่วน ถ้าเงินชาย
บอกผู้ชาย ได้มาพิทักษ์รักษา ถ้าเงินชายมิได้พิทักษ์รักษา มัน
ถึงกรรมตาย ให้เอาค่าตัวมันเป็นสามส่วน ยกเสียสองส่วน หนึ่งมัน
ให้แก่ชายเงิน ถ้าผู้ชายจะรับมารักษา มิได้ให้มา มันถึงกรรม
ตายจะเอาค่าตัวมันตายแก่ผู้ชายนั้นมิได้เลย ถ้าผู้บอกเมียมาช่วยเจ็บ
ชยณเรือนผู้ชายแต่บิดามารดาญาติพี่น้องมัน แลมันถึงกรรมตาย ให้
ทำค่าตัวมันเป็นสามส่วน ยกเสียส่วนหนึ่ง สองส่วนนั้นให้แก่ชายเงิน
มัน ถ้ามันหนีไปตาย ให้เอาคณัตถ์ค่าตัวแก่มันผู้ชายจงถวน ตายรย
กรรมภักน้อยเท่าใดอย่าให้เอาเลย

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรผู้มีทุกข์ยากเขาถูกทอดทิ้งของถูก
เมียทาสชายหญิงไปขายฝากไว้แก่ท่านให้ใช้ แลผู้ทายนนออกขอพิศ
ให้ชายเงินบอกแก่ผู้ชาย ได้ช่วยพิทักษ์รักษา ณเรือนชายเงิน ๆ มิ
ได้พิทักษ์รักษา ถ้ามันถึงกรรมตายณเรือนเจ้าเงิน ๆ จะเอาเงินค่า

คิวมนผู้ออกทรัพย์สินแก่ผู้ขายนั้น ท่านว่ามีให้เขาเลย เพราะนายเงิน
 มีทองคำแดง แดมนั่งแก่กรรมตายเป็นภิกษุแก่เจ้าเบย เพราะมัน
 ไพร่หุดวงถูก ถ้าแต่นายเงินมันบอกแก่ผู้ขาย ๆ แด่นายเงินนั้นได้
 พัทธกรรักษาพยาบาลด้วยกนิณะเรือนนายเงินนั้น แดมนั่งกรรมตาย
 ให้เขาค่าตัวทำเป็น ๓ ส่วน ยกเดียว ๒ ส่วน เขาส่วนหนึ่งให้แก่ขายเงิน
 มัน ถ้าขายเงินได้ ไปบอกผู้ขาย ๆ มีทุกข์กังวลใจเจ็บประการใด ๆ มิ
 ได้มาเยี่ยมเยียน แต่ได้มาเยี่ยมเยียน แด่นายเงินมันได้ พัทธกรรักษา
 พยาบาลมันถึงกรรมตาย ให้ทองคำตัวมันทำเป็นสองส่วน ให้ยกเดียวกึ่ง
 ให้แก่ขายเงิน หนึ่งกึ่ง ถ้าแต่นายเงินมันบอกแก่ผู้ขาย ๆ มิได้ทุกข์ยาก
 ประการใด แด่นทองคำมันได้ พัทธกรรักษา แด่นายเงินมันได้
 พัทธกรรักษาพยาบาล แดมนั่งแก่กรรมตาย ท่านว่าผู้ขายนั้นเหตุ
 ถูกเขาแผ่นดินท่าน ให้ทำค่าตัวมันเป็นสามส่วน ยกเดียวส่วนหนึ่ง
 ให้ผู้ขายใช้สองส่วน ถ้าผู้ขายมิได้มา พัทธกรรักษาพยาบาล แด่นมันหา
 กรรมมิได้ รอดชีวิต ค่าตัวมันมากน้อยเท่าใด ให้ดีทั้งแก่นายเงินนั้น
 ถ้าผู้ขายจะบอกเขามีคนไป ท่านมิให้เจ้านั้นให้เลย อนึ่งถ้าผู้ขายรับ
 เขาตัวมันไปรักษาอยู่ณะเรือนผู้ขาย ถ้าขายเงินมันได้มา พัทธกรรักษา
 อยด้วยผู้ขาย มันถึงแก่กรรมตายให้ทำค่าตัวมันเป็น ๕ ส่วน ยกเดียว
 สามส่วน เขาต้องสองส่วนให้แก่ขายเงินมัน ถ้าแต่นายเงินมันมิได้ พัทธกร
 รักษา แต่ได้มาเยี่ยมเยียน มันถึงแก่กรรมตาย ให้ทำค่าตัวมัน ๕
 ส่วน ยกเดียวสี่ส่วน เขาส่วนหนึ่งให้แก่ขายเงินมัน ถ้าขายเงินมันมิ
 ได้มาเยี่ยมเยียน พัทธกรรักษาให้ยากด้วยอ้อย แต่เขาผู้ขายนั้น พัทธ
 กรักษาพยาบาล มันถึงแก่กรรมตายใช้ ท่านว่าอย่าให้ค่าตัวมันผู้ขาย

รู้ แต่ส่วนผู้จางนนให้คิดค่าจ้างให้แก่พ่อแม่มัน ทำบุญตั้งไปให้มันผู้
ตาย ถ้าผู้จางจางตัวมันทาสเอง มีโตจางต่อเจ้าต้น แต่พ่อแม่ผู้ชาย
มีโตรู้ มีใจผู้รายฆ่าพมมันตายกต แต่เสื่อจรเข็ดรพดีตัวชบคตมัน
ตายกต ไช้เจบประการใดกต ให้ผู้จางโชทวยท่านจงเต็ม ๖๖

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โตเอาตกแตกเข้าไปขายฝากไว้แก่ท่านแล้ว
แต่ยังมีทาสซึ่งไปขายไว้แก่ท่านนั้นหนีมาหาคุณ ถ้าแต่เจบเบยนาย
เงินนั้นตามมาถามหา พรวงว่ามีโตมา แต่อยู่มาขายเงินมากกับในเรือน
คุณ ท่านว่าอ้าวพรวงเอาทาสท่านไว้ให้ปวยการ ในเวียงยกไว้ ๕ วัน
นอกเวียง ๕ วัน พมมันให้ใหม่เป็นเบยวันละ ๓๓๐๐๐ ถ้าแต่พบเดือน
หนึ่งขึ้นไป ให้ใหม่ชดชบชาคมนั้นแก ๖๗

๒๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โตขาดแคลนเอาภรรยามาขายฝากไว้แก่
ท่าน ให้โช้ประจำซึ่งภรรยาเบย ชายผู้ผู้มิได้ ไปมาหาสู่ช่วยไถ่
ทอดไว้เป็นช้ำ หิงนานพมกำหนดบหนึ่งแล้ว แต่จะว่าเป็นเบยของคต
อีกนั้นมิได้ ถ้าผู้ช่วยไถ่ไปเป็นเบย แต่หญิงมีชผู้หวโทษมิได้ ๖๘

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โตยากจนมาขายตัวฝากอยู่แก่ท่าน แต่
หาผู้รับผู้ประกันมิได้ นายเงินเห็นแก่มันช่วยไว้เป็นทาส อยู่มามัน
ทาสหนีหนี นายเงินจะว่ากถาดแก่พมของเจ้าชาญาคิตมันซึ่งมิได้ มีข้อได้
ฉื่อกรรมกรรมมันมิได้เลย เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าเจ้าชาญาคิต
มันผู้ทาสนั้นมิได้ความประกันน ๖๙

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โตมีทาสชายหญิง แล่นายเงินเอาทาส
นั้นไปขายฝากไว้แก่ทาสข้างหนึ่ง มีหนังสือสัญญาว่าบนั้นเดือนนั้น
จะเอาค่าตัวมันมาให้ ครั้นอยู่มาถึงกำหนดนายเงินได้เอาเงินมาให้ค่า

ตัวมันแก่นายเงินใหม่ นายเงินใหม่ວ່າຍັงไม่รับเงินก่อนยงเฮนคุ่มัน
ทายน้อย ครั้นยมาทายนั้นเห็น ท่านให้นายเงินเก่าช่วยหาตัวมัน
ตั้งให้แก่ท่าน ถ้าสืบตงเป็นตั้งว่าทามันมิได้จริงไซ้ นายเงินใหม่จะ
กล่าวเอาโทษแก่ท่านมิได้เลย

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาตุกเมียข้าคน ไปขายฝากไว้แก่ท่าน
ให้ไซ้ ยมมาทายนนทำตุกกระทด ถกเอาทรัพย์ตั้งของ ๆ ท่านได้เห็นไว้
ถ้าผู้ขายหาตัวทายมาตั้งมิได้ ให้เอาค่นเงินจงเต็ม แต่ค่าบ่ด้วยการ
ตามมากแฉนอย ถ้าใดศอมนมาพิจารณาเป็นตั้งว่ามันตั้งถกเอาทรัพย์
ท่านไปจริง ก็ให้ไซ้ทรัพย์จงเต็ม ทอนด้วยตดหนึ่ง ๒๐ ที่

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง เจ้าเงินจะเอาเงินคาคคนฝากแก่ผู้ขาย ๆ ว่า
ขาดเคถนจะหาเงินให้มิได้ ขอประกันเอาตัวคนฝากประจำเชิงกระยา
เบยนนออกมา จะขายเอาเงินให้นายเงิน แฉนทนขาย คนนหนกค
ตายก็ดี ท่านว่าให้เอาตามพระราชาทฤษฏีกาอันหนแฉนตายนั้นแฉ

๑ กถวถกษณทายขายฝากได้ฝากได้ ๑๑ มาตราเทวน

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ทวยราชฎรเอาคนมาขายฝากไว้แก่ท่านก็ค
แฉนท่านให้ข้าคนเข้าไซ้ประจำเชิงกระยาตอกเบย แต่รับผูก
คอกเบยคนเอาตมาใจ ไซ้ถรอยยงตฐานบงานเรือนแห่งคนกค แฉน
ทำคอกเบยมิได้ เอาคตทายนนถลบคนมา ให้เจ้าเบยไซ้ถรอยตบไปเถา
แฉนนทายนนทำ ให้ทรัพย์ตั้งของแฉนทกหาย ให้ไซ้ทรัพย์ตั้งของ
ท่านนน เฉนมากแฉนอย ถ้าแฉนทรัพย์อนทายนนมาก แฉนหน้าตั้งฉน
จะเสียมิได้ ถ้าแฉนศอมนนยงมถงค่า ให้เอามนผู้ทายนนออกขาย
ทอคตถาตตั้งฉนค่าให้แก่เจ้าเบย ถ้าแฉนศอมนนฉนฉนค่าแฉน ถ้าผู้

ชายมีความภรรยาใครมันจะไล่เอามันไปใช้ ท่านให้ใช้ของท่าน
ซึ่งมันทำให้แตกให้ร้ายหนัก ถ้าแถมมันผู้ชายหนีได้ แลัดมันผู้ทาส
มันคืนค่าแล้ว แต่ผู้ใดจะไล่ไม่ได้เลย ท่านว่าเป็นภักดิ์แก่เจ้าของ พระ

๒ ๐ มาตราหนึ่ง ชายมีอาตม์เขาเมียไปขายฝากไว้แก่ท่านเป็น
เงินเท่าใด ๆ ก็ดี ขอผู้คัดออกเบี้ยตามธรรมเนียม อยู่มาผู้ตายยังแต่
เรือนเบี้ย ท่านว่ากระยาเบี้ยยังค้อย ให้คิดคืนเงินแต่คอกเบี้ย
จงเต็ม พระ

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ชายผู้คนตักเมียทาสทาสาไว้แก่ท่าน มี
ไต่ตั้งคนนั้นแก่ผู้ใด เขาไต่ผู้คัดออกเบี้ยก็ดี แลว่าเรือนเบี้ยนั้น ผู้
ฝากหลายตายบ้าง ให้ใช้แต่ผู้ยัง ให้บนคนดินแต่เบี้ยบวการนั้น
เป็น ๕ เดือน ให้แก่เจ้าเบี้ย ๓ เดือน ปรานแก่ผู้ขายตัวหนึ่ง พระ

๔ ๐ มาตราหนึ่ง ชายคนแก่กัน แดกรวมว่าขายฝากก็ดี ชาย
ขาดก็ดี แด่ผู้ขายมีไต่ตั้งทาสนั้นแก่ผู้ใด เขาคนนั้นไต่ผู้คัดออกเบี้ยก็ดี
ตั้งตัวเขาแล้วจางวานไซ้ ไปก็ดี แต่ผู้เอาไต่หนีไต่ตั้งตัวทาส แล
เจ้าเงินไปทวงเขาคือทาสแก่ผู้เอาไต่ คอกเบี้ยแต่จางก็มิไต่ แต่ผู้
เอาไต่หนีบอกตัวทาส } กัด ทวนให้คิดเอาคืนเงินแต่คอกเบี้ย
ตาย } พระ

การ แต่จางแก่ผู้เอาตัวคนท่านไว้จงถน พระ

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ทาสเคี้ยวพวยารัจคนหนาค้นบก ยอนนำชื่อ
ชายตั้งของในลำเนาในน้ำในท่า อดต่างควายต่างเกวียนก็ดี ในตลาด
ก็ดี แลมันเขาฆ่าก่อนทอนแพพรพรรณ แล้วแหวนไปซื้อชาย ข้างผู้

ดอกนายเงินมันก็ได้ดอกเบี้ย แต่เงินภาเขาของท่านหนีไปตั้งนั้น แต่
เจ้าทรัพย์จะเอาทรัพย์สินตั้งของแก่นายเงินมันนั้นมาได้ แตนายเงินมันจะ
เอาตัวแก่ผู้ให้ทรัพย์สินตั้งของแก่นายเงินมันมาได้ ท่านให้เสียตั้งสองข้าง ให้
ช่วยกันหาเอาโทษของตน

๖ ๑ มาตราหนึ่ง เข้มใจขาดแคลนเอาญาติพี่น้องลูกหลานไป
ขายฝากไว้แก่ท่านก็ได้ แต่ขายตัวมันเองก็ได้ มีลัทธิธรรมธรรมกันได
ไว้เป็นค้ำประกัน ให้ท่านใช้ประจำเชิงกระยะเบี้ย แต่เจ้าเข้มใจได้เอามา
ใช้ด้วย มันผูกคอกไปอยู่บ้านอันเมืองไกล มันก็ทรัพย์สินตั้งตั้งท่านขึ้น
ทมนไปอยู่นั้น แต่ผู้ให้ทรัพย์สินตั้งนั้นมันรวมมันผูกพันเป็นชาติของผู้
ได้ อยู่จำเนียรกาลนานไปเจ้าทรัพย์สินตั้งตั้งซึ่งให้ ก็มันจะเอาทรัพย์สิน
ตั้งตั้งคืนคืน มันผูกพันให้ มันว่าเป็นชาติของท่านก็ได้ แต่ผู้ว่า
กล่าวว่าเป็นชาคนผูกกระยะคอกเบี้ยมาแต่มันหนักคิด พิจารณาเป็น
ตั้งว่าเป็นชาคนท่านจริง เป็นชาห่างมาแต่แล้ว ท่านดูเจ้าเบี้ยละคน
คนไปทำกระยะคอกเบี้ยบ้านอันเมืองไกลตั้งนั้น ท่านว่าให้เอาตัวผู้ทำ
นั้นทอนด้วยตัวคอกหนึ่งตัวมัดมัด แต่ทรัพย์สินตั้งของมันเป็นที่ยึดท่านนั้น ให้
ทำเป็นตั้งตั้งนั้น ให้มันเจ้าท่านนั้นใช้ส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นเจ้าเขาเจ้า
คนละไหมนทำคอกเบี้ยบ้านอันเมืองไกล แต่ตั้งนั้นนั้นเป็นภพแก่เจ้า
ตั้งนั้น ผู้ให้ถูกผู้ให้ ยมนั้นแต่

๑ ๑ มาตราหนึ่ง ทาสชายฝากหมื่นกว่า ๑๒๐๐๐๐ ชายค่า

๑๕๐๐๐๐ ถ้าหนีถ้าตายให้เอาแก่ผู้ชาย ถ้าค่าหมื่นชายชายมากกว่า

๑๒๐๐๐๐ } ขึ้นไป เจ้าเงินตั้งเจ็บปวดประการใดใช้ จะเอาโทษแก่เจ้า
๑๕๐๐๐๐ }

เงินหมื่นได้เสีย เพราะค่าตัวมันพันพระราชกฤษฎีกาพระอัยการแล้ว
เป็นสิทธิ์แก่นายเงินแสน พระ

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ชายชู้คนตกใจคนขาดค่าแก้ท่านแล้ว แต่
มันหมิ่นมายังตนๆเอาไว้ ส่วน แดงนมโตบอกแก่นายเงิน แดงนาย
เงินมันกับ ให้เอาเบี้ยคนด ๓๓๐๐๐ ถ้าแต่ ขอบใช้ ให้คิดเอา
ขอบค่าตัวมันแต่ พระ

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ฟุ้งทวยราชฎรทั้งหลายยากจนชายคนแก่กัน
ขาดคามทนตึงเดือนคนนเห็น ท่านให้ชู้ชายใช้เงินท่านจึงเต็มค่า ถ้า
พนักวาเดือนมันหลุดหนีหายไป ท่านว่าเป็นภพแก่นายเงินผู้ โถ่น
อันงามนเป็นพยาธิใหญ่กิด เป็นบ้าหมกิด แดงนมเจ็บป่วยเป็นประการ
โตๆกิด ท่านไว้กำหนดเดือนหนึ่ง ให้เอาคนนไปแถมแก่ชู้ชาย ให้
มีชู้ชายเงินให้แก่ผู้ ได้ ถ้าพนักวาเดือนหนึ่งมันเจ็บป่วยเป็นประการ
โตๆ ท่านว่าเป็นภพแก่ผู้ ได้ จะว่าแถมชู้ชายนั้นมิได้ ท่านไว้กำหนด
เดือนหนึ่งจึงเอาเป็นขาดค่า ถ้ามีผู้ พกษว่าท่านนเป็นนางไพร่ผู้คน
คนใช้ จึงให้ผู้ โตโตเอาเบี้ยแถมชู้ชาย พระ

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ชายชู้ชายชู้แก้ท่านแล้ว แดงกเอาไปเอง
คนน ท่านให้ใหม่ตั้งใจเร เหตุชู้ชายขาดค่าแก้ท่านแล้ว แดงกเอา
ไปให้ท่านได้ยาก พระ

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ฟุ้งทวยราชฎรเขาหญิงผู้คนถูกลานพี่น้องไป
ชายฝากไว้แก้ท่าน แดงผู้ โถ่นนก็เอาถูกลานแล้วคนเขาชายฝากไว้

นน ไปขายเป็นซวดค้า จำเนียรภาศนานมาหญิงทายนน มีลูกแห่งที่
ผู้ใดขาดค่านคนหนึ่งสองคนก็ดี ท่านว่าให้พ่อแม่แก่เจ้าทายนน ชาย
ฝากนน เอาเงินไปส่งคืนให้แก่ผู้ใดฝากนน แดให้ขุนสุภาวดีเรียก
เอาคนแดงหกสถานเขามาเล่นมีผู้ใดขาดค่านน ดังให้แก่เจ้าพ่อเจ้าแม่เจ้า
ข้าคน แดผู้เอะไปขายขาดค่านนให้ ไซ้เงินแก่ผู้ใดขาดค่าน เพราะ
มันผู้ใดฝากเอาทายนนไปขายเสียขาดค่านมีขอบแ

๑ ๐ ถัดจากลักษณะทายนนขายขาดค่านได้ ๕ มาตราเท่านี้ ๖๖

๑ ๐ มาตราหนึ่ง ถิ่นช่วยคนยังมีเงินซึ่งก่แดงขาย ถ้าคดี
พิจารณาเป็นดีจำวางมีได้ตั้งเงิน ท่านว่าปรับตั้งท่าน ให้เอาทุน
ณะทรัพย์สินตั้งใหม่ทดคุณ ถ้าพิจารณาเป็นดีจำวาง ได้ ให้เงินซึ่งก่แดง
แก่เจ้าเงินแล้ว แดมาให้เรียกมีได้ท่านเท่าใดให้เสียท่านเท่านี้ ๖๖

๒ ๐ มาตราหนึ่ง ท้าวภักดิ์ถัดต้นขายคนไว้แก่ท่าน ได้ตั้งเงิน
ให้แก่เจ้าเงิน นวยเงินมีได้ คนตำรวจกรมธรรมให้ เจ้าหน้าเงินก่ดบเกาะ
กุมทายนนไปไซ้ด้อยจำจงดีโดย เมื่อพิจารณาเป็นดีจำวางทายนน
นได้ ให้เงินแก่เจ้าเงินมีได้ คนตำรวจกรมธรรมให้ ท่านว่ามันจะใคร
ได้ของท่านอีก ให้ใหม่เท่ามกได้ ถ้าจำจงดีโดยก็ให้ใหม่โดยจำ
จงดีโดยอีกได้หนึ่ง ถ้ายมได้ ให้เงินซึ่งก่แดงแก่ท่านไซ้ ท่าน
ว่าปรับตั้งท่าน ให้เอาทุนณะทรัพย์สินตั้งใหม่ทดคุณ ๖๖

๓ ๐ มาตราหนึ่ง เมียเดิมเมียก่ดางเมียดีด ถ้ายคนแก่กันมีบริ
คนเป็นค่านบ ถ้าได้โดยง่าย มีต้นแตกออกมากน้อยเท่าใด ให้เอา
แต่ต้นต้นจงเดิมยกดอกเบยเสีย เพราะเขารวมถึงความมัน ๖๖

๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ทวยราชฐรชนมีเงินน้อย แดให้ข้าคนแก่ท่าน

แต่หาดีนจะให้ครบก่าคนก่อนมิได้ ก็จำให้ผู้ใดเอาไว้อีก คนหนึ่ง
เห็นคั้นมายังผู้ชายเดา ให้ผู้ชายนั้นคนเบียดผู้ใด ถ้าคนนั้นคนมาแต่
เรเดลมคายหนี ให้ผู้ชายนั้นใช้เงินแก่ผู้ใด เพราะให้เบียดค่าคนนั้นไป
มด้นแก่กัน แม่นซดพดตหนีไป แลตายแห่งอื่น เป็นภิกขังต้องขาง
ต่างคนต่างจะเอาเงินอันยังเหลืออยู่แก่กันนั้นมิได้เลย ๖๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นทาสท่าน แลอยู่ด้วยนายเงินนั้นค่า
ตัวมันน้อยนายเงินได้ ใช้ด้อยมันชานาน แลนายเงินคนจนลงเอามัน
ไปขายฝากใจแก่ท่านผู้อื่น ค่าตัวมันนั้นมาก ครนช้อยมาทาสนั้น
ชอบเนื้อพึงใจ แลมันจะดังค่าตัว โหมนดังแต่ค่าตัวมันเดิม ซึ่งเงิน
มีครบมันให้เจ้าเงินใหม่เอาแก่เจ้าเงินเก่า ถ้าแต่มันทาสนั้นค่าตัวมัน
มาก แลเจ้าเงินเอามันไปขายใจแห่งอื่น ค่าตัวมันน้อย แลมันมีชอบ
เนื้อพึงใจจะช้อยด้วยเจ้าเงินใหม่ แลมันจะดังค่าตัวมัน ให้ดังแก่เจ้า

เงินเก่า ๆ มาให้แก่เจ้าเงินใหม่ } เจ้าเงินใหม่ } คั้นด่ากรรมกรรมให้
แก่มัน ๖๗

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดดำเนินคดีให้เรียกค่าหนี้สิน ^{ทาส} } แล
ตระตการเร่งรัดเอาเงิน หากผู้ใดจะช่วยให้มันมิได้ อยู่ในตระตการ
การเป็นชานาน พันด้ามเดิ่นแล้ว แลมันผู้มาชวยออกจากจำนำตระ
ตการ ท่านว่าเดิมชวยแต่ของตัวเขา แม่มันมันมีลูกก็คิดเป็นดิทริ
แก่ผู้ใด ถ้าผู้ใดจะมาพิภาษ ว่าเปนลูกหนี้ผู้ใดนั้นมิได้ เลย
เพราะว่าชวยให้มาจากตระตการ ๖๘

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ทายได้ฝากนันทเจ้าเบญชายนเงินซึ่งโกรชทุบ
ตีได้ แต่อย่าให้พิการ ถ้าตั้งฉันทนทักพิการเป็นลำดับ ค่าอันได้
นั้นให้แบ่งปันเป็นสามส่วน หักเสียสองส่วน ได้คืนแต่ส่วนหนึ่งแก่
ผู้ได้ ถ้าตั้งฉันทนทัก ก็ให้ตกไปตามกัน ๗๕

๘ ๑ มาตราหนึ่ง เขาคนไปขายฝาก แห่ง และมีผู้ พากษ
ท่านฉำใหญ่ ได้ได้เขาเบญชายนเงินโดยอนัตไป ๗๖

๑ ศักมศีล ๑๓๘ ศักกนทศครมาชระมาศบัญญัติอาทิตยวาร
มีพระราชา โองการสมเด็จพระเจ้ารามาริษดีศรีบรมมหาจักรพรรดิราช
เดโชไชย พรหมเทพาติเทพตรีภวนาธิเบศ บรมบพิตรพระพุทธเจ้าชยหัว
ให้ตราพระราชบัญญัติห้ามมิโฆษณาเบียดเบียนเจ้าเหงายพราหมณ์
นิกคตตถมนตรพิริยโยธามคคยงมช ทุกกระทรงถบวงการทรงหุดาย
อันมีในแคว้นแคว้นพระนครศรีอยุธยา มหาตตถกภพพรตนครราชธานีบุรี
รมยนี้ ถ้าไพร่ฟ้าทาษไทยใคร ๆ หินนายหน้เจ้า ๆ นวยมากบ ท่านบ

ให้อชชกเขาเฮงดักอัน ท่านฉำให้เจ้าไพร่ นนไปฮายัดแก่มนุชเอา
๗๗

ไพร่ฟ้าชวคนเขาไฉน ถ้าคนผู้เขาคันไฉน คนบรู ทอยเขาให้
ไปอังกมตนายอาณาพธาบาด แต่ให้บอกแก่พระสุริยวงศ์แต่แล้วให้
เรียกหาผาดำโดยขนาดตามกระทรงถบวงการณ้ อนึ่งคนนเห็นไป
นายน แต่เจ้าไพร่ ฝบเนบรณเรอนดินถานบ้านแห่งใด ๆ ให้ฮายัดแก
๗๘

เจ้าเรือน } บ้าน }
เรือน } นน } ถ้าเจ้าเรือน } เขามรบฮายัดให้ประจำอยู่ ให้ไปบอก

เกิดบริษัทยักษ์เขามายังตระดาการ ให้ โฉนดฎีกาถึงมุนนาย ดัง
 มาตามกระทรวงทบวงการ ถ้าบปในตตตตควรให้ขายได้แก่เจ้าตตต
 แด่ยนบัตรให้กระทรวงการ ให้ โฉนดฎีกาเรียกหา มาโดยความแผ่น
 ดิน ถ้าบปในกตตตตตตตต แต่หาที่จะขายได้ ให้เอาคนนั้นไป
 ยังตระดาการ แด่ให้นายกระบัตริฎีกาปลกตตตได้ แด่คนนั้นยังรับ
 ว่าเปนทาสเปนไพร่ใคร ๆ ก็ดี ให้ตามมาว่าจตอกัน ส่วนตัวมันให้ ได้
 ดังจตอกบญชวใหม่ตง แด่พันดามจจนแฉ่วเร่งให้ โฉนดฎีกาถึงมุนนาย
 ให้บอกมจว่าจตอกัน ถ้าพันเจตจนมุนนายมีบอกมจว่าจตอกัน ให้ตระ-
 ดาการขายคตคนนั้นไว้แก่เจ้า (ไพร่) (ทาส) เมื่อจะตามมาว่าจ
 เรียกบอกมจว่าโดยพระราชกฤษฎีกาท่านแด่ ถ้าคนนั้นหนีมาหาเจ้า
 นายเองให้เอาไปยังตระดาการ ให้นายกระบัตริฎีกาเอาค่าไว้ แด่
 คนนั้นรับว่าเป็น (ไพร่) (ทาส) จึง ท่านให้เอานักกตวไปบอกตจนอยู่นั้น แด่
 ให้ตามมาว่าจตอกัน ส่วนตัวมันให้ตระดาการกระได้ ถ้าพันเจตจนแด
 มีบอกมจว่าบระกตวโต ให้ตระดาการขายคตคนนั้นไว้แก่เจ้า (ไพร่) (ทาส)
 ก่อน เมื่อจะตามมาว่าเมื่อใด จึงเขาออกมาจว โดยความแผ่นดิน
 ท่านแด่ (ทาส)
 ๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีทาส (ชาย) (หญิง) แด่เจ้าเงินได้ ไซ้ด้อยมัน
 ทาสนั้นมาช้านาน ครันอยู่มามันทาสนั้นหนีไปอยู่ในถิ่นถานบ้านเมือง

เย้าเวรอนท่านผู้อื่น แต่เจ้าทนายไปติดตามภบมันทายนันในทนน เจ้า
ทนายจะเอาตัวทายนันมา แต่เจ้าถนถนบ้านเมืองเย้าเวรอนมิให้ทนาย
ท่านมา ท่านว่าทายนันคกอยู่แก่ผู้หนึ่ง ๖๖

๒ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีทนาย ชาย } แต่ขายเงินได้ ใช้ด้วย
หญิง }
มันทายนันอยู่ชานาน ครันอยู่มามันทายนันหนีนายเงินไป แต่ผู้หนึ่ง
ไปบอกมันทายนันในฐานตกตรงทาง แต่ตัวมันทายนันพุดจา
กนกิด แต่มันทายนันหนีทวนไปกิด แต่ทนายมิได้รอดมันทายนันหนีนาย
เงิน แต่เจ้าทนายไปบอก เจ้าทนายจะกล่าวเอาโทษแก่ท่านซึ่งเดินไปด้วย
ทนายของตนมิได้เลย เพราะว่ามันเป็นคนเดินทางไปด้วยกัน ถ้าผู้
เดินทางไปนั้นรู้ว่า มันผู้ทนายหนีนายเงิน แต่ผู้เดินทางนั้นเป็นญาติกับ
มันทายนัน ท่านว่าป็นโจร เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าเป็น
ญาติกัน ๖๖

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ทอชราชภูริ ทงหลาย มีกิจตั้งวัดไปตั้งฐานที่
ไกลแต่ยังมีโต ถึงที่สำนักแห่งทมกจ แต่ไปขอไครยอยู่สำดาวัดวา
อาราม ที่บ้านที่เย้าเวรอนเคหาแห่งโต แต่เจ้าคนท่านหนีมา ๆ ขอไครย
อยู่ด้วยแห่งเดียวกัน แต่เจ้าเจ้าคนตามมากับผู้ขอไครยอยู่ด้วยนั้น จะ
ว่าสัก } คนหนีมิได้ เพราะว่าเป็นทอชราชภูริแก่คนทั้งเมืองได้ ๖๖
คน }

๔ ๐ มาตราหนึ่ง พี่น้อง ลูก หลาน เหลน ตกเจ็บใจ สูง
บ้า ฮา ฮา หน้า ตายาย ชั่วช่วยไถ่มา แต่มีผู้มาตั้งชอชยกยอให้มันมีนัค
เกิดลูกชายหญิงเท่าใด จะเอาลูกมันเป็นทายนันมิได้ ถ้ามิได้ช่วยไถ่

มันมา แต่เขามันมาแดงไว้ ถ้ามันมีส้มค้อยู่ตามใจมัน ถ้ามันคูนยมน
ดินมากน้อยเท่าใด ให้คิดเอาแต่ต้น แดงดอกเขื่อนน้อยๆ ให้เอาแก่
มันเลย

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ทาษผู้โตของพิภษา ใหญ่ โถนำถึงผู้ชายจง
จะพันโทษ ถ้าผู้ โถนำหาผู้ชายมิได้ ทาษอื่นโถนนมเต็มค้ำ เมื่อโถ
นินหาผู้รู้เห็นมิได้ แต่ผู้ โถนนตองโทษ โดยโจรทณท กัหาตอผู้
ชายตั้งมิได้ เมื่อโถนนมผู้รู้เห็น โถเต็มค้ำ ผู้ โถนนพันจากโทษ
โจร เสียแต่ตัวทาษโต ไปเกณฑ์เงินเต็มอันพิภษานน

๖ ๐ มาตราหนึ่ง ทาษทานหนีไปมีผู้โตกลางทางกิด ทาษทาน
หนีมาดี มีรกว่าทาษไทยพันของผู้โต ให้เจ้าเรือนตามมันให้รู้ ผู้เจ้า
ทาษรวมบ้านเมืองเดียวกัน ให้เจ้าเรือนตั้งไปโทษนมาโถคน ถ้า
เจ้าทาษนนมพงมาโถเอา แดงทาษนหดบหนีตมตาย ทำนว่าอย่างฟง
ได้โทษผู้โตนนเลย ผู้ทาษนนมพงว่า นายเงินน้อยคางบ้านตองเมือง
ให้ผู้โตทาษนไปบอกแก่เจ้าบ้านเจ้าเมืองให้รู้ ผู้ตจเจ้าทาษแแต่ผู้
โตได้ไปบอกเจ้าทาษ แแต่เจ้าบ้านเจ้าเมือง แแต่ได้ทาษชานในเย้า
เรือนเตอนหนึ่ง สองเตอน ทาษทานหนีตายกิด ให้เจ้าบ้านไซทาษ
ทานแแต่

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ทาษทานกิด เมยทานกิด หนีข้ามหัวเมือง
หนึ่งกิด สองหัวเมืองกิด มากขึ้นไปกิด แแต่มีผู้เอาไว้ ไซการงาน
แแต่ผู้เอาไว้หนีใหญ่กฎหมายแก่ขรรมาขรรกรให้เห็นแแต่ แแต่ให้ถามเอา
ถ้อยคำมันไว้ ถ้าแแต่เจ้าทาษเจ้าคนตามมารภบ ให้เสียค่าหัวค่านับตาม
ชายแแต่หญิง ถ้าชายหนีข้ามมาหัวเมืองหนึ่ง ให้คิดเอาเงินค่ารักษา

มันไว้ต่าตั้งต้องบาท ถ้าหญิงต่าตั้งหนึ่ง ถ้าหมามา } หัวเมือง ให้

เขาคว่ำรักษา ถ้าชายคดต่าตั้ง ถ้าหญิงคดต่าตั้ง จึงให้ไป
แก้เจ้ามันแต่ ถ้าแต่มันท่วมาหากินอยู่เป็นชั่วนาน มีลูกหญิงชายเป็น
หลายคน แดเจ้าเงินจะเอาถูกมันไป ให้เจ้าบ้านคิดเขาคำรักษาจางทุก
คน เพราะท่านได้พิทักษ์อกแอแก่ถ่มมัน ถ้าท่วบ่นต่าคดต่าได้ เขา
ท้าวท่านได้มีได้บอก แดมีได้กฎหมายไว้แก่ธรรมราชากร ให้ปรับ
ใหม่เขาตามในรวงใจเราแต่ ถ้าแต่ได้บอกแก่ธรรมราชากร จะเอาผู้
นั้นเป็นโทษมิได้ เพราะว่าได้กฎหมายแก่ธรรมราชากรแล้ว

๘ ๑๐ มาตราหนึ่ง ท้าวท่านหนีไปทรงตรวจ เมื่อท่านได้ท้าวมา
ท้าวบอกนายเงินว่า มีผู้คดต่าตรวจแล้วจึงมาตั้ง มีควรวให้บอกเห็น
แก่ผู้ ไตนั้นเดย เพราะถอดตรวจท้าวท่านออกแล้ว ถ้าเขาไปทรงตรวจ
ให้เจ้าเงินมันให้มาเห็นแก่ผู้ ได้ โดยไกลแต่ไกลนั้น

๙ ๑๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นท้าวท่าน แดมันหนีมาเอาทรัพย์ตั้ง
ของท่านไปด้วย แดนายเงินไปตามไตต่วนมันมา ท่านโทษนไซ่ดัง
ของท่านจงถวน แดคนเงนตอกเขยพิน ให้เอาแก้มันโดยกระบดเมือง
ท่าน ถ้าเจ้าเบยคิดตามมาภบศวมมัน จะเอาตวงมณผู้ประกนได้ แด
ท้าวท่านหนีไซ่ ให้เอาทรัพย์ซึ่งมณตกนนแก่ผู้รบประกน อนงเจ้าเบย
คิดตามภบศวมนถงแก่กรรมดินชวตวร ท่านให้เอาเบยแก่ผู้ชวยแต่คน
ทรัพย์โดยพระธรรมเจ้าตร

๑๐ ๑๐ มาตราหนึ่ง ท้าวตกนหนีตบหนีไปแห่งใด ๆ เจ้าท้าว
เจ้านเสยบาเห็นจแแต่จางแก่ผู้ ไตมานน ให้นายเงินคิดเอาแก่ท้าว
ตกนตามซึ่งเดยต่างน

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชาวทาสท่านไปค้าตรงเมือง แด่ทำประการ
ใดๆ แก่มีน ๗ หน ท่านให้ไซ้ค่ากึ่งหนึ่งก่อน กึ่งหนึ่งให้ผลหาคัด
เดือนหนึ่ง ถ้ามีกบตัวให้ไซ้ค่าท่านจึงเต็ม ถ้าฉันท่านไปแถบตม
ไซ้ ให้เขาตัวนั้นได้เป็นทาสแด่

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง ประกันผู้คนท่านได้ถนัดความนั้นนี้ อยุมา
เจ้าคนไปกบตัว ซึ่งเป็นเรือนเบียนน เขาไปยังตระดาการพิจารณา
เป็นดีความประกันเขาไปขายแด่เรือนชอนอำพรางได้ ให้ใหม่ผู้ประ-
กันตัวคน เป็นดินใหม่กึ่งพินัยกึ่ง แด่เรือนเบียนน ทิดรนต์ด้วยถวด
หนึ่ง ๑๐ ๓ แด่ถวดตั้งความเรือนเบียนนให้แก่เจ้าเงิน

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ทาสผู้ก่นายเงินไซ้ ให้เฝ้าเรือน แด่ถวด
ทดทานนายเงินเอง แด่ถวดเรือนแด่ของหาย ท่านให้เฝ้าเรือน
นั้นไซ้

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง ทาสใจดีใจดีว่ามีได้เป็นทาสก็ดี ว่าได้ตั้ง
เงินคงตัวแล้วก็ดี เมื่อพิจารณาเป็นดีจ่า เป็นทาสท่งยังมีได้ตั้ง
เงินแก่ท่านจริง ให้ทนต์ด้วยถวดหนึ่ง ๑๐ ๓ แด่ให้ตั้งตมนี้ให้แก่
เจ้าทาสคน ออย่าให้ตมเยี่ยงอย่างกน

๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีทาสชายหญิง เจ้าเงินได้ ไซ้ด้วย
มน้อยชานจน ครนน้อยมาเกิดเขาแพง แด่เจ้าทาสนั้นจะหาเขาปด
เตยงทาสนั้นมิได้ ชบ้ทาสนั้นให้ไปหาเตยงชีวิตตัวเอง มนทาสนั้นไป
ฟังชบ้ด้วยทาสฝ่ายตรงหนึ่ง แด่ท่านเตยงมนไว้ เมื่อขณะเขาแพงนั้น
เจ้าทาสเห็นตมนี้ทาสนั้น จะได้จากตัวว่ามีนเป็นทาสของตัวหามีได้
ครนน้อยมาเขาถุก เจ้าทาสจะมาจากถากแก่ทาสนั้นว่า มีนเป็นทาส

ของตัวอีกไม่ได้เลย เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าเมื่อเขาแพงนั้น ตัว
มิได้กล่าวว่าเป็นโทษ ๖๕

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง บ้านเมืองเกิดภัยเข้าแพง แต่ผู้มีวิชาคน
หลาย แลต่นหาเขาจะเลี้ยงรักษาผู้คนคนมิได้ ตบตะขาศึกษาคนให้ไป
ทำไร่ปากเอง แลเข้าคนทำมณฑล แลมันไปฟังกินเขาของท่าน แลท่าน
เลี้ยงรักษาได้ ครั้นเขากฎเกณฑ์ไทยขอรับ แลจะกินเอาคนคนเก่าใช้
ท่านให้ คำนึงใจเต็ม ให้แก่ผู้ให้ เขากินซึ่งเลี้ยงมานั้นใจเต็มคำ
เพราะเขาหากเลี้ยงรักษา มันจึงรอดชีวิตรอดตาย ๖๕

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎร์ทั้งหลายมีโทษชายหญิง แล
เจ้าเงินโต ใช้ถ้อยทายนนชำนาน เกิดอุบัติเหตุเข้าแพง ครั้นอยุ่มา
มันโทษนั้น หาเขาจะเลี้ยงชีวิตมิได้ มันโทษนั้นไปฟังท่านผู้ช่วย
หนึ่ง ๆ นนมิได้ ไต่ถามมันโทษนั้นให้แจ้ง แลเอาโทษท่านเลี้ยงไว้ มิ
ได้บอกแก่เจ้าโทษ ครั้นอยุ่มาเขากฎ เจ้าโทษมาบอกโทษจะเอาโทษ
ท่านคน ท่านให้ท้าวตักโทษนั้นเป็นต้องด้วย ให้แก่ผู้เลี้ยงโทษนั้นไว้
ส่วนหนึ่ง ๆ ให้ ได้แก่นายเงิน ๖๕

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ทายาท่านหนีไปอยู่ที่ใด ๆ ผู้ใดบอกโทษท่าน
แล้วมาบอกเจ้าโทษว่า จะขอไถ่จะให้เงินค่าตัวโทษ ครั้นแล้วมันกลับ
มาว่าโทษนั้นหนีต่อไป ท่านว่ามันทำกตโกหกพ่องตวงท่าน ให้มันตั้ง
โทษนั้นจงได้ ถ้ามิได้ ให้โทษท่านท่านจงถ่วง ๖๕

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ทายาท่านเงินไซ้ช้อย ถ้าไซ้บ่ด้วยปากไซ้ช้อย
ชำนานหลายเดือนหลายปี นายเงินมิได้ไซ้ จะเอาตอกเบี้ยค่าบ่ด้วย-
การต่อหน้าไซ้ ท่านว่ามีชอบ ให้เอาแต่ต้น ๖๕

แต่ทนายท่านหนีเพราะไปขอได้ ให้ผู้ไปขอไถ่หนี้ใช้ทนายท่าน ถ้าแต่
ได้ตัวทนายอันหนีไปนั้นมา แต่มั่นว่าผู้ขอไถ่หนี้เอาไปซ่อนกัก แะหนี
ให้มันหนีกัก ผู้นั้นเต็มใจรักทนายท่าน ให้ใหม่ตั้งใจรักทนาย
ท่านเถ

๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง เศรษฐีหรือบิดาทวยราษฎรกรมใด ๆ มีทนาย

มากหลาย ใช้ไปค้ำทวง }
หนีไปตั้งฐานที่ใดกัก } แต่ทนายนั้น
เห็น }
เค

คชงพิภยถอยความอยู่ในตระตการ ทวงที่จะไปมาหากันได้ แต่
เจ้าทนายนั้นอยู่เป็นชานาน แต่มั่นไปแก่พิภยแต่ชวยเอากลวง
ตระตการ แด้อยจำเนียรนานมาเจ้าทนายจะเอาตัวไป แต่ให้ผู้แก่
พิภยเอาคืนแก่เจ้าทนายซึ่งชวยมาจึงเต็ม แล้วให้มันแต่งเขาตอก
ตอกไม้ชะมาท่านผู้แก่พิภยโดยควร แล้วให้ตั้งตัวทนายนั้นให้แก่เจ้า
ทนายนั้นคน ถ้าแต่ทนายนั้นทำทรมยตั้งตั้งใจแตกหักทวง ให้ใช้
ทรมยท่านนั้น

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นทนายท่านๆ ใช้ไปทำการแห่งท่าน

เดียวไปเป็นเชลยฆ่าศึก อยู่มารอดคนมาเถา แต่มั่นพ้นจากเป็น
ทนายท่าน ถ้าแต่ไปทำการตนเอง แต่เดียวไปแก่ฆ่าศึก เมื่อคืนมาได้
แต่มั่นพ้นจากทนายท่านเถ

๑ ศักุมศีตศักราช ๑๕๕๗ ปีฉลุณกษัตริย์จักรวรรดิวิดาชมาแต่ศักร-
บักเขอาทิตยวาร ล้มเศ็จบรมบพิตรพระพุทชเจ้าอยู่หัว เดี๋ยวในพระ

ท่งไฟชนคมหาปราดาทฝ่ายซ้าย ดังแก่เจ้าพระยาจักรีรัตนมณเฑียร
บาท ขุนจันทราทิตย ขุนอินทราทิตย นายท้าวราชบัณฑิตยเฝ้าด้วย
มีพระราชโองการมารพระบัตริให้แต่งพระราชกำหนด พระราช
กฤษฎีกาไว้ดังนี้

๓. ๑ มาตราหนึ่ง มีในพระบรมมหารัชมังคลาภิเษก
ควาย เงินทองไถ่ขาดน ซื่อสามอนหรือซาเขาปดามเยงหมากทพย
ดังโต ๆ มทนให้เบย ผุชขายตกคักโกล โกลกค แต่ยซอมโตตคคัก ให้
ผุชขายเขาแกม ซื่อจงเคม ถ้าผุชชอตคคักผุชขายมโตตคคัก ทานมไทย
ขายเขาแกม ซื่อจกอนเดย ถ้าเดด้นอนก ยมมประกน ซินดอกเบย
กต ให้ถอตงกถาวกอนนถ ตามบนตาคคักคคักเทหาวปากซุ่นไป ตคคัก
ให้พจรรณาค ถ้าผุชชอตคคัก ยงมทพยดังต้นทาสไทยอยแกพอ
แมพของถกหดานภายหัด ให้พอแมพของถกหดานผ โตดังต้นทาส
ไทยนไซดังทวน บพงให้ประบัตดินถาน ถามนทคคักคคักหนมารอด
มดังต้นทาสไทย ให้ไซคจกถาวมาน

๓. ๒ มาตราหนึ่ง มีในพระบรมมหารัชมังคลาภิเษก
ไฟฟ้าซาแผ่นดินกรงแตกคินน
ไปอยู่ต่างเมือง เด็ดจเขามาครอบครองกรง จึงยกกองทัพออกไป
ปราบฆ่าคคักมีไซชชนะแล้ว ทถัดวทหารไปโดยเด็ดจ ได้ซาวกกรง
เทพนทานครเข้ามาจะเอาได้เป็นตีทชชาติ คคักเอาคาคอนนมโคเอย

๓. ๓ มาตราหนึ่ง ทาสหนีเจ้าไปต่างเมืองเดยแก่ช่าคคัก หนรอด
คินมาให้ไว้แก่เจ้าเงนคิน ถามโตเห็นผุชดอกเบยไป เดยแก่ช่าคคัก
ให้คคักาคคักเป็น ๓ เดือน ให้เจ้าเบยถ่วงหนง ถ่วงถ่วงให้ปราบแกม
ผุชขาย เพราะเป็นบาปกรรมด้วยกัน เกิดจถาจถในแผ่นดินพระเจ้า
อยหัว เป็นภัพแก่เจ้าดิน

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายชั้นไถ่มีหนี้มีค้อย แต่มีเงินมาตั้ง
เจ้าเงินมีบอกไปยังศาลแพ่ง เจ้าเงินคิดเอาแก่นันนอกด้าว พิจารณา
เป็นดีว่าผู้ทนาย มักได้เท่าใดให้หักสองเท่ามักได้ อย่าให้ทนาย
ราษฎรทงปวงช่มแห่งดีไป ๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายชั้นไถ่เจ้าเบยนายเงินด้วยประการใด
แต่ฟ้องให้เรียกนายเงินออกมายัง โรงศาล ท่านว่าให้มันตั้งค่าค้อมัน
แก่นายเงินมันเดี่ยก่อน อย่าให้ฟ้องร้องเห็นเงินท่าน ถ้านายเงินทำ
ผิดเป็นความมหันตโทษไม่ตั้งค่าค้อมันรับฟ้องได้ ๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายชั้นไถ่มีหนี้มีค้อย แต่มีเงินมา
ตั้ง เจ้าเบยนายเงินมีรับท่านความชอบ ถ้ามันตั้งสามครั้งแล้ว เจ้า
เงินมีรับ ให้คิดเอาตีบหยิบหนึ่งแก่นายเงิน เหตุว่านายเงินทำให้
ยากแก่ไพร่พดเมือง ถ้ามันตั้งเงินแก่นายเงินแต่มีมาฟ้องร้อง ถ้า
เจ้าเงินชั้นศาลให้คิดเอาตีบหยิบหนึ่งแก่ทนายนั้น ๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายแต่ทนายคดีเดียวกันเกิดวิวาทแก่กัน แต่
ศาลตั้งเจ้าเบยนายเงิน ๆ มิได้ ยินแก่โคตรประสาทเอง แต่ทนายนั้นไป
บอกแก่นายจะชนช้อว่าตนหนีได้ แต่ถ้อยคานนมควรที่จะฟังฟัง มิ
ควรที่จะเอาถ้อยความใดก็ตาม อนึ่งถ้าเจ้าเงินหนีได้ ยินแก่โคตรประ-
สาทเอง แต่เห็นด้วยจักษุเองตงนนั้น ชนช้อว่าคว ควรที่จะเอาว่า
กล่าวถ้อยความได้ ๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นทนายทนายท่าน แต่เจ้าดินเมตากรุณา
ไว้ โดยสุภาพ แต่มีมีฉ่าพรวนหนึ่งห่มทรวัยตั้งดิน ครั้นอยู่มาทนาย
นั้นตาย แต่ทรวัยตั้งดินฉ่าพรวนหนึ่งห่มของมันนั้นให้ ได้แก่เจ้าทนาย

เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่ามันเป็นทาสท่านในเรือนเบญ มณีทรัพย์
ตั้งต้นในเรือนท่าน

๙๐.๑.๑. มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นทาสท่านมณีทรัพย์ตั้งต้นก่อนยังมี
ได้เป็นทาส ครั้นขอมานมตาย แต่เจ้าทรัพย์จะกล่าวเอาทรัพย์มันผู้
ตายมิได้เสีย เพราะเจ้าทรัพย์ของมันเกิดในเรือนเจ้าทรัพย์ ให้
เอาทรัพย์มันให้แก่ภรรยาญาติของมันตาย ตามนั้นหาบุตรภรรยา
ตามพ่อแม่ของมันได้ ให้เอาดินนั้นให้แก่เจ้าทาสโดยพระบรมราช
อภัยเกล้าได้

๙๐.๑.๒. มาตราหนึ่ง ทาสซื้อเจ้าเงินวางเป็นโจรปล้นทรัพย์อัน
ใด ๆ ก็ดี ว่าบังเงินทองสิ่งของ ๆ หลดงักดี ว่าเช่นกระบดประ
ทุษร้ายประการใด ๆ ก็ดี พิจารณามิเป็นดีจว่า นายเงินนั้นเป็นผู้
ร้ายไซ้ ท่านว่าให้เอาทาสอันดื้อนั้นมาขึ้นช่าหย่างเอาเถวดประหน้า
ประจาน แล้วให้มันร้องว่าอย่าคิดเขิงช่าตรชนคนร้ายดื้อนายเงิน
แล้วให้ตงโทษทจนตัดปากแล้วให้ช่ามันเสีย ถ้านายเงินร้ายแถม ๆ
ว่าจริงไซ้ ท่านให้มันเป็นไทยพ้นจวกทาส

๙๐.๑.๓. ศกมคัศ ๑๒๖๗ กุณนักษัตรเดือนดับแรมค่ำหนึ่งพฤหัสบดี ดม
เจ้าพระบรมมพิศพระพุทเจ้าชยหัว ได้ตั้งณพระที่นั่งฝ่ายอุดรมหา
ปราสาทโดยประจิมทิศ จึงพระกระเซมราชธฤภาติ มังคมพุทธพระ
กรุณาพระเจ้าชยหัวว่า ทวยราชภูรทรงหลายรื่องฟ้องว่า ยากแค้น
เขาพนองดุกลงทานไปขายฝากใจแก่เจ้าเบญนายเงิน แต่ดูทุดานนาย
เงินเอาทาสเป็นเมีย เกิดลูกก็ดี มีเกิดลูกก็ดี แต่ดะร้างเสีย นายเงิน
จะเอาให้เต็มคำ ขอให้ว่ากล่าวมัน ช่าพระพุทเจ้าหารูท จะว่าไม่

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ชายเป็นไทย หญิงเป็นทาส สัมภักษกันมี
ท้องลูก ให้ชายนรรักษาท้องทาสท่านจงพ้นท้อง ๓ เดือน ถ้าตายใน
เขตรักษาท้อง ให้ทำค่าตัวเป็น ๓ เดือน ยกเสียเดือน ๑ ให้มันใช้ ๒
เดือน ถ้ามันมิได้รักษาท้องทาสท่าน ออกตกลูกตายใช้ ให้คิดค่าตัว
ทาสแก่ชายนั้นจงเต็ม ถ้าชายได้รักษาท้อง หญิงทาสมิเป็นอันตราย
แต่หญิงทาสมิได้มีค้อย ให้แบ่งค่าตัวลูกมันเป็นส่วนไทยส่วนทาส ถ้า
ชายมิได้รักษาท้องหญิงทาสใช้ อย่าให้แบ่งค่าตัวลูกเป็นส่วนไทย
เลย

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ให้หญิงค่าตัวหกตาตั้งขึ้นไป ประถมผู้เกิด
ได้ชายค่าตัวเจ็ดตาตั้งขึ้นไป ประถมเมียเกิด ท่านความท้องต้องเกิดลูก
เท่าใด ๆ ณะบ้านเรือนนายเงินเกิด ที่บ้านเรือนญาติพี่น้องนายเงินเกิด
ท่านให้เป็นที่รักษาแก่ผู้ใดจงสิ้น ถ้ามันมิได้อยู่ในที่เตนนายเงินเกิด ท่าน
ให้ปันค่าตัวลูกมันเป็นส่วน ๕ ส่วนจงทุกคน ให้ไว้แก่มันส่วนหนึ่ง เอา
๕ ส่วน เพราะมันไปขอทอยท่านเอง ถ้าเจ้าทาสไปขอให้มันอยู่ ท่าน
ห้ามให้ตักค่าตัวลูกมันเลย

๖ ๑ มาตราหนึ่ง นายเงินเกิด พนองลูกหลานพ่อแม่เจ้าเงิน
เกิด เอาทาสฝากเลี้ยงเป็นเมียเกิดตกลูกด้วยเท่าใด ๆ ก็ดี แต่แม่มันเป็น
ไทยเพราะลูก แด่ชายหญิงมีดีมีจะเลี้ยงกันจะอย่างกัน ท่านห้ามให้
เอาเงินค่าตัวแก่มันเลย แด่ลูกมันเป็นพวงผูกมัดข้อยกบบคานัน

๗ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงนายท่านแห่งหนึ่ง สัมภักษด้วยชายทาส
ท่านแห่งหนึ่ง เกิดบุตรด้วยกันมากน้อยเท่าใด ท่านให้ลูกมันเป็นที่รักษา
แก่นายเงินแห่งหญิงทาสจงสิ้น อประมาณตั้งแม่โคอินบ่ด้อย แด่เกิด
ลูกเท่าใด ๆ ได้ สิทธิแก่นายโคตัวเมียมัน

๘ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงทาสภรรยาคลอดลูกตายก็ตายแต่ลูก
แม่มันยังกต จะเอาเงินแก่ผู้ชายหนีได้ ให้คนด่าให้มัน โชคนเมีย
ไทย อย่าว่าแต่ผู้ชายคนเดียว ถึงอินพรมกัซัดความตายมิได้ ๗๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีทาสหญิงนายเงินเอาทาสหญิงเป็นเมีย
ครั้นอยู่มาชายนายเงินมกจะใจอยด้วยหญิงทาสนั้น ให้ทำค่าตัวมัน
แปดองถ้วน ให้นายเงินเอาแก่นตั้งหนึ่ง ๆ ยกไว้ ให้แก่นั้น ถ้า
แก่นนั้นเต็มใจจะอยู่ด้วยนายเงิน ให้เอาค่าตัวมันจงเต็ม เพราะว่า
เอาใจออกหากจากท่าน ๗๖

๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ชายไทยพึงใจทาสสาวท่าน แต่ชายมิได้
ช่วยไก่อ เอาทาสท่านไว้ณะเรือนเดียวเป็นเมีย มีดังทาสท่านให้แก่น
นายเงิน เกิดลูกกต มีเกิดลูกกต แต่เอาทาสท่านไว้ ให้บวชภรรยา
ท่านว่าชายนั้นทาบัง อวจนได้เกรงกลัวพระราชบัญญัติความเมือง
ท่าน ๆ ให้ โหมชายนนั้นเป็นขอเดิมด แต่ให้เสียค่าบวชการแก่ท่านด้วย
ถ้าเกิดลูกด้วยชายนนั้น อย่าให้เสียค่าบวชการแก่นั้นเลย ลูกนั้นให้
แก่แม่มันเพราะ เกิดในเรือนเบยทาน ๗๖

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ทาสผู้คุมกับเข่งนายมี แต่นายเงินข้าง
หนึ่งรับนคบทาสท่านไว้ จะว่ามนัดคุมทาสเข่งไซ้ อย่าฟังให้ฟัง
เพราะเป็นทาสเหมือนกัน ให้เอาแต่ทาสคนมา ถ้าเจ้าทาสไปภยทาส
เอง แต่เอาทาสท่านไว้ โหมออกแก่เจ้าทาสผู้คนให้รู้แล้วให้ว่าแก่เจ้า
ทาสของคัว ให้เอาทาสของท่านมาดัง ถ้ามิได้เขามาดัง ให้ปรับไหม
เอาเจ้าทาสผู้คุมเอาทาสท่านไว้ ถึงค่า เพราะมันรู้กันกับด้วยผู้คน
ของมันแฉ ๗๖

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง ทาสแก่ทาสด้วยกัน เขากันไปขายแห่ง
ใด ๆ เจ้าเงินมี ให้ตัดด้วยดวดหนึ่งโดยกำลังเบย แล้วตั้งให้แก่
นายเงินคืน ถ้าแก่นายเงินเก่ามิได้ ตี ให้ไถ่กิ่งตัว เพราะผู้ไถ่นั้น
มิได้พิจารณาแล ๖๖

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังอาจว่าตนเรียนเรียงมีเพื่อนหลายคน
ก็ตี ผู้เดียวก็ตี ไปกมเถาะเบาะแฉ่งหญิงทาสท่านด้วยแรงคน แด
หญิงทาสนรองแรกชดชวางมีคนรู้เห็น ได้ข่มขืนหญิงนั้นได้ลง
ซ้ำเรากดี มิได้ลงซ้ำเรากดี พิจารณาเป็นดีให้ โทษโดยพระราช
กฤษฎีกาเดิม ถ้าข่มขืนหญิงทาสมีขาดเจ็บ ให้ โทษโดยขาดเจ็บอีก
โลดหนึ่ง พวกซึ่งไปตักด้วยนั้นให้ โทษทั้ง ถ้าชายหลายคนข่มขืนโทรม
เขาหญิงนั้นให้ลงโทษแก่ชายนั้นด้วยดวดหนึ่งศต ๓๐ ที แล้วให้ โทษ
ตามบันดาศักดิ์เพราะเขาในระวางกัน โขกบ้านเมืองท่าน ๖๖

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงทาสทำชู้ด้วยชาย ชายนายเงินรุกดี
มีรุกดี ชายทั้งด้องตพนแทงกันตาย ท่านว่าให้ฆ่าชายผู้ชู้ตพนแทง
นั้นตกไปตามกัน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดให้ โทษโดยพระราช
กฤษฎีกา ถ้าผู้ตายเป็นทาส แดผู้ทำนั้นค่านา ๕๐๐ ให้เอาทิวัก
ท่านให้ คัดเอาให้แก่ นายเงินเท่าค่าตัว เหลือมากน้อยเท่าใดเป็นค่า
ทนายข้างหลวง ส่วนตัวหญิงร้ายนั้นให้ประจานศหญิงทาสมิได้ มี
ชู้ ๒ ชนน้อยให้ โทษประจานเป็นอันขาดทีเดียว ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง
๓๐ ที แล้วตั้งตัวคืนแก่นายเงินนั้น ๖๖

๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๑๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๑๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๑๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๑๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๒๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๔๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๕๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๖๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๗๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๐ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๑ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๒ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๓ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๔ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๕ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๖ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๗ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๘ ๑ มาตราหนึ่ง
๙๙ ๑ มาตราหนึ่ง
๑๐๐ ๑ มาตราหนึ่ง

ลักษณะเบ็ดเสร็จ

๑ จะกล่าวถึงคุณไว้นาเป็นมรดกดีวิเวก ให้เกิดความตามบาท มีในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ว่า เขตศาตถิอารามะจะนาทิกานัง อิน โปราณราชกษัตริยจิตเป็นบหมมาตรา คือพระราช อธิบาย ดีๆ มา ดังนี้ ๖

๑) คัมภีร์ ๓๒๖๓ อริสังัจฉะระเชษฐูมาศักุขบักษยบัญญัติจะมี ตัณณะวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามธิบดีศรีวิสุทธิดิริยวงษของคบุรี ได้สมบรมจักรพรรดิ ราชาราชตรีภิกษนาธิเบศบรมพิตร พระพุทธ เจ้าอยุธยา เสด็จออกณพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท มีพระราช ใองการมาพระบันฑูร์ตั้งหน้าท้าวหวัดตั้งแกชุนกระเด็ตราธิเบศให้ ตราพระราชกฤษฎีกา โฆษณาค่านับบัญญัติแต่เพียง เกษมชุกชุนเจ้าราช นิภูชุนหมื่น พัน ทนายฝ่ายพลเรือน จากุตาชเดิมยรณการ แด ราชภูรทงให้ตายแทนสืบไปเมื่อนา ๖

๑) มาตราหนึ่ง ถึงเทศกาดเตอน } เข้าเป็นต้นเป็นเกล้า ให้

ชุนกระเด็ตราธิเบศมีตราดำรับบัญญัติออกไปเมืองนอกขอบพระนคร ให้ คีของบัวว โฆษณาแก่ผู้ม ช่าง มา โค ภาระบิชิ ให้ผู้ถือไว้ อัยา ให้ปด้อยปลดระเด็ยให้เจียงโดยขนาด ถาดยหลุดเชือกขาดปดออกขาด จากหลักแหล่ง เข้าไว้นากินเข้าทอนครั้งหนึ่ง ให้จับเอา ช่าง มา

โค กระบือได้ ถ้าเจ้าของมันมาขอ ท่านว่าให้คนให้แก่นครหง
ก่อน ถ้าแต่เจ้าของขอโดยขนาด แล้วเจ้าไร่นามีให้ ท่านว่าผู้
เดิมดัก ช้าง ม้า โค กระบือ ท่านๆ ให้เอาค่า ช้าง ม้า โค
กระบือ คงใหม่กึ่งค่า ให้คน ช้าง ม้า โค กระบือ ให้แก่เจ้า
ของ ถ้าถึงต้องครึ่ง ให้เจ้าของบอกแก่นายบ้านนายเมืองผู้เก่าผู้แก่
ให้รู้จก้านับ ให้เจ้า ช้าง ม้า โค กระบือ ใช้เขาท่านตามมาก
แดนน้อย ถ้าหาเจ้าของมันไม่ได้ ให้เจ้าเขาเอา ช้าง ม้า โค
กระบือ ไปบอกแก่สภาเจ้าเมืองให้ตรารูปประพรณต์ตัวนั้น เจนตัว
สัตว์ให้แก่เจ้าเขา ถ้าเจ้า ช้าง ม้า โค กระบือ จะมาได้ ให้ให้
เจ้าทุ่งเหล่าเพียงหนึ่ง ผาขาวผืนหนึ่ง ให้ใช้เขาท่าน จึงให้สัตว์
ไปแก่เจ้าของ ถ้าเจ้าของยังมีมาได้ ช้าง ม้า โค กระบือ ซึ่งจับ
ไว้นั้นหายตาย ให้ผู้จับบอกแก่สภาเจ้าเมืองค่านับ อย่าเอาโทษแก่
เขาเลย ถ้ามีไปบอก ช้าง ม้า โค กระบือ ท่านหายตาย ให้ใช้
ของท่านกึ่งหนึ่ง ถ้าเจ้าของมันมาคิดตามขอไม่ให้เอาได้ขอเขาบด้อย
หายตาย ท่านว่าให้เขาไว้ ใช้ของท่านจึงเต็มค่า ถ้ากั้นถึงสามครั้ง
กัถ แต่บด้อยให้กั้น เดียงให้กั้นเขาท่าน เมื่อเป็นต้นเป็นตักถ ให้
ใหม่ช้างผู้ตวงละ ๒๕๐๐๐ เมียตวงละ ๒๐๐๐๐ ม้าผู้ตวงละ ๕๐๐๐ เมีย
ตวงละ ๔๐๐๐ โคผู้ตวงละ ๓๐๐๐๐ เมียตวงละ ๕๐๐๐ กระบือผู้ตวงละ
๓๓๐๐๐ เมียตวงละ ๓๐๐๐๐ ให้ใช้เขาท่านโดยมากแดนน้อย ให้คน
ตัวสัตว์นั้นให้เจ้าของ ถ้ากั้นเขาท่านเมื่อขอครั้งแรก ให้ใหม่ช้างมาผู้
ตวงละ ๕๕๐๐๐ เมียตวงละ ๓๓๐๐๐ ม้าผู้ตวงละ ๓๓๐๐๐ เมียตวงละ ๓๐๐๐๐
โคผู้ตวงละ ๓๒๐๐๐ เมียตวงละ ๓๕๐๐๐ กระบือผู้ตวงละ ๓๗๐๐๐ เมีย

๓๕๐๐๐ ให้ใช้เช่าท่น ถ้ากินเช่ากถาท่านให้ใหม่ ข้างผู้ต
 ๓๒๐๐๐ เมีย๓๖๐๐๐ มาผู้๓๐๐๐๐ เมีย๓๖๐๐๐
 โคนผู้๓๓๐๐๐ เมีย๓๐๐๐๐ กระทบผู้๓๕๐๐๐ เมีย
 ๓๓๐๐๐ ให้ใช้เช่ากถาท่าน ถ้ากินเช่ามาขังไม่เป็นรองให้
 ใหม่ข้างผู้๓๐๐๐๐ เมีย๓๖๐๐๐ มาผู้๓๐๐๐๐ เมีย๓
 ๒๐๐๐๐ โคนผู้๕๐๐๐๐ เมีย๓๖๐๐๐ กระทบผู้๕๐๐๐๐
 เมีย๓๖๐๐๐ ให้ใช้เช่าท่นตามมากแดนน้อย ขะ

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๑) ถ้าผู้ใดแสดง } ข้าง มา โคน กระทบให้กินเช่าท่น

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ด้วควายเจ้านคยวักัด ต่างเจกักัด กินเขาทานไว้

หนึ่ง } ไว้ ถึง ๒๐ } ไว้เหตกย้อยยับไปกักัด ท่านให้บควดควาย

ข้าง มาตั้งตะค๑ คอตั้งมาให้ใหม่ ถ้าพนกงานนชนไปถ้งรอยควดพน
ควดเขาเหตกยบเสียดัน ให้ใหม่คงแต่ในตั้งตะลียบควด แล้วให้เงินเขา
ในนาให้เจ้าข้าง มา โค กระบือ ให้นายบ้านนายเมืองร้อยแวง
กรมการกำนนายอำเภอคุมวักแถนอย ให้ไซ้เข่าทาน ๖๕

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ข้าง มา โค กระบืออยู่โค กินแต่ใบต้น
เข่ามโคเดียว ท่านว่าอย่าให้ใหม่โทษแก่เจ้าของ มา โค กระบืออัน
เคย อนึ่งถ้าข้าง มา โค กระบือกินเขาในนาโค เจ้าเขาตข้าง
มา โค กระบือแถว อย่าให้ไซ้เขาข้างข้าง มา โค กระบืออันกินเคย
ถ้าเจ้าเขาตข้าง มา โค กระบือถ้งพิภกตด้วยประการใด ๆ ให้เงิน
ตั้งค๑นนแกมมณค ให้มณคไซ้ตั้งค๑น ให้เจ้าข้าง มา โค กระ-
บือ ไซ้ โภชนตั้งตั้งค๑นนแก่เจ้าโภชนตามมากแถนอย ถ้าตั้งค๑น
ให้เขาไซ้ตั้งค๑น อย่าให้เจ้าของตั้งค๑นไซ้เขาตั้งตั้งค๑นนเคย
ถ้าเจ้าเขาบงอจยงพนแถงข้าง มา โค กระบือของทวนซึ่งเขากิน
เขาคนถ้งพิภกตด้วยประการใด ท่านให้ใหม่มณนเป็นข้อเดิมต๑นหนึ่ง
แถวให้เงินตั้งค๑นซึ่งพิภกตแกมมณน แถวใหม่ไซ้ตั้งค๑นให้แก่เขาของ

ยัง }
ถ้า แถง } ถ้งค๑น ให้ใหม่มันเป็นข้อเดิมต๑น ๖๕
พน }

ตั้งค๑นซึ่งตายนนแก่เจ้าของ เพราะมันบงอจ แถวหากความกรุณาแก่
ตั้งค๑นซึ่งมค๑นไม่ ๖๕

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้ากินไว้หนึ่ง } ไว้ เหลืออยู่ไว้หนึ่งสอง
๓๐ }
๒๐ }
๓๐ }

ไว้ก็ดี มิได้เด็ดขาด ให้ดูนาซึ่งอยู่ตรงข้าง ได้มากน้อยให้เขาเป็น
ธรรมเนียม ถ้าเจ้าข้าง นำ จิว คว้ามย่นให้บดไว้ เอาโดย
ขนาด ให้เขาเอามาตวงแก่เจ้าข้าง นำ จิว คว้ามย่น

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ขบพุ่งจิว ไปตยเข่าท่านเดี้ยกดี ขบพุ่งควาย
ตยเข่าท่านเดี้ยกดี ขบโหลงตยเข่าท่านเดี้ยกดี ท่านให้ โหมโดยกระ-
บดเมอง

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเลี้ยงหมให้พทกษรक्षाได้เอาไว้ อย่า
ให้ปล่อยปละระไปกินเข่าท่าน แต่ผู้ทำเข่ากตาให้พทกษรक्षाตอม
กตาไว้จงค่านับ ถ้าเจ้าหมมิได้พทกษรक्षाได้เอาไว้ ปล่อยปละ
ไปกินเข่าคนเข่ารองท่าน ท่านแทงตายหาโทษมิได้ ถ้าหมท่านได้
ไว้แต่เจ้าของมิได้ตอมเข่ากตาของคณไว้ แต่หมนพตต์ออกจากเจ้า
กินเข่ากตา เจ้าเข่าแทงตยท่านว่าให้ ไซ้ค้ำหมเขา

ถ้าขบจิวได้คณหา จิวตยเข่าท่าน ให้ โหม ๑๐๐๐๐ หนึ่งกองเขาไว้
ในรำนกดี แห่งใดๆแต่มิได้ตอมวงบ้องกินไว้ แต่จิว คว้ามย่น
ฆ่ากินเข่าท่าน ไซ้มิให้มิโทษเตย เพราะว่าเจ้าของมิได้รक्षाอยู่ หนึ่ง
ถ้าโคชนมัตรณจิวแต่ใน ๓๕ วันไซ้ เขยบ โภชนเสี้ยกดีบร โภคกดี หา
โทษมิได้ ถ้าตรณจิวพันกว่า ๓๕ วันแต่ เขยบกดี บร โภคกดี ให้
เจ้าโคไซ้ โภชนนนี้ หนึ่งถ้าผู้ใดท่านาใกล้บ้านใกล้ทางมิได้ตอมรวั
ถ้าโคกินโภชนเสี้ยหาโทษมิได้ ถ้าตอมรวัแล้ว โคกินโภชนให้เจ้าโค

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักเข้าห้องในทุ่งในถานในดวง ไร่ ให้ใหม่แล้วให้ตัดดินขึ้นมอเดียว ๖๖

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักไชน้ำในนาท่านออกเดี่ยว ให้ใหม่ ๓๕๐๐๐๐ ถ้าพันคนมาท่านให้นางออกเดี่ยว ให้ใหม่ร่องละ ๓๕๐๐๐๐ ๖๖

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักนำพานาทำในนาท่านไปนาคน ท่านให้ใหม่ ๓๓๐๐๐๐ เป็นดินใหม่กึ่งพิไนยถึง ๖๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไชน้ำในนาท่านออก ให้เข้าท่านม่านเดี่ยว ให้ใหม่ร่องละ ๓๓๐๐๐๐ ให้ไซเข้าท่านอนเดียนั้น ๖๖

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านซึ่งนำไฉ่ในนาท่าน แตนไปตากเข้าซึ่งปลาในนาท่าน แตนเข้าในนาท่านม่านไซ ให้ไซเข้าท่าน ให้ใหม่ ๗๐๐๐ ๖๖

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง ลักเอาดินในไร่ไร่นาท่าน ไปใส่ที่ไร่นาคนกดี ไปทำประการใดกดี ให้ใหม่เป็นเบย ๓๐๐๐๐ แล้วให้เอาดินมาใส่ในไร่ท่านคืน ๖๖

๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดตักพรวนรอกด้วยรอกไร่นาท่านเดี่ยว ให้ตัวควายเข้าไร่นาท่าน พิจารณาเป็นดัจไซ ให้ทวนโดยดักกรรมดีกรรแล้วให้ทวนดามวัน ให้ของวาคนทงหลายอย่าเอาเข้าเป็นกรรมนิยมเข้าพรวนรอกด้วยรอกไร่นาท่านเดี่ยว แล้วให้ไซของท่านเพราะมันตุลกแก่แม่โพสพซึ่งเลี้ยงมันนากหากปวนมิได้ ๖๖

๔๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้หนึ่งไปไถนาอย ผู้หนึ่งไปชิงไถ ถ้าเดไถแผ่น ให้ใหม่เป็นเบย ๓๓๐๐๐๐ ถ้าไถทรายให้ใหม่ ๓๓๐๐๐๐ } ๖๖
ถ้าไถทรายให้ใหม่ ๒๒๐๐๐๐ }

๒๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทงของฮาจเอาโคกระบือไปไถเข้าท่านพึง
หว่าน ให้ใหม่ ๓๓๐๐.๐๐ ๖๖

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทงของฮาจ เอาโคกระบือไป
ไถเข้า ท่านเมื่อเป็น ^{คน}) ท่านให้ใหม่ ๕๕๐๐.๐๐ ถ้าเข้า
ไป)

ถ้าท่านให้ใหม่ ๕๕๐๐๐๐ } ถ้าไถถึงไร่หนึ่ง ๒ } ไร่ขึ้นไปให้
นออกทรงให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐ }

ใหม่ ๓๓๐๐๐๐๐ แล้วให้เขาผู้รายแต่งหมควัวหนึ่ง เบียดหนึ่ง
เหล้าใหญ่หนึ่ง เครื่องกระยาสูบเทียนบูชาทำชนวนนางพระโพธิ์พตาม
กระบดเมือง ๖๖

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบงฮาจปลงเขาดงในนาท่านว่าเป็นนา
ของตน ให้ใหม่เป็นเบียด ๓๓๐๐.๐๐ ๖๖

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง โคนามต้นหว่านเขาดง มีหม่นมาไถเข้าไถ
ดงกต ไถเห็นอศรยกต เห็นอเชิงซังกต ดงนแทแพจรังไซ ให้ใหม่
สามร้อย ๖๖ ๒๒๐๐๐๐ แต่ให้ใหม่โดยยศถาคัด เป็นพิไนยดา
หนึ่ง ถ้าเดิมได้มีตรียก ให้ใหม่ ๓ ร้อย ๖๖ ๓๓๐๐.๐๐ ๖๖

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง นาท่านทำแต่ก่อนมา ซึ่งไถซึ่งหวดเอานา
ท่านทำ ท่านว่าผู้บงฮาจ ให้ใหม่ ๓๓๐๐.๐๐ ๖๖

๒๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบงฮาจรดกตบขไถ ท่านให้ใหม่ ๓
ร้อย เป็นเบียด ๒๒๐๐.๐๐ ๖๖

๒๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบงฮาจพุนโคกปลุกห้างยกคันทนา เขา
นาท่านเป็นนาของตน ท่านให้ใหม่ ๓๓๐๐.๐๐ ๖๖

๓๐ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าไถเข้าในนาท่านเสียไซ้ ให้ไถแตก

หลัง ๓ คดของ ถ้าจะไล่โซ่ ให้ไล่คดของละ ๖๖๖๖๖ โดยอาญาท่าน พระ

๓๑. ๑ มาตราหนึ่ง นาน้อยในท้องที่แห่งราษฎรร้าง หาผู้รับ
เกิดด้วยหลวงต่อเจ้าเมืองมิได้ แต่เจ้าเมืองเอานานนท์ทำ แต่มีผู้ออก
มาว่าเป็นลูกหลานพ่อแม่แต่ตายายเจ้าของนา จะเอานานนท์ทำ แต่
พิจารณาเป็นสังข์ ให้คงนาให้แก่เขา แต่ให้เจ้าเมืองเรียกเอาด้วย
เขาพระคดถึงท่านเถ

๓๒. ๑ มาตราหนึ่ง เมื่อคนเขาตามไปไหมเขาท่านใช้ ท่านให้
ทำขบวนการหนึ่งเบ็ดตัวหนึ่ง เหล็กเพียงหนึ่ง แต่ท่านให้ปลูกโรง
ศาลจงควนบ ให้กานนงรุเหิน แต่ให้ใช้เขาท่าน

๓๓ มาตราหนึ่ง ถ้ามี โคนถ่วงเด็กรงทไว ทนารอกถ่วงนั้น
ให้ไปบอกแก่เสนา นายระวางอากรไปตัดไร่ นา เรือก ถ่วงที่ถ่วง
นั้น ให้ ร่มกถ่วงน้อย ให้เสนา นายระวาง นายอากรเขียน โฉนดให้ไว้
แก่ ถ่วงถ่วงถ่วงนั้น ไหว วาสนนอยบ้านน ถ่วงถ่วงเด็กรงทจถ่วง
นั้น ในนั้นเท่านั้น ใจเป็นสำคัญ ถ้าถ่วง โคนถ่วงถ่วงถ่วงเด็กรงท

เสนา
ตามอำเภอใจเองมิได้บอก นายระวาง } จับโคกค มีผู้ร้องฟ้อง
นายอากร }

พิจารณาเป็นสังข์ ให้ตั้งโทษหกฐาน

๑. ๑ วันประหิศาเดือนห้า แรมห้าค่ำ จอนกษัตริย์ศึก พระ
บรมมหาจักรพรรดิราชาธิราชบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวฯ เล็ดจใน
พระที่นั่งพระ โรงทอง จึงพระสุภาวดีศรีมณฑลราชแต่นายท้าว
ราชบัณฑิตยนาถตามขดธาเดิมยรบังคมพุทธพระกรุณาโปรดเกล้า ด้วย

นายได้มฟ้องหาแก่นายทองว่า นายทองทำทศคาบแต่มีบุตรคนนายได้ม
ตาย เมื่อตระลาการไปตบหน้าให้นายได้มอยู่ถาวร นายทองทำทศตอง
ข้างแถมถาคัน ตั้งนขอพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดฯ จึงพระ-
เจ้าอยู่หัวทรงดำรัสให้พระอภัยมณีศรีมณฑลพาตบราช แต่นายทำอรวรรณ
ทศตย นายดำมชตาเดิมมีร กฎคามไฉนไฉนเมื่อนา ถ้ามถาคัน เด
บวชข้างขวางใดกต มีคตของนาคคนกต มีเป็นเกยวเป็นคอบ แต่หาก
มีกรรมมน ผู้ตายถึงกรรมมนเอง อย่าให้โทษ

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง ทำไร่นาทำสวนทศตยทศตย แต่ผู้ตอง
คาบให้ ผู้เถาผู้แก่ไปว่า แต่ผู้ตายนหมย นมเวทไร่นาทศตย
แก่ผู้ตองคาบทำนทงศักดิ์หาหวตงนไน ถ้าวัดควายข้างมาชาคัน
ท่านตายไซ ให้ไซของทอนแต่ให้ โหะอีกได้คหนึ่ง เพราะว่าเป็น
คนด้าหวตง

๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ทศกมริวคาบทำน ถอนผู้คาบกมริว
ตองคาบตน หาผู้เถาผู้แก่จะมาจากถาถมิได้ แต่ตองขอมมริว ถา
วัดควายข้างมาชาคันท่านตายแต่จึ่งเห็นทอนด้าคาบไซ ท่านด้าเป็น
กรรมเขามาให้ โหะของอินตวยนนิ แต่ให้ชวยทำบุญ ไปแก่ผู้ตาย
นนิแต่

๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าวัดคาบหาผู้เถาผู้แก่ไปเวทไร่นาทศตย
เรือกัดถนนนิแต่ แต่วัดควายข้างมาชาคันท่านตายตงน ท่านด้าเป็น
กรรมเขาแต่ก่อน จะโทษผู้ทำกนทไร่นาเรือกัดถนนนิมิได้

๕๙ ๑ มาตราหนึ่ง ทำไร่นาเรือกัดถนคาบคาน ๆ ให้ผู้เถาผู้
แก่มาห้ามปรามว่าถาดถน ๆ มีพังทงศักดิ์หาหวตงนนิแต่ ถา

บัณฑิตผู้ระดังหนาคำหรือสัตว์ดีแก่เจ้าขุนทดวงศัพทฯ แด่มุขมนตรี
ทงหลาย จ้าทโนแฉ่นแฉ่นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยาหาดัดถ
ภพพรต็นราชธานีบรมยเพนทแห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎร
ทงหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะไคเป็นทราษฎรหามไค แด่มพิภษ

แอกนคอง เพราะมันอยู่แฉ่นมันละท บ้าน } มันเสีย แด่มผู้ทงเขา
ดอง

มาอยู่ แด่มทงเขาปลัดถวางอยู่ ไทเป็นสัตว์ทแฉ่นม อนึ่งถาท
นมนมไคละเสีย แด่มนตอมทำไคเป็นค่านบ แด่มนทากไปราชการ
กิจศททขประการไค ๆ กัด มันถดบมาแฉ่นมัน จะเขาอยู่ไคให้
ให้คนให้มันอยู่ เพราะมันมไค ชคทนนเสีย ถามนชคทเสียชานาน

ถึง } มีไซ ไทแฉ่นจกให้ราษฎรชงทหามไค นนอยู่ อย่าให้

ทงเขาเป็นทแฉ่นเสีย ทงถาทนมนปลัดทนโมณมระณอนมถ
ไค ให้ผู้ยให้คาคทนไมนน ถ้ามนพนเป็นโคทไค ไทบาเห็นจชงน
พนนโดยควร ดองทนนมให้ ชชชายแอกนเถย อนึ่งผยจกเขาขอ
ฮาไครอยอยู่ในทบานทวนๆผอย ทกอนไคอยู่ๆถึงบหนงดองบถัด ครน
รงเกยจกนเถย จะชบผชชอยนนเถยให้ชคจกททนนวาททอนนอยเถย
อย่าให้ลคทหมองถนเถย ถามชชชอยไคปลัดเรอนเถยไม่จริง แด่มทวร
ไคเป็นเชตร เจาทชอมให้ปลัดให้ทแฉ่นไคไคอยู่มถถึงด้ามบ ท่านว่า
เปนสัตว์ทแฉ่นผู้ชชอย ถามนจะไปชชชอน แด่มจะชชชชแฉ่นเรอนน ให้
ชชชชแฉ่นเรอน ทนนให้สัตว์ทแฉ่นเจาทชงเดิม ถามนมอยจะชชชชจจจำนำ
จะให้แก่ผู้ไคๆ แด่มพนของตูกถานฎาทพิณชกัด ท่านว่ามไคให้คอง

แก่เจ้าทเดิม เหตุว่าเป็นดีทั้งแต่จะอยู่ ถ้าผู้ขออยู่ได้ปลุกแต่เรือน
เด่าไม่จริง มิได้ทำรวกนเป็นเขตรเรือนตนอยู่ไปถงด้ามบักดี ท่าน
ว่าเจ้าทให้เอาไศรยอยู่ แต่เอาไศรยจะเอาเป็นดีทั้งหมไต่ ๖๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถังทนอกเมืองหลวง อันเป็นแคว้นแคว้นกรุงศรี
อยุธยาให้ที่ราชภูธร อย่าวให้ ซอชายแก่กัน อย่าวให้ ให้เป็นท่าน
เปล่า แต่ให้นายบ้านนายอำเภออยู่แขวงแดนนายฮากกรจกคนเข้าอยู่
ในทนั้น อนึ่งทนอกเมืองฮารกชยนานกดี แลมนลทงตอมเขาโดนิน
เป็นไรเป็นดวมนน ๆ ได้ปลุกคนไม้ดรรพอญมณในทนั้นได้ ให้ถค
ฮากกรไฉแก่นมบหนึ่ง พนกวานนเป็นฮากกรหลวงแล ๖๗

๔ ๑ มาตราหนึ่ง หัวบาแลทมเจ้าของดิมสร้าง แต่ผู้ตายได้
แก่ลูกหลาน ถ้าแต่ผู้ ได้ไปแต่ถางเอาเอง ท่านว่าคนผู้หนึ่งฮาค
ให้ใหม่ตาหนึ่งเป็นดินใหม่กิงฟไยถง คนทนั้นให้แก่พนของลูกหลาน
มีน ๖๘

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โดยกทเขาเรือนให้แก่ฝ่ายข้างหนึ่ง มีผู้
เห็น แต่ฝ่ายผู้ ได้ ทเขาเรือนนศราย เจ้าของจะกถ่างเอาทเขาเรือนคน
เด่า ท่านว่าให้คนให้แก่ทนั้นโดยค่านบ เพราะทเขาเรือนนทนั้นให้
แก่เขามุตาย แลญาติผู้ตายจะกถ่างเอาทเขาเรือนนหมไต่เลย เหตุว่า
ผู้ตายกับผู้ ให้เขาให้แก่กัน ถ้าแต่ผู้ ได้ ทกับผู้ ให้ท ถงแก่นรณภาพ
ทงต้องฝ่าย บุตรนองญาติผู้ ให้จะกถ่างเอาทเขาเรือนน ทานจาม
ไต่เลย ๖๙

๖ ๑ มาตราหนึ่ง มาขอทาทไรทนาเรอกถวนบ้านาตะหาน หวดย
หนองคลองบงบางทใด ๆ เจ้าของให้ทาแต่จะเอาของคนคั้นน

ท่านว่าให้เขาคืนแต่ใน ๓ ปีตงมา ถ้าแต่ผู้ซื้อทว่า ๗ พันกว่า ๓ บชนไป
ให้สิทธิ์แก่ผู้ซื้อทว่า แต่ในทีจะทำกินไปนั้น ถ้ามีทำกินต่อไป จะขาย
จะจำหน่ายจะให้แก่พนองตูกหลานทำกินสืบไปนั้นมิได้ ทนนให้เป็นสิทธิ์
แก่เจ้าของเดิม ๗๕

๑๕ ๕ มาตราหนึ่ง เขาทว่าบ้าน } ท่านขอ ถาถึงขอบหนึ่งกต ต้อง
เรือน }

ขอบกต ให้เจ้าบ้านเจ้าทว่าแก่ผู้เขาทว่านั้น เขาทว่าเขาให้ครบค่าทนน
ถ้าแต่เรื่อยๆไปพจนขอบหนึ่งต้องขอบแดง แต่เจ้าทว่าบ้านมิได้กตเคอน
พจน ๓ ขอบไปเต่า ให้เอาค่าเขาแต่ถึงหนึ่ง แต่ทนนให้คงสิทธิ์แก่ผู้
นั้นแดง ๗๕

๑๖ ๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเขาทว่าไร่นาว่า จะทำกินแต่ให้ค่าเขา
แก่เจ้าของนั้นแดง เมื่อถึงเทศกตจะทำนอยงไปมิได้ทว่านา ถ้าเจ้านว่า
เขานาไปให้ผอื่นเขาเต่า ควรให้เรียกเขาค่านนคนเป็นทว่าคุณ ถ้าหา
ผตมิได้ผู้เขามิได้ทว่า ผู้เขานาจะคืนเขาค่านนนั้นมิได้ เมื่อมีผนภายหลัง
จึงให้ทำ เพราะเหตุทว่านนั้นเขาผนเป็นประมาณ ๗๕

๑๗ ๗ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทว่าหนึ่งซื้อสัญญาเขาก่อไร่นาไร่นา
นาเรียกสวนจะให้ทรัพย์สินดังใดแก่ท่าน ครนลงสัญญามิได้ ให้แก่ท่าน
ให้เรียกหาออกมา ถาข้อดีเจ้าที่ไร่นาเรียกสวน เมื่อพิจารณาเป็นดัง
ว่าเขาถอที่ไร่นาเรียกสวนของท่านจริง มิได้ให้แก่ท่านตามสัญญา
ทว่านว่าให้เขาทรัพย์สินดังสัญญาว่าจะให้แก่ท่านนั้นดังใหม่ทว่าคุณ ยกค่า
เขาให้แก่เจ้าของ เหตุอนนเป็นดินใหม่กตพิไนยก ๗๕

๑๘ ๘ มาตราหนึ่ง มีกรรมกรรมก่าแห่งแก่โตว่า ชายฝักทว่าไร

คณาเรือกสวนได้แก่กัน ท่านให้ไถ่ถอนกันแต่ใน ๑๐ ปีตั้งมา ถ้าเจ้า
ของละโวฬน ๑๐ ปีขึ้นไปจะไถ่ท่าน มิให้ไถ่ไร่นาเรือกสวนเป็นสิทธิ์
แก่ผู้ชื่อนนเด

๑๘ ๘ มาตราหนึ่ง ชื่อไร่นาเรือกสวนมีเอกสารเป็นค้ำประกัน มีผู้
มาพิจารณาว่าไร่นาเรือกสวนนั้นเป็นเดิมของผู้ใดผู้แก่สืบ ๆ มาแต่ก่อน
พิจารณาเป็นต้นความใช้เจ้าของมาขายไว้ ท่านว่าให้คงเดิม ส่วนเงิน
อนชื่อนนให้เขาแก่ผู้ขาย

๑๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ชื่อนานของไร่นาเรือกสวนท่าน ตัญญา
จะทำการแต่ในปีหนึ่งตั้งมี แตนานไปเจ้าของเดิมจะคืนทำกิน ผู้ชอ
มิให้ เมื่อพิจารณาเป็นต้นความตัญญาอันจริง ก็ให้คงเป็นเดิม

๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง นายหน้าขายอากรเงินค่าหนักน้ำให้ โฉนดฎีกา
ตราดำค้ำใจไว้แก่ราษฎรผู้ทำตระหนไร่นาเรือกสวน ท่านว่าฟังได้

๒๑ ๑ มาตราหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้พระราชทาน
รางวัลทรัพย์เดือนมาโคกระบอเงินทองอากรเรือกสวนพศัตว์เลี้ยงโค
แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ท่านว่าเป็นสิทธิ์ แม้นใครผู้ใดมากล้งพิจารณา
ตั้งต้นสัตว์พเหตุขางมาชากนโคกระบอซึ่งพระราชทานนั้น ท่านมิให้
โดย แม้นเขาได้ สิ้นพชจนหมดตาย แลพของลูกหลานเขายังได้ ต้น
นั้นเป็นสิทธิ์ แลอนึ่งท่านกต เรือกสวนกต รกร้างอยด้ามปี แลผู้
อยู่ค้ำประกันมิให้มิโทษแก่เขานั้นเลย แต่เจ้าไร่นาเรือกสวนจะว่าเอา
ภายหน้าได้ ก็ให้คงเดิม เพราะมันเดิมเดิมมิได้ เพราะที่เดิมเขาแต่ก่อน

๒ ว่าด้วยที่บ้านท่งสวนไร่นาต้น ๑๒ มาตราท่าน

๑ ทินจะกล่าวถึงคุณกระหนาบค้ำประกัน สืบดำชะคักต่อไป

๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดชอทปลุกเรือนทำสวนเกี่ยวควบกัน รุ
 แด้วแลมีไต่จ่าแก่กัน มีไต่ให้ตระถากกรก้านนพทรว อยมาหาความ
 วาชอทบ้านทำสวนปลุกเรือนเกี่ยวควบเต่า ถ้าแลตูกเมยผู้คนข้างมา
 โคกระบือตมตายเปนกรรมแก่ผู้ตาย ท่านมิให้มิโทษแก่มันเลย เพราะ
 มีไต่จ่าแก่แรก ธาร

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดชอทบ้านเรือกัดฉน ถักกระหนาบควบ
 เกี่ยวฉนผวยข้างหนึ่งรุ ใหญ่ถั่วผแก่นายรูดวงก้านนพทรวายบานเจด-
 รอยชายดีไปว่ากล่าวมอบแฉนตแฉน ผายข้างหนึ่งทงคักคักด้าหาฉน
 มริบมอบแฉนแฉนไม่ทนายแฉนกัน ถ้าผู้คนข้างมาโคกระบือชอท
 ตาย ให้ใช้ชอทท่าน แด้วให้ปรับใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา อนึ่ง
 เรือกัดฉนกระหนาบควบเกี่ยวผวยข้างหนึ่งรุ ไต่จ่าผนนมไต่ผง ถ้าชน-
 สู้ตวเปนสัจจ่ากระหนาบควบเกี่ยวท่านจริง แด้วผู้คนข้างมาโคกระบือ
 ท่านด้ามฉนตายให้ใหม่ตริศฉน ถ้าหาฉนตายให้ใหม่ทวฉน ถ้าเจฉน
 ตายให้ใหม่ท่าคักกิง ถ้าฉนตมเตฉนตายใหม่กตฉน ถ้าฉนบหนึ่งตายให้
 ทำด้ามฉนยถฉนด้อยสองฉนให้เขาแต่ฉนหนึ่ง เมื่อจะใหม่ฉนเขาคักคัก
 กรวมาคักใหม่ ถ้าฉนด้ามฉนตายให้แค่ชะมาคักด้วยเขาตอกคอกไม้แฉน
 ธาร

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้หนึ่งกนกลางผู้หนึ่งอยทงด้อยข้าง ชอชฉน
 ชอชฉนผวย ผู้หนึ่งกนกลาง ผู้หนึ่งกนฉนแต่ปลาย ชอชฉนฉนพินาศ
 ผู้หนึ่งกนกลาง ผู้หนึ่งอยทงด้อยข้างอยปลาย ชอฉนตริชอชฉน มีแฉน
 กระหนาบควบแต่ปลายไว้เรือกัดฉน ชอพิศแฉนทว ผแฉนเกี่ยว

กินเป็นเชิงกปกปถายชื่อของกุเด็นยัต ถ้าตายใน ๕ } วัน ดำเนิน
๖ }

บหนึ่ง ดำเนินตาย ทางวัดใหม่โทษแลผู้กระหนาบคาบเกยอนน โดย
พระราชกฤษฎีกา

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดชยที่ปลุกเรือนท่าไร่นาเรือกสวนเกยว
คาบแต่ยังมีโต นอนตราย โหนายรอยมเภาสแก่ไปอาแลสทาให้หาม
เดยดำมพงให้ โหมเป็นชอเดมค ๑นงถามทานนมรีวาคาบเกยว ทา
ผู้เภาสแก่จะดำมได้ ถาตมตายโหมเกยวคาบหนนแต่ชวยเภาส เพราะ
เป็นกรรมของมันเองหาโทษมิได้

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดชยที่ไร่นาด้านแถกบกน ครนเจาทเหน
คาบจริง แต่โหมเภาสแก่นายระวางรอยแขวงทงทตายไปอังกถาว แถ
ไปเจมทชยที่ไร่นานน แถบกเทนใจแถถ ถามีชากนชางมาจวคถอย
ตาย ตายแถวอนน ๑ยาพงมิโทษเดย

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถอมริวปลุกเรือนเอาททานกถ แถงริวทาน
กถ ปลุกเรือนคาบเรือนทานกถ ผู้คนชางมาตมตาย เจาบ้านเจ้าเรือน
มาพองพิจารณาเป็นสัจ ให้ไซของท่าน ถาไซเจมให้ชยคถางเดย ถา
มนิมพง ท่านวาพวคพวถ ให้ทอนด้วยถวคหนึ่ง ๑๐ ท

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดต้มไม้ในสวนท } ตานกถ ท่าน
ไร่นา }
เกยวคาบกถ ทารวปลุกเรือนเกยวคาบทานกถ ให้ไฟโหมเข้าในนา
ท่าน ถถกถด้วยชอยหมากพราวถรรพถมถของท่านกถ ถาพิจารณา
เป็นสัจให้ไซชยของท่าน แถวให้ โหมตามพระราชกฤษฎีกา

๓ ๑ มาตราหนึ่ง พ่อแม่พินองบ้านาเอาทรัพย์สินใด ๆ ไปจำหน่ายให้แก่ท่านก็ดี เอาทรัพย์สินใดไปจำหน่ายให้แก่ท่านก็ดี เอาเงินท่านมา ครนพินด้ามเป็นสิทธิ์แก่ท่าน ถ้าจำหน่ายผู้รับจำหน่ายทั้งสองฝ่ายหาตัวมิได้ ตมค้ายเป็นชำนาน ยังแต่ตกหลาน จะเอาเงินไปไล่เอาไร นารือกัดของพ่อแม่พินองบ้านาซึ่งจำหน่าย ใน ๓๐ ปีตงมา ฝ่ายตกหลานผู้รับจำหน่ายจะเอาไปไม่ได้ ฟงคนให้ตกหลานผู้จำหน่าย เพราะทนนเป็นเดิมเขาเดิมมีได้ ถ้าปลอกไม่มผลได้ ให้คิดเอาค่าปลอกแก่เขาตามด้มคควร ถ้าแต่ผู้รับจำหน่ายยังอยูกต ผู้จำหน่ายมิได้ตมค้าย อันจะคืนให้เขาผู้เป็นตกหลานนั้นมิได้เลย ๖๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาทรัพย์สินใด ๆ ไปจำหน่ายให้แก่ท่าน ตัญญาอาณนค ๓๐ วันกต เดือนหนึ่งกต มีหนึ่งกต จะเอาทรัพย์สินนั้นคืนแต่ ถ้าพนกว่าตัญญาอาณนคแล้ว มิได้มาไล่เอาทรัพย์สินนั้นเป็นสิทธิ์แก่ผู้รับ ถ้ายังมกตตัญญาอาณนค แต่ผู้รับจำหน่ายนบงเกิดอุปค

ราช }
 โจร }
 เหตุ ทรัพย์สินนี้เสียด้วย } โภย พิจารณาเป็นตัจ จะเอาแก่ผู้
 ออกระ }
 อักค }

รับนนมได้เลย ๖๖

๑ ว่าด้วยลักษณะ } ทรัพย์สินแต่เท่านั้น ๖๖

๑ ทนจะกล่าวลักษณะฝากทรัพย์สินของ ดับดำระคคคต่อไป ๖๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านฝากผู้คนอื่นเงินทองแก่แหวนแพรพรรณไว้ ถ้าเจ้าของจะเอาให้คืนให้ อย่าได้ปรับบตคืนท่าน ถ้าผู้รับฝากน

เขาไปนั่งห่มชาติเศร้าหมองก็คิด แต่แหวนเขาไปถือเบาะตราซึ่งไปกัดให้ไซ้ของท่าน อนึ่งผู้รับฝากนั้น เขาทรพยอันภทประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรพยท่านใหญ่เขาทรพยอันน้อยเปลี่ยนให้แก่ท่าน ของท่านก็ควรตั้งให้แก่ท่าน แต่ทรพยอันเปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ควรให้เสียท่านด้วย ๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดท่านเองทรพยมาฝากไว้ อยมาฝากไว้ ณไหนจะกินเขา ผู้รับนั้นเขาทรพยอันภทประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรพยท่านใหญ่เขาทรพยอันน้อยเปลี่ยนให้แก่ท่าน ของท่านก็ควรตั้งให้แก่ท่าน แต่ทรพยอันเปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ให้เสียแก่ท่านด้วย ๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากทรพยตั้งของทองเงินไว้แก่ท่าน เจ้าของมิได้ฝากก็เดือนเอาของนั้นก่อน ท่านห้ามมิให้ผู้รับฝากนั้นซื้อขายของนั้นเสีย ถ้าผู้รับฝากเขาของท่านไปขายเสีย ให้ไซ้ของท่าน ๖

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากของไปแก่กัน แต่ผู้รับเอาของฝากนั้นมิดไปถึงททานฝากไปนั้น แต่ทรพยนั้นมิดซึ่งเขาไปกัด ใจริงเขากัด เพ็งใหม่เสียก็คิด เวชิตมเสียก็คิด เมื่อพิจารณาเป็นลัจ มิมีให้ผู้รับของฝากนั้นไซ้ทรพยนั้นเลย ถ้าผู้รับของฝากหากอ้าววางไว้ ควรให้ใหม่เท่าค่าทวดตน ๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ฝากของแต่ทรพยแก่ท่านในกลางคดจก แต่หาย ให้ไซ้กึ่งหนึ่ง แต่ชดยกันหาเอาผู้ร้าย ถ้าผู้ฝากภททรพยตั้งดิน เขามีให้ผู้รับฝากกร ให้ผู้รับฝากเรียกเขากึ่งหนึ่งคน ถ้าผู้รับของฝากภททรพยตั้งดิน เขามีให้ผู้ฝากกร ให้ผู้ฝากเรียกเขาของนั้นคนในระวางตั้งด้วยผู้ร้าย แต่ของกึ่งนั้นอย่าให้ ถ้าผู้ฝากผู้รับฝากภทผู้ร้าย

โตบอกกัน ใหญ่ฝากโตสองส่วน ผู้รับฝากโตสองหนึ่ง แต่เรียกเขา
กึ่งหนึ่งใหญ่รับ ๗

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ฝากทรัพย์สินตั้งของไว้แก่กันก็ ยืมทรัพย์สิน

มากดี ผู้รับฝากผู้ยืมเขาของซึ่ง ฝากไปขาย เจ้าของรู้ พิจารณา
ยอม ๘

เป็นดีจึงเขาไปซื้อขายเสียจริง ให้ใหม่เต็มใจ ๗

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากทรัพย์สินตั้งไว้แก่กัน ผู้ฝากอย่างมาก
ผู้รับว่าน้อย ถ้าพิจารณาเป็นดีจึงอย่างมากเท่าใด ให้เอกรับประพรรณ
เท่านั้นตั้งใหม่ผู้รับฝาก ถ้าเป็นดีจึงว่าน้อย ผู้ฝากอย่างมากเท่าใดให้
ใหม่ผู้ฝากเท่านั้น ๗

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ทนายราษฎรทั้งหลายจะฝากสินค้าให้ท่านไป
ช่วยต่างเมืองก็ ฝากส่งตัวฝากก็ ฝากให้ซื้อขายแตกต่างเมืองก็
ให้มีมูลแก่ผู้แก่เพื่อนฝูงมาช่วยคิดราคาทุนทรัพย์สินให้รู้เห็น แต่เขา
หนึ่งตั้งตั้งคณบริคนใจเอาใดก็ไรจะบนทอนก็ดี มบนทกก็ดี ตามทา
ดงนั้น เกิดข้อคิดเหตุด้วยความแก่กัน ผู้ โจทย์ว่าฝาก ผู้จำเลยว่ามี
มีโตฝาก มีโตรับแต่หาความค้ำขยับไม่โต ผู้ โจทย์หาหนึ่งด้อมโต ให้
พระผู้รู้จะคิดเล็กจากกันโดยคำ โจทย์ผู้เอง เป็นภัพแก่มันแต่ ๗

๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขายทรัพย์สินเขตหาฐานฝากไว้แก่ท่าน แต่
สัญญาอาณัติแก่ท่านว่าจะมาไถ่เอาคืนได้ ถ้าพบนกว่าสัญญาหนึ่งแต่
แต่ทรัพย์สินขายฝากนั้นเป็นชาติแก่ผู้ซื้อ ถ้าผู้ขายจะมาไถ่เอาทรัพย์สินแต่
เขตหาฐานนั้นคืนได้ ควรให้ศค่างเดิมค่า ของนั้นให้แก่เจ้าทรัพย์สิน
คืนไป ๗

๑๐ ว่าด้วยลักษณะฝาก ๘ มาตราตั้งแต่เท่านี้ ๗

๑ จักกล่าวถึงกษัตริย์ผู้มี งามงามชื่อชายดีบรรพตังของแก่น เป็นมุตคัตติวาท ให้บังเกิดความตองตามบาปมีในพระธรรมดำตราว่า ตาจะกาลกัญจะภินทระยัญจะ เป็นตาทตงน จึงกล่าวด้วยครัดคัตติออง ความตามพระราชบัญญัติ ยันโบราณราชกระษัตริย์จัดเป็นบท มาตราสืบ ๆ มาตงน

๑ ศักราช ๑๕๐๕ ศักราชกฤษะตังจัตถะระเชษฐุมลคัศกะขบักษคัม คัตถินทวาร พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถบรมบพิตรพระ พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จจัดถอยอยู่ณะพระที่นั่งบนถงกรตนมหาบรรดาถ โดยบูรพาภิรมย์ พระกระเชนมราชดีภาวะคัตถินทวารคัตถราชกราบ บังคมทตพระภรรณาพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ด้วย ถุกคางานขราชขอขบขันธเดมา แถนาศุประเทคตบได้มยเข้ามาพงพระ บรมโพธิ์ตมถารตงบ้านเรือนอยู่คางายณะ ทรงเทพมหานครทวารว วดคัตถิยทขยามหาคัตถภพพรตนมราชธานีบรมมย์ แถจิงนยุจิง กังตังคัตถวาทแก่กันฉา จิงนยุเข้าด้าเกา จิงกังตังไปคัตถาย ด้าเกา ตองพยุหอยบ่าง จิงกังตังเจ้าด้าเกา จะคัตถเอกคัตถเกาแก่จิงนยุ ข้าพระพุทเจ้าเจามรฐ จะเรียกให้หนีโต ขอพระพุทเจ้าอยู่หัวมีพระ ราชโองการพิภคษา จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถ บรมบพิตร พระพุทเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมจรพระบันฑูร ค้าหรัตแก่พระมหาราชครู พระครูประ โรหิตาจารย์ราชดีภจจะคัตถิ บรมหงษองคบุรุตัดม พรหมพฤตมาจารย์ แถเจ้าพระยาศัทธิธรรม ราชเทศชาติค้ามายานุชิตพิภรัตนราชโกษาขบค้อยภโยพิริยาประว กรมภาหุ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาไว้ แต่ันดับไปเมื่อน่า ถ้า

ถูกความชด้างประเทศได้มยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งเรือน
 ขยเป็นข้าขอบขัณฑ์เดมาถัด แดเจ้ามาค้าขายตามกำหนดมรดมถัด
 แดเจ้าดำเกานาฉาแก่กันไปค้าขายยังประเทศอันใด อันสุดหลาพา
 เขียว แดเจ้าเกาต้องพยุห แต่เจ้ากระโคงหัก แดเจ้ากุดครัดคร แต่
 อับปางแตกเดี่ยวถัด แดไปกลางทะเลถัดถัดเขาไปถัด ถัดไ้ ไ้ไป
 ตลตททตท่าแฉดถัดถัดถัด แต่ฉะฉนถัดถัดของดำเกาถัด แต่เพลิงไหม
 หอบตามมาไหมดำเกาเดี่ยวถัด ท่านฉาเป็นถัดถัดกำหนดขายดำเกา
 นน ต้องด้วยราชไทย โจวไทย ชกคไทย ชุทะไทย แต่จะเอา
 ค่าเข้าดำเกาแก่กันมีได้ เหตุใดจึงกล่าวตงน เหตุฉาถัดถัดถัดแห่ง
 ดำเกา หนึ่งถัดแต่ฉนหนโตถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัดถัด
 อิดเขียน แดนายดำเกาเทาตั้ง แดผู้อยู่ในดำเกา มีได้ พฉาฉนฉา
 กระทำให้เป็น ขบถัดเหตุเพลิงจึงเกิดไหมดำเกาเดี่ยวถัดของผูเจ้าด้วย
 ท่านฉาให้ผูเจ้าหนใช้ค่าดำเกา ถัดถัดของผูเจ้ามีได้เดี่ยว ท่านฉาให้
 ผูเจ้าเดี่ยวทั้งค่าเขาให้แก่ท่านด้วย ถัดไ้ ไปมรดมหนึ่งถัด ให้ทำ
 ค่าเข้าดำเกาเป็นห้าถัดฉน ยกเดี่ยวถัดฉนหนึ่งเอา ๕ ถัดฉน ถัดไ้ ไปถัดของ
 มรดมถัด ให้ค่าดำเกาเป็น ๕ ถัดฉน ยกเดี่ยว ๒ ถัดฉนเอา ๓ ถัดฉน ถัด
 ไ้ ไ้ ๓ มรดมถัด ให้ทำค่าดำเกาเป็น ๒ ถัดฉน ยกเดี่ยวถัดฉนหนึ่ง
 เอาถัดฉนหนึ่ง อนึ่งถัดไ้ ไ้ ถัดมรดมห้ามรดม แต่ถัดถายมรดมเท่าใด
 ถัด ท่านฉาขายดำเกาเข้าในระวางถัดถัดถัดอยู่ถัด ให้ทำค่าดำเกา
 เป็น ๕ ถัดฉน ยกเดี่ยว ๓ ถัดฉนเอา ๒ ถัดฉน อนึ่งถัดถัดถัดถัดถัด
 ขนชเดมาเข้าเรือแพหาฉาแก่กัน แต่โจรถัดถัด ถัดหุดหุดหายไปถัด
 ท่านฉาจะเอาทั้งค่าเข้าค่าเรือมีได้ ถัดค่าเรือมากให้เอาแต่ค่าเรือ ถัด

ค่าเช่ามากให้เอาแต่ค่าเช่า คณิงถามนเอาไปซื้อเอาไปขายแต่จำนำ
เปลี่ยนเดี่ยกดี ท่านว่ามนบงอาจ โหมนโชทงเรอแต่ค่าเช่าเรอด้วย ฆะ

๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเช่าเรือท่านไป จะให้ค่าเช่าแก่ท่าน
แต่เอาเรือท่านไปถึงทงเรือที่จะไปนั้น ออยมาเรือนนหาย เจ้าเรือจะ
ทวงเอาเรือ แต่ค่าเช่านั้น ควรให้ผู้เช่าใช้ค่าเรือ แต่ค่าเช่านั้น
ควรให้คิดให้แต่ใน ^{วัน} _{คน} เรือยังมีโคหายนั้น แต่เมื่อเรือหายนั้น ค่า
เช่าเอามีได้โดย ฆะ

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเช่า ข้าง มา โค กระบือ เกวียน
ท่านไปตั้งฐานทางไกล แต่เจ้าข้าง มา โค กระบือ เจ้าเกวียน รัย
เอาเงินค่าเช่าแก่ท่าน แต่วันเขานั้นเขาไปถึงตั้งฐานที่ใด แต่ ^{ข้าง} _{มา}
โค กระบือ เกวียนเกิดอุบัติเหตุตายแต่หลักประการใดก็ดี ถ้า
พิจารณาเป็นดี ท่านมีให้ผู้เช่านั้นใช้โดย ท่านให้เจ้าของคิดเอาค่า
เช่าจนเต็ม เพราะว่าเป็นบวบเคระหะทดวยกัน ฆะ

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้า ^{เช่า} _{ยม} เจ้าของดรรพ ข้าง มา โค กระบือ
เรือ เกวียน ผาฉอน ให้เจ้าของแต่ ^{เช่า} _{ยม} } คงเห็นเห็นรัยด้วย
กันแล้วจึงเอาไป ถ้าของท่านเป็นอนตราย ท่านให้ ^{เช่า} _{ยม} } ใช้ของ
ท่านจนถวน ถ้าเจ้าของมีโค ^{ดี} _{รัย} } ด้วยกัน แต่ดรรพเป็นอนตราย

๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดข่ม ข้าง ม้า โค กระบือ เรือ
เกวียน ท่านไปไร่ แต่ข้าง ม้า โค กระบือ ต้มตายแตกหายหัก
ประการใดๆก็ดี ท่านให้ ไร่ ข้าง ม้า โค กระบือ เรือ เกวียน
ท่านจงเต็มค่า ๖๖

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ให้ท่านข่ม อัว คอวย ข้าง ม้า นาย
เงินนรี อัว คอวย ข้าง ม้า หอย ท่านอ่าจะเขาแก่นมไม้ เพราะ
ต้มคบทาษท่าน ถ้านายเงินนรีด้วย ให้ ไร่ อัว คอวย ข้าง ม้า
ท่าน ๖๗

๘ ๐ มาตราหนึ่ง ข่ม ข้าง ม้า อัว คอวย เกวียน ท่าน
ไปไร่ แต่คนเขาไปส่งบอกาค้นพนทเจ้าของกระบี่ แลบอกอ่าให้เขา
ไฉนเกิด แลทรพพนท่านให้เสียคดถึง ถ้าเจ้าของอ่าความดี ผู้ข่ม
อ่าไฉน แลเมื่อตราหาย ให้ผู้ข่มไร่ของท่านจงถน เพราะพน
เพลาคนเขาไปส่งแก่ท่าน ๖๘

๙ ๐ มาตราหนึ่ง ข่มโคท่านไปไร่ แต่มิได้พยายามแลโคท่าน
ขาดไป เขา ไร่ ท่าน เขาแทงตายก็ ขามนัวตายก็ เดือนบวช
ก็ ไจรตักก็ ไร่หนกอกแตกตายก็ ท่านให้ ไร่ หุน โคท่านอันหาย
อันตายนั้น ๖๙

๑๐ ๐ มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายหากความแก่กัน ข่มเงิน
ทอง สรรพทรัพย์สิ่งของใดๆ มีเอาทรัพย์สิ่งของซึ่งข่มมาตั้งให้
ถนถนรับแต่อาจมิได้ตั้ง ให้ โหมทอคุณ ถ้าโจรหามเป็นดัง มัก
โคท่านฉนั้นโค ให้เสียแก่ท่านเท่านั้น ๗๐

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขยู่โกตถกนโห ยมทรพยตั้งของ ดั้งโค
 ไป ถ้าเจ้าทรพยทวงถามผู้ ยมมิโห โหระของพองแต่ใน ๓ เดือน ถ้าพน
 กำหนดแต่จงมาพองขยาโหระบงคบบัญชา โห้เจ้าทรพยทวงถาม
 เขาแก่กันแต่ใน ๓ ปีส่งมา ถ้าผู้ ยมคยตาดิเจ้าของทรพย พิจรรณา
 เป็นดีว่ายมทรพยทวนไปยังมีได้ โห้แก่ทวน ๆ ทวงถามคยตาดิท่าน
 จรงโห้ โห้เขาทรพยซึ่งมยมนนโห้แก่เจ้าทรพยจงถน แต่โห้
 โห้ใหม่ยมซึ่งตาดิเจ้าทรพยนั้นโดยลักษณะคยค แต่ดินใหม่จะโห้แก่
 เจ้าทรพยนั้นมิได้เป็นพโห้โดยง เหตุเจ้าทรพยจะเตยโห้ มิได้โห้
 พองตามกำหนด ถ้าเจ้าทรพยคยคย ม โห้เรียกเขาทรพยซึ่งมยมน
 ตั้งโห้แก่เจ้าทรพยจงถน ถ้าพน ๓ ปีแต่เจ้าทรพยไปทวงถาม ผู้ ยม
 มิโห้ เกิดอวทาคคกน พิจรรณาเป็นดี ท่านโห้ปรับใหม่โห้แก่กัน
 ตามลักษณะตาดิ เจ้าทรพยจะเขาทรพยแก่ผู้ ยมมมิได้ เหตุพน
 กำหนดทวงถามกันแต่

๑ ว่า ว่าคยดยลักษณะเขายม ๓๒ มาตราแทน

๑ แทนจระกถจคยดยลักษณะ จ้าง) สิบถ่าชะคคคคคไป
 วาน

๑ มาตราหนึ่ง จ้างท่านโห้ทำแถวแหวนรูปประพรณเรือ
 เกดียนดั่งโค โห้เจ้าของแถชางคิรคการูปพรณซึ่งท่านน โห้จุดคค
 มากแถนอຍ ถ้าแถชางผู้ท่านน ทำโห้รูปประพรณดั่งชของเกดียน
 ท่านแถกหคคคคคคค โห้ โห้ของท่านตามมากแถนอຍ บำเห็นจนน
 ขยาโห้เขาเตย

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้าง ช้าง ม้า โค กระบือ ท่านช่า

๕ ๑ มาตราหนึ่ง จ้างบ่าวไพร่ ท่านอื่นต้องไปแห่งใด ๆ ก็ดี ให้จ้างถึงนายจึงเป็นค่านับ แต่ใดจ้างก่อนมรดกนายไป ถักจ้างนั้นตายด้วยเลือด จรเข เวชก ง มงกร แดคกนาตายก็ดี ชนคนไม่ตกตายก็ดี ท่านว่าจะเอาโทษแก่ผู้จ้างนั้นมิได้เลย ๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง จ้างคนทำนาคานาหาของมิได้ของขึ้นมา แต่คนค่านานนรากลาคาย ให้เอาแค่นั้นจ้าง ถ้าใดของซึ่งตกหอยนั้นขึ้นมา แต่ผู้ค่านานนรากลาคาย ท่านให้ ไซ่เงินจ้างจงถอน ถัดจนถึงของซึ่งได้ ชนมาหนีให้ทาเป็น ๕ ถัดจน ปันบำเหน็จผู้ตาย ให้แก่นายเงิน อีกถัดหนึ่งปลงศพผู้ตาย ๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรับจ้างเพียงช่าง มา ถู ๑๐ ถวายท่านให้ท่านผู้เถาผู้แก่ถุกอง จังรู้กำหนดค่าช่าง มา ถู ๑๐ ถวายนั้นมากน้อยเท่าใด อย่าคิดบังเหียดถุกอนเลย แม่นช่าง มา ถู ๑๐ ถวายนั้นไซ่ก็ถุกองชบก็ดี เล็ดชบก็ดี ให้ไปบอกแก่เจ้าของพยาบาลของเขารเอง ถัดจนเจ้าของก็อย่าตระของตนเสียให้ล้มตาย แม่นโกตจะบอกเจ้าของมีทให้บอกพนองเพื่อนบ้านผู้เถาผู้แก่ถุกอง ๑๐ ๓ ประการนั้น แม่นช่าง มา ถู ๑๐ ถวายล้มตายจะตีผู้เลี้ยงหมมได้ เป็นเพราะห้เจ้าของเอง แม่นผู้เลี้ยงจะร้องเสียให้โจรสกกด ให้ผู้อื่นเขายืมไปไซ่ตายก็ดี ให้ไซ่ค่าช่าง มา ถู ๑๐ ถวายท่าน เพราะมันเอาบยค่าจ้าง หมมพยาบาลของ ๆ ท่าน ๖

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้างวานพนองถุกหุดานบ่าวไพร่ชาคน ท่านมิได้ไปทำการตั้งใด ๆ มิได้จ้างวานแก่พ่อแม่มรดกนายให้รู้ แต่จ้างวานกันเอง แลคนนั้นเป็นเหตุการไซ่เจ็บล้มตายก็ดี จรเขมั่งกรชน

ตกนาคายกิด เดือดบงชบตกคนไมคายกิด แต่หนีหายด้วยประการ
 ไต ๆ กิด ท่านใหญ่จางจวนไปนั้น ใช้ชาคันท่านซึ่งจางจวนไปนั้น
 หนึ่งถาแถวานตูกหลานพนองบัวไฟรทำนไปไกล บอกแก่มนุนาย
 พ่อแม่รู้แล้ว แต่เขาก็ไปทำการตั้งโต ๆ ยังมีใครเอาคนมาตั้งแก่พ่อ
 แม่มนุนาย คนนั้นเป็นเหตุการไซ้เจ็บตมตายหนีด้วยประการโต ๆ กิด
 ท่านให้ใหม่ผวนใช้ตูกหลานบัวไฟรชาคันท่านจางจวนไปนั้น เป็นเบย
 ท่าบญกึ่งตมผู้ตายนั้น หนึ่งจางพนองตูกหลานบัวไฟรชาคันท่านมท
 ไปกิด ทำการตั้งโต ๆ กิด แต่พ่อแม่มนุนายให้จางเอาคนไป แต่
 คนนั้นเป็นเหตุการไซ้เจ็บตมตายหนีหายด้วยประการโต ๆ กิด ท่าน
 มีใหญ่จางไซ้คนนั้นเลย เพราะ พ่อแม่มนุนายเห็นแก่ดินจางให้ไป
 จางท่านแล้ว

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านจางให้กระตักการตั้งโต ๆ แลรับค่าจ้าง
 แล้ว ถาผลไปทำการอื่นไซ้ที่ท่านจำเภาะนั้น ค่าจ้างนั้นมิควรได้แก่
 ผู้นั้นเลย

๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง วนคนท่านไป หนีหนีหายแห่งโต ๆ มิได้
 ภัย ให้เอาชาคันท่านทำเป็นตองตองน ใหญ่จางไซ้ตั้งตองหนึ่ง ให้ช่วย
 กันหวเพราะดินมีใจ ถายมตั้งตองเงินทองผาผอนแพพรพรรณ เรือชา
 เครื่องทรพยตั้งโต ๆ ท่านว่าใหม่ผวนใช้จางเต็มค่าน

๙๐ ๑ มาตราหนึ่ง ถาถานตูกหลานไฟรฟ้าชาคันท่านไปไซ้
 คอว่าให้เกยวเซากิด ปลุกศาลเสชตดระพูนถนนปลุกภูมิหรงกิด
 ทำเยนเรือนัรพรพการงานตั้งโต ๆ กิด แลมันกินเหต่าเมามายตาย
 เปอมีจกตจกรายตงน ท่านใหญ่จวนนเขาชาคันท่านไปตั้งให้ ถง

มุตนายมนจรงเป็นค่านับ ถ้าเดิมเขาไปตั้งให้ ถึงมุตนาย แลชาคคน
 ทานหนักดี มุรยาชชาพนแหงตายกิด ขามนาคกะพะนตายกิด ทาน
 ทานใหญ่ฉานนเซชาคคนทาน ถ้าฉานชาคคนทานมีไป ถ้าโจรปลง
 ตกลักแต่เขาฆ่าพนตายกิด เวธมคกนัว จรเซชบ เลือชบกิด แด
 มลูรเหนเป็นศักชพยานทานฉา ใหญ่ฉานนชวยปลงดีพเผาดีทำบุญให้
 ถ้าคนนชางไป ทานมีให้ ไชชากนนชเลย เพราะวาท่างคนต่างจะ
 ใครได้ ให้เดี่ยแต่ชาง้างน ทานฉาเป็นบาปกรรมนชเอง ชนังน
 ฉานชวคณถกหตทานทานไป แดไช โหมนชนไม่ ฉนหมาก ฉนมะพร้าว
 ฉนคาก แลฉนดังโคๆ กิด แฉชาคคนถกหตทานทานตกตาย ทานฉา
 ให้ฉานนชชชาคคนถกหตทานฉนเด็คค่า เพราะหาพจารณามโค
 ลักฉางไปทานมีให้ไชเลย ให้เรียกเอาค่า้างน ให้ชวยทำบุญตั้ง
 ไปแก่มนถก

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ฉานฉนถกหตทานทานไปมิได้ ไชฉนถก
 หตทานให้ ฉนฉนไม่ แดฉนถกหตทานทานเกิดชบคเหตุตาย ทาน
 ฉาเป็นกรรมแห่งดีค จะใหญ่ฉานไชชาคคนถกหตทานทานนมิได้ ชะ

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ฉนทานชอฉนคชให้แกคน ทานชอฉนคช
 มาให้แกคนมากนอยเท่าคชงมิได้ ไทเงิน แดชชวยคชฉนชชอแฉน
 ชชอคชฉนฉานให้ ชชอจะเอาค่าฉนคชของๆ ทาน กัประเวประฉนมิให้แก
 ทาน ทานให้เรียกชอกมาพจารณา แดผู้ฉานให้ ชอนฉนหาให้ ชอจริง
 ฉาได้ ไทเงินค่าฉนคชของแฉนคช ให้ชชอมากฉานชอชกิด แดฉามีได้ ให้
 ชชอกิด เมื่อพจารณาเป็นดีจคชฉนคชฉนคช ทานฉาประบคฉนคชของ
 ทาน ให้เอาค่าฉนคชของทานคชใหม่ทฉนคชฉนคชให้เจ้าชอง เหตุฉน
 เชนฉนใหม่กฉนคช

๑๑ ด้วยว่าจ้างวาน ๓๓ มาตราได้จึงแต่เท่านั้น ๗๕

๑๑ มาตราหนึ่ง ข้อตั้งของกนตกราคาแล้ว ผู้ซื้อเอาสิ่งของไป
ยังมีได้ ไทเงินแก่ผู้ชาย ๆ ทวงถามมริบว่ามีได้ ซอกัด มากว่าน้อยกิด
ผู้ชายให้เรียกควมาพิจารณาเป็นตั้งตั้งหนังสือร้อง ท่านว่ามริบประ-
บัตดิน ท่านให้ใหม่ทอคุณยกทนให้เจ้าของ เหลื่อนั้นเป็นดินใหม่
กึ่งฟในยก กัพิจารณาเป็นตั้งตั้งมกได้ท่านฉนได้ ให้ท่านได้ดินฉน
นั้นบาง ๗๕

๑๒ มาตราหนึ่ง ท่านซื้ออัญญาณกทรพิชอัญญาณกทรพิชของ
ตน ๆ รับเอาเงินได้ตั้งญาว่า จะให้ทรพิชสิ่งของแก่ท่านมีได้ ให้แก่
ท่าน ๆ ทวงถามมริบ ว่ามีได้ว่าจะชาย มีได้รับเอาเงินของท่านได้
เมื่อพิจารณาเป็นตั้งตั้งนั้น ท่านว่าประบัตดินท่าน ให้เอาทรพิชนั้น
ตั้งใหม่ทอคุณ ๗๕

๑๓ มาตราหนึ่ง ข้อของชายของแก่กันในตลาดกัก ในเรือน
ตั้งฐานแห่งใด ๆ กัด แดมนผู้ซื้อหัดกหนีเรือนชอนบให้เห็นควมัน ผู้
นั้นทำเพโทบายแกลงดวงเอาดินท่าน ถ้าได้ควมันให้เสาะจำเอาดิน
นั้นจงถวน แล้วให้เอาไปประจานแต่ตั้งด้วยตอคหนึ่ง ๓๐ ที่ ๗๕

๑๔ มาตราหนึ่ง ราษฎรทงหลายชกชอนเข้าทูนกันไปค้าขาย
ออกกำไรให้แบ่งปันกันตามมาถแดนน้อย ถ้ามีได้ ข้อตั้งต่อกัน เก็บ
เอาทูนแถกว่าไรซึ่งจะได้เป็นส่วนของท่านนั้นได้ ท่านว่าประบัตดินท่าน
ให้เอาทูนแถกว่าไรซึ่งเป็นส่วนของท่านตั้งใหม่ทอคุณ ๗๕

๑๕ มาตราหนึ่ง ไปค้าด้วยกันแถตคัก แด่ผู้หนึ่งเอาดินน
รอดให้ทำดินนั้นเป็นด้ามต้วนได้แก่เจ้าของตั้งตั้งถวน ให้แก่ผู้เอามา
ตั้งตั้งหนึ่ง ๗๕

๖ ๐ มาตราหนึ่ง เรือชนกดี ดองกดี } ไปตามกัน แด
ของ

เรือหลังไปกระทงเรือหน้า } แดก) แด เรือหน้าจอดอยู่ เรือหลังไป
ดม) กดี

กระทงแตกดมกดี หนึ่งเรือหน้าออกให้เรือหลังวางไว้ แดเรือหลังมิได้

วางอยู่ ภายไปกระทงเรือหน้า } แดก) กดี ท่านให้เรือหลังใช้ทรัพย์เรือ
ดม)

นางจงดนม เพราะเรือหลังมีงอาจหาพิจารณาได้ ถ้าเรือเบียดอ
เรือเบาโดนกันดมเดียวทรัพย์เท่าใด ๆ ท่านมิให้ ใช้เลย ถ้าแกตั้งผ้า
ให้ใช้จงดนม ถ้าเรือหนัก ผู้เรือเบาเป็นคนดำหา มียินชง โกรธ
ภายผ้าเรือหนักดม ให้ ใช้ ดินท่านจงดนม ถ้าตายให้ ใช้ชาคนท่าน

ถ้าเรือชนมาแนบผิง เรือดองไปกระทงกระทงเรือชนน } แดก) กดี ให้
ดม)

เรือดองชนใช้ ดินท่านจงดนม ถ้าเรือดอง } แดก) กดี กแตกเดี่ยว
ดม)

เปล่า เพราะมิได้ ไปกตางนำเยยใด ถ้าเรือชน ๆ โดยกตางนำแด

กระทงกระทงเรือดอง } แดก) กดี ให้ ใช้ทุนเรือดองจงดนม เพราะเรือ
ดม)

ชนบงอาจ ถ้าเรือชนจอดอยู่ แดเรือดองมากกระทงกระทงเรือจอดเป็น
อันตราย ให้เรือดองใช้ทุนจงดนม ถ้าเรือดองเป็นอันตราย จะ
ให้เรือซึ่งจอดอยู่ใช้ มิได้เลย ถ้าเรือดำหนึ่งจับถ่อภายจอดออกจะไป
แดเรือดำหนึ่งตั้งใจจะจอด แดहतกกันกระทงกระทงเรือข้างหนึ่งดม

แต่เรือจวนคนมกนหดก ถ้าหน้งมกกต ให้เงาเรือซ่งมโตตมมมมมมม
 ซ่วยกเรือเกบตั้งของ ถ้ามอยซ่วย ให้ไซของซ่งเรือตมกทหน้ง
 เพราะเหตุหาความกรุณาต่อกันมิได้ ถ้าแต่เรือหน้งเกหน้งโทม
 กนกตางกัน แต่เรือซ่งหน้งไทรของบอ กมีพ้งแต่ผาดของเรือท่านให้
 ตมเดี่ยตมมกนอยเทาโต โห่มผ่านนี้ไซตมท่านจตมมมมมมมมมมมมม
 แต่มทบอ กนแต่โคกน เรอนนตม ทานว่าบปเควระทงตองซ่ง
 ถาคตองท่านนอยให้เรือเขานนจอตอย ถ้ามีจอตแต่กายไปกะทงเรือ

แต่ก } กต ให้เรือเบวไซของท่านจตมม แต่เรือหน้งกะทงเรือ
 ตม }

เบวแต่ตมม ก็แต่ตมเดี่ยเบตา เพราะมชาง ถ้าเรือเบวแต่เรือ
 หน้งจอตอยกะทงกนเซจ แต่เป็นอนตรายทงตองซ่ง จะว่าแกกน
 นนมิได้เลย

๗ ๑ มาตราหน้ง เกวียนหน้งเกวียนเบวภบกันกตางทาง ให้
 เกวียนเบวหตตเกวียนหน้ง ถ้าแต่เกวียนเบวหตตเกวียนหน้งมพน
 กะทมเกวียนเกวียนเบวหตตหน้งกต ให้เกวียนเบวไซ ถ้าเกวียนเบว
 หักๆเดี่ยเบตาท่านมิพ้งให้ ไซเดี่ย

๘ จักกล่าวตักษณให้ ๓ ประการ โดยบาพมในพระธรรมถำตร
 ตงน ดีเนหะโตจะระหน้งทหน้ง ทนนะระหน้งญจะกระยะโต คัททายะ
 จะระหน้งทหน้ง คิวริงจะระหน้งตักษณนึ่ง แปลว่า ระหน้งตักษณนึ่ง อันว่า
 ตักษณอันให้ทรพยกแก่น คิวริง มีถำมประการ ดีเนหะโตจะระหน้ง
 ทหน้ง คิวให้ทรพยกแก่นด้วยเส้นหาหน้ง ทนนะระหน้งญจะกระยะโต คือ

นานผู้ให้ลูกแก่ท่านน่ะ จะเอาลูกคนคนเดา ท่านให้ค่าลูกนั้นจึง
สิ้นค่าตัว เป็นว่าเห็นแก่ผู้เลี้ยงน่ะ ถ้าแต่ทารกนั้นไปอยู่ด้วยพ่อ
แม่เดิม จะดีมีค้อยู่ด้วยผู้เลี้ยงน่ะดีกว่าไหม ถ้าแต่ผู้ใดจำใจผู้เลี้ยง

ให้ไปด้วย พ่อ } เดิม เป็นว่าบ่มีพินิจคิดรวบราย ถ้าแต่ให้ลูกแก่
แม่ }

ท่านแต่อายุสองขวบสามขวบขึ้นไป แต่ผู้ไหนเขาบ่เห็นคุณค่านาม
เขาบ่อนาคิด ผู้ไหนเป็นดีที่ผู้เลี้ยงเลี้ยง แต่อยู่หังนานผู้ให้ลูกแก่ท่าน
นั้นจะเอาลูกคนมาเดา ท่านให้ค่าผู้เลี้ยงน่ะจึงสิ้นค่าตัว ประดุจ
ค่าลูกอ่อนอนาคตตายลัดตอมาใหม่เห็นแก่ผู้เลี้ยง ถ้าแต่ให้ลูกแก่ท่าน
นั้นได้เอาค่านามให้แก่ท่านระคอก แต่อยู่หังนาน ผู้ไหนจะเอาลูก
คนคนเดา ท่านให้ค่าผู้เลี้ยงน่ะจึงสิ้นค่า แต่ให้บ่มีค่าเป็นดั่งเดิม

ให้แก่ผู้เลี้ยงสองส่วนให้แก่ พ่อ } ส่วนหนึ่ง ถ้าให้ลูกแก่ท่านแต่
แม่ }

อายุ ๕ ขวบได้ระคอก นานมาผู้ให้จะเอาลูกคนคน ให้ค่าผู้เลี้ยง
นั้นจึงเต็มค่า ให้บ่มีนอกเป็นสองส่วน ให้แก่ผู้เลี้ยงน่ะส่วนหนึ่ง

ให้แก่ พ่อ } มีน่ะส่วนหนึ่ง ถ้าให้ลูกแก่ท่านแต่อายุ ๗ ขวบขึ้นไป
แม่ }

แต่ผู้เลี้ยงน่ะเอาผู้เลี้ยงน่ะไปขายแต่ทำให้ โดยยกประการใดๆ แต่
พ่อ } พ้องน่ะจะคนเอามา ท่านว่าใช้ ย่นนายเขาได้อยู่แล้ว ผู้
แม่ }
เลี้ยงจะคิดเอาค่าเขานมได้ จะดีมีค้อยู่ฝ่ายข้างผู้ใดก็ตามใจมัน จะ

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเดินทางแก่ท่าน ยกภรรยาตั้งชีวิตไว้ให้แก่ท่านด้วยเดินทางแล้ว แลอยู่มาจะคืนเขาเด่า ท่านว่าจะคืนมิได้โดย ชะ

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาทรัพย์อันมิควรที่จะให้แก่ท่านนั้น แลเอาไปให้แก่ท่าน ก็เป็นโทษแก่ผู้ ไหนั้น เพราะเหตุคุณนมนุเรตมมา แห่งทรัพย์นั้น แลเอาเป็นทรัพย์เอง แลเอาไปให้แก่ท่าน อนึ่งถ้าเอาทรัพย์นั้นไปให้แก่ท่านระตอก ผู้รับนั้นก็เป็นโทษ เพราะเหตุผู้รับนั้นไม่พิจารณาเต็มทมาแห่งทรัพย์นั้น อนึ่งถ้าทรัพย์นั้นผู้เอามาให้ค่าดังของประการใดก็ดี ผู้รับนั้นหาโทษมิได้ เป็นโทษแก่ผู้ ไหนนั้น อนึ่งทรัพย์มิควรที่จะเอา แลณนรจทรัพย์นั้นกอบด้วยโทษแล้ว แลรับเอาทรัพย์นั้นกดี มิรู้จกอบด้วยโทษแล้วรับไว้ก็ดี ก็เป็นโทษแก่ผู้รับแลผู้ ไหนนั้น ชะ

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง วิญานกทรัพย์ วิญานกทรัพย์สิ่งใด ๆ มิใช่ของตน ๆ เขาของท่านไปให้แก่ผู้ใด ๆ แลเอาไปขายไปจำนำก็ดี ให้เขาค่าทรัพย์สิ่งของอันให้อันขายจำนำนั้นตั้งใหม่ แลเออของ ๆ ท่านให้คืนให้แก่ท่านเจ้าของ ชะ

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดว่าจะเอาทรัพย์เงินทองมาให้แก่ท่าน แลรับเอาพัคค์แห่งท่านไป อยู่มาพจนจากวันคนตนคนนั้น แลมิได้เอาทรัพย์เงินทองมาให้แก่ท่าน แลตดงเอาพัคค์ของท่านไปเป็นอาณาประโยชน์แก่อาดมาเอง อันเป็นดีจว่าเอาพัคค์ท่านไปจริง ควรให้ใช้เป็นที่คุณ อนึ่งถ้าข่มเหงเอาทรัพย์แห่งท่านก็ดี ชิงทรัพย์แห่งท่านก็ดี ควรให้ ใช้ทรัพย์นั้นเป็นศรีคุณ ชะ

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเดินทางแก่กัน แลว่าจะให้ทรัพย์ช้าน

ในมาตรา ๑๒ คำว่า "ภรรยา" ถูกต้องกับต้นฉบับกฎหมายเล่ม ๑ ของหมอบรัดเล แต่ในกฎหมายราชบุรีเปลี่ยนเป็น "ภรรยา" และลงฟุตโน้ตไว้ว่า "ภรรยาอันนี้จะให้" ได้ ๒/2665
 (กฎหมายหมอบรัดเลเล่ม ๑ หน้า ๓๕๓ และกฎหมายราชบุรีเล่ม ๑ หน้า ๔๕๕)

แก่กัน แดงทพยซึ่งจะเ็นนงอยในสฐานทโกถ แดงโตมอยเนมอ
ผู้ชนแต่ชอกปากว่าจะให้แก่กันดงนถ ถ้าแดงทพยมาถมอผู้ชนจึงจะ
จ่าเป็นสทชแก่ผู้ชน เหตุใดจึงกล่าวดงน เหตุจ่าทพยนนมโตมาถนอ
ผู้จะโต ถ้าแต่ให้กมอแดงแดง โตทพยเอาทพยไปจ่าหน้ายเดย
สิ้นเชิงแดงๆผู้ โทมนจะกลบคินเอามีโตเดย

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ชายโทอนมคอรแก่หญิงอนเป็นเมียท่าน ๆ
ให้ โทใหม่ ๓๐๐๐๐๐ ถ้าหญิงหามอโตแดงชายโทอนมคอร โทใหม่ ๗๐๐๐๐๐
ถ้าหญิงโทอนมคอรชาย โทใหม่ ๓๒๐๐๐๐ ถ้าหญิงเห่นอนกนโทอนม
คอรแก่กัน ให้ โทใหม่ ๗๐๐๐๐๐ แด

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ดงท่านให้ กนอนมคอรได้โครก โทใหม่
๓๗๐๐๐๐ ถ้ามาทงนแดงคดระ ๓๐ ไร่ชนไปถิงนา ๓๐๐ หนึ่ง ถ่าจ่า
๒๐๐ เขา ๒ คน ถ่านา ๓๐๐ เขา ๓ คน ถ่านา ๕๐๐ เขา ๕ คน ถ่า
นนโทยถกชน นารชยถระ ๕๐๐๐๐ แด

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้โตเขาอาจนชคเเรือนท่าน โทใหม่ ๓๕๐๐๐๐
ถ่าเขาอาจนชคบ้านท่าน โทใหม่ ๓๓๐๐๐๐ ถ่าเขาบ้านท่านแดงยอจากระ
รดได้ ให้ โทใหม่ ๕๕๐๐๐ ถ่าชคหตมถายอจากระโกถแดงห้องเรือนท่าน
ให้ โทใหม่ ๕๕๕๐๐ ถ่าเลขนแดงหมนแดงดีบรยอชยถวถถ่าจ่าแดง แด
มนมพงไซ้ นนคจาเใหม่ทหนึ่งโท โทใหม่ทดีแดง แต่จ่าโทมนแดง
อาจนเดยจงโต

- ๑ จ่ามาถดยถกชนให้ ๗ ประการ ดินแต่เท่านี้
- ๑ จักถ่าวถถกชนพนิน ๒ ประการในพระชธรรมด้าถร โดยพระ
มาพดงน โทได้กระโรติถพกถง เอกงอะโทถระโกมีถา เอกงกระโรติ

อภิกษุ ทวีธาอภิกษุละกัษณะ อธิบายว่า อภิกษุละกัษณะ
 อินวาลกษณพนนชนตอกัน ทวีธา มี ๒ ประการ ไทได้กะโรติ
 อภิกษุ คือพนนชนตอกันด้วยความโกรธหนึ่ง อะไทได้กะโรติอภี
 กษุ คือพนนชนตอกันด้วยมีใจโกรธหนึ่ง เป็นต้องประการ
 ดังนี้ อินวาลกษณพนนชนตอกันด้วยใจของโกรธหนึ่ง แดจะเอา
 ทรพยถึงอินพนนมีได้ เหตุว่า โกรธแล้วหุดความพินิจพิจารณามีได้
 อนึ่งเมื่อพนนชนตอกันนมีใจโกรธ ดังทรพยอินพนนนั้นเอา
 ได้ เหตุว่ามีความคิดอาวแต่จึงเอาทรพยนั้นได้

๑ มาตราหนึ่ง ขนทงต้องเป็นเอกจตุรเขกณนัตถมวชด้วยกัน
 กัด แต่ปดากันกัด แต่ผหนึ่งต้องจับบดกัด เช่นหกกงแกมรณภาพ
 กัด ทานว่าหาโทษมิได้ อนึ่งผยงกัด ผดกรวางกัด ให้ปดาก
 นัน ผยหาโทษมิได้ เพราะเหตุผยนั้นจะได้ มจตุรเจตนาที่จะใคร่ให้
 ดันชีวิตรหามิได้ แต่จะใคร่รู้เด้นเป็นผาคุภาพ เป็นกรรมแกผย ถึง
 มรณภาพเองแแต่

๒ มาตราหนึ่ง คนทงหลายแข่งเรอเงินกัด แข่ง เกดขยเงิน
 กัด แข่งโคเงินกัด ดรรพแข่งพาหระนะดังใด ๆ กัด เมื่อแข่งนั้นถา
 ต้องผคนปดอยจับแถงแกมรณภาพ ทานว่าหาโทษมิได้ อนึ่งถา
 ขงโกรธเกกกัน แดบตกันแตกหักตมตาย ซ้อว่ากอบประด้วยโทษ
 แดให้ถดินใหม่ตาม โทษานโทษผนน อนึ่งถาแยะเยกกันซมอไป
 แดใจถ แมนดวงกระกตคนทงตงนนใหญ่ชยเป็นประการใดกัด บม
 ควรว่าโดยบนตาคักัดกระกตนน เหตุใดจึงกตถวถน เหตุบุคคตถง
 หลายประพฤติในการชนเด้นตงนน โดยพระธรรมดำตรกถ่าถ
 ตงนเด

๑ วันพฤหัสบดี เดือนแปด ชนเกาศา ม่มเส็งนักษัตรเอกศก สัม-
 เถจบรมมพิตรพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมชฎีรุดึงหนาท คำให้ตั้งตรีดี
 แก่ขุนศรีภริปริษาให้กฏเป็นตำรวจไต่ต่งน ด้วยตักขุนณะหัวหมั้นหัว-
 พันอันเดิมเตจบรมมพิตรพระเจ้าอยู่หัวไซ ไปต่อกิจราชการพระ-
 ราชดังความกัต ไปวังเมืองกัต ไปราชการโต ๆ กัต ท่านมิให้ชวน
 กันเดินเบียดแฉเดินดรรพพนนชนคอกันตักชน ถ้าแฉชวนกันเดินเบียด

ไต่ต่งน ท่านมิให้ชวนเดินเบียดกันเดินเบียด

ส่วนโทษไซ ท่านให้ตวงโทษแก่ผู้เดิมตอาญาซึ่งผู้ ไปต่งนนั้น

๓ ๑ มาตราหนึ่ง เตนเบียดชนโคตรรพเดินพนนชนคอกันในบ่อน
 แฉทำหนึ่งต้อบริคนชนชชยริบเอาเงินนายบ่อน ชนชชยจะให้เป็นค่อน่า
 เป็นค่าง ก็ให้เอาตอวมบริคนชนชชยกันนั้น ถ้าเตมนั้นเอาเงินนายบ่อน
 เตมนั้นต้อต้งนายบ่อน ให้เอาตอเงินต้งไทมเป็นทวิศุณ เพราะมีนเอา
 ของต่งนเตนจะเอาตอภาให้มาก

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรประไลยหากการช่มเหงกันให้ชามแม่-
 หนีไป แฉพนนกตจจำชามไป จรเชชบตายกัต เจมน่าตายกัต ท่าน
 ให้ไซ โพรท่านคนหนึ่งเป็นต้อตคน ถ้าเตพนนชนคอกันมีต้งของ

ว้าง } กัตต แฉพนนชามหน้าไปมตาย มิให้มีโทษแก่ผู้พนนน
 มิได้ว้าง

เตย เหตุว่าจจะใคร่ได้ต้งพนน คุงหนึ่งไปค้ำด่าเภาเอาชีวิตไปแตก
 เอาต้งคานนเต

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ช่มเหงกันด้วยพละการ ให้แทงแรตเตื่อจัว

ต่อดอก เผลวเรือนแต่พันแทงข้างน้ำโตกระบือ เผลวแต่ดั่งของโนไร
 ในสวนทำร้ายประการใด ๆ พิจารณาเป็นดั่งให้จง โทษแต่ปรับใหม่
 โดยชวต ถ้าเป็นแต่พิรุณ พิจารณามีเป็นดั่ง ให้เอาประกันแต่ตาม
 มนได้ ถ้าหากพิรุณ มิได้ ให้เอาแต่ตามมนไว้ ถ้าผู้พิรุณ ให้
 จงโทษปรับใหม่ดั่งเดียว อนึ่งผู้ใดทวงศักริด ถ้าหว่านผิดแก่กัน
 หมายถึงครนความแก่ทาน ท่านมีเหตุประการใด ๆ แลหากความแก่
 มนผู้หมายมนนั้น ครนเรียกตามมนหาพิรุณ มิได้ ครึ่งแต่คำมัน
 ว่า ให้ใหม่ปากมันว่านนั้นเป็นขอเดิมความมันดาคักก็ ถ้ามันดั่งพิรุณ
 มันทำแก่ทานจริง จะถือให้ตายก็ดั่ง จะถือดัดมันดั่งมือทวนดด้วยถาด
 หนึ่งก็ดั่ง ความโทษอันทว่าแก่ทานนั้น ถ้าแต่ปากมันหมายมนครนความ
 แก่ทาน แต่มันมิได้ทว่าแก่ทาน ทว่าจงให้ปล่อยเดี่ยเกิด ๖
 ๓ ๑ มาตรการหนึ่ง เป็นภรณ์ดั่งเหตุแก่กันนั้น ท่านให้เอาแต่ใน
 ๘ เดือน ถ้าพ้น ๘ เดือนไปเอาเป็นภรณ์ดั่งเหตุมิได้ ถ้าเป็นความด้วย
 กัน แลผู้ชนะเป็นอันตรายจึงเป็นด่าเหตุ ถ้าผู้ใดแพ้เป็นอันตราย
 มิเป็นด่าเหตุเลย ๖
 ๒ ๑ มาตรการหนึ่ง ข้างท่านวางไว้ณะแปลงก่อน แต่มีผู้เอาข้าง
 ทรัพย์มันไปวางใกล้ แต่แทงข้างอันท่านวางก่อนนั้นตาย ให้ใช้ข้าง
 ท่านแทนดั่งเกอ ให้ดั่งแก่เจ้าข้างนั้นคน สมิคไซ ให้ข้างอื่นแทน
 ให้แก่ท่าน ๖
 ๓ ๑ มาตรการหนึ่ง ดักษณิด่าเหตุ ๒ มาตรการท่าน ๖
 ๓ ๑ มาตรการหนึ่ง ค่างคนค่างเอาข้างวางใกล้กัน แต่เจ้าของ
 ข้างตกมันมิว่าข้างตกมัน ไว้ต่างบ้านแห่งหลด ข้างตกมันหาก

เจ้าหาบแต่ได้แทงข้างท่านบ่อยเจ็บก็ดี ตายก็ดี หาโทษมิได้เลย ถ้ามี
รู้ว่าข้างท่านวางไว้ แต่เจ้าของข้างคกมันมีบอกให้รู้แฉวงใช้ ท่าน
ให้ใช้ข้างท่านแต่

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ข้างคกมันแต่ความนี้ แต่ให้ข้างแทงข้าง
ท่านตาย ท่านให้ใช้ข้างท่าน

๓ ๑ มาตราหนึ่ง มีผู้ทจริตแต่มาตถกตกเมยทวน ผุชนเถอน
ชนปานนกด ผุรายชนทบชนทม ผุชนบาชนเถอน แลยอชกพลกได้
ตกเมยผุคนชาวชาวผุ ชนบาชนเถอนนกด อนงถาศิชาวชาวผุ ชน
บาชนเถอนคดอยผุคดอยไมคดอยเทตถ ผุชนบาชนเถอนนพภาคใช้
ท่านโทตงข้างพลาย ๕ ศอก ตงข้างพง ๕ ศอกคบ พงพลายใช้คาเท่า
กันเป็นเงินคดละ ๗ คดอง ให้แก่เจ้าผุแต่ชาวชาวผุ ชนบาชนเถอน
บาคเจบหน ถ้ามีบาคเจบหัก เจบตาย ให้ใหม่ทอคุณ โดยศักดิ์
มือ

ไม่ } เพราะมันเป็นผู้รายตถกตกขารรมตถทวดไปรุกไปคักท่าน พระ
เหล็ก }

๔ ๑ มาตราหนึ่ง } ชนกันเองแต่ตาย หาโทษมิได้ ถ้า
ควาย }

ชนกันหลายคต แต่เจ้า } รุกด้วยกันข้างหนึ่งโตผูก } คน
ควาย } ควาย }

ไว้ แต่ข้างหนึ่งมิได้เอาผูกไว้ } ละให้ไปชน } อันท่านผูก
ควาย }

ไว้ชนตาย ให้เอา } ควาย } ควาย } อันตรายนั้น } หนึ่ง
ควาย }

๑ ศุภมัสการ ๑๓๕๖ ศกมเนนักษัตร เจตมาศ บัญ จะมิตถระวิวาร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมราชาธิบดีศรีธิบดีศรีวิสุทธิบรมบุโรไสตม บรมจักรระ-
พรตติ ชวรมิกราชเตโชไชย ไชยาเทพาติเทพตรี ภิกษุนาธิเบศบรมบพิตร
พระพุทธเจ้า อยุ่ ทิว เล็ดฉณะพระที่นั่งมิ่งมงคลพิเศก โดยบูรพาภิรมุข
เมของไพชยนต์มหาวปราสาท มีพระราชโองการมาวพระบั้นขุดสุร-

สิงหนาทพระราชบัญญัติค่านับได้แก่ ^{ผู้รับ} _{กรมการ} ผู้พิจารณาความฉบบ

จะกระดือกระหาง ถ้าเป็นตั้งแล้วอย่าให้ ^{เจ้าเมือง} _{กรมการ} เขาฉบบจะ

กระดือกระหางไปซ้ำเสีย ให้บอกตั้งเข้าไปยังกรง ให้ไว้แต่

นอกจนอนจะให้พิจารณาก่อน ถ้า ^{เจ้าเมือง} _{กรมการ} มีบอกตั้งเข้าไปแต่ซ้ำ

เสียแล้วจึงบอกเข้าไปยังกรงต่อภายหลัง ให้มีโทษถึงสิ้นชีวิต ๓๖

๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดต่อท่านว่า เป็นฉบบกฤษศียารุ ว่านรุ
ยารุ วิชยาคุณกระทำให้ท่านตาย พิจารณามีเป็นตั้ง แต่หักหักตั้ง
ท่านตั้งนั้น ท่านให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ แล้วให้ใหม่ขอค่า
ตัวผู้ต่อ ถ้าเป็นตั้งคุณตั้ง ท่านให้ชามันสมัครคุณว่านยาฉบบจะกระ
กฤษศียานนเสีย เพราะมันจะท้อไปภวณนำ ล้วนทรัพย์ตั้งต้นมันนั้น ให้
เขาเข้าพระคลังหลวงจงตั้ง ๓๖

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดต่อท่านว่า เป็นกระดือฉบบจะกระดือ
บุตรภรรยาท่านให้ ถึงสิ้นชีวิตก็ดี แต่กินข้างมาโคกระบอดรวพดีตัว
ของท่านให้สิ้นชีวิตก็ดี แต่มีโคขอช้อ ฝ่ายข้างหนึ่งออกเง็บมา
กล่าวหา ท่านว่า ๆ มีโคโดย เพราะเหตุมิได้ปรากฏช้อ ๓๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง ว่า ท่านว่า รัฐมนตรีบดีวิทยาจารย์
คุณกระทำให้ท่านตาย ถัดเป็นดังจริงดังนั้น ให้ถามเขาครุมนด้วย

ชาติตัวครุมนเดียวให้ตกไปตามกัน ถ้ามีเป็นดังแฉกแฉกดิน ว่า

ท่าน ให้ตั้งโทษทอนมันแล้วให้ใหม่เท่าค่าตัวมันผู้ ว่า ท่านนั้น จะ

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใด ท่านว่าเป็นกระดือกระหางจะกุด

พิจรรณามีเป็นดัง หาก ท่านดังนั้น ให้ตั้งโทษโดยโทษานุโทษ

แล้วให้ใหม่เท่าค่าตัวผู้ นนเป็น ดินใหม่ } กิ่ง ถ้าเป็นดังว่าเปน
พิโนย }

กระดือกระหางจะกุดจริงใช้ ให้เขามันผู้เป็นกระดือกระหางจะกุดมา
ชดเชยวาเดียว ทรัพย์สินมันให้เขาเข้าพระคลังหลวง

๕ ๑ มาตราหนึ่ง คนใช้กระดือกิน แฉกเขาเขาหมอมานั่งฆ่าใน
ที่บ้านเขา และมีผู้เข้ามายกมือแกดงปลงดงแฉกไฟไฟเดียว แฉกเขาไฟ
ไปก็ตี ให้มีโทษแก่ผู้นั้นโดยเป็นฉมจะกุดกระดือ เหตุเขาดัง
กรรมทำหาคือกระดือ ผู้นั้นเป็นกระดือจึงรอนตัวมาทำให้เขาเสียกิจ

การตั้งนั้น ถ้าแต่ไปกินเขา ๆ จับได้ ให้จับเอาจนถึงทั้งโคตร ให้หา
ตามพระอัยการ

๖ ๐ มาตราหนึ่ง ให้จับหมอดังกรรมใดมีผู้เช่ากรรม ท่านให้
ผู้เช่ากรรมนั้นแปลงกรรม ให้ตั้งชื่อนั้น เบี้ย ๓๓๐๐ เข้าดำรง ๓
ทนาถ เหล่าทนาถหนึ่ง เปิดศอกหนึ่ง เกียน ๓ เดม เมียงหมากให้แก้
หมอดังกรรมใหม่แล้ว ถ้าผู้เช่ากรรมนั้นแปลงกรรม คนไร้ตายใน
๓๕ วัน ให้ใหม่ผู้เช่ากรรมเป็นเบี้ย ๑๓๐๐๐๐ มีใหม่ใช้ค่าคนอื่นตาย
นั้นเลย ท่านว่าไร้อัยก่อนแต่ชอกรรมคนทั้งหลายรับด้วย ถึงอินทร
พรหมเทพบุตรก็คุมด้วยศพด้วย ถ้าพ้น ๓๕ วันคนไร้ตายท่านว่าเป็น
กรรมของเขาเอง จะได้โทษแก่ผู้เช่ากรรมนั้นได้

๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดได้ตั้งฉนวนให้ท่านกิน ท่านเหวงเงื่องจะ
ตายแต่แก่โรคกิด ชนผู้กระทำให้ท่านปอดหัวมอดดาบาคด้วยประ
การใด ๆ กิด ท่านจับได้ ให้เอาตัวมันเองฉนวนมาให้ท่านกิน แล
ผู้กระทำท่านนั้น ชนชาหย่างประจានแดงปลงลงทอนด้วยศอกหนึ่ง ๖๐

ที่ แล้วให้ใหม่ปลุกคือเป็น

ดินใหม่	} ถึง แล้วตั้งตัวจำไว้ฉนคักโดย
พิไนย	

ยะถากรรม ถ้าหัวท่านตายให้สามนเดื่อ

๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดท่ายา

เบือ	} ให้ท่านกินเมามร คักคือ แล
เมา	

เก็บเอาทรัพย์ตั้งฉันทาน ๆ ว่าผู้ร้ายยังใคร ถ้าเป็นดังให้ชนชาหย่าง
ประจานแดงปลงลงทอนด้วยศอกหนึ่ง ๖๐ ที่ แล้วเอาทรัพย์ซึ่งมันเก็บ

เขาไปนั้นตั้งใหม่ทักคุณเป็น

ดินใหม่	} ถึง แล้วให้ใหม่ปลุกคือแล้วจำ
พิไนย	

ไว้จนคุณว่าจะตาย ถ้าผู้ กษยานนตาย ให้สามี ให้กษยานนให้ตาย
ตกไปตามกัน ถ้าผู้เพอนรู้เห็นด้วยหลายคน ให้ตั้งโทษด้วยสัตตทนต์
๓๐ ที แล้วให้ใหม่ตั้งโจร เหตุว่าอย่าให้มีคนร้ายได้โดย ชะ

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ยาแก่ตักทวนกันเป็นบ้า ให้มีนรักษา
ตักทวน ถ้ามีนรักษาหายให้ทอนมันน ๓๐ ที ถ้ามีนรักษามหาย ให้
ใหม่ปลุกศวดแลด้วย ๖๐ ที เขาชนนชาหย่างประจันแดงจำไว้ณคฤ

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ยาแก่ทวนกันสลบในท้องตาย ให้
เอาค่าตัวเนมมันทนต์หนึ่งตั้งใหม่ทวดคุณเป็น ^{สิ้นใหม่} กิ่ง แล้วให้ทอน
พินัย

๖๐ ที เขาชนนชาหย่างประจันแดงจำไว้ณคฤ ถ้าตายทงแม่ตักทวนให้
มันตายตกไปตามกัน

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดผิดแพกแซกข้างกันจางวานหมอให้
กระทำ หมอเห็นแก่เบียดเบียนจางชว่นเขวรับจางรับวานแดง แดหมอชิง

มีทนต์กระทำแก่ทวน ๆ จับโต ให้เอาหมอแดงคน ^{จาง} ^{๕๕}
วาน ^{๕๕} นชนนชาหย่าง

ประจัน แล้วให้ทอนด้วยสัตตทนต์ ๓๐ ที แล้วเอาชนนชาหย่างประ-
จันให้เขวรับทงเมือง ถ้าหมอกระทำทวนหมอนเป็นค่างมตาย ให้เร่ง
แก้จึงได้ ถ้าแก่ โต ให้เอาหมอแดงจางวานนชนนชาหย่างประจัน

แดงทอนด้วยสัตตทนต์ ๖๐ ที แล้วให้ ^{หมอ} ^{๕๕}
ใหม่ ^{๕๕} เรียงตัวเป็นเบย
ผู้จางวาน

ปลุกศวด แล้วจำตั้งไว้ณคฤ ถ้าหมอมันกระทำให้ตาย ทานให้เอา
หมอแดงผู้จางวานนชนนชาหย่างประจัน แล้วปลงตงทอนด้วยสัตต
ทนต์ ๕๐ ที แล้วให้ซาเสีย

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงกตชายกตเป็นชู้เมียกัน หญิงจะใคร่
 ให้ชายนักรัก ให้แม่ตพ่อหมอกกระทำมนตรตนมกรตัมบ้อยสรรพ
 การเด่นที่ ดังนั้นท่านว่าหญิงทำแต่จะให้ชายนัก ขายทำแต่จะให้
 หญิงรัก หญิงจะให้เป็นประโยชน์จำเวียงแก่ตัวสืบไป เมิน ^{ชาย}
 กัด ^{หญิง} เครื่องร้ายหากไรเจ็บตาย จะได้โทษแม่ตพ่อหมอนั้นมิได้เลย
 เป็นกรรมแก่ผู้ตายนั้น เทพตายรังคนมนุษย์จะอยู่ได้ ๖๖

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจะโทษอื่นพิศวงงงงวยในตน แต่
 ประกอบภักษิตยาคุณปัญญาแผ่ตด้วยดีได้ ๆ ให้ท่านกินกัด ได้ให้ท่าน
 ด้วยประการใด ๆ กัด แต่บนรูปส่งรูปด้วยวิทยาคุณประการใด ๆ กัด
 พิจารณาเป็นดีให้ท่าน ๖๖ ที่ เขาชนชาติของ ประจันและทะเล
 บก ๓ } วัน แล้วข้ามนเดีย ถ้าทำให้ ^{ชู้} } มนกัน ๖๖ ด้วยประการ
 เรือ ๓ } เมีย }
 ใด ๆ พิจารณาเป็นดี ให้ถึงโทษคุณเดียว แล้วสั่งตัวให้ชายฉ้อ
 ตามแต่ใจมัน ๖๖

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง ^{ชาย} } เป็นชู้เมียกัน เคียดพุนนัยใจกัน
^{หญิง} }
 ชายกตหญิงกตไปบนตนไม่สนมมิ ให้ชายฉ้อชายชู้แต่หญิงนั้นไซ้เจ็บ
 ต้มตาย ฝ่ายผู้มิได้บนบเจ้าไซ้เจ็บต้มตาย ผู้ใดไปบนบเจ้าพิจารณา
 เป็นดีโทษตกแก่มนณเด่มขอระบภักษิตยากระทำท่านให้ตายนั้นระ
 ๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดวิวาทกับหญิงมีครรภ์ ตัดพันแทงหญิง
 มีครรภ์ตกในท้องตาย แม่มีบาดเจ็บ ให้ใหม่ผู้ตัดพันแทงโดยขนาด
 ถ้าตายทั้งแม่แทงลูกให้ชายผู้ตัดพันแทงให้ตกไปตามกัน ๖๖

๑๖ ๐ มาตราหนึ่ง อิชฺตรีผู้ใดไปประสูติบุตรในเคหะสถาน
แห่งท่าน ให้พลเรือนท่าน ผ่าผนังห้องตัวรับหนึ่ง ของตงหนึ่ง
ขมั้น มะกรูด ต้มบ้อย เขา นานมโค อ่อนอ่อนขอโทษแก่เจ้าเคหะ
สถานนั้น ถ้าผู้นั้นเป็นคนยากควรให้มแต่ผ้าตัวรับหนึ่ง เว้นเสียแต่
ทอง ถ้ามีอิชฺตรีผู้ใดไปตั้งชีวิตในเคหะสถานท่าน ทรัพย์อยู่ด้วย
อาตมาเท่าใดควรให้แก่เจ้าเคหะนั้น ๗

๑๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาผู้ไปไว้ในบ้านเรือน } ท่าน ให้พลเรือน
เรือนท่าน ให้ต่าหามหนึ่ง หอหมุ เมียง หมากพุด กตด้วยอ้อย ให้
หมอเดียวเต็มยศัญไว แต่ให้พระตั้งสวัสดิคมนตรีทำบุญเขาเบย ๑๒๐๐
ให้แก่หมอ ถ้าเอาผู้ไปซัดไว ในที่ไร่นาเรียกถ้องท่าน ให้พลเหตุ
ชดทหนึ่ง กัดควหนึ่ง เขาตัว เมียงหมากพุด ราชวัดคัตตรง สวด
พระพุทธรณน ๕ } วัน ถ้ามีพลเรือนที่บ้านไร่นาเรียกถ้องท่าน ผู้
คนของท่านเจ็บไข้ ให้ปรับไหม ถ้าตายหายให้ทำค่าของซึ่งตายนั้น
เป็นด้ามถ้อง ให้มันใช้ถ้องหนึ่ง เพราะมีมหาพิจรรย์นามได้ ๗

๑๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเสียเคราะห์ แต่เอากระษาศผู้ไปทิ้งไว้
ในบ้านท่าน ให้พลทบ้าน หอหมุ เมียงหมากพุด กตด้วยอ้อย บายศรี
ตัวรับหนึ่ง ฉัตรธงรูปเทียนให้สวัสดิคมนตรีทำบุญ ถ้ามีพลทบ้านนั้น ผู้
คนแต่ถ้องของท่านเจ็บไข้ ให้ปรับไหม ถ้าตายหายให้ทำค่าตั้งของ
นั้นเป็นด้ามถ้อง ให้มันใช้ถ้องหนึ่ง ๗

๑๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดพลการแก่ท่านแต่เทพยดาถัด พดการ
แก่ภิกษุมีค่าจกดี ถ้าเขาไปเสียขายคากท่าน แดพันมันไตท่าน แดเจ้า-

สภามหาเถรเห็นได้ ยินโดยจริง กังขะฉินทะนิตต์สะโน อินฺถาแดงซึ่ง
 ข้อความให้ขาดสงสัย วิวาทานัง แห่งชนทั้งหลายผู้วิวาทกัน
 ได้ป็ชมิโม แม้นั้นว่าสภามหาเถรนั้น สักขัตินามะโก มีชื่อ ๆ ว่าสักขี
 ค็อพยาน ยุคโต ก็คือว่า อินฺถาแดงคือ อินฺถาโดยพระค้ำภีระ
 ชรรณฉัตร อินฺถาแดงบรมราชภริยาพระบรมมหาราชกุมารีเป็นบาทมาตรา
 ๑๖ ก็นมาตงน

๑ ศักราชค.ศ. ๑๘๘๕ พยัคฆตั้งวชิระระเชษฐมาเถกาทภักเขเอภกัทคัม
 คติยังอาภิตยวกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระ
 บรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ด้ผ่านกรุงเทพมหานครมหานครอาราจะคิ
 ศรีอยุธยาตามหาคฤภพพรตพระราชธานีบรมมหาราชวังฐาน สุทรง
 ทศพิชราชธรรมอันประเสริฐ เสด็จเสด็จคยณะพระทนต์นถึงหับญชร
 มหาปราสาท พร้อมด้วยหม่อมมาตยาภิรมย์มนตรีกระวีวิชากราชประโรหิต
 ศาจารย์ เฝ้าพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมี
 พระราชโองการมจรพระบรมพุทธรูปตั้งหน้าค้ำหวัดแก้ว พิลาศชาดภา
 ติระตภากรทุกกระทรงถน
 ให้ตราการประกาศแจ้งเฝ้าหน้าพยานว่า เสด็จพระพุทธรูปตั้งหน้า พระ
 โภกานตม พระภิกษุชยป ทั้งตามพระองค์ได้ครัดแก่พระธรรมบัญญัติญา
 ญาณแล้วเสด็จเข้าสู่อุปนิพพานไปเป็นลำดับ แดสมเด็จพระศรีด้าย
 มณีโคตมบรมครูเจ้าแห่งเวท ทรงสร้างพระธรรมการบารมีดีดั่งไฉยแดน
 มหาภคินี บำเพ็ญพุทธบริจาตทั้งห้าพระบารมี ๓๐ ทศ จึงได้ครัดเป็น
 สัมเด็จพระพุทธเจ้าในพระรัตนบัณฑิตย์ คงไม่ทุมราชพระมหาโพธิ
 ไปรตจตุบวรพลัษทั้งดี คือพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิกา อุบาสิกา ให้ดู

พระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณ ครบกำหนดพระพุทธรูปในย กอพระชนมายุ
 ทั่ว ๘๐ พระพรหมาก็เสด็จเข้าสู่พระอมิตมหานครนฤพาน ทรงพระ
 มหากรุณาพระราชทานพระบวรพุทธดำดีนาไว้ ๕๐๐๐ พระพรรษา แล
 พระโคธิปฏิภกรธรรมแปดหมื่นพันพระธรรมชั้น กับทั้งพระปฏิมากร
 เจดีย์อันของพระองค์ไว้ เป็นที่ไว้ ทอดการบูชาแก่เทพยดามนุษย์ทั้งปวง
 แด่ปางนขอเทพยดาทั้งหลาย คือ พระอินทร์ พระพรหม พระยมราช
 แด่ท้าวจตุโลกบาล พระจันทร์พระอาทิตย์ ภูมอารักษ์ อากาศเทพยดา
 ผู้รักษาพระพุทธรูปดำดีนา แด่เทพยดาอันรักษาซึ่งขอบเขตแดนมา แลพระ
 มหาบวรเสด็จครันตร จึงเสด็จมาประชุมให้พร้อมกันในฐานที่ พง
 ซึ่งกาคณณะจะเป็นลักษณะพยานแก่กัน ถ้าเห็นอาเห็น ได้ยินไหว้วได้ยิน
 รั ไหว้วร ถิ่นมิได้เห็นว่าได้ยิน มิได้ยินว่าได้ยิน มิว่าไว้ แล่นพระ
 ธรรมอันหนาได้ต้องแค้นหันโยชน อย่าวได้ทรงซึ่งคนอันหาความดี
 มิได้ ได้โดย ให้เป็นปกติบ่าไขว่บิตต่าง ๆ ถ้าจะไปบอกเขาบ่าให้เสีย
 ก็น แลต้องอดสู่นบาดร้ายพาวพาด แลให้บังเกิดอุปบัติใดหิตตกจากปาก
 จมูก ถึงซึ่งชีวิตรพนาศอยาให้ทันถึงบุตรภรรยา แลคำดำมานทาง
 จึงให้ ได้แก่คนอันหาความดีมิได้ ประการหนึ่ง ให้ท่านคิดคี่คะคน
 ซึ่ง เป็นพยาน หาความดีมิได้ ให้มากกว่าก่อนแล้วคนทั้งหลายใน
 มนุษ โลกยนี้ อนึ่งให้ท่านคิดมอดคี่เท่าเดียวให้มากกว่าเส้นหญ้า อนึ่งให้
 ท่านเช็ดเนื้อคนอันหาความดีมิได้ ให้มากกว่าแผ่นดินอันหนาได้ต้อง
 แล่นหันโยชน อนึ่งให้ท่านคอกตากคนอันหาความดีมิได้ ให้มาก
 กว่าดาว ในพื้นอากาศ แลคนอันหาความดีมิได้ ครันจุกิจจากมนุษย์
 แลให้ ไปบังเกิดเป็นเปรตในเชิงเขาครีฏู มีตัวอันสูงได้ด้ามคา-

ยท มีปากเท่ารูเข็ม เขาได้บดจนกระทั่งโลหิตในกายกินเป็นภักษาหาร
 สิ้นพุทธรักษาครบหนึ่ง ครั้นจุติจากเปรตแล้ว ให้ไปตกในมหานรก
 ทนทุกขเวทนาแสนสาหัสสิ้นพุทธรักษาครบหนึ่ง ซึ่งมีภูวามุนี นาย
 นริยบาลเอากายชนดวงเห็นอแผ่นเหล็กแดง แล้วเอาเหล็กแดงตรง
 คี๋คะตรงเท่าได้ แล้วเอาขวานผ่าอกตัดคนสิ้นมือเสีย ซึ่งมีไต่ยมนว
 ไต่ยมนน นายนริยบาลเอากายชนดวงเห็นอแผ่นเหล็กแดง แล้วเอา
 หอกอันใหญ่แทงหิวาตอดคหุชาย เแทงหุชายคอดคหิวา ซึ่งมีไต่
 เห็นว่าไต่ยมนน นายนริยบาลเอากายชนดวงเห็นอแผ่นเหล็กแดง
 เขาขอโทษดา } คร่าออกมา แลคนหาความดีจมีไต่ยมน กัด
 ขวา }

โทษแล้วลงไปยังขุมอุทธรณ์อันเต็มไปด้วยตามกษัตริย์เดียดพถาน
 ว่ายอยู่ มีตัวอันตะถายไปแล้วเกิดขึ้นมาด้วยทกขเวทนาอีกแล้ว ครั้น
 จุติจากนรกแล้วจึงเกิดเป็นสัตว์กษेत्र เป็นสัตว์เดชะงก กอ ถ้าเกิด
 เป็นมนุษย์ จะเปล่งอวยเบียดแต่ในกรรม แลตนนบอดหินนหนวก เป็น
 คนเคียดค้อมบัวใบ แดกกำเนิด เกิดวิบัติสรรพต่างๆ แลไถยอันตรวย
 ซึ่งกล่าวมาทางนี้จึงได้แก่พยานอันหาความดีจมีไต่ยมน ถ้าเป็นผู้เป็นศกษ
 พยานกล่าวแต่ความดีจตามจริงไซ้ แลเกิดมาในภพใด ๆ ถ้าเป็น
 บุรุษจะบริสุทธิไปด้วยรูปโฉมโฉมพรรณอันฐานอันประเสริฐ บัง
 เกิดเป็นนักปราชญ์กับด้วยปรีชาชาญ ถ้าเป็นอิสตรีจะมีพรรณอัน
 ฐานอันไพบล แลยศแห่งคนอันมีความดีจนั้น ไปในอะนาคจะทรง
 พระไตรปิฎกธรรม อันเป็นที่จะยกเฮตระทักษ์ในพระพุทธรักษา สัม
 เต็จพระศรีอารยเมตไตรยเจ้าอันมาตรดีในกายภาคหน้า แลจะบ้ายหน้า
 เขายังพระอมิตะมหานครนฤพานนแด

ระ

๑) อนึ่งให้ผู้พิภคศาสตร์ภาตระตการเลงคุดำพยานนั้นโดยระบุ
 ลำนวนควรที่จะฟังก็ให้ฟัง มีควรที่จะฟังอย่าให้ฟัง ให้ฟังเอาคำ
 พยานแต่ที่จริง ไดเนอความประการใด จึงให้เลงคุดำคักขีพยาน
 แดให้ผู้พิภคศาสตร์ สติปัญญาผูกพันใน อารมณพิจารณาคุโทษ อัน
 ใหญ่) อันมีในภายในภายนอกสรรพกรแห่งชาตมคภาพ ให้แจ้งใน
 น้อย) บัญชีก่อน แดจึงให้ตั้งใจปลงฟังคำพยานจงหนัก อย่าให้ดูอำนาจ
 แก่ใจอันเป็นบดขย แดพิภคศาสตร์ว่ากล่าวประกอบด้วยปัญญาจงเดือยค
 อย่าให้เหตาระเหตระปากเบา จึงจะดีเป็นใหญ่ในพิภคศาสตร์ปรับคค
 พงปวง แม้นจะว่ากล่าวพิภคศาสตร์เนอความคคทั้งปวงนั้น ให้เลงคใน
 คำพยาน แดทวงความให้เห็นเนในใจคนเดียวก่อน ถ้าได้พิภคศาสตร์
 ว่ากล่าวออกไปแลดู มนเห็นคคนั้นบมคคว แดจะทักทวงควไรหรือ
 พภคศาสตร์พิจารณาไปจงได้จริง อย่าดูอำนาจมัวเมาคืออภฏฐีมานจะ
 ได้ปราไชยแลดู มปัญญาอันเที่ยงแท้ ผู้พิภคศาสตร์ภาตระตการจงรู้ใน
 ลักษณะพยานทั้ง ๕ ประการนั้น ก็ยอมเป็นทศรรเดือยญแกบทุกคคทั้งปวง
 แดพยาน ๕ ประการนั้น คือ ราชดกฏประการ ๑ พรหมมณดกฏประ-
 การ ๑ แพทยดกฏประการ ๑ ดกฏดกฏประการ ๑ หินดกฏประ-
 การ ๑ อันว่าพิภคศาสตร์หลังกฏแห่งพยานท่านกล่าวไว้ดังนี้ อนึ่งใน
 ลักษณะพยานประกอบด้วยของ ๑๒ ประการ คือ บุกคค ประกอบด้วย
 เคาหัดฐานอันบริบูรณ์ ๑ คือว่าบुकคคอันบริบูรณ์ด้วยตูกถถานมาก ๑
 คือว่าบुकคคประกอบด้วยหน้าใจเปนด์ประษ ๑ คือว่าบुकคคมีหน้าใจประ-
 ครอบด้วยกคค ๑ คือว่าบुकคคประกอบด้วยตระกฏเปนด์ประษฐีอันประ-

เดี๋ยวลูก คือด่วนทุกคตเป็นท่งการบูชาแก่คนทั้งปวง ๑ อันว่าบทุกคต
ประกอบด้วยของคหกประการนี้ จึงควรให้ตระถากการตามเขาผู้นั้นเป็น
พยาน

๑ ถ้าทวยราชูรทงปวงผู้มอรรถคต ข้างพยานจะฟังเขาเป็น
พยานมิได้ คือดว่า

คนมโตชยแกคต	๑	คนทหนวก	๑
คนกนยมถนผู้เป็นคความ	๑	คนตาบอด	๑
คนผู้เป็นทกษผู้เป็นคความ	๑	หญิงนกรได้ภณ	๑
คนเป็นญาติผู้เป็นคความ	๑	หญิงแพศยา	๑
คนเป็นมิตรหยาผู้เป็นคความ	๑	หญิงมีกรรม	๑
คนเป็นเพื่อนกันชย	}	คนเป็นกระเทย	๑
ด้มะเด็กกับผู้เป็นคความ		คนเป็นมันเตาะ	๑
คน } คนจิวาทกกับผู้เป็นคความ	๑	พ่อ	}
จำพวก } คนมีกรรม	๑	แม่	
แต่คนผูกแวงกับผู้เป็นคความ	๑	คนเป็นพิภคจวค	๑
คนเป็นโรคมก	๑	หมอยามโตเรียน	}
เด็ก ๗ เซา	๑	คนกักรแพท	
เฒ่า ๑๐	๑	ช่างเกอก	๑
คนมกเดียวคต้อทาน	๑	คนประมง	๑
คนเตนร่าชชทานเตยงชวค	๑	คนนคเตงเตนเปยบอน	๑
คนชบชชทานทาน	๑	คนเป็นโจร	๑
คนไม่มีเรชนเตยจว	๑	คนโตได้มก	๑
คนถอตระเบองกระถาชชทาน	๑	คนเป็นเพชรฆา	๑

คน ๓๓ จำพวกนี้อย่าให้ฟังเขาเป็นพยาน ถ้าใจทยจำเลยยอมให้ ดับ
ฟังเขาเป็นพยานได้

๑ ๑ อินว่าลักษณะพยานนั้นมิได้จำพวก คือว่า ที่พยานหนึ่ง
บุตรพยานหนึ่ง อัครพยานหนึ่ง อินว่าพยานนั้นคือว่า พระภิกษุ
ทรงธรรม พราหมณาจารย์ อินอยู่แก่คิงแดนพระธรรม แด่นักปราช
บัณฑิตยอินอยู่แก่ธรรม แด่นางผู้มบนตาศักดิ์ดำรงราช

๒ ๑ อัครพยานนั้น คือ นายหัวพัน หอปากกตาศ พะท่ามวง
จำเดิมยรนักการ พ่อค้าแม่ค้าทำไรไถนา ฟังเขาเป็นมุดคองม

๓ ๑ อัครพยานนั้น คือว่า พนของพองพนชญาตักตเอง แด
มีศหายเพื่อนกันชยัดมเด คนผู้ยกเป็นฉรรณพกแดคนพวชเรอน ห
หนวกตบอด อินอวยวิฐยาหาจงขามไค

๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีอรรถกตทงต้องเป็นความกันชางพยาน

ฝ่ายข้างหนึ่งข้างใด อัคร พยานกต ทานให้ พิศวระหตุคัวพยาน ๓
อัคร

ประการนี้ใช้ ถาว่าดิมด้วยผู้ชองให้ ฟังพิศวระณคตผู้ มีอรรถกตทงต้อง
นั้น ผู้ใดเป็นนอก ผู้ใดมิได้เป็นนอก ให้พิศวระตามโทษนนเกิด

๕ ๑ อินทงต้องชางพยานรวมกันอินเดียว ถาว่าดิมชางผู้ใด
ให้เขาชางผู้เป็นชนะแก่ความ ทานเรียกวาดิมพยาน ถาว่าดิมพยาน
มิพิศวระ ทานเรียกวาอะดิมพยาน ทานถามเป็นชนะแก่ความ ให้แดงค
เขาทงต้องตั้งฐานนี้ ให้พยานนพิศวระคตเอง ถาว่าชนะแก่พิศวระแล้ว
เป็นชนะแก่ความ ถาว่ามาทงนชชอว่า ดิมพยานแดอะดิมพยาน

- ๖ ๐ ^{ใจทย} ^{จำเลย} } อ่างพยานต่างๆกัน ชื่อต่างๆพยาน ถ้า
 อ่างร่วมกัน ชื่อตั้งพยาน สัมคำผู้ใดเป็นชนะแก่ความ ให้ใครผู้
 ติพิ }
 อุตริ } พยานที่จะฟังได้ถามได้ ให้ฟังเอาแต่ที่จริง ถ้าผู้หนึ่งอ้าง
 อุตริ }
 พยาน ครั้นไปเผชิญพยานๆ ให้การจำผู้เห็นได้ ยินเป็น ๓ ค้อออก
 ไป ชื่อโยนพยาน สัมคำอ้างฟังเอาเป็นพยานได้ ๖
 ๗ ๐ ^๒ ^๒ ^๒ } คน พยานพิศพิ
 ค้อแล้วกล่าวคดีสมอ้าง แลมีคำพยานนรรมจำผู้เห็นได้ ยินด้วย
 อีกคนหนึ่งต้องคนกด ท่านว่าให้เอาคำพยานซึ่งระบออ้างค้อไปนั้นกฎ
 เขาไว้แล้วให้บังคับบัญชา ถ้ามีควรจะสืบอย่าให้สืบ ถ้าควรที่จะสืบ
 ให้สืบ ถ้าโยนพยานกล่าวคดีสมอ้าง ท่านว่า ชื่อชนะตั้งพยาน
 ถ้าโยนพยานกล่าวคดีสมอ้าง อย่าให้ฟังถ้อยความนั้นเลย ๖
 ๘ ๐ ^๒ ^๒ ^๒ } คน พยานพิศพิ
 กรบความผู้เห็นสามค้อใช้ ท่านให้พิเคราะห์คดีเขาทั้งตั้งนั้น ถ้า
 สัมแล้วให้ฟังเอาคำพยานนั้นได้ ๖
 ๙ ๐ ^๒ ^๒ ^๒ } คน พยานพิศพิ
 รับท่านให้ พิจารณาดี ถ้าเป็นพิพยานอุตริพยานฟังได้ ถ้าอุตริยานฟัง
 เขามีได้ ท่านว่ามาบัญญัติโทษไว้แก่ผู้กล่าว ๖
 ๑๐ ๐ ^๒ ^๒ ^๒ } คน พยานพิศพิ
 ฝ่ายใจทยฝ่ายจำเลยใช้ ชื่อพยานอาสา ท่านให้ฟังฟัง ให้กฎเอา
 คดีนั้นเป็นแพ้ ๖

๓๑ ๐ อนึ่ง ดัมพยานนน คคือว่า โจทยจำเลยทั้งต้องอ้างพ่อแม่
พี่น้องญาติฝ่ายข้างหนึ่งเป็นพยาน พิสูจน์แล้วกล่าวดัมพยานนั้น ท่าน
ว่าเป็นองค์พยาน เป็นชนะแก่ความ บาบปญญคุณโทษได้แก่ผู้กล่าว ๗

๓๒ ๐ ทพยานนนมี ๑๕ ประการ ๗ หนึ่ง อ้างผู้แยกศตตรงพรต
ประการหนึ่ง อ้างนักปราชญาชนบดินทศยผู้แยกธรรม ประการหนึ่ง
อ้างท่านผู้มบัณฑิตกต ประการหนึ่ง อ้างพยานร่วมกัน ประการหนึ่ง
พระภิกษุวิจาทกัน พระครูเจ้าวัดเป็นพยาน ประการหนึ่ง ศิษย์โยม
วิจาทกัน ครูบาศาจารย์ชิตนเป็นพยาน ความทั้งต้องวิจาทกัน ฎีกา-
ตราการเป็นพยาน บิตามารดาวิจาทกัน บุตรเป็นพยาน บุตรเป็น
ความกัน บิตามารดาเป็นพยาน พ่อวิจาทกัน น้องเป็นพยาน น้อง
วิจาทกัน พี่เป็นพยาน หลานวิจาทกัน บุษาคายยดงบ้านว่าอาชว
เป็นพยาน บุษาคายยดงบ้านว่าอาชววิจาทกัน หลานเป็นพยาน บิด
วิจาทกัน นายเป็นพยาน ซาเป็นความกัน เจ้าเงินเป็นพยาน กล่าว
มาทั้ง ๑๕ ประการ พิสูจน์แล้วชนะแก่ผู้พิตรี กล่าวคดีท่านให้เอา
เป็นทพยานชนะแก่ความ บาบปญญคุณโทษได้แก่ผู้กล่าว ๗

๓๓ ๐ อนึ่งดกษณพยานอนจะฟังเขาเป็นมูลคดีนั้น คคือว่า อยู่
ด้วยกัน ไปด้วยกัน ทำกันด้วยฉม จะฟังเขาเป็นพยานได้แต่มีคือน
มตงนคช เมียนอยเมือหตองวิจาทกัน ของผู้เป็นพยาน ท่านมีให้
ฟังเขาได้ เหตุฉมตมอด้วยเดินหกรชใคร่แต่เอาไครชอยู่ในทพยดัง
ของมีโตถดำวแต่ทอนจริง ท่านให้ ฟังเขาแต่ชาวบ้านชาวเกดอ แต่
เพื่อนบ้านเป็นพยานในมูลคดีความ ประการหนึ่งในคองตามหาสมุทร

ชาวเรือ } วิจาทกัน เพื่อนเรือ } เป็นพยาน ประการหนึ่งชาว
ดำเกา } ดำเกา }

เรือ } ถ้าเดินด้วยกัน วิาตกัน ผู้ไปเรือ } ถ้าเดินกันเป็นพยาน ประ-

การหนึ่งเดินหนทางด้วยกัน ผู้เดินหนทางด้วยกันเป็นพยาน ประการ
หนึ่งเดินหนไปเอาไสรยศาตด้วยกัน วิาตกัน ผู้เดินหนเอาไสรยศาต
ด้วยกันเป็นพยาน ประการหนึ่งไปกลางป่ากลางคองห้วยเขาตด้วยกัน
วิาตกัน เขาพยานป่าเขาโรมค้ำผู้ไปด้วยกันเป็นพยาน ประ-
การหนึ่งไปทำบุญให้ทานฟังธรรมเทศนาในพระวิหารการบริษัณวิจา
อารามวิาตกัน ผู้ไปทำบุญให้ทานฟังธรรมเป็นพยาน อนึ่งชาว
บ้านชาวเรือวิาตกัน เพื่อนบ้านเพื่อนเรือเป็นพยาน อนึ่งชาวคตต
วิาตกัน ชาวกำหนดตตเป็นพยาน อนึ่งชาวนาแฉาชาวนาวิาตกัน
ชาวนาเป็นพยาน แฉพยานมีประการตงชนะแก่พิศุทธิ กตตคำส้ม
อวงเป็นมตคต

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ตงเกิดวิาตกันในปีอน นายบ่อนแดงกเง
เป็นพยาน ถ้าวิาตกันในที่โรงทำเกลือ ช่างเกลือเป็นพยาน ถ้า
วิาตกันในที่ท่าประโมง ชาวประโมงเป็นพยาน ถ้าวิาตกันในที่เต
ตุรา ผู้เตตุราเป็นพยาน เต่งงานตงงานมะโหระศพิวิาตกัน ผู้ต
เต่งเป็นพยาน กตตมาตงเป็นมตคต หาศักชพยานอนมโต พยาน
ชนะแก่พิศุทธิแฉกตตอชยคำประการโต มาบัญญัติคนโทษไว้แก่
ผู้กตตอ

๓๕ ๑ อนึ่งองคพยานกต ทพยานกต อตตพยานกต อตตพยาน
กต พยานตงตงตงจวชฐานถ่าบานคตแฉใน } วันนั้น โทษ
โทษอนตตรายตง ๘ ประการบงเกิดแก่พยานใช้ ผู้ตงกปราชโยชแพ่งแก่
ผู้มโตอวงโดยกตตอหอนน

๓๖ ๑) อนึ่งคุณความทั้งสองข้างพยาน ๆ ให้การว่ามิได้เห็นแก่จักษ
มิได้ ยินแก่ไศตร เป็นแต่ผู้มคตมาบอกเล่าจริง ท่านว่าที่พยานกต
บุตรพยานกต บุตรพยานกต ท่านมพึงให้พงเอาพยานนนเดย อนึ่งผู้
มีอรรถกตทั้งสองเป็นความกน ข้างพยานเดิมทพยาน ชนะแก่บุตร
พยาน บุตรพยาน ชนะแก่บุตรพยาน บุตรพยาน ชนะแก่พยาน

ทพ }
อาษา ถ้าอ้างได้ บุตร } พยานด้วยกัน ให้เพราะเหตุค่าพยานทั้ง
บุตร }
ต้องผู้มคตแต่พวทช ถาดมข้างผู้ใดให้เอาข้างนนั้นเป็นจริง

๓๗ ๑) อนึ่งทั้งสองเป็นความกน ข้างหนึ่งข้างพยาน ข้างหนึ่ง
องค์ }
ศอกด้วยถึงพดฺทช ถาฝ่ายข้างผู้อ้าง ๆ ทพ } พยานกต พยานกตว่า
บุตร }

ถ่มมข้างนั้นเป็นจริง แลขอร้งพดฺทชนั้น ท่านให้สืบใคร่หาพยานจง
ได้ ถาดมมิได้พยาน ท่านว่าด้านอนมนพวของอย่าให้ พงพง ๗

๓๘ ๑) อนึ่งทั้งสองข้างพยานตนเอง พยานมิรับมคตาคัน ๆ ว่าจะ
ชอต่อด้วยพยานของตนถึงพดฺทชอีกเล่า ท่านว่าอย่าให้มนพงพดฺทช
ด้วยพยาน ท่านให้กฏเอาคคิมันเป็นแพ้ว บพึงให้เผชชญสืบไป เหตุใด
จึงกตาวดงนี้ เหตุมนจนแก่พยาน ๗

๓๙ ๑) อนึ่งทั้งสองเป็นความกนข้างพยาน ๆ มีต่างต่างกัน ให้
ทพ }
พิจารณาผู้ใดเป็น บุตร } พยาน พิจารณาเหตุเขาทั้งสองเป็นความ
บุตร }

กันนั้น ถ้าพรุทอใช้ให้ดูความพรุทอ ถ้ามีได้ พรุทอให้เอาเป็นชนะ
แก้ความ

๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มอรรถคดีข้างพยานตามประการ ๗ นั้น
ข้างพระดังฆ แต่พระดังฆทรงไตรยตะภายบดกรบริหาร ๘ สำหรับ
พรุทอบัญญัติ คือ ผ่าสังฆาฏี ๑ ผ่าจิวรี ๑ ผ่าตบง ๑ บาทร ๑
มีคอรัญจำศรี ๑ กตงเขม ๑ วาดคค ๑ ผ่ากรอนน ๑ ให้ระดาการ
พิจารณา ถ้าพระดังฆทรงบริหาร ๘ ครบตั้งนทานให้ฟังเอาเป็นพยาน
ได้ ถ้าอรรฐบริหาร ๘ ขาดแต่สิ่งหนึ่ง ท่านมีดัมโดยอ้าง ถ้าระ-
ดาการอ่านเผตนข้อความให้ฟัง พระดังฆทำกริยาตมตาดบัตตง ท่าน
ว่าชอนนมีดัม ถ้าอ่านเผตนถึงข้อใด ถอดบัตตาดมหนึ่งอยู่ ท่านว่า
ชอนนดัม ถ้าแต่เผชญพระดังฆทรงไตรยอรรฐบริหาร ๘ ครบ ถ้า
แต่พระดังฆหนักต่างถ้อยคำดัมโดยอ้าง ท่านว่าชอตรีพยาน มีได้อยู่
แก้คดีศึกษาบทพรุทอโฮวาท จะฟังเอาถ้อยคำพระดังฆนั้นได้ จะ

๒๑ ๑ ชึ่งถ้าอ้างถ้ามเนร ห่มคองถ้อยยามเครื่องยามมีครบ
ระดาการอ่านเผตนให้ฟัง ถ้ามเนรถ้อยยามหนึ่งอยู่ ท่านว่าดัมโดย
อ้าง ถ้าอ่านเผตนถึงข้อใดจริงยามตงได้ ท่านว่าชอนนไม่ดัมโดย
อ้าง ถ้าถ้ามเนรห่มละไปแต่ยังมีได้ ถ้อยยาม แต่ถ้าวถ้อยคำแก้
ระดาการ ท่านว่าเป็นอันทพาด ฟังเอาค่านนมีได้ จะ

๒๒ ๑ ชึ่งอ้างประชารูปชี่ ท่านให้ตั้งบดงพยานพระรองคณนี้จะ

๒๓ ๑ ชึ่งอ้างศึกษาพยาน มีเท่าอย่าง โชนฏฎีกาตราสารฎฎหมาย
เบาะแแต่เบมิยร แต่บอกคดีแก่ท่านผู้ มบนคาคักกิตำรงราช ถ้าเป็น
พยานอาษาให้ โหมตาหนึ่งเป็นพิไนยหดวงโดยบ้นคาคักกิต ชึ่งจะเผชญ

หนังสือบริคนสัญญา ถ้าใ้โนนฏฐีกาตราสาร ให้ตราการเมษิญา
 มาได้กับต้นตำนวน } โจทย } คิดใจในหนังสือชื่อว่า อักษรนน
 จำเลย }
 มบถตาย ท่านให้ดูอักษรถตายนั้น ถ้าอักษรมีค้องกัน ท่านให้บังคับ
 มัญชาว่าถตาย ๖๖

๖๕ ๑ อนึ่งถา } โจทย } คิดใจว่า หนังสือตั้งถองนนตจอักษร
 จำเลย }

ถายมอมค้องกัน ให้เอาถกษณคู้ท่านของอักษรตั้งถองนั้น ถ้าท่านของ
 อักษรส้นของพองมันหันอากาศราชบคัย พินธุเอกพินธุโท นฤคหิต
 ทันทสาฎ ไม่มวนไม่มถาย มาทพินธุ ถกค่าง ถงนของอักษรนนค้อง
 กัน ท่านให้ฟังเขาเป็นท่านของอักษรนนค้อย } โจทย } ว่าหนังสือ
 ตั้งอักษรนนมโตเขียนกถ แต่เขียนให้วามีไซถายมอกถ ใหญ่เขียนนน
 เขียนหนังสือใหม่ ให้เอาถกษณคู้ท่านของอักษร } โจทย } ถ้าท่านของ
 ใหม่ }
 อักษรใหม่นน ค้องกันท่านให้ฟัง ๖๖

๖๕ ๑ อนึ่งถตั้งข้างดวงตราจ่านำเจ้ากรมแต่ตราดำคัญให้
 ตระถการไปเมษิญา ถ้าแต่ถตั้งคิดใจดวงตราว่า มิใช่เส้นแถวง
 เตอนดวงตรานน เถลอนคถาคคคคเพน แต่ให้เอาถดวงตรานนมา
 พิเคราะห์ถ ถาค้องกันท่านให้ฟัง ถ้าเส้นแถวงเตอนคถายคถงมค้อง
 กัน ท่านว่าอย่าให้ฟัง ใหม่พิภาคษาแต่เอาถกษณถงค้ออักษรแต่ดวง
 ตราโดยธรรม จรได้คดวงพิพจกษ ๖๖

พยานกล่าวมีคดียกกันอย่าให้ ฟังฟัง ถ้าลักษณะอันเดียว พยานกล่าวคำ
ต้องกัน ท่านให้ฟังเอาเป็นพยาน บาบปบุญคุณโทษไว้แก่ผู้กล่าว ๖๖

๓๓ ๐ อนึ่ง โจทก์จำเลยอ้างพยานผู้ได้ออกชื่อปรากฏแล้ว ให้
เผชิญในวันนั้น ถ้าอยู่แรมคืนจึงไปเผชิญบมิควร อย่าเอาผู้นั้นเป็น
พยานเลย กล่าวมาทางนี้เหตุว่า พยานนั้นเป็นชะรवादัก ถ้าพยานนั้น
เป็นคัมณะไซ้ แม้นออกชื่อหลายวันหลายคืนจึงเผชิญ ควรให้เอา
เป็นพยานได้ ๖๗

๓๒ ๐ อนึ่ง โจทก์จำเลยนำตระตากรไปเผชิญพยาน แลดูความ
ผู้อ้างนั้นมิได้นำไปถึงสำเนาที่อยู่แห่งพยานผู้นั้น ไปถึงกลางทางแล้ว
กลับคืนมาเด่าไซ้ ควรให้ตระตากรทูลเอาความ ผู้อ้างนั้น เป็น
แพศค ๖๘

๓๓ ๐ อนึ่ง โจทก์จำเลยนำตระตากรไปเผชิญพยาน คุความ
ข้างหนึ่งดักตอบไป สืบหาพยาน ก่อนตระตากรแต่ ยังมีได้ ไปเผชิญนั้น
กัก แลไปสืบหาเจรจากด้วยพยานเมื่อลักษณะตระตากรเผชิญอยู่นั้นกัก
มิควรเห็นเป็นแม่นมันไซ้ ควรให้ทูลเอาคดีผู้นั้นเป็นแพ ๖๙

๓๔ ๐ ทงตั้งหน้าตระตากรไปเผชิญพยาน แต่มีผู้อ้างกัก ผู้มี
ไตอ้างกัก มีนไปสืบหาเจรจากด้วยพยาน แต่มีชชชอมพยาน จับได้
เป็นลัจให้ทูลเอาคดีนั้นเป็นแพ ถ้าจับมิได้ ข้างหนึ่งมีความพยานฯ หาก
รับคาน อย่าให้บังคับบัญญัติเอาคดี มีนเป็นแพก่อน ท่านให้
พิจารณาแต่ทอนจริง ๗๐

๓๕ ๐ อนึ่ง ทงตั้งหน้าตระตากรไปเผชิญพยาน มีนผู้อ้างกัก
ผู้มีไตอ้างกัก มีนไปดำทับชรัคารามพยาน เมื่อลักษณะตระตากร

เผชิญอยู่นั้นได้เห็นแก่จักขุได้ ยืนแก่โคตร ให้กฎเอาคติมั้นเป็นแพ
แก่ด้านวน ฐะ

๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ซึ่งพยานนั้นมณฑล กัดความจะแพแก่
ท่าน แลมันกัน โชกคักคามคำรามดำทับพยาน เมื่อตระตากว ไปเผชิญ
นั้นนหน้าคชหน้าตระตากรรจา ถ้ามีบริดัมข้างกุไซ กุระโทตองรบ
ราชบาท กจะหาความพยานให้ของปรับใหม่ ท่านความนั้นโชก
พยานนั้นเองนั้น ถ้าพยานบริดัมของมนจรกต ท่านความนั้นแก่ ให้เอา
ด้านวนมันเป็นแพ ฐะ

๓๗ ๐ อนึ่งหน้าตระตากวไปเผชิญพยานทาดคำโดยช่าง แลมัน
ผู้ซึ่งกต ผู้มีโคตช่างกต แลมันแนะนำขอเนือความให้พยานฟังก่อน
กต แลคานพยานมิให้รับคชหน้ากตตระตากวพิจารณาเป็นดัง ให้
กฎเอาคติมั้นเป็นแพ ฐะ

๓๘ ๐ อนึ่งทั้งต้องช่างพยาน หน้าตระตากวไปเผชิญ แลพยาน
นั้นนำคชหน้าตระตากวแดง ยังมีโคตตามพยานโดยช่าง ฝ่ายช่างหนึ่ง
กล่าวขอความแก่ผู้ซึ่งกต กุคความกต แลดูกคความว่าแก่พยานให้
ว่าคามริตามเห็นกต ว่านแต่ความจริงกต ท่านว่าจะเอาเป็นเจรจาซัก
ชอम्मโต ถ้าพยานกล่าวคำแก่ผู้ซึ่งกต ผู้คคความกตความสุรเห็นผู้
ซึ่งกล่าวขอเนือความขแรงออกขอความปรากฏให้พยานฟัง ท่านว่า
ให้เอาคตเป็นแพ ฐะ

๓๙ ๐ อนึ่งทั้งต้องช่างพยาน หน้าตระตากวไปเผชิญ โดยช่าง
แลพยานมิรับแต่ตั้งคน ท่านว่าอาวชปากมันเอง มันจนแก่พยาน ให้
กฎเอาคติมั้นเป็นแพ มันจะกล่าวตั้ง ฤาอย่าให้ฟัง ฐะ

๕๐. ๐ อนึ่งทั้งต้องอ้างพยาน แสดงระดาการจตหมายเอาชื่อพยาน
แต่มันจะนำระดาการไปเผชิญโดยอ้าง แต่มันผู้อ้างกลับมิได้เผชิญ
โดยอ้าง มันอ้างพยานอื่นแล้วไซ้ ท่านให้กฎเอาคดีมันเป็นแพ้ เหตุ
ชิวหาอันเดียวกล่าวถ้อยเป็นล้อง ๖๖

๕๑. ๐ อนึ่งทั้งต้องอ้างพยานคนเดียวรวมกัน ถ้าตั้งอ้างข้างผู้
ใด ผู้หนึ่งระแก้คดี ถ้าแต่ข้างผู้ใดคิดใจค้านพยานรวมกันก็คิด แนะ
นำเอาความเดือนพยานรวมกันก็คิด แต่ขรู้งัดทับพยานรวมกันก็คิด เมื่อ
ลักษณะระดาการเผชิญอยู่นั้น ให้กฎเอาคดีเป็นแพ้แก่ผู้มิได้ คิดใจ
แต่แนะนำล้องพยาน แต่มิได้ขรู้งัดทับพยาน ๖๗

๕๒. ๐ อนึ่งอัญญะระพยานนั้น คือคู่ความอ้างพยานนำระดา
การไปเผชิญถึงบ้านเรือนพยาน ยังมีภพพยาน แต่ได้ปรากฏชื่อ บ้าน
แต่เรือนพยานแล้ว ภายหลังคู่ความถัดหน้าระดาการไปเผชิญพยาน
ณะเรือนอื่น ระดาการหาพยานออกมารู้ฐานที่ควรแล้วถามพยาน
ว่าชื่ออื่น มิได้ต้องชื่อปรากฏเมื่อไปหาครั้งก่อนไซ้ ให้กฎเอาคดีมัน
เป็นแพ้ ๖๘

๕๓. ๐ อนึ่งโมฆพยานนั้น คือคู่ความอ้างพยานนำระดาการไป
เผชิญโดยอ้าง ครนภพพยานแล้วเชิญไปรู้ฐานที่ควร ระดาการถาม
พยานโดยอวง แต่พยานหนึ่งอ้อมมิได้ ว่าถ้อยคำตั้งใดก็ตั้ง อนึ่งพยาน
ดำบาดตัวแดงหนึ่งเต็มใจ ให้การก็คิด มิได้แก่คำความก็คิด มิได้กล่าว
ถ้อยคำตั้งใดไซ้ ชื่อว่าโมฆพยาน บมิควรเอาผู้นั้นเป็นพยาน ๖๙

๕๔. ๐ อนึ่งผลมอรรถคดีจะคิดใจค้านพยาน เมื่อลักษณะระดา
การไปเผชิญนั้น จึงให้ระดาการเขียนเอาคำค้านนั้นถามพยาน ถ้า

พยานแก่ ควรให้แก่มะเอดกษณตระดาการถามน ตามผู้มอรรคคัคค
ใจคานน แต่ให้พยานแก่คาน โดยที่อนิจริง ถ้าพยานแก่คานให้การ
มีจริง เขาด้วยฝ่ายข้างหนึ่ง ท่านว่าพยานอาษา ท่านบให้ฟัง ฟัง ฐะ

๕๕ ๑ หนึ่งพยานหนึ่งใจทยจำเตยทงตั้งของข้าง แต่ดิมถ้อยคำ
แห่งใจทยจำเตยทงตั้งให้ตระดาการพิจารณาถ้อยคำพยานทงตั้ง
ข้างน แต่ถ้อยคำพยานได้ดิมหลายกระทงใช้ จึงให้เขาคำพยาน
ประกอบด้วยคุณวิจิตรจริงควรฟัง หนึ่งถ้าพยานนกกถาอมคองดอชมด
คัคไซ ธิยาให้เขาเป็นพยาน ถ้าถ้อยคำพยานกถาอมคองมดคัคไซ
จึงให้ฟังเขาเป็นพยานได้ ฐะ

๕๖ ๑ หนึ่งทงตั้งเป็นด้านนวนด้วยกัน อยู่ในตระดาการ แต่
อ้างพยานในด้านนวน ถ้าตระดาการได้ ดับพยาน โดยด้านนวนแล้วกค
ยังมีไคหน้าตระดาการไปเผชิญโดยข้างกค ฝ่ายผู้มอรรคคัคคมีถ้อยคำ
ทวงคังคัคคด้านนวน อ้างให้ ดับศักษพยานนอกด้านนวน ท่านบให้บังคับ
บัญญัติถามพยานนอกด้านนวนนก่อน ท่านให้ บังคับบัญญัติดับสภา
ตระดาการซึ่งไคเห็นแก่จักษุ ไค ยินค่อไคศร แต่บ้นทกจคคหมายไค
ท่านฟังให้ฟังคำศักษตระดาการเป็นเคจชวด ถ้าพยานนอกด้านนวนดา
บาดคัคคแล้ว ให้การคองคัคคดับสภาตระดาการท่านจึงให้ฟัง ถ้า
ลักษณะอันเตยจกถาอมคองถน ท่านบให้ ฟัง ฐะ

๕๗ ๑ หนึ่งพยานให้กรรณคประเคน เหตุประเคน ท่านบให้
ฟังเขาเป็นพยาน ถ้าพยานให้กรรคองประเคน ชาติประเคนฟังไค
ถ้าพยานให้การใจความส้ม พดคความไม่ส้ม ให้คัคเขาว่าส้ม ถ้าชด
คความส้มใจความไม่ส้ม ให้คัคเขาว่าไม่ส้ม ฐะ

๕๘ ๐ หนึ่ง โจทย จำ เคย รับ กัน ใน ด้าน จน ฟัง ได้ อ้าง พยาน ดี คน
รับ ดื่ม อ้าง มี เท่า โจทย จำ เคย รับ กัน ใน ด้าน จน ระ

๕๙ ๐ หนึ่ง โจทย จำ เคย หลาย คน มี ได้รับ แก้ ต่าง กัน ถาม คดี
ด้าน จน ยอม ต่อ วาระ ภาพ คดี แต่ จำ เคย ผู้ ซึ่ง ถาม หลาย ครั้ง จน มี รับ โจทย
อ้าง คำ รับ ซึ่ง ถาม ใน ด้าน จน แต่ ยอม ใจ แต่ ก่อน นั้น คดี โจทย จำ เคย มี
รับ กัน อ้าง คำ รับ ใน ด้าน จน คดี ท่าน ว่า ฟัง เขา มี ได้ ให้ ฟัง เขา คำ
คดี พยาน ถ้า แต่ ตั้ง ซึ่ง เป็น วาท แก้ แห่ง โจทย จำ เคย นั้น ระ

๕๐ ๐ หนึ่ง ถ้า พยาน ให้ การ รับ ดื่ม อ้าง แต่ พยาน ต้อง กล่าว ต่อ
บท ห้าม จะ ฟัง เขา เป็น แนว มี ได้ ใหม่ น พิด ทศ ต่อ กัน ระ

๕๑ ๐ หนึ่ง ถ้า กระ ระ ทง ใจ ความ พิร ทษ ท่าน ให้ เขา เป็น แพ ถ้า
พิร ทษ แต่ พิร ทษ รวม แต่ กระ ณ ความ จะ เขา เป็น แพ มี ได้ ก่อน ใหม่ น
พิด ทศ ต่อ กัน ระ

๐ ๕๒ หนึ่ง โจทย จำ เคย คดี ทั้ง ต้อง เป็น ด้าน จน อยู่ ด้วย กัน ใน
กระ ระ การ แต่ ฝ่าย ข้าง หนึ่ง ให้ ทรัพย์ เงิน ทอง ไป บน บาน พยาน มี ให้
รับ คดี ให้ รับ คดี ให้ พยาน หลบ เสีย มี ให้ กับ คดี จับ ได้ พิจารณา เป็น
ดี ใจ ว่า มัน บน บาน พยาน จริง ใช่ ท่าน ว่า มัน พิร ทษ ถ้า จับ ผู้ บน บาน ได้
มัน ว่า มี ฝ่าย พวก ข้าง หนึ่ง ทำ การ ชด บาย ไซ ให้ มัน บน บาน พยาน ถ้า เป็น
ดี ใจ จริง ใช่ ให้ กฎ เขา คดี ทำ การ ชด บาย นั้น เป็น แพ ระ

๕๓ ๐ หนึ่ง ผู้ มี อรรถ คดี เป็น ความ ถน อยู่ ใน กระ ระ การ มัน อ้าง
พยาน ดี การ กระ ระ การ ฝ่าย ข้าง หนึ่ง ไซ ผู้ คน ญาติ พิน ของ พ้อง พิน นั้น ไป
ดี หา พยาน คดี แต่ มัน ให้ หนึ่ง ดี ไป แก้ คน ญาติ พิน ของ มัน คดี ญาติ พิน
นั้น ของ พ้อง พิน นั้น เขา หนึ่ง ดี ไป ดี หา เจร ຈຈ ด้วย พยาน จับ ได้ มา ออก

ตระตาทาร ๆ พิจารณาเป็นปัจจุตจกล่าวมาใช้ ให้กฎเอาคดีมันเป็นแพ
แก่ด้านฉนวน

๕๕ ๑ หนึ่งผู้ มอรรคคตของพภษาอยู่ในตุฎภาตระตาทาร แด
ฝ่ายข้างหนึ่งจับไตควา ฝ่ายข้างหนึ่งไซ้ชากันไปชักช่อมบนบานพยาน
มตมาว่าแกตุฎภาตระตาทาร ท่านฉาบฟังฟังเอาคำชากันนั้นก่อน เพราะ
ว่าชานอกเจ้าบมคตจะฟัง ถ้าพิจารณาเป็นปัจจุตจกล่าวมานั้นจริงไซ้
ให้เอาคดีมันผู้ ไซ้ทากอธิบายนั้นเป็นแพแก่ด้านฉนวน

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง ทงต้องนำตระตาทารไปเผชิญโดยฉ่าง แด
ญาติพนของพนรชเขาทงต้องย้ายไปคด้วย เมื่อเผชิญพยานนั้น แด
เขามอรรคคตมไตควากถารไซ้ตรอยพอกพนรชเขา แดพอกพนรชพนของ
เขาหากไปณะเรือนพยาน แดมันไปพตจาแนะนำต่อนพยานกตี่ เมื่อ
ตฤษณตระตาทารเผชิญอยู่นั้น ให้ตระตาทารพิจารณาแต่ท่อนจริง
แลตบถามพยานจงถองแท้ ว่าเมื่อพอกพนรชมันมาพตจาดวยพยานนั้น
เป็นข้อเนื้อความตั้งอินไต ถ้าแดพยานให้ถรรว่า มันพอกพนรชมาบน
บาน ให้ทรัพย์สินทองประการใด ๆ ให้รบกตี่ มิให้รบกตี่ แด
พิจารณาเป็นปัจจุว่า พอกพนรชมันมอรรคคตมาชักช่อมบนบานจริงไซ้
ท่านให้เอาตวม มาชักช่อมพยานนั้น ปรับใหม่ตามรปคตความใจททยา
เป็นพิไนยหตวง แดซึ่งคดีมันเป็นด้านฉนวนดวยกันนั้น ให้ตระตาทารเร่ง
พิจารณาตามด้านฉนวน เหตุใดจึงกล่าวคังนี้ เหตุฉานมันผู้มคตี่ มิได้
ว่ากล่าวไซ้ตรอยพอกพนรชมัน หากไปชักช่อมพยานเอง

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง ทงต้องชางพยาน แดมันผู้หนึ่งไปเจรจา
ดวยพยานกตี่ มันให้สินแก่พยานกตี่ ในระหว่างเป็นความ ท่านว่า

ก ยมกนเทยมต้นจางต้นบนมากกต นอยกต ท่านว่ามันไปยอมแปลง
 พยานให้ข้างหนึ่ง ข้างหนึ่งมิโดยยอมแปลงพยานนั้นเป็นจริง ถ้าคค
 นนคองคตตนต้นมอกลงตายกต ท่านให้ตั้งโทษแก่พยานแต่ผู้ ให้สิ้น
 จางยอมแปลงพยานนั้น ให้ใหม่โดยพยานอาสา ๖๖

๕๗ ๑ อนึ่งผู้ใดเป็นพยาน ท่านมิให้เขาตอด้วยโทษด้วยจำเลย
 ให้ว่าตามรู้เห็นได้ยิน ถ้าเป็นพยานอาชามีได้เห็นแก่จักษ มิได้ยิน
 แก่โคศร เข้ามารับเป็นพยาน ท่านว่ามิชอบ ให้ใหม่ต่าหนึ่งเป็น
 พิไหยหลวง ๖๗

๕๘ ๑ อนึ่งจำเลยดำนองให้การแก้ พิภาษโดยดำนอง ท่านให้
 บังคับบัญญัติเอาค่าพยานแต่ที่อนจริง ๖๘

๕๙ ๑ อนึ่งโทษระบบ จำเลยดำนอง ให้การแก้ พิภาษแก่กัน
 โดยดำนองว่ามิศักชพยาน ให้ บังคับบัญญัติสับศักชพยานซึ่งมันแก้
 พิภาษแต่ดำนอง ถ้าแต่ค่าพยานนั้นกต่างค้องในดำนอง ท่านให้
 บังคับบัญญัติโดยศักชพยาน ๖๙

๖๐ ๑ อนึ่งทงต้องพิภาษแก่กันอ่างพยาน โดยระบบดำนอง ตรี-
 ฎการยังมีโคคตประเตนปรากฏ ทงต้องรคคมันไปถึงพยาน มันให้
 ดินจางต้นบน ให้ถูกรพยตั้งของ จับควได้เป็นตัจจริงใช้ ท่านให้
 กฏเอาคคมันเป็นแพ้ ถ้าคคมันเป็นมหันตโทษ ท่านให้ตั้ง โทษแก่พยาน
 ผู้เอาดินจางต้นบน แต่เป็นพยานอาสา บันต่าจะใหม่ต่าหนึ่ง ให้ใหม่
 ทวักน เพราะว่ามันเป็นพยานอาสา ๗๐

๖๑ ๑ มาตราหนึ่ง พิภาษกันด้วยที่แดนไว้หน้าจะ หานป่าฝั่ง

เรือกลฉนวนอย่างบัวไฟรั่วสรรพความ อ่างเพลาพระตำราตราประ-
ทอนกุด อ่างความช่อในทางว่ากุด แดแทงตำบลบ้านตำบลนาตำบล
ส่วนตำบลไร้วามช่อในตำรกรรมกรรมกุด ว่ามั่วเหินโต ยินโต พง
แดเมื่อสืบต้นต้นข้าง ท่านเจ้าให้เอาสนนเป็นชนะแก่ความถ่านำไปมี
ล้มอย่างใช้ ให้เอาฝอยงนนจนแก่ค่าเองพิรุท เขาเป็นแพ้แก่ความ ๖๒

๖๒ ๐ อนึ่งมพระราชกำหนดไว้ ให้ตั้งคนเฝ้าความน เป็นเฝ้า
ความหลดวงฎาเป็นเฝ้าความราชฎูร ถ้าเป็นเฝ้าความหลดวงพิรุทถง
ต้องกระทง จึงให้บังคับเขาเป็นพิรุท โดยกระบิลเมือง ความพิรุท
ต้องกระทงน คือพิรุทเมอถานนกระทงหนึ่ง คือพิรุทถกลางคิน
นกระทงหนึ่ง แดเฝ้าความตงต้องกระทง ท่านให้ตั้งก่อน เหตุ
ได้ทำแจ้งโห่งดี เพราะท่านจะให้พิจารณาให้เห็นเท็จแดงจริง ๖๓

๖๓ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้มคคอยู่ในตระกูลการ ฝ่ายข้างหนึ่งเจ้า
ผู้หนึ่งตระกูลการเดี่ยวไปชกชอมพยาน ถ้าจับมคคชวยให้พิภาคษา
คำมคคเดี่ยว ให้เร่งว่าด้านอนเดิมสืบไป ถ้าข้างผู้ตระกูลการไปน
มันว่าเป็นคำคกรวจต่อหน้าฎีกาตระกูลการ ว่ามันไปชกชอม อย่า
เพื่อให้ พงความก่อน ให้สืบพยานซึ่งมันตงต้องข้าง ถ้าพยานด้บบาน
ให้การว่า ฝ่ายข้างหนึ่งไปชกชอมพยานเป็นดีใช้ ให้กฎเอาคคมัน
เป็นแพ้ ถ้าพยานให้การว่ามคคชวยชกชอมพยานใช้ ให้ยกแต่คำ
พยานเดี่ยว ให้หน้าเสชฎิตามอ้าง ๖๔

๖๔ ๐ มาตราหนึ่ง ทงต้องนำตระกูลการไปเสชฎิตามพยาน แดฝ่าย
ข้างหนึ่งมคคอ้าง คคใจคานพยานแด้ว แต่มันว่าพยานคคนคองชอ
มันอ้างคคชตระกูลการเสชฎิตามอ้าง แดฝ่ายข้างหนึ่งกคคคคใจคาน

พยานอีกเต่า มันทั้งสองถอยถอยค้ำพยานร่วมกัน มีความผิดด้วย
กัน อย่าให้รับค่าไถ่บังคับบัญชา ค่าพยานร่วมกันล้มล้างผู้ใด
เป็นทพงได้ ๖๕

๖๕ ๐ มาตราหนึ่ง ตรีตการจะให้ โจทยำเจงนำไปดืบพยาน
โดยอ้าง โจทยำเจงไม่นำไปดืบ ให้หนึ่งด้อมอ้างด้อมค้ำพงได้
ถ้าปฤชาด้านอนมีไดเนอศความ ให้ผู้พิภาลษาเตงค้ำพยานช้ออื่น
ถ้ามีไดเนอศความให้ ดืบคักชพยานชึ่ง ให้หนึ่งด้อมอ้างด้อมค้ำพง
เอาความจริงจงได้ ๖๕

๖๖ ๐ มาตราหนึ่ง จิวาทกนในตฐานแห่งมดกต จิวาทกนใน
ทางด้ามแพรงกต หาคักชพยานมีได ให้พิเคราะห์มดคตจงถถวน
ถ้าจริงแล้วท่านให้เอาบาดเจ็บสาหัสคั้นเป็นพยาน ๖๖

๖๗ ๐ มาตราหนึ่ง โจทยำเจงอ้างพจน ๆ ค้องค้ำค้องคองให้
เตงดู ถ้าเป็นพลคความให้ยกเสีย ถ้าใจคความเป็นชอวคความ ให้ผู้
เป็นเต่นาชบตพงคั้นหวารกแกจ จึงจะพงคความนได้ โดยยุติธรรม ๖๗

๐ ลักษณะพยานต้นแต่เพียงนี้ ๖๘

๐ ลักษณะมรฎก ๖๙

๐ จักกล่าวลักษณะมรฎก อนันมีในคำภีรพระธรรมสาตรนั้นว่า

อะหัมมะทายัชชะวีกิตตะภาคัง คือว่าฉันจะแจกมรดกแก่กันมิได้
 เป็นกรรม เกิดแต่เหตุนี้ถึงสมมติว่า ๒๗ ประการ อันมีในตำราวิย
 กถาว่าไว้ ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดีเจ้าผู้ผ่านพิภพลีลาธิราช ใน
 กรุงเทพมหานคร ทรงตราพระราชบัญญัติจัดเป็นบทพระอัยการซึ่งว่า
 ด้วระคิดมีมาตราออกไปโดยยุติธรรม ควรแก่บุคคลที่จะได้ สิ้นเดิม
 สิ้นสมัคร อันเป็นทรัพย์สินมรดกแห่งผู้มรณภาพ โดยมีบทว่าศักดิ์ แด
 หานหน้าศักดิ์มิได้ ตามพระราชกฤษฎีกาอันสืบ ๆ มาดังนี้

๑) ศักดิ์ศักดิ์การ ๓๒๕๕ ศักดิ์ดังจะระเชษฐมรดกศักดิ์บักษ
 เอกาทศมคดียังครุจาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพรราชธรรมอันนิตถ์มภาวรา
 ทิเรกเอกอุดม บรมพุทธานุจรตจักรพรรดิศรีธรรมยุคราชาธิราชบรม
 บพิตร เสด็จสถิตอยู่ในพระที่นั่งพระพลับพลาของ โดยอัคราภิมุข พระ
 มหาวีหาว พระไชยวัฒนาราม บำเพงพระราชกุศลถวายนา พระ
 มหาวีหาว แดพระเชตุพล แดพระมหวาทศุใจ ให้เรื่องในพระวร
 พุทธดำเนินไปเมื่อนา คราบเท่าตงหาพันพระวระษา จึงพยาดมบัตินาด
 อนันตมไทยดวรวรยาธิภักดีพริยพาหะ กราบบังคมทูลพระกรุณาพระ
 บาดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ว่ามรดกพยาโคกไซไทยมู ถึงอนิจกรรม แดพระราชทานให้แบ่งปัน
 แก่บิดามารดาบุตรภรรยาญาติพี่น้องทั้งปวง แดตั้งสั่งไปให้บรรมา
 ธิกรได้ดด้วยพระราชกฤษฎีกา ตามระวางตูกหญิงชาย บิดา }
 มารดา }
 แต่งทรัพย์สินของแต่ทพชายหญิงให้มีเรือนแล้ว แดบิดามารดาตาย

แต่บุตรชายหญิงซึ่งบิดามารดาแต่งให้ มีเรือนแฉ่งนั้น ยังจะเข้าด้วน
แบ่งบ้านได้ตามใจ โดยพระราชกฤษฎีกาว่า ราษฎรทั้งหลายอันมีบุตร
ชายหญิง ครั้นใหญ่ บิดา มารดา } แต่งทรัพย์ตั้งต้นให้ ไปมีเรือนแฉ่ง

จะเข้าบ้านเขาทรัพย์ตั้งต้นบิดามารดาซึ่งมรณภาพอีกนั้น ท่านมิให้
บ้านให้ แต่ทรัพย์นั้นให้บ้านให้เกิดลูกหลานผู้มีบุตรพายนั่น ถ้าหา
ลูกหลานมิได้ก็วานให้ จึงให้บ้านทรัพย์นั้น ให้แก่บุตรผู้มเรือนแฉ่ง
จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรวุธิศวกรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้า-
อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม มีพระราชโองการ
มวงพระบิณฑุรเจ้าเกาะแก้วพระยามหาอุปราช ขาดิวงษ์ภักดีบัณฑิตนารถ
สุรินทรเทศไชยไชยมไหศุริยศักดิ์แผ่นดินญาธิการ แด่พระราชครูปะโร-
หิตาจารย์ราชสุภาวระติศรีบรมหงษ์วงษ์บุรี โสถิมพรหมพฤตมาจารย์
แแต่พระยาพระคลังศรีธรรมราชเทศไชยชาติฮามาตยานุติตพิพัชรคณราช-
โกษาธิบดี อภัยพิริยปรากรมพาหุ ให้แต่งพระราชกฤษฎีกาเก็บไป
เมื่อน่า

๓ ๑ มาตราหนึ่ง แแต่ผู้มรณภาพตั้งแต่นั้น ๕๐๐ ขึ้นไปถึงแก่
มรณภาพ แแต่จะแบ่งบ้านทรัพย์มรณภาพเป็นส่วนตัวซึ่งจะได้แก่บิดามารดา
แแต่ญาติพี่น้องบุตรภรรยาหลานเหลนหัดอนัน โดยได้รับราชการแต่
มิได้รับราชการ แแต่มีบ้านเห็นจำนวนแแต่หาบ้านเห็นจำนวนมิได้ ให้
ทำเป็นส่วนตั้งพระผู้เป็นเจ้าของไว้

๒ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มรณภาพนั้นหาบ้านเห็นจำนวนแก่ราชการ
มิได้ ให้ทำทั้งพัชยาคงไว้ตั้งสองฐาน ถ้าผู้มรณภาพนั้นมิบ้านเห็น

แก่ราชการ แดงหาบ่าเห็นจมิได้ อย่าให้ทำมรฎกเสย ให้ทำแต่
 พักยาคงไว้ ถ้าผู้มรฎกภาพนมีบำนาญแก่ราชการ แดงหาบ่าเห็นจมิ
 ได้ อย่าให้ทำมรฎกเสย ให้ทำแต่พักยาคิด ถ้าผู้มรฎกภาพนมี
 บำนาญบำนาญแก่ราชการใช้ อย่าให้ทำพักยาคงมรฎกเสย ให้เอา
 ทรัพย์อื่นเป็นตั้งวิญญานกะทรัพย์ และอะวิญญานกะทรัพย์ทั้งสองประการ
 นั้น แบ่งปันให้แก่บิดามารดาแดงตถุหลานชายหญิงแห่งผู้มรฎกภาพน
 ถ้าแดงหาบ่ามรฎกแดงตถุหลานชายหญิงมิได้ อย่าให้ทำมรฎกพักยา
 เสย ให้คงไว้แต่ญาติพี่น้องของผู้มรฎกภาพนเกิด อนึ่งผู้มรฎกภาพน
 เอาตั้งวิญญานกะทรัพย์และอะวิญญานกะทรัพย์ไป ผากไว้ แห่งอารามกัก
 แดงตั้งไว้ ให้ทำบุญให้ทานกัก แดงจำเภาะไว้ ให้แก่เจ้าภิกษุของโคโคกัก
 ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนพมิได้ ทานว่าผู้มรฎกภาพนจากจตุรกายจะ
 ๓ ๑ มาตราหนึ่ง เต็นายกมนตรีมีช ลูกชนเจ้าวรชนักถ ชนทั้งน
 พนทนายผู้ มบัณฑิตกัก ทงปวง แดงบิดา มารดาแดง ให้มีเรือน
 แดงอายุควรจะมีเรือน แดงคนทงนหมทรัพย์ตั้งดินด้วยนตราจกรวอน
 พระราชทานให้กัก แดงมทรัพย์ตั้งดินชนด้วยทามาหากนตถุยกนถ
 แดงนถงแก่มรฎกภาพนถ ให้เอาเครื่องตั้งวิญญานวอชวงมาเครื่องพักยา
 บาดไฟไว้ แดงเรือยาวแต่ ๘ วาชนไปยกไว้เป็นของหลวง แดงทรัพย์
 ตั้งตั้งทาศ กรวมกรชายหญิง เรือกถอนไร่นานนยังมากนน้อยเท่าโค
 ให้ประมาณไว้ ถ้าแดงมรฎกภาพนหมนมากนขอ เทวโคกัก ให้บคา
 มารดาบุตรภรรยาไซ่ นจกรบถอน ถ้าผู้มรฎกภาพนหมโคกัก ให้
 เอาทรัพย์ตั้งของทงปวงซึ่งยังอยนถ แบ่งออกเป็นถ้วน ให้ทำเป็น ๘
 ภาค ภาคหนึ่งเข้าพระคตตั้งหลวง ภาคหนึ่งให้แก่บิดามารดา ถ้าแดง

บิดามารดาถึงแก่กรรมภาพ ยังแต่มารดานั้นได้ทรัพย์ทั้งถ้วน ถ้า
มารตามรณภาพยังแต่บิดา ให้บิดานั้นได้ ทรัพย์ทั้งถ้วน ถ้าบิดา
มารดาอย่าร้างกันแล้ว ให้ได้ทรัพย์คดะกึ่งถ้วน แลภาคหนึ่งให้แก่
พี่น้องตฤหลานแต่ญาติถึงถึงแก่กรรมภาพ ภาคหนึ่งให้แก่ภริยา ถ้า
ผู้มรณภาพนั้นห้ามเจ้าเรือนมิได้ ให้ยกได้เป็นหลวง ๖

๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าบิดามารดาผู้มรณภาพนั้น ห้ามได้ แล
ทรัพย์ตั้งของ ทาษกรรมกรชรายหญิง อันเป็นเครื่องบริโภคทั้งปวง
นอกจากเครื่องเครื่องศพที่ศพที่เปของหลวงนั้น ให้แบ่งปันออก
เป็นตามภาค ๆ หนึ่งเจ้าพระคตงหลวง ภาคหนึ่งให้แก่พี่น้องตฤหลาน
แต่ญาติถึงแก่กรรมภาพ ภาคหนึ่งให้แก่ภริยา ถ้าแต่ผู้มรณภาพนั้น
ห้ามเจ้าเรือนมิได้ ให้ยกได้เป็นหลวง ๖

เมื่อก่อน ๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มรณภาพผู้มรณภาพ มีภริยา
อันดีชอบมีชนหมาก บิดามารดาอย่ากให้อยู่ด้วยกันก็ดี แต่ภริยาอัน
ทรงพระกรุณาพระราชทานให้ด้วยมีมาเห็นแก่ราชการก็ดี แต่ภริยา
อันทุกขอแต่พระราชทานให้ก็ดี แต่มีน ๆ ภริยากดี แต่มีภริยาทั้ง ๕
จำพวกนั้น ให้อยู่กันด้วยกันตั้งแต่ ๓ ขวบขึ้นไป แต่ได้รักษาไว้บ่ง
ศพไว้ ภริยาอันทรงพระกรุณาพระราชทานให้ ได้ด้ามถ้วนถึง ภริยา
อันดีชอบมีชนหมากมีตามารดาอย่ากให้นั้น ให้ได้ทรัพย์ด้ามถ้วน แล
ภริยาอันพระราชทานให้นั้น ตั้งศักดิ์กว่าภริยาอันมีชนหมากมีตามา
รดาอย่ากให้ ภริยาอันทุกขอพระราชทานให้ แต่มา ๆ ภริยา คือว่า
อนุภริยานั้น ให้ได้ทรัพย์สองถ้วนถึง ถ้าแต่ภริยา ๕ จำพวกนั้นอยู่
ด้วยกันแต่ด้ามขอตรงมา แต่ได้รักษาไว้บ่งศพไว้ ให้ได้ทรัพย์
คดะกึ่งถ้วน ซึ่งแบ่งไว้ ในเดิมนั้น แต่ทรัพย์ซึ่งแบ่งไว้ กงหลวงนั้นให้

เขาไปเพิ่มเข้าในทรัพย์สินภาค ถ้าแก่ภริยาทั้ง ๕ จำพวกนั้น มิได้
รักษาไว้บดงศพ อย่าให้ ได้ ส่วนแบ่งปันเลย ๗

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าภริยาอันพระราชทานให้ ได้รับราชการให้
ได้ทรัพย์สิน & ส่วนกึ่ง แลภริยาอันมีชนหมากตั้งอุบิคามารดาฯ ให้
ได้รับราชการให้ ได้ทรัพย์สิน & ส่วน ภริยาอันทูลขอพระราชทานให้
แต่งงาน ภริยานั้น ถ้าได้รับราชการ ให้ ได้ทรัพย์สิน ๓ ส่วน ๗

๗ ๑ อนึ่งถ้าผู้มรณภาพหมั้นทาสภริยาเกิดลูกชายหญิงด้วยกัน
แต่ตกกันตายก็ ยังกิด อย่าให้เขาทาสภริยานั้นเขาได้ส่วนแบ่งปันเลย
ให้แต่ตัวมันหรือคเป็นไทย ถ้าผู้มรณภาพนั้นให้ทรัพย์สินของทาสหญิง
ชายแต่ลูกซึ่งเกิดทาสภริยานั้น แต่ตกกันตายแต่ แลทรัพย์สินของ
ทาสหญิงชายซึ่งใหม่หมากน้อยเท่าใด ให้ ได้แก่ทาสภริยาซึ่งเกิดลูก
ด้วยผู้มรณภาพนั้น ๗

ธรรมเนียม ๘ ๑ แลลักษณะบุตรอันจะได้ทรัพย์สินมรดกนั้น คือ
บุตรอันเกิดด้วยภริยาตั้งขอ แลภริยาพระราชทาน ๑ เกิดด้วยอนภริยา
เกิดด้วยทาสภริยา ๑ แลบุตรมาด้วยสามี ๑ มาด้วยภริยา ๑ แล
บุตรบุญธรรมขอทานมาเลี้ยงแต่ขอ ๑ แลบุตร ๖ จำพวกนี้ควรจะได้
ส่วนแบ่งปันทรัพย์สินมรดกแห่งบิดามารดา ๗

๑ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรชายหญิงอันเกิดด้วยภริยาซึ่งบิดามารดา
ตั้งขอ แต่เกิดด้วยภริยาพระราชทาน ถ้าได้ รักษาไว้ แลบดงศพ
บุตรได้ทรัพย์สิน ๓ ส่วน ถ้าได้รับราชการได้ ๕ ส่วน
หลานได้ทรัพย์สิน ๒ ส่วน ถ้าได้รับราชการได้ ๓ ส่วน
เหลนได้ทรัพย์สิน ๑ ส่วน ถ้าได้รับราชการได้ ๒ ส่วน
หรือได้ทรัพย์สินกึ่งส่วน ถ้าได้รับราชการได้ ๑ ส่วน ๗

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรหญิงชายชนเกิดด้วยอนภริยา แต่
 ภริยา ชัน ทูลขอ พระราชทาน ให้ ถ้า เด ได้ วิชา ใช้ ปดง ดฟ
 บุตรได้ทศพย ๒ ส่วน กิ่ง ถ้าได้บรมราชการได้ ๓ ส่วน กิ่ง
 หาดานได้ทศพยส่วน กิ่ง ถ้าได้บรมราชการได้ ๒ ส่วน กิ่ง
 เหนนได้ทศพยส่วน ๓ ถ้าได้บรมราชการได้ สองส่วน
 หือได้ทศพยกึ่งส่วน ถ้าได้บรมราชการได้ส่วนหนึ่ง

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรหญิงชายชนเกิดด้วยทาศภริยา ถ้าได้วิชา
 บุตรได้ทศพย ๒ ส่วน ถ้าได้บรมราชการได้ ๓ ส่วน
 หาดานได้ทศพยส่วน กิ่ง ถ้าได้บรมราชการได้ ๒ ส่วน กิ่ง
 เหนนได้ทศพยส่วน กิ่ง ถ้าได้บรมราชการได้ ๒ ส่วน
 หือได้ทศพยกึ่งส่วน ถ้าได้บรมราชการได้ส่วนหนึ่ง
 ถ้ามิได้ วิชา ใช้ ปดง ดฟ ขยา ให้ มนทงหม โค ส่วนแบ่ง บทรพย
 มรฎกเลย

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรบุญธรรมอนศตด้วยดีด้อมาเอง แต่
 ได้ทำนุกบวรวงแต่เดือนหนึ่งถึงชวบ ให้ ได้ทศพยส่วน กิ่ง ถ้าได้บรม
 ราชการได้ ๒ ส่วน แต่ต้องชวบถึง ๕ ชวบ ได้ทศพยส่วน ๓ ถ้าได้บรม
 ราชการได้ทศพยส่วน กิ่ง แต่ ๕ ชวบถึง ๗ ชวบ ได้ทศพยกึ่งส่วน ถ้า
 ได้บรมราชการได้ทศพยส่วนหนึ่ง แต่บุตรบุญธรรมอนศตด้วยดีด้อมา
 เอง ๓ ประการนี้ จะเกิดศตาง ๆ } เองก็โค เหมือนกับตูกหง
 แม่ }
 ไม่เกิดขึ้น ถ้าพน ๗ ชวบขยาให้บทรพยมรฎกให้ เพราะว่าใหญ่รู
 ความแล้ว ท่านเขามาเองท่านไม่มาโดย จะว่าศตเกิดตางมิได้ ๗

พระธรรมดำตร ๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ชายหม้ายมีบุตร แคหญิง
 หม้ายมีบุตรคิดมาเป็นภรรยาเกิดบุตรด้วยกัน ถ้าบิดามารดาตาย บุตร
 ชันเกิดด้วยกันนั้นได้ทรัพย์ ๕ ส่วน บุตรอื่นมาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) นั้น ได้ส่วน
 หนึ่ง เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าบิดามารดาถึงแก่วิบัติสิ่งใด ๆ บุตร
 ผู้มาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) ก็จะต้องแก่กับตัวด้วยบิดามารดา ฐานะ

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรอื่นเกิดด้วยกันนั้น เมเยาเรือนเคียงชพ
 เองแต่ให้เอาทรัพย์มรดกนั้นห้าเป็น ๕ ส่วน ให้แก่บุตรอื่นเกิดด้วย
 กันนั้น ๕ ส่วน ให้แก่บุตรอื่นมาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) นั้นส่วนหนึ่ง ถ้าบุตรอื่น

มาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) นั้นเมเยาเรือนเคียงชพเองแต่ เมื่อบิดามารดาตาย

แต่จะเอาทรัพย์มรดกนั้นมิได้เลย บุตรอื่นเกิดด้วยกันนั้น ได้ทรัพย์
 มรดกแต่ผู้เดียว ถ้าบุตรอื่นเกิดด้วยกันห้ามิได้ แต่มีแต่ ^{ชาย} _{หญิง})

ซึ่งมาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) แลดูกันควรได้ทรัพย์มรดก ๒ ส่วน ให้ได้แก่

ญาติเผ่าพันธุ์อื่นจะสืบไปนั้นตามส่วน ถ้าบุตรอื่นเกิดด้วยกันก็ แล

ดูกันมาจาก ^{สามี} _{ภรรยา}) ก็ แลญาติพี่น้องของพ่อพันธุ์ห้ามิได้ก็ มีแต่

บุตรอื่นขอทานมาเลี้ยงก็ควรจะได้ มรดกนั้น ให้ได้ ทรัพย์ส่วนแบ่ง
 บั้นสองส่วน แลทรัพย์สามส่วนนั้นให้ตั้งเขาท้องพระคลัง ถ้าหาบุตร
 ชายหญิงพี่น้องมิได้ ก็ให้เอาทรัพย์นั้นตั้งเขาพระคลังหลวงทรงดิน ฐานะ

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าทรัพย์สินตามารดาตกให้แก่บุตรผู้หนึ่ง
แล้ว อยุ่มาบิดามารดาถึงแก่มรณภาพ แลบุตรทั้งหลายจะรับเอา
ทรัพย์สินนั้นได้ ควรรับได้แต่ทรัพย์สินซึ่งอยู่แก่บิดามารดานั้น ให้แก่
บุตรทั้งหลาย

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มรณภาพมรดกของแต่ใดรักษาไว้ ปดงตั้ง
บิดามารดาเดียวกันใดทรัพย์สิน ๑ ส่วน ได้รับราชการ
ใดทรัพย์สิน ๕ ส่วน
บิดาเดียว ทวงมรดกใด ทรัพย์สิน สอง ส่วน ได้รับ
ให้หมั้นแก่พิน ราชการใดตามส่วน
มารดาเดียวต่างบิดาใดทรัพย์สินสองส่วน ได้รับราชการ
การใดทรัพย์สิน ๒ ส่วน

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง บุ ย่า ตา ยาย ผู้มรณงานเดียวกัน ใด
ทรัพย์สินมรดกสองส่วน ถ้าผู้มรณภาพมี ตั้งชานาญาติฝ่าย บุ ย่า กติ แล
ญาติฝ่าย } กติ แลใดรักษาไว้ปดงตั้ง ให้ ใดทรัพย์สินหนึ่งส่วน
ยาย } ถ้าได้รับราชการ ใดทรัพย์สินมรดกสองส่วนหนึ่ง

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง บุ ย่า ตา ยาย ผู้มรณงานเดียวใดทรัพย์สินสองส่วน
ได้รับราชการใดทรัพย์สินสองส่วน

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง บุ ย่า ตา ยาย ผู้มรณใดทรัพย์สินสองส่วน ใด
ได้รับราชการใดทรัพย์สินสองส่วน

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง บุ ย่า ตา ยาย ผู้มรณใดทรัพย์สินส่วนหนึ่ง
ใดตามส่วนได้รับราชการใดรักษาไว้ ใดทรัพย์สินส่วนหนึ่ง

๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง บุ ย่า ตา ยาย ผู้มรณใดทรัพย์สินส่วนหนึ่ง
ใดตามส่วนได้รับราชการใดรักษาไว้ ใด ทรัพย์สินสองส่วน
ได้รับราชการใดทรัพย์สินส่วนหนึ่ง

๑๘ ๑ มาตราหนึ่ง บิดา } แต่งให้บุตรหญิงชายมีเรือนแล้ว
 มารดา }
 แต่ทว่าได้ให้ทรัพย์ตั้งต้นน้อย แต่บิดามารดาเห็นมรณภาพ ทรัพย์
 ตั้งต้นยังมีมาก ให้แบ่งปันทรัพย์นั้นให้แก่บุตรอนมเรือนแล้วแต่ง
 ส่วน ของบุตรหญิงชายซึ่งยังมีได้แต่งใหม่เรือนหนึ่ง อนึ่งถ้าบิดา
 มารดาแต่งให้บุตรหญิงชายมีเรือนแล้ว ให้ได้ทรัพย์ตั้งต้นมาก
 ทรัพย์ตั้งต้นน้อย อย่าให้ แบ่งปันทรัพย์นั้นแก่ลูกหญิงชายมี
 เรือนแต่จนนเดีย ๖๖

๑๙ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าแก่หลานเหลนก็คิด บิดา ตา ยาย แต่ง
 ให้มีเรือนแล้ว แต่ให้ทรัพย์ตั้งต้นน้อย แต่ บิดา ตา ยาย เห็น
 มรณภาพ ทรัพย์ตั้งต้นยังมีมาก ให้หลานเหลนมีเรือนแล้ว
 ได้ทรัพย์แต่งส่วน หลานเหลนซึ่งยังมีได้แต่งใหม่เรือนหนึ่ง อนึ่งถ้า
 แก่หลานเหลนก็คิด บิดา ตา ยาย แต่งให้เรือนแล้ว แต่ให้ทรัพย์
 น้อย บิดา ตา ยาย เห็นมรณภาพ ทรัพย์ตั้งต้นน้อย อย่า
 แบ่งปันทรัพย์นั้นให้แก่หลานเหลนซึ่งมีเรือนแต่จนนเดีย ๖๖

๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง บุตร } ผู้ใด แด่ บิดา } ประกอบ
 } มารดา }
 ให้ } แด่ แด่ยังอยู่กับตัวด้วยกันเรือนบิดามารดา ยังเกิดบุตร
 ภริยา }
 ด้วยกัน แต่บุตรบุตรผู้หนึ่งแก่บิดาแล้ว แต่ทรัพย์มรดกแห่งผู้มรณ
 นั้นมีมากน้อยเท่าใด ควรให้แก่บิดามารดาผู้มรณนั้น อนึ่งถ้าบุตรผู้
 ใดยังอยู่กับเรือนบิดามารดา ให้ทรัพย์แก่บุตรผู้หนึ่งแล้ว แด่คนเขา

ก็ไต่เต้า เหตุบุตร อยุ่กับเรือนบิดามารดา ๆ นนเป็นอิสระแก่บุตร ถ้า
บุตรนั้นออกไปจากเรือนบิดามารดาแล้ว บิดามารดามีได้เป็นใหญ่แก่
บุตรนั้นเลย ถ้ามีนินได้เป็นอิสระแก่บุตรนั้นเลย ๖๓

๖๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงชายดมรค์ด้วยกัน แดเจานนตายจาก
กัน ท่านให้ยกสินเดิมให้แก่ญาติพี่น้องเขาตามมากแต่น้อย แดดมรค์
ทำได้ด้วยกันเท่าใด ให้แบ่งปันโดยพระราชกฤษฎีกา ๖๔

๖๔ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรมีได้ บิดามารดามีได้ ประกอบ เย่า
เรือนแต่ดามให้ บุตรนั้นดมไปอยู่ด้วยดามเองก็ อนึ่งผู้คนแห่งเขา
ไปก็ดี แดบุตรนั้นไปมิได้เกิดบุตร อยมาบุตรผู้หนึ่งถึงแก่กรรม แด
ทรัพย์แห่งบุตรนั้นสมควรได้แก่ดามนั้นเลย แดทรัพย์นั้นควรได้แก่บิดา
มารดาบุตรนั้นเลย ๖๕

๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าบุตรหญิงชายใจหายชากถ่าแรงบิดา
มารดาตั้งดอนมพึ่ง แดชบเดียวมิได้นับดาบุตร มีได้ ให้อยู่ณ }
เรือน }
แดบิดามารดาจนมรณภาพ แดจะกตบมาเขาด่วนแบ่งปันเด่า ท่านว่า
อย่าให้แบ่งปันทรัพย์นั้นให้เลย ๖๖

๖๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าหลานหญิงชายแสดตั้งชานาติอันใจ
หายชากถ่าแรง แดบุย้าตายายตั้งดอนมพึ่งชบเดียว มิได้นับว่าเปน
หลาน } มิได้ ให้อยู่ณ }
ตั้งชานาติ } เรือน } แดบุย้าตายายนั้น มรณภาพ
แเดจะกตบมาเขาด่วนแบ่งปัน ท่านว่าอย่าให้แบ่งปันทรัพย์นั้นเลย ๖๗

๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง บุตรหญิงชายละบิดามารดาไปอยู่ต่างเมือง

มีตามารดาตาย จะกตบคนมาเอาทรัพย์ตั้งต้นที่เขาเรือนเก่า ท่านว่า
อย่าให้เลย ท่านว่าให้แก่ผู้อยู่ปรนนิบัติบิดามารดานั้น

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าพินของลูกหลานแต่ตั้งชาญาติอยู่ต่างเมือง
ก็ดี อยู่ขณะแขวงจังหวัดทั้งสกัด แต่ผู้นั้นได้มารักษาใช้ปลงศพให้
ได้ทรัพย์ตามส่วนแบ่งบ้านซึ่งจะได้นั้น ถ้ามาทบทรักษาใช้ แต่ได้
ช่วยปลงศพให้ ได้ทรัพย์ทั้งส่วน ถ้ามาทบทรักษาใช้ แต่มิได้ปลง
ศพ ให้ได้ทรัพย์มรดกนั้นทั้งส่วน ถ้ามิได้รักษาใช้ปลงศพอย่าให้
ได้ส่วนแบ่งบ้านนั้นเลย

๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าแต่พินของลูกหลานตั้งชาญาติไปรับราช-
การอยู่เมืองไกล ให้เอาทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนแบ่งบ้านแห่งผจะได้นั้นให้
ผู้ใด พิจารณาจดหมายไว้ แล้ว เหมอบทรัพย์นั้นไว้แก่ญาติอันสนิท
กว่าผู้นั้นจะมาแต่ราชการจึงให้เอาทรัพย์ส่งให้

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง พินของลูกหลานเหลนเหลนแต่ตั้งชาญาติได้
รับราชการอยู่ในพระราชวัง จะออกไปรักษาใช้ปลงศพมิได้ ให้
แบ่งทรัพย์นั้นให้ตามส่วนซึ่งจะได้นั้น อนึ่งถ้าพินของลูกหลานเหลน

หาก
โท
ตรี
จตุร
หากแต่แขวงจังหวัด
หรือตั้งชาญาติ ไปรับราชการอยู่ณเมือง

ใช้ ให้แบ่งทรัพย์บ้านค้ำส่วนซึ่งจะได้นั้นไว้ขณะพระคตงกอน ถ้าผู้นั้น
มาแต่ราชการแล้วจึงเอาทรัพย์ซึ่งไว้ขณะพระคตงกอนให้ อนึ่งถ้าพ
นของลูกหลานเหลนเหลนตั้งชาญาติอยู่รับราชการ ณกรุงเทพมหานคร

เอก
โท
ตรี
จตุรา
แต่บิดามารดาบิดาตายไปอยู่รับราชการณเมือง แด่แขวง

จังหวัดถึงแก่ภรรยา แต่พ้องถูกหลานเหตุนั้นได้รับราชการ
แต่จะไปรักษาไข้ปดงด้พกดี ก็ให้ได้อ่อนแบ่งปันควมส่วนซึ่งจะ
ได้นั้น

๒๙ ๑ มาตราหนึ่ง ญาติผู้ใดป่วยไข้ แต่ถูกหลานญาติพ้อง
ผู้ไหน ชยบ้านเคียงกันก็ ชยต่างบ้านในแขวงจังหวัดเข้ามาภักดี
แต่ไม่มีใครรักษาไข้ปดงด้พกดี แต่ไปรักษาไข้ มิได้ปดงด้พกดี แต่
ได้แต่ปดงด้พมิใครรักษาไข้ กดี ท่านว่าอย่าให้มันได้อ่อนแบ่งปันโดย
เหตุว่ามันมิได้ยูกษาไข้ปดงด้พโดยดุจริต คิดแต่จะเอาทรัพย์สิน
มรดุกแห่งผู้มรณภาพนภายเดียว

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ไร้อยู่หัวเมืองเล็กแขวงจังหวัดทั้ง ๕ แด
ถูกหลานพ้องญาติมิได้ออกไปรักษาไข้ปดงด้พ แต่มิได้แต่งให้มผู้
ออกไปช่วยรักษาไข้แต่ปดงด้พ แต่ญาติออกไปจะแบ่งปันเอาทรัพย์สิน
มรดุกนั้น ท่านว่ามีให้ได้อ่อนแบ่งปันทรัพย์สินมรดุกนั้น ถ้าให้มผู้
ออกไปช่วยรักษาไข้แต่ชวยปดงด้พ ให้ ได้อ่อนแบ่งปันทรัพย์สินมรดุก
นั้น ถ้าผู้ไร้อยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ถูกหลานญาติพ้องผู้ไหน
ไปราชการกดี ไปครองเมืองกดี ไปรับเมืองกดี ไปเป็นกรมการกดี
ไข้ ไปราชการสั่งโดตั้งหนังกดี แต่ผู้นั้นได้ชวยรักษาไข้ แต่มิได้
ชวยแต่งการปดงด้พญาติผู้มรณภาพนั้น ท่านให้ได้อ่อนแบ่งปันทรัพย์สิน
มรดุกญาติผู้มรณภาพนั้น เพราะญาตินั้นไปติดราชการท่านแด

๓๑. ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไต่ถามคดีหลานเหตนแลตั้งชาญาติเป็น
 ทาษ ถ้าแลผู้ใดนั้นมรณภาพ ให้พิจารณาตั้งซึ่งไถ่นั้นให้รู้จักมาก
 แตน้อย ถ้าแลตั้งไถ่นั้น ควรไต่ส่วนแบ่งบ้านแก่ญาติหลานเหตนแล
 ตั้งชาญาตินั้นแล้ว ให้ญาติหลานเหตนตั้งชาญาติผู้เป็นทาษนั้นรอด
 เป็นไทย แลอย่าให้ส่วนแบ่งบ้านนั้นเสีย ถ้าตั้งไถ่นั้นมากกว่าส่วน
 แบ่งบ้านเท่าใด ให้เรียกเอาตั้งไถ่ซึ่งเหลือกว่าส่วนแบ่งบ้านนั้น บ้านแก่
 ญาติทั้งปวง ถ้าตั้งไถ่นั้นน้อยกว่าส่วนซึ่งจะไต่แบ่งบ้านนั้นให้บ้านออก
 จึงครบตามตั้งญาติถูกหลานเหตนตั้งชาญาติซึ่งจะไต่ นั้น ๗๖

๓๒. ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าญาติหลานเหตนตั้งชาญาติผู้เงิน แล
 ญาติผู้เงินนั้นมรณภาพลง ให้พิจารณาทรัพย์อันนั้นมากน้อยเท่า
 ใด แลให้ยกให้แก่ญาติหลานเหตนตั้งชาญาติแต่ตามจะไต่ส่วนแบ่งบ้าน
 นั้น แลคอกเบยนั้นอย่าให้คิดเอา ถ้าแลตั้งเงินซึ่งกันมากกว่าส่วน
 แบ่งบ้านซึ่งจะไต่ นั้น ให้เอาแต่เหลืออันมาแบ่งบ้านแก่ญาติทั้งปวงนั้น
 ถ้าทรัพย์อันนั้นน้อยกว่าส่วนแบ่งบ้านซึ่งจะไต่ นั้น ให้แบ่งบ้านเพิ่มจน
 ครบตั้งญาติซึ่งจะไต่ นั้น แล ๗๗

๓๓. ๑ มาตราหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระราชทานช้าง
 ม้าแก่ทรัพย์ตั้งของแก่ผู้ใด ก็เป็นสิทธิ์แก่ผู้รับพระราชทานนั้น ถ้า
 แลเมื่อนำไปฆ่าคนซึ่งพระราชทานนั้น เกิดตกขายหญิงดิบไป ก็ให้
 เป็นสิทธิ์แก่ผู้รับนั้น แลเมื่อนำไปรับพระราชทานคืนทรัพย์พทยานนตมตาย
 แลพบนองถูกหลานเขายัง แลฆ่าคนคืนทรัพย์ซึ่งมีมากน้อยเท่าใด นอก
 กว่าเครื่องพทยานน ก็ให้เป็นสิทธิ์แก่ผู้พบนองถูกหลานนั้น ๗๘

๓๔. ๑ มาตราหนึ่ง พระราชทานเมียให้แก่ขุนมุนายผู้ใด แล

เมื่อยพระราชทานดินมรดก ท่านว่าหญิงผู้ตายนั้นเป็นข้าหลวง ท่านให้เอาทรัพย์สินเดิมแต่ดินมรดกแห่งหญิงผู้ตายนั้น แบ่งออกเป็นตามภาค ๆ หนึ่งยกไว้เป็นหลวง ภาคหนึ่งไว้ให้แก่ผัว ภาคหนึ่งไว้แก่ญาติหญิงผู้ตายนั้น

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ภรรยาข้าราชการผู้ส่งนา ๕๐๐ ชนไป ถ้าเป็นภรรยาพระราชทานถึงแก่มรณภาพ ญาติพี่น้องของผู้ตายพึงหาทรัพย์สินมรดก ให้พิจารณาตามกฎหมาย ถ้าเป็นภรรยาหลวง มีทุนแต่สิ้นเดิมมาชยกิน หญิงตาย ฝ่ายญาติพี่น้องแห่งหญิงมาพึ่งหาทรัพย์สินมรดก ท่านให้แบ่งปันแต่ทุนแต่สิ้นเดิมแห่งหญิงนั้น ให้แก่ญาติพี่น้องผู้ตาย ถ้าทุนแต่สิ้นเดิมจำหน่ายสิ้นแล้ว จึงให้เอาดินมรดกคิดใช้ ดินเดิมแต่สิ้นเดิม เหลือมากน้อยเท่าใด ให้คงไว้แก่ชาย ถ้าภรรยาหลวง } หากทุนแต่สิ้นเดิมมีได้ อย่าให้แบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้น
อนุภรรยา }
เลย ให้คงอยู่แก่ชายจึงดี เหตุทรัพย์สินจะได้เป็นกวางราชการแก่ชายผู้สืบไป

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ภิกษุจตุตถจาตมาภาพ แด่คฤหัสถ์จะนับเอาทรัพย์สินมรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุชุกชีใจ ให้ท่านแก่คฤหัสถ์จึงรับทานท่านได้ อนึ่งถ้าคฤหัสถ์มรณภาพ มีตามารดาญาติพี่น้องของตนเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในคิกรวมทแล้ว จะนับเอาทรัพย์สินมรดกคฤหัสถ์นั้นมิได้ เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าคฤหัสถ์ผู้มรณภาพนั้นชุกชี

ไว้ถวาย	ตั้ง	}	ตั้ง	}	ตั้ง
			ตั้ง		
			ตั้ง		
			ตั้ง		

รับเซาทรัพย์สินทั้งนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าเจ้าภิกษุจติจากอาคมาภาพ
ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอาราม ผู้ใดจะว่ากล่าวเขา ท่านว่ามีได้โดย พระ

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ถูกหัดนเห็นหัดมี ได้บวชตัวเป็นด้าม-
เนร แต่บิดามารดาบ่ฆ่าตายถึงแก่ภรรณาไฟใช้ ควรให้ไว้ทรัพย์สิน
ส่วนแบ่งนั้นตามพระราชกฤษฎีกา พระ

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง พระหัตถ์มี บันดาลดี แต่บิดามารดา
แต่งให้ มีเรือนแต่ชายควรจะมีเรือน แต่คนทั้งดั่งอนโคด้วยผลราช-
การพระราชทานแต่ทำมาหากินด้วยกิน แต่มีทรัพย์สินถึงดินเกิดลูกชาย
หญิงด้วยกันก็ดี พระหัตถ์มี บันดาลดี บุดริภริยาญาติ

น้อง แต่งการ ปลดศพแล้วดั่งเขา ๗ วันแล้ว บ่าวไพร่ ช่างไม้

เครื่องพิชชาทั้งบวง ให้ยกไว้เป็นหุดงกอน ถ้าแต่พระหัตถ์มี ภรรณา
ภาพนั้นม่นมากน้อยเท่าใดได้ ให้บุตรภริยาใช้ นุ่งครบ แต่ทรัพย์สิน
ตั้งดินที่ขกรรมกรชายหญิงยังเห็นน้อยเท่าใด ให้เป็นเป็นด้ามภาคว่า
หนึ่งให้แก่บิดามารดา ภาคว่าหนึ่งให้แก่พ้องลูกหลานญาติ ภาคว่าหนึ่ง
ให้แก่ภริยา ถ้าบิดาตายยังแต่มารดา ให้มารดานั้นได้ทรัพย์สินทั้งดั่ง
ถ้าแต่มารดาตายยังแต่บิดา ให้ บิดานั้นได้ทรัพย์สินทั้งดั่งนั้น ถ้าบิดา
มารดาอยู่ร่วมกัน ให้ บิดามารดาได้ทรัพย์สินนั้นดั่งนี้ พระ

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง พระหัตถ์มี ภรรณาภาพนั้น แต่บิดามารดา

ห้ามได้ ให้แบ่งปันทรัพย์สินซึ่งนั้นเป็น ๒ ภาค ๆ หนึ่งให้แก่พมของลูก
หลานแต่ญาติผู้มรดกภาพ ภาคหนึ่งให้แก่วีรียาตามส่วนแบ่งปันนั้น พระ

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงหม้ายมีผัวคนหนึ่งแต่อยู่ด้วยกันเกิด

บุตรหญิงชายก็ดี มีได้เกิดบุตร } หญิง } ก็ดีแต่อยู่ด้วยกันเป็นช้านาน
ชาย }

พมตามขอขนาไป แต่หญิงนั้นได้เคยกราชการ พ่อเจ้าเรือนนั้นมรดก
ภาพ ให้เอาทรัพย์สินยกใจเป็นดวงกึ่งหนึ่ง แต่ทรัพย์สินกึ่งหนึ่งนั้น ให้
ได้แก่หญิงหม้าย พระ

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงหม้ายมีผัวคนหนึ่งอยู่ด้วยกันแต่ ๓ ชวบ
ลงมา แต่พ่อเจ้าเรือนนั้นมรดกภาพ อย่าให้ ได้ส่วนแบ่งปันมรดก
นั้นเลย พระ

๕๒ ๑ หญิงหม้ายชายหม้าย แต่บิดามารดาตั้งขอให้อยู่ด้วยกัน
เกิดบุตรหญิงบุตรชาย แต่บุตรนั้นขงอยู่ พ่อเจ้าเรือนมรดกภาพ ให้
ภริยานั้นได้ทรัพย์สินทั้งถ้วน ถ้าแต่บุตรซึ่งเกิดด้วยคนนั้นตาย ให้ ได้
ทรัพย์สินนั้นแต่กึ่งถ้วน พระ

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง หญิงหม้ายมีผัวสองคน หญิงหม้ายมีผัว
สามคน หญิงหม้ายมีผัวสี่คน อย่าให้หญิงนั้นได้ทรัพย์สินมรดกพมราหมณ
ผู้มรดกภาพนั้นเลย เหตุใดจึงมิได้ทรัพย์สินส่วนแบ่งปัน เหตุว่าหญิงนั้น

เป็นแพศยา มีผัว ๓ } คนแล้ว มีควมแบ่งปันส่วนนั้น ๆ คงแต่ทรัพย์สิน

๕ }
ของหญิงที่เอามานั้น พระ

๑) ศุภิมศัศุ ๑๒๕๕ ศุภะรังงวัจนะระเชษฐมาแต่เอกาทศมีดิถียง พุทธวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรัฐอัครบรมนารถบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จในพระที่นั่งทองพระโอรังคริมขบงตราฝ่ายบูรพทิศ พร้อมด้วยหมู่เสนาพดณามาตยราชมนตรีกระวีมณฑลอุษนทงหลาย เมื่อพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว จึงทรงพิภาคษาด้วยพดณามาตยราชมนตรีทงปัจจวาว เสดนาพดณามาตยราชมนตรีผู้ มบนตาศักดกต แต่เคือษฐิ คฤหบดีชนมอยในพระมหานครบนตาศาเจ้าเจ้ากต มีใตเจ้าเจ้ากต มีแกแหวนทองเงินทพยดังใตๆ แต่เคือองพทยาทงปวงเป็นอนมาก แต่ผู้ มบนตาศักดทงนี้ เป็นโรคอาพาชหนักถงแกอนิจกรรมกต มรณ สรรกต ถงแกกรรมกต ให้ผู้ ส่มหมรฎกโดยกระทรวงการณน ท้า บำณชมรฎกพทยา แต่บำณชแกแหวนทองเงิน สรรพทพยดังใต แต่บำณช ส่มพด โดยขนาดตามธัตยานุสัจ แต่เวเมากราบทลพระ กรุณา ถ้ามพระราชโองการมารพระบณศุภรัตดีพระราชทานให้แต่ง แกตททงนพนองพองพนชม องมรณภาพนณนใต ให้ผู้ ส่มหมรฎก เรียกพนองบุตรภรรยาผู้รักษาแกแหวนทองเงิน ทงพทยาทงปวงน น ออกมาตราเอาค่าผู้รักษาเอาของนนได้ แล้วให้ท้าบำณชมรฎก แต่ บำณช ส่มพด ให้เจ้าเด็มยรเอาหนึ่งต่อทานบนแต่ผู้รักษา มรฎกได้จิง มั่นคง ให้ญาติพนองบุตรภริยาท้าบำณชทพยมรฎก มายันแกัดมูท มรฎก ให้ท้าบำณช ส่มพด มายันแก่พระสุภาวดี โดยธัตยานุสัจ ถ้าแต่ ญาติพนองบุตรภริยาท้าบำณชมรฎก แต่มรฎกนนแกแหวนทองเงิน สรรพดังใตนั้นมากกต แต่เคือองสรรพาวุธพทยา แต่ ส่มพดทงปวง

นนมากกิด แต่ผู้รักษาทรัพย์มรดกยกย้ายเบียดบังไว้ ทำบาญชี
 มรดกนั้นน้อย แต่ผู้มรดกนั้นตั้งใจว่า คงมีบาญชีมรดก
 โดยมาก บุตรภริยาญาติพี่น้องของทวงยกย้ายซ่อนหนีบไว้ ให้บาญชีคง
 แต้น้อย ท่านว่ามนโลก มีชื่อตรงต่อญาติพี่น้องของมัน จึงยกย้ายอำพราง
 บังเอาไว้ว่าดังของนนน้อย ท่านว่าอย่าให้ ได้ตั้งแบ่งปันซึ่งแบ่งไว้
 นั้นเลย ถ้ามีบาญชีล้มพดมายันน้อย ให้ ไปเสฉินบาญชีพระตุลาจดี
 ดชอบ ถ้าได้ล้มพदनอกกว่าบาญชีมายันแล้ว ให้ตั้งออกมาพิจารณา
 โดยสัตย์นุดจ จึงให้กราบบังคมทูล ถ้ามพระวาช โองการมารพระ
 บัณฑิตประการใด พึ่งให้กระทำตามรับตั้ง แต่ผู้มรดกขุนมนนาย
 จำเดิมยรนน ถ้าพี่น้องบุตรภริยาแห่งพฤตมาตยราชมนตรม มบนคาค
 ศักก เศรษฐกิจหบดีดงแกมรณภาพ เขาขอบาญชีมรดกโดยสัตย์วา
 นุดจแก่ชาวมรดกกิด แก่ขุนมนนายจำเดิมยรวรแล้วมิได้ทำบาญชี
 มรดกไว้กิด แต่ผู้รักษามรดกกิด ทำบาญชียกย้ายมรดกไว้กิด
 เเดิมได้มาขอบาญชีแก่ชาวมรดกกิด ท่านว่าเดิมได้ ให้ใหม่ได้
 ต้นคอโดยยศศักดิ์กิด แต่เศรษฐกิจหบดีมบนคาศักกกิด ทาบนคาค
 ศักกมได้กิด ถึงแก่อำพารแต่อมรณภาพ แต่ญาติพี่น้องบุตรภริยา
 มาช่วยรักษา ใช้ แต่ญาติพี่น้อง บุตร ภริยายังมิได้ช่วย
 ปดงดพเผาณก่อน แต่ญาติพี่น้อง บุตร ภริยาเก็บเอาแก้ว แหวน
 เงินทอง ทรัพย์กรรณกรชายหญิง ช้าง ม้า โค กระบือ ทรัพย์
 ดั่งใดไปก่อนยังมีได้ปดงดพนั้น แต่พี่น้อง บุตร ภริยา ซึ่งเก็บเอา
 ทรัพย์มรดกไปก่อน จะคืนมาหาทรัพย์จะปันเอาอีกนั้น ท่านว่าอย่า

ให้เลย เหตุมันโลกจะใคร่ใคร่ของท่าน ไม่ค่านับเป็นฉันทญาติ ถ้า
 ทรัพย์ทมนเก็บเอาไปนั้นน้อยกว่าส่วนมันจะได้ ก็อย่าให้อีกเลย ถ้า
 แลมันผู้เก็บเอาทรัพย์มรฎกไปก่อนมิได้ปดงัดพั้น เขาไปมากกว่า
 ส่วนแบ่งปัน ท่านให้เรียกเขาคืนมาขึ้นให้ญาติ พี่น้อง บุตร ภรรยา
 ซึ่งยังมีใครรับส่วนแบ่งปันนั้น ให้ยื่นให้ โดยพระราชกฤษฎีกา ๓๖

๔๔ ๑ มาตราหนึ่ง ญาติพี่น้อง บุตร ภรรยา ผู้มรณภาพ
 ได้ด้วยกันปดงัดแล้ว แต่จะมีทรัพย์มรฎกแก่กันนั้น เขาผู้ญาติ
 พี่น้องยินยอมพร้อมผู้ตก มีผู้ตกหนึ่งเป็นค่านับ แต่เอาทรัพย์มรฎก
 แยก แหว่น ทอง เงิน ทรัพย์กรรมกรหญิงชาย ช้าง ม้า โค
 กระบือ ทรัพย์สิ่งใดมาแบ่งปันกันแล้ว ถ้าแต่ญาติพี่น้อง บุตร
 ภรรยา ซึ่งได้ส่วนแบ่งปันแล้วลี้ ยังมีใครส่วนแบ่งปันก็ รัฐบาลทรัพย์
 มรฎกผู้มรณภาพนั้น ให้แบ่งปันกันแต่อย่างมีสัน แต่รักษาทรัพย์
 มรฎกนั้นยกขายไว้ เขามาหาทรัพย์มรฎกจ่ายยังอยู่อีก ถ้าแต่พิจารณา
 ดับด้วยเป็นดีจ่ายยังเหลืออยู่อีกไซ้ ท่านให้เขาทรัพย์นั้นออกแบ่งปัน
 ให้ทวนศัพญาติ ตามบทพระอัยการ แต่ผู้มีใครส่วนแบ่งปันนั้นจะควร
 ได้เท่าใด ก็ให้เท่ากัน แต่ส่วนซึ่งญาติอื่นได้แล้วนั้น ท่านว่าอย่า
 ให้แก่มันเลย ให้เอามาเป็น ๓ ส่วน ทรัพย์สองส่วนนั้นให้ทาบบุญ
 ตั้งไปนถัมมรณภาพ ทรัพย์ส่วนหนึ่งนั้นให้สัมหมรฎกเอา กราบ
 บังคมทูลถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว โดยกระทรวงการที่ใด พิจารณา
 ถ้าไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์ ก็ให้ทำศุภเดชะกัน ๓๖

๔๕ ๑ มาตราหนึ่ง บัญชา ค้า ขายกต พิธ แม่ พี่น้อง บิด
 ชาติ ชาติ ตั้งชาติญาติแบ่งปัน แยก แหว่น เงิน ทอง ทรัพย์สิ่งสิ้น
 ชาตินี้ ตั้งใด ๆ ให้แก่ญาติพี่น้องลูกหลานแก่กันเองก็ดี เป็นดีทั้งแก่

ผู้รับนั้น จะคืนเขาอีกเท่าท่านว่าอย่าให้คืนให้เลย เหตุว่าเขาแบ่ง
บ้านให้แก่ตนเองแล้ว

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง ญาติพี่น้องบุตรภรรยา ซึ่งได้รักษาไร่ปลง
ถั่วพัน หามรุกกแก่กัน โดยท้าวว่าตั้งของนั้นมาก ผู้รักษาดังของ
มรฎกยกขายชอนไว้ ทำตั้งของโดยคงนั้นน้อย พิจารณาเป็นดี
โดยจริงใช้ ท่านให้บ้านให้แก่ญาติพี่น้อง ซึ่งผู้จะได้ทรัพย์มรฎกแต่
โดยคง ถ้าพิจารณาเป็นดี ท่านมิให้ปรับใหม่มีโทษผู้หามรุกกให้
แก่กันเลย เพราะว่าเป็นเชย เป็นละไฟ ญาติพี่น้องของพวกรุ่นเอง
แต่หาดีนมรฎกนั้นดูเจ้าชอบพวง ท่านจึงมีโทษใหม่ให้แก่กัน

๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เป็นตักหลานญาติพี่น้องแห่งผู้มรณภาพ
มิได้เขาซื้อนกตาหวาทรัพย์มรฎก แต่เห็นว่าญาติคนใดคนหนึ่งร้อง
ฟ้องยังพิจารณาอุกคัก พิจารณาด้านคนแต่จึงจะได้ดัดแบ่งบ่อน้อย
แต่กต มนจึงมาบอกฎีกาตัดสินว่า เป็นญาติผู้มรณภาพได้
รักษาไร่ปลงถั่ว จะขอเขาซื้อในดินแบ่งปันด้วย ท่านว่าอย่าใหม่
ได้ดัดแบ่งบ่อนเลย

๕๘ ๑ มาตราหนึ่ง เศรษฐีผู้คบคนมทรพยตั้งดิน แลถึงแก่
มรณภาพ หาญาติพี่น้องพวงมาได้ ท่านให้เขาทรัพย์ตั้งดิน แก้ว
แหวน เงิน ทอง ช่าง มา ชาคัน เครื่องบริโภคนกตั้งปวงนั้น เขา
ทองพระกตหงดอง ถ้าเศรษฐีผู้คบคนมทรพยตั้งดินถึงแก่มรณภาพ
แต่มีญาติพี่น้องพวงเขา เขาทรัพย์ตั้งดิน ช่าง มา ชาคัน เครื่อง
บริโภคนกตั้งปวงมาถวาย ท่านให้เขาทรัพย์ตั้งปวงนั้นทำเป็นเงิน ให้
แบ่งปันทรัพย์มรฎกนั้นโดยสัจยานุตั้ง ให้แก่ญาติพี่น้องบุตรชายหญิง

ถูกขาย ถูกเขย ถูกย ถูกอ ออกหลาน เหนอ หลอ ถูกขายถูก
 เขยกัน & ถูกยถูกอกัน ๒ ถูกขามถูกด้ามกินตั้งวงง นอกอกงานน
 บันแกเขาให้เต็มอกันโดยอันคับ ถูกหลานอยู่ในครรวก ให้บันไว้แก่
 มนตั้งหนึ่ง เหตุไฉนจึงบันให้ถูกขายถูกเขยกัน & นน คือว่าผู้ใด
 ห่วงามเอาราชการ คมัญาคพของทงหลายโค ผู้นนคือขายแเตเขย
 แตนชวยอนน เหตุไฉนจึงโค กน ๒ ท่านว่ามนประมตราชกร ผู้นน
 ชอชวยอ แตนถูกด้ามถูกขามน เหตุไฉนจึงโค กนตั้งหนึ่ง เหตุว่ามน
 ชวยปกครองรักษารากนทวีพยตั้งของเขาตั้งสองไว้ ผู้นนจึงโค ชอ
 ว่าถูกด้ามแตนถูกขาม ถูกหลานอยู่ในครรวกน เหตุไฉนจึงโคตั้ง
 หนึ่ง เหตุว่าเปนอยู่ในถูกหลานมนได้มาเกิดมูถัดนชแตน แมนบค
 มวราคาเขาตายด้วยเหตุประการใด ๆ ก็ดี ให้ดมหมรวกแตนพระสุภาวดี
 บันทวีพยตั้งของให้แก่เขาพนชงถูกหลานเหนอตั้งงนเกิด

๑ ศกัมคัต ศักราช ๑๒๕๘ พยัคฆตั้งอจณะระชาอะนะมาเดกาพ
 มักรเขนาจะมคคียังเดารจกร พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันต์ศักราช
 บรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันต์ศักราช
 ติเรกเอกอคม บรมพทชางกร อตตจักรพรรดิธรรมิกมหาราชวิราช
 เจ้าผู้ประเสริฐ เด็ดจในพระที่นั่งพตบพลาทอง โดยอุตราพิมุช พร้อม
 ด้วยหมู่มาตยามนตรี กระจวชาติประ โรหิตาจารย์เฝ้าพระบาท จึง
 เเด่นาบดีมนตรีมุชทงปวงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า เเด่นาบดีมนตรีมุช
 ลูกขุนแตนอาณาประชาราษฎร อยู่ในขอบ รั้นชเสมากรุงเทพมหานคร
 บวรทวารวดีคีรีชยทชยามหาตถกภพพรัตน ราชธานีบุรีรมย มี

ทรัพย์ตั้งของข้างม้าช่าคนไร่นา เรือกสวนได้ด้วยผลราชการแต่ทำมา
หากิน เสด็จนามนตรีมุขฤๅชุนเดออาณาประชาราษฎร์เกิดโรคอาพาธ
ไข้เจ็บ แต่เขาทรงหมัทรัพย์ตั้งของวัดถวายข้างม้าช่าคนไร่นาเรือก
สวน แต่เขาเป็นเจ้าของแก้สมบัดเอง แต่เขาเออทรัพย์ตั้งของข้างม้าช่า
คนไร่นาเรือกสวน แด่สรรพทรัพย์ตั้งใดๆ เรียกออกมาทำพิในยกกัน
ไว้ ให้ทำบุญให้ทานให้แก่เจ้าไทยพระดังมกดี แต่ทำพิในยกกันไว้แก่
บุตรภริยาดังชาญาติ เมื่อขณะอาพาธอยู่นั้น บางคาบได้เรียกเอา
ทรัพย์มาได้ ถึงมือ บางคาบมิได้เอาทรัพย์มาให้ ถึงมือ ได้แต่ทำ
พิในยกกันไว้หน ข้าพระพุทธเจ้าทรงปองขอพระราชทานบัญญัติกำหนด
ไว้ให้เป็นพิในยกกันแต่บัดไปเป็นอนัน จึ่งพระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรร
รอุทิศบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมา
พระบัณฑูรแก่เด็นามนตรีมุขฤๅชุนเดออาณาประชาราษฎร์ ให้มี
พระราชกฤษฎีกาพระราชบัญญัติ ให้ทำพิในยกกัน ไว้ว่า เสด็จนามน
ตรีมุข ฤๅชุนเดออาณาประชาราษฎร์มีทรัพย์ตั้งดิน แต่มันเป็นเจ้าของ
แก้สมบัดนั้น เรียกเอามาทำบุญให้ทานแก่เจ้าไทยพระดังมกดี แต่
ให้แก่บุตรภริยาดังชาญาตินั้น ให้รู้ลักษณะทำพิในยกกันมี ๕ ประการ

พระดังสุริยธรรม	๓	} จะทำพิในยกกัน ให้แก่
พราหมณ์	๓	
๓ คอ เดีนามดี นา ๓๐๐๐๐	๓	
มุขมนตรี นา ๓๐๐๐๐ ถึงมรถึง ๕๐๐	๓	
ขุนหมื่นพันทนาย }
ประชาราษฎร์ }	๓	

เจ้าไทยพระสงฆ์ แด่บุตรภริยาดังชาญาติ ซึ่งทำพิไยกันไว้ประการ
ต่างๆ นั้น ให้มีเจ้าไทยพระสงฆ์คนหนึ่ง ตามพระราชกฤษฎีกาพระราช
บัญญัติไว้แต่บัดนี้ไปเมื่อนำ

๕๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้อาพาธหนัก จะทำพิไยกันไว้แก่ศิษย์โยม
แดงชาญาติ แด่ท้าวบุญให้ทานให้แก่เจ้าไทยพระสงฆ์ก็ดี ถ้าเป็นพิไย-

	พระสงฆ์	ให้มณเฑาะว์แก่ง	๕	คน	
ภิกษุของ	พราหมณ์	ให้มพระสงฆ์แด่พราหมณ์หนึ่ง	๕	คน	
	ผู้มบณฑาศึกคิด	หน้า ๓๐๐๐๐ ให้มณึ่ง	๑๐	คน	ถ้าเป็น
	ผู้มา ๓๐๐๐	ถึงมา ๘๐๐	ให้มณึ่ง	๗	คน
	ผู้มา ๖๐๐	ถึง ๕๐๐	ให้มณึ่ง	๕	คน
พิไยกันแห่งชนหมนพนทนาย	ให้มณึ่ง	๕	คน		ท่านจึงให้
ไพร่เบ็ด	ให้มณึ่ง	๕	คน		

พึงคงเป็นพิไยกันไว้ แต่ให้มณึ่งนั้นให้แดงผู้อาพาธหนักผู้ใด
ถ้อยคำผู้อาพาธซึ่งทำพิไยกันนั้น ยงปรกคชยฎาพนเพอ แต่ให้มณึ่ง
ทงนถามผู้อาพาธหนักอน ถมผู้อาพาธหนักถ้อยคำได้เป็นปรกคพน-
เพอชย ท่านให้คงเป็นพิไยกันไว้แต่ย ถ้าแต่มณึ่งนถามผู้ อาพาธ
หนักถงด้ามมอด้ามทน ถมผู้อาพาธหนักปรกคคได้พนเพอ แต่
ทำพิไยกันไว้แก่บุตรภริยาญาติพนอง ให้ท้าวบุญให้ทานให้เจ้า
ไทยพระสงฆ์ ถมมณึ่งถงถงถงถง ท่านให้ฟังเขาได้ เป็นสิทธ
คงโดยพิไยกัน ถมมณึ่งทงนมได้ถามผู้อาพาธๆ ทำแต่พิไยกัน
ไว้แก่บุตรภริยาญาติ พนอง เมื่อผู้อาพาธชยนั้น กำหนดท่านไว้ดัง

๑๐๐๐๐ ทำพินัยกรรม
 หนึ่งกับ ๓๕ วัน จึงถึงอนิจกรรม
 พรหมณทำพินัยกรรมไว้พินัยกรรมหนึ่งกับสิบวัน
 ๑๐๐๐๐ ถึง ๑๐๐ ทำพินัยกรรมไว้
 พินัยกรรมหนึ่งกับ ๕ วัน จึงถึงมรณภาพ
 ๑๐๐๐ ถึง ๕๐๐ ทำพินัยกรรมไว้
 พินัยกรรมหนึ่งกับ ๓ วัน จึงถึงมรณภาพ
 พินัยกรรมไว้พินัยกรรมไว้พินัยกรรม ๑๐๐๐๐ จึงตาย

น

ท่านว่า

พึงเอาพินัยกรรมไว้ อย่าให้เรียกเอามาแบ่งปันเลย เพราะว่าผู้เอาพินัย
 หนึ่งถึงแก่มรณภาพพินัยกรรมกำหนด ถ้าแต่ผู้เอาพินัยกรรมไว้แก่ญาติ
 พินัยกรรม แต่ถึงแก่มรณภาพยังมีพินัยกรรมกำหนดคงถาวรใจนี้ ท่านมีให้ฟัง
 ท่านว่าเพราะฉะนั้นได้ตามผู้เอาพินัยกรรมไว้ ท่านให้เรียกคืน
 เขอทรัพย์ตั้งของ ช้าง ม้า ช้างคน ไร่นา เรือกสวน ไร่พินัยกรรมนั้น
 แบ่งปันให้บุตรภริยาญาติพินัยกรรม พินัยกรรมตามพระราชกฤษฎีกา ถ้า
 ผู้หนึ่งหม่อมผู้เอาพินัยกรรมไว้มีปรกตชอบด้วยน้อยถึง ๓ หรือ ๓ วัน ผู้เอา
 พินัยกรรมถึงแก่มรณภาพแต่ใน ๒๐ วันถัด ท่านว่าทรัพย์นั้นคงเป็นสิทธิ์แก่
 ผู้รับ ถ้าแต่ผู้เอาพินัยกรรมไว้ทำพินัยกรรมไว้ให้ท่านญาติให้ท่านแก่เจ้าไทย
 พระตั้งฆ แต่ผู้เอาพินัยกรรมไว้มรณภาพยังมีพินัยกรรมกำหนดคงถาวรใจ
 ท่านว่าอย่าให้เรียกเอาทรัพย์นั้นคืนเลย เป็นสิทธิ์แก่เจ้าไทยพระตั้งฆ
 แต่ทรัพย์ของเขา มรณภาพนั้น ให้ท่านญาติให้ท่านแก่เขา

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้เอาพินัยกรรมทรัพย์ตั้งของ แก้ว แหวน
 เงิน ทอง ทรัพย์ตั้งใด ๆ แต่เรียกเอาทรัพย์นั้นออกมายื่นให้

ถึงมอัครภรรยาญาติพี่น้องของพองพินธุ มีคหายุ ทาษ ภรรรมภรรยา
หญิง แลให้ทานทรัพย์กับมอผู้เอาพาธเองไซ้ แลบุตรภริยาญาติพี่น้อง
พองพินธุมีคหายุ ใ้รับเอาทรัพย์นั้นไปจากมอผู้เอาพาธนั้นแล้ว แล
มีเจ้าไทยพระดังสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินด้วยเป็นค่านับ ท่านว่าเป็น
สัตว์แก่ผู้ใดที่ทรัพย์นั้น ถ้าแลผู้เอาพาธถึงแก่กรรมภพาไซ้ ท่านมิให้
เรียกเอาทรัพย์นั้นมาแบ่งปันเลย

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ค่านา ๕๐๐ ลงมา ถึงนา ๓๐ ไว้ตายไซ้ ให้ปัน
ทรัพย์มรดกเป็น ๓ ภาค ภาคหนึ่งให้แก่ บิดา } ภาคหนึ่งให้แก่
มารดา }
ถ้ามี ผู้ตาย ภาคหนึ่งให้แก่ญาติพี่น้อง ลูก หลาน หลาน หลาน หลาน
ภริยา }
ผู้ตาย ซึ่งได้รักษาไว้ปดงตั้งตามคณิตแต่ห่าง

๑ ลักษณะมรดกสิ้นแต่เพียงนี้

๑ ตระลาการ

๑ จะตั้งแต่งลักษณะผู้จะเป็นตระลาการ โดยมาพิคัมภีระธรรม-
ศาสตร์ว่า ฉันทาโตสากระยาโมหา โยธรรมมังอะติวัตตะติ นิหิตติคัต-
ตะระระได้ ภาพะบักเขอะจันทิมมา ฉันทาโตสากระยาโมหา โยธรรมมัง

ถึงมอัครภรรยาญาติพี่น้อง มิศหาย ทาษ ภรรมภรรยา
หญิง แลให้ทานทรัพย์กับมอผู้ข้าพชเองไซ้ แลบุตรภริยาญาติพี่น้อง
พี่น้องมิศหาย ใ้รับเอาทรัพย์นั้นไปจากมอผู้ข้าพชนั้นแล้ว แล
มีเจ้าไทยพระดังสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเห็นด้วยเป็นค่านับ ท่านว่าเป็น
สัตว์แก่ผู้ใดที่รพชนน ถ้าแลผู้ข้าพชถึงแก่กรรมภาพไซ้ ท่านมิให้
เรียกเอาทรัพย์นั้นมาแบ่งปันเลย

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ค่านา ๕๐๐ ลงมา ถึงนา ๓๐ ไว้ตายไซ้ ให้ปัน
ทรัพย์มรดกเป็น ๓ ภาค ภาคหนึ่งให้แก่ บิดา } ภาคหนึ่งให้แก่
มารดา }
ถ้ามี ผู้ตาย ภาคหนึ่งให้แก่ญาติพี่น้อง ลูก หลาน หลาน หลาน
ภริยา }
ผู้ตาย ซึ่งได้รักษาไว้ปดงดีตามคณิตแต่ห่าง

๑ ลักษณะมรดกสิ้นแต่เพียงนี้

๑ ตระลาการ

๑ จะดำแดงลักษณะผู้จะเป็นตระลาการ โดยมาพิคัมภีระธรรม-
ศาสตร์ว่า ฉันทาโตสากระยาโมหา โยธรรมมังอะติวัตตะติ นิหิตติดี-
ตะยะได้ ภาพะบักเขอะจันทิมมา ฉันทาโตสากระยาโมหา โยธรรมมัง

นาติวัดคะติ อะภิวัดคะติคัตถัสะยะได้ จุกะบักเขวจันตีมาติ แปด
 เนื้อความว่า โยบคุคะโต อันว่าบุคคลผู้ใด ผู้เป็นตระดาการ
 อะติวัดคะติ ถ่วงเดียว ชรรวมัง ชัยยติชรรวม ฉันทาโทธำภะยา
 โมหา ด้วยอะภิตตีประการ คือรัก แดโลธา แดถั่ว แดหง
 แดพิจารณาความผิดจากพระชรรวมดำตร แดถั่วเขียงเข้าด้วยฝ่าย
 โจทย อันว่าเกียรติกษ แต่โลกศวีรดีดีแห่งตระดาการนั้น ก็
 จำเลย

จะถอยเล็ดมดฺญไป ประคฺพพระจันทรในวันกัภักช จะถ่วงซึ่งเค็ด
 วัณเบนอนมาก โยบคุคะโต อันว่าบุคคลผู้ใด ผู้เป็นตระดาการ
 นาติวัดคะติ บมิได้ถ่วงเสีย ชรรวมัง ชัยยติชรรวม ด้วยอะภิต
 ๕ ประการคงถ่วงแล้ว แดประกอบค้อยคิดดี แต่พิจารณาชอกติ
 แห่งราชูวาทังปอง ถกค้องตามพระชรรวมดำตรถ่วงใจนั้น อันว่า
 เกียรติกษ แต่โลกศวีรดีดีมคงแห่งตระดาการผู้หนักจะจำเวญช
 ทกวน จจพระจันทรในวันกัภักช

๑ อธิบายว่า เมื่อคุณงามทั้งดองข้างมาถึงแล้ว อธิบายให้ พิจารณา
 บังคับบัญชาชอกติโดยวิศยาอาดจ ให้มีเมตาแก่คุณงามทั้งดองข้าง
 ด้วยจิตอันเต็มอ ให้เอาคตินั้นเป็นกิจชระกิงวสแห่งตน ถ้าตระดา
 การผู้ใด ให้ถ่วงแก่คุณงามผู้เทจ ก็นั้นจางมิได้บังคับบัญชาโดย
 พระชรรวมดำตร อันว่าตระดาการผู้หนัก ครั้นกระทำกาดกรียาตาย
 แดจก็จะไปใหม่อยู่ในอบายภุม ทนทุกขเจตนาชยูจิวังกาด เป็นเปรต
 มีเล็บมือใหญ่เท่าใบจอบ มีเปลวไฟถ่วงเรื่อง ควักเขารูธิระมังสะ
 แห่งคนบริโลกเป็นภิกษาหาร ครั้นพ้นจากอบายภุมแล้วมาบังเกิดเป็น

มนุษย์ ปาปะภาวะเศ็คนั้นจะตามสนอง มีองคชโดยระวิกลดทุพสภาพ มีปากเหม็นปนคัน นัยด้วยชาติเป็นอันมาก ๖๖

๑) ดำแดงลักษณะอะคติ & ประการสำหรับตระกูลการพิจารณา ความโดยตั้งเขปก็ยุติแต่เท่านั้น ๖๗

๑) ทินจากดำแดงเหตุแห่งตระกูลการ ๒๕ ประการ โดยพระบาทมี ในพระบรมมถครดังนี้ ติมูตะโตติถานะโต ติชัตตะโตตินาถัฒยะโต ตัทพะโตตีสัสโร ติธรรมมะโตคิมัคคะโต จตุวิละติเหตุโย มะโน- ดำเรนระกิตติตาดิ เหตุโย อันว่าเหตุแห่งตระกูลการทั้งหลาย จตุวิ- ละติ ๒๕ ประการ มะโนดำเรนระ อันมะโนดำราราจารย์ อิตติศา- ดำแดงไว้ อิติ ดังนี้ ติมูตะโต คือมุตคตมีตามประการ ตินา- ณะโต คือถานะคติ๕ ประการ ติชัตตะโต คือเจรจากความงามประ- การ ตินาถัฒยะโต คือมิได้เกียรฐานในความมีตามประการ ตัทพะโต คือให้มันในความมีตามประการ ตีสัสโร คือเป็น อิศระภาพในความงามประการ ติธรรมมะโต คือกล่าวครมโดย ขรมมีตามประการ ติมัคคะโต คืออุบายแห่งคติมีตามประการ เป็นอัฐติคะมาติกว ครมเหตุ ๒๕ แห่งตระกูลการดังนี้ ๖๘

๑) แตนจะตั้งบทภาสนี้ แลกตามอัฐติคะมาติกานในชาติพระ ขบรมมถครนั้น ติมูตะโต มุตคตี่ตามประการนั้น อัตตะละโต คือ คำร้องฟ้องแต่คำให้การเป็นมุตคตี่หนึ่ง อะระสาโท คือผู้รับคำร้อง ฟ้อง แต่ให้การเป็นมุตคตี่หนึ่ง สามีมูโต คือ ใจทย มิได้จับตี ๖๙
จาเลย }
เป็นมุตคตี่หนึ่ง ตินาณะโต ถานะคติี่ตามประการนั้น ทะเวปะฐิต์ฉวา

▲ โจทย }
คือ : รับกัณฑ์ในด้านวนเป็นถาณะคติหนึ่ง ทะเวอิตตาวีได้ทนา
จำเลย

▲ โจทย }
คือ : รับกัณฑ์ข้อพิรุทธิ เป็นถาณะคติหนึ่ง ทะเวอิตตาวีได้ทนา
จำเลย

รับกัณฑ์แฉ่งอย่างพยานเป็นถาณะคติหนึ่ง ตีอิตตะโต เสรจจากความถ่าม
ประการนั้น ดังคหะกาโร คือข้อข้อความที่ควรจะถ่มเคราะห์ให้แล้ว
แต่เปรียบเทียบให้แล้วหนึ่ง สัตถ์ไทยะจะจะตั้ง คือถ่าถ่าถ้อยคำให้
คู่ความควรจะเชื่อฟัง นิคคะโท คือถ่าถ่าถ้อยคำควรจะชู้ช่ม ให้ชู้
ช่มหนึ่ง ตินาณะระยะโต มีได้เกี่ยวคร่าในคว่ามมีถ่ามประการ
วิรุทธิใจทะหนึ่ง คือผู้พภาคนาดิถาด้านวน เหวใจได้ทักท้วงหนึ่ง สัต
คหัพพันทะระยะระยะหนึ่ง คือถ่ามคว่ามในภายในเอวันหนึ่ง อะนาณะ
ระยะระยะตั้ง คือตระถากาเวรังพิจาวณาถ่าถ่าให้แล้วริจตามพระราช
กำหนดหนึ่ง ตีทหะโต โหม่นในคว่ามมีถ่ามประการนั้น อักชะ
ระทัตโท คือหม่นในถิกขิตเขียนถ่ามถ่ามหนึ่ง พาชะชะชาโร คือ
มนะถิตถ่ามให้หม่นในถ้อยคำถ่ามถ่ามหนึ่ง พันทัพโท คือผู้ถ้อยคำ
ถ่ามถ่าม แฉร์กษาโว โหม่นหนึ่ง ตีอิตตะโร เป็นอิศระภาพในคว่าม
ถ่ามประการ อะนุญญะระกิตตะโร คือตระถากาเวรังคนให้เป็นอิศระ
ภาพหนึ่ง

๑ โจทยจุกิระกิตตะระโร คือเออาคว } โจทย } เป็นอิศระภาพในคิ
จำเลย

หนึ่ง เตสังวาทิตตะระโร คือให้ฟังเอาแต่ถ้อยคำถ่ามถ่าม } โจทย } เป็น
จำเลย }
อิศระภาพในคิหนึ่ง ตีรัมนะโต ถ่าถ่าความโดยธรรมมีถ่ามประการ

ตั้งจะหม่มง คือวินิจฉัยคดีโดยตั้งตามพระธรรมดำตรหนึ่ง อชชัม-
 มง คือวินิจฉัยคดีโดยตั้งตามพระธรรมดำตรหนึ่ง ตั้งมะจาริมมิง
 คือวินิจฉัยคดีโดยอันเดิมตามพระธรรมดำตรหนึ่ง ทิมคคะโต อบาย
 แห่งกตมีตามประการหนึ่ง มหาทคคะคะมะหนึ่ง คือดำเนินตามทางใหญ่
 คืออบายวินิจฉัยโดยคำภีรพระธรรมดำตรหนึ่ง กุมคคะวินิจฉัยหนึ่ง
 คือเว้นจากทางผิด คืออบายวินิจฉัยมิได้เห็นแก่โลกามิหนึ่ง ดำตะ-
 มะระคะระหม่มง คือพิจารณาทางใหญ่ คือศึกษาตามคัมภีรพระ-
 ธรรมดำตรให้ชำนาญหนึ่ง

๑ อันว่าเหตุแห่งตระกูลการ๒๔ กษัตริ์โดยอัฐิติกะมาติกากังพรธนา
 มาน

๑ อันลักษณะตระกูลการหกจำพวก โดยพระธรรมดำตรซึ่งหลัก
 อินทภาษกถาดังนี้ บักระอ์ดักบัตโตเจโก รัฐูระโกณะมะนาโก
 อะนะปะโก รัญญาโต อะนะญาโตณะชามะโต บักระอ์ดักบัตโตเจโก
 ประการหนึ่ง ตระตการเป็นฝักฝ่ายคู่ความข้างหนึ่ง รัฐูระโก ประ-
 การหนึ่ง ตระตการเป็นนายร้อยนายแขวงเมืองนอก ดะมะนาโก
 ประการหนึ่ง ตระตการมีใจเต็มอทองดองข้าง คือมิได้จำเขียง
 อะนะปะโก ประการหนึ่ง ตระตการตั้งใจ ร้องตระกูลการผู้ใหญ่
 รัญญาโต ประการหนึ่ง ตระตการอันพระมหากษัตริราชราชตั้งใจ
 อะนะญาโต ประการหนึ่ง ตระตการอันคู่ความยอมให้บังคับของ อัน
 ว่าตระกูลการมีลักษณะ๒ประการดั่งนี้ นักปราชพังรุ อันว่าตระกูลการ
 พระมหากษัตริราชตั้งเขียง ถ้างคับคดผิดใช้ ควรให้ตระกูลการใช้
 ทรัพย์เท่าบังคับผิดนั้น อนึ่งถ้าตระกูลการบังคับชอบแล้ว แลคู่ความ

กล่าวโทษตราการไว้ ให้ใหม่เป็นต้องเท่าทรัพย์สิน อันตราการ
 บังคับนั้น เหตุใดจึงกล่าวตงน เหตุบุคคลผู้หนึ่งเดิมตราการอัน
 บังคับเป็นธรรม แต่เดิมตราการบัญญัติ อันตราการ ๓ ความ
 ทงต้องขางยอมให้บังคับนั้น ถ้าแดงคับบัญญัติใช้ หากโทษมิได้
 เหตุความทงต้องขางให้บังคับเอง อันตราการห้าประการ คือ
 ๑. ตราการเป็นผลฝ่ายความข้างหนึ่งก็ดี คือตราการเป็นนายร้อย
 นายแดงก็ดี คือตราการบังคับด้วยจักรอันเดิมทงต้องก็ดี คือ
 ๒. ตราการอันตราการมีโทษตั้งให้เป็นรองอาตมานนก็ดี แต่คือ
 ๓. ตราการอันพระมหากษัตริย์ทรงนนก็ดี แต่ตราการทงห้าประ-
 ๔. การน ถ้าบังคับคนนแล้ว แต่ความมีเดิมใจ แต่ขอเขาเนอความ
 มาให้บังคับได้ก็ดี อันตราการแต่ความน้อยยอมคนให้บังคับ
 นนถ้าบังคับคนน มีความมีเดิมใจ แต่จะขอเขาเนอความนั้นมาให้
 บังคับใหม่เดิมใจได้โดย เหตุเนอความนั้น คนทงต้องขอประติด้วยขอหา
 ยอมให้ผู้นั้นบังคับ อนึ่งให้ตราการบังคับบัญญัติทงปรองให้บริบูรณ์
 ๓ ประการ คือเฉยหนึ่ง คือพดัดหนึ่ง คือจะปรับ ๓ ให้
 รเห็นด้วย ถ้าแต่ความ ๓ ประการนไม่บริบูรณ์ใช้ แม้นบังคับแล้ว
 ถึง ๕ ทก็ดี แม้นว่าแต่ได้ดๆเดียว
 ๑. กล่าวถึงคุณตราการ อันมีในพระธรรมดำตรโดยดังเขป
 แดแต่เท่านั้น
 ๒. ทนจะดำแดงซึ่งดำชะคดี อันมีในพระธรรมดำตร โดยพระราช
 บัญญัติจัดเป็นบทมาตรา อันมีมาโดยดำตัมบุราณราชกระษัตริย์ดึบๆ
 มาตงน

น้อยเท่าใดใช้ ท่านให้คิดเอาตามซึ่งให้เขากินฆ่าหนึ่งนั้น ถ้าแต่ตาย
เดือนให้คิดเอาแต่ตามเดือนๆ ทะหกตั้ง ถ้าผู้ประกันไว้ก็ต่างจำนำ
แม่นให้กินเขาเท่าใดๆ เขามีได้เพราะได้ ใช้แรงมัน ๗๖

๓ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดค้าประกันผู้คน ซึ่งต้องคดีเนือความ
ฉะโรงศาล ให้ผู้ประกันทำหนังสือให้แก้กตายนัดมีรนายพระท่ามรวง
ให้นายกตายนัดมีรนายพระท่ามรวงรับเอาหนังสือนั้นไว้ แล้วให้นาย
กตายนัดมีรนายพระท่ามรวงของหนังสือ แต่ก่อนผู้ประกันไปดูเรือนผู้ประกัน
แต่ก่อนไปถึงเรือนแล้ว ให้นายกตายนัดมีรนายพระท่ามรวงบอกแก่ตุลาการ
ซึ่งอยู่เรือนให้รู้ ถ้าตุลาการเห็นซึ่งอยู่เรือนนั้นรับว่า ให้
ประกันเกิด ก็ให้นายพระท่ามรวงเอาหนังสือนั้นตั้งให้ลงไว้ โหมนคง
ถ้าตุลาการเห็นซึ่งอยู่เรือนนั้นรับ อย่านายพระท่ามรวงเอาหนังสือ
นั้นไว้ ให้คนให้เอาเอกสารซึ่งมีนคง ถ้ามีได้บอกเอาไว้แล้ว
แต่จะเกาะเอาตุลาการซึ่งอยู่เรือนมิได้ เพราะว่าเขามีได้
มิได้เห็น ๗๖

๔ ๐ มาตราหนึ่ง ฟังทอชราชธรรมศักดิ์ในกรมๆใดก็ได้ แต่ทำ
หนังสือกรมธรรมกันใดก็ได้ แต่ตั้งผู้คน ข้าง มา โค กระบือ
เกวียน ทพยตั้งใดๆก็ได้ แต่มีตั้งมาตั้งคนนับเดือน ท่านว่าฟังเอา
หนังสือผิดทำแต่ระดาการนโต ๗๖

๕ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าวิวาทกันในทะเลให้ถ่านกัด ในทุ่งในป่า
กัด อะดักชกา หาวพานบมิได้ ฉะนั้นซึ่งจะเป็นอุบายทำ
ตนเองมิได้ หากจะเป็นพยานแก่บุคคลอื่นแต่ ๗๖

๖ ๐ มาตราหนึ่ง ตำรวจหนึ่งถือกรมธรรมกันใดชั้นชียบริคน

ให้แก่นมสัณมาศอันคนบิณฑอนชนแรม ท่านว่าพึงเขาหนึ่งดีทำให้
ไว้แก่นนโคเป็นสัญญา ๖๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ตกความต่อตกความ ฉเพาะเถียงกันกลาง
ตระถากการใช้ ท่านว่าให้ตระถากห้ามปรามเสีย ถ้าใจหยกดี ฝ่าย
จำเลยก็ดี มีพึงใช้ ท่านว่าให้ภักดาษาเขาศาชื่อจรัม มพึงนมนไฉยงศา
แล้วจึงถอดช้อศาออกให้ว่าความ ๖๗

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ตกความออกมาพร้อมกัน จะว่าความข้อกัน
ใจหยกดี จำเลยก็ดี ว่าหาสมุดคินด้อมไม้ใช้ ท่านว่าให้เขามันขางผู้
ว่าหาสมุดคินด้อมไม้ขึ้น โยงคินเดียวได้ โมงหนึ่ง แดยกออกให้มัน
ไปหาสมุดคินด้อม ๖๘

๙ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลายมีคดีในกระตรวงใด ๆ
ใน } กัด แดตกความทั้งต้องขาง ให้หนึ่งดี
นอก }
เอกถารยอมกันต่อตระถากว่า มีว่ากันแล้ว ท่านว่าพึงเขาหนึ่งดี
ยอมนโคเป็นสัญญา อยุมาขวงหนึ่งทาหนึ่งดีชทวงคิง ยอความ
ตกปลตกความนังแปลถ้อยคินคำว่า มยยอมเส่าใช้ ท่านบให้พวงคามัน
คินร้าย แปลถ้อยคากว่านนเฉย ท่านให้พวงเขาหนึ่งดียอมนโคเป็น
สัญญา ๖๙

๓๐ ๑ อนึ่ง } ใจทย }
จำเลย } } คุณกันอยู่ในสุภาตระถากถาร ถ้าจะไปให้
ถามาให้บอกแก่ตระถากถาร ถ้ามันผู้ โคไปมิได้ถามามิได้บอกท่านว่า
ผู้หนคุดตระถากถารถูก ให้จำมันใจคู้มันวันไปวันมา ๗๐

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มอบรชคตทาหนงตั้งอวังพอง แดกกฎหมาย
 พิกษาหาแก่นกนด้วยคคตตั้งใดๆเป็นคคตของ } ผอ } ผอเมยพนของตุกหตาม
 แม่ }
 ทานให้ มผู้ประกนให้วถถ่างโดยคคตนั้น ถ้าผู้แก พิกษาแพแแก้คตใช้
 ทานให้ทอคตตั้งใหม่พิไนยจงเต็มตามรปคตความคคตของ } ผอ } ผอเมยพ
 แม่ }
 นึ่งตุกหตามมิได้ประกนให้ว่า ถ้าผู้ถ่างคคตชนะแก้คตใช้ ทานว่า
 ดินใหม่ขึ้นพวัง ให้เอาดินใหม่พิไนยทำเป็นดงมตั้ง ให้แก่ผู้ถ่างหา
 ชนะคคตนั้นแต่ตั้งตั้งนั้น ถ้าผู้ถ่างหาแพ้คตใช้ ทานให้ทอคตตั้งใหม่
 พิไนยจงเต็ม ๖๖

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ตุกความผู้แพคคต แดกทอคตตั้งใหม่พิไนยหา
 จงเต็มได้ แดกผู้ประกนกเวณทอมนแก่คตระดาการ แดกคตระดาการเอา
 จำไว้ แดกอยู่มามั่นหนีใช้ ทานว่าพันนายประกนแล้ว ตั้งดินใหม่
 พิไนยใช้ ทานให้เรียกเขาแก่นายคตระดาการซึ่งมิได้ระจวังรักษา จำ
 ไว้มั่นหนีได้นั้น ๖๖

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง ตุกความผู้แพคคต แดกจำไว้เรียกดินใหม่พิไนย
 แดกผู้ประกนเอาตัวม้นออกจากคตระดาการ อยู่มามั่นหนีใช้ ทานให้
 เรียกเอาดินใหม่พิไนยแก่มั่นผู้ประกนจงถวน ๖๖

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ชนะคคต เห็นผู้แพคคตจะเจียดดินใหม่พิไนย
 น้อย แดกจะขอฆ่าพนงโทษแก่ผู้แพคคตตนเอง ทานมิให้ยื่น
 แก่ผู้ชนะคคตนั้นเลย ๖๖

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดตักพระราชทรพยกคต คตบาตเจ็บถึง

๓๕ คายกัต ผดตลกตมเมยทานคายกัต ลกตมวชฏวฏกัต ทานให้วากถาวร
ซึ่งทานชวยตให้वानน ทานมิให้เอาดินใหม่แก่กันเอง ถาดินใหม่หน
มถงแด่น ทานมิให้ ถอโทษแก่เขาเคย ถาดินหนถงแด่นชนไป มีผู้
บังคับเอาดินใหม่ใช้ ผู้นั้นเสียดพระราชอาณา ให้ถงโทษโดยโทษา
นุโทษ

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง ตรีระตการมิได้ ไซ้หนักการไปเกาะตูกความ
ใช้ตูกความไปเกาะชอกกันเอง แดเขาตีตักันประการใดไซ้ ทานให้
เขาผู้ไซ้หนถงโทษ ให้ใหม่โดยอาญาศักตยไซ้หน

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้พิจรรณาตรีระตการเรียกหาตูกความมว
ถาม ถามหนั่งเดียวมือชอกปาก ให้เขาไม่แบ่นคบบาก ถาจะเคยมีช
ด้านจนว่าตวยเนอความประการใด ตูกความถ่าแขงแผดเดยงเดยง
ชตแขงมิให้ว่า ให้จำได้ ชื่อ
๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมีกจศุชทุกชให้มีผู้ประกัน คนประวอง
ให้นายประกันของ . > แทน ทานว่าให้ทำชอญนวยประกัน บายศรั
ตำรับหนึ่ง ผู้ชวอผู้หนั่ง ให้ใหม่โดยตองคิ โยจจวองหน

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง ชานาประชาราชฎรทั้งหลายหาความแก่
กันโดยธรรมนาริกรนครบถมวฏกถึ นถอเงินประการใด ๆ กัต เจ้า
กรมไต่ถามเป็นด้านจนตอกันยงไปมีดำเรัจ แดเกิดอิมตไฟใหม่เรอณ
ตรีระตการไปเทนเรอ ๆ ต่มด้านจนหาย ตรีระตการผู้ ถอด้านจนตาย

จำนวนหายหามีกับ ประการเท่านั้น ให้ทำหนังสือร้องใหม่โดยเนือ
ความคิดแต่ก่อนจึงชอบ แต่ให้ตราการเขาหนังสือร้องเรียนเขานัน
บังคับสืบไป

พระ

๒๐ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านบังคับบัญชาตามคนกลาง แด่มั่นให้
ถ้อยคำแก่สภาตราการไว้บนทกถ้อยคำไว้ก่อนแล้ว ๆ มันกดับถ้อย
คนคำมันเสีย คำก่อนกับคำหลังมคองถน ท่านให้ทวนด้วยถดหนึ่ง
๑๕ ที่ แล้วให้ใหม่ตาหนึ่งโดยมันตัวคัด ถัดแต่มันถาถ้อยคำก่อน
นั้นหาศัภษพยานมิได้ ถ้าแต่ถ้อยความนภายหลังนั้นมคภษ พยานจริง
ไว้ ให้เขาถ้อยคำซึ่งมคภษพยานนั้น ถ้าหาศัภษพยานมิได้ ท่านมิ
ให้ฟังคำหลังนั้นเลย

พระ

๒๑ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราชธุระทั้งหลายทำหนังสือฟ้องร้อง
เรียนฉวาทด้วยไรนา ทแดนหรือหินของตระหวนลัดนจนยงาย ฟ้องฉวาท
ด้วยชาคนบาวไพร ชางมาโคกระบอบและพระหมกวาง เรือแพทพย
สิ่งใด ๆ อันมีในฟ้องโจทย แต่มีในฉวาทไปเกาะใต้จรจำเลยมา แด
มีผู้ประกันตัวไว้ แดยังมีใครถามก็ชนกิด แดถามแแต่ด้วยมันแต่จะว่า

จำนวนสืบไปคดี แด โจทย กัด ญาติพี่น้องพวกเพื่อน โจทย กัด
จำเลย จำเลย

ไปทำอกรุกบงอาจซึ่งเขาทรพยสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งมีในฟ้อง โจทย ทานัน
ใช้ นายมหาดไทยไปตเห็นว่าซึ่งเขาสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีในฟ้อง โจทย
หาจริงใช้ ท่านว่าผู้นั้นเดิมคกลางคน ให้จับเอาตัวจำเลยพวกจำเลย
มาจำค่าไว้ ทำจริงไปยังเพ่งให้ใหม่เป็นอาญาเรียงตัว แดให้

เขาทรพยสิ่งของซึ่งเก็บซึ่งเขานัน ตั้งใหม่ผู้คนเหตุเป็น ดินใหม่ } กิ่ง
พิไย

พิไยเข้าพระคลังหลวง ความเดิมนี้ให้ว่าสืบไป

พระ

๒๒ ๐ มาตราหนึ่ง ถัดความฝ่ายข้างหนึ่งมบนตาศักดิ์ ฝ่ายข้าง
หนึ่งโตไซ หนึ่งเต็มอกันได้ ถัดถกความมบนตาศักดิ์ ถัด
ศักดิ์มโต กัด ไปนงเทียมตระถการไซ ให้นายมหาดไทยว่าถั่ว
ขยาใหนงเทียมตระถการนอความ ถ้ามึงให้นายตามนายพะท่า
มรวงความอดงไป ขยาใหนงเทียมตระถการ จึงเป็นค่านับ ๓๖

๒๓ ๐ มาตราหนึ่ง เป็นความตวยกัน แดความนไปมิแฉว
คความไฟไหม้เรือน เขาทุมชดเรือน เขาแทงพนักวอควายผุคน ท่าน
วาเป็นกระระณ ถัดแฉวพทอศัดดินใหม่กันแฉว ผู้เพิ่มอินตราไซ
ท่านว่ามีเป็นกระระณแฉว ๓๗

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง เมื่อจะทำหนังสือประณตถกความกิด ผด
เบียเงินกิด ท่านวาใหญ่ อินทว ถัดตระถการท่าเองไซ ท่านวา
มิชอบ ๓๘

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง ทำหนังสือตริบประณตบรคนชนชตอนาย
ภคายพะท่ามรวง แฉวนายภคายพะท่ามรวงแฉวเกมเอาตามผด แฉวม
วองพองผดเบียดชนชอมนเดย ให้ผดด้วยบรคนชนชมมแฉว ท่านให้
พิจารณาถวณดับชบเพ คงวาชอมนความผดบรคนชนชมมิไซ ท่านวา
คนร้ายบงอาจให้ถวณด้วยถวคหนังสือ ให้เอาตามผดบรคนชนช
มมมม แฉวหนังสือพองนอพระราชบัญญัติถกถงคนให้แฉวม ๓๙

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง ค่าประณตชาคนท่านถักหนังสือ ใหญ่ค่า
ประณตไซชาท่านจงเต็ม ถัดแฉวนายประณตคนหลายคน ใหม่นชว
กันไซชาคนท่านน โดยมากแฉวนอย ๔๐

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ได้รับอายคคคคเป็นความต่างกัน แฉวนาย

ต้องยกออกมายังตระตาคารผู้ พิจารณา ครั้นถึงสามวันแถมตั้งคนผู้ ม
 คตินนออกมายังผู้ พิจารณา ท่านให้เกาะเขานายความนั้นไว้ ให้ผล
 หากตกความ ถ้าพ้นสามคืนมิได้ไซ้ ให้เขานายความจำได้ชื่อไว้
 กว่าจะได้ตกความนออกมายังพิจารณายังตระตาคาร ถ้านายมหาดไทย
 มาบอกว่าไปเรียกไปหาผู้ มคคิ แต่มุดนายอาณาประชาราษฎร์ มันมีตั้ง
 มันออกมายังตระตาคารผู้ พิจารณา แดพณแรงนายความไซ้ ท่าน
 ให้เขาคคินนร่าเรียนพทกตแก่เป็นเจ้า ท่านให้ตั้งโทษแก่ผู้มาข่ม
 ผู้ มตั้งมันออกมายังตระตาคารนั้น ในรวงบ้องกนุรายนัน ส่วนมัน
 ผู้ มคคินน ท่านให้ตั้งโทษแก่ผู้ พิจารณาให้ ได้แต่ ๗

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ มคคินนไปราชการ ค่าชว่ยเกิดกต คต
 หนีไซ้ ท่านให้ถ้ามจริงเป็นตั้งเป็นเที่ยง แดบอ๊กกต่างแก่ตระตาคาร
 เป็นค่านับ แดเขามุดนายความไว้ อนงถ้าผู้ มคคินนยังอยู่จริง แดนาย
 ความอำพรางตระตาคารควมถิมมีเห็น แดแกตงมีตั้งคนผู้ มคคินนออก
 มายังตระตาคารผู้ พิจารณานัน ท่านรู้ด้วยประการใดเป็นตั้งจวักอำ
 พรางจริงไซ้ ให้เกาะนายความจำได้ชื่อไว้ แดให้ตั้งโทษในรวง
 อำพรางแก่ตระตาคารนั้นแต่ ๗

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ประกนตลกความ แดตลกความนนั้น คน
 ผู้ประกนนรแห่งทมมอย คนไปเกาะกมเขาดกความซงหนีนั้น แด
 ตลกความนมาขอเดียดินใหม่พิไนย เดียดินจ่างแก่ผู้ประกนน แด
 ผู้ประกนนนักมาอำพรางแก่ตระตาคาร ผู้ พิจารณาควมถิมมีเห็น คตมัน
 ผู้หนีนั้น แดมาขอผู้กตดินใหม่พิไนยเป็นนายค่าไพร่คตนั้น อยู่มาท่าน
 รู้ด้วยประการใด ๆ ก็ดี ท่านให้ตั้งฉับชบแทตงควานายผู้ประกนเขา

ความทงศ์กคมีมาอ้าง ถ้าหาญใช้ ให้เรียกจงได้ ให้ได้ข้อไว้ด้วย
วัน อย่าให้คนทงหลายตยียง แด้วให้เอามาพิจารณา ๗๖

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง พระด้ภาวดพิจารณาความ แดงกคความทง
ดองคากนขามผ พิจารณาตราการ ให้เขาได้ข้อไว้ก่อน จงเอามา
พิจารณา อย่าให้คากนขามผ พิจารณาตราการ ๗๗

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ถกความถาดโทษตราการใช้ ท่านว่า
ให้พ่อแม่พี่น้องตกเมยชายคตงตั้งกคมนายพอง ให้เรียกตรา-
การมาพิจารณา จงให้รบพองอาญาชรรว ถ้าหาญชายคตง
ตั้งกคมีได้ ท่านว่าอย่าให้รบพองม่นเดย อนึ่งถกความผเป็นความมี
พองหากถาดเอง แด้วประกนใหญ่ อนพองท่าชรรวต่างใช้ ท่านว่า
น่นเดมิด ๗๘

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง มุดนายกรมโตมาหนึ่งพงความนำของตัว
ให้พงแต่มีดเดรชอม อย่าให้ดอินตางถาดต่างถกความ อย่าให้
เถียงตางถกความ ถ้าเดนายความดอินตางเถียงตางถกความใช้
ท่านว่าน่นเดมิด ๗๙

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง นายตายไซร์ ให้ตรวจถกความอันอยู่ใน
ตราการ ให้รวมโคชาคผเดยง แมนถกความผใดหนักตงคน
เท่าใด ให้ได้ข้อไว้ถกตงคน ถ้าชาดกตางวันให้ได้ข้อไว้ถกตางวัน
ให้นายคตบตรวจถกความ ให้ดหอกคตบถาดราจร อย่าให้ถกความ
เขาไว้ ครนเวลาดำให้นายคตบตรวจทุกวันแดอย่าให้ชาด ครนถง
ชนการพิกาศษาให้นายคตบตรวจจงถงน อย่าให้ ไปมาแห่งหนใด
ให้นายคตบเร่งเจ้ากรมเดนายจกคตบษาให้เร่งพิกาศษา ท่านให้นาย

ตามเว้งท่าตามกล่าวมานั้น ถ้านายตบมีไตท่าตามกล่าวมานั้น ให้ตั้ง
โทษแก่นายตบนั้น ถ้านายตบไปเอาลูกความมาบังคับคดี ให้
ถือตามมาด้วยอย่าให้ขาด แต่ผู้ใดตบนายตบไซ้ ท่านให้คดีมอผู้
นายตบนั้นเสีย ถนัดนายตบไซ้ ท่านให้โทษ ถ้านายตบมีลูก
ตบไซ้ ให้ตั้งโทษแก่นายตบโดยพระราชกฤษฎีกา

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง นายพระท่ามระวงผู้เป็นยกกระบัตรความหนึ่งใน
ศาลทุกกระทรวงแห่งใด ๆ ก็ดี ให้ฟังเจ้ากรมพิพากษาคดีอันใด จึง
เข้าใจอันไร ผู้ใดชอบ ถ้าเห็นความชอบไซ้ ให้ว่าแก่เจ้ากรมพิพากษา
หาอันชอบคน ถ้าแต่เจ้ากรมยินไซ้ ให้บอกแก่อาณาพยามาตั้ง
ให้ตนเป็นยกกระบัตรนั้น อนึ่งนายพิพากษาอันด้านอนแสดงความ แต่
เขาผู้ใจทยว่าผิดนอกความก็ดี แต่จำเลยความผิดนอกความเขาก็ดี ให้
นายพระท่ามระวงว่าแก่พิพากษาให้อ่านไปแล้ว ให้เขาฟังทั้งสองข้าง ถ้า
แต่ชื่อนายพิพากษาไม่ฟัง ให้บอกแก่เจ้ากรมให้ว่า ถ้าแต่ไม่ฟังไซ้ ให้เรียน
แก่ตั้งนายทนายใหญ่ จึงจะพ้นตัว

๕๗ ๑ มาตราหนึ่ง ถัดคือตั้งท่านทำเป็นตอกเบยก็ดี ชายลูก
ชาย } ให้เป็นตอกเบยก็ดี แต่มีนากันหลบหนีไปอยู่แห่งใด ๆ ก็ดี แต่
หญิง }
เจ้าชจาบขามาได้ ให้พิพากษาพระท่ามระวงตามนั้น ๆ รับก็ดี มีรับก็ดี ยัง
เป็นตำแหน่งมิด้ว่าไว้ก่อน แต่ญาติพี่น้องตอกเบยหนีไปใจทยก็ดี ฝ่าย
จำเลยก็ดี ไปฟ้องร้องกล่าวโทษ } ก็ดี เอาลูกความซึ่งเป็น
จำเลย)
ด้านอนกันอยู่นั้นไปพิจารณาว่ากล่าวต่างโรงต่างศาลนั้นมิได้ ท่าน

ให้ใหม่ผู้นั้นเป็นเบี้ย ๕๕๐๐๐๐ เขาเดินหอดวงจับ เป็นเงินห้าตัวตั้ง
ต้องบาท เขาพระคตังผู้เป็นเจ้าของ

๕๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้แพศหาสินใหม่พิไนยะเดิมมิได้ใช้ ท่าน
ให้จำฉจวนไฉนาค่าตถตางแตก อย่าให้มออบังจงได้ด้ามฉวน แล้ว
เขาจำใจ ไฉนาค่าตถตางแตก แล้วจึงเอาศคด้วยตถตางหนึ่งก็ดี ไม่หว่าย
ก็ดี โดยโทษานุโทษนั้นแต่ละ } ตจจสินเบียดสินใหม่พิไนยะนั้นแล้ว
ให้เอาคนร้ายเวณให้แก่เจ้าทนายเจ้าไพร่คน

๕๘ ๐ มาตราหนึ่ง โจทย์ฟ้องกฎหมายให้เรียกจำเลยมา
พิจารณา ท่านว่าให้ โจทย์นำทนายเอาโฉนดฎีกาตราดิวไปเกาะ
จำเลยมาให้ตระตการพิจารณาตามฟ้องตามกฎหมาย ถ้าแต่โจทย์
ยื่นฟ้องกฎหมายแล้ว แต่มีนำทนายไปเกาะจำเลยใช้ ท่านว่าต้อง
ความเมืองท่าน ถ้าผู้เป็นจำเลยหลบหนีไปใช้ จะเอาแก่ตระตการ
มิได้ เพราะโจทย์มิได้นำเกาะจำเลย

๕๐ ๐ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้โดนทรัพย์ตั้งของทองเงิน แต่มีผู้
หนึ่งมาก ยืมท่านไปทองโดยค่านับหมื่นให้ ท่านให้เรียกออกมาถึงตุลา
ตระตการ ตระตการเกาะได้ศจฉมันนา แต่มีนั้นเป็นไซ้ ตระตการ
ปลัดยอมไปถึงเรือน } ฉมันนตาย จะกล่าวเอาโทษแก่ผู้ให้เกาะนั้น
มิได้เลย ถ้าแต่เกาะท่านมาได้ท่านตายหรือพียงซึ่งตนั้นจะกล่าวเอาแก่
ท่านมิได้เลย เหตุใดจึงกล่าวตนั้น เหตุว่าเจ้าทรัพย์จะใคร่ได้ ผู้กั้น
ตายจะใคร่ให้ทรัพย์ท่านสูญห้ามมิได้

ใหม่แต่ ๓ วันหนึ่ง ๕ วันหนึ่ง ๗ วันหนึ่ง ถ้ามีผลไซ้ ให้ได้
 ขอบคากแดดไว้ ทแจ่ง อย่าให้มอมนบงจโต ๓ วัน ถ้ามีผลเถา ให้
 เขาได้ข้อไว้ ในที่ถานซึ่งถาคนจร อย่าให้มอมนบง แต่พระชาติขย
 ขุไทยต่อกี้กงคต ๓ วันแล้ว ถ้ามีผลไซ้ ให้ได้ข้อไว้ ในนาทแจ่ง
 อย่าให้มอมนบง ให้นำเพียงนม ให้ลมอຍแต่พระชาติขยขุไทยเท่า
 อี้กงคตถึง ๓ วัน ถ้ามีผลไซ้ โฉมนราย ให้ชนกาพิจารณาคูตั้ง
 ทพยเขารือนอกเมยขางมจชาคนมน ตสาไซ้ ดินใหม่พิไนยของหลอด
 ทานแด อนึ่งถามีผลไปแล้ว แถมนพนผลกิด มีผลแต่มนวราชขบ
 กิด แถมนประจิงใจให้ชาไซ้ ทานวาคนรายดำหวอ ให้เขาได้ข้อ
 ไว้ ทถถางมรรคว ถ้ามีผลไซ้ ให้เขาคัจมนแม่นจงให้เขาออก
 เพราะมิให้คนรายกันไซทงานแด ๖๕

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง โจทหน้าเกาะโตเจ้าเลยมาถึง กลาง ทางกิด
 แถเกาะมาถึง โรงศาลแล้ว มีผู้ซึ่งเฮจ่าเลยไปกิด แต่เข้างดดับหัว
 คาเอาตัวไปกิด แถมนาคัตตระถากการอีกเถาไซ้ ทานความนิกถว
 เกรงพระราชบัญญัติความเมือขงทาน ให้ใหม่ตามบันคาคักกิตระถากการ
 ทักคุณ เป็นดินใหม่กิงเป็นพิไนยกิง ดินใหม่โตแก่ถะถากการ พิไนย
 เป็นหลอด แล้วให้ทวน ๕ ๓ แล้วเอาเจ้าเลยมาเร่งว่าความดับไป ๖๕

๕๖ ๐ มาตราหนึ่ง มีผู้มาตุถกความณะโรงศาล หัวแตกคินหัก
 มอหอกพนทักไซ้ทานความนิตาเห็นอตระถากการ ให้เขาเบยตีแตกมาใหม่
 ทักคุณทำเปน ๓ เดือน โตแก่เจบต่อนหนึ่ง โตแก่ถะถากการต่อนหนึ่ง
 เป็นหลอดต่อนหนึ่ง แล้วให้วาคความดับไป ๖๕

๕๗ ๐ มาตราหนึ่ง ตระถากการถาความนั้นให้ตุถกความ ให้

แก้แต่ตามสัจตามจริง ฝ่ายโจทยกัณฑ์ ฝ่ายจำเลยกัณฑ์ อย่าให้ร้องแรก
 แดงเสียงตำรากปากแข็งเพ่งตาตักนะ อย่าให้ตีขีไบบพุดไบตอง อย่า
 ให้ตีขีกระตาด อย่าให้เอาคินต้อแถมคิตพิณโรงศาล แดอย่าให้บน
 กระซิบปากเปล่า อย่าให้ผู้ใดขวางงเกิดจระกระซิบเชื่อมต่อน แดอย่า
 ให้พกดอก โจทยพกดจำเลยยกศอกระหีบตงให้ กัดคิกการตีญาไว้แก่
 กัน อย่าให้ทำกอนิตจระคิตบระให้ถาขอรากกันถึงหนึ่งถึงโค ถ้ามัน
 กระทำดังกตาวจนใช้ โหงอความน่นได้เอาขึ้นเรียนแก่ผู้พิพากษา
 ให้ชกใช้ ไตถามเอาพิรทจรงได้ ถ้าพิรทระโทมิโทษตามโทษามโทษ
 ถ้าหาพิรทมิได้ ให้พิจารณาตามเนือความน่นดับไป ๖๖

๕๘ ๐ มาตราหนึ่ง ถกความอยู่ในตระกูลการ หึงกัณฑ์ ขาขกัณฑ์
 แด เนือความ น่น ตระตการ พิจารณา ถึงรวางปรับ เป็นดินใหม่พิโนย
 มกนน้อยเท่าใด โจทยกัณฑ์ จำเลยกัณฑ์ ถึงแก่มรณภาพไซ ทานว่า
 อย่าให้ทอดดินใหม่พิโนยแก่ถกตงนควนเคืออื่น เพราะเขาออกหา
 ทานว่าเปกภักแถมจะได้นน ๖๗

๕๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้มกนมายงตระกูลการ ให้มีผู้ประกันแดง
 แดผู้ประกันนวล มีกัจศรทกจะประกันดับไปไม่ได้ ให้บอกแก่ถกตความ
 ให้ทนายประกันให้ใหม่ จึงให้เอาหนึ่งดี้อประกันนออก ๖๘

๖๐ ๐ มาตราหนึ่ง ทาหนึ่งดี้อของกัณฑ์ มาแก่ความกัณฑ์ มีค่า
 ตนว่าในจำนวนแดงเท็จแก่ตระกูลการว่าไซอ้อยค่ากัณฑ์ มีค่าแดงว่า
 หามิได้ ถ้าหาค่ามิได้ว่ามี ถักตความแดงเท็จแก่ตระกูลการ จะ
 ให้ทนายเป็นเจตงโทษแก่ตระกูลการกัณฑ์ จะดของปรับใหม่กัณฑ์ ขยมมา
 ด่วนแพตระกูลการไซ ให้เอาผู้ถดาวเทจนนทวงด้วยอดตหนึ่ง ๕๐ ที
 แดใหม่จตุรคณ ๖๙

๑ ศุภมศัศ ๑๐๕๕ ศกชวตนักษัตรภาพบักษเนาวะมิตถัจฉนทวาร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จในพระที่นั่งมงกุฎพิมานถน
บุรพาภิรมย์ไพชนตมหาปราสาท มีพระราชโองการตรัสแก่พระธรร
ประเสริฐ ให้แต่งพระราชกฤษฎีกาไว้ว่า

๖๑ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรจะร้องฟ้องหากกล่าวโทษแก่กัน
หน้า } กัด ถ้าแต่ความนครบาดไซ้ ตรีตราการพิจารณาให้สำเร็จ
เบา }

แต่ในกำหนด ๑๕ วัน ถ้าแต่มีสำเร็จแต่ใน ๑๕ วัน จึงให้คู่ความกล่าว
หาอาญาชวรแก่ตรีตราการว่าพันกำหนดความนครบาด ถ้าแต่ความ
อาญาให้ตรีตราการพิจารณาแต่ในเดือนหนึ่งกับ ๑๕ วัน พันกว่านั้นจึง
ให้หาอาญาชวรแก่ตรีตราการว่า อาญจนเนอความใด ให้ชวรพันกำหนด
ถ้าแต่เนอความแพ่ง ให้ตรีตราการพิจารณาให้สำเร็จแต่ใน ๓ เดือน
ถ้ามีพันพระราชกำหนด แด่คดีความเห็นคดีพรทชแฉว แฉหาอาญา
ชวรกล่าวโทษตรีตราการไซ้ ให้ใหม่ยูนเป็นเดิมตรีตราการ ถ้า
แต่หาว่าฉดถกทพยตั้ง ไทๆ ให้เขาตั้งหนตั้งใหม่ผู้เดิมคั้นแฉ

๖๒ ๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรทำหนังสือร้องเรียนโรงศาลกรม
โตๆ ให้มีโนนฎฎฎฎฎฎฎฎฎฎไปให้มุดนายอาณาประชาราบดตั้ง ให้เร่ง
ตั้งในวันเดียวกัน ถ้ามีคดีไซ้บวอไฟรกด มีทไปกิด ให้แปลแต่ใน
ทันใด จงวิทไปไกลแฉไกล ถ้ามีบชกมตั้ง ท่านว่าผู้หนเดิมค ให้ว
แก่มุดนายพิทชแฉพระเจ้าอยู่หัว ให้เขามุดนายผู้ผลคมาเกาะไว้ ใน
ตรีตราการกจะไต่ผู้มคค

๖๓ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคลผู้ใดวิวาทกันเขาคดีไปร้องฟ้องแก่ผู้
พิจารณา ให้เรียกหาฝ่ายจำเลยมาถน ผู้พิจารณากับคดีความทม

เถียงคดีตามผู้ต้องคดีไซ้ ใหญ่ พิจารณาความเดือดร้อนใหม่พิไนย
เต็มอกัน เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าช่วยคดีท่าน ๖๔

๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง จับทนายผู้หมายดีมกนักการ ให้ถูก
หมายเรียก ^๕เบียด ^๕เงิน } ฤๅ ให้ตั้งนักการถามถูกในทันใด ถ้าถูก
ให้เกาะจำเรียกเบียดเงินตั้งให้แก่เจ้าเบียดเงินตามรับ ถ้าถูก
มิรับไซ้ ให้เจ้าเบียดเงินฟ้องประทับศาลฎีกาหมายให้เร่งจูงกล่าว ให้
แก้มันจึงเป็นธรรม ๖๕

๖๕ ๑ มาตราหนึ่ง ประกันผู้คดีคือหน้าพระท่ามรวงแก้ว
มันมีเต็มใจประกันเขาตัวถูกประกันมอบให้นายภักทนายท่ามรวงจะขอ
เขาหนึ่งข้อประกัน แด่นายพระท่ามรวงดำ ให้ได้นายประกันอื่นก่อน
จึงจะคืนหนึ่งข้อประกันให้ นายพระท่ามรวงนายประกันจำมันได้ ถ้ามัน
หนีไปไซ้ ให้นายประกันแด่นายพระท่ามรวงผู้เจ้าให้หนีนั้นช่วยกันหาตัว
มัน ถ้าผู้หนีคดี ^๕คืนใหม่ ^๕พิไนย } ให้นายประกันเสียส่วนหนึ่ง นายพระท่า
มรวงเสียส่วนหนึ่ง ๖๕

๖๖ ๑ มาตราหนึ่ง โจทษหาความผู้หนึ่งออกมาซึ่งระบุด่วน
มันมาขอสารภาพไซ้ ให้เอาพิไนยถึง ถ้าโจทษให้เอกสารด้วยจะ
ช่วยเสียพิไนยหลวง แต่มันเอาคืนใหม่โดย ท่านว่าให้เอาพิไนย โดย
คดีสารภาพหากแก้กัน ๖๖

๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง โจทษจำเลยทำหนึ่งคืนได้แก่กระตากร

๗๓ ๑ มาตราหนึ่ง โกรชกันตบที่กันหัวแตกพันหัก ถัมแทงกัน
บาดเจ็บ รุ่งเฆมาากฎหมายยังแห่งให้พิจารณาสืบไป ถ้าแต่พัน ๓
วันมากฎหมายใช้ จะรับเอาได้ มีได้ ถ้าโจทชร้องฟ้องให้เรียก
พิจารณาได้

๗๔ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าพ้องถรรพญาคิดถัดมาเอาใคร่
ไพร่ฟ้าคำคนผู้ใด ๆ แต่เป็นถ้อยความดังใด ๆ อยู่ก็คิด แต่คนผู้เจ้า
ความนั้นเจ็บป่วยเป็นประการใด ๆ จะว่าความไปมิได้ จะให้พ่อแม่
พี่น้องลูกหลานผัวเมียประกันแก้ความต่างก็คิด ท่านว่าจะประกัน
ต่างกันได้ เพราะใจเจ็บพ้องเขาเสียกันมิได้

๗๕ ๑ มาตราหนึ่ง ทอชราชฎจะร้องฟ้องหากถ่างโทษแก่กัน
ด้วยเนื้อความดังใด ๆ ก็คิด ธรรมดากรมได้พิจารณาให้เสร็จ
ก็คิด หรืออาญาอุรธาตรากร ให้กระตั้งคู่ความแก่ตรากรใหม่
ถ้าแต่คู่ความหนีให้ตั้งนายประกัน ถ้าตรากรหาตั้งมิได้ ให้ใหม่
ตรากรเก่าโดยคดีกล่าวหา

๗๖ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าตรากรพิจารณาคดีราชฎ
คิดใจในถ้อยคำประการใดอันใด ให้
ตรากรภูษาเส่มียรแต่หาความผู้ใด ๆ นอก

๘๕ ๑ มาตราหนึ่ง ในบทบัญญัติ แห่งความนครบาลคดี เบียดบัง
พระราชทรัพย์คดี แลเขียนให้ตาย ให้เสียเนชความซึ่งพิจารณาสืบ
ไปนั้น ท่านว่าผู้พิจารณาตราการเดิมิต

๓๖

๘๖ ๑ มาตราหนึ่ง ทาหนังสือให้แก่ท่าน ประกันความแต่ให้
เรียกเงินคดี ดูกความนั้นไปตอของคดีขอณศาลอื่นเมืองเดียวกันใช้
อย่าให้ตราการเกาะเจอนายประกัน ให้ตราการขอในฎีกา
ให้ตราการใหม่ตั้งมาจึงควรแต่

๓๗

๘๗ ๑ มาตราหนึ่ง ขุนหมื่นภูคชาเดมิยรมุ เป็นตราการ
พิจารณาเนชความจะบาดหมาย โฉนฎีกาตราดำรังผู้ มบนตาศักดิ์ตั้ง
นานนมโต ให้หมายถึง ปลัดรองชั้นหาญชเดมิยรทนายของคดี ให้
เชื่อว่าแก้มนัดหมาย ให้ผู้มาศักดิ์ตั้งแต่งทนายตั้งตอมาแก้คดีขอด้วย
ผู้ฟ้องให้เห็นเท็จแท้จริง ถ้าผู้มาศักดิ์ดำหมายโฉนฎีกาตราดำรัง
ผู้ มบนตาศักดิ์ตั้งนาใช้ มีตอด้วยพระราชบัญญัติ ผู้นั้นเดิมิต

๓๘

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง นายพระตำมระงมหาตไทยเดมิยร นธิการ
ท่านไซให้ไปเรียกไปหาผู้ตอของคดีด้วยประการใด ๆ ไม่ภบศิวผู้ตอของคดี
แต่ขอชกผลได้เอาคนเดิมากนแก่ พอแม่พินของเขามอกดำ ไซเจ็บมิ
พัง แลเขาตายไซ ให้ปลัดตัวแล้วให้หมายโดยเดิมิตจงทุกคน ถ้า
ทวีพยตั้งขอเขาหาย ให้ ไซทวีพยตั้งขอเขาแต่

๓๙

๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง คู่ความฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยก็ดี หากถ้าว
โทษตราการผู้ พิจารณามิได้ ให้เรียก ให้เบิกแต่ด้านวน คู่ความไซ
บพึงให้ฟังความน้อยอย่าให้ตั้ง ให้ใหม่ผู้ฟ้องเป็นอาญาหตวง ให้ตรา
การเก่าพิจารณาฟ้องเก่าสืบไป

๔๐

๘๘ ๑ มาตราหนึ่ง มีรับทุกขว่าคดีต่างท่านยังไม่เสร็จมันเงน
ให้เจ้าทุกชน มีรับทุกขมาต้องปาก ให้เอารูปความในหามาตั้ง
ใหม่มันผู้นเข้าพระคลังหลวง ๗

๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง ตรีตราการจะถามความเป็นด้านอนคอกัน
ดูความดำหวประเวประจง ชัดแจ้งมีแก้ความไซ้ ให้นายพระท่ามระง
เอามันผู้นได้ข้อใจ ให้แก่จงได้ เพราะท่านมิให้มีคนร้ายเติมดพระ
ราชอาญา ถวายมันดูความมเกินเห็นชอบด้วยไซ้ ให้ตราค้ำมัน
ไว้ เอาไปชแก้มนคร ๆ พกาศษาจำนนแก่ มชอย ให้จำนนความให้
แก่สำนงกลางคั้นยง ๗ เพราะมันให้บาด ชัดความเมืองใจเยยโค
แมนได้ขอมผลดูความนใจ มันยงมว่าแก้ความมันไซ้ ให้ทอนด้วย
ดวดหนึ่ง ๓๐ ที่ ถวายความมันดด้วย ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๓๐ ที่ ๗

๙๐ ๑ มาตราหนึ่ง ๓ ความให้ ดินจางแก่ พจรรณาตรา
การ ๆ เอามาถวดยแก่พระมเป็นเจ้าแต่ใน ๓ วันไซ้ ท่านจวให้ตงโทษ
แก่มันผู ให้ ดินจาง ดัดดินจางนนให้แก่เอามาถวดย ถ้าพน ๓ วัน
แล้ว ผู้รับดินจางเอาดินจางมาถวดย ให้ตงโทษแก่ผู้รับดินจาง โดย
ขนาด ถ้าใน ๓ วันผู ให้ ดินจางมาว่าไซ้ ให้ ใหม่มันผู ให้ ดินจางทอ
คุณ ถ้าพน ๓ วัน ผู ให้ ดินจางมาว่าไซ้ อย่าให้ มโทษแก่มันเดย
ให้ตงโทษแก่ผู้รับดินจาง แต่ใหม่ทอคุณ ๗

๙๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้พกาศษาภิกษพท่ามระง ซึ่งได้ พจรรณา
ความตงต้อง อย่าให้แต่งหนึ่งดัดรของตง ร้องทุเตา ใหม่กว่ากถาวโดย
ความดีของมัน ถ้าผู้พจรรณาภกษพท่ามระงแต่งหนึ่งดัด ร้องตง
ทุเตาให้แก่ดูความไซ้ ให้ตงโทษปรับใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา ๗

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง แต่มา ๕๐๐ ขึ้นไป ถ้ามีกิจซึ่งทุกขทุกข์ระดัง
 ใดๆ กัด แลร้องฟ้องกฎหมายกล่าวหาผู้มันดาคัดกัดแต่มา ๕๐๐ ขึ้นไป
 เป็นข้อแพ่งอาญาอรกิด ให้แต่งทนายแก้ความว่าความต่างตัว บัง
 ใจหาความเอง ถ้ามีใตให้เรียกทนายต่างตัว ทวนว่าอย่าพึงรับได้
 บังคับบัญชา ถ้าค่ามา ๕๐๐ ลงมา มีกิจระดังใด ๆ กัด จะแตกต่างจะ
 ว่าต่างจะประกันหาต่างพันองได้ ถ้าราษฎรจะร้องฟ้องให้พิจารณา
 ตัวเองได้ ๖๖

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง ต้องพิภาษหากันในกระทรวงกรมใดๆ ถ้า
 ราชการพิจารณาบังคับบัญชายังไม่แล้ว ผู้มีคดีใจทงจำเลยให้
 ถ้อยคำทำหนังสือเอกสารสัญญาเปลี่ยนแปลงให้แก่นั้นออกสู่ภาคระ
 ภาครว่า ให้ทรัพย์สินอันใดกัด มีว่าเนื้อความแก่กันแล้วกัด ทานบง
 ใให้หนังสือสัญญาออกสู่ภาคระภาครนั้นเลย เพราะต้องพิภาษกัน
 สู่ภาคระภาครบังคับบัญชา แต่มีนามจากกล่าวยอมกันต่อสู่ภาคระ
 ภาคร ๖๗

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราช ฎรพองหาให้เรียกกันด้วยเนื้อ
 ความประการใด ตระตถารยังมีใตตัวผู้ของพิภาษมากัด ไตต่อมา
 ยังมีใตถามกัด ถ้ามีแถงพิจารณาใตเรื่อกัด ผู้ตของพิภาษทำออกอา
 ติบยจำจงเขาทรัพย์สินตั้งชอง ทำประการใดแก่ผู้ตของขึ้นอีก ทานว่า
 เปนคดีเพิ่มเติม ให้รับใตบังคับบัญชา ๖๘

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใตจำคนบนันคามสินใหม่พิไนย คนนหน
 ใให้คนผู้จันนใสินใหม่พิไนยต่าง ถ้าผู้ชนะคดีจำจงตัวเอง

๕๒ ๑ มาตรการหนึ่ง ท่านให้เจ้าใช้แต่พิไนย แลตั้งใหม่ซึ่งจะได้ผู้ชนะคดี
นั้นท่านให้ตั้งไว้ก่อน เมื่อใดภบมณผู้หนึ่ง จึงให้เอาตั้งใหม่ ๗

๕๖ ๑ มาตรการหนึ่ง ต้องวิวาทเป็นความกัน ด้วยเนื้อความประ-
การใด คดีนั้นยังไม่เด็ด โจทก์ก็ จำเลยก็คดี จะว่าแก่กันด้วยเนื้อ
ความอันอื่นใดก็คดี ประณทให้พอแผนของญาติหาด้วยเนื้อความประ-
การใด ๆ ใช้ ท่านมิให้ว่าเลย เพราะวาคัดก่อนนั้นยังไม่สำเร็จ ให้
จำคดีนั้นให้เสร็จก่อน จึงให้ว่าคดีภายหลังลงนั้นสืบไป ๗

๕๗ ๑ มาตรการหนึ่ง ราษฎร พิกายหาความโดยกระทรวง ถูก
ความเป็นอยู่ในตระกูล วิชาชกต่างถิ่นด้าหักล้างกัน ให้ตระกูล
การจดหมายขาดเจ็บไว้ เมื่อใดชุมชนตริพภาคษา จึงให้เอาคดีนั้นยก
หนึ่งตั้งร้องบังคับบัญชา คัดตั้งใหม่พิไนยผู้เดิมเป็นตามตั้งนั้น ได้แก่
ผู้มาเจ็บนั้นตั้งหนึ่ง เป็นหลวงตั้งหนึ่ง เป็นเบญชอมพลตั้ง
ตั้งหนึ่ง ๗

๕๘ ๑ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทำหนังสือร้องกล่าวคดีหาเป็นพวก
ออกชื่อให้เรียกบ้าง ว่าไม่รู้จักชื่อบ้าง ให้ตระกูลกรหมายเอาแต่
ผู้ซึ่งมาชื่อให้เรียกนั้นออกมารับพิจารณา ๗

๕๙ ๑ มาตรการหนึ่ง นายภคาศพระท่ามระวงจะถามความให้ตกความ
หานายประกัน ซึ่งเรือนอยู่ใกล้เมือง เรือนอยู่ในเมือง ดำนายประ-
กันตกความหนีไป นายภคาศพระท่ามระวงยกแห่งใด ให้มอบไว้ เอง
ตรามหาดไทยไปให้นายบ้านนายเมืองตั้ง เอามาเรียกตั้งใหม่พิไนย
ตามรูปคดี ๗

๓๐๐ ๑ มาตรการหนึ่ง ผู้มคบ ประกันให้ตก หาดานพของร้องฟ้อง

ว่าคดีต่างแต่จำเลยให้ตกหลานพ้อง ออกประกันแกเนือความต่าง
แต่ตราการไต่ด้านวนแตกัด ยังไม่ด้านวนกิด ถ้าเจ้าทุกขผู้ตาย
ตายกิด ผู้ประกันแกต่างไม่ตาย ยอว่าให้ว่าความน่นดับไปเลย ถ้าแ
ผู้ตายไม่ตาย แต่ผู้ประกันแกต่างตาย ให้เขาเจ้าทุกขนมาว่าคดี
ดับไป โดยดีจริงเขานน

๓๐๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทำหนังสือหาความเกินกตด้วยประการ
ใด ๆ กิด แต่ตราการมีไต่เอาผู้ มีคดี นมาพิจารณา ตามหนังสือ
ร้องน แต่เขาผู้ นอกนหาขอในหนังสือร้องมีคณนมา ใช้ ท่านว่า
ตราการกน โขกให้ยากแก่ไพร่ฟ้าท่าน ให้ใหม่ไต่ค้นคตหาหนังสือ
โดยยศถาคัดคนผู้วายนน ถ้าแต่เขามาจำไว้ ใช้ ให้ใหม่ตามโทษจริง
ไต่กระท่านน

๓๐๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทำหนังสือร้องฟ้องในพระราช อาญา
ในตูกษนกิด ถวายฎีกาคัดในแพ่งแห่งใด ๆ เมืองในเมืองนอก แต่
ฎีกาตราการหมายในนฎีกาไปให้ มตนายผู้ มีคดีน ดังให้ ออกมา
ไต่ด้านความ แดคนผู้ นรแต่แแต่ได้ออกไปให้ ไต่ด้านความน่น แต่
ทงคัดคดีหาไปขอชกเขาคนผู้หาความน่นกิด ทำสิ่งประการใด ๆ
แก่เขาผู้ นนใช้ ท่านว่า มตนายผู้ นนเดิมตพระราชอาญาแต่ ให้ใหม่โดย
ทงแก่ท่านนนแต่จ้งให้แก่ความอันเขาท่านนโดยกระทวง

๓๐๓ ๑ มาตราหนึ่ง อนว่าความดองกรมนั้น ใช้กระทวงการ
ตจนจะว่า แดตนักเขาความมีกระทวงนนมาบังคับตั้งน ท่านว่าผู้
บังคับนดองกรม ท่านให้ ใหม่จตุรคณโดยบันตาคักกิด แดให้ด้ง
กระทวงความน่นไปว่าตามกระทวงคตนนแต่

๓๐๕ ๑ มาตราหนึ่ง ตกดินใหม่พิไนยแก่ถกเมียช้านเขาผู้แพ้
 คดีถ้อยความดังใด ๆ ท่านให้เกาะต้อมันผู้แพ้ได้ ให้เจ้านายต้อม
 ฝังเขามาแก่ดินใหม่พิไนยเอง ท่านมิให้ตระตการทำตัวกรมธรรม
 ชายเขาเอง ถ้าตระตการบึงฮาจชายเอง ท่านให้ใหม่ขุนการสอง
 เท่าค่าตัวน ภูตลขพระทำมรรฐด้วยไซ ให้ใหม่เท่าหนึ่งค่าชายนน
 เขาเขาพระคตงหลวง ๖๖

๓๐๕ ๑ มาตราหนึ่ง ขนการแต่ภูตลขพิภาคชาคความ แต่ปลัด
 คนซึ่งมีความคตถนหนได้ แต่มีคนคนเดียวแต่แต่ไซ แต่ขุนการ
 ภูตลขค้ำใหม่ผู้แก่หนไซ ดินใหม่พิไนยแต่คนเดียวคต พระราช
 กฤษฏีกาท่านแต่ง ได้มากแต่ฮนไหนฮน แต่ปลัดคนทงนั้นไว้ คต
 ท่านว่าให้มิโทษแก่ขนการแต่ผู้ภูตลขพิภาคชา แต่ผู้ปรับคตถน
 ให้ไซ ดินใหม่พิไนยฮนฮนไหน ๖๖

๓๐๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้คตคตโดยกระทรงการฮนท่านฮนคต
 แห่งใด ๆ กต แต่ผู้พิจารณาได้ ให้ โสนฎไปหาเร่งหลายคตหลาย
 ครว แต่มิฮนมายังผู้พิจารณา แต่พนแรงผู้ ไปเรียกไปหาตงน
 ท่านบอกแก่ตมทะนวยก ให้นายพระทามระงแต่มหาคไทย เขาใหม่
 ทวคตโดยบันคาคคต แต่ตงไปให้พิจารณาโดยกระทรงนแต่ ๖๖

๓๐๗ ๑ มาตราหนึ่ง ภูคตความยังไม่มีด้านวนกต มีด้านวนแล้ว
 กต ขางหนึ่งหลบฮนในตระตการ จะให้ตามคตความคตกันมิได้ฮนค
 แต่ขางหนึ่งมิได้ฮนในตระตการ ตะตระตการ ภูคตความด้านวนเดี่ย
 ถาพน ๓๕ วัน ท่านว่าให้เขาผู้คตความเดี่ยนเป็นแพ ให้เรียกเขา
 ดินใหม่พิไนยจตเต็ม ถ้าตมคตความเดี่ยทง โจทยจำเตยพน ๓๕ วัน
 ท่านว่าให้เขาเป็นพิไนยหลวงแต่ ๖๖

๓๐๘ ๑ มาตราหนึ่ง นายสุภาตระตการทำชู้ด้วยลูกความอัน
อยู่กลางจำนำเต็มอให้สิ้นจ้าง ถ้าหญิงนั้นมิใช่สุภาตระตการ
ต้อง ๒ โทษ ให้ตั้งโทษแต่ให้ใหม่โดยผิดเมียท่าน ส่วนหญิงร้าย
ให้ตัดด้วยดวงหนึ่งดิมที่ประจาน ถ้าหญิงร้องแรกชู้ดแข็งมีพง ทำ
ชู้มั้นด้วยอาจไซ ให้ใหม่ตระตการทอคุณ แล้วให้ลดเสีย ๒๕

๓๐๙ ๑ มาตราหนึ่ง ทวยราชอรทงปวงหาความว่า เจรจา
สัญญาด้วยตูก้าวหลานสาวท่านกิด ว่าใด ตั้งของเงินทองแก่ตูก้าว
หลานท่านกิด แต่ชวยให้มิใช่ ไปสู่ขอตูก้าวหลานสาวท่าน บัญทาย
คองกันแล้ว แต่ชวยว่าเขาตั้งของเงินทองไปไว้แก่ตูกหลานท่านแต่
ข้าเถอใจเอง แดมนรชงพองให้เรียกให้ตั้งตูก้าวหลานสาวท่าน
ออกมวให้คองพิจารณาไซ่ ชายผู้หนึ่งบงอาจเห็นอพระราชบัญญัติ
ความเมืองท่านๆ ให้ใหม่ชวยสนนขอเดิมตเป็นพิในยหดวง แต่ให้ดิม
คี่๕๒ เลียง ทอน ๓ วัน แดงให้ดิมหลังพองคินให้แก่มั้น ๒๕

๓๑๐ ๑ มาตราหนึ่ง ราชฎรผู้คองคุดวาง อยู่ในตระตการทง
ดองฝ่ายยังมีแล้ว กอเกิดคอบคิเหตุแผ่นคินกถมแล้วแต่ตงชนใหม่
แต่ฝ่ายชางหนึ่งจะกลับเขวตคินว่าใหม่ไซ่ ท่านอวมไต่โดย เหตุใด
จึงถลางคองน เหตุว่าพระมหากษัตริย์คางเล็ดครณตริใหม่ ๒๕

๓๑๑ ๑ มาตราหนึ่ง มีพระราชบัญญัติไฉว่า มีผู้มากฎหมาย
รชงพองให้ผู้รักษาเมืองประทมิหลังพอง ให้เจรจระทงจพิจารณา
ไต่ตามยอมกนณะศาลากลางให้รู้เห็นเป็นพยานคิน ถ้าผู้ทรงกรมการ
ผู้ใดทำนออกพระราชบัญญัติไซ่ ให้ตั้งโทษโดยโทษานุโทษ ๒๕

๓๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง บุคคณผู้ใดจะว่าถอยความกิด จะเอา

ยกรชน โทถัญจะ ซึ่งโทษกัต อภัทธะถันนัง แห่งผู้พิจารณา
 ตระถากการทงหลาย อุกุทเวติ รชชน อคถัญจะ ซึ่งความเต็มกัต
 วจิรัง มีประการต่างๆ ปณะะ โหมเด้า ไส้สภาวะโธ อันว่า
 ณะภาวณะน บักกวัตโต อันมะโนธารัจจวิธังคังได้ อุกุทโรนมะ
 ฐิธว่าอุทธร ฐิมธาคะ ในคำภีรพระธรรมดัตถะ ไส้อุกุทโร อัน
 ว่าลักษณะชกษณชกษณซึ่งโทษแห่งตระถากการ แลวชชนซึ่งความเต็มชอ
 ว่าอุทธรณะน บัญจะวิโธ มี ๕ ประการ อังโค ก็ของชกษณ ณะวระ
 โม เก้าประการ สุกโท คือสัททชกษณ ชกษณทังสะ สิบสอง
 ประการ อุกุทเวติ คือชกษณชกษณ เอกะวิโธ ยี่สิบเอ็ดประการ
 นวนา คือชกษณชกษณ อคถัญจะ ยี่สิบประการ ชวธาระนัตโต
 ชกษณชกษณ บัญจะ ห้าประการ กะวะติ มี

๑) อันว่าลักษณะชกษณ ๕ ประการนี้ มีอรรถาธิบาย แจกออกไป
 โดยมาตราอันโบราณราชกระษัตริย์ บัญญัติสืบ ๆ มาดังนี้

๑) ดุภัมคัต ๓๕๕๕ ศกศุกกรณักษัตริไฟธามาเดศกบักเขตคัมคัต
 ยังพุทธาว พระบรมกษัตริย์ พระเจ้าเชษฐาธิราช ฐิกัตถะบรมนาคบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศมัตถราชธรรมอันมหาประเสริฐ
 เด็ดจ ในพระที่นั่งบุษบกมวดตามหาประสาธน์ พร้อมด้วยหมู่ขุนนตรี
 กระจงราชเสนาโหราจารย์ จึงมีพระบรมราชโองการมวราชพระบัณชุต

ตรึงถึงหนาคำหรัสตั้งให้ตราพระราชกฤษฎีกาดลักษณะ
 อัญญา } ใต้แต่
 อุกุทธร }

นับไปเมื่อน่า ถ้าผู้พิภาคษาตระถากการผู้ใดอันชกษณเมือง } ๒
 ๓ } ๔ } ๕ } ๖ } ๗ } ๘ } ๙ } ๑๐ } ๑๑ } ๑๒ } ๑๓ } ๑๔ } ๑๕ } ๑๖ } ๑๗ } ๑๘ } ๑๙ } ๒๐ } ๒๑ } ๒๒ } ๒๓ } ๒๔ } ๒๕ } ๒๖ } ๒๗ } ๒๘ } ๒๙ } ๓๐ } ๓๑ } ๓๒ } ๓๓ } ๓๔ } ๓๕ } ๓๖ } ๓๗ } ๓๘ } ๓๙ } ๔๐ } ๔๑ } ๔๒ } ๔๓ } ๔๔ } ๔๕ } ๔๖ } ๔๗ } ๔๘ } ๔๙ } ๕๐ } ๕๑ } ๕๒ } ๕๓ } ๕๔ } ๕๕ } ๕๖ } ๕๗ } ๕๘ } ๕๙ } ๖๐ } ๖๑ } ๖๒ } ๖๓ } ๖๔ } ๖๕ } ๖๖ } ๖๗ } ๖๘ } ๖๙ } ๗๐ } ๗๑ } ๗๒ } ๗๓ } ๗๔ } ๗๕ } ๗๖ } ๗๗ } ๗๘ } ๗๙ } ๘๐ } ๘๑ } ๘๒ } ๘๓ } ๘๔ } ๘๕ } ๘๖ } ๘๗ } ๘๘ } ๘๙ } ๙๐ } ๙๑ } ๙๒ } ๙๓ } ๙๔ } ๙๕ } ๙๖ } ๙๗ } ๙๘ } ๙๙ } ๑๐๐ }

ของพิภพ อาญา } ใช้ ก็ให้มิตราไปเอาตัวผู้ของภคินมาพิจารณา
อชฺฐร }
แล้วให้พิภพศึกษาตัดสินตามลักษณะอชฺฐร ๕ ประการดังนี้

๑ ๑ อันว่าลักษณะของอชฺฐรมี ๘ ประการนั้น คือ หว่ามิได้
เขาฟ้องแต่คำกฎหมายได้ ด้วยพระบรมมณู ๑ คือหาว่าไม่ฟ้อง
แต่คำกฎหมายใจทมิได้บ้างจากเขาเจ้าเจตนาตาม ๑ คือหาว่ามิได้
ตามตามหนังสือแต่คำกฎหมาย ตามความผิดเนื้อความเดียว ๑ คือหาว่า
แต่งฟ้องให้ โจทข แต่งคำให้การให้เจตนา และให้ค่าธรรมเนียม

๑ คือหาว่ารับฟ้องคนทุกคดี หากความพอ แม่ บู่ ยัว ตา ยาย รับ
ไว้บ้างคนบิณฑา ๑ หาว่าถามความไม่รับในด้านจน เขียนหาว่ารับ ๑
คือหาว่าเจตนาให้การร้องขอมีเขียนเอา เขียนเอาความขอใบ ๑ คือ
หาว่าเป็นใจคิดแปลงด้านจนเดียว ด้อยขอเนื้อความตง ๑ คือหาว่า
เจตนายังมีได้แก่ฟ้อง กับฟ้องกล่าวโทษความ กับโจทขเป็นเจตนา
มีข้อความเท่าเดียว ๑ อันว่าของอชฺฐร ๘ ประการนี้ ถ้าพระดาการ
แพ้แก่โจทข ด้านจนเต็มหน้าเจตนา ให้ยกด้านจนซึ่งพิจารณาไว้
นั้นเดียว

๒ ๑ อันว่าลักษณะของอชฺฐรมี ๑๒ ประการนั้น คือหาว่าทอด
โณนฏบาคหมายให้ } ขอ ๑ คือหาว่าถามความแล้วอายด้วยคำ-
เหตุผล }
จนจนความไว้ ไม่พิจารณา ๑ คือหาว่าถามความอ่านฟ้องให้ถูกความ
ฟังมีสิ่งข้อความ ๑ คือหาว่าถามความกระข้อให้เกินข้อความ ๑ คือ

หาว่าตามความชอบที่เด็ด เขาเป็นข้อภาคเด็ด ๓ คือหาว่าตามความ
หงุดหงิดเพี้ยนเฉย มิได้มีระเบียบ ๓ คือหาว่าตามความชอบอย่างมีเขียน

เขา เขียนเขาเป็นข้อต่อ ๓ คือหาว่าคัดเทียบด้านฉนวนมิให้ } โจทย } ฐ
จำเคย)

ตัดข้อใจความเดียว ๓ คือหาว่าคัดด้านฉนวนเปลี่ยนข้อๆ อย่างเป็นข้อต่อ
มิต้องด้านฉนวน ๓ คือหาว่าด้านฉนวนย้ายฉนวนด้านฉนวนได้ มิให้ สั้นด้านฉนวน
มิได้แจ้งข้อความ ๓ คือหาว่ามิได้เขียนเขาข้อความคัดด้านฉนวนเขียนเขา
ไว้อะไรเลย ๓ คือหาว่าเขียนระวางใบสั่ง มิได้อ่านให้ดูความฟัง
แต่แปลงใบสั่งเฉย ๓

๑ ข้อว่าลักษณะอุทริยธรรมมี ๒๓ ประการนั้น คือหาว่ามิได้เกาะกุ
ศลธรรมทั้งต้องไว้ เกาะได้แต่ข้างเดียว ๓ คือหาว่าเกาะกุศลธรรมหนึ่ง
เห็นขวได้เรียกเขาว่าอุทริยธรรมหนึ่ง ๓ คือหาว่ามิได้เขาคำประกันไว้

ให้ถุกความหนึ่ง ๓ คือหาว่าเป็นใจนำพุดจาให้ดูความมีค่า } ติง } ๓
ทุเตา }

คือหาว่าคำพิพากษาเป็นยุติธรรมแต่มิได้กระทำตาม ๓ คือหาว่ามิ
ได้ถามพยาน โดยบังคับเกาะพยานไว้ มิให้แก่คาน ๓ คือหาว่าจับพยาน

มิให้พยานจับคดีบาบาคือค่อนหน้าพระ } พท } ๓
ธรรม } ค คือหาว่ารับตั้งทุเตา
ตั้งข }

๒ ข้อว่า } พอง } ๓
ศาลคดี } แดงอนไว้ มิได้ ขแกผู้พิพากษา ๓ คือหาว่าคัดด้าน
ด้านฉนวน }

ฉนวนชราคมิให้ถุกความรู้ ให้ข้อใจความชราคเดียว ๓ คือหาว่าเขาเทียบ

เขาเงินค่าฤชาค่ามั่งคั่งนั้นให้ตาเห็น ๓ คือหาว่าพิจารณาความเสร็จ
แล้ว มิได้ตั้งทรัพย์ผู้คนข้างมาโคกระบือให้ โดยท่านบงคัม ๓ คือหา
ว่าคุมผ้าเหตุผูกไฟร์แก่ลูกความ วิธาทพาดเทณะ ๓ คือหาว่าเดินสุธา
ทำหยาบช้าแก่ลูกความ รับฟ้องรับคำกฎโจฬนกำหนดเจ็ดวัน ๓ คือ
หาว่าเอาทาสแลบตรเป็นญาติ เขาคนทักตั้งเป็นผูกม ๓ คือหาว่าเอา
ลูกความซึ่งเป็นญาติพี่น้องได้ พิจารณา ๓ คือหาว่าเบนิมค้หายชอบใจ
กันกับลูกความล้มเตด้วยกัน ๓ คือหาว่าเบนิโจรมิได้อยู่ในสังฆารศ-

ถานแก่ความดี ๓ คือหาว่าโยให้ลูกความหา อาญา
อหฺร } แกม พภคษา

แกพรอง นิต
ผล } ๓ คือหาว่าลูกความยอมมิได้เอาไปยอมจนว่าแกม

พภคษา บงคัมบญชาเขาเอง ๓ คือหาว่ารับค รับ
กฎ } แดงหนอง

คดีไว้ให้ชานอายุความมิได้ ให้บงคัมบญชา ๓ คือหาว่าท่านบงคัม
ขอความให้ชกถาม มีชกมถามให้คองตามขอของบงคัมบญชา ๓ ๗๖

๑ อินวถกษณชวษาชนะอหฺรรม ๕ ประการนน คือหาว่าพยาน
มิได้รู มิได้เห็นชวษาเขามารบตมข้างคคใจมพง ๓ คือหาว่าพยาน
เห็นมิได้รบตามรตามเห็น ๓ คือหาว่าพยานรเห็นอยแล้ว เปนใจเขา
คด้วยข้างหนึ่ง ไปเผชญมิให้ภยแกตงหดบเดี่ยว ๓ คือหาว่าพยานอ่า
ยจนความไว้ มิให้การให้ สัน อินขอใจความไว้ ๓ คือหาว่าพยานแก
คานมิจริง หนึ่งเดี่ยวกค มิได้ดาบาควักค ๓ ๗๖

๑ อินวถกษณตฺทอหฺร อหฺร อหฺร นานาอหฺร อาษาชนะ

ถ้าตราการชนะอุทธรให้ปรับผู้หากกล่าวโทษตราการตาม บทพระ
ไอยการ แล้วให้ใช้ทุนค่าฤชาแก่ผู้ชนะ ซึ่งต้องเสียในศาลใหม่นั้น
ให้ครบ แล้วให้เอารูปความเดิมนั้นเป็นแพแก่ผู้ มิได้หาอุทธรด้วย
ให้ตั้งโทษไปแก่ตราการเก่าปรับเอาตามรูปความเดิมโดยบท พระ
ไอยการ

๖ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้มีคดีกล่าวโทษผู้พิพากษาว่าพิพากษาคดีให้
เรียกเอาค่าพิพากษามาดี ถ้าพิพากษาคดีใช้ ให้ใหม่ผู้พิพากษาเป็น
ชอเดิมแล้วให้ใช้ทรวัยเท่าพิพากษาคดี ถ้าพิพากษาคดีของด้วยพระ
ธรรมเจ้าครรรเจ้าครใช้ ให้ใหม่ผู้กล่าวหาต้องเท่า พิกาศษาอน
ต้องด้วยพระธรรมเจ้าคร รฐเจ้าครนั้น

๗ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ความคดีใจหา อาญา
อุทธร } กรมการผู้เป็น
ตราการได้ถาม ให้ปลัดยุติกรมพิจารณา ถ้าผู้ความคดีใจ
หา อาญา
อุทธร } ปลัดยุติกรม ให้รักษาเมืองผู้พิจารณา ถ้ามีได้
กระทำตาม ให้ตั้งโทษโดยโทษานโทษ ๖ เดือน

๘ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ของคดีในโรงศาลกรมใด ๆ แต่ฝ่ายโทษ
ผู้ ฝ่ายจำเลยก็ดี ให้ทำหนังสือฟ้องกล่าวโทษอุทธร ให้เรียกผู้
พิจารณา ผู้คุมตราการศาลหนึ่งแล้ว แต่ตราการใหม่เอาตรา
การเก่ามาพิจารณา แต่ตราการเก่าออกมาแก่อุทธรต่อด้วยลูก
ความ ลูกความเห็นนอกความพ้นพิรุทช แต่ทำกตสันเท่หากกล่าวปลอก
ผูกพันเท็จได้ความเอาแก่ผู้คุมตราการใหม่ผู้รับฟ้องอุทธร ให้

พิจารณาตราการผู้คุมไปศาลหนึ่งอีกเถ่า ท่านว่ามนุชกรต้องร้อง
ศาลด่ามศาลนอกพระราชาบัญญัติ มันประเว้ประเว้งชดตัวไว้ให้ยาก
แก่ตราการตั้งนั้นไซ้ อย่าให้พิจารณาเนือความนนเคย ให้คน
ฟ้องให้แก่นน แต่ตั้งตัวมันไปยังตราการเถ่า ให้กฎเอาเนือความ
เดิมเป็นแพ่แก่กัน ให้เอาท่นรูปความตั้งใหม่ท้อคุณ ยกท่นออกไว้
เหลือนนเป็นต้นใหม่ก่งฟนอยก

๘๐ ๑ มาตราหนึ่ง ถ้าตักความฟ้องกล่าวโทษขอตราการ
พระทามรงมิได้ ให้เรียกให้พิจารณา แต่ให้เบกแต่ความไซ้ หนึ่งคือ
ขอทรรนพานบพงโพง แต่ให้ใหม่ขอทรรนนเป็นอาญาหลวง แล้ว
ให้ตราการเถ่าพิจารณาตามหนึ่งคือฟ้องก่อนนสืบไปให้แล้ว

๘๐ ๒ มาตราหนึ่ง โจทจำเลยก็ตั้ง ฟ้องกล่าวโทษหาขอทรรให้
เรียกตราการพระทามรงจ้งความประกาวใด ๆ ก็ดี แต่ตราการ
ยังมีได้ขอออกมาแก่ขอทรรก่อน แต่ตักความขอทรรตัวความผิดไปคิดด้วย
ผู้ แต่งการมควมคิดขึ้นแปรใหม่ ขึ้นชานอีกใบหนึ่งเถ่า ทำเป็น
ใตโทษกล่าวโทษตราการแต่ความเป็นกัน เราชนจะพิศุทธด้วย
ตราการอีกเถ่านจะให้พิศุทธมได้ มันเดิมตักท่นอกพระราชาบัญญัติ
ให้ใหม่เป็นอาญาหลวง แล้วตักท่งฟ้องใตโทษนคนให้แก่นน

๘๑ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้พิภาษา ๆ ขอความให้ ได้ด้วยบทพระ
อัยการ ใบตั้งยังมีถบมากก็ ประการหนึ่งยังแต่จะตั้งตั้งไปให้ปรับ
กิด ประการหนึ่งปรับมาเรียกเงินแล้วพิน } เดือนกิด ตามประการ

๘๒ ถ้าตักความฟ้องกล่าวโทษตราการ หาขอทรรให้เบกผู้ความกิด

กล่าวโทษผู้พิพากษาคดี ท่านว่าอย่าให้ขุนโรงขุนศาลรับเอาคำกล่าว
 พิทกุดแก่พระผู้เป็นเจ้าของ เพราะมันเห็นเนื้อความจะแพ่แดง มันจึง
 พึงหาอุทธรณ์ให้เบ็ดต่อกันไปถึงต้องคัดค้านคัด จะให้เนื้อความช้ำ
 นานออกไป มันเดิมตพระราชบัญญัติ ให้เอาผู้ฟ้องสืบตามเสียง
 ทะเวนสามวัน อย่าให้ชาวเมืองเป็นธรรมเนียม แลผู้รับฟ้องนั้นให้
 ใหม่ตามบันดาศักดิ์ แลให้ตั้งตัวผู้ฟ้องไปแก่ตราการเก่า ให้กฎ
 เขาความนั้นเป็นแพ

๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง โจทกุดจาเจยกตฟ้องกล่าวโทษหา อาญา
อุทธร

ตราการแต่พระท้าวพระวงศ์ ถ้ายจนเนื้อความใจให้ช้ำคดี ว่าตาม
 ด้ายดำนจนเข้าร่วมคดีกันแต่ตรามให้แก่โจทกุดจาเจยกต ว่าทำ
 ผิดตั้งใด ๆ กัด ให้เรียกตราการพระท้าวพระวงศ์ออกมาพิจารณา ถ้า
 ด้อยด้อยชบแต่ชบกันเป็นดี จึงว่ามทำผิดคดีดำนจนเขาใช้ ท่านว่า
 มันเดิมต ให้เอาบันดาศักดิ์ตราการตั้งใหม่ตัวเองเป็นเบียดเดิมต ถ้า
 เขาเจียรพี่ยเท่าใด ๆ ให้ตราการไซ ให้แก่เขาทำพิจารณาผิด พระ

๓๓ ๐ ชนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า ราษฎรร้องฟ้องหาความแก่กันด้วย
 เนื้อความตั้งใด ๆ แลดูความเห็นความข้างศวันนพรุท แต่ทำฎกา

ทุกเถดาดว้ายกล่าวโทษหา อาญา
อุทธร } ตระดาการ } ข้อกต ถ้าโจท

แพตราการแต่ชอหนึ่งไซ เนื้อความซึ่งหาอาญาอุทธร } ชอนน

ให้เอาเป็นแพด้วยจงตั้ง ถ้าเป็นเนื้อความหลงให้ชบเขียนใจทนน

อย่าเพ้อเบิกให้ดูความไปจากพระถากการเก่าก่อน ให้เอาแต่พระถากการซึ่งของ ^{อาญา} } ไปพิจารณาก่อน ถ้าพระถากการแพ้แก่โจทก์ใน ^{อุทธร} }

ของอุทธรใช้ ให้ยกจำนวนเท่านั้นเดียว ให้เอาฟ้องเท่านั้นพิจารณาตามเรื่องราวฟ้องเท่านั้นไป อย่าให้กลับโจทก์เป็นจำเลย

๕๕ ๑ กฎให้ไว้แก่พระถากการทั้งปวงว่า ถ้าดูจากความผิดใจทำฎีกาฟ้องแล้วภายหลังว่าโทษพระถากการ แด่ทรงโปรดเกล้าให้เอาพระถากการมาพิจารณา ถัดแต่พระถากการขึ้นโรงขึ้นศาลก็ให้ขาดจำนวนแก้ตั้งให้เจ้ากรมปลัดกรมกราบทูลพระกรุณาให้แจ้ง ถ้าทรงพระกรุณาให้พระถากการใหม่เอาพระถากการเก่ามาพิจารณา จึงทำตามรับสั่ง

๕๖ ๑ กฎให้ไว้แก่พระถากการทั้งปวงว่า ถ้าพระถากการแพ้แก่ ^{อาญา} } ให้ปรับพระถากการตามบันดาศักดิ์เป็นพิไยหลวง แด่ดูความ ^{อุทธร} }

เดิมนี้ให้ส่งไปตามกระทรวง ถ้าโจทก์ผู้ ^{อาญา} } นั้นแพ้แก่พระถากการใช้ ให้ใหม่โจทก์ผู้แพ้ตามบันดาศักดิ์ตัวคุณ แด่ให้ปรับตาม ^{อุทธร} } รูปความเต็มด้วย อันมีบทพระไอยการปรับมาดินใหม่พิไย แต่ ^{อาญา} } ผู้พิพากษาได้พิพากษาทัณฑ์ให้เรียกเอาเงิน ^{อุทธร} } ดินใหม่ ^{อาญา} } ตามบทพระไอยการแล้ว แต่ผู้จะเสียยังมิได้เสียเงินตามคำพิพากษาก่อน แต่โจทก์ ^{อุทธร} }

ถ้าจำเลยก็ ^{อาญา} } ถ้าพระถากการจำคุกแล้วเสียมี ^{อุทธร} } ได้อุทธร ถึงใบสั่งว่าพระถากการทำข่มเหงมากเป็นน้อย น้อยเป็นมาก

แต่แปลงใบสั่ง แปลงบทพระไอยการเสียใช้ ก็ให้เรียกเอาเงินตาม

ใบสั่งก่อน แลวจึงให้ตราการแก่

อาญา	} สืบไป	อาญา
อุทธร		อุทธร

ตราการ มิได้กล่าวโทษผู้รักษามือง

ปลด	} อย่าให้ถึง	ถึง
ยุกระบตรี		ยุกระบตรี

หา

อาญา	} เดิมยุคนครนศ่างกรมการ	ให้ฟ้องแก่	ปลด	} ามิ
อุทธร		อุทธร	ยุกระบตรี	

รับ ให้ฟ้องแก่ผู้รักษามือง ามิรับจึงให้เข้ามาฟ้องณกรุง

อื่น

คู่ความคิดใจหา

อาญา	} กรมการ ผู้เป็นตราการ	ไต่ถาม	ให้
อุทธร		อุทธร	

ปลด

} พิจารณา	ถึงคู่ความคิดใจหา	อาญา	} ปลด	} ยุกระบตรี
	ยุกระบตรี	อุทธร		

ให้ผู้รักษามืองผู้พิจารณา ถ้ามิได้ทำตามให้ส่งโทษทดฐาน

จะ

๑) คู่กันคดี ๑๓๕๒ คดีกษัตริย์ตั้งจัดระอาดำขมาศคฤช บัณฑูร์มีดีศรีสุวรรณ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกรมหาราชจักรวราณาธิบดีศรีจักรินทนต์นทร บรมนพิตร์พระพุทเจ้าชยหุด เด็ดจออกมา ณะพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วยมุนนตรี กวีราชดีวิวงษ พงษพฤมา ไหวจาวรีย จึงมีพระราชโองการมารพระบัณฑูร์ตั้งห-

นาทคำหรัสว่า

นายทองรอดฟองถั่วไทย	พระยาสุพรรณบุรี	} ว่า
กรมการ	กรมการ	

นาย

} เป็นผู้ร้าย	} ขังกระบ่อไป	} รุ้จักตัวว่านาย	} ด้ระ	} เป็นผู้ร้าย

กรมการได้ตัวมาถาม พระยาดุรพวรรณบุรีเดิมต่อนาย ^{ตั้ง} ให้แก้
คง

ว่าหาไม้ได้ ครั้นพิจารณาไม่ล้นพ้อง นายทองรอดใจทยแพ้แก่อุทธร
ให้ปรับใหม่พิในยุไซ์ทูนหนึ่งหาเป็นยุติธรรมไม่ แต่สืบไปเมื่อหน้า

ถ้าใจทยหากันว่า ความเต็มหนเป็นโจรผู้ร้าย แต่จะมาพ้องหา ^{อาญา}
^{อุทธร}

กล่าวโทษกระทรวงการ ผู้รักษาเมืองกรมการด้วยประการใด ๆ ถ้า

ใจทยแพ้แก่ ^{อาญา} แต่จะมีให้ปรับใหม่ ก็จะต้องอย่างคบคิดกัน ^{อุทธร}

หา ^{อาญา} กระทรวง แต่ผู้รักษาเมืองผู้วังกรมการ ซึ่งพิจารณา ^{อุทธร}

เป็นยุติธรรมดี อยู่หาความผิดไม่ เนื้อความผู้ร้ายก็พดอยต่างเข้า

ไป ครั้นจะตั้งดีไปให้ปรับใจทยผู้แพ้ ^{อาญา} ก็อนเจ้า ก็จะได้ ^{อุทธร}

จนไปในศาล ^{อาญา} ความเต็มหนก็จะเรีสร้างค้างตั้งไป จะมีได้ ^{อุทธร}

สนร้ายในแผ่นดินนี้ให้คง ^{อาญา} ไว้ เร่งตั้งความใจให้เจ้ากระ- ^{อุทธร}

ทรวงพิจารณาตามข้อความผู้ร้ายให้เสร็จก่อนจึงให้กระทรวงการศาล

^{อาญา} ตั้งดีไปให้ปรับใจทย ^{อาญา} คอภายหลัง จึงจะได้สนร้าย ^{อุทธร}

ในแผ่นดินโดยตัดอก ^{อาญา} ^{อุทธร}

พิมพ์ที่โรงพิมพ์เดลิแมล์ ถนนสีพระยา จังหวัดพระนคร

นายเรือ หล่มสาโรช ผู้พิมพ์โฆษณา, ๒๐/๖/๓๗

02/12/2565